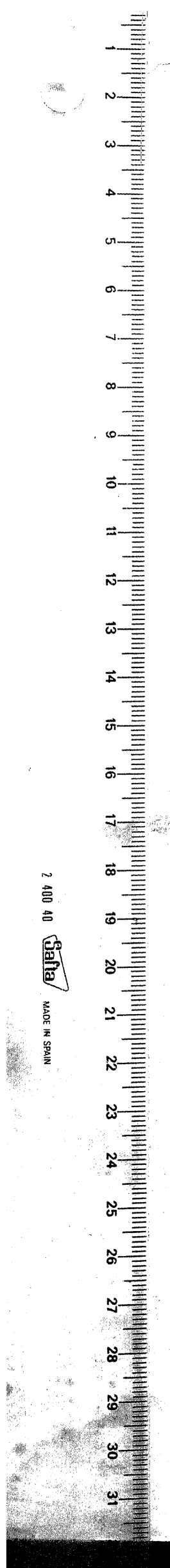
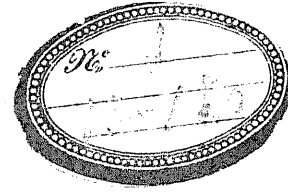

10

L. a. S.

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Sala	R
Numero	216
Tabla	180
Fecha	

17

Del Colegio de la Cong. de Jesus de gran.

B-5754

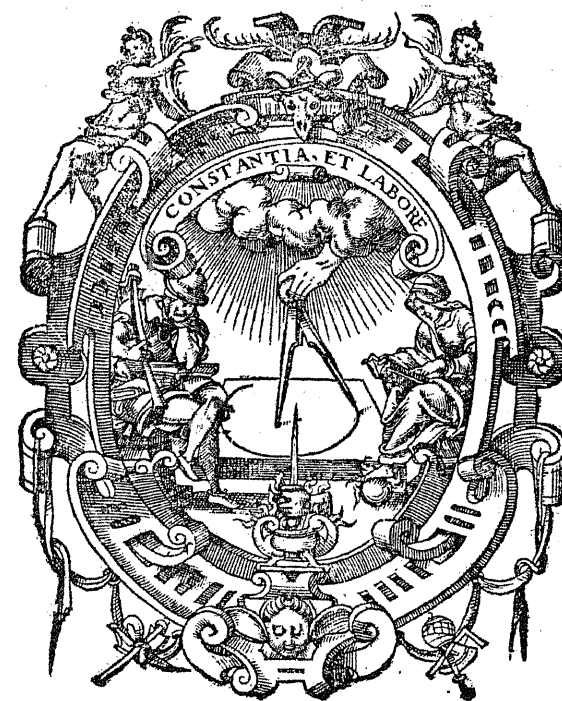
PETRI SERRANI

DOCTORIS THEOLOGI

ET COMPLVT. ECCLESIAE

CANONICI,

IN LEVITICI LIB. COMMENTARIA.

ANTVERPIÆ,

Ex officina Christophori Plantini,
Prototypographi Regii.

M. D. LXXII.

Del colegio de la cong. de Jesus de gran.

COMMENTARIUS IN LEVITICVM.

CAPVT I.

5 **V**OCAVIT autem Moysen, & loquutus est ei Dominus de tabernaculo testimonij, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus, & aui- bus offerens victimas.

10 **L**IBER hic ab Hebræis à primâ dictione, *Vocavit autem*, prout in alijs confueuerunt, appellatur. à Græcis verò Leuiticus, à nomine tribus Leui, quam Dominus ad sacra soluenda delegerat, inscribitur. Et iure sanè, quandoquidem omnia genera ministeriorum, quæ tunc à Deute. 10. & 18. Leuitis & Sacerdotibus Leuitici generis exigebantur, in eo planè traduntur. Et si ita sit, quòd Leuitæ nomen pro ministris, & minori- bus sacerdotibus, qui altari holocausti deputati erant, propriùs in

Scriptura accipiatur. Ita enim Dominus Aaron loquutus est: Fratres enim tuos de tri- bu Leui, & de sceptro patris tui sime tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu au- tem & filij tui ministrabis mihi in tabernaculo testimonij. Qua etiam significatione

20 ab ecclesiasticis viris usurpatum est: vnde beati Sixti ad Laurentium querentem, quòd ad cælum properaret, & se ministrum in terris relinqueret, vox extitit: Non ego te de- fero, fili; maiora te manet pro Christi fide certamina: post triduum me sequeris Sacer- dotem Leuita. & hac ratione Leuita Laurentius appellatus est. Atque hæc de titulo.

25 De ordine verò; librum Exodi immediatè sequitur: quòd cõstructo in eo tabernaculo, omnibusque vasis, & utensilibus, ministrorum officia, sacrificiorum ritus, & cæremonias instituere, quæ in hoc libro digerantur, reliquum videbatur. Vnde coniunctio- ne copulatiua præcedenti annectitur, sicut huic Numerorum liber, vt omnes tres tan- quam vnus habeantur: Cui suffragatur, quòd eodem tempore à Domino dictati fue- runt, nempe circa initium primi mensis secundi anni egressionis ab Ægypto, vt eadem

30 Scriptura testatur. & eodem item loco, quia in monte Sinai; cum ante dedicationem tabernaculi, quæ infra legitur, populus locum non mutauerit: Vnde & Dominus sum- mam vitæ Christianæ octo beatitudinibus complexus in monte euulgauit: vt veritas nempe figuræ responderet; & legem atque doctrinam, quæ ad cælum itur (quod mon- tes repræsentant) omnes intelligerent. Exodus autem, tanquam his initium præstans, & à Genesi distinctus, aliud ab eo exordium sumpsit, & alio tempore conscriptus est: nempe post centum quadraginta septem annos: quod tempus interceptum est à mor- te Ioseph, vsque ad egressionem ab Ægypto. In ipso autem exordio duo Dominus docet, & se auctorem huius libri esse, & materiam sacrificijs subiectam; de qui- bus primum intendit. illud, vt auctoritatem diuinam in capite proponens, beneuolum, docilem & attentum populum audientem reddat: lectorque deinceps Dominum sibi loquentem audiat, & quæ sibi sunt placita, intimantem & exigentem attendat. Quod innuit cum ait: Vocauit autem &c. Moysè enim tanquam organo ad sua depromenda eloquia vsus est Dominus. Loquitur autem de tabernaculo testimonij, quoniam de se- cundo tabernaculo, vbi erat propitiatorium, suam præsentiam exhibere, & sua oracula populo propalare solebat. & inde Moysi loquutus est; & quæ in hoc libro diuini cultus (iam antiquati) continentur, eidem populo inuulgare præcipit. & de tabernaculo testi- monij item Dominus loquitur; quippe Scriptura, tanquam de tabernaculo, populo suo, & nobis loquutus est Dominus. In ea enim imagines & figuræ Christi Iesu, eiusque my- steriorum ducebantur; & arcana omnia, quæ Ecclesiæ tempore reuelanda erant, tan- quam in repositoio, tegebantur. quorum omnium indubitabilem fidem, & irrefraga- bile testimoniù præstitit. Vt enim sub sacrosancta Christi humanitate, eius diuinitas latuit, ita sub tegumento literæ sensus spiritalis diuina consilia signans, absconditus est, quatenus perscrutantes eam, thesauros absconditos discerent, cum suos priùs exercitio

35 & à Genesi distinctus, aliud ab eo exordium sumpsit, & alio tempore conscriptus est: nempe post centum quadraginta septem annos: quod tempus interceptum est à mor- te Ioseph, vsque ad egressionem ab Ægypto. In ipso autem exordio duo Dominus docet, & se auctorem huius libri esse, & materiam sacrificijs subiectam; de qui- bus primum intendit. illud, vt auctoritatem diuinam in capite proponens, beneuolum, docilem & attentum populum audientem reddat: lectorque deinceps Dominum sibi loquentem audiat, & quæ sibi sunt placita, intimantem & exigentem attendat. Quod innuit cum ait: Vocauit autem &c. Moysè enim tanquam organo ad sua depromenda eloquia vsus est Dominus. Loquitur autem de tabernaculo testimonij, quoniam de se- cundo tabernaculo, vbi erat propitiatorium, suam præsentiam exhibere, & sua oracula populo propalare solebat. & inde Moysi loquutus est; & quæ in hoc libro diuini cultus (iam antiquati) continentur, eidem populo inuulgare præcipit. & de tabernaculo testi- monij item Dominus loquitur; quippe Scriptura, tanquam de tabernaculo, populo suo, & nobis loquutus est Dominus. In ea enim imagines & figuræ Christi Iesu, eiusque my- steriorum ducebantur; & arcana omnia, quæ Ecclesiæ tempore reuelanda erant, tan- quam in repositoio, tegebantur. quorum omnium indubitabilem fidem, & irrefraga- bile testimoniù præstitit. Vt enim sub sacrosancta Christi humanitate, eius diuinitas latuit, ita sub tegumento literæ sensus spiritalis diuina consilia signans, absconditus est, quatenus perscrutantes eam, thesauros absconditos discerent, cum suos priùs exercitio

40 bus primum intendit. illud, vt auctoritatem diuinam in capite proponens, beneuolum, docilem & attentum populum audientem reddat: lectorque deinceps Dominum sibi loquentem audiat, & quæ sibi sunt placita, intimantem & exigentem attendat. Quod innuit cum ait: Vocauit autem &c. Moysè enim tanquam organo ad sua depromenda eloquia vsus est Dominus. Loquitur autem de tabernaculo testimonij, quoniam de se- cundo tabernaculo, vbi erat propitiatorium, suam præsentiam exhibere, & sua oracula populo propalare solebat. & inde Moysi loquutus est; & quæ in hoc libro diuini cultus (iam antiquati) continentur, eidem populo inuulgare præcipit. & de tabernaculo testi- monij item Dominus loquitur; quippe Scriptura, tanquam de tabernaculo, populo suo, & nobis loquutus est Dominus. In ea enim imagines & figuræ Christi Iesu, eiusque my- steriorum ducebantur; & arcana omnia, quæ Ecclesiæ tempore reuelanda erant, tan- quam in repositoio, tegebantur. quorum omnium indubitabilem fidem, & irrefraga- bile testimoniù præstitit. Vt enim sub sacrosancta Christi humanitate, eius diuinitas latuit, ita sub tegumento literæ sensus spiritalis diuina consilia signans, absconditus est, quatenus perscrutantes eam, thesauros absconditos discerent, cum suos priùs exercitio

45 cundo tabernaculo, vbi erat propitiatorium, suam præsentiam exhibere, & sua oracula populo propalare solebat. & inde Moysi loquutus est; & quæ in hoc libro diuini cultus (iam antiquati) continentur, eidem populo inuulgare præcipit. & de tabernaculo testi- monij item Dominus loquitur; quippe Scriptura, tanquam de tabernaculo, populo suo, & nobis loquutus est Dominus. In ea enim imagines & figuræ Christi Iesu, eiusque my- steriorum ducebantur; & arcana omnia, quæ Ecclesiæ tempore reuelanda erant, tan- quam in repositoio, tegebantur. quorum omnium indubitabilem fidem, & irrefraga- bile testimoniù præstitit. Vt enim sub sacrosancta Christi humanitate, eius diuinitas latuit, ita sub tegumento literæ sensus spiritalis diuina consilia signans, absconditus est, quatenus perscrutantes eam, thesauros absconditos discerent, cum suos priùs exercitio

50 steriorum ducebantur; & arcana omnia, quæ Ecclesiæ tempore reuelanda erant, tan- quam in repositoio, tegebantur. quorum omnium indubitabilem fidem, & irrefraga- bile testimoniù præstitit. Vt enim sub sacrosancta Christi humanitate, eius diuinitas latuit, ita sub tegumento literæ sensus spiritalis diuina consilia signans, absconditus est, quatenus perscrutantes eam, thesauros absconditos discerent, cum suos priùs exercitio

55 literæ, sensus emendassent. vnde toties per prophetas, præter hoc quòd in morte Chri- sti redemptoris nostri cessatura erant, & in sua via Domino reddenda eorum sacrificia, repellat,

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Priuilegio cautum est, ne quis *Commentaria in Leviticum* auctore Petro Serrano Cordubensi Doctore Theologo & Complutensis Ecclesie Canonico, citra Christophori Plantini voluntatem imprimat, aut alicubi impressa importet, venaliæue habeat à die impressionis absolutæ intra sexennium. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & pœna, fisco Regio exsoluenda, multabitur: vt latius in Regio diplomate expressum est, Dato Antuerpiæ xv i. Decembris, Anno Domini M. D. LXX.

Sign.

I. De la Torre.

repellebat, quoniam tanto tempore scholæ sensum spiritalem nunquam didicissent. Itaque intentionem legislatoris Domini semper transgressi fuissent, & vitæ emendationem neutiquam eis memorarent. Loquitur præterea nobis Dominus de thalamo conscientiæ nostræ, suæque voluntatis testimonium reddit. vnde per tabernaculum testimonij, non minùs aptè hîc significatur. In ea siquidem cogitationes testæ inhabitât, 5 quæ testimonium pro nobis, aut contra nos aliquando reddituræ sunt. Alterum, quod proponi hoc loco diximus, sacrificiorum materia est, quibus boues, oues & capras subiicit. Hæc autem nomine pecorum intelligit, quod vsui hominum ad pecuniam parandam, quæ vitæ adminiculûm est, frequentiora sint. & item, quod cum horum animalium sacrificijs vitæ hominum emendationem, imò ipsorum offerentium mortificationem, 10 quærât, eorum animalium delectum fecit, quibus vita simplicior, & magis naturalis agitur, qualis agricultura, & pastoralis existit, & deinde venatoria. Quare autem oblationes infra requirit, & aliarum deinde rerum. Voluit enim Dominus varijs ceremonijs, & diuersis sacrificiorum & oblationum generibus coli, vt populus ille omnino rudis, & rebus sensibilibus plus nimio deditus, sic ad diuinas & res spiritales considerandas assurgeret. Quæ ratio cum nunc etiam vim suam obrineat, quod eodem item corpore contemtus sensibili, licet in rebus, & mysterijs diuinis clariùs, & specialiùs post Christi Iesu aduētum instituti simus: iure optimo Ecclesia Dei mater nostra ceremonijs, & omni cultu & apparatu externo in sacris soluendis vitur. ita enim per externa ad deuotionem, & cultû Dei fideles præparat, & nostræ redemptionis mysteria eorum 20 mentibus firmiùs figit, quæ pro statu mortalium corporum fixum aliquod, & corporeæ imaginationi accommodatum, quod earum motus & actiones finiât, desiderant, ne indefinitæ vagentur. Motus enim omnis fixum aliquod in quo, aut circa quod fiat, necessariò requirit, vt Philosophia docet. Et præterea per ea quæ in hoc libro Dominus docuit, quando per se populum suum regebat: planè edocta est (suggerente Spiritu sancto) cultum externum, ad interni conseruationem, & auctiorem, atque ad sui gratificationem, Dominum requirere. Vnde pessimè errant Lutherani ceremonias externas è mediotollentes, cum contra Dei institutionem ex hoc loco malignè agant. Statuit deinde varia sacrificiorum genera, in medelam illius populi, in idololatriâ, more gentium, & potissimum Ægyptiorum, inter quos diu vixerant, valdè procliuis: vt constat 30 ex adoratione vituli, quæ Deo vero posthabito, & eius beneficijs neglectis, sibi in Deum erexerunt. Atque vt quod demonijs, sacrificijs, & oblationibus gentium, impensuri erant, Deo suo vero redderent, genera sacrificiorum alia instituit, quibus ab idololatria reuocarentur, & mysteria nostræ redemptionis exhibèda per Christum obumbrarentur, & fidem sui populi firmiorem semper redderet, humanæ redemptionis mysterium 35 clariùs & distinctius alijs vmbrijs, & figuris continuè mentibus inculcandò. Quod expressè docuit diuinus Spiritus per Prophetam, cum ait: Holocaustomata vestra adde videtis vestris, & comedite carnes: quia non sum loquutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustomatum, & victimarum. Inductus igitur Dominus pronitate illius populi in idololatriam, genera 40 sacrificiorum, quæ in hoc libro enarrantur, instituit. Quod autem idem fecerit in figuram, & obumbrationem mortis Christi Iesu pro redemptione hominum, explicuit B. Paulus in Epistola ad Hebræos, & alijs locis, cum sanguinem vitulorû & hircorum, in mortem Christi, Scripturam præsignasse dicit. Et tandem quoniam per animalia, quæ ad sacrificia consecrabantur, varij ordinis vitæ homines è Dei populo significarentur, vt 45 seipfos atque eorum opera per constantem fidem, & accensam charitatem in sacrificium & oblationem Deo gratam exhiberent, petebat. Quod ardentius nos efficere omnino exigunt tot beneficia Christi nobis iam impensa, eius insuper cælestis vita, doctrina, & opera.

Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento, masculum immaculatum offeret 50 ad ostium tabernaculi testimonij ad placandum sibi Dominum. Ponetque super caput hostiæ manus, & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens. immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filij Aaron sacerdotis sanguinem eius, succedentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi. Detractaque pelle hostiæ, artus in frustra concident, & subijcient in altari ignem, strue lignorum antè composita, & 55 membra

Rom. 1.

Arist. 1. lib. de celo.

Exod. 32.

Hier. 7.

Cap. 9. & 23.

membra que sunt casa de super ordinantes, caput videlicet, & cuncta, que adherent iecori, intestinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suauem odorem Domino.

5 INCIPIT iam leges sacrificiorum disponere, quibus animalia memorata seruiebât. Atque primùm, de eo, quod holocaustum dicebatur, præscribit: quoniam perfectius, & absolutius cæteris erat, cum tota victima combureretur, & igne absumeretur, nulla sacrificij parte relicta, ob quod & holocaustum, id est, totum accensum, à Græcis hoc genus sacrificij appellabatur. Cum enim per sacrificium, oblationem ipsiusmet offerentis sibi Dominus exigeret, id sacrificium congruit in capite libri ponere, quod vitæ scopum obtineret, quemadmodum inter Decalogi præcepta, dilectio Dei primùm locum obtinet, quod finis sit ad quem cætera referantur. Huic ergo sacrificio cum descripta animalia subesse possint, primo loco maiora animalia, id est, boues ascij, qui per armenta, teste Varrone, dicuntur. Hoc autem duplici ratione factum est: quod maiores populi & Ecclesiæ significent, qui in sustinentia laborum ad virtutem promouendam, cæteros anteire debent, charitatis ignibus totos se accensos exhibendo. & præterea, quoniam sacrificium illud mirabile Christi Iesu in cruce, quod vt imitandum exemplar ad culturam vitæ propositum est, hac oblatione prænotabatur. Igitur in genere de armenti 20 sacrificiatione dispones, quatuor exigit: Ex parte animalis, quod sit masculum, & non maculosum: Ex parte verò offerentis, quod debito fine id faciat, scilicet ad placandum Deum; & quod ponat manus suas super caput victimæ. Accipiebat enim Dominus sacrificium illud in testimonium oblationis, quam suimet faciebat ipse offerens: in quo cum nihil molle & effœminatum placeret, & macula peccati infectum à se abijceret, masculum, & non maculosum animal petebat; vt manibus tangeret, & oculis videret, qualem Domino se præstare deberet. Ex parte offerentis primùm, quod 25 requirit, est, placationem iræ Dei sua oblatione intendere, ne auertendo faciem suam iuxta peccatorum nostrorum merita puniat. quod faciet, cum munus acceptauerit, & dignum suis oculis probauerit. Ad hoc autem nitetur offerens, non vacuus diuini amoris in conspectu eius apparere; sed tanta cordis puritate iuxta legitimam conscientiam, quod nulli passioni vitianti mentem adhæreat. ad cor enim mundum inclinatur Deus. Tunc enim suadebimus cordibus nostris, quoniam ex veritate sumus, id est, viuimus, vt inquit beatus Iohannes; quasi reprehenderet nos cor nostrum: maior 30 est Deus corde nostro, & nouit omnia: quasi dicat, à fortiori nos reprehendet, & vt feruos ingratos arguet. Quod si sensibile discerniculum puritatis, seu dignitatis tui muneris desideras, oculis tuæ mentis perpende, quò animo munus in satisfactionem iniuriæ tibi illatæ, oblatum velles, & ea puritate & synceritate tuo munere labora te coram Domino sistere. Dehinc suas manus super caput victimæ ponere iubet in testimonium huius, quod sponte, & non inuitus, neque fictus ostentationis gratia, aut timore solius 35 peenæ transgressoribus præcepti impositæ accedit. Manibus autem capiti superpositis, aptissimè hoc significatur, quia manibus, quæ volumus, operamur; & capite intentionem operis retinemus. In quo etiam intentionem & finem suæ vitæ & conuersationis, deinceps in rationem holocausti Domino dicare ex sua intentione; & proposito profitetur, similiter ac illud sacrificium offert: vt enim caput actionum corporis principium existit, ita & initium humanæ conuersationis debet, recta existit intentio. Tu iam lector vide hinc, qualiter ad opera quæ à te Dominus exigit in tuam iustificationem & salutem, eniti debeas: & qualis insuper tu Sacerdos non iam animal brutum, sed ipsum Dominum Iesum Christum Patri æterno oblaturus, ad altare accedere debeas, disce. His ergo seruatis, cum manus ad caput hostiæ, adductor ad mouerit, coram Domino, inquit, mastrabit. Vbi aduerte, quod dominus victimæ eam occidit, & coram Domino, id est, coram tabernaculo fœderis, vbi Dominus se præsentem exhibere solebat: quoniam sui mortificationem quisque manu propria, & non aliena facere debet, idque coram Domino, id est, vt Domino placeat, ad quod eius præsentiam 45 semper captabit. Sed cur vitulum, & non bouem iubet afferre: quoniam, vt dictum est, sacrosanctum illud sacrificium Christi Iesu in cruce pendentis, singulariter hîc præfigurabatur:

1. ad Tim. 2.

lex holocausti ut sit masculum sine macula in ten ho inpositio manni

Exod. 23.

1. Ioan. 3.

cur manus capiti inposita

cur vitulus

crumibus

figurabatur. qui etsi de bobus, vt dicunt Septuaginta, id est, de genere Patriarcharum originem ducturus erat, non tamen moribus & institutis maiorum Synagogæ, qui vt boues illis successerunt, domitus, vt à legis puritate declinaret. & rursus, quoniam indicibili fortitudine, & infracto, atque penitus diuino robore, ad nostra exhaurienda peccata ad crucem accessit, quod non alia re magis, quam ceruicibus vituli significare potuit. In ea enim Dominus pendens, in diuinum holocaustum Patri æterno se obtulit: vbi igne omnium tribulationum, eius omnia sanctissima membra, intimaque præcordia pro nostra salute combusta fuerunt. Nihil enim eius sacratissimi corporis illæsum mansit: imò in quo non acerbissimè pateretur, vt legitimè holocausti hostia nuncupetur. Quem locum ipsemet Dominus exponens in parabola illa filij prodigi, qui omnia bona sua dissipauit, quando reuersus & conuersus fuit, vitulo saginato eius reditum patrem celebrasse narravit. Dehinc, quoniam sacerdotum officium est inter Deum & populum mediare, filij Aaron receptum aliquo vase sanguinem per altaris circuitum fundebant. Hoc enim non nisi excelsi homines, & in virtutum culmine positi, quales filij Aaron (qui arca, aut excelsus interpretatur) esse debuissent: in quo sacerdotes Ecclesiæ, qui celsitudine virtutum præditi, in se tanquam in arca sacra Christum Iesum recipiunt, & ministerio Sacramentorum sanctissimum eius sanguinem populo Christiano, qui in circuitu altaris, id est, intra Ecclesiam Catholicam existit, communicant.

Enc. 15.

filij staro

Res autem sic agebatur: concisum animal in membra cum capite & visceribus iecori adiacentibus, cum ventre, & intestinis lotis, & pedibus; superpositum igni in altari, strue lignorum accensa, totum comburebatur. Quæ diuisim considerare licet. Primum detrahatur pellis; quoniam diuitias, & sæculi bona à corde illius detrahi, qui hoc sacrificio, sui oblationem testabatur, Dominus petebat. Vt enim pelle tegitur, & condecoratur animal; ita homo bonis huius sæculi in conspectu hominum cooperitur, & cohonestatur. Vnde de beato Iob Diabolus Domino dixit; Pelle pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. & rursus hypocrisis fugere docet; vt scilicet, qui Deo placere cupit, à mentis suæ oculis superficiali virtutis detrahat, & eius exercitium, neglecto fuce & apparentia, colat. Externus quippe religionis apparatus solus, & à cultu interno omnino præcisus, quantumuis confessionibus, ieiunijs, & orationibus intentus (quem pellis animalis referebat) sacrificium gratum Domino nullatenus existit: Deinde in membra conciditur,

de brachio pelis

concisio mē brorum

& cum internis visceribus cibus igni paratur: quod qui hac oblatione cultorem Dei se exhibet, subtiliter, inquit Origenes, intima virtutis distinguere debet, & quæ pro tempore conueniant, impensius cogitat. & item, quoniam vitæ conuersatio per partes etiam, & non inuolutè, aut aliquod genus exercitij inspiciendo, probari debet. vt qui laudabiliter in aliqua re se gesserit, & turpiter in alia, vel pluribus erret, non præsumat, sed infectam vitam agere agnoscat. Natm qui offendit in vno, factus est omnium reus. Sed tertio forsitan non minùs aptè dices: partitione ista membrorum, tam interiorum, quam exteriorum, admonere nos, si acceptum in unum nos Deo exhibere cupimus, mortificationem nostrorum membrorum facere: nam organa corporis inter se appetitionibus pugnant, & interna etiam; cum, teste Paulo, caro concupiscat aduersus spiritum. Quod si hæ partes non concidantur, & mortificentur, quis Deo gratificari poterit? aut animi pacationem consequetur? ob quam contradictionem Patriarcha sanctus Abraham in illo suo sacrificio, partes animalium altrius fecus diuidebat, à quibus & volucres abigebat. Quia pugna hac passionum vigente, instantia dæmonum homo miser agitur, & in malum continuò propellitur, quod vt fugiat, & membra sua concidere, & à curâ abigendi dæmones, nunquam desistere conuenit. Verùm, quoniam in quatuor membra animal quodlibet diuidi solet, specialiter hic lector edoceri, vt si te sacrificium gratum Domino in tuis actibus, & oblationibus exhibere volueris, ab amore proprio, mundi honorum, & diuitiarum cor tuum sciunge, & abscinde, ne ei in opere tuo dominantur, à quibus tanquam à membris carnis violentis, subduci solet. Deinceps sic diuisa membra externa & interna, cū extremis corporis, capite, nempe, & pedibus, super altari igne supposito, & strue lignorum enutrito, absumebatur. Quibus quæ à sacrificante Dominus exigat, planè docet. Nam quorsum tam minutarum rerum enarratio, quas res ipsa requirit, si doctrinæ

Jacob. 2.

ad Gal. 5.

Gen. 15.

si doctrinam aliquam Spiritus sanctus mentibus litantium ingerere non intenderet: igne ergo sacrificiū absumente, igne charitatis in offerentibus signabat: quo membra nostri corporis, quæ memorauimus, dissecta ardeant, & subiecta Spiritui discant agere. Quod tractans B. Paulus obnixè à nobis obsecrando, petebat: vt hostiam viuentem sanctam, & Deo placentem, corpora nostra exhiberemus. Cupit enim Dominus, vt in nobis iste ignis semper ardeat. Vnde idem Apostolus dicebat: Spiritum nolite extinguere, & prophetias nolite spernere: quod fit, cum aliò, quam Deo & virtutis officio mentem distrahimus, & veluti Dei oblici, secularia impensius, quam oportet, considerando; mentem occupant, eiq; dominantur. Vt è contra, quando spiritus cura habetur, sustentatur. quippe orationibus, meditationibus, & electionibus sanctis, vt lignis appositis, continuè accenditur, nutritur, & augmentatur. Verū attende quòd super altari, & strue lignorum composita, in victimam, quã Dominus postulat, agit: quoniam si quis fidem non habeat, quam Ecclesia catholica docet, quæ per altare significatur, nec Deo placere, nec charitatis ignem accendere, vnquam poterit, etsi Christum confiteatur: quia supra fundamentum tale, scœnum & stipulam falsæ doctrinæ superædificat. Quod, vt inquit Paulus, ignis probabit. Ligna deinde ordine composita supponuntur; quoniam opera bona, meditationes, contemplationes, & cætera, quibus tanquam lignis sustentatur, & augetur charitas, debito ordine, & sine distingui debent: vt non ostentationis, non delectationis, aut superstitionis causa agatur, sed cum discretione propter Dei gloriam & honorem, quod discerniculum est spiritus deuotionis; quo quispiam vrgeri potest, si ex Deo sit. Nam, qui secus suadet, ex diabolo est, qui sæpe in angelum lucis ad indiscretas animas capiendas, se transfigurat. ob quod sollicitè nos admonuit Apostolus, vt nolimus omni spiritui credere, sed probemus spiritus, an ex Deo sint.

Rom. 12.

ad Thef. 5.

altare

ignis

1. Cor. 3.

ligna

1. Ioan. 4.

Quod si de pecoribus oblatio est, de ouibus siue de capris holocaustum, masculum anniculum, & absque macula offeret. immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad aquilonem coram Domino. Sanguinem verò illius fundent super altare filij Aaron per circuitum, diuidentque membra, caput & omnia que adherent iecori, & imponent super ligna, quibus subiiciendus est ignis. Intestina verò eorum pedes lauabunt aqua: & oblatam omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum & odorem suauissimum Domino.

VICTIMAS has, vitæ habitum significare, quem Dominus in offerentibus requireret, supra diximus. Quod Apostolus Paulus exponens, dixit: Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. De perfectioribus autem, qui iugum legis suis humeris, perinde ac boues portado, rebellis corporis huius terram profcindere, & vt operatores iustitiæ, præceptorum fructum suis laboribus reddere debuissent, dixit: Exemplo Christi Iesu iugo obedientiæ æterni Patris subiecti: qui de cordibus nostris herbas errorum euulsit, & cælestem doctrinam profeminauit. nunc de inbecillioribus, de infirmis & incipientibus disserit, qui à peccatorum onere exempti, nondum forti animo, iustitiæ & præceptorum Domini se operatores exhibuerunt: sed adhuc in pugna cum vitijs pro sede antiqua luctantibus persistunt, & mudi lenocinijs, carnis titillationibus, atque Diaboli suggestionibus itinere deuiò, à quo malè detenti fuerunt, regredi instigantur. Propter quod, masculo anniculo de pecoribus in oblationem præsentando, significantur: qui cum agni teneritudinem excessissent, arietis fortitudinem nondum attingerent, etsi robur haberent pro abstinentia pugnandi cum Dei iuamine, cõtra insultantes, & desertas voluptates. quare masculus operatur. Permittitur etiam filius ouis, aut capræ; quoniam contemplatione vitæ iustitiæ, & in exercitio virtutis agenda, pro eodem accipitur, quòd ex simplici plebe, quã ouis refert, siue ex peccatoribus, vitio & assuetudine peccandi, quos capræ significat, ad Dei culturam quispiam assurgat, vt in præceptis eius ambulet, & ipsius voluntatem adimplere conetur. Quod & Dominus expressit, oues in vniuersali iudicio à dextris eius, hædos verò à sinistris futuros esse intimans. Ad iustificationem quidè assequendã nihil refert, ex vitio, an secus ad penitentiam cõuersiã proficiatur, dummodo omnia ad quæ tenetur, debitè peragat. Cuius oppositum Iudæi existimabãt, imò hæreditario iure filios peccata parètũ excipere.

Rom. 12.

habitu iustit

motu

capra

est capra

Matth. 23.

Ezech. 12.

Quod expresse per Prophetam reprehendit Dominus dicens: Filius non portabit iniquitatem patris, ut eo loco exposuimus. Deinde ad latus altaris, quod respicit aquilonem ventum, quo aqua coguntur, frigora & niues vigent, immolare victimam iubet, & non in fronte altaris, ut superius. Quoniam hi non integram virtutis iustitiam, plena corporis mortificatione, ut illi, exercent, sed ex parte, potissimum abstinentiam à malo, & ex ignorantia nebula, & frigore peccati aquilonalis proficiendo. offerbant enim gratiam Domino, id est, coram Sancta sanctorum, ubi gloria Domini habitabat, (ob quod semel in anno summo sacerdoti aditus patebat) cum altare illud circa ostium tabernaculi constitutum esset. atque ita ex latere Domino sua vota offerebant. Nam etsi melius sit, inquit Ischius, in regiam per ostium rectum intrare, quando hoc non est facile, bonum etiam est per illud, quod ex latere est, introire. Sic nimirum melius est, per opera præceptorum vitam exercendo Domino offerre, continueque gratum se illi exhibere. At quando inter initia conversionis hoc non datur, bonum & gratum Deo opus est, per coercionem suæ voluntatis & malorum abstinentiam se offerre. Quo plane docemur, cum timore & tremore ad altare accedere: vbi non iam figura, quam circa & propitiatorium gerebant, sed ipsa res figurata, Christus nempe Iesus redemptor noster, in Sacramento sancto Eucharistiæ existit: imò eò appropinquare plebem non licere, sed longius & ex latere quodammodo sistere, ob quod non minus exaudientur: cum publicanus ille à longe stans, largitionibus plenus è templo discesserit, & Pharisæus præsumptuosè appropinquans, antiqua suorum peccatorum sarcina onustus. Maciata sic hostia, filij Aaron per circuitum altaris fundunt sanguinem, & postea ipse sacerdos, id est, Aaron, distributa ordine præscripto membra in holocaustum offerebat. Vbi iam erubescant, & confundantur hæretici, ad sacrum Missæ mysterium temerè omnes non sacerdotes admittentes: nam cum quod in figura & typo eius gerebatur, non nisi Levitis filijs Aaron, & ipsi summò sacerdoti licebat, quanto minus mysterium iam exhibitum, prophætis hominibus licebit: in quo etiam Episcopi, & sacerdotum diuersa officia insinuantur: ut horum ministratio sacramentorum sit, illius verò Deo semper intendere, acceptumque illi populum reddere negotiari: quod est odor suavissimus, qui ex sacrificio hoc ascendebat. Disponuntur præterea animalis partes ad ignis vorationem, triplici ordine: membra in vno, caput cum iecore, & quæ ipsi adhærent in altero: in tertio verò intestina lota cum pedibus, quoniam ad integritatem vitæ Christianæ, quæ hinc ostendebatur, in primis carnem mortificare cõuenit: deinde capitis cogitationes varias, quæ ibi oriuntur, & adolefcunt, cum desiderijs tumidis mundi, à corde, vbi tanquam adeps, & iecori adiacentia pullulant, excludere; & tandem incitationes libidinis, & omnes turpes motus, qui renibus & inguinibus intestinis, & ventri proximis, & affectibus, tanquam pedibus sustinètur, & crescunt, cõprimere oportet. Vnde omnia in hoc sacrificio absumuntur, quia tota vita Christiani hominis Deo dicari debet, ita quod nihil habeat, quod Deo non vile curet. Et insuper attende, quod à diuisionibus membrorum, cætera partes separantur; quoniam sensibilis hæc caro cum omnia ad se trahere cupiat, ut spiritui dominetur, vnà contra ipsam interiora cuncta spiritui seruando & famulando præmuniri conuenit. Lauantur autem intestina cum pedibus, ut oblationi coaptentur: quoniam stercora ipsa peccata sunt, quibus homines Domino, ut caro putrida, grauiter olent. quos aliquando obiurgans dixit: Computruerunt iumenta in stercore suo. Qui ergo munus gratum se Deo offerre cupit, lauet intestina, & ventrè; id est, cor, in quo tanquam in ventre prauitates latent, & cõduntur, perinde ac in ventre simus, & non solum hoc, sed & pedes: quod anima, quæ iecore, & sibi adiacentibus, cum ventre intestinis, & interioribus quibusque, intra corpus habitans, circumscripta est, à mortalibus, & grauioribus peccatis, aqua pœnitentiæ, & lacrymarum cordis distillatione lota sistere debet: sed & peccata leuiora & venialia, quæ per affectus notantur, qui pedes sunt anime, abluere conari debet, ne paulatim in morbos grauescèdo in lethale crimè deses horum anima labatur. Ad quæ Dominus Iesus alludès, uti per ablutionem intestinorum, grauiora peccata suorum discipulorum explosa, venialia non negligenda duxit, cum pedes eorum lauit, dicens: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, planè hanc legem commemorans. Quapropter cum è cæno peccati per pharmacum sacramenti pœnitentiæ, exèptos nos viderimus, precadus est semper Deus, ut iram & cupiditatè post lotionem infectionum, ipsis adherentium, linteo suæ gratiæ tergat, & veluti scarurignes superfluum comprimat.

Reliquum

medius altaris

latus altaris

Luc. 18.

caro sola

caput cum iecore & adipe

intestina cum pedibus

Joel. 1.

Joan. 13.

Reliquum tamen est vnum excutere: cum is mos inter homines vigeat, ut igne prius posito, ligna inde superstruatur, ut vim igneam concipiant, & flammam nutriant, quid Dominus contra iubet, lignis constructis ignem submittere? Propter duo, si attentius consideres: scilicet ut spirituale ignem charitatis hinc à nobis expetere significaret; qui non meritis nostris & industria paratur; ut supercilium humanarum virium deponatur, sed benignitate Domini, nostras calamitates miserando, donatur: Verum quia non otiosis & vecordibus hominibus, sed cum Dei auxilio laborantibus, & ad suam salutem contendentibus, & bonis operibus, veluti lignis apposis, ut ignem hunc concipiant, & ardeant, procurantibus, suam benedictionem Dominus elargitur, contra humanum morem, strues lignorum prius quam ignis apponitur. Deinde spiritualia carnalibus aduersari docet: ut Christiani homines, qui carnalibus cum litera legis renunciauimus, non ad vomitum regrediamur secundum carnem viuendo, sed spiritum colendo, facta carnis mortificemus: imò ut contrariam spiritui posthabeamus. Non enim, ut inquit beatus Paulus, debitores sumus carni, ut secundum carnem viuamus, sed spiritui, quem inhabitantem nobis in baptismo suscepimus.

Rom. 8.

Si autem de anibus holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus & pullis columba offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulnere loco decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris: vesiculam verò gutturis & plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam in loco in quo cineres effundi solent: confringetque axillas eius, & non secabit, neque ferro diuidet eam: & adolebit super altare, lignis igne supposito. holocaustum est, & oblatio suavissimi odoris Domino.

TERTIO iam loco meditatricis, & contemplatiuæ animæ partes auium sacrificio describit: ut huius vitæ cultores, qui perfectionem exercere contendunt (quales Episcopi ex munere commisso, religiosi ex professione, doctores ex commissione talentorum, sacerdotes ex ordinis officio, se exhibere debent) conata; ductu Domini, diligentius possint perficere. Quoniam autem intelligentiam cordis, munditiam & simplicitatem, in præsentia Domini ambulando, in primis colere, & his tanquam basibus ætatem agere debent; turtures & columbarum pullos, ex cunctis auiibus in holocaustum delegit, quæ dictis dotibus maximè pollent, turtur quippè suæ salutis prouida, pro ratione temporis, regiones mutando, tempus aduentus sui nouit. sic enim ait Dominus: Milus in celo cognouit tempus suum; turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Reliquas verò dotes mirificè columbæ exprimunt: quas ipsemet Dominus pro suâ misericordia dignatus est docere. Nani cum sponsæ pudicitiam, & simplicitatem partium animæ concinnitatem commendaret, columbæ candori & munditiæ contulit dicèdo: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Meditationem etiam huius aui extulit, quando per Ezechiam mortem impendere arbitratem, & tantum peccatorum luctum superesse, inquit: De mane usque ad vesperam finies me, sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba. Simplicitatem verò ex ore ipsiusmet Domini Christi Iesu audiuius dicentis: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. cuius etiam sacrosanctam præsentiam, Spiritus sancti organum existens, Baptistæ monstrauit. Quod ipsemet testatur dicens: Quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de caelo, & mansit super eum. Meritò igitur, ut suos duces perfectioris vitæ admoneret Dominus, memoratas aues inter omnes, sibi sacrificari petiuit. Quarum singulares proprietates ad perfectionem vitæ promouendam, omnino valent. verum ad earum exercitiū, sicut & aliarum virtutum, apprimè proficit, Deum semper præsentem cogitare, coramque eius oculis agere. Quod & Dominus docuit dicendo Abraham: Ambula coram me, & esto perfectus. & Patriarchæ sancti ita obseruare curarunt, ut suis iuramentis non aliter Deum testarentur, quam, Viuit Deus in cuius conspectu sto. vnde Sapiens dixit: Beatus vir qui in sapientia morabitur, & in scientia meditabitur, & sensu cogitabit circumspectionem Dei. Attamen propius ad literam accedendo, aduerte primum, quod nec laicis permittitur occisio hostiæ, sed ipse sacerdos eam maciat, retorto ad pinnulas capite, vngue ut solet,

Hierem. 8.

mundiciæ simplicitatis

Esa. 34.

Mat. 10.

Iohan. 1.

Gen. 1.

3. Reg. 17.

Eccles. 1. 47

Dei presentia

& non gladio ferit vulneris locum, ex quo decurrere finit sanguinem versus crepidinem, aut parietem altaris. Quæ per ordinem ad nostram doctrinam notanda sunt. Etenim, cum victimæ occisione, vitæ modus, quem Dominus exigit, significetur, & nulli è populo neque ex minoribus, neque ex maioribus perfectio exercenda proponatur, hinc laicus nullius classis ad huius sacrificij libamen accedit, sed solus sacerdos: quia sacerdotibus pro ratione vitæ, vt supra dictum est, perfectio tractanda proponitur. Vnde cauendum est sublimioris generis vitæ formas exercendas populo rudi & simplici proponere, vt aliqui libris editis vulgari sermone faciunt, quibus plurium mentes scrupulis torquentur, imò in curriculo vitæ Christianæ animi despondent, qui simplici præceptorum Decalogi via proficerent: Multa enim, dixit aliquando Dominus Iesus discipulis suis, habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Reliqua continuæ pœnitentiæ habitum in huiusmodi viuendi genere significant. Nam ad collum caput retorqueri, quid aliud, quàm mentem in vitam antea actam intentam semper habere? vt supra corpus peccati lugeat, & omnium pœniteat, & pro disruptis eorum vinculis gratias agat, & non solum pro his quæ commisit, sed pro illis etiam quæ incurrisset, si eum Dominus non præuenisset, vt inquit Augustinus? Huc item spectat, quòd non ferro, sed vngue mactatur: quoniam extrinsecos labores, iniurias, persecuutiones, quas gladius significat, vt se exercent, expectare non debet, sed sponte & ptopria manu feritatem carnis domare, voluntatem castigare & mortificare oportet: ea tamen discretione, vt mens, etsi à carne in ratione vitæ agendæ diuidatur, eius votis posthabitis, non tamen separetur, & abscindatur ab eius naturali consortio; quòd esset se occidere. Ob quòd collum tantum vngue feritur. Eodem etiam tendit; sanguinem fluere & decurrere ad crepidinem altaris, siue ad parietem. Decursus enim hic sanguinis, iugem pœnitentiam in his viris significat. vnde pro vario viuendi instituto, vt dictum est, varium deferunt habitum. Dum tamen à laico distinguitur, quid aliud quàm pœnitentium vitam inuulgat? ad parietem autem altaris: quoniam ad Christum & propter Christum, qui in ara crucis, suo sanguine soluit medium parietem maceræ, inter eos qui longè & propè erant, id est, inter Iudæos & Gentes. Ex meritis enim & sanguine Christi nostra pœnitentia in conspectu Domini, pretium & valorem habet. Vesiculam & plumas in loco cinerum, qui versus orientem erat, longè à tabernaculo testimonij ad portam ingressus templi, quæ ad orientem erat, iubet proijcere: meritò; quoniam peccata omnia à Christo vero oriente sufficientissime abstergenda erant, & homines qui eorum stercore, vt loca fordida, ex orientem Dominum expectantes ab omnibus inquinamentis mundandi. Atq; hinc, quoniam sub fide hac & spe suis orationibus & sacrificijs Dominum sollicitabant, ab oriente ingressus ad templum patebat. Huiusmodi autem contemplatiui homines, etsi cæteris malis moribus à populo dissentiant, honoris cupidine, gloria, & inuidia vexari solent, & gula item, quæ, bonum otium conterentes, plus nimio inuadere solet. His morbis occurrens, plumas & ventriculum in immunditiarum locum proijcere iubet; vt continua sollicitudine ambitionem fugiant, omnem mundi fastum pedibus calcando: tunc enim quæuis alta, humilia ducimus, & vilipensâ possidemus; nec amplius eorum desiderium nos cruciat. sic enim dixit Dominus: Locus, quem pes tuus calcauerit, tuus est: nec minore, otium, desidiam & vecordiam, quæ commessiones & potationes tanquam vitæ finem præstituere solent, & perinde vt arbores silentio vitam solum agere, cogunt. Quòd tantum abest vt assequantur, quòd vt mortui, absque cultura animi, in corporis sepulchro iacent: cum is viuere & anima frui censendus sit, qui officio aliquo intētus, præclaris operibus, aut liberalis artis alicuius stas pensis, Dei gloriam & honorem quærit. Atque ita hic summa quadam, celebres tres Christianæ vitæ modos recondidit Dominus: quorum typum longè antè Patriarchæ illi sancti, Abraham, Iob, Noe, apprimè retulerunt. Nam ille nullis laboribus parcens, & sui vnigeniti immolatione conata, eximius iustitiæ operator extitit, de quo dictum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Iste verò tanta cura diuinæ iniuriæ vitandæ districtus fuit, vt singulis diebus pro peccatis filiorum vota sua Domino redderet: imò inter angustias positus, de hac re laudatur, cum dicitur: In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, nec stultum quid

cogitavi dies antiquos

Iohan. 16.

Augustin. tom. 3. de spiritu & anima cap.

voluntaria pœnia

christus sc̄per in mētē

Ephes. 2.

vana abicienda propter christum orientem

in dāna cū cinere mortis pōnenda

Iosue. 1.

Rom. 4. Iob. 1.

Iob. 1.

quid contra Deum loquutus est. Hic iam tandem, id est Noe, in fabricatione arcæ, quæ Dei Ecclesiam obumbravit, & in dominatione bestiarum & reptilium, contemplatorem maximum se exhibuit. quippe meditationibus, orationibus & contemplationibus ad spiritum à corpore abducendum, & exercitium virtutum promouendū, in stadio vitæ Christianæ, Ecclesia edificatur, & reptilibus inimicorum subiectis amplius dominatur.

CAPVT SECVNDVM.

Anima cum obtulerit oblationem sacrificij Domino, similia erit eius oblatio: fundetq; super eam oleum, & ponet thus, ac deferet ad filios Aaron sacerdotis. quorum vnus tollet pugillum plenum simile & olei, ac totum thus: & ponet memoriale super altare in odorem suauissimum Domino. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum eius sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

LE G E S holocaustorum, quibus fideles ad varios viuendi modos prouocabantur, aptè ipsorum offerentium distantia & differentia legibus comprehenduntur. Igitur sub typo singularum oblationum, quas priuatus quisq; offeret, fidei cognitionem & normam & regulam ponit, quæ omnino seruanda est, & ob oculos semper habenda, vt aliquo genere vitæ ex superius dictis quis proficiat. & loca etiam vnde erunda, & per quos ministros, & quòd non nisi laborum sustinentia, Christi Iesu exemplo, communicanda, & opere complenda sit, simul hoc capite docetur. Inter sacrificia ergo quæ quisq; priuatus homo ex plebe ipsa, pro sua paupertate & tenuitate offeret, primo loco similia infusa oleo cū thure est. de qua cū oblata fuerit hæc disponit Dominus, quòd vnus filiorum Aaron simile & olei accipiat pugillum vnum, & totum thus, & ponet super altari tãquam memoriale Domini, in odore suauitatis: quòd autem ex pugillo restabit, Aaron & filijs eius adiudicat. & hoc, inquit, sanctum sanctorum, aut sacrosanctum sacrificium ex cunctis oblationibus Domini. Quæ suo ordine discutienda sunt, vt spiritum sub regimento huius licet reconditum, attingamus. Quæ ergo in gratiarum Dei adionem & recognitionem offeruntur, ex his quæ de eius largitate accepimus, munera solè appellati: Vnde quoniam ex his quæ ad comunem vitam vsum Dominus elargitus fuerat, sunt, quæ in gratitudinis officium, & assequendæ beneuolentiæ gratiam, patiperes populi pro sua tenuitate reddebant, & sacrum faciebant, oblationes muneris, aut sacrificij, appellantur. Huius autem modi homines, ignorantia communiter laborare solent; quapropter eos referunt, qui Dei cognitione egent, aut quia lumine fidei non fuerunt illustrati, aut quia eo malè vtentes, fidem suam peccatis obscurarunt, & mortuam tenent. quòd Spiritus sanctus notans, huiusmodi oblatores animales appellat, qui vinculis carnis & mundi constricti, non percipiunt quæ Dei sunt. Inquit enim: Anima cum obtulerit, &c. Mens quippe cum corpori adeo immersa est, vt eius tantum curis intentata sit, animæ nomen forsitur. Munus autem, quòd hic offertur, similia est: nullus equidem recta via ad cælum gradi potest absque fide & Dei cognitione: Oportet enim accedentem ad Deum credere quia est, & quòd inquirentibus se, remunerator est, dixit beatus Paulus: Et rursus: Absq; fide impossibile est placere Deo. Hęc est igitur Christianæ vitæ ductrix & baculus, quo Patriarcha Iacob transiit Iordanem, & quò ad eius imitationem nobis post transitum Iordanis, id est, susceptionem Baptismi, ad cælum iter agendum est. Eius autem primus articulus & aliorum basis cognitio Dei est sub vnitæ essentiæ eum trinitate personarum: hanc autem cognitionem similia significat, sicut farina omnia alia fidei mysteria, quæ in Euangelio continentur, vt ex parabola fermenti, quòd mulier abscedit in farinæ faris tribus, planè colligitur. Etenim vt similia flos & puritas farinæ existit, & delicijs magnatibus præparatur; ita cognitio sanctissimæ trinitatis, vt flos primum spectatur, cum cognitionis cæterorum mysteriorum fundamentum sit, & ex ipsa tanquam ex fonte scaturiat: & quæ cum obscuritatem vitæ exuta fuerit, regibus, qui de hoc mundo, diabolo & carne triumpharunt, in patria, deliciæ omnes erit. Rursus vt similia cibus corporis existit, perinde & Dei cognitio, cibus animæ à Domino Iesu expositus est; cum discipulis petentibus, vt de cibarijs exportatis manducaret, respondit: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me,

Genes. 47. & 7.

1. Cor. 2.

anima pro humana, ne animalis, similia profide, baculus, Iacob

Genes. 32.

tria sata farinæ

March. 13.

similia cibum

Genes. 47.

Iohan. 4.

nempe

nempe cognitionem eius manifestare, ad quam iam Samariam ex relatione mulieris preparari videbat. Quapropter apte satis cognitionis diuinæ symbolum ponitur. Vnde cum huius veritatis Dominus Abraham ad ostium sui tabernaculi sedentem, aliquando informare voluit, in mentem illius ingessit: præciperet Saræ, vt misceret tria facta, id est, tres mensuras similes, & faceret subcinericios panes: vt cibus corporis cibum mentis, id est, cognitioni vnus Dei sub trinitate personarum, responderet. Atque cum tres viros videret, vnum solum adorauit. Et item vt ipse ad armentum curreret, & optimum ac tenerimum vitulum indulgentiæ hospitem afferret: in mysterio gerens, quod Dominus ei apparendo sub trinitate personarum futurum decreuerat: quod scilicet vna persona ex ostentis, id est, filius Dei carnem sumendo, tanquam vitulus occidendus erat, & in cibum parandus hominibus; & spiritalis per fidei cognitionem; & Sacramentalis, in Eucharistiæ Sacramento. quem locum citauit Dominus, cum Iudæis dixit: Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum; vidit, & gauisus est. Atqui, quoniam in tota scriptura Veteris Testamenti huius mysterij cognitionem tradere, atque fidem facere primum intendebatur, merito similia & flos farinæ, respectu omnium quæ docebat, dicitur. Hoc autem mysterio ex lege cognito, ad cætera Euangelij arcana, quæ fides catholica docet, magisterio sanctæ matris Ecclesiæ diuina dispensatione per paulatinos progressus manu ducti sumus. Vnde Dominus dixit: Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Omnia enim mysteria in sanctissimæ trinitatis cognitione absconsa sunt, & ex ipsa eorum cognitiones dimanant, & in ipsa fermentantur. Vbi perspicue videtur Euangelium Legi diuinitus insertum: & vt similia, cognitionem sanctissimæ trinitatis, & farinam simul huius & reliquorum articulorum cognitionem explicitam significare. Etenim, quia in lege crassior & non plena omnino cognitio Dei habebatur, similia, quæ pars farinæ est, comparatur; in Euangelio verò farinæ, quod explicatiores, pleniores & subtiliores eius intellectus habeat. Ab offerente igitur similia, eius cognitionem præsentare & fidem protestari Dominus petebat. Et cum oleo compactam thure adiuncto: quoniam eleemosynis & orationibus ad eam communicandam, & communicatam augendam inclinatur. Cui rei exemplo nobis Cornelius ille sanctus fuit: cum cognitionem Domini conanti, eleemosynis & orationibus gratia Dei præuētum eam commeruisse, testatus est ei angelus dicendo: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Domini: & nunc mitte viros in Ioppen, &c. Præsentata autem sic oblatione, vnus filiorum Aaron ex ea pugillum similia & olei cum toto thure assumet, & ponet super altare, memoriale Domini in odorem suauitatis. Cognitio enim Dei, quam quilibet è populo confiteatur, per sacerdotem examinanda & probanda est. Verum hoc per fidei regulam, vnde pugno iubetur accipere: quod fidei mensuram insinuat. Nam vt pugillo qui plus vult capere, minus accipit; quia quanto magis digitos extendit & comprimit, tanto magis quantitas elabitur & cadit: ita qui plus quam fides doceat, de scientia diuina vult comprehendere, minus proficit in his quæ ad fidem spectant, quoniam acceptam comminuit. Qui enim scrutator est maiestatis diuinæ, opprimetur à gloria. Et item quia pro offerentis modo, in Dei cognitione explicita, eum erudire & instituere debet, pugillum tantum accipit. Et cum oleo & toto thure: quod his confessoris officium figuraret, qui misericorditer poenitentem debet suscipere, & operibus etiam misericordiæ & poenitiæ iuuare, & insuper orationibus illi Deum placare niti, imò pro officio illi specialiter incumbit semper orare, vt dixit Dominus: iure totum thure & non partem accipit. Thus quidem ad curandas internas passiones à medicis applicatur: & eius fumus, vt tradunt Physici, accedentium lachrymas ex infirmitate fluentes restinguit: vnde, & symbolum orationis existit, quæ affectuum passiones sedat, & animam à peccatis minoribus sanat. Nam super infirmum cum vngitur orantibus presbyteris, si in peccatis fuerit, dimittetur ei, inquit Scriptura, etsi hoc Sacramentum, etiam ex attrito faciat contritum. Munus autem hoc altari superpositum ac Deo dicatum, memoriale, ait, erit in odorem suauissimum Domino. Nunquid Dominus obliuiscitur nos, aut ex memoria eius excidimus (in quo viuimus, mouemur, & fumus) vt memoriali indigeat, quo nostri memoriam resciat? minimè quidem: sed quando iniquitates no-

mysterium bini factis & incarnati omni expressum in vita cum vniuersis habet

Tertullianus lib. de Trinitate.

Iohan. 8.

Manu. 13. forte esse oleum pomum prouingens

oleum

thus

Act. 10.

pugillus mensura fidei

Pro. 25.

Luc. 18.

in hunc modum... quia peccata sua omnia peccata sua delat

Iacobi 5.

Act. 17.

tes no-

res nostræ (vt inquit Propheta) diuiserunt inter nos & Deum nostrum, & peccata nostra absconderunt faciem eius à nobis, ne exaudiret nos: ad modum hominis irati, contrahet manum suam, in carne hac limosa nos agere permittendo, atque in medijs fluctibus maris huius mundi iactari, periculis bestiarum inferni, continue insultari videns, ob nostra peccata, nec nos erigit, nec inimicos cohibet, nos obliuisci dicitur. Quapropter vt oculos suæ misericordiæ in nos conuertat, & à faucibus diaboli eripiendo, & suæ gratiæ dono nos foueat & protegat, munus hoc altaris ad eius iram placandam, & extensionem suæ diuinæ manus contractæ promerendam, offerrebatur: & quoniam eo inspecto, offerentes, dono suæ gratiæ afficere, quos vt oblitos fuerat, remiscens & recordantis opus est, memoriale dicitur. Vnde Tobias vndis tribulationum opertus dicebat: Et nunc Domine memòr esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque memineris delicta mea, vel parentum meorum. Et alius Propheta misericordiam Domini deprecado in populum suum, verbum, quod pepigerat, memorando dicit: Recordare, ne irritum facias fœdus tuum nobiscum, & rursus: Tu scis Domine, recordare mei, & visita me, & libera me ab his qui persequuntur me, & pretere: Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absinthij, & fellis. Verum attēde, quod non tantum simile sensibilibus oblatione, quam intelligibilis, quam summè expectebatur, delectabatur. Vt ipsum nempe cognoscendo, mente & spiritu colendo, & reueredo, simul cum externo munere, in cuius pignus presentabatur, offerens omnes suas cogitationes, mētis negotia & consilia, in Deum ipsum referat. quod à nobis Christianis, similia & aliarum rerum oblationibus sublati, solum & obnixè petitur: & adeo gratum sibi futurum prænunciat, quod in suauissimum odorem habebit. Etenim cum cum quolibet opere virtutis suauē odorem Christianus fumat Domino; inter omnia tamen, quando mentem & cor omnibus suis consilijs & actionibus Deo offert, quia radix, cum Dei gratia, studiose vitæ, & adimpletionis totius iustitiæ est, suauissimum odorē illi fragrat. & qui in se item, & in fratribus, gloriam & cognitionem Dei extendere nititur: secundum quod B. Paulus dicebat; Deo autem gratias, qui semper triumphat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor fumus Deo in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Vbi odor pro diffusionem cognitionis Dei accipitur. Residuum autem pugilli similia Aaron & filijs eius permittit. Sed nunquid partus corporalis hic Domino primum curæ erat? minimè. Sed hoc docebat, vt scilicet Dei scientia amplior, pugillo assumpto, quam ad hominum salutem Dominus reuelauit, in Aaron, tanquam in arca & excelso loco, & filijs eius conseruaretur: secundum illud Domini: Labia sacerdotis custodiunt scientiam. Doctrina enim fidei pura & sincera à B. Petro, & tenente locum eius pontifice Romano, tanquam à capite per Episcopos & reliquos sacerdotes populo comunicari debet. Quod significans, Aaron & filijs eius, quod ex thesauris sapientiæ & scientiæ Dei hominibus dignatus est impartiri, commisit. Ex quibus tanquam ex promptuario quodam (quia non solum fidei scientia, sed & Dei cognitio specialiter, quatenus summum bonum est, nostris peccatis offensum ac laceffitum, quod initium poenitentis peccatoribus existit) propaganda & deriuanda vnde quaque sit: Sanctum sanctorum Domino, aut sacrosanctum hoc munus ex cunctis oblationibus, Dominus appellauit. Nihil enim suauius Domino aut gratius, quam hominum poenitentia, vtpotè quæ Christianæ vitæ scopus esse debeat. Atqui quoniam vt primus eius gradus, volentibus vitæ emendatione, holocaustum Domino aliquo ex modis assignatis se exhibere, est cognitio summæ & infinitæ bonitatis Dei offensæ; tanquam summa omnium oblationum legis extollitur.

Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de similia, panes scilicet absque fermento conspersos oleo & lagana azyma oleo lita.

QUIA pauper futurus erat Dominus in terra, oblationibus pauperum maximè delectatur: vnde panes & lagana confecta de similia, siue placentas maiores & minores oleo deunctas, & absq; fermento in clibano coctas, secundo loco postulat. paulatim enim Dominus ad sui pleniorē cognitionē suos adducit. Hæc autē mysteriorum Christi Iesu Domini nostri fide perficitur & dilatur, quæ hic obubrantur. Primum ergo eius sacrosanctā incarnationē hac oblatione delineat. Etenim Christus panis hominum futurus erat decoquendus, prius tamē in vtero sacratissime virginis, tanquam in clibano.

Vnde

Elia. 59.

Tob. 3.

Hiere. 14.

Hiere. 15. Trec. 3.

2. Cor. 2.

odor & cognitio

ut nobis deo mē

Malachi. 2.

ovisus panis de coctus

Vnde panibus in fornace paratis, aptissimè figuratur. vt enim clibanus ignem defu-
per accipit, & panem eo coquendum, ita sancta Dei genitrix Spiritus sancti igne suc-
cessit in suo sanctissimo vtero filium Dei vnigenitum coquendum, maturandumque suscepit:
à quo homo factus egrediens, & in matura ætate constitutus, figuratum hic panem
iam exhibitum docens, dixit: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Verum atten-
de, quod de similia panes hos præparari iubet: quoniam de cognitione Dei & sanctif-
simæ trinitatis, in cognitionem Christi tãquam de gradu in gradum procedens, fides
proficit & coalescit. Verum quis ad tanti mysterij intimationem non stupefcet, cum
Abacuc dicente: Domine audiui auditionem tuam, & timui? At tamen Prophetarum
& Apostolorum ministerio id sponte credimus, & animosè confitemur: vt regius Psal-
tes testatus est, quado tãtam rem admiratus, rogabat: Nunquid in Sion dicet homo:
homo natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus? viribus proprijs neutiquam: at
dispensatione Domini, vtriusque populi Iudaici & Christiani scripturis, & principum eor-
um eas docentium, nempe Apostolorum & Prophetarum, res plana & euidenter cre-
dibilis, demonstrata est, & omni gaudio ei operantes adhærebunt. vnde subdit: Do-
minus narrauit in scripturis populorum, principum horum, qui fuerunt in ea: sicut læ-
tantium omnium habitatio est in te. Atque ij sunt placentæ maiores, & minores, quæ
absque fermento præparantur: maiores, Apostolos referentes; minores verò, Prophetas:
quoniam quantum panes, siue placentæ maiores, ad nutritionem & humanæ vitæ su-
stentationem propter maiorem quantitatem, minores excedunt; tantum illi, hos pleni-
tudine diuinæ cognitionis, & scientiæ, & absque fermento: quia eorum doctrina absque
mixtione prophani erroris, iustificata in semetipsa est, dulcis super mel & fauum: &
absque fermento: id est, hypocritarum Phariseorum, qui interiora & intellectus abscondi-
tos in scriptura, literæ & extrinseco apparatus seruire volebãt, cum contrã, litera spi-
ritui famulari debeat. Cuius erroris nos admonens Dominus, dixit: Nisi abundaue-
rit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cæ-
lorum. Sed vnde tam purè & castè loquuti sunt? quia panes aut placentæ sunt de
simila confecti: id est, ab vnigenito filio Dei edocti & instituti hi & illi, vt vnus eor-
um testatus est dicens: Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus
in Prophetis, nouissimè in diebus istis loquutus est nobis in filio, quem constituit hæ-
redem vniuersorum, per quem fecit & sæcula. Et iure optimo similia nuncupatur, quia
quia sapientia & cognitio est æterni patris: atque ita post magnificentissimum illud
opus nostræ redemptionis, in dispensatione eius vitæ, totum negotium fuit, Patris æ-
terni notitiam & cognitionem hominibus tradere, secundum quod ipse dixit: Pater,
manifestaui nomen tuum hominibus, quod dedisti mihi, &c. quod multò antea de
ipso regius Psaltes cecinerat, dicendo: Confessio & magnificentia opus eius. Et item
verè similia est, qui in Sacramento altaris, sub speciebus panis verè continetur, ad
pastum & nutritionem animarum, panis cælestis effectus. Atque, quoniam no-
strum miserans casum misericorditer ad tanta bona in nos collocanda aduenit, con-
uenienter de similia versata oleo, fit oblatio. Thus autem non apponitur, quia hac
oblatione non offerentis habitus, vt in præcedenti, sed Dei, cui fit, suam nobis cog-
nitionem & sapientiam mutantis, significatur. Prædicti autem panes in clibano
coquuntur; quoniam duces populorum memorati, & qui eorum vices in Ecclesia
agunt, magnis apertis, & vehementibus persecutionibus, quæ per clibanum signi-
ficantur, in huius veritatis publicatione, vexandi erant. de quo planè suos discipu-
los & Apostolos admonuit Dominus Iesus, dicens: Venit hora, & nunc est, in qua
omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Et iterum: Ecce
mitto vos sicut oves inter lupos, &c. Imò non solum prædicator, sed & omnis qui
fidem suam operibus testari voluerit, & pensum quod illi debet singulis diebus &
tota vita præstare, patientia muniatur oportet: nam quis in medio maris ager, &
eius vndis non agitabitur? omnes enim qui piè volunt viuere in Christo, perfec-
tionem patientur. Atque, quoniam quæ subito & inopinatò veniunt, homines fran-
gere solent, vt inconcussi persistamus, hic nos præmonitos voluit esse Dominus.

*Si oblatio tua fuerit de sartagine: simile consperse oleo & absque fermento, diui-
des eam minutatim, & fundes super eam oleum.*

OBSO-

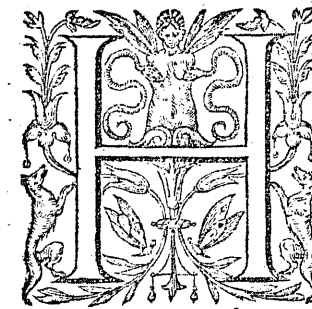
PHILIPPO II. HISPANIARVM

REGI, ET NOVI ORBIS DOMINO,

DOCTOR PETRVS SERRANO

felicitatem omnem & salutem

æternam deprecatur.

HETIAM Commentarij in Leviticum, REX
PHILIPPE, sub tuo sacro nomine domum pa-
rentis relinquere statuerunt, & emancipati foras
prodire, per variaque sapientia hospitia peregrinari,
atque eadem inuisendo suis iuribus victuri efflagi-
tarunt. Sunt enim isti, & illi etiam, quos in Eze-
chielem Prophetam emisimus, vno eodemque partu à nobis editi; quam-
obrem neque excellentiam primogenitura, neque priuilegium aliquod
dignitatis germana fraternitas illis agnoscere permittit. quin nisi te
pariter patrono gaudere contingeret, morsibus se inuicem illos dilacera-
turos, atque omnino consumpturos, & minabantur, & quibusdam
quasi nutibus significabant. Accedit præterea ipsorum dignitas. quo-
niam si illi prædicatorem diuini verbi instituunt, actionemque item ser-
moni conuenientem præmoliantur; isti tamen integrum sacerdotem vi-
ta & moribus instruunt, officiumque eius per omnes suas partes, prout Do-
minus in hoc libro legis obumbravit, dilucide distinguunt; & insuper
doctrinam pro suggesto populo inuulgandam, figuris & diuinis apposi-
tis exemplis locupletiores reddunt. Quapropter cum nulla in re aliis
cedant, & in plurimis adminiculentur, equo iure sacra tua catholica
Maieſtatis protectionem requirunt: præsertim quod tales sacerdotes,
quales hic Dominus depinxit, officium tuæ Maieſtati à Domino de-
mandatum pleno iure postulat. Summorum enim sacerdotum, qui Ec-
clesiis præficiuntur, delectus, ex commissione summi Pontificis Romani
Vicarij Iesu Christi penes tuum summum arbitrium positus est: ex qui-
bus debitè assumptis, minorum sacerdotum, & totius Cleri in moribus
religiosis integritas, in officio atque munere suo diligens observatio, &
in charitate & totius virtutis luminibus exemplum populo appositissi-
mum pendet. Quapropter vt eadem clementia, qua illos, & hos Com-
mentarios tua sacra Maieſtas excipiat, quanta humilitate possum &
debeo, exoro, & me saltè in indignum famulum pro celsitudine tui
nominis habere non dedigneris. Vale, & perquam feliciter benedi-
ctione Domini innumeros annos age.

† a

desimila. 1. de
chr. sp.panes. 1. prophe-
te & apostoli.

Psal. 8.

Math. 5.

Paulus ad
Hebr. 1.

Iohan. 14.

Psal. 110.

clibanus. 1. tri-
bulatio

Iohan. 16.

Mat. 10.

1. Tim. 3.

El Rey.

PO R quanto por parte de vos el Doctor Serrano nos a sido fecha relacion, que vos auéis compuesto dos Commentarios sobre el Propheta Exechiel y el Leuitico, el qual era muy util y prouechofo, y en ellos auíades puesto mucho trabajo y ocupacion, supplicando nos, vos diésemos licencia, y facultad para que por el tiempo que nuestra voluntad fuese lo pudíades imprimir, y vender; sin que otra persona alguna lo pudiese hazer; sin tener para ello licencia y poder vuestro, o como la nuestra Merced fuese: Lo qual visto por los del nuestro consejo: Por quanto en el dicho libro, se hizo la diligencia que la pragmática sobre ello hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, y nos touimos lo por bien, y por la presente vos damos licencia y facultad para que podeys hazer imprimir los dichos libros que de suyo se haze mention, en la emprenta de Plantino en Enueres: sin que por ello, vos, ni el dicho impressor incurrais en pena alguna: y mandamos que la tal impresion se haga de los dichos libros Originales que van rubricados cada plana, y firmado al fin dellos de Domingo de cauala nuestro Scriuano de camara de los que residen en el nuestro consejo, y que despues de impresos no se puedan vender ni vendan, sin que primero se traigan al nuestro consejo juntamente con los Originales, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a ellos, y se taxe el precio porque se ouiere de vender cada volumen, so pena de caer y incurrir en las penas de la dicha pragmática y leyes de nuestros Reynos: Y hecho lo susodicho, defendemos que por tiempo de diez años primeros siguientes que corran, y se quenten desde el dia de la data desta nuestra cedula, en adelante persona alguna no pueda imprimir ni vender los dichos libros, sino vos, el dicho Doctor Serrano, o la persona que vuestro poder ouiere: so pena de perder todos los libros que dellos viueron impresso, y mas diez mil maravedis para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro consejo, Presidente y Oidores de las nuestras audiencias, Alcaldes Alguaziles de la nuestra casa y corte, y a todos los Corregidores, asistente gobernadores, Alcaldes mayores, o otros Iuezes y Justicias de todas las Ciudades, Villas, y lugares de los nuestros Reynos, y Señorios, y a cada vno y qualquier dellos, ansí a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden, y hagan guardar, y cumplir esta nuestra cedula y merced que ansí vos hazemos, y contra el tenor y forma della no vais ni passáis, ni consentais yr, ni passár por alguna manera, so pena de la nuestra Merced y de veinte mil maravedis para la nuestra camara dada en Madrid a xvij. dias del mes de Enero de mil y quientos y setenta y un años.

Yo el Rey.

Por mandato de su Mag^d.

Antonio de Eraffo.

OBSONATUR pauper, cum eam victus rationem assequitur, quæ conditi potest, & ignis vi in cibum preparari: Quapropter partem & portionem suam non parit ei Dominus. Quando ergo de cibo in farragine preparato, oblationem fecerit, hac ratione sibi confici vult: quod sit de simila absque fermento, & illa sit oleo subacta, & minutatim siue in buccellas ex ea confectum, diuisum & fixum superinfuso oleo, sibi præsentaretur. Postquam cognouimus filium Dei incarnatum, eundem iam patientem ostendit: & sic ampliorem, & fusiolem sui cognitionem facit. Vnde oblatum, non nisi de simila munus vult, quam eius sapientiam notare supradictum est. Frictione farraginis, passio Christi Iesu hic præterea significatur: quoniam vt quod recipit farrago, esui aptum reddit, fortis persistens contra vim ignis, ita crux vniuersi filij Dei esui eius carnem præparauit in sancto Sacramento Eucharistia, quæ antea inepta erat, vt Sacramenti sumptione applicaretur nobis passio Christi. Quod mysterium longe antè præfigurans Dominus, agnum paschalem, non crudum, nec coctum aqua, sed assum tantum igni disposuit comedendum, & adeo fortis extitit, quod omnibus vndis tribulationum, æternum pondus constantissime sustinuit, & omnem creaturam sanctissimo crucifixo subiecit, secundum quod ipse Dominus de se dixerat: Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Minutim autem & oleo superinfuso in hac sacra farragine Dominus Iesus fixus fuit: quia non vno tractu mortem pro salute nostra oppetit, sed diuisim & per partes tormenta & passionem tulit. Coram Anna primùm ignominiosè victus, à discipulo fuit negatus, à seruo pontificis simul alapa percussus: coram Caipha deinde à Phariseis tanquam à lupis rabidis, spitis & alapis illusus, & testimonijs falsis proscriptus: coram Pilato præterea accusatus: ad hæc ab Herode irritus: & super omnia crudeliter flagellatus, spinea corona confixus, morti adiudicatus, ad caluarium crucis onere pressus, postrema cum afflictione fuit ductus. Ecce ergo sacrosanctam hostiam minutatim fixam, Deo patri oblatam. Et quoniam in omnibus his tractatibus, supra quam dicibile est, viscera suæ misericordiæ nobis patefaciebat, oleo superinfuso diuisionibus, oblatione hic petebat Dominus. Cum ergo nostri gratia tanto antè tempore hæc fuerint figurata, & post plenitudinem eius accedente, exhibita, non oscitantes, & vecordes hæc attendere debemus, sed impensius toto animo & consideratione, vt ad prototypi imitationem accingamur, & oblationem Deo gratam offerre nitamur. Quod pro baldubio præstabitur, si fidei cognitioni innixi, quæ misericorditer nobis donata est, (quære similitæ oleo compactæ comparatur) omni vitæ parte, & quacumq; tribulatione vexante, etsi occulta & vehemens sit, & à falsis fratribus (quæ per farraginem insinuantur) passionis Christi partibus nos conformando, & per earum contemplationem, singulatim nostram voluntatem emolliendo, rigoremq; eius continue frangendo, nosmet ipsos munus offeramus. Atq; hoc cum misericordiâ fratrum: quæ in pignus amoris & benevolentia diuinæ nobis commendata est, dicente Domino: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, quod est super oblationem oleum infundere, Christum Iesum Dominum nostrum è vestigio sequentes.

50 Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æque simila oleo confertur, quam offerens Domino trades manibus sacerdotis. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio; & adolebit super altare in odorem suauitatis Domino. Quicquid autem reliquum est, erit Aaron & filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

55 GRADATIM victus pauperis augetur, & proportionabiliter misericordia Domini ampliatur. Lauior enim epula est pauperi, cum craticula indiget qua torreatur, vt esui præparetur. De hoc igitur cibario, suum munus expetit Dominus, sed his conditionibus, vt sit de simila oleo cõspersa, quam offeret Domino in templo. Deinde sacerdos accipiet partem, quæ memoriale dicitur, quia in pignus accipitur, quod munus oblati recordabitur Dominus, & adolebit super altare, in odorem suauitatis: id est, erit acceptum Domino. Quod verò reliquum est, Aaron & filijs eius vsui permittitur, & sanctum sanctorum erit, Domino, id est, inter omnia sacrificia, igne succensâ, hoc erit sanctissimum. Nunquid de cibarijs hominum, cibus, farragine aut cra-

frictio. i. passio

Exod. 12.

Iohan. 12. per uariatos meliorum genera

Iohan. 8. Marci 14. Lucæ 23.

cum misericordia & charitate i. oleo Galat. 4.

omnes compatiamur

Lucæ 6.

b aut cra-

aut craticula preparatis cura est Domino? minime: non enim coqui aut coquina-
 riæ artis peritia vexabat eam, sed hominum salus: quapropter spiritus & intelle-
 ctus nobis querendus est. Semper enim in ampliori cognitione Dei misericordiae
 versatur. Igitur Christus Iesus mille passionum modis minutim, vt supra dictum
 est, contortus, tandem cruci affixus mortem appetens, se totum pro nobis impen-
 dit. Quod hoc loco significatur. sic autem thesauros misericordiae aperientem
 Christum Iesum videre, plenior Dei cognitio est, & misericordiae effusio: qua-
 re de similia oleo conspersa, oblatio fit. Vnde quia mors Christi vltimum, & sub-
 sistentia passionum fuit, prunis incensis & ferreis virgis candentibus, superponitur
 hæc hostia, & non flammæ ardenti, quæ voratio lignorum est & ignitio, & inter
 initia ignem nutrit. Deinde partem oblationis accipit sacerdos, quam in altari
 adolet & absumit. quoniam Christus Iesus tantum secundum humanitatem passus
 est, quam memoriale appellat, quoniam ad humanitatem sui vnigeniti plagis in-
 signitam, respiciens Pater æternus, huius sacrosanctæ oblationis recordabitur, &
 cessabit ira & indignatio eius. Est quippe arcus cæli, qui cum apparuerit, ait, re-
 cordabor fœderis mei, & non erunt ultra aquæ diluuij super vniuersam carnem.
 Reliquum autem Aaron & filijs eius, hoc est, summo pontifici, & magnis sacerdoti-
 bus, permittit: qui tanquam viri scripturarum intelligentia excelſi, ex ipsis diui-
 nitatem eius agnoscent, & filium Dei vnigenitum hominem factum pro salute hu-
 mana, quem sic patientem & morientem viderunt, esse, omnes populos docebunt.
 Memoriale autem hoc in odorem suauitatis iubebat, gratiam qua acceptaretur
 significans. Christus enim Iesus sic in cruce mari tribulationum exhaustus, vt hæc
 significabatur, vsque adæo gratissima oblatio æterno Patri extitit, quod in pretium
 sufficientissimum redemptionis totius mundi acceptauit. Vnde & pretiosissimum
 suæ infinitæ misericordiae oleum, abundantissimè in nos effudit, tantum nostræ
 curæ, eius vsum relinquens, vt quod superabundanter nobis valet, efficaciter pro-
 fit. Appellatur etiam sancta sanctorum, quia inter omnia sacrificia, quæ igne offere-
 bantur, hoc, præter oblationem significatam, longè cætera anteibat. Nam quod
 sanctius sacrificium, quàm filium Dei vnigenitum tot tormentorum generibus dis-
 sectum, pro nobis oblatum, imò, vt inquit beatus Paulus; Peccatum, id est, pre-
 tium peccati pro nobis factum, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in
 ore eius; potuit vnquam excogitari? quo æternum Patrem placatum, nos aman-
 tem, iniurias condonantem credimus? Fuit igitur Christus in sua sacrosancta mor-
 te, tanquam scopus omnium sacrificiorum, sanctissimum, & suauissimi odoris æter-
 ni Patri: vt illi nos gratificari cupientes, & tam sanctæ oblationis participes fieri,
 similiter pro nostro modico & gratia data, in oblationem sanctam moribus & vita
 nosmetipsos offerre nitamur.

craticula: crux

Genes. 9.

1. Cor. 5.

*Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quicquam
 fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domini: primitias tantum
 eorum offeretis ac munera: super altare autem non imponentur in odorem
 suauitatis.*

CVP IENS nos Dominus præscriptis oblationibus legitime vacare, remotio-
 ne fermenti, & mellis ab eisdem cauet, animum nostrum simul & vitam officio
 sibi grato informans. Prohibet ergo Dominus fermentum & mel sacrificijs, quæ
 de igne sunt, misceri. quibus in communi victu homines vtuntur. Sed nunquid
 panem & mel, quæ sustentationi communiter deseruiunt, odit Dominus? minime
 quidem, sed mala, quæ animum deprauant & vitam inficiunt, per hæc prohibet.
 Primum doctrina Phariseorum, quæ nominum legis intelligentia, & extrinseca
 tantum sicca literæ adimplerione, definiebatur, quod spiritum extingueret, &
 seruum externarum rerum faceret; hic nomine fermenti damnatur: vt propria
 vice Dominus Iesus hanc legem explicando dixit: Attendite à fermento Phari-
 saeorum; quod est hypocresis. Et rursus: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam
 Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum. Horum enim do-
 ctina externis actionibus vt limitibus contenta, cum ad animum non extendere-
 tur, per-

fermentis: heu
 his interpretatio
 phariseoru

Luce 12.

Math. 5.

tur, perinde ac fermentum totam massam, mentem & legis intelligentiam cor-
 rumpit. Prohibitione deinde mellis philosophorum & paganorum doctrinas re-
 spuit, quæ lenocinitate verborum, & suauitate eloquij autidè perinde ac mel propter
 eius dulcedinem, ab hominibus incautis accipiuntur. Non enim in sapientia ver-
 bi, sed per stultitiam prædicationis placuit Deo saluos facere credentes, inquit bea-
 tus Paulus hanc eandem rem edisserens: Etenim horum, sicut & illorum doctrina,
 Dei sapientiae in Lege & sancto Euangelio traditæ, famulari ac inferuire debet.
 Quod Spiritus sanctus Ecclesiam sanctam aliquando instituens dixit: Mel & lac
 sub lingua tua. non in lingua dixit, sed sub lingua: cauens ne Iudæorum mortua
 litera, nec aliorum loquacitas, in quibus tota deceptio, veluti in muscipula eibus,
 est posita, vnquam animo dominantur. Vult præterea Dominus hac lege vitam
 informare; vt studiosis moribus & actionibus bene compositam, illi offerantur,
 nosque in munus gratum & acceptum simul etiam hac ratione exhibeamus: Com-
 munis enim victus, communem vitam, cui feruit, hic significat. Quapropter eum
 panis, quo ad victum vtimur, fermentatus sit; & ipsa vita hominum peccato non
 vacat: quoniam inclinationes, quæ nobis ex originali peccato adnascuntur, pec-
 cati causam agentes, ad id irritant, & propellunt. & rursus delectationes, quæ
 in condimentum vitæ, misericordia Domini datæ sunt, eum vitæ dominio con-
 surrexere, & ipsius finem & scopum constitutas ab hominibus passim videmus.
 Vt ergo nostros mores & actiones fermento peccati purgemus, & sic Deo in mu-
 nus gratum nos offeramus, à sacrificijs suis fermentum peccati expungit: caput
 nostrum Christum Iesum, qui his sacrificijs primum significatur, prospicientes, qui
 adæo alienus à peccati fermento extitit; quod peccatum non fecit, nec est inuen-
 tus dolus in ore eius. Fermentum autem peccatum etiam significare, testatur bea-
 tus Paulus dicendo: Expurgate vetis fermentum; vt sitis noua conspersio, sicut
 estis azymi. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur
 non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiae, sed in azymis syn-
 ceritatis & veritatis, quoniam blandæ dominæ voluptates, cum mentis arcem oc-
 cupant, & finem vitæ tenent, necessariò fermentum peccati eam corrumpet,
 imò tota peccatis plena fermè erit. A sacrificio mel auferendo; finem actionum,
 propriam delectationem & gustum constituere, inhihet Dominus: sed quod in o-
 mnibus Dei gloriam, & honorem queramus, secundum quod dixit Apostolus:
 Siue ergo manducatis, sitie bibitis, aut aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei fa-
 cite. Vnde, quoniam literæ corticis & linguæ officio, non plenè, sed ex parte pro
 spiritus intelligentia, vt oporteat, harum rerum primitijs contentus est Dominus,
 quas pro suo tempore, scilicet nouarum frugum, petit, de quibus infra dicitur.
 Verùm attende, quod super altare non vult imponi in odorem suauitatis. id est, non
 vult adoleri, neque igne absumi, sed in cibum sacerdotum eas deputabat: Qua-
 re? quoniam solam poenitentiam peccatorum acceptat Dominus, nec vlla alia
 re placari potest. Etenim quando fermentum peccati, & mel propriæ voluntatis
 & amoris, dolore, poenitudine, & detestatione, odio habetur; veluti lignis ap-
 positis ignis Dei amoris accenditur, ita, vt maiorem dolorem maior amor sequa-
 tur. Ex quo aperte conficitur, vt qui non odit peccatum, Deum non diligat; vt
 qui non dolet de offensa proximi, eum non diligere aperte conuincitur. Et quo-
 niam dolore cordis debet absumi prius peccatum, quàm ad altare præsentatus ac-
 ceptus fias Deo, ibi non adoletur. Vult tamen huiusmodi primitias in cibum sacer-
 dotum cedere: quoniam eorum est peccata populi per confessionem comedere,
 coquere & digerere; vt per Sacramentum absoluant; per doctrinæ discretionem
 & consilij, vitæ futuræ prospiciant; & vt denique apud Deum, non ignati depre-
 catores existant.

mel: lenocinium
 uerborum philosoph
 hic

1. Cor. 1.

Canit. 4.

fermentum: in
 vitæ peccati

1. Pet. 2.

1. Cor. 5.

1. Cor. 10.

Offic. 4.

*Quicquid obtuleris sacrificij sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacri-
 ficio tuo: in omni oblatione offeres sal.*

QUAM aptissimè post repressiõnem propriæ voluntatis & gustus, quæ ex cor-
 ruptione peccati omnem humanam actionem anteire solent, finem constituit,
 quem

Sal. i. discrebo tan
in diuinis qua humanis

quem tota vita homo Dei cultor, præ oculis habere debet, nempe discretionem eorum quæ placent Deo, ab his à quibus abhorret; discretionem spiritus, à carne, vt cibis aptus mensæ Dei reddatur. Si separaueris, inquit, pretiosum à vili, quasi os meum eris. Discretionem item verbi Dei: vt in omni sermone, in omni doctrina & consilio, in omni tua actione & opere, in conuictu fratris, siue eum corripueris, siue quippiam aliud egeris, voluntatem Dei eiusque diuini verbi adimplerem attendas. Hæc enim omnia, nomine salis, hic diuinus Spiritus intelligit. Etenim vt sal condimentis saporem præstat, & cibos gustui aptos reddit; ita harum rerum prudentia, actionibus, & operibus nostris, condimenti genus est, & tanquam cibos aptos esui Domini præparat: & sicut sal discerniculum existit, quo sapidum ab insipido distinguimus; ita Dei verbum, discretio eius & prudentia, vt pretiosum & Deo charum, à vili, abiecto & Deo exoso separamus. Quapropter Dominus Apostolos suos, qui verbum suum inuulgatum erant, omniaque memorata munera eius ministerio, in sua vita, verbo & opere præstituri, sal appellauit dicens: Vos estis sal terræ: vt qui mundi carnem, ne peccatorum stercore putrefceret, essent salituri. Quocirca eorum doctrinam & fidem tanquam vitæ formam & regulam nos aspicere, & firmiter semper manu & animo tenere, hic nos Dominus iubet: imò & tanquam propositum exemplar, eorum vitam imitari & conata perficere. Quod à nobis obnixè petit beatus Paulus cum dicit: Fratres, imitatores mei estote, sicut & ego Christi, & alibi ad eandem rem nos honore prouocando, Cives & domesticos Dei supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, tanquam lapides viuos nos appellat: vt hac dignitate allekti, tales nos opere exhibeamus, quales verbo & fide profiteamur. Atque hac de causa sua sacrificia sale condiri desiderat Dominus, nec ab oblatione sal scederis, id est Legis, & diuini sui verbi auferri permittit: & tertio in omni oblatione sal offerri iubet. Dicat nunc superstitiosus Iudæus: Nunquid obsoletior erat Dominus hominum, vt eorum palato inferiret; aut oblatione in cibum vsurus, perinde ac pagani diaboli cœcitate decepti, de suis dijs & dæmonibus astruebant? minime, nos ergo illi curæ sumus, nostram salutem hic deperibat, & quales oblationes à nobis vita & moribus cuperet, delineare incipiebat.

Si autem obtuleris munus primitiarum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis eas igne, & confringes in morem farri, & sic offeres primitias tuas Domino: fundes super eas oleum, & thus impones, quia oblatio Domini est: de qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farri fracti, & olei, ac totum thus.

Et si vna fides in Ecclesia Dei ab initio mundi fuerit, eademque vsque ad eiusdem finem sit perduratura, per sua tamen incrementa, quantum ad explicatorem & distinctiorem ministerio cognitionem, semper processit. Vnde cum eorum qui tempore legis sub tegumento literæ & figurarum agebant, fidem diuinus Spiritus figurauerit, & explicatorem, maiorum & procerum Ecclesiæ: nunc eam, quam à plebe requirit, obumbrat. Per oblationem enim familæ, de qua in principio capitis differuit, Dei cognitionem, & fidem eorum qui sub lege fuerunt, quæsiuit. Per cæteros verò ex clibano, sartagine & craticula, procerum Ecclesiæ, doctorum & perfectiorum, qui distinctiore cognitione fidei mysteria perceperunt, eademque operibus reuerenter coluerunt, & adorarunt, ignibus quibusque tribulationum calcatis, intellexit. Quare ordo ipse exigere videbatur, vt de fide Dei que cognitione, quam à ciuibus Ecclesiæ plebeque requireret, iam ageret: quod sub oblatione primitiarum ex frugibus, hoc loco contegit. Ex frugibus ergo, quas fertilis ager redderet, spicas virentes tostas igne, & manibus contractas, oleo superinfuso cum thure, in oblationem sibi Dominus requirit: ex qua, partem contusam, & oleo litam, cum toto thure oblato accipiet sacerdos, & adolebit igne; & erit memoriale Domino: id est, muneris oblato recordari faciet, vt in offerentem oculos vertendo, eius miseretur. Etenim cum de manu Domini, eiusque largissima benedictione, iustos fructus terra cultoribus afferat, in huius beneficij gratificationem selecta & meliora quæque, eidem

eidem reddere oportet: quæ absque fœnore, pro sua benignitate, non vult accipere, sed quasi debitorem se constituit largitionis maiorum bonorum, cum eius partem sibi adoleri iubet, in muneris oblato memoriam. Verum cum neque in spicis, nec oleo, nec thure delicias Dominus posuerit, neque his rem augere curauerit, quia bonorum nostrorum non eget, vt liberalem in posterum se obliget, sed in hominum conuersione & salute, in veris bonis eius augendis, & amplificandis: videndum est, quid ab huiusmodi oblationibus exigat, quo illi placeat magnificentiorem se eisdem exhibere. Hæc proculdubio sunt vera Dei fides & cognitio, atque integra vita, ex ipsa tanquam ex thesauro deprompta, elemosynis & orationibus exercita, quæ propter spicas dicto modo dispositas, cum thure & oleo perit. Spicæ enim fidei populi significabant: quæ etsi explicita sit singulorum articulorum fidei, quos sancta mater Ecclesia proficitur & celebrat, non tamen ita distincta & singula quæque examinata, sicut primarij viri ad quos hoc attinet habent. Sed eam vt à Deo acceptam, (sancta matre Ecclesia docente) ipsi offerunt, & in eius obsequium viuere: profitentur. Præterea, fides populi illius sub lege, primum spicarum oblatione significabatur: quia vt folliculis grana in spicis continentur, ita & fidei mysteria, sub cortice legis tanquam sub folliculis & paleis. Nunc verò postquam filius Dei, vnigenitus granum frumenti factus, cadens in terram mortuus fuit, & resurrexit, multum fructum attulit, à fide & explicatioris cognitione eius, corticem legis, vt folliculos & paleas in Ecclesia sua, & Christianis hominibus separans. Virides autem spicas petebat: quoniam etsi illorum fides maturitatem, id est, distinctiorem cognitionem, quæ Euangelij sacri est, non attigisset, sic tamen eam accipiebat Dominus, vitæque illi conformi oblectabatur: In cuius signum, virore spicarum super altari suo gaudebat. & item: quod pusillorum fidem (qui neque in cognitione mysteriorum Dei, exercitatos haberent sensus, quia in gratiam eius nouiter recepti sunt: aut discretionis Christianæ annos vix attigerunt: aut quia per pœnitentiam ex incentiua peccatorum consurgunt, & per fidei lumen, postquam cum eius neglectu vixerunt, ad eam operibus colendam, ascendunt, cum eam profitendo in munus & oblationem Deo offerunt) non minus granter accipit. Etenim de omnibus his dixerat aliquando beatus Paulus: Vt paruulis lac vobis potum dedi, non solidum cibum; quia non potestis portare modò.

Voluntatis Dei cognitio, operationem illi conformem expetit: sic enim dixit Dominus per Prophetam: Iustus in fide sua viuunt: hoc est ex fidei præscriptis tanquam ex promptuario quodam operationes eruit, vitam exercet, & sicut infallibili regulæ, se omnibus conformare, imò & morigerum reddere nititur. Quod & de cognitione morum Philosophi docuerunt. Sic enim inquit quidam: Non enim quid sit virtus quærimus vt cognoscamus, sed vt boni efficiamur, alioquin nihil ex ea vtilitatis caperemus. Itaque igne tostas & manibus contractas vult Dominus spicas offerri, mori nostro se attemperans; quas, cum ad eò teneræ sint, vt contundi non possint, sic esui præparare solemus. Quod & Apostolos cum Domino per sata transeuntes fecisse legimus: vt Dei cognitioni & fidei, quam profitemur, nos vita ipsa conformes præstemus. Quoniam autem Christiana vita, in sustentia tribulationum tota est posita, vt beatus Paulus prodit dicens: Qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patientur: quòd aliter cum fide concinnitas, quæ cum diabolo, mundo & carne bellum agit, seruari non potest: inde medijs ignibus tostam, sed vitæ constantia inconcussam, Dominus exigit. Imò cum vita persecutionibus & laboribus tanquam igne torretur & probatur, fides ipsa & Dei cognitio meditationibus augetur & roboratur. Ita enim Psaltes regius ait: Tribulatio & angustia inuenerunt me, mandata tua meditatio mea est. Præterea, exercitio præceptorum & mandatorum Dei, quæ fides catholica præscribit, tenacius menti adheret, & stabilior, atque maior redditur. Sic enim ait Propheta: A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem viam iniquitatis. id est, quoniam exercitio mandatorum tuorum maiore tui Domine scientiam & intellectum cepi, omnem aliam doctrinam, & modum viuendi, viam iniquitatis reputaui, & odio eam prosequutus sum. Vnde manibus spicas contractas vult. Etenim sicut igne folliculi & paleæ, non solum literæ legis,

spicæ fidei parvulorum

Psal. 118

Iohan. 12

1. Cor. 9

Abacuc. 2

Anst. 2. Ethic.

Non opus huius folliculi nisi cum oleo & manibus ditione

Luc 6

2. Tim. 3

Psal. 118

Psal. 118

legis, sed nostræ ruditatis, & propriæ voluntatis exeruntur, ita & manuum constrictio-
 ne, quando ad opera extéduntur, separantur, & fidei granum quod latebat, sic denu-
 datum, purum apparet, & colitur. Rursus Dei sapientia in nobis dilectione Dei &
 proxima quammaximè promouetur: imò via recta, vt Deus ipse nobis sapiat, & am-
 pliorem eius cognitionem venemur, amor existit; quippè cum res infinita sit, atque
 ob id in intellectu nostro capi non possit, vt res ceteræ finite, quando ipsi per co-
 gnitionem vniuntur: operæ pretium est, vt eidem nos per cognitionem vnamur, ad
 ipsum exire, quod via amoris & per voluntatem fit. Quod regius Pfaltes docens, di-
 xit: *Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.* & rursus:
*Gustate & videte, quàm suavis est Dominus: accessum & gustum, per amorem, cogni-
 tionis maioris luminis diuini, & visionis statuendo. Quapropter cum oleo & thure spi-
 cas amat: quorum illud charitatem & misericordiam proximi elemosynis, & bene-
 ficentia commendat: istud verò Dei dilectionem, reuerentiam, & honorem, quæ nul-
 la alia re, quàm oratione & precatione aptius testificari possunt. Vnde in conuersio-
 ne B. Pauli, hæc omnia volens Dominus Ananiam de ipso docere, dixit: Surge & va-
 de in vicum, qui vocatur Rectus, & quære in domo Iude, Saulum nomine Tarsensem:
 ecce enim orat. Tandem spicis contatis, partem tritici, siue farris & olei cum toto thure,
 sacerdotem adolete iubet sibi Dominus in memoriam muneris oblatis. Mirum,
 quàm suauiter Dominus cuncta disponat: non enim temere à quouis, sed ordine,
 medio scilicet ministerio sacerdotis, ad res sacras tractandas ordinati & deputati, ob-
 lationem sibi offerri vult: vt hæreticorum nostri temporis impudens audacia repri-
 matur, ordinem ministeriorum Ecclesiæ confundentium. Partem autem hanc per ma-
 nus sacerdotis sic oblatam, & igne absumptam, non dubium, acerbissimam mortem
 Christi in ara crucis significasse: vbi hostia & sacerdos idem Dominus Iesus Chri-
 stus existens, igne tribulationum in Dei patris gloriam & honorem, suam sacrosan-
 ctam humanitatem adoleuit, imò moriendo totam absumpsit. At quoniam nostri
 causa, quorum salutem vsque adeo ardebat, in mare omnium tribulationum coniec-
 tus fuit, cum oleo misericordie memorata pars adolebatur. Verum quid cum toto
 thure, & non cum toto oleo? non sanè absque mysterio: suffitus enim thuris crema-
 ti, odor suauissimus est Domino. quare acceptationem diuinam significat: quoniam
 tanta suauitate passio & mors Christi Iesu, tanta fragrantia in conspectum paternum
 ascendit, quod pro mille mundis in sufficientissimum pretium recepit, nedum pro
 vno. Pars verò olei cum parte farris solum adoletur; quoniam nos offerre nostra mu-
 nera oportet, & cum misericordia fratrum: verum nihil cum Deo ipsis negotiabi-
 mur, neque ab eo accipientur, nisi passioni Christi innixa, imò insita atque incorpo-
 rata pars eius oblationis, efficiantur. Vnde ex farre & oleo, quod offertur à fidei, pars
 desumitur, quæ à sacerdote adoletur, vt meriti humani ex proprijs viribus, apud
 Deum cesset superba iactatio.*

Psal. 33.

Acor. 9.

Psal. 119.

Psal. 119.

Psal. 119.

Psal. 119.

Psal. 119.

Psal. 119.

CAPVT TERTIVM.

40

Quod si pacificorum hostia fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre
 mare siue foeminam, immaculata offeret coram Domino: ponetq; manum super
 caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonij. fun-
 dentque filij Aaron sacerdotis sanguinem per altaris circuitum, & offerent de hostia
 pacificorum in oblationem Domino adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedi-
 nis est extrinsecus: duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum
 renunculis, adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito in obla-
 tionem suauissimi odoris Domino.

Qui in aliqua re mediocritatem assequi cupit, summa illius, & quæ supra vi-
 res sunt, contendat oportet. Nemo quippe bonam eloquentiæ partem acci-
 piet, qui Ciceronem æquare non proposuerit: neque artis militaris medium lauda-
 biliter attinget, qui, vt exemplar quoddam & veluti optimi ducis ideam, talem im-
 peratorem sibi non constituerit, cui non insuetus labor, non vllus locus arduus, aut
 asper

55

asper

asper, cui nunquam armatus hostis formidolosus occurrit. Perinde igitur (si licet ma-
 gna componere paruis) qui in stadio vitæ Christianæ currere cupit, summi cursoris
 Christi Iesu vestigia sequatur, & insignes cursores, nempe Apostolos, & quos singu-
 lis diebus sanctos, in exemplar, Ecclesia mater proponit, assequi conetur oportet. Quæ
 propter cum primum strenuos viros, qui se in holocaustum consecrabant, triplici or-
 dine, prout vnicuique data est gratia, secundum mensuram donationis Christi, imitan-
 dos proposuerit: & deinde viam & semitam, qua iter agendum est, cognitionem tem-
 pe Domini nostri Iesu Christi, eiusque sacrosanctæ passionis sensum, ea ratione, qua
 Deus diuinit vnicuique mensuram fidei, vt capite secundo enarratum est: Nunc iam
 er, quæ populus agere & negotiari debeat, vt à vitijs ad virtutem proficiscatur, & recta
 deinceps gradiatur, diuinus spiritus docet. hunc enim, secundum ordinem totius Ec-
 clesiæ significauit Dominus, cum vota sui populi requireret, dixit: *Altare de terra facie-
 tis mihi, & immolabitur super eo holocaustum, & pacifica vestra, oues vestras &
 boues, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei, veniam ad te, & benedicam
 tibi. Quoniam autem hæc nisi in Deum dirigantur, tanquam in vltimum, & sum-
 mum bonum, studiosè & suauiter fieri nequeunt, cum ab ipso sit velle & perficere pro
 bona voluntate, oblationes & vota cuncta appellantur, & pacifica rursum, & salutaria:
 quoniam huiusmodi operibus eam pacem contendimus, ad quæ poenitentes illico anhe-
 lant, vt poenarum Purgatorij post remissionem culpam, hic remissionem nanciscantur. De
 quibus etiam abunde supra dictum est, & item quæ morigeros sensus, aut non repugnantes
 spiritui reddidit, & præterea eam salutem, quæ Dei salutare, Iesum Christum Domi-
 num nostrum, nostras mentes inhabitare facit. hanc enim viam pacis appellat Regius
 citharædus, quam flagitiosi non cognouerunt, & tandem, quod in gratiarum actionem
 hæc Deo offerantur, gratulatoria munera etiam nuncupantur.*

Igitur cum per boues, oues, & capras, vniuersum genus fidelium, quouis ordine agat,
 hic intelligat, tam masculos quàm feminas, horum animalium in oblationem admit-
 tit, dempto hirco, hunc enim quoniam peccatorem obstinatum designat (quod planè
 docuit Dominus, quando in die vniuersalis rationis reddendæ, reprobos à sinistris col-
 locauit) à sacrificio sibi grato respuit, oportet enim mulieres, quibus non minus quàm
 viris per Christum Iesum ianua cæli aperta est, secundum quod aptum est ad eam in-
 grediendam viuere. Completis ergo quæ offerenti incumbunt, vt supra explicata sunt,
 quæ sacerdotibus oblationem facientibus, post effusionem sanguinis victimæ per cir-
 cuitum altaris, conueniunt, hæc funt, vt vitalia cum pinguedine suâ, cum renibus &
 adipe operiente ipsos & ilia, primo loco adoleat, deinde iecoris reticulum, cum renun-
 culis etiam & adipe circumfusa. Nunquid dissectionem docere erat cura Domino?
 minime: sed hominum vitam instituire. Quapropter radices primas, quæ in libidine
 & non in modestia nutrire solent, quales cor prauum, appetitus irascibilis & concupis-
 cibilis feri, existunt, amputare satagit. Per vitalia ergo cor hominis intelligit. Nam sicut
 cordis dilatatione & constrictione naturalis vita subsistit; ita & mentis constrictione
 respuendo vetera & superflua, & dilatatione admittendo noua, quæ Deo placeant, & ab
 ipso præscripta sunt, vita studiosa, & Christiana sustentatur, & augetur. Cor etiam vo-
 luntatem & intentionem significat, quam Dominus in sua gloria, & honore defixam
 appetit, secundum quod ipsemet dixit: *Præbe fili mi cor tuum mihi, & placeant tibi viæ
 meæ: scortum est fouea profunda, & angustus puteus meretrix.* ob quam causam, cum
 vitæ gubernacula teneat, sibi adoleri postulat. Propterea iram cohibere, & infrænatæ
 studet, quæ vindex concupiscentiæ, & iniuriarum propulsatrix existit. est quippe ascen-
 sio sanguinis ad cor, vt dicitur Physici, vnde & eius motus in corde fit. memoria autem
 eius, in renibus concupiscentiæ ministris, qui vt concupitis orbat, continè impedi-
 tem memorant, eiusque vindictam petunt. Quocirca, vt in hoc loco, sæpe in Scriptura
 cum corde coniunguntur, vt quando dicitur: *Scrutans corda & renes Deus.* & alibi:
Proba me Domine, & virenes meos, & cor meum. Vult item, cum his pinguedinem
 omnem, & adipem renes, & ilia operientem adoleri, id est, desideria omnia redundan-
 tia, & motus superfluos omnes aboleri, & reiici, quos caro indomita profert, vt cor & re-
 nes plus iusto vegetati, pinguedinis, & adipis tantam copiam, vt hæc ipsa membra, ope-
 riant. Non enim pro strage peccati, absque desiderijs his, & motibus vita transigi po-
 test, sicut neque absque his facultatibus, tamen quod ita crescant, vt luxurientur, & le-
 gitime

ad Ephe. 4.

Rom. 11.

Exod. 19.

Philip. 2.

Psal. 119.

Matth. 23.

Psal. 119.

Psal. 119.

per renes concu-
piscibilis & irasci-
bilis

Psal. 7.

ad ap. 1. desiderium
Psal. 119.

gitimo dominio rationis non subdantur, sed eam, dominando operiant, & perturbent, iniquum & bestiale est: quod Dominus hic absumi iubet. Et attende, quod illorum meminit, cum de renibus prescriberet, eorum locum signando, ut insinuaret concupiscentiarum carnis inhibitorum potissimum vindictam memorare, & tenacius eam petere, quarum ministerio primo subserviunt. & rursus adverte, loco vitalium, ventrem plures vertisse, ut Septuaginta: quod non minus apte & cocinne intellectui litera fit: ventrem enim vitalia omnia membra complectitur. & hoc significantius notat; quod sicut per partem superiorem, ut docent medici, alimenta appetit, ita per inferiorem purgationes discernit. ut hinc instructi, alimenta animae avidè capiamus, & mente coquamus, Dei nempe mandata & praecepta. vitia verò & peccata, imperio rationis in secessum mittamus. Per ventrem enim aliquando Propheta mentem intellexit, dicens: Ventrem meum doleo, & sensus cordis mei conturbati sunt. Est ergo hoc loco non omnino motus irae, sed eius immanitas, & feritas coercita. Nam secundum rationem iram assumeret, ut contra nos ipsos torporem, & impudentiam nostram exprobrado, quod Deum offenderimus, praecepit aliquando Dominus, dicendo: Irascimini, & nolite peccare. & ad opera ipsa fortitudinis strenuè exercenda ipsa Philosophia furorem arripere praescripsit: nec si unquam ira bene uti possit, irascibilem appetitum nobis donasset Dominus. nec toties in Scriptura suam iustitiam vindicanti irae tribueret.

Deinde reticulum iecoris cum renunculis in oblationem postulat Dominus: vita hominis similiter ac currus duobus equis ducitur, appetitu scilicet, irascibili, & concupiscibili, qui nisi à ratione, tanquam ab auriga, coerceantur, tempeantur, & dirigantur, mille peccata incurrat oportet: perinde ac curus, in sexcenta praecipitia, quando ab equis indomitis trahitur, absque fraeni moderatione. Quapropter cum viuis equi, nempe irae, moderationem, per eiusdem oblationem in sacrificium fecerit, alterius curam non negligendo, concupiscentiam scilicet, & iam modum ponit, eum sibi etiam postulando. Est quippe prima, aut summitas iecoris, quam per reticulum hic intelligit, concupiscentiae sedes, ac omnium cupiditatum indeficiens fons. inde enim omnia desideria carnis, delectationes & voluptates deriuantur, & pro varietate hominum, non similiter, sed in varias, ac contrarias opiniones eos ducunt, & trahit sua quemque voluptas. Virtus autem vnius modi homines requirit, boni scilicet, & equi cultores, ut Deum colant, ac venerentur. Hoc igitur intendens Dominus, hunc appetitum vsque adeo verum, ut & pugnancia velit, ut vnius moris efficiatur, quem ratio praescripserit, in oblationem sibi offerri petit. Cum enim omne desiderium Dei gratia ipsi consecratum fuerit, ut nihil amoris eius contrarium admittatur, omnes actiones, delectationes & motus Deo grati erunt. Nam si delibatio sancta, & massa, & si radix sancta, & iam si primitiae nostrae voluntatis & desiderij sanctae sunt, propagines omnes & quod reliquum est, quomodo sanctum non erit? Etenim sicut Patriarchae, primitiae illius populi Iudaeorum sanctificati fuerunt, & qui ipsis crediderunt, eorum vestigia sequendo, inquit beatus Athanasius in hunc locum, sancti erunt. Exuet proculdubio sic is appetitus suam feritatem & immanitatem, & fideliter phantasia, & phantasia rationi subministrabit. Unde appetitus rationalis rectus erit: ut cum desideratis diuitijs, iustitiae studeat, cum optata salute abstinentiae, cum matrimonio grato pudicitiae, filiorumque legitimae procreationi, ut sit honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Cum reticulo autem renunculos etiam sibi offerri petit: quorum, horum ministerio, desideria inutilia distenduntur, vegetantur & crescunt; imò superflua omnia nutriantur: ut hi inter omnia viscera nunquam non adipe circumfunduntur extra animalis consistentiam, ut tradunt Phisici: & omnia superflua euelli Dominus amat. Et haec est oblatio squaissimi odoris Domino, quia vita sic instituta, Deo maxime suaui, & grata est.

Si verò de omnibus fuerit eius oblatio, & pacificorum hostia, siue masculum obtulerit, siue foeminam, immaculata erunt omnia. Si agnum obtulerit coram Domino, ponet manum suam super caput victimae suae, quae immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonij, fundentque filij Aaron sanguinem eius per circuitum altaris, & offeret de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam cum renibus, & pinguedinem, quae operit ventrem & vniuersa vitalia

vitalia & vtrumque renunculum cum adipe, qui est iuxta ilia, reticulumque iecoris cum renunculis: & adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

TRIVM personarum genera in sacrificijs his currebant: oblatores, filij Aaron id est, minores sacerdotes, qui sacerdoti sacrificanti astabant, & ipse sacerdos offerens: quia populum nunc Missam audientem, & clerum eam officiantem, & presbyterum eam celebrantem ex praescripto ordine sanctae matris Ecclesiae, figuram attendentis proculdubio obumbrabant. Caeterum quoniam sacerdotes ex debito officij ipsi consecrati sunt, & conuenientem ministerio vitam agere supponit, per victimas & hostias populum sua vota offerentem, diuinus Spiritus intelligit, cuius ordinatam vitam deperit. Oblationibus autem, ad pietatem & gratam vitae institutionem, eum vocat, quia ad regnum sacerdotale, gentem sanctam, populum acquisitionis ipsum antea delegerat: & item quoniam Ecclesia suam delineabat, in qua omnes fideles Christi Iesu morti, per Baptismum sanctum sepultos, sacerdotes constituit. Quod tractans beatus Petrus ad memoratam sententiam alludens, dixit: Vos estis genus electum & regale sacerdotium. & rursus Iohannes, Christi beneficia commemorans, inquit: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes. Omnes enim Christiani sacerdotes sunt, non ad sacra tractanda & conficienda, ut sibilo diaboli instigati haeretici Lutherani somniant, sed ad oblationem cordis per integram poenitentiam faciendam. de qua dixit Propheta Regius: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. ut eo loco nos late deduximus. Atqui quoniam de his qui robustiores essent, magisque laboris patientes, nomine bouum superiori textu egisset, de imbecillioribus & simplicioribus, ouium inertia significatis, iam disserit. De quorum oblationibus eadem praescribit, quae de superioribus: hoc addito, quod ter renes repetit: & amplius caudam integram in oblationem postulat. & forsitan primo loco renum meminit: solum ut caudam situm significaret, quae coniuncta est spinæ dorsii, ut alia Versio habet; cui simul etiam renes sunt annexi. Vel si mysterium quaesieris, attende: peccati fomitem, qui his partibus maxime vrget, & eius causam, vti sui progenitoris, semper in nobis agere, ex naturae conditione, si eadem, gratia originalis iustitiae praeventa, & composita in illo felicissimo innocetiae statu non fuisset: & peccato prioris hominis, supra quod ex natura haberet, eundem fomitem sine modo auctum: & tandem ex consuetudine corpori indulgendis, tempore infantiae & pueritiae vsque ad rationis discretionem, omnino vegetatum: & quia eum hoc, continue suum asseciam, bellum gerere Dominus petit, ter renum mentionem fecit. Oblationi item, caudam superaddit: quod mysterio etiam non vacat. Cum enim totam caudam siue integram petit, lumbum proculdubio designat. Quapropter Versio lumbum habet. Lumbus robur & fortitudinem dicit, quia vis ad labores in eo fita est: atque hinc pro maiestate & fortitudine aliquando in Scriptura accipitur. ut à Roboam, rationem, quod augetur tributa, populo reddentem, quando ait: Minimus digitus meus grossior est dorso aut lumbis patris mei. quasi diceret: Dignitas & maiestas mea, est multo amplior & excellentior maiestate & dignitate patris mei, & multo fortior, & minimum membrorum meorum grassius est lumbo patris mei. Et item pro humana ratione, ut quado eam ad zonam fidei iubet praecingere beatus Paulus, dicens: State succincti lumbos vestros in veritate: id est, in fidei conseruatione, & adimplerone, stationem vestram facite, & vestrum intellectum succingentes, strenuos vos viros exhibete. Et pro virium solutione, & inettia, etiam capitur: unde promptitudinem & agilitatem aliquando requirens Dominus, lumbis praecinctis, comedere agnum paschalem iubebat: ut promptos & agiles in obsequium fidei se praestarent, more eorum, qui iter non ignauiter agunt, qui se praecingere solent. Accipitur etiam pro luxu & libidine: unde curam & diligentiam requirens Dominus, dixit: Sint lumbi vestri praecincti, & lumbi ardentes in manibus vestris, & similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs. Verum quorsum ab imbecillioribus sic totos nervos extendere petit Dominus: est enim ovis imbellis & ignauius pecus, per quod simpliciores à plebe significantur. & ob hanc sanè rationem, fortitudinem, animosam fidem, curam & vigilantiam his commendat. Etenim etsi oves, imbelles & inertes vsque adeo sint, ut omnino à pastore pendant in pascuis & potibus capiendis, in defensione propria salu-

duplex pars vobis

Hierem. 4.

Psal. 4.

Arist. li. 4. Ethic.

Rom. 17.

Athan. super Epist. ad Rom.

Hebr. 13.

Exod. 19.

Apocal. 1.

Psal. 50.

3. Reg. 12.

Ephes. 6.

Exod. 12.

Luc. 12.

priae salutis, ne à feris deuorentur : nullum tamen animal adeò vtile & frugiferum suo domino reperitur . Quo fit, vt quantum industria & labore domini, ad illud ductandum indigeat, tantum legitime superq; reddit, vt ad suppetias ferendas eum obliget, sicque suam salutem tueatur . Perinde igitur huius generis homines vsque adeò viles Reipubl. Christianae sunt, vt ossa & nerui ad eius sustentationem existant : quapropter forritudine indigent, ad importuna onera sustentationis ferenda, quam ab ipsis hic petit Dominus, ne lassè média via, animum despondeant, quia sic suae Reipubl. consultum iri statuit. Atque hac ratione suam rem agunt. nam ad iura defensionis, directionis, & doctrinae fidei subministracionis, in animarum pabulum, sic maiores obligant. & recta gradientur & absque periculo, si ad fidei mensuram, quã sancta mater Ecclesia eos docet, rationem suam succinxerint: si hac duce, promptos & morigeros se praestiterint : si in Deo gratificando, totam suam vim & vigilantiam reposuerint. ob quã caudam integram, siue lumbum in sacrificium ab his petit, vt qui sibi non valent, superiorum ductu, viuere debeant. Beatus verò Gregorius, facilius à quaestione se expedit: per sacrificium caudae, perseverantiam in opere virtutis post oblationem cordis per poenitentiam & confessionem intelligens : & commodè fatis ad mores componendos, quos ille semper maximè curat. Cauda quippe, ait, finis est corporis : & ille bene immolat, qui sacrificium boni operis, vsque ad finem debitè perducit actionis.

Gregorius super Euan gelii Homa. 25.

Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit eam Domino, ponet manum suam super caput eius, immolabitq; eam in introitu tabernaculi testimonij, & fundent filij Aaron sanguinem eius per circuitum altaris, tollentque ex ea in pastum ignis dominici adipem qui operit ventrem, & qui tegit vniuersa vitalia, duos renunculos cum reticulo quod est super eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum renunculis: adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis & suauissimi odoris. Omnis adeps Domini erit iure perpetuo in generationibus, & cumctis habitaculis vestris. nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis.

TA N D E M hoc loco, de immolationibus caprarum disponit Dominus: vbi ipso initio, id quaestione non vacat, quòd nò gratulatorium munus, aut pacificorum hostia hæc appellatur. Cuius sanè ratio est, quòd ob beneficia creationis, sustentationis & redemptionis, ex sua infinita misericordia in nos collata, solum recognitionem, & gratitudinem requirit: malorum autem, quæ nos stupidi, & immemores tantæ bonitatis commissimus, solutionem. hæcenim, pro sua ineffabili misericordia solum debita dignatus est appellare, nos orare docens: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Quapropter omnia munera, oblationes, & opera, quæ ob impensa beneficia offeruntur, & fiunt, quòd in gratiarum actionem fiant, gratulatoria, & pacifica nuncupantur. Cui rei adeò se obnoxium cernens Propheta, dicebat: *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem: id est, vt gratitudinis officium aliquod repèdam, ob tot accepta beneficia.* Sacrificia verò debiti, id est, peccati solutina, quoniam ad iustitiæ & iræ Domini placationem dirigebantur, inter gratulatoria aut pacifica non connumerabantur. Hic autem de oblationibus peccatorum disponitur, qui, de grege caprarum ob earum impudentiam detecta verenda portantium, & propter agilem promptitudinem, ad ventris ingluuiem, præter ea, quæ supra enarrata sunt, iure optimo censentur. vnde & pacificorum nomen reticetur. Neque masculum, id est, hircum in oblationem admittit Dominus: quoniam, vt supra dictum est, obstinatum hominem, & contemptorem diuitiarum Dei, vt qui in profundum malorum venerit, sæpe in Scriptura, vt hoc loco refert. Is enim etiam prætextu deuotionis simul cum alijs fidelibus viuat, & similia religionis opera conetur: quia nullo dolore peccatorum tangitur, sed lætatur in rebus pessimis, & exultat narrando & confitendo, quæ malè fecerit, meritò à sacrificio Domini excluditur.

Psal. 118.

Prou. 18.

Prou. 2.

Officio igitur fidelis offerentis peracto, & minorum sacerdotum, quantum ad fusionem sanguinis victimæ per circuitum altaris, eadem quæ superius, præparari ad oblationem sacerdotis iubet; paulò tamen distinctius, quòd quæ ad vitam debito officio, & Dei cultu transigendam, castigari, reprimi, & infranari debeant, ab eisdem tanquam

quam ab errore viæ ad rectum iter & iustitiæ semitam, conuerti oporteat. In primis ergo adipem operientem ventrem, & vitalia, & duos renes cum reticulo, siue adipe eos tegente, & iuxta ilia circumfuso, in pabulum ignis dominici petit. Adipem autem peccatum, dolum, & calliditatem, quibus generatur & producitur, hic significare, explicuit sanctus propheta David, cum ingenium impiorum producens, aliquando dixit: *Inimici mei animam meam circumdederunt, adipem suum concluserunt, os eorum loquutum est superbiam.* & iterum: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transferunt in affectum cordis.* Etenim adeps & pinguedo in animali redundat, & extra eius consistentiam posita est. imò & circumiacentes partes, quibus enutritur, operit: similiter peccatum & progenitores eius, negotiosa calliditas, & dolum, extra consistentiam integræ & rationalis vitæ vagantur, mentem contegunt, iudicium hebetant, atque rationi superferent, cui obtemperare, & subijci debuissent. Quapropter signanter adipem qui operit ventrem, id est, partem superiorem eius, ventriculum, scilicet, quo & cibi appetuntur, & coctioni retinentur, petit: per quem intelligentiam, voluntatem, & cor intelligit; nam his, tanquam in ventre cogitationes animæ, & desideria apprehenduntur, & retinentur: & eum item, qui vitalia, hoc est, omnia viscera, & interiora membra cum ipsis intestinis, quibus adiacent. Omnium horum enim, adeps redundans, vt naturales vires opprimit, & earum officia impedit, ita & peccata mentem, & intelligentiam deprimendo, offuscant, voluntatem inclinant, & ab actione legitima retrahunt. Petit etiam renes cum reticulo, quòd est iuxta ilia. Etenim cum per adipem ventris & vitalium, omnia superflua desideria peccati nutritiua exegisset, conuenienter renes eorum ministros, sacrificari postulat, & præcipuè vt concupiscentiæ carnis subseruiunt: ob quòd reticulum eisdem insistent, & ad ilia copulatum, simul adiungit. Renes enim inter omnia viscera, maximè pinguescere, asserunt Physici, vt natura prouida lasciuam cupiditatem tenaciter & importunè futuram vexatricem insinuaret. Reticulum autem hoc loco pro adipe hæc membra contegente sumitur: est enim vox multiplex. Nam & pro prima siue summitate iecoris, & pro aruina, quæ quid durum & pingue significat, vt superiori textu, capitur: & etiam pro ventriculo, vt Aristoteles est auctor, sic inquit: *Gula enim incipiens ab ore deorsum tendit ad pulmonem, septumque transuersum: hinc se ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiori asper, interceptusque est, ac prope gulæ commissuram sinum sibi annexum habet, quem ex argumento reticulum vocant.* Deinde aruinam, siue reticulum iecoris, vt habet alia Versio, ad sensum explicatum, cum renunculis item offerri iubet. Etenim vt renes, desiderijs vagis superflua vitæ subseruiunt, ita & eorum adeps & pinguedo, peccata quibus consumantur, ex sua redundantia notant, quæ, vt anima purgetur, omninò adoleri debent. Atque in pastum seu pabulum ignis dominici, inquit sacer rextus: id est, ignis Deo consecrati ad eius oblationem absumendant, vt incensum fiat Domino. Cæterum quam ob causam suppositionis ignis lignis constructis, vt impostam oblationem deuorèt, vt supra, mentionem facit: forsati, quòd ligna, hoc est, peccata sunt, quæ hac oblatione incenduntur, & vt prima gratia & remissio peccati ex liberali Domini manu sic miserentis, & lege statuentis fit, nullo merito nostro, tantam gratiam efflagitante: ita ignis oblationem absumens, qui eam obumbrat, non manibus hominum parabatur, sed è caelo missus peccati figuram deuorabat: Et diligenter aduerte, in omnibus his oblationibus populi vota per manus sacerdotum præparari, & maiorifacienti oblationem præparata exhiberi. Quoniam Dominum Iesum Christum se aeterno Patri in cruce offerentem hic sacerdos figurabat: Cuius sacrosancta mors, ministerio sacerdotum per Sacramenta populo applicanda erat, & eorum cura & officio populus Deo in acceptum munus, & oblationem præparandus. Itaque oblationem factam in alimoniam ignis, suauissimi odoris Domini esse dicit; quia ea veluti cibo igni apposito, eius ira placabatur. Etenim cum Deus noster ignis consumens sit, vt que adeò igne charitatis oblectatur, vt quod eo absumptum fuerit, Deo gratum, & acceptum maneat: quòd hoc loco pollicebatur. & rationem exhibet: quoniam adipis incensio est. Omnis enim adeps sacer erit Domino, ait, in cunctis generationibus & habitaculis vestris. Omne quidem peccatum & desiderium vagum igne poenitentiae absumendum est, & ita ipsi offerendum, vt peccata remittat, errata corrigat, imperfecta

Psal. 16.

Psal. 72.

uen biculij

Aristot. de hist. animi.

Deut. 4.

perfecta reformet, dirigat deuia, & fera castiget ac domet, quod est adipem semper Domino offerre. vnde esum adipis & sanguinis perpetuo homini inhihet. Cum enim de purgatione peccatorum hic disponeret, quæ contra Deum, & proximum, & semetipsum homo committit, postquam pharmacum Pœnitentiæ, quo expurgetur, que per oblationem descriptam significabatur, indicauit: in futurum, qui sacramento Pœnitentiæ, oblationis Christi Iesu particeps factus fuerit, cauere præcipit, comestionem adipis & sanguinis amplius prohibendo. Per esum adipis peccata carnalia, quibus, teste Paulo, quisque in corpus suum peccat, primum intelligendo, & deinde cætera, quæ similiter concupiscentia deriuantur: per esum verò sanguinis, à peccato in proximum suos detertere cupiens, homicidium crudelitatis maximum peccatum in exemplum produxit.

1. Cor. 6.

CAPVT QVARTVM.

Quoniamque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel: Anima que peccauerit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini que præcepit, vt non fierent, quippiam fecerit: si sacerdos qui vnctus est peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino, & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, ponetque manum super caput eius, & immolabit eum Domino: hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonij, cumque intinxerit digitum in sanguinem, asperget eum septies coram Domino contra velum sanctuarij, ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonij: omnem autem reliquum sanguinem fundet in basin altaris holocausti in introitu tabernaculi, & adipem vituli offeret pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quam omnia que intrinsecus sunt: duos renunculos, & reticulum quod est supra eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis, sicut offertur de vitulo hostia pacificorum. & adolebit ea super altare holocausti. Pellem verò, & omnes carnes cum capite & pedibus, & intestinis, & fimo & reliquo corpore offeret extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent, incenduntque ea super lignorum struem, que in loco effusorum cinerum cremabuntur.

Primus legislatoris est, doctrina, tenebras è cordibus suorum excutiendo, virtutis lumina ostendere, leges condere, vt eiusdem sepes & vallos, quibus ab iniurijs insectantium hostium defendatur, ducemque suorum ad eam promouendam, & tota vita manibus tractadam se præbere. Verum est, remedia veluti medicinas quasdam & antidota pro his qui à prima virtutis nauigatione deficientes, in hostium & vitiorum voluptates delapsi fuerunt, adhibere, vt à morbis peccatorum curentur, ipsis applicitis, & in se rursus erecti iussis Dei & virtutis itineribus progrediantur. Prouide igitur Dominus Deus omnipotens nostro modo stylum adtemperans, post leges conditas superioribus libris, & virtutis officia, quibus Deo gratificari homines possint, in præcedentibus capitibus intimata; in præsentibus antidota, quibus lapsi & infirmi suis morbis mederi possint, salutemque animæ recuperare, præscribit. Ea autem sunt sacrificia animalium, quæ in hoc capite designantur, modo & ordine præfixis. Principio autem docet duo, quæ ad legitimam sacrificacionem sunt præambula: vnum, quod omnis peccati radix est ignorantia: alterum, quod sacrificium vt Deo gratum & acceptum in proprii peccati remissionem, non vi extortum, sed sponte & voluntate hilari offerri debet. Primum significat cum dicit: Anima que peccat per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini que præcepit, vt non fierent, quippiam fecerit: nullum enim peccatum in voluntate admittitur, quod prius in intellectu & ratione per incogitantiam, imprudentiam, aut errorem, mole sensuum, arte affectuum furti, deliberationem integram perturbantium; progenitum non sit. Namque Hebræa, quam noster Interpres peccatum per ignorantiam vertit, eam emphaticum

emphaticum habet, vt delictum significet ex inopinatione, aut inscitia vel errore commissum. Vnde axioma positum ad Philosophiam transit, quod tanquam radicem, & truncum, ex quo omnes peccati furculi pullulent, statuit; omnem prauam ignorantiam teneri, asserendo. Cuius disputationem latius Aristoteles profequitur: quod non mediocre negotium theologis doctoribus in eius veritate discutienda faceffit. Quamobrem, cum ignorantia rationem obnubilet, mentis oculos densissimis tenebris offundendo, vt quod se verat non videat, & labe vltra peccati animam inficiat; tantamque stragem ab eo patiat, vt miserè suis famulis seruiat (sunt quidem corporis affectus rationis ministri) si non videndi gratia (ad quod natura ipsa impellit, cum omnes homines natura scientiam desiderare ab ipsis Philosophis didicerimus) saltem vt peccati violentiam, & tyrannidem fugeremus, cognitio recti, honestique confideratio, ob oculos semper versanda esset. Rem igitur iam aggrediendo dicit: Si sacerdos qui vnctus est peccauerit &c. Primum morbis sacerdotum, qui religionis, & vitæ honestæ, duces & magistri esse debent, mederi curat, conueniensque exhibet recipe. Aduerte tamen hic eos, qui textum Hebræum maximè insequuntur, tantum summum sacerdotem intelligere, qui solus vnctione solemni vngebatur. Nam de consecratione summi sacerdotis legitur: & oleum vnctionis infundes super caput eius: quod sacer hic textus supponere videtur, cum inquit: qui vnctus est. Verum figuratè de omnibus sacerdotibus inferioribus Lex præfens loquitur, qui eiusdem familiaris censentur. Sacerdoti igitur summo peccanti, vitulum Domino sacrificare iubet. hoc tamen ordine; quod primum ipse coram Domino ante ostium tabernaculi testimonij, vbi suam præsentiam per oracula testabatur, vitulum sistat, suoque dedit cultui: deinde manum suam super caput iuueni ponat, vt sponte, & non vi legis, aut exactoris, coactus, victimam sacrificare tetteret. Manum enim ad aliquid ad mouere, spontaneæ actionis manifestum signum est: & ita manum capiti victimæ superponere, manum ad occisionem admouere, eamque ad Domini iram placandam in sacrificium offerre. Quoniam enim proprium peccatum luebat, proprio & non aliorum ministerio, hostiam parabat, sed per se cuncta efficiebat, quæ ab alijs solebant ministrari, ac si vnus è populo oblator esset. Deinde eidem, vt litatori, ordofacrificij talis præscribitur: In primis, vt iugulato vitulo, & capite abscisso, vase ad id destinato sanguinem totum excipiat: deinde hauriens partem in tabernaculum testimonij inferat, eoque intincto digito, septies aram altaris incensi aspergat: quo peracto, cornua eiusdem altaris eodem sanguine linat. reliquum autem ad basin altaris exterioris tabernaculi fundat. Secundo loco omnem adipem & reticulum cum renunculis iubet in eodem altari holocausti incendere, sicque Deo offerre: & carnes tandem quæ restant, cum fimo & cauda, intestinis, & capite, extra castra deportari, vbi cineres reponerentur, quo loco totum animal comburi iubet. atque ita peractum erit sacrificium. Vitulus autem sic litatus, Christum passurum pro hominibus proculdubio significabat: sicut Samuel vncturus in regem Dauid; cum vitulo de armento ad sacrificandum Domino (Spiritus sancti obumbrans vnctionem, qua nos in Reges, & sacerdotes vncturus erat Christus) Bethlehem, vbi oriundus erat, commigravit. & clarius Dominus expressit in parabola filij prodigi, cui vitulum saginatum iussit occidi, Christum nempe: & stolam, id est, innocentiam Baptismi dedit, & annulum fidei in pignus spiritus. Christus equidem Iesus omnes labores mansuetissime & patientissime omni robore pro humana redemptione, perinde ac bos impositum iugum, animal laboris patientissimum, obedientissime tulit: quapropter vnigenitum Dei Filium, qui nullum non laborem pro nobis sustinuit, aptissime significauit. Torus autem vituli sanguis colligitur: quia in vsum salutarem Ecclesiæ omnis Christi sanguis seruandus erat, vt in Sacramentis, in salutem fidelium secundum Christi meritum repositum videmus. ob quam rationem ad basin altaris holocausti, quod Ecclesiam & congregationem fidelium figurauit, fundebatur: vt nullus (dummodo sanæ mentis sit) eius expers maneat: sed medijs Sacramentis & bonis item operibus, omnes eo communicent.

Pars verò sanguinis, quæ ad altare thymiamatis deferrebat, quod integram animæ salutem per gratiam Spiritus sancti consequeretur, qui sanguine & morte Christi fide vera operante, vteretur, significabat, atque hinc digito aspergebatur: qui Spiritus sancti salutem significat.

Aristo. lib. 3. & 7. in Ethic.

Exod. 29.

manu impositio

missio christi vitulum

sanguis affusus per trepidum a

sanguis in altari oblati in tepe a rum san- mmi salutem significat

tum sanctum, & Dei virtutem notat iuxta sententiam Domini: Si enim in digito Dei
 eicio daemonia, profecto peruenit ad vos regnum Dei. & illud Magorum: Digi-
 tus Dei est hic. Et septies item aspersio repetebatur, quod numerus ille septenarius
 absolutioem, & rei integritatem sonat. Quod in Scriptura aperte significatur, quan-
 do Eliseus Ioas Regi Israel dixit: Percute iaculo terram. qui cum percussisset tri-
 bus vicibus & steterit: iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinque,
 aut sexies, siue septies, percussisses Syriam usque ad consummationem. Est item nu-
 merus hic annorum iubilaei, ob quod remissionem peccatorum notat: quamuis qua-
 litate & quantitate creuerint, vt signanter Dominus Christus Iesus roganti Petro, quo-
 ties dimitteret fratri, si usque septies? respondit: Non dico tibi, usque septies, sed
 usque octuagies septies. Cornibus deinde altaris sanguinem manere, aut poni hic
 dicitur: quia altare illud incensi, quod praesentiam Patris aeterni exuperet, vnde &
 oracula suo populo dabat, Patrem aeternum, praesentem sanguinem vniuersi filij sui
 ad propitiandum hominibus semper habere, omni procul dubio significabat: imò ad
 ipsum clamantem, secundum quod aliquando dixit: Sanguis fratris tui clamat ad me
 de terra. Altare enim corpus Christi est iuxta Paulum: Habemus altare de quo ede-
 re non habent potestatem, qui altari deseruiunt. quia sanctissimum Eucharistiae Sa-
 cramentum, in quo Christus Iesus verè & realiter continetur, edere non possunt qui
 legi subiecti sunt. Pro peccato verò offeruntur: quia peccata nostra humores vitae a-
 nimae redundant, & nostra omnia scelera significant; quae plenissime Christus in
 cruce oblati adoleuit, & quantum ad sufficientiam absumpsit. Reliquum autem
 animalis extra castra absumebatur, in loco mundo iuxta cineres, quia Christus extra
 Hierusalem in loco mundo, quia innocentissimus, tamen iuxta cineres: quia vbi
 malefactores cruce tollebantur, qui probro & conculcationi omnium, perinde vt
 cineres inutiles, crucifixus fuit; & omnes tormentorum ignes sustinuit, quibus mor-
 tem obeundo combustus est. In tantum enim Golgotha locus mundus est, quod to-
 tum mundum ipse mundauit. & item, locus cinerum aptissime appellatus est. Quia
 in eo totius generis humani peccata sufficientissime extincta sunt, quapropter & mun-
 dus locus appellatur, inquit Isichius. significabat item sacrificium hoc offerentis mor-
 tificationem per poenitentiam: vt à fimo peccati liberatus, virtutem coleret, & Dei
 amicitiam nancisceretur. Primum quidem sponte, & animo integro se Deo per amo-
 rem offerre debet: & vt vitulus occiditur, vitam desiderijs gentium actam, in melio-
 rem commutando, seipsum vt ferum, & indomitum animal, occidere oportet: Chri-
 sti quoque sanguine, & morte innixum, veniam à Patre precibus assequi contendere.
 quod per altare testimonij sanguine aspersum, & cornibus litum indicabatur. his sa-
 ne peccatorum detestationem in morte animalis, & propter Deum, quem propitia-
 turum in sanguine Christi confidit, quem altare illud aperte referebat, vides, & pro-
 positum etiam cauendi in futurum. Nam & hoc ex candido corde & amore non fi-
 cto dilecti nascitur. At quando sacerdoti animal tradit occidendum, à quo omnem
 pinguedinem & renes extrahit, & igne absumit; quid aliud, quam sacramentalem
 confessionem delineabat, in qua poenitens vetus hominem integrum, colluuiem om-
 nium peccatorum detegendo, occidendum tradit, & tanquam clauis potestatis
 habenti se illi iudicio ferendo, quod protulerit, subditum constituit? qui pro offi-
 cio, secundum clauem scientiae, omnem pinguedinem & renunculos, id est, radi-
 ces peccatorum extrahendo, sacramentaliter absoluendo, quantum ad culpam, combu-
 rit, & delet. Quem etiam extra castra mittit, & in loco cinerum reliquum com-
 burit: quoniam poenitentiam salutarem ad cauendum in futurum, & ad satisfaciendum
 pro poenis, quae in Purgatorio soluendae restant, iniungit; vt sic abiens extra ca-
 stram, hoc est, à templo Dei, &c. pedibus sacerdotis discedens, transiens in locum ci-
 nerum, id est, se cineri conferens, inde se inutilem & sterilem omnino agnoscendo,
 omni humilitate igne tribulationis, per ieiunia, disciplinas, eleemosynas, & quatuor a-
 lia poenitentiae opera, feritatem, atque immanitatem suorum affectuum domet, & poe-
 nam temporalem, cui obnoxius remanserat, fatigationibus satisfaciendo, penitus ab-
 sumat. Verum praeterire non licet, quod inquit Dominus: Si sacerdos, qui unctus
 est, peccauerit, peccare faciens populum. Nam qui sacerdos peccans peccare faciet po-
 pulum? Rupertus ad primum parentem Adam hoc refert, qui tanquam summus sa-
 cerdos

cerdos in paradiso constitutus, sui officij, & praeccepti Dei immemor, peccauit, at-
 que per originalem traductionem, omnem suam posteritatem infecit: pro quo ex-
 piando Christi mors promissa fuit; & praesenti sacrificio, pollicitatio haec iterum re-
 nouata. bene quidem: at tamen peccata sacerdotum, absque dubio hic curanda ob
 oculos posuit: vt multitudinis, & principis, & cuiuslibet priuati è populo terrae, de
 quibus in toto capite differit, cessent. Atqui dicendo: peccare faciens populum, non aliud
 quam naturam peccati cuiuscunque superioris, & potissimum sacerdotis docere vo-
 luit. quae huiusmodi est, vt plura peccata complicit, quae suo malo exemplo in totum
 populum scandalose profeminat, in quantum sacerdos peccans, vt magister religionis
 & virtutis, atque vt candelabrum, quod lumen doctrinae ceteris impartiretur, à Do-
 mino constitutus est. Ob quod loquens Dominus de peccato sacerdotis, non addi-
 dit: & postea intellexerit peccatum suum: vt quando loquitur de peccatis aliorum:
 supponens nimirum, quod sciens & prudens contra scientiam peccare delegit. Quam-
 obrem per Prophetam conuestus Dominus, quod tam effrenè peccata per totum
 populum grassarentur, causam in sacerdotes reijcit, inquit: Sacerdos & Propheta
 nescierunt praebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt Vi-
 dentem, ignorauerunt iudicium. & alius Vates: Sacerdotes non dixerunt: Vbi est Do-
 minus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores prauaricati sunt in me, &c. Ita
 enim natura comparatum est, vt populus suos custodes, maiores, & principes mori-
 bus, & vita sequatur, vt membra capiti iuxta eius exigentiam suis officijs famulari
 studeant. imò ad nutum capitis per secreta suas connexiones, quibus eidem an-
 netuntur, mouentur: ita & populorum capita ipsos ad peccandum mouent, prouo-
 cant, & fermè (vt moraliter dicam) cogunt. quod & per totum Regum volumen testat-
 ur Dominus, cum peccata regum Israel, & populi declinantis à recto, in Ieroboam disces-
 sionis & improbitatis caput semper reijcit; dieendo: Fecit malum coram Domino,
 sequutusque est peccatum Ieroboam. Quapropter caueant oportet qui in potestati-
 bus constituti sunt, ne aliena mala sua faciant, & alienis peccatis soluendis deficiant;
 cum propriorum oneri nemo sit, qui non succumbat:

Quod si omnis turba filiorum Israel ignorauerit, & per imperitiam fece-
 rit, quod contra mandatum Domini est, & postea intellexerit pecca-
 tum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque illum ad o-
 stium tabernaculi: & ponent seniores populi manum super caput eius
 coram Domino: immolatoque vitulo in conspectu Domini, inseret sa-
 cerdos qui unctus est, de sanguine eius in tabernaculum testimonij, tin-
 cto digito aspergens septies contra velum. ponetque de eodem sanguine in
 cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonij: reli-
 quum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod
 est in ostio tabernaculi testimonij. omnemque eius adipem tollet, & ado-
 lebit super altare, sic faciens & de hoc vitulo, quomodo fecit & prius.
 & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus. Ipsum autem
 vitulum offeret extra castra, atque comburet sicut & priorem vitu-
 lum, quia est pro peccato multitudinis.

EANDEM hostiam immolare, atque eundem ordinem in eius sacraficatione serua-
 ri iubet, quem in expiatione peccati sacerdotis instituit. Sunt tamen duo hic animad-
 uertenda: principio, quod de peccato idololatriae potissimum, in quod labatur populus,
 loquitur, & consimiliter quando de peccato sacerdotis legem tulit. In hoc enim genus
 peccati populus ille maxime procliuus erat, quod ritus Aegyptiorum & mores nunquam
 obliuisceretur, nec latitudinè vitae in tanta corruptione è corde euulsisset. Quod ex vi-
 tuli adoratione propter absentiam Moysis constat: & simul ex querelis, quibus cum Domino,
 & ductore Moysè exposulabat, quod ollas Aegypti relinqueret coegisset, vt sic in deserto
 Num. 17?
 Exod. 16?

premerentur, ac perirent. Atque idem præceptum hoc de cauenda idololatria passim à Domino in Scriptura repetitum est: De cuius transgressione in primis hoc loco, & superiori Dominus meminit, medelam infectis adhibendo. Ad quod sentendum inducor, quòd peccatum hoc, sicut & hæreseos, quòd tempore Euangelij futurum significabat, nunquam nisi sacerdotis auctoritate interueniente, aut inducente; quem admodum nec hæresis crimen perpetratum fuit. Ita quidem interposita Aaronis sententia, populum vitulum conflatilem fabricasse, & honores diuinos eidem impendisse legimus: & tribum etiam Dan, Michæ sacerdotis suasu idololatrassent: atque renascente Ecclesia tempore Euangelij omnes hæreses non nisi sacerdote aliquo ductore pullulasse videmus, quem populus deinde solutioris vitæ cupidus, voluptatibus inelcatus, sequutus est. Vnde & hoc loco peccato sacerdotis, populi & cœtus peccatum coniungitur, tanquam illius appendix & surculus. Deinde quòd peccatum communis, aut cœtus alicuius non nisi violatæ religionis esse solet, scriptis antiquis & paternis legibus, quas Dominus rulerat. tertio, quòd vitulus hic pro peccato populi, & sacerdotis ad vtriusque expiationem, eadem forma, ritu, & vno tractu sacrificari iubetur. Qui Christum immolandum in cruce aperte significauit, pro redimendis hominibus, & lege Euangelij fundanda & stabilienda, omnes labores mansuetissime vsque ad mortem crucis subeuntem, quæ in boue & vitulo maxime attenduntur. Atque ira pro tota hominum communitate & religione vera seruanda, & stabilienda, in ara crucis immolatus fuit Dominus, vt corpus vmbrae omnino responderet. Et tandem accedit, quòd de alijs peccatis, quæ transgressiones mandatorum sunt, statim sermonem infert: siue priuatus è populo, siue princeps superior, & magistratus, cuiusvis potestatis sit, auctor extiterit. cui sententiæ maxime fauet nostra editio, quæ de vniuersalis præcepti violatione videtur statuere. sic enim habet: *Et per imperitium fecerit quod contra mandatum Domini est, &c.* mandatum autem, per antonomasiam, inter omnia præcepta negatiua, mandatum de non violanda religione, & cauenda omnino idololatria intelligi manifestissimum est, vt primum & potissimum sub hac forma positum: *Non adorabis deos alienos.* Quæ, meo iudicio, apertissime sententiam positam veram esse affirmant. Quam denique non minus lucidam reddit phrasis illa, qua dixit: peccare facient populum. quæ de peccato scandali ex deprauata vita minime aptè intelligitur. Sunt tamen hic aliqua consideranda: primum quòd populo peccanti, antequam ordinem sacrificij præscribat, inquit: *Et postea intellexerit peccatum suum.* quod de peccato sacerdotis loquendo non addidit. Cuius ratio est, quòd cum scientiam legis & religionis sacerdos habeat (nam labia sacerdotis custodiunt scientiam, inquit Dominus) nullo pacto in peccato legis à malitia eximi potest, siquidem sciens & prudens obedientiam Ecclesiæ sanctæ denegat: quod grauissimum peccatum est, & omni malitia & prauitate inuolutum. Quapropter optime Origenes hæreticum hominem definiuit: qui Christo se credere profiteretur, & aliud de veritate Christianæ fidei credit, quam habet definitio ecclesiastica traditionis. Et Tertullianus: Vbi veritas disciplina, & Christianæ fidei apparuerit, ibi & veritas Scripturarum, & expositionum, & traditionum Christianorum erit. Vides obedientiam oues Christi in Ecclesiæ ouili contineri, & inobedientiam separari, quæ absque malitia esse non potest. Atque hinc cum nulla ignorantia sic sacerdos peccans, laborauerit, non adiecit: *Et postea intellexerit peccatum.* bene autem de populi peccato differens, quia errore induci potest. Vnde Dominus à sacerdote hæretico sic discedente, solum obedientiam petit, cum sui peccati dolore & animi conuersione, vt fidem, quam amiserat, recuperet. Quod hoc loco significatur per immolationem vituli, eo modo, quo præcipitur. Deinde considerandum est id quod dicit Dominus: Seniores debere manus imponere super vitulum in ostio tabernaculi testimonij, antequam sacerdoti litaturo tradatur. In quo non aliud recluditur mysterium, quam quòd nomine totius populi sacerdotes qui eius gubernacula tenent, legitima sui diuini officij administratione, & integræ vitæ absolute, spontaneam oblationem Deo offerant. Tertio loco aduertendum est id quod sequitur: Et rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus. Quo apertum discrimen innuitur inter circumcisionis Sacramentum, & cætera legis sacrificia. Nam in illa absque oratione aliqua ex ipsa institutione per fidem protestatam conferebatur gratia: in sacrificijs autem minime, nisi

Exod. 31.

Iudic. 17.

Malach. 2.

Tertul. lib. de hæres.

nisi oratione sacrificium comitante. Ex quo planè colligitur, non esse Sacramenta. Vnde beatus Paulus, Sacrificia hircorum, taurorum, & cineris vitulæ asperse, solum ad emundationem carnis valere dixit. Verum manet hic dubium, qui circumcisio ex institutione Dei conferebat gratiam, & solum ratione fidei protestatæ, hæc autem sacrificia non, sed tantum per orationem? & qua ratione illa est instituta Sacramentum à Deo; hæc autem sacrificia ex institutione Dei Sacramenta non sunt? Cui disputationi non datur hic locus. Sed forsitan aptè dicēs: illam contra originale peccatum in populi coadunationem, institutam esse: hæc autem, non nisi in gratiarum actionem, & figuram futurorum, vt temporibus Noe, & Abraham: post verò captiuitatem Egypti, suggestionem hominum, in malum extorta fuisse: sed Deum in sui cultum reordinasse, quæ alias mortifera essent, nisi in legitimam occupationem, ad cauenda peccata, ad fidem Christi venturi profitendam, & acceptorum beneficiorum recognitionem, præscripta fuissent. Cæterum attendat hoc loco sacerdos oportet: quòd multum si peccauerit, & princeps etiam, vt, quilibet priuatus è plebe, sacerdotem habet, qui oret pro eo, & propitiabitur ei Dominus. Attamen, si sacerdos peccauerit, non dicit textus: sacerdos orabit pro eo. vt vel hinc sacerdotes à peccato abhorreant, quia ipsemet suum sacrificium offerre debet, & ex officio orare sibi incumbit, atque tunc vrgentiùs propria instimulante conscientia, quia in ratione ordinis superiorem non habet, qui pro ipso oret, vnde alibi dicitur: Si sacerdos peccauerit, quis orabit pro eo?

Hebr. 9.

Reg. 1.

Si peccauerit princeps, & fecerit vnum è plurimis per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur, & postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam coram Domino, hircum de capris immaculatum, ponetque manum suam super caput eius. cumque immolauerit eum in loco, vbi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim eius. Adipem verò adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet. rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

QUIA de peccato idololatriæ hætenus præceperat Dominus, de singulis transgressionibus contra Dei mandata iam differit. Quod aperte insinuat principis peccatum memorando, cuius nomine tam sacerdos, quam princeps sæcularis intelligitur. & rursus cum dicit: peccatum cui mederi disponit, vnum è pluribus esse, quæ contra Dei præcepta perpetrari solent. secundum quam rationem dixit beatus Iacobus, Qui offenderit in vno, factus est omnium reus: quantum, scilicet, ad amissionem gratiæ & amicitia diuinæ; secus, quantum ad grauitatem, & punitionis multipliciter. Vbi absque dubio, pœnitentia commissorum post Baptismum, significatur, cum hircus, qui peccatorem designat, immolari iubeatur. Atqui quoniam efficaciam in fidelibus habeat, eisdem applicare, & coniungi debet, ministerio sacerdotum Sacramenta ministrantium. hinc cornua altaris sanguine tingere iubetur. Altare enim hoc loco, castra Ecclesiæ mihi rectius significasse videtur. Quæ cum vsque ad finem sæculi, contra omnes aduersantium impetus præualitura sit, in quadro disposita est, quod perfectionem designat, & angulis vt cornibus præmunita describitur, quibus robur eius inexpugnabile significatur. Hircus, qui immolabatur, Christum Redemptorem nostrum præmonstrat, qui omnium hominum peccatis onustus, in cruce immolatus fuit: immaculatus tamen; quia nulla peccata propria habuit, nec habere potuit. Antea verò per vitulum fuit significatus, ob patientiam laborum, quos cum incredibili sua mansuetudine, & inexpugnabili robore sustinuit. Tingitur deinde officio sacerdotis sic Ecclesia; quia ministerio sacerdotum per Sacramenta Christi passio populo Christiano applicatur. Reliquum autem sanguinem fundit ad basim; quoniam ad ablendas omnes gentes, per basim, quæ altare circumstat, significatas, sufficientissimum pretium sanguinis Christi præfigurauit. Hinc enim ad basim eius funditur, vt Ecclesiam

Iacobi 2.

clesiam Catholicam, plenissime Christi sanguinem continere significaret, ad mille mundos redimendos, qui, ut eius participes fiant, efficaciterque ipsis profit, ad eius obedientiam confluerint. Etenim extra Ecclesiam Catholicam nulla contingit salus: neque passio Christi cuiquam prodesse potest. Vnde per altare holocausti congrua ratione significatur: quoniam ut eo animalia oblata omnino absumebantur, ita in Ecclesia, ignibus poenitentiae, tribulationum, & charitatis flammis integre accendi debeant, ut remissionem peccatorum assequantur, & digne in conspectu Domini ambulent.

In illo autem, quod Dominus asserit: *Et postea intellexerit, &c.* vnum edocemur: peccata ex ignorantia & incitia quotidie committi, & tandem neminem illorum poenitere, quamdiu ignorantia teneatur: Prius horum aperte indicauit Regius vates David, quando peccatum suum flens dixit: *Putruerunt & corruptae sunt cicatrices meae a facie insipientiae meae.* Et rursus quando remissionem suorum peccatorum petebat, dicens: *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo.* Vbi veniam suorum peccatorum plane a Deo precatur: & ut in futurum ea caueat, opitulationem liberando eum ab alienis, id est, ab insectatoribus, & peccatoribus more gentium viuentibus, atque a daemonibus scelerum infligatoribus, qui superbia agunt. Cui si non dominantur integre, & a peccato grandiori liberum futurum, eius gratia pollicetur. Nam a minimis quis abstinere poterit? Superbia enim antiqui serpentis, & non hominis proprietates est. Verum cum eius deceptorio fibilo ipsi fuerit mutuata, quae ex ipsa egrediuntur flagitia, aliena Interpres voluit appellare, quasi alius hominem non infectura. Idem etiam docuit, quando peccata cuncta occulta censuit, dicendo: *Incerta & occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.* Caterum aduerte, quod haec occultatio & peccati ignorantia rationem ciuiminis non tollit, nec sceleris patratorem excusat. Nam tantum abest, ut inuitum reddat, quod ea praecedente, plures ex malitia peccant. Ad quod diligenter aduerte: scientiam & prudentiam mali moris, & habitus viuendi, & scelerum etiam cognitionem, cum ignorantia & errore speciali, quolibet praecunte peccato, bene se compati; ut in incontinentibus, & flagitiosis hominibus ex malitia peccantibus, plane perspiciunt. imò haec scientia malitiam auget, quam ignorantia illa factum praecurrens non minuit nec attenuat: ut nec ebrietas facinora excusat, in eo qui talia facinora ex ebrietate incurrere manifeste nouit. Verum urgebis adhuc: nam dicit textus; tunc victimam peccatorem debere offerre, cum intellexerit; non ergo antea, cum non cognouerat, nec intellexerat. Non bene colligis, deceptus verbi, intelligere, ambitu: nam in hoc loco non capitur pro cognoscere, ut idem sit quod scire aliquid: sed ut dicit considerationem stragis, quam in animam intulit, acerbiter suppliciorum quae incurrit, grauitatem offensae, & iniuriae, quam Deo irrogauit, & ut corde & affectu pondus peccati, cui deturbatus succumbit, intime perpendit. sic autem intelligere absque speciali Dei motione & peculiari auxilio, quod pro sua largitate donat, & se disponentibus, atque ad ipsum confugientibus offerre statuit, nunquam contingit. Quod sane textus sacer indicat, cum dicit: *Et postea intellexerit.* consideratio enim malefacti, quae longa meditatione & tempore fit, sic ad cor reuertere facit. Sed & clarius David hoc affirmat, quando dicit: *Incerta & occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.* Etenim manifestare Dominum peccatum non est aliud, quae praedictis rationibus, & suis omnibus deformitatibus ante oculos auctoris ipsum statuere. Neque sic intelligere sufficit ad peccati remissionem, ut haeretici Lutheri sequaces somniarunt: Vltimus enim ad poenitentiam progredi oportet, sine qua non deletur, sed tanquam primum gradum dicto modo peccatum intelligere praesupponit. scindebat portifex vestimenta sua, & scindebant omnes primores tempore Legis, cum audiebant blasphemiam aliquam contra Deum, in signum doloris; & peccator non debet dolere ob peccatum commissum? insanistis certe. Quare falso ex hoc loco cognoscere se peccasse, atque Deum offendisse, & in futurum velle cauere, colligunt peccata deleri. Est siquidem necessarius dolor de commissis propter Deum offensum, cum proposito cauendi in futurum, cum integra confessione coram sacerdote idoneo, cuius ministerio particeps fiat passionis Christi per Sacramentum. Cui item reliqua est vera satisfactio, ut Purgatorij poenas effugiat. Quamobrem poenitentia ad deletionem peccati tota Scriptura scater,

ra scater, & Spiritus sanctus per traditiones Ecclesias continue docuit. Sed de his factis, quia nostrum institutum, longiorem disputationem non permittit. Vnum autem haeticis non parcum: sic videlicet dogmatizando, oculos suos legi naturae clausisse, quae stricte praecipit de male commissis dolere, quia dignitas rationis ipsis deturbata est, legis & eiusdem conditoris auctoritas laesa. & quoniam iustitia etiam exigit, ut malefactis deordinata voluntas, poenam subeundo, reordinetur, & iuxta eisdem legis praescripta, indefectibiliter obseruamus, offensa homines & iniuria lacessitos, non prius placari, & noxam condonare, quam reum & infectantem hominem ob iniuriam illatam dolere verè sentiant. imò & propriam culpam in eius testimonio publice confiteri. Vnde ergo hoc Dominus non requirit nec exigit, cum & ad pacationem & compositionem animae ipsius delinquentis, requiratur? Certè temere & blasphemio ore asseritur, quandoquidem gratia non destruit, sed perficit naturam. Illud autem quod textus noster dicit: *Quia pro peccato est,* Hebraei vertunt: Peccatum enim est, quod exponunt: id est, hostia pro peccato. Vbi peccatum pro hostia & oblatione & sacrificio sumitur. Quod etiam interpretatus est diuus Paulus, eum inquit: Eum qui peccatum non nouit, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Equidem, ut qui optime phrasim Hebraeam nouerat, in qua natus & enutritus fuerat, Hebraismo usus fuit, ut peccatum pro oblatione & sacrificio, quod ad eius deletionem institutum est, capiatur.

Quod si peccauerit anima per ignorantiam de populo terrae, ut faciat quicquam de his quae Domini Lege prohibentur, atque delinquat, & cognouerit peccatum suum, offeret capram immaculatam, ponetque manus supra caput hostiae, quae pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti. Tolleque sacerdos de sanguine in digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino. rogabitque pro eo, & dimittetur ei. si autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem scilicet immaculatam, ponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco, in quo solent eadi holocaustorum hostiae. sumetque sacerdos de sanguine eius, digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. omnemque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis, qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini, rogabitque pro eo, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

CAPRA sexu & imbecillitate hircum sequitur, à quo conceptus haedorum suscipit, & in pascuis, & itineribus ductorem, & ab insectantibus defensorem, roboris sui ratione habet. Quibus rationibus aptè Dominus hominem priuatum, cum delicto succubuerit, capram in holocaustum offerre iubet. In eo enim quod capram in sacrificio petit Dominus, poenitentiam exigit, quam hoc animalis genus referre supra exposuimus. Verum quoniam peccatum populus, exemplo maiorum, & Republicam gerentium, ut in plurimum admittit, ut hirci consuetudine capra uerè gerit: & in via virtutis & doctrinae pabulo custodes Ecclesiae sequi debet, & eorum industria ab insectantibus haereticis limpidas Ecclesiae aquas deturbantibus defendi: hinc ab homine priuato & vno è populo caprae oblationem, & non tam rigidam & asperam poenitentiam, sicut à principe qui grauius peccat, Dominus efflagitat. Et propterea quia qui in potestate constitutus est, scientia sublimiori supponitur, grauius peccat, & maiori indiget poenitentia, quam popularis & ignorans: maris, & non foeminae sacrificium iniungitur, ut censet Isychius. *Si autem de pecoribus obtulerit victimam, &c.* Rupertus hic, consilium esse vult omnis oblationem, post sacificationem caprae, quae praecipitur. Verum conditionaliter potius videtur loqui Dominus, si textus acutiùs attendatur, & ouem sub disunctione in victimam exigere, quae ob mansuetudinem, imbecillitatem, simplicitatem, angorem & balatus, cum sola ab alijs errat, non minus appositè poenitentiam significat: nam similibus doloribus & singultibus

gultibus homo per pœnitentiam torqueri debet, cum per peccatum ab integritate vitæ, quam Ecclesia catholica docet, & populus Christianus ab ea instructus, errauerit. Et cum consimili etiam simplicitate, mansuetudine, & cum cognitione propriæ imbecillitatis, ad perstandum in officio, ex suis viribus absque Dei auxilio, in ipsum per anorem se conuertere debet, vt plangenda iterum non committat, vt inquit beatus Ambrosius. aut si non placet, dic cum Isychio, tertium genus hominum peccantium notare, simpliciores scilicet inter populares, à quibus minorem pœnitentiam adhuc exigit, ouem in sacrificium designando.

Ambro. de
pœnitentia.

Colligis Christiane lector planè hinc sacerdotis officium, quibus absoluitur: tribus nempe, oratione pro populo, sacrificij oblatione, & auditione confessionum, secundum clauas, quas habet, scientiæ & potestatis. Primum docetur, cum inquit: Et orabit pro eo sacerdos, & propitius erit ei. est enim mediator inter Deum & populum. Vnde ea cura & sollicitudine, ad orationem accedere debet, quam conciliatoris officium inter Deum iratum & hominem ipsum continuè iniurijs irritantem, exigit. Et oculis iam perpende: quo animo, quanto affectu ad amicitias componendas accederes, inter regem & priuatum hominem, ex quorum discordia magna Reipubl. strages, honoris & rei familiaris iactura sequeretur. vt quàm anxie, honore Dei, flagitijs hominum, continuè periclitante, precibus eius immensam bonitatem pulsare debeas, vt homini ignoscat, & ad eius gratiam & amicitiam conuertat: vt intercessoris munere sic debite fungaris. Sacratissimū iam Christi Iesu, & pretiosissimum eius sanguinē in sacrificio Missæ offerre, ex officio sacerdoti incumbit: vt videat quantum rebus fluxis huius vitæ, mentem & animum semper aggrauantibus, emori oporteat, & tam sancto Sacramento iustum ministerium sollicitè semper exhibere conetur. debet sanè non solum à sæculi curis (vt sanctissimè per Ecclesiam constitutum est) verum & à quouis negotio abstinere, quod inanibus cogitationibus, à cura legitima sui officij distrahere aut impedire possit. Hoc autem munus per oblationem animalium, sacrificium Christi obumbrantium, hic aperte significatur. Per manus enim sacerdotis offerri solum, & sacrificari, ab ipso met Domino, in cruce institutum est; cum sacrificio illo cruento & inenarrabili de proximo, æterno Patri se offerre pararet: et sic efficaciter tanti pretij abundantia nobis applicaretur, & suæ sanctissime mortis memoriam, ad vitæ institutionem, fidelium mentibus infigeret. Tertio à sacris confessionibus, populo adfuturum planè etiam figuratur dum tanta diligentia intima animalium præcordia & viscera ipsa extrahere, & adolere, sacerdotibus præcipitur. omnem etenim piuguedinem, & animalium interiora, quid aliud quam peccata in corde habitantia, redundantes vitæ affectus, & appetitiones significat: quæ omnia sacerdos per clauem scientiæ extrahere debet, & eam recognoscere do pœnitens, omnia abstrusa sui cordis propalare, vt eidem per salubria consilia, in futurum medeatur, & pœnitentiam pro pœnis in Purgatorio soluendis vt hic satis faciat, & à veteri vita caro arceatur, iniungat. Recognoscere enim peccati reum, hanc potestatis clauem in sacerdote oportet, vt integrè suos dolores & peccatorum plagas, ipsi manifestet: & sacerdote interrogante, & pœnitente quæ recolat proferente, & se accusante, integer morbus detegatur: atque ita vsus clauis potestatis accedit, quo per sacramentalem absolutionem à morbis animæ pœnitens curatur, gratiæque diuinæ restituitur.

Lucæ 22.

CAPVT QVINTVM.

SI peccauerit anima, & audiuerit vocem iurantis, testisq; fuerit, quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam.

GENERA peccatorum, quæ occasione fratrum inordinatè ambulantium quis potest incurrere, in hoc capite recensentur. Primo ergo loco notantur homines, quos nulla aut leuis honoris Dei vindicandi cura tangit. Hi autem sunt, qui cum nomen Domini blasphemari, aut temere effutiri vident, nec ipsi corripunt, nec Ecclesiæ ministro cui ex officio iniurias Dei publicas propulsare conuenit, manifestant, quos suam iniquitatem portaturos dicit Dominus. quoniam proculdubio à

Domino

Domino punientur, vel in bonis fortunæ, vel in bonis corporis, vel in læsione proprii nominis & famæ: & si huiusmodi punitiones, in alias causas reijciant homines, quoniam vt hæc peccata negligunt, vel raro curant, ita & similes punitiones ipsos latent, nec aduertunt ob huiusmodi peccata infligi. Quod de communione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi in Sacramento altaris differens beatus Paulus, indignam accessionem causam esse dicit: quod mortui sint multi & graues etiam infirmitates sustineant multi. Nec enim communiter aduertunt homines, vt cum maxima cura & sollicitudine candidioris conscientiæ ad tantum Sacramentum semper accedere curent.

1. Cor. 11.

Anima quæ tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile, & oblita fuerit immunditia sua, rea est & deliquit. & si tetigerit quicquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognouerit postea, subiacebit delicto.

SECUNDO loco eos tangit, qui ex conuictu, consuetudine & familiari conuersatione eorum, qui peccatis vitam transigunt, eisdem ipsi inficiuntur. Cum enim similibus peccatis attracti consentiunt, immundum aliquid tangere dicuntur. Cogitationes enim prauas, blasphemias, furta, homicidia & adulteria, hunc locum explicans, immunda appellauit Dominus. Atqui, quoniam qui sensibus indulgendo peccant, reptilibus comparantur, quod vel digito è terra non se attollant: cadauer reptilis aut morticinij tangere dicuntur, qui hac ratione inficiuntur. Ad quod Dominus alludens, à consortio vel minimo flagitiosi patris adolescentem cohibuit, dicendo: Sinite mortuos sepelire mortuos suos. Deinde quia homines malitia peccantes, & fastu vitæ & superbiæ ambitu, peccata sua defendentes, peccare docent, eorum consuetudinem sequentes, tangere per se mortuum dicuntur: nam sibi mortem proprijs manibus consciscunt, qui scientes, vitæ fastum & peccata omnia absque fastidio admittunt. Atque eos tandem, occisum à bestia tangere notat, qui hæreticorum conuentibus & conuictu gaudent. sunt etenim huiusmodi omnino vitandi, iuxta doctrinam Apostoli. Hæretici enim præcipua membra Antichristi & diaboli sunt. qui nomine bestie censentur in Scriptura, vt passim apud beatum Ioannem in sua Apocalypsi. Quod autem immunditiam hominum prauorum per enumerata genera cadauerum notauerit, exponendo subdit: *Et si tetigerit quicquam de immunditia hominis, &c.* Quæ tribus modis postis potissimum contingere potest. Vbi manifestè omnes occasiones peccandi fugiendas, & rescindendas esse iubet Dominus. Quod si non fecerint, cum rescuerint, deliquisse, & peccati reos esse, declarat.

Anima quæ iurauerit & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel bene, & non fecerit, & id ipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat pœnitentiam pro peccato.

HIc iam tertio loco eos notat, qui ab his, cum quibus communiter viuunt, prouocati, se aliquid facturos iuramento firman: quos grauiter peccare dicit, non præstando iuramento pollicita, quando licita sunt, & in ipsa promissione iuramento roborata: & quando de turpi aut de re inhonestâ fit: nam sic iurantem, cum rescuerit, pœnitentiam agere præcipit. Vbi animaduerte, quod quandiu homo non animaduertit pondus & grauitatem peccati, quod commiserit, nec quomodo animam demonibus præstituerit, & seruum corporis fecerit, & quam tandem per peccatum iniuriam Deo & sibi damnum intulerit, quia inter se & Deum, id tanquam murum opposuerit: semper in obliuione peccati esse dicitur. Non quod excusetur, sed quod dissimulet, & parui faciat commissum, vt qui facit, & statim quod voluerit, gratiam pro illo impetrare in manu habeat. Quod docens ait: *Si oblita fuerit, & postea intellexerit.* Etenim donec homo intellexerit peccatum, vt dictum est, pœnitentiam non curat. Quia etsi naturali iure homo scientiam habeat peccati, amore tamen libidinum actus, eam obtenebrauit, & velut stupidus redditur. Atque inde Dominus purgatiuam potionem adhibet: *Cum homo intellexerit peccatum suum.* Verùm rogabis & iure,

& iure, quam ob causam peccantibus duobus oppositis generibus pœnitentiam Dominus non adiunxit; bene autem his, qui hoc tertio genere delinquant? Hac sane ratione, quod non ita grauitur illi, atque isti, peccent. Nam illi consentiunt tantum exterius, hi verò & consentiunt corde, & foris per opus se peccatum prodit. Quod facile colligitur ex modo enarrata facinora. Nam dicit Dominus: *Vidit aut conscius est, nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. & infra: Si tetigerit.* Vides quomodo nullibi dicit opus patrasse. Item, quando de tertio peccati genere præscribit, apertè de peccato opere externo consummato differit. Nam inquit: *Anima que iurauerit, & protulerit labijs suis, &c.* Hoc enim, quod ait: *Et protulerit labijs suis, &c.* Accedit tandem, quod hinc Iudæi, suo sensu collegerunt, peccata cordis, quæ foras in opus non prædeunt, non esse peccata, nec à Domino prohibita, quia illis, vt in hoc loco, pœnitentiam non admouit. Quos correxerit Christus redemptor noster cum dixit: *Audistis, quia dictum est antiquis, Non adulterabis, &c. Ego autem dico vobis, qui vidit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo.*

Math. 5.

Et offerat de gregibus agnam siue capram; orabitque pro ea sacerdos, & pro peccatis eius: si autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, vnum pro peccato, alterum in holocaustum: dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquet caput eius ad pinnulas, ita vt collo adhaereat, & non penitus abrumpatur: & asperget de sanguine eius parietem altaris. Quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est: alterum verò in holocaustum adolebit, vt fieri solet. rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quod si non quieverit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo simile partem Ephraim decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est: tradetque eam sacerdoti, qui plenum ex ea pugillum hauriens cremabit super altare in monumentum eius qui obtulerit, rogans pro illo & expians: reliquam vero partem ipse habebit in munere.

VT tres sunt ordines hominum, qui delinquere possunt, diuites, pauperes & inopes, ita pro ratione singulorum, tria genera oblationum instituit: pro diuitibus agnam siue capram; pro pauperibus duos turtures aut duos pullos columbarum, & pro inopibus tandem partem similes Ephraim decimam. In sacrificio agnæ aut capræ nihil occurrit notandum, præter ea quæ supra animaduersa sunt. In oblatione verò turturum, & pullorum columbæ duo distinctè præcipiuntur: vnum, post ea, quæ superius dicta sunt, quod caput turturis cum occiditur à sacerdote, versus ceruicem, aut pinnulas retorquetur, ita vt collo semper inhæreat, ne omnino plaga ab eo separatur. Hoc autem apertè significat, cum qui ad pœnitentiam adsurgit, caput peccati, hoc est, id quod sua vita præcipuum est, vbi vitium & peccatum sustentatur, & occasio illa, ex qua, tanquam ex radice, peccatum pullulat, amputetur. Non ita tamen quod abijciat, & à se abieget, vt peccati nunquam meminerit (Inquit enim Scriptura: *De propitiatu peccatorum noli esse sine metu*) sed quod humeris id imponat, & pro eo pœnas, labores, tribulationes, & quoduis genus iniuriæ & ignominia, quod quæuis creatura possit irrogare, paratus sit ferre. Ponderis etenim & grauitatem peccati continuè memoria voluere conuenit, & mente recogitare: Nam ob hanc rationem è collo caput semper pendere, & eidem annexum esse, vt non penitus abscindatur, præcipit. Quod sane Christus redemptor noster explicasse visus est, quando oculum, qui scandalo nobis fuerit, eruere præcipit. Præterea cum caput pro mente in Scriptura sæpe accipitur, vt eo loco: *Tu contribulasti capita draconum in aquis: id est, mentem dæmonum contriuisi; remissionem peccati sancto Sacramento Baptismi præbente, caput ad pinnulas torqueri erit; & deinceps mentem in dominio corporis tota vita continere, eoque tanquam seruo & iumento non ignauiter vti.*

Eccles. 5.

Math. 5.

Psal. 73.

uiter vti. Alterum, quod adnotare oportet, id est, quod alterum turturum adolere; alterum verò in holocaustum offerre iubet: proculdubio docens; pœnitentis dolores, gemitus, & singultus veniam peccati impetraturos, præcedere oportere: deinde igne amoris Dei peccatis offensi, accensos esse conuenire: Illud quidem turtur aut columbus, qui adoletur, significat: istud verò iste qui in holocaustum totus absumitur, & omnino incensus Deo offertur. In altari enim nostri cordis debent ligna, hoc est peccata superponi cum dolore & gemitu: deinde igne charitatis & amoris Dei ea accendere, & vt penitus eo ardeant, pro hoc igne continuè Dominum precibus pulsare. Pretio quippe pœnitentiæ, veniam peccati addicere instituit Dominus, quæ tunc iusti & debiti valoris apud Dominum existit, quando tribulationibus probata, igne charitatis cuditur. Nam, si qui venditant, prius nummum quo paciscantur examinant, inquit Tertullianus; ne scalptus, neue rasus, ne adulter sit: etiam Dominum credimus pœnitentiæ probationem prius inire, tantam nobis mercedem perennis scilicet vitæ concessurum. Vel aliter auis retorto capite in collum oblata, corporis mortificationem: aliter verò in holocaustum absumpta, incendium cordis in Deum significat, quo vitam verè pœnitentis absoluit. Ab oblatione similæ, oleum & thus omnino amouentur: oleum quidem, quod lætitiæ significet, vt tempore legis vnctiones olei in publicis gaudijs & gratulationibus, in vsum positas esse, passim in Scriptura legimus: peccator verò mœrens & dolore constrictus, scilicet flet, & sua peccata plorat. Deinde, vt fateatur, quod peccator ex se, non habet, vt Dei misericordiam & veniam consequi mereatur, Dei liberalitate & pollicitis femotis: atque etiam vt suam indignitatem testetur, simillam oleo (quod misericordiae symbolum est) liquefieri prohibetur. Thus item ab hac oblatione relegatur: quod orationem significat. Nam vt ex thure incenso fumus Deo gratissimus mittitur, ita oratio igne cordis incensa, Deo mitti debet. Pœnitens verò, quia, dum peccato subiacet, indignus est, vt coram Deo compareat, tantum abest, vt oratio eius gratiam mereatur, eamque proprijs viribus impetret, quod incensum apponere inhibetur. Lethale quippe peccatum non eius generis est, vt oratione deleatur: fortiori medicamine eget, nempe acrimonia pœnitentiæ, secundum quod beatus Iohannes docuit, dicens: *Est peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt roget quis.* Oratio enim, cum quadam cum Deo collocutio sit, ac mutua, & familiaris communicatio, vt docuit beatus Paulus, cum dixit: *Conuersatio nostra in calis est: vt digna sit, & Deo grata, atque postulati meritoria, in gratia fieri necesse est.* Vnde Dominus ante orationem, præparationem exigit: & Ecclesia etiam in laudibus & orationibus publicis, quas quotidie Deo dicit, pro venialibus etiam peccatis, frequentem confessionem repeti instituit: in hoc sane vt in cæteris edocta à Spiritu sancto, qui per angelum labia Prophetæ calculo ignito mundatit, vel ob hoc quod in medio populi iniqui ageret, ad Deum digne laudandum. Igitur quia peccator gemitibus & lachrymis potissimum Deum quærere debet, ideo thus ab eius obsequio rejicitur. Verum quoniam his oblationibus figuratè, vt supra dictum est, pœnitentes significabantur: per oblatores similæ, rigida pœnitentiæ, per sustentiam laborum, & tribulationum, inopes ex imbecilla ætate, infirmitate aut simili re, proculdubio intellexit: quos per oblationem similæ notat, id est, sapientiæ incarnatæ; & in cruce oblata, ipsi innitendo cum dolore peccatorum intrinseco, quorum causa ibi acta fuit, remittuntur, cum emendationis vitæ animo. Quapropter decimam similæ partem, id est, decem mandatorum obseruationem, quæ sapientiæ diuinæ regulæ petit Dominus. Reliquam autem similæ partem assumpto pugillo sacerdotibus committit: quibus pro sapientia sibi communicata & officio iniuncto, quod reliquum est negotij cum Deo, amandatur.

Tertul. libro de Pœnitentia.

1. Ioan. 5.

ad Phil. 3.

Eccles. 1. 5.

Eccl. 6.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Anima que prauaricans ceremonias per errorem in ijs que Domino sunt sanctificata peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis iuxta pondus sanctuarij: ipsumque, quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet supra tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

SACER-

SACERDOTVM peccata hoc quarto loco Dominus reprehendit, quæ in administratione sacrorum committentur: ac proinde eos qui nunc per incuriam & negligentiam in administratione Sacramentorum errarēt, & in his quæ ad integrum & debitum cultum Deo in Ecclesijs exhibendum deficerent, aut irreuerenter se haberent. Iubebat ergo omnibus defectum supplere quem incurrent in ministrando, aut si sacrilegium fuerit, restituere. Atqui, quoniam, aliquo sensuum rationem præcurrente, negligentia ea, aut delictum commissum fuerat, quintam partem, id est, sensum eum petulantem, offerre iubet sacerdoti, hoc est Christo, cuius typum gerebat. deinceps consecrare, id est, offerre pro peccato arietem valoris duorum siclorum, siclus quatuor drachmis Atticis æquiualebat, hoc est, quatuor argenteis cum dimidio septem superadditis dipondijs: & per orationem sacerdotis dimittebatur peccatum. Verum hinc non est prætereundum, quàm grauius ferat Dominus sacrilegium, & quoduis aliud peccatum in sancta: quandoquidem non hircum, aut capram, ut hætenus, sed arietem in sacrificium petit. qui Christum in cruce nostra peccata luentem, in sacrificio Abraham cornibus hærens, in vepribus, aut in arbore Sabech, ut transferunt Septuaginta, aperte significauit: & insuper quod immaculatum exigit, & pretij duorum siclorum, & non cuiusuis ponderis, sed sanctuarij. Quæ omnia rem satis exaggerant, ut quanto studio huiusmodi peccata cauenda sint, hinc planè colligamus.

Anima que peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his que Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregebus sacerdoti iuxta mensuram, estimationemque peccati. qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Domino.

CVM prosequutus hætenus fuisset distincta genera peccatorum, quibus homines teneantur, & quo pacto ab eorum onere eximi possint: nunc verò in genere quedam alia peccata notat, quæ temerè per imprudentiam & legis inscitiam, cuiusuis conditionis homines contrahere possunt, etiam qui extra populum Dei essent, quæ ignorantia ligante committerentur. Cum ergo ea rescuerit se peccasse, Iudæus siue Gentilis esset, arietem offerre iubet: Quia nullus extra Ecclesiam & fidem catholicam, et si per vitæ conuersationem ostendat se poenitere, remissionem peccatorum vnquam assequetur, quia arietem, id est, Christi sacrificium offerre non potest. Atque ita de Gentibus, quæ extra Ecclesiam sunt, ut in mentem redeant, Dominum hinc differere placet Ilychio, quod & contextus literæ planè docere videtur, cum de differentijs peccatorum in populo Dei iam egisset, ob quod non addidit hinc; Anima de populo terra, sicut antea; vel forsitan, quoniam aries ob innatam mansuetudinem, & insuperabile robur, quo capite valet, Christum Iesum redemptorem nostrum inter alia animalia potissimum figurauit. & quia passione eius sanctissima, siue nobis applicetur per Missæ sacrificium, siue per orationem, siue per quodcunque aliud opus bonum, eidem innitatur; peccata minora, id est, venialia absque speciali poenitentia absorbentur, aries pro his offerri præcipitur. Nam hircus sacrificio oblati, et si Christum Iesum pro nobis passurum etiam retulisset, hac tamen in primis ratione, ut nostris nempe peccatis onustus, passurus erat. Quamobrem pro grauioribus peccatis, quæ peculiarem poenitentiam exigunt, offerri mandabatur.

CAPVT SEXTVM.

Uocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Anima que peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat: vel vi aliquid extorserit, vel calumniam fecerit: siue rem perditam inuenit, & inscians insuper perierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines.

N V L I A res est, quæ a deo homines sollicitudine premit, pacem & societatem publicam deturbet, quàm quemque rem suam cum timore furum continè possidere,

dere, aut prauorum hominum calliditatibus, versutijs, & astutijs amissionis periculo, semper expositam habere. Est enim ciuitas hominum congregatio gratia viuendi, & recte viuendi in vno loco constituta: Quapropter cum facultatibus viuatur, rebus familiaribus nullibi securis, & homines perturbari & conuictus publicos perditum iri est necesse. Hinc igitur omnipotens Dominus in pacem & quietudinem hominum, atque communis societatis sustentationem & auctorem, legem hinc tulit, quæ extra strepitum iudicij (de quo in libro Exodi iam præcepit) in homines, qui in suos fratres iniurijs fuerint, res familiares vtcunque extorquendo, & distrahendo, animaduertatur. Aduerte tamen hoc loco de latronibus, furibus, publicisque grassatoribus (quos morte plecti alibi iusserit) sermonem non esse, sed tantum de alijs ciuibus, qui colore aliquo quæsito, aut propria astutia, aut alterius charitate, & bona fide, oblati, res alienas sibi aduocant. Ut ille, inquit Dominus, qui propriæ fidei commissum depositum, temporis magni lapsum, occasionem nanciscendo, negat: & qui murum præextorserit, & reddere contempserit: & qui rapina aut vi pecuniam, aut quamuis aliam rem extorsisse mentitus fuerit: & qui fraude aut prætextu aliquo bona proximi occupasse, non confitetur, cum eo qui rem perditam negauerit: & denique omnis qui quouis modo proximum in bonis suis peccando, læserit, & suam cupiditatem iuramento obtexerit, legis huius sanctioni tenetur.

Conuicta delicti reddet omnia, quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem Domino, cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti iuxta estimationem mensuramque delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis, quæ faciendo peccauit.

IGITUR cum proximi debitum quis retinuerit, & confessus fuerit se deliquisse, seu conuictus fuerit à creditore, aut à proximis id examinantibus & quærentibus, reddat principalem sortem, & ultra quintam partem. Hæc autem quinta pars, propter damnum quod passus est, aut lucrum quod cessauit, forsitan superaddi iubetur. Ni malueris in satisfactionem & temporalem punitionem, atque ad lapsæ voluntatis erectionem, & reordinationem per poenitentiam deinceps, consecrationem linguæ Deo requiri, quæ quinti sensus organum est, & enarratorum criminum constatrix. Ut autem is Deo reconcilietur, arietem immaculatum offeret, eius valoris, quem sacerdos taxauerit cognita ratione delicti, & orabit pro eo, atque ita dimittetur, quicquid sic deliquerit. Quo loco planè adumbratam vides sacramentalem confessionem, siquidem delinquentem reum, testem & accusatorem sui coram sacerdote cernis: & item sacerdotem pretium arietis offerenti taxantem, & quantitatem delicti examinantem. Et tandem eundem orantem, ut peccatum dimittatur, quod absolutionem Sacramenti poenitentiae omnino figurabat.

Loquutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Præcipe Aaron & filiis eius: Hæc est lex holocausti. Cremabitur in altare tota nocte vsque mane: ignis ex eo altari erit: vestietur tunica sacerdos & feminalibus lineis, tolletque cineres, quos vorans ignis exussit: & ponens iuxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque alijs efferet eos extra castra, & in loco mundissimo, vsque ad faulham consumi faciet. Ignis autem in altari semper ardebit: quem nutriet sacerdos subiiciens ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto desuper adipes adolebit pacificorum. ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.

IN voluntate populi positum erat, holocaustum offerre: significabat enim hoc sacrificium, perpetuam & continuam sapientiam in integritate & perfectione vitæ, quam sæculi negotijs præpeditus homo quilibet, præstare non potest. Vnde ab eo hoc sacrificij genus non exigitur: bene tamen à sacerdote, & iuge atque perpetuum, quoniam perfectæ sapientiæ vitam & operationes debet. De iugi etenim sacrificio, quod

Exod. 29.

quod sacerdotibus ex officio incumbere, hoc loco sermo est. Quo agnum annictum unum manere, & alterum vesperae offerre iniunctum erat: quia à sapientia diem incipiens, in eandem finire debet, atque totam suam vitam ad perfectionem componere. Quae à tempore, & functione sacerdotum sumuntur. Principio igitur noctis tempore, & deinde tota nocte eius adustus durabat. Hac etenim ratione ignem in altari usque manere ardere praecipitur. Ex quo aperte ad officium sacerdotis eo tempore spectare vides, tenebris visum dementibus, ignem altaris nutrire & sustentare. Caeremoniae igitur, quas in executione sui officij exercere oportebat, hic praecipuntur. Sacerdotis autem habitus statim describitur: ut interim scilicet quod sacrum libatur, tunica linea indutus, & lineo etiam panno pudendis cōtrectus accedat: quia iustitia, & castitatis puritate praefulgens. Ex lino verò, & non ex lana vestes exigit: quoniam linum molle & non asperum est, hasque virtutes maxime sacerdotis animae coherere desiderat. & quod facilius item paretur, quam quae ex lana. Quando verò holocausti cineres, & excrementa extra castra deferre, & omnino absumere iubebatur, prioribus vestimentis excussis, alijs indutus, opus suum conficiebat.

Lucae 17.

In quo virtutes alias praecedentibus adiungere docet: nec contenti exercitijs simus, sed quasi nobis negligentibus, non imputari existimantes, ad alias properemus dicentes: Serui inutilis sumus, quod debuimus facere fecimus. & rursus, quod poenitentia strictiorem vitam, alios mores, & contrarium viuendi habitum antiquo, desiderat. Hoc quippe significat sacrificium cinerum, statim alteri succedens, & continua vestium mutatio. Illud verò, quod iuxta altare cineres absumendi extra castra deponuntur, hoc notat: censuram & aestimationem nostrorum operum Christo relinquendam, quia nostrum non est ea seruare, aut aestimare, merita iactando, aut memorando; sed quantum ad nos attinet, est extra castra eijcere, id est, in futurum iudicium, ab omni corruptione saeculi & humanae rationis deceptione mundum, reijcere. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, dicebat beatus Paulus: sed Dominus est qui iudicat me: Ideo nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Verum specialius haec considerando, ad poenitentiam aptissimè accomodari videntur. Atque imprimis, holocaustum quod cremabatur, peccatorem sua peccata coram sacerdote legitimo in sacramentali confessione detegentem, & accusantem, plane significat. Quod hinc innotescit: quia victima haec tota absumitur, atque tenebris & nocturno tempore, donec lux tenebras excusserit, comburebatur. Peccator siquidem victima est, quae confessori adurenda, proponitur. Nam caro cum suis concupiscentijs & desiderijs, quibus animae dominabatur, macianda est, & incendio charitatis tota exardescere debet. Deinde, quoniam nox

1. Cor. 4.

& tenebrae peccata referunt, dicente Domino: Dum lucem habetis, ambulate in luce, ne vos tenebrae comprehendant. Et rursus: Qui male agit, odit lucem. quod etiam beatus Paulus ad Roman. scribens; Opera tenebrarum, id est, peccata abijcere hortatur. Et quando his tenebris obrutus, peccator accedit, vesperae aut nocte holocaustum offerebatur. Ignis verò inter alia munia, quae habet, dissentanea, & heterogenea, sciungere & disgregare, & obiectam materiam absumere, & lucera item habet: Quae igne charitatis sacerdos erga poenitentem conari debet. Nam doctrina exhortatione peccatorum deformitates, onera, & torpores à pulchritudine, suauitate, & gratia virtutum segregare debet. Est enim eloquium Domini ignitum, calorem praestans, & lucem etiam emittens, qua fides poenitentis per peccata mortua conualescit, reficitur & roboratur. His enim illuminationibus, & igne charitatis confessoris, tanquam quibusdam medijs & actibus, Dominus pro sua liberalitate fidem gratia viuificare, & igne sui amoris accendere solet. Vel saltem in eam liberationem & propositum adducit, ut carni & vitae antea acta renuncians, in Deum se conuertat, emendatioremque vitam deinceps agere studeat. Atque iam longa discussione conscientiae habita, in crepusculum aut lucem diei exorto sole iustitiae, Christo redemptore nostro, per gratiam gratum facientem, in corde illius contritione mediante, aut saltem attritione, accedente Sacramento, videre simul & vivere incipiat. Vnde usque mane integra nocte, hoc est, donec tenebrae peccatorum, per cordis integram in Deum conuersionem modo posito excuterentur, victima com-

Iohan. 12.

Iohan. 3.

Rom. 13.

Psal. 118.

ma comburi praecipiebatur. & insuper cum sacerdotes holocausti nomine, significentur: oportet nocte, vigilijs & orationibus ignem spiritus accendere, ut quando alij terreni sint, & nebula ignorantiae tenti transgrediantur, ipsi spirituales, Deum placantes existant. Quoniam verò sacerdotis officium, vitam functionibus poenitentiae candidam & praecipue castitatis puritate sic praefulgentem exigit, linea veste praecinctum, & feminalibus obductum, sacerdotem antiquum lex praemuniebat. Cui etiam, quia poenitentem expergefaceret, erigere & accendere pro sua vi incumbit, accensi ignis cura demandata erat. Et praeterea quia ex officio, in sacrificio Missae Christum Deo patri offerendo, perfectae sapientiae operationem debet, ignem spiritus accendere, & non sinere extinguere, ipsi iniunctum est. Unde hanc functionem memorans, dixit beatus Paulus: Spiritum nolite extinguere: quia diligentia officij sustentatur, negligentia extinguitur. Cineres deinde, quos ignis reliquit, iuxta altare ponuntur, interim quod vestes mutat, remissis peccatis per Sacramentum quantum ad culpam, poena temporalis restat, quae in Purgatorio soluenda est; aut hic, operibus poenalibus innixis cruci Christi. Quapropter iuxta altare cineres deponerentur: qui deinde extra castra eijci iubentur, & in loco mundissimo consumi: quia in corde iam puro, & in Deum per gratiam conuerso, opera poenitentiae, per mortis contemplationem, quam cineres hi significant, subeundo, ut dictum est, omnino deletur. Ad hoc autem alijs vestimentis indui iubetur, id est, poenitentis habitu, ut supra insinuabatur, quia peccata poenitentis, sua ducere debet sacerdos, ut Christus nostra sua duxit, secundum quod de ipso in Scriptura proditum est: Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Est enim sacerdotis cura; peccata populi flendo exterminare, & medicinas salutare adhibendo, pro illis orare, & ut peccatorum vibices non reuiuiscant, quantum poterit ipsis occurrere, quod est extra castra cineres eijcere. Tandem ignem ministerio sacerdotum perpetuo ardere praecipitur, quoniam eorum cura amandatum est; fidem in Ecclesia Dei charitate accendere, per Sacramentorum administrationem; per laudationes publicas & priuatas, per orationes, per iusta & sancta Missarum sacrificia, & opera poenitentiae. Et quoniam diligenter, & cum sollicitudine continua officium suum sacerdos curare debet, hinc mane ligna igni altaris superponere iubetur. Sunt item ligna Scripturae sanctae testimonia, & sanctorum exempla; quorum meditatione, spiritus nobis subministratur. Atqui, quoniam prima luce, meditatio maxime valet, ad oculos mentis in Deum attollendos, secundum id Prophetae: Mane altabo tibi & videbo, mane per singulos dies ligna igni nutriendo, apponere mandat. Vult enim ignem spiritus semper ardere: Quo item aperte promittit Ecclesiam Dei nunquam sine gratia usque ad consummationem saeculi futuram.

Hae est lex sacrificij, & libamentorum, quae offerent filij Aaron coram Domino, & coram altari. Tollet sacerdos pugillum simile, quae conuersa est oleo, & totum thus quod super similam positum est, adolebitque illud in altari in monumentum odoris suauissimi Domino: Reliquam autem partem simile comedet Aaron cum filijs suis absque fermento, & comedet in loco sanctuarij tabernaculi: ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incensum. sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato, atque delicto. Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum atque sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificijs Domini. Omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur.

RITVS & caeremonias praescribit, quibus cibarij munera (de quibus supra dictum est) offeruntur. adoleat, inquit; sacerdos volam simile oleo conspersam, & cum toto thure quod offertur. Quae sane cor sincerum & purum oleo item charitatis & amoris in Deum & proximum, & thure orationis fumigans, ad Deum quatenus tendens, obumbrabant, ut opera & obsequia, quae fiunt, eius grata sint oculis. Opera enim externa absque cordis puritate & conuersione, ad numinis gratiam & beneuolentiam promerendam parum valent. Reliquum autem simile, quod pugillo

d 2

Thet. 5.

Psal. 68. Rom. 13.

Psal. 5.

pugillo vno Domino ambusto, restat, Aaroni & filijs eius masculis, in vsum vitæ permittit, his legibus: vt in ecclesia & coram tabernaculo conuentus, & absque fermento item comederent. Cedit ergo reliquum in sacerdotum vsum, sicut ea quæ offerbantur, & immolabantur pro peccato: Quia sacerdotes qui Domino seruiunt, de oblationibus, & rebus eidem consecratis, & quæ in eius patrimonium accrescunt, sustentari debent. Vnde hæreditas eorum nõ erat definita, sed in medio Israel posita. Ad quem nunc modum, vectigalia omnia, & diuitiæ, quæ in viris Ecclesiasticis splendent, ex populi oblationibus ipsis acceperunt, & iure Ecclesiastico & naturali in eorum ditionem venerunt, ad onus sui officij explendum. Iubentur autem sacerdotes ea comedere in templo: quoniam obumbratur communis vsus harum rerum, qui fulgente, & omnino charitate micante, in primitiua Ecclesia viguit: quando omnes, qui Christiani censerentur cupiebant, ad pedes Apostolorum bona deferebant. Quorum prouidentia etiam, cæteris discreta mensura diuidebatur: vt inter eos nullus egenus esset. Peculiariter fraternitas & insignis charitas sacerdotum docebatur, qui communi etiam mensa in Ecclesijs viuebant, vt in Cathedralibus, & collegialibus Ecclesijs olim in morem laudabilem factum legimus. & adhuc in aliquibus idem mos permanet, vt etiam ad vescendum simul conueniant, vt eorum vna mensa sit, quorum commune patrimonium & hæreditas esset: itaq; meum & tuum, diffidia seminare inter spiritalis viros desineret. Sed pro dolor, iam in omnibus solum nomen mensæ communis mansit, & lites atque discordiæ tam ardentis charitatis loco subingressæ sunt: Vnusquisque partem, quæ ex communi mensa obtigit, cupidè appetens, vtinam non auarè retineat, & iniuriose defendat, & fratri infirmo offendiculum non ponat, quem suscipere debuisset. Ad quod vitium fugiendum in hac antiqua lege, vt coram tabernaculo sic oblata, à sacerdotibus fumerentur, cautum fuerat. Tantum autem mares hoc munere vesci concedebatur, quoniam hi solum Dei ministri sunt, quibus sustentatio vitæ pro ministerio debetur. Fœminas enim à suo ministerio Dominus semper exclusit, quoniam officij sublimitas prudentiam viri requirebat: & quod Christi sacerdotium, qui altari deferuiret, semper figurauit. Vnde, id quod subiungitur: quicquid illa tetigerit, sanctificabitur: non aliud signat, quàm sanctos, hoc est sacerdotes esse oportere, & diuino cultui deputatos, qui Deo coniecrata in quouis genere sacrificiorum comedere possent. Inhibetur autem fermentum clericis: vt vitæ puritatem ipsis necessariam indiceret, qui sacris tractandis sunt assumpti, vt & dignè hinc officium suum exercent, & alijs exemplo sint, ad vitam emendandam: & suo insuper honori consulendo, Christianam nunc vitam in populo promoueant, & sanctæ matris Ecclesiæ statum, dignitatem, auctoritatem simul & ducatum, in illa antiqua cæremonia obumbratum, augeant, & producant. Verùm quoniam similia & libamenta, quæ esui parantur, fidem, & mysteriorum Dei cognitionem primò significant, sic accipe quæ hinc præcipiuntur: Pugillus, quem sumit sacerdos, plenitudinem sapientiæ in Christo, quem sacerdos iste refert, notat: reliquiæ verò filijs Aaroni permissæ, fidem à Christo traditam; quam qui tractant & considerant, vt alios doceant, vitamque plebis componant, ne à veritate deuiant, eam comedere dicuntur: quia stomacho mentis trajcere & coquere debent, vt cibus idoneus cæteris præparetur. Et quia oratione, & eleemosyna præferuari debent, oleum & thus huic sacrificio adiungitur: fermentum autem amouetur, quoniam paganorum doctrina, sicut & Phariseorum, ne veritatis massam corrumpat, cauenda est, iuxta ea quæ suprâ dicta sunt. Hanc autem doctrinam in atrio tabernaculi iubet comedere; quia in Ecclesia Dei discenda est, extra quam non est sapientia, sicut nec salus. Ecclesiam autem, tabernaculi cæli atrium esse, explicuit Dauid dicendo: Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Sanctum autem sanctorum hoc sacrificium esse Domino deinde dicit; quoniam qui debite fide per dilectionem operante, in Ecclesia versabuntur, sancti sanctorum, id est, Christi pignora erunt, ipsique accepti, & amabiles. Atqui quoniam qui fœmineum aliquid, & defluxum in cogitationibus admittit, Dei sermones & legem dignè tractare non potest, viros solum hoc sacrificium comedere statuit: quod in perpetuum custodiri iubet. Quoniam quandiu aliquis in cogitationes seculares & vanas diffluit, & à viri dignitate decidit, nullo modo decenter de Deo disputa-

disputare, aut docere potest. Vnde peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tandem subdit: qui ea scilicet libamina tetigerit, sanctificabitur. In quo docet: mysteriorum diuinorum tactu per fidem, vnumquemque contentum esse debere, nec altius & gloriosius ingenij iactatione perferuari velle, ne ei contingat, quod stulto: qui pro eo quod poterat & satis erat caleferi, interius manus mittens, combustus est. Nam in blasphemiam & mentis obcecationem cadet; dum magna iactans, diuinorum dogmarum sublimitatem assequi præsumit. Ob quod Israeliticus populus ad radices montis, dum Moyles legem acciperet, sedere iussus est.

Locusque est Dominus ad Moysen, dicens: Hæc est oblatio Aaron & filiorum eius, quam offerre debent Domino, in die vnctionis sue: Decimam partem Ephæ offerent simile in sacrificio sempiterno: medium eius manè, & medium eius vespere. quæ in sartagine oleo conspersa friget. Offeret eam calidam in odorem suauissimum Domino sacerdos qui iure patri successerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedit ex eo.

RITVS & leges cæremoniarum, quæ seruandæ erant, quando summus sacerdos Aaroni succedens, consecratur, hinc Moyses refert ex Domini præcepto, cuius consilio sunt conditæ, & stabilitæ. Sacerdotes minores, hoc est, alij à summo, in die consecrationis eius, decimam partem Ephæ Domino in templum importare tenebantur, atque in munus & oblationem Domino præsentare: mox verò qui in summum sacerdotem consecratur, eam Domino offerre debebat, hoc ordine, dimidiam partem manè, reliquam verò vespere. in sartagine deinde fixam, & calidam: & tota tandem, ait, igne absumetur, & holocaustum erit, nec quicquam remanebit, quod comedi possit. Primum hinc aduertere oportet, solum de vnctione summi sacerdotis sermonem esse: quod ipse textus exprimit, cum sacerdotem qui vngitur, eum esse dicit, qui iure patri successerit, quod summi sacerdotis proprium erat: Deinde, quia omnes sacerdotes, oblationem decimæ Ephæ partis facere dicit: Vbi innuitur, quod ille qui eam Domino litabat, extra eorum numerum erat. Et tertio ex diuisione illius decimæ partis colligitur, nam omnes decem partes, ex ratione numeri denarij (qui totus est) integrum & omnem numerum sacerdotum dicit, cum suo capite, quod illa decima pars, quæ in oblationem separatur, proculdubio significat. Et tandem hoc ab Hebræis omnino supponitur: quod summus sacerdos tantum oleo puro vngeretur, alij verò impuro, oleo scilicet mixto sanguine: quod non tanta sublimitas & excellentia vitæ exigeretur, vt ab eo, qui in loco eminentissimo, omnibus suspiciendus, & imitandus, & tanquam summum oraculum consulendus, de doctrina & lege Domini proponebatur. Quod plenissime præstitit Christus Iesus Dominus noster, qui vt summus sacerdos extitit, ita eum eius oblatio referebat. Vnde si dies vnctionis referatur ad sacerdotem, qui initiabatur, diem incarnationis Christi significat: nam ineffabili ea vnctione vnctus fuit, Spiritu sancto nempe & virtute, vt dixit beatus Petrus, Et virtute Spiritus sancti obumbratus, vt angelus nunciauit. Si verò ad oblationem similia, diem illius diuini sacrificij in cruce obumbrat, quod scopus fuit sacerdotij veteris, & subsistentia noui: in sacrificio siquidem Missæ, in memoriam eius quotidie Christus incruentè æterno Patri offertur, sicut in ligno cruentè; & excellentiori oleo vnctus fuit præ consortibus suis: præ Regibus nempe, Sacerdotibus & Prophetis, qui in Christi figurâ (qui Rex, Sacerdos, Propheta futurus erat) in lege vncti fuerunt. Vespere autem & manè memorata oblatio offerri præcipiebatur: in quo iuge sacrificium in celebratione Missæ, & aliarum rerum ad cultum Dei gratum, & Ecclesiæ promotionem, significabatur. & quia passionem Christi notabat, quæ ab hora sexta vsq; ad nonam protelata est, interpolantibus eam tenebris, & à mane vsq; ad vespeream producta. Frixæ etiam oblatio Deo consecratur, quia tanquã in sartagine igne supposito seruati, iugum Domini portare, docere, & sustinere contra omnem furiam & immanitatem hostium ecclesiæ fixos, incumbit. Atque calidam insuper: quod igne

charitatis accensus & Deo gratus, qui Dei Ecclesiae pondus, & æstus furentibus hostibus excutere & temperare debet, oblaturus conueniat, oportet. Quod si ad caput Christum referas, in cruce tanquam in farragine fixus dicitur, propter eius fortitudinem: quia ab igne tam immanium peccatorum, minimè laesa, aut inflexa fuit. & esibilem Christum, in Sacramento sancto Eucharistiae, sicut farrago cibum, quem recipit, reddidit, ut supra dictum est. Et calidam suam exhibuit Christus oblationem: quia inassequibili tribulatione frixam; quando tota plenitudine charitatis ardens, seipsum obtulit. Et tota hostia item comburitur, & omne sacerdotis munus holocaustum esse debet: quoniam à curis sæculi & negotijs mundi, à Deo distrahentibus, segregatus sit oportet: & quicquid aget, in flammam altius surgentem, ignibus charitatis, consecrare Domino debet: & hinc vsui sustentationis vitæ, nulli remanet: quia cura sæcularis nullo pacto ipsum torquere, & anxium reddere, conuenit, imitatione Christi Iesu (provt datum fuerit) totum se pro nobis exhaurientis in sua sanctissima passione. Quæ quia in partes, seu buccellas, ut transferunt Septuaginta, halitum tortoribus recuperantibus, diducta fuit, & in vnam personam Christi collecta, per conspersam simillam designatur. Et oleo insuper litam: quoniam nos miserans, passus est: ut ad pontificem nostrum nos aspicientes, cum misericordia fratrum, pro Christo patiamur, in vnum ipsum eas colligentes. Quia ipse est, qui iure sacerdotibus legis succedit, & qui verè obtulit, nos reconcilians Patri, sacerdotes verò legis hoc æternum sacrificium obumbrantes præcesserunt, vnde translato sacerdotio, legis etiam translatio facta fuit. Nec comeditur hoc sacrificium, hoc est non diuiditur: quia Christi passio, quantum ad fidem atinet, non est tribuenda humanitati secludendo deitatem à supposito, sed integra vnigenito filio Dei adscribenda est, qui in sua sacratissima humanitate sic passus est. Quantum autem ad mores membrorum spectat, qui sua vota Deo offert, non ea partiri debet, sed simul cum ipsis cor offerre: nam fecus, ingratum Deo sacrificium est secundum illud: Si rectè offeras & non rectè diuidas, peccatum est tibi.

Loquutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aaron & filiis eius: Ista est lex hostiæ pro peccato. In loco vbi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino: sanctum sanctorum est. sacerdos qui offert, comedit eam in loco sancto in atrio tabernaculi, quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur.

Vide quanti fecerit Dominus harum legum obseruationem, quòd in latione cuiuslibet, non humana, sed diuina sua auctoritate, conditas esse à Moysè passim inculcari voluit. Cæremoniæ autem seruandæ in hostijs, pro grauioribus peccatis contra legem Dei cum electione patris, hoc loco describuntur. Hostia igitur, quæ pro peccato offertur, in eodem loco vbi occiditur, Deo libari iubetur, in ostio nempe tabernaculi testimonij, ut supra disposuit. Pœnitentiam enim hæc oblatio significat, cuius initium à peccato recessio est cum eiusdem detestatione, quod est victimam occidi: offerre autem, futuræ vitæ & conuersationis definitio, seu propositio, quæ à mali negatione statim pullulat, propter quod vbi immolatur, & offerri iubetur. Deinde sacerdoti offerenti hostiam, ea vesci in loco sancto iniungit: Quibus planè significatur, sacerdotem legis gratiæ, non nisi in Ecclesia catholica, & iuxta eius normam & statuta, conficere Christi corpus verum posse: & item communicationem, & sumptionem corporis, & sanguinis sacri, post oblationem in sacrificio Missæ sacerdotibus esse faciendam, ut Rupertus explicat, aptè etiam hostia hæc pro peccato, id est, in remissionem peccatorum non nisi merito passionis Christi, quem holocaustum figurauit, indicitur: quæ peccatorum remissio non contingit nisi in Ecclesia catholica, & cum applicatione passionis Christi, media contritione, aut Sacramento, merita eiusdem in se continente, quo veluti antidoto eorundem participes effici-mur. Hostiæ autem sic oblatam comedebat sacerdos tantum, quoniam sanctum est. Vnde quicquid tetigerit, sanctificabitur: id est, oportet vt sacerdos sit, qui sanctificatus est nunc per ordinem sacrum, & tunc per vnctionem. vel refer hoc ad pœnitentem, qui cum opera pœnitentiæ exercet, ieiunia, cilicia, eleemosynas, & similia, carnes pœnitentiæ, ut inquit Isychius, comedit: quia sic animam nutrit, & à reliquijs peccati redimit.

dimit. Duo ergo nos Dominus hic docuit: Vnum, quòd necessaria est applicatio passionis Christi, ei cui peccata remitti debent, quod per fidem solam non fit, nisi per Ecclesiae Sacramenta: ob quam applicationem manducatio illa hostiæ pro peccato sacerdoti præcepta fuit. Alterum est, quòd sacerdos Missam celebrans, necessariò corpus & sanguinem Christi, quod conficit, sumere debet, hoc exigente lege sacrificij, vt lege canonica Ecclesiae legitime sancitum est.

Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto. vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur. Quòd si vas aneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua.

TANTA reuerentia tractanda sunt diuina, vt etiam illo tempore, nihil quod sanctum & consecratum Deo non esset, hostiam illam, aut aliquid illius contingere posset. Quamobrem vestis quæ sanguine quoquo pacto tingeretur, lotionem omnino excutienda erat: vide quanta munditia diuina tractanda sunt. Poteris etiam aptè dicere, Sacramenti Baptismi hic meminisse, cuius præambula in adultis pœnitentiæ aliqua est, & effectum habet, quando cum asperione carnis (quæ vestis est animæ) adiungitur verborum forma: Aqua enim illa sancta virtutem, habet, à sanguine Christi. Quapropter per asperionem sanguinis victimæ, quæ illum significabat, figurata fuit. Vas verò in quo frigebatur, aut lixabatur, frangendum, si obedientem materiam haberet, præcipitur. sin autem contumacem, fricandum, & penitus detergendum. Quo loco post commendationem curæ, quæ sacerdos in Missæ celebratione distringi debet, ne vel corporis, vel sanguinis Domini nostri Iesu Christi aliquid decidat, aut fluat, aut negligentia aliqua, indignè atque irreuerenter officium peragatur, sumptio sanguinis & calicis communicatio plebi communiter inhibetur: quæ per vestes & vasa, quibus hostia litabatur, planè significatur. Item quoniam prohibetur tactus huius hostiæ cuiusque rei prophanæ & non sanctæ, ita vt abluenda, frangenda, aut tergenda esset huiusmodi res contacta: distriçtè autem hoc obseruari non posset, quin sanguis Christi indignè & irreuerenter funderetur, si plebi communicaretur. Propter dignam ergo calicis Domini & sanctissimi sanguinis tractationem, sanguis illius antiquæ hostiæ tantæ obseruationi amandatus fuit. Sed quoniam sacrificium hoc, pœnitentiæ signare etiam dictum est: aptissime per vasa hic memorata, pœnitentes intelliges. Ita vt per vasa fictilia pœnitentes infirmi notentur, qui in proposito non constant, sed ex eo quod iuuantur, & vident per Sacramentum peccata dimitti, securius in spe Sacramenti peccant, & in alia n atque alia n lesionem & confusionem libenter incurrunt: quos sanè vasa in contumeliam, & Dei inhonorationem appellat beatus Paulus. Per vasa autem aenea, fortes & perseverantes in exercitio pœnitentiæ designantur: qui non franguntur lapide antiquo se conterentes, sed in negatione sui, & in operibus pœnitentiæ se exercendo, defricantur, & exterguntur vsque ad sedimentum, quo præteritum peccatum conualuerat: quos vasa aurea & argentea honorem Dei procurantia, pœnitentiam retinendo, appellat. & hi pro illis prioribus orare debent, vt Deus illorum miserando, ad gratiam Sacramenti pœnitentiæ, deducat, & in ea perseverare finaliter faciat. horum enim oratione maxime indigent, imò & totius Ecclesiae, secundum quod etiam dixit beatus Iacobus: Orate pro inuicem, vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.

Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia sanctum sanctorum est. Hostia enim quæ caditur pro peccato, cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonij ad expiandum, in sanctuario non comedetur, sed comburetur igni.

Cum de litaturate sacerdote primò sit sermo (quamobrem tantum illi carnis hostiæ vsus conceditur: siquidem sacrificium Missæ celebrans (quod hostia illa significabat) corpus & sanguinem debet sumere) Fœminæ in primis à sacrificij celebratione coercentur, dum masculis tantum vsus carnis concedebatur, qui ad ministerium altaris accedere possent. Vnde ex iure diuino, sanctione canonica ab Ecclesia legitime, hoc sancitum est, Deinde quod offert sacerdos in sacrificio, sumere debet. Eo autem tempore

caro animalis & sanguis offerebatur, sed aliò mandabatur, vt supra vifum est. Sacerdos
 verò in lege gratiæ, & corpus, & sanguinem offert Christi Iesu: quare vtrumque sumit.
 Verùm cum corpus Christi in Sacramento altaris, toti plebi communicetur, (quod
 hostia illa figurabat:) quam ob causam tantum esus illius hostiæ antiquæ, sacerdoti-
 bus, qui ex genere Aaron erant, concedebatur? Huius ratio est; quoniam de sumptio-
 ne, & communicatione sacrificantis sacerdotis loquitur: Communicatio autem Eu-
 charistiæ plebi, extra rationem sacrificij est. Tandem discrimen inueniens inter hostiam
 illam, cuius sanguis inferebatur in tabernaculum testimonij, & aliam, cuius sanguis
 extrinsecus distribuebatur, præcipit, prioris hostiæ carnes comburi igne, & nullo pacto
 vesci. quia Christum Redemptorem totius generis humani, igne charitatis, totum
 in cruce accensum, significauit, vt inquit Rupertus. Verùm placet, vt hæc pars, textus
 sit superioris explicatio, in quo solum masculis esus talium carniū concedebatur.
 cuius nunc exhibet rationem: quoniam fortis animus, & virilis intentio ad huiusmodi
 officium sacerdotale exigitur: quia toto & integro corde igne charitatis in Deum ac-
 cendi debet, & comburi. Hoc autem, fortis & virilis animi, non fœminei est. Quam-
 obrem quando dicit: Non comedetur, nisi à sacerdotibus intellige. Verùm si ad pœ-
 nitentiam, hoc sacrificium referas, ad sacerdotes & pœnitentes omnia hæc deuoluuntur.
 & sacerdos hostiam comedit, quia Christus Redemptor noster primus sacerdos nos-
 tram pœnitentiam Deo Patri in quantum homo, & aduocatus noster, in eius dextris
 residens, offert: & eam comedit, quia salutem peccatorū, in cibum habere dixit. Deinde
 cæteri sacerdotes, eius ministri, dum Sacramentum pœnitentiæ dispensant, pœnitenti-
 am comedunt, quando absolutione sacramentali peccata consumunt. Masculi item
 solum edunt; quia pœnitentes, constanti & virili animo esse debent. de quibus singula-
 riter dictum est. Viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine Dominum. nihil enim
 fœmineum, aut fluxum, admittit pœnitentiā.

Iohan. 2.
 Iohan. 4.
 Osee 4.
 Psal. 26.

CAPVT SEPTIMUM.

HAEC est quoque lex hostiæ pro delicto: sancta sanctorum est. iccirco vbi immo-
 labitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto. Sanguis eius per
 gyrum altaris fundetur. offerent ex ea caudam & adipem, qui operit vita-
 lia, duos renunculos, & pinguedinem que iuxta ilia est, reticulumque iecoris cum re-
 nunculis. & adolebit ea sacerdos super altare. incensum est Domino pro delicto. Omnis
 masculus de sacerdotali genere in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum san-
 ctorum est: sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto. Virusque hostiæ lex v-
 na erit. ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

DELICTI nomine peccata, quibus officium prætermittitur, & deuiatur, intelli-
 guntur: Delictum enim quod delinquatur, cum non fit, quod fieri debet, dicitur.
 Quare omissiones & negligentiae eorum, ad quæ quis teneretur, delicta dicuntur, vt dicit
 Rupertus. Quapropter purgationem peccatorum, quæ ex inconsiderantia, & inaduer-
 tentia contrahuntur, intendi hoc loco, prædictus auctor existimat. Qui autem excusa-
 bilia peccata ex parte declinare cupit, & admissa à se ablegare, meritis passionis Christi,
 per contritionem & amoris conuersionem in Deum inniti debet; ideo in gyrum alta-
 ris sanguinem fundere sacerdoti præcipitur. Per altare enim crux Christi intelligitur; &
 per sanguinem circumfusum, ipsa peccata, quorum pretium taxabatur: quod facere
 sacerdoti iniungebatur, quia ipsi sunt per confessionem detegenda: vt per absolutio-
 nem sacramentalem, re integrè cognita, liberationem à peccatis proferat, ea remitten-
 do, & cruci Christi eadem tanquam sanguinem circumfundendo. Iussus est deinde
 caudam, & adipem intestinorum, & ilium etiam cum renunculis adolere: quoniam me-
 dicina qua huiusmodi peccata cauentur, amputatio est redundantium affectuum, &
 irascibilis & concupiscibilis appetitus, vt eorundem renunculorū abnegatio, seu absci-
 sio. Lex autem vsus huius hostiæ, eadem est cum ea, quæ pro peccato stabilita est. Sed
 aliis rem considerando, grauioris errati hic mentio fieri videtur. Ita vt per delictum
 peccatum,

peccatum, in ipsum Deum intelligatur, & quod difficilem veniam habet, secundum il-
 lud Heli: Si homo in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? Quamobrem, reum huius
 criminis, primò cogitationes omnes Deo offerendo, ordinare vult, omniaque desideria:
 Nam ita hæc cogitationes animam, vt adeps vitalia & membra interiora, operiunt. Deinde
 castitatem, & munditiam corporis externam: & item internam, vt à turpitudine concu-
 piscentiæ, non solum opere, sed & affectu abstineant. Illud per oblationem renum
 cum ilijs, hoc verò per sacrificacionem reticuli iecoris cum renunculis notans: in hac
 parte enim desideria concupiscentiæ mouentur, & nutriuntur. Corruptio enim vitæ in
 desiderijs carnis incentiuum hæresum maximum existit. Vt B. Petrus earum auctores
 arguendo dicit: Quod promittant alijs libertatem, cum ipsi subiecti sint corruptioni.
 In quo hunc locum B. Paulus apertè explicauit. Atque ita vita composita adimplebitur
 illud Apostoli: Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo
 videbit Deum: vt pax interiorem, & sanctimonia, exteriorem compositionem dicat:
 quæ sacerdotes maximè decent, cum quibus hic primùm sermo habetur. In eo autem
 quod addit: Incensum est Domino pro delicto: rationem videtur apponere differen-
 tiæ huius oblationis ab alijs, quia pro delicto est, id est, pro peccato in Deum, aut illi in-
 sensissimò, quale hæresis, & carnis præcipuè in sacerdotibus est. Quoniam Christi Iesu,
 omnis pœnitentia donum est, & quicquid ea homo assequitur, ad ipsum tanquam ad
 auctorem totius meriti, & satisfacionis referri debet. ob quod hostiam, quæ ipsum in
 cruce figurat, ad sacerdotem qui offert, pertinere dicit.

Sacerdos, qui offert holocausti victimam, habebit pellem eius.

PELLIS holocausti, quod pro peccato offertur, sacerdoti adiudicatur: quoniam
 veteris vitæ exuuiæ, in manu sacerdotis confessionem audientis remanere debent; cui
 ea linquit pœnitens, cum peccata sua accusando detegit, & propositum firmum, ea in
 posterum cauendi, restatur. Aliter etiam & ad eos, qui ad perfectionem anhelant, non
 minus aptè extendere potes. Per holocaustum enim iam diximus intelligi, qui totum
 se Deo consecrat, vt religiosum. Huiusmodi autem viri omnes diuitias à se abdicant,
 & Christo tradunt, vt tempore Apostolorum ad eorum pedes cuncta ponebant, qui-
 cunque doctrinæ eorum credebant. Vt enim pellis animal, sic hominem circumstant
 diuitiæ, quare nomine pellis intelliguntur. cuius testimonium Deo diabolus reddit di-
 cens: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua, vt supra dictum
 est. vbi nota quòd pellè pro pelle dare, hebraismus est, & idem est, ac si diceret: Omne
 suam substantiam in numerato spontè & voluntariè dabit. Aut substantiam suam, pro
 patientia scripturarum accipit, & quam pariunt etiam persequutiones, quia ex patientia
 multa etiam vilia proueniunt, vt probata spes, secundum quod dixit B. Paulus:
 Gloriamur in tribulationibus scientes, quòd tribulatio patientiam operatur, patientia
 autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit.

*Et in omne sacrificium simile, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula,
 vel in sartagine præparatur, eius erit sacerdotis à quo offertur, siue oleo con-
 spersa, siue arida fuerit. cunctis filijs Aaron mensura æqua per singulos diui-
 detur.*

OMNE sacrificium subdit, quod ad genus cibarij pertineat, siue in fornace coctum
 fuerit, siue in craticula, aut sartagine præparatum, sacerdoti sacrificanti destinabatur.
 Quoniam doctor prædicator, & quicumque vitæ institutor, & prouector, cuius moni-
 tis, doctrina & exhortatione populus formatur, quando in fornace magnæ & vehemen-
 tis tribulationis, aut craticula iniuriarum & ignominiarum, aut in sartagine passionum
 & afflictionum, Christi magistri vitæ vestigia sequendo; si patientiam & sustentiam
 laborum pro gloria Domini Iesu, & virtute promouenda constans subierit; sui operis
 mercede non frustrabitur: sed eam cumulatius accipiet. Sic enim hunc locum inter-
 pretatur diuus Apostolus, dicens: Vniuscuiusque, scilicet ædificij, spiritualis fabricato-
 ris opus, ignis, id est, tribulatio probabit: & si cuius, scilicet, prædicatoris opus manse-
 rit, mercedem accipiet. Si autè ad caput Iesu referantur, iam supra exposita sunt. Quia
 verò

1. Reg. 1.
 1. Pet. 2.
 Rom. 11.
 Actu 4.
 Iob. 2.
 Rom. 15.
 1. Cor. 3.

Tertul. li-
bro de Pe-
nitentia.

verò quidam accedunt ad sacerdotem cum amore feruenti Dei, & alij cum metu Dei, aut inferni, poenitentiae instrumento, ut inquit Tertullianus, nondum charitate accen- si ducuntur, siue oleo hostia conspersa fuerit, siue arida. Huiusce autem quavis hostia sacerdotibus filijs Aaron pro mensura cuiuscunque distribui praecipitur. quod iuxta antiquum morem, Apostolorum temporibus, & post in Ecclesijs cathedralibus, & colle- gialibus, & nunc in monasterijs, & cenobijs obseruatur. Ut ex communibus obla- tionibus, prout vnicuique obrigerit, & opus fuerit, distribuatur. Verum, si, ut supra ex- positum est, sacrificium similia pro fide & vera Dei cognitione accipias, per similia con- spersam, fidem docentem mysteria Christi, per aridam verò eandem, mysterium fan- tissimae Trinitatis & caetera, quae humanitatem Christi non concernunt, accipe. Quae cum in vno Christo collecta plenissime sit, & misericorditer Apostolis tradita est, & a- qualiter (nam similia omnes de Deo sentientes, & eandem fidem profitentes, in nos transfuderunt) siue conspersa, siue arida hostia esset, aequa mensura per filios Aaron di- uidi iubetur.

Hac est lex hostiae pacificorum, quae offertur Domino: si pro gratiarum actione ob- latio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamque similia, & collyridas olei admixtione conspersas: panes quoque fermentatos, cum hostia gratiarum, quae immolatur pro pacificis. ex quibus vnus pro primitijs offertur Domino. & erit sacerdotis, qui fundet ho- stiae sanguinem, cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit quicquam de eis vsque mane.

HO S T I A quae pro gratiarum actione offerebatur: (de qua supra dictum est) cum siue placentis, panibus azymis, laganis, similia fricta, & collyridis, siue tortis, his omnibus oleo subactis, aut linitis offerri oportebat: & insuper panes fermentatos deferre in tem- plum praecipiebat Dominus. quorum vnus loco primitiarum ei praesentandus erat, & in ius sacerdotis sacrificantis cedebat. Hostia illa quae offerebatur cum sanguinis effu- sione, hominem Deo gratificari conantem ob beneficia suscepta referebat: qui ut dig- ne & debite gratiarum officium impenderet, prius mortificandus, & peccatorum san- guis per confessionem effundendus erat, qua ratione cor mundum redditur. Caetera verò cibaria quae hostiam comitabantur, opera externa virtutum, & orationes, postula- tiones, gratiarum actiones, quibus officium gratitudinis Domino impenditur, signifi- cabant. huiusmodi enim opera ut grata sint Deo, & aeterno praemio digna, absque pec- cati fermento exhiberi debent: & cum hilaritate etiam, atque charitatis latitia, quam oleum significat, & eleemosynarum etiam largitione, quae in gratiarum actione non posteriori locum tenet. Panes autem fermentati, qui deferebantur, symbolum recogni- tionis erant, qua omnia sua bona Deo accepta referebat, ob quod gratias homo Deo a- gere debet. Atque hinc ex multis panibus, quos in templum offerebant, (qui facultates omnes, quibus homines viuunt, significat) vnus tantum in primitias Domino dabatur. & item in recognitionem, quod nullus quantumuis conetur, absque Dei gratia & ad- iutorio, minime illi placere potest, ne dum salutem assequi, & in ius sacerdotis cedebat, qui eius ministerium exercebat. Non tamen in altari offerebatur, quia in altari nil, nisi azymum, offerri posse, supra praecipitum est. Caeterum attende, quod hostia haec non ac- ceptabilis erit Deo, nisi in fide & doctrina Apostolorum, & Prophetarum offeratur. vnde cum azymis panibus conspersis oleo, & laganis solum vnctis immolatur: illis apostolicam doctrinam misericordia imbibitam significantibus: istis verò, prophetiam quae etsi cum oleo misericordiae, plena tamen minis: vnde vncta solū dicitur. Similia praeterea consper- sa oleo offerebatur: quia cum fide eleemosynis roborata. Fides enim eleemosynis cre- scit, & accenditur. & collyridis tandem panibus: quoniam qui mentis oculis videre de- siderant, & salutem assequi, Apostolicam doctrinam amplecti & opere complere oportet. Sed neque ex oblato quippiam vsque manet, id est, in alterum diem manducan- dum relinquere permittit: ut quod potes, & tibi operabile est, instanter facias, quia ne- scis quid pariat futura dies. & auaritiam simul in sacerdotibus refranant, ut victu quoti- diano contenti, non sint solliciti de crastino.

Si voto

Si voto vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die. Sed si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est. Quicquid autem tertius inue- nerit dies, ignis absumet. Si quis de carnibus victimae pacificorum die tertio co- mederit, irrita fiet eius oblatio, nec proderit offerenti. quin potius quaecunque anima tali se edulio contaminauerit, prauaricationis rea erit.

AD hostiam pacificorum etiam pertinet, quicquid homo ad consequitionem be- neficij, aut gratiae alicuius, sponte, aut ex voto & animo beneuolo Deo offert, de quo est lex: quod eadem die comedatur, sicut panis superior, qui in primitias datus erat. Si autem tertio die seruetur, offerens frustrabitur voto, & qui comederit, reus prauarica- tionis habebitur. Itaque munus oblatum, si in tertium diem eius esus differatur, nec Deo acceptatur, nec eius manducatio est licita. Proculdubio hostia quae hic offertur, homo peccatis subiectus est: aut propositum illud, quod pro sua liberalitate Dominus illi immittit, ut à peccatis resurgat, & veterem vitam suo confessori depromat. Id tamē, qui de die in diem facere negligit, auxilium speciale Dei primi diei, & specialissimum secundi contemnens, tertio die, quando in profundum vitij est delapsus, nunquam ac- quiescet vocationi, quia etsi possit resurgere, de facto tamen vix & raro resurget, ini- quitatis faucibus deglutitus. Atque si peccatorum funiculis constrictus ad confessio- nem accesserit, quoniam coactus, & eò tantum id faciat, ut iussis legis canonicæ obse- quentem se praestet, sacerdos qui eius peccata per absolutionem comederit, aut munus ob hoc sibi oblatum, criminis reus erit: quia impoenitentem, & in peccatis persisten- tem absolueri non potest. Vnde subdit, quod caro illa immunda comburenda est, igne scilicet charitatis accendenda, post verò manducanda. Quod si immunda remanserit, semper ab ea sacerdos, se abstinendo immundis daemionibus scilicet relinquat. Sed & annectendo haec superioribus dic: praesumptionem hic eorum hominum damnare, qui post resurrectionem, quam tertius dies signat, ex resurrectione Domini tempus opera- bile huic simile futurum, temere sibi pollicentur, ut in peccatis nunc agant. Nam qui sperauerit tunc comedere, id est, operari, quando impossibile est, abominabilem suam oblationem constituit, falso de futuro saeculo aestimans, & peccati prauaricationis in legem Dei reus manet, & comburetur in inferno. Oportet ergo in praesenti saeculo, quod hodie & cras significat, sententia Sapientis allegata, diligenter operari.

Caro quae aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igne: qui fuerit immundus, vescetur ex ea. Anima polluta, quae ederit de carnibus ho- stiae pacificorum, quae oblata est Domino, peribit de populis suis.

HO S T I A illa pacificorum Christum Redemptorem nostrum in cruce pro nostra & omnium salute sanguinem suum sanctissimum penitus effusurum significabat: qui per sanguinem crucis eius pacificauit, siue quae in terris, siue quae in caelis sunt, ut in- quit beatus Paulus. Placentiae verò illae collyridae, & lagana & similia, eundem Chri- stum Iesum in Sacramento altaris sub speciebus panis contentum, planè praefigura- runt. Vnde sacerdos illa sacrificans, sacerdotem euangelicum Missam celebrantem retulit: quem indignè ad celebrandum, & quemuis laicum ad Eucharistiae Sacramen- ti assumptionem, cum pollutione peccati accedentem manifestè damnat. Quod ex- ponens Apostolus, dixit: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Quod perinde est, ac illo tempore extra castra fieri, & de populis interfere.

Et quae tetigerit immunditiam hominis, vel iumentum, siue omnis rei, quae polluere potest, & comederit de huiusmodi carnibus, interibit de populis suis.

TAM puram, castam, & synceram vitam amat Dominus in sacerdotibus, quod ut tanto altari se dignos praebant, omnem immunditiam hominis & iumentum fugere di- stricte praecipit, ita ut nec tangat nec comedat, hoc est, à peccati immunditia, quam ho- mines & vulgo mundi, vitam diligendo, & ab ea item, quam in iumentorum stercora, & bruto-

& brutorum sensus declinando, incurrere solent, omnino abstineant: vt non tantum
eam non comedant, opere similia patrando, verum nec tangant, id est, ne implicent se
negotij secularibus, quia rarum est sic ambulantes peccato non consentire, vt exponit
diuus Paulus. Sed artende diuini spiritus dispensationem, quoniam per hostiam & sa-
crificium, hominem per poenitentiam & studiosa alia opera ad Deum accedentem, to-
to hoc libro intelligit, carnem hic huiusmodi votum appellat: quo nomine in Scriptu-
ra ipse homo censetur. Omnem igitur vitæ integritatem ab eo exigens, vt Deo gratus
sit, & pacem cum eo ineat, castitatem primum commendans, luxum cohibet, quando
carnem immundam tangere vetat, poenam congruentem adiungens, ignis combustionem.
: quippe qui ignem concupiscentiæ hic amat, merito ignibus inferni deputatur.
Deinde omnem virtutis cultum desiderans, hypocrisim ab ea remouens, animam
pollutam de carnibus hostiæ pacificorum edere prohibet. Nam iniuste & fraudulen-
ter, tanquam lupus rapax, in animo, sub pelle ouina ambulat, qui ad carnes & opera
Dei, sinistra & non virtutis intentione accedit. Hic siquidem est, qui de carnibus ho-
stiæ pollute edit, & se in hostiam pollute dicat. Et quoniam ex munditia carnis & in-
tentione virtutis recta, peccati odium nascitur: vniuersum vitium fugere, quod in
communi hominum conuersatione grassatur, & superstitiones & diuinationes omnes,
quas à Magis & veneficis hominibus, docente dæmone, mutantur, tandem cauere
iubet. Illud per immunditiam hominis intelligens, quod Dominus explicuit, dicen-
do: Ex corde hominis exeunt prauæ cogitationes, & cætera, quæ coinquinant homi-
nem: istud verò, per immunditiam cuiusquam alterius rei, dæmonem intelligens,
qui post hominem immundus est, attestante Domino. Cum immundus spiritus exie-
rit de homine, perambulat per loca inaquosa, querens requiem, & non inueniens, di-
cit: Reuertar in domum, vnde exiui, &c.

*Loquutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel: Adipem ouis
& bouis & capræ non comedetis. Adipem cadaueris morticini & eius ani-
malis, quod à bestia captum est, habebitis in varios usus. Si quis adipem qui
offerri debet in incensum Domini comederit, peribit de populo suo. Sanguinem
quoque, omnis animalis non sumetis in cibo, tam de auibus, quam de pecoribus.
Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.*

SACERDOTVM auaritiæ consulendo, qui prætextu officij & ministerij, quod
Deo pro populo exhibent, integrum animum in commoda & vtilitates oblationum
deflectere solent, adipem ouium, bouum & caprarum comedere prohibet: & item a-
uium, & quorumcunque iumentorum sanguinem. quoniam nec de superfluis, nec
de necessarijs populi ad vitam extorquere quicquam licet, nedum in iucunda & con-
ferentia, potius quam iniustum Dei cultum soluendum, animum propendere fas est:
Nec etiam quantumuis ingenui & copiosissimi hominis (qui auis nomine significa-
tur) qui peccati votum fugere velit. Quoniam autem res familiaris, vt redundat, a-
dipis rationem refert: in quantum verò vñibus vitæ & communi sustentationi, necessa-
riò subest, sanguinis (quo nutrimur) vicem gerit, vtroque nomine hoc loco intelligi-
tur. Vñibus tamen varijs ipsius vitæ, adeps morticini, & capti etiam à fera, atque di-
scerpti conceditur. Per morticinium enim significatur homo, qui proprijs affectibus
& appetitionibus mortificatis, spontanea poenitentia, & vera ad sacerdotem accedit,
vt à peccatis absoluat, consilium vitæ capiat, vt suæ vitæ medeatur. Per captum si-
ue à fera discerptum ille intelligitur, qui nondum carne contritione, & poenitentia
domita, nec tyrannica diaboli seruitute exuta, medicum salutis, confessorem nem-
pe suum conuenit, miserandam suam captiuitatem, & peccati immanem consuetu-
dinem, accusacione voluntaria detegendo. Horum equidem oblationes, vñibus sa-
cerdotis, quoniam erga eos suum officium legitime exquiritur, inferuire possunt. Quod
exponens beatus Paulus, inquit: Si nos vobis spiritalia feminamus, magnum est si nos
carnalia vestra metamus? Er paulo antè: Quis militat suis stipendijs vnquam? Scri-
ptum est in lege Moyfi: Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura
est Deo,

est Deo? an propter nos vtique hoc dicit: quod & ipsemet Dominus dixerat: dignus
est operarius cibo suo. Verum aduerte, quòd de horum adipe vsus sacerdotibus con-
ceditur (quæ redundantiam bonorum dicit) non sanguinis, per quem quæ vitæ ne-
cessaria sunt, insinuantur. Facultatibus enim viuunt, sicut sanguine homo nutritur.
Quium autem, bouum & caprarum, adipem sacerdotibus negat: quoniam per hæc ani-
malia eos intelligit, qui largitionibus, oblationibus, munusculis, contractus iniustos,
mores prauos, vitam deliciosam, consilio doctorum, confessorum, & prælatorum re-
dimere conantur. Atque ipsi tantum sua commoda, dignitates, & præfecturas captan-
tes, cum iniuria maxima officij temerè absoluendo, perperam consulendo, & perni-
ciosius dissimulando, vt suo ventri seruiant, ipsis condescendunt. De quibus propheta
clamat: Væ pastoribus Israel, qui pascunt semetipsos: nonne greges à pastoribus pa-
scuntur? Lac comedebatis, lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gre-
gem autem meum non pascebatis. & rursus de eisdem: Et violant me ad populum
meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas, quæ non
moriuntur, & viuificarent animas, quæ non viuunt, mentientes populo meo creden-
ti mendacijs. Ad hæc etiam, superbiam & elationem, in his horrens, qui Deum pa-
cificare & placare, in hostiam se offerendo, student, omnino vt auaritiæ, cohibet. vn-
de excellentiam propriam horum deprimens, obedientiam maiorum reipublicæ, sim-
plicis plebis, & famulorum seruitia, atque poenitentium vota, & studia siue deside-
ria (hæc enim intelligit per adipem) comedere, hoc est, sibi captare & affectare vetat,
cum Dei ordinationi adscribi, & eius gloriæ referri debeant. Ob has enim hominum
differentias bouis, ouis, & capræ sacrificia reperit. Concedit autem morticini & ca-
pti à bestia adipem, in varios vsus, & virtutum exercitia: quia hominis prauis, & in-
propriam superbiam & malitiam lapsi, conuersationes, & designationes (qui mortici-
nium appellatur, & eius item, qui per negligentiam & desidiam, sui custodiam de-
ferens, ab infernalibus bestijs capitur, qui captum à bestia dicitur) ad exercendos
bonos, solum à Domino permittuntur. Quapropter horum vita sic deficiens, ipsis,
& non Deo, qui eam permittit, vt præcedentium, adscribitur. Et quoniam pro-
ximi dilectio, ad hæc omnia bona, quæ sacer textus intendit, promouet; ab omni
malitia, & insidiarum molitione contra iustos, qui propter altiore volatum, per a-
ues hic censentur: & ab iniuria contra peccatores, quantumuis molesti & impor-
tuni studiosi sint, qui per peccata, quòd ad inferiora intendant, notantur, abstinere
præcipit, sub exterminationis poena. In sanguine enim vita hominis consistit. Vn-
de aptè per sanguinem comedere, in proximum operari, & peccare prohibetur.

*Loquutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, di-
cens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sa-
crificium, id est, libamenta eius. Tenebit in manibus adipem hostiæ, &
pectusculum. Cumque ambo oblata Domino consecrauerit, tradet sacer-
doti, qui adolebit adipem super altare: pectusculum autem erit Aaron &
filiorum eius. Armus quoque dexter de pacificorum hostijs cedat in primi-
tias sacerdotis: qui obtulerit sanguinem & adipem filiorum Aaron, ipse
habebit & armum dextrum in portione sua. Pectusculum enim eleua-
tionis, & armum separationis tuli à filiis Israel de hostijs eorum pa-
cificis, & dedi Aaron sacerdoti & filiis eius lege perpetua ab omni po-
pulo Israel.*

ACTIONEM poenitentis, & etiam sacerdotis confessionem audientis, hac lege
cæremoniarum planè descripsit Dominus. Oportebat enim offerentem victimam si-
mul & sacrificium, id est, libamenta offerre: Quoniam externo opere victimæ, Deus
non placatur, quando ex corde in Deum conuerso, tanquam ex radice non proficisci-
tur. Etenim victima, opus pietatis & religionis, vt Missæ sacrificium, largitiones,
quæ ministris & fabricis templorum fiunt, anniuersaria, & item confessionis frequen-
tationem, significat. Sacrificium verò cordis contritionem, & conuersionem in Deum,
quod

quod facer textus explicat, dicendo: Offerat sacrificium, id est, libamenta. Cibus enim Domini, cor conuersum in ipsum est: ita siquidem ipse ait; Fili, præbe mihi cor tuum. Et item, studium & voluntas eidem gratificandi, & obsequendi obsonium est Domini, sic dicentis: Hic est cibus meus, ut faciam voluntatem Patris mei. Quoniam autem non in colore solum, sed ipso sinaragdo delectatur Dominus, victimam & sacrificium simul petit. Oblatio equidem externa cum de bonis fit, quibus viuunt, oblationis sui ipsius signum est. Quamobrem cum munus consecras Deo, & te ipsum tibi reseruas, oblationem diuidis, quæ partitio, Deo exosa est, ut oblatio illa Cain omnibus exemplo posita est. Ordinem oblationis deinde ponit, cum ait: Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum, &c. quoniam radix oblationum quæ Deo gratæ sunt, eorundem & purum est, hoc autem confessione mundatur, & à facie peccati expurgatur, de ea hoc loco præcipit. Atque in primis adipem & pectusculum hostiæ manibus tenere iubet, & sic eam ad manus sacerdotis eleuando, Deo dicare & consecrare: quoniam poenitens peccata sua accusando, sacerdoti debet manifestare, quod est adipem manibus tenere. Adeps enim extra consistentiam animalis est, ut peccatum extra rationem vitæ: unde in Scriptura pro peccato usurpatur, ut à Rege vate: Adipem suum concluserunt, os eorum loquutum est superbiam. Cor autem pectusque suum integrum sacerdoti manifestare, ut eiusdem nec minimus angulus lateat, & sic ipsum in Deum atollere, pectusculum est manibus tenere: unde & eleuationis infra dicitur. Sic verò poenitentem disposito, sacerdoti iubet Dominus adipem adolere, pectusculum sibi reservando. Prius efficit, quando igne accenso amoris in reo, aut dolore peccatorum compuncto, Sacramento poenitentiae ipsum absoluit: quo ministerio peccatum & offensa absuntur super altari: id est, cumulo meritorum sanguinis & passionis Christi Iesu. Posterius verò, id est, pectusculum sibi reseruat, quando dat operam, ut in arbitrio eius corde poenitentis deposito, eiusdem consilio, ductu, & gubernatione vitam suam instituat, ut in posterum viuat, qui mortuus fuerat. Quapropter tunctionibus, scissionibus, cauterijs sacerdotis, nullatenus obistere debet. Deinde armum dextrum in hostia pacificorum sacerdoti adiudicat: quoniam armis animalia maximè valent, & in ipsis robur totum consistit. Rationes autem viuendi, atque vitæ instituta & mores, ubi imposita onera humeris hominum, sacerdos proponit, & armum dextrum, vitæ studiosæ institutum, atque in æquum, & bonum propensionem, appellat: sinistrum verò, deuiationem à recto & oberrationem. in ius autem sacerdotis armum dextrum cedit, quoniam normam & regulam viuendi, qua deinceps in via vitæ recta gradiatur, præscribere debet: cuius etià gubernaculis poenitens se submittat, oportet. At quia ad confessoris officium spectat, vitam studiosam à praua, instruendo secernere, virtutemque à vitio separare: hoc quidem deturpando, Scyllas, & Charybdes, in quas præcipit, explicando, plagas item & vulnera, quibus animam fauciat, nauos & vibices, quibus eam deiecit, & casum parat, oculis infirmi, & periclitantis, præsentando: iram item & Dei furorem inculcando, ut qui eius manus vindices, atque iudicium incurrerit, & quod pristina vita, non aliud, quam eius odium sibi concilier: illam verò, hoc est, virtutem extollendo, eius viam explicando, dulcedinem, honesti animi candorem, dilatationem eius cultus, & præmium tandem & foelicem eius exitum, in pectus ipsum mittere debet. Quod efficere donum scientiæ est, atque ad eum a Domino summis votis expetendum. Atqui quoniam ad hoc præstandum sacerdoti pro officio suo, Dominum propendere incumbit, ut separationem hanc faciat, armum separationis, hoc est, dextrum, quod ipsi adiudicatur, in textu sacro dicitur. Significat item armus dexter acceptionem poenitentiae, oblationemque roboris, & virium ad sustinenda quæcunque opera, quantumuis graua, & acerba pro satisfactione debita poenis temporalibus suorum peccatorum, ut Purgatorij poenas effugiat, in hac vita debitum soluendo: & ut castigatione corporis, & poenarum (quibus sustinendis humerum dexterum debet confessori porrigere) peccata in futurum caueat, & integritas vitæ coalescat. Quod si latius hæc ad fidelem quempiam, vitam suam ad Christi normam effigiantem, seque ipsi offerentem, absque ordine ad sacerdotem extendere velis, vitæ Christianæ institutionem planè videbis. Nam qui in sacrificium & victimam sic se Deo offert, adipem & pectusculum, primum manibus teneat oportet, id est, cogitationes, desideria, quæ redundare, ut adeps, solent, manibus rationis ne diffluant, teneat: & pectusculum item, id est, rectam intentionem, & finem, à quo vita omnis

mnis studiosa promanat, aut si maui, fidei firmitatem accipe, quæ Christianæ vitæ basis & fundamentum est: quia sicut cordis est finis, ita fortitudo & audacia, quæ omnia pectoris robore, offerre debet Christo summo sacerdoti. Pectusculum autem erit Aaron, & filiorum eius: quoniam sicut fides à Christo fuit tradita, & per eius sacerdotes semper docetur, ita & finis actionum à Christo donatur, & doctrina Sacerdotum, cum sua ministeria exercent, dirigitur. Deinde in actiones rectas prorumpere oportet, quæ nomine armis dextris intelliguntur. Armus autem iste sacerdoti deputatur, qui Christi imaginem gerebat, quia ab ipso est constantia & perfectio, in huiusmodi actionibus, nobis cooperantibus, sicut & ipse est, qui offert sanguinem, & adipem, id est, animas nostras, & vota nostra Deo Patri nunc in cælo, in quantum frater noster est, perinde atque sacrificio sui cruento in cruce, eadem obtulit: Quapropter horum omnium primitiæ ipsi debentur. Et quoniam huiusmodi oblationes semper Deus ab Ecclesia sua suscipit, iure perpetuo à filiis Israel hæc fieri, præscriptit.

15 *Hæc est vnctio Aaron, & filiorum in caeremonijs Domini die quo obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur, & quæ præcepit eis Dominus dari à filiis Israel religione perpetua in generationibus suis. Ista est lex holocausti & sacrificij pro peccato, atque delicto, & pro consecratione, & pacificorum victimis, quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandauit filiis Israel, ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.*

EPITOLOGVS est eorum, quæ dixerat, atque in priori parte mercedem, quam signauit Dominus Aaroni, & filiis eius, ob vnctionem ad sacerdotij officium, in die quo eos destinauit, ut sacerdotio fungerentur, quando scilicet data est lex in monte Sinai, per totam suam posteritatem significat. Quæ ea est, quam ex oblationibus sacerdotibus adiudicauit, iuxta præscriptiones positas. Vnde ait, hæc est vnctio, id est, merces vnctionis. Verum, quoniam hoc præcedentibus non ita cohæret, melius dices: quia difficultate plena sunt quæ condidit, ad eorum completionem, præmio allicere: nempe quod sit sacerdotum regale, gens & populus acquisitionis fieret, ut ipsi promiserat: secundum quod beatus Petrus explicuit: Ostendit enim profectum, & dignitatem, quam sanctitas præstet, ad quam aliter perueniri non potest: & ad sequentem tractationem se accingit. In posteriori parte, cum ait: hæc est lex holocausti, &c. ea quæ dixerat de holocausto atque de sacrificio pro peccato, & delicto, & item pro pacificis epiloganido, auctoritate diuina sanxisse affirmat: Nam in monte Synai, ubi data est lex, hunc cultum, & has caeremonias docuit eum Dominus, quando ipsum alloquutus est, atque de omnibus quæ ad suum cultum spectarent, instruxit. Sed obuiare his videtur, id, quod Dominus dicit: de verbo holocaustum atque victimarum non fuisse loquutum, quando eduxit eos de terra Ægypti. Cui respondet Rupertus & optimè: non loquutum quidem fuisse Dominum quicquam de carnali lege sacrificiorum, ut refert Hieremias, bene autem de spiritali lege spiritus in carnali inclusi, quam Moyses promulgauit. Cui rei aperto argumento est, quod facie ad faciem cum Domino loquebatur: cum populo verò posito ante oculos velamine, quod planè significat: claram mysteriorum intelligentiam à Domino in monte percepisse, quam condita lege, sub velamine & obscuritate tradidit, donec accederent, qui reuelata facie in Deum Christum Iesum Dominum nostrum, Euangelij luce coruscante, crederent. Sic etenim rudis ille populus infantia & pueritia ætate (tempore legis naturæ tranfacto) in virilem indolem, veritate Euangelij accedente, humeris vehendus fuit. Vnde abominatio holocaustorum toties in prophetis inculcata, non tantum pro tempore Euangelij Ecclesiæ intimabatur, sed pro tunc synagoga: ei exprobrando, quod cortice literæ obseruarent, spirituale verò sensum ad vitæ institutionem, in ea inclusum neglexissent. Confirmat autem hoc loci Synai mentio, ubi hæc lex data est. Nam tubus, tribulatio, siue tentatio interpretatur. Quod studium bonæ vitæ his legibus præscriptum, non nisi tribulationibus & tentationibus consumatur, ut contententium in agone non nisi sudore & labore. Etenim ut rubus difficile & absque punctionibus manu non apprehenditur, ita nec studiosa vita exercetur.

Quoniamque est Dominus ad Moysen, dicens: Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctiois oleum, vitulum pro peccato, duos arietes cum canistris azymis & congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi. Fecit Moyses, ut Dominus imperarat: congregataque omni turba ante fores tabernaculi, ait: Iste est sermo, quem iussit Dominus fieri: statimque obtulit Aaron & filios eius. Cumque lauisset eos, vestiuit Pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit, quod astringens cingulo aptauit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas. Cidari quoque texit caput, & super eam contra frontem posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

RITVS & cæremoniæ, quæ obseruabantur in ordinatione, & promotione sacerdotum, ad diuinum cultum & ministerium, in hoc capite describuntur: & eisdem, consecratio Episcoporum & initiatio Sacerdotum per Sacramentum Ordinis, præfigurabatur. Principio igitur, quoniam sacrificium celebrandum erat, vitulum & duos arietes, qui eo tempore offerebantur, ut cum officio, materiam acciperent, importari tabernaculum, iubet Dominus. Deinde quàmprimùm, Aaron, atque eius filios Domino representauit, ac dicauit, eisdem lauando, & indumentis sacris vestiendo, sed in primis Pontificem. Lauit quidem eos prius: quoniam Domino consecrandos, omni peccatimacula, atque sæculi immunditia expurgatos, accedere oportet. Quod Dominus Iesus verus exiens Moyses, suos discipulos in sacerdotes ordinaturus, paulò ante eorum pedes humillimè lauit, & linteo, quo erat præcinctus, terfit. Vestibus etiam nouis Moyses Aaron induit, nempe subucula balteo præcincta, tunica hyacinthina laxiori, & superhumerali, rationali, cidari, siue mitra, & tandem lamina in fronte prominenti eum ornauit. Habitus (ut dicitur) non facit monachum: distincto tamen muneri, distinctum indumentum decernitur: ut officium debito decore peragatur, atque vitæ professæ minister sic admoneatur, & sui officij memoriam semper oculis verfer. Vnde subucula, balteo constricta, primum Pontifex induitur, quæ vitam moralem, quatuor virtutibus cardinalibus, vti lin quibusdam staminibus, & tramis contextam, & vinculo charitatis tanquam balteo constrictam, significat. Deinde tunica hyacinthina, æris aut cæli colorem referente, induitur: quæ vitam iam deiformem, Christianam & religiosam notabat; quoniam Christiani hominis institutio, à virtutibus moralibus ad Theologicas, fidem nempe, charitatem, & spem progreditur, quæ potissimum in sacerdote tanquam in exemplari pellucere debent. Superhumerali (quod Ephod etiam dicebatur) ornatur, quoniam iugum Domini Pontifex cum omni obedientia, laborum sustinentia, imbecillitates infirmorum supportando (ut inquit beatus Paulus) ut omnes lucrifaciat, ferre debet. Et bene de auro, hyacintho, purpura & cocco bis tincto, & bysso contextis, humerale distinctum esse præcipitur; ut quatuor harum rerum coloribus, quatuor elementa quibus mundus constat, referentibus, omnium hominum suis orationibus Pontifex recorderetur, ut inquit Rupertus. Rursus cum duplex homo in vtroque nostrum sit, exterior, & interior, quod propheta notauit: priorem & terrenum, quando dixit: Fecit Deus hominem de limo terræ: posteriorem verò, quando subiunxit: & inspirauit in faciem eius, spiraculum vitæ, & factus est in animam viuentem. Hinc secundum interiorem, in exercitio virtutis, quilibet homo, ut viuat, agere debet. Quoniam autem hæc vita in sacerdote, & Pontifice, potissimum fulgere debet, linea subucula induitur, terrenum illum hominem primo formatum significans: linum enim ex terra nascitur: vnde forsitan apud Aegyptios, nefas magnum habitum est, lineas vestes in ædes sacras inferre. Tunica talari induitur colore cæli; quæ animam & cælestem hominem, in humilitate & obedientia ad effigiem Christi formatum, ut ipsum Pontifex omni studio imitari curet, significat.

Rationali

Rationali deinde, siue pectorali pontificis pectus obducitur, quod iudicij dicitur; quia absque eo iudicia populo ferre non licebat. In eo autem cælaturum erat nomen niri Iehoua tetragrammaton, quod Vrim, & Thumin appellabant, id est, illuminationes & perfectiones, ut Rabi Salomon magni nominis inter Hebræos interpretatur. Quod mysterium sanctissimæ Trinitatis cum vnitæ essentia, eo includebatur. qua fide mens illuminatur & perficitur. Nam Patrem; dicunt significare Hebræi, quia est principium & origo omnium rerum: Filium per quem omnia facta sunt, & esse cœperunt, quæ est coniunctio, Spiritum sanctum, quia est nexus vtriusque, & ab vtroque procedit: Repetitur in fine iterum non propter duplicem naturam existentem in Christo, diuinam scilicet & humanam. Noster autem interpres vertit, Vrim, & Thumin, doctrinam & veritatem: & aptè quidem quod doctrina Pontifex cæteros debeat illuminare, atque veritate vitæ perficere. Septuaginta verò verterunt; ostensionem & veritatem; quod veritas Euangelij sacri in lege abstrusa & recondita, manu summi sacerdotis Christi Redemptoris nostri ostendenda erat Ecclesiæ; & postea per vicarium eius Pontificem Romanum, successorisque Apostolorum Episcopos. In quem etiam sensum, quem germanum credo, illuminationes & veritates, seu perfectiones, aptissimè litera illa vertitur. In eodem insuper rationali, duodecim lapilli pretiosi sculpti erant, qui duodecim Patriarchas, & duodecim item Apostolos referebant: quorum meminit beatus Iohannes: Quoniam robore fidei sanctorum patrum & Apostolorum, Pontifex pollere maximè debet. imò & decore illarum duodecim virtutum, quas beatus Paulus in Episcopo & sacerdote exigit: quando non superbum, non iracundum, non vinolentum, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, castum, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, cum optauit. Habet item scripta nomina filiorum Israel, quorum memoriam suis precationibus & sacrificijs agere incumbit, officium etenim pontificis, primum est, reconciliationis & benevolentia gratiam populo à Domino iugiter conari, & deinde verò omnium sacerdotum. Cidari tandem pontificis caput ornabatur, lamina quadam fronti prominenti, in qua opere cælaturæ scriptum erat, *Sanctum Domini*. id est, sanctitas decet Dominum: Quasi pontifex in fronte, & anteriori parte cidaris siue tiaræ, aut mitræ, cælaturæ hæc semper dicat: Procul este prophani, sancte colendus est Deus: at, Deus sanctissimus est: ob quod recedite contumaces, & insidiatores dæmones, abite & prophana curæ. Et hoc est quod dicit noster textus: Posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, hoc est, quia in ea erat scriptum: Sanctitas Domini est, aut sanctitudo decet Dominum. Arbitror tamen hæc aduertendum, quod superhumerali cum tunica; in qua erat capitium, & rationale, quoniam mytheria Christi Iesu præfigurabant; post aduentum eius sanctissimum & completionem eorum, quæ de ipso scripta fuerant, institutione sanctæ matris Ecclesiæ, in almaricas cum suis ornamentis, Diaconi, & Subdiaconi ministrantium Presbytero in altari, cessisse: & item in pallia; quibus in choro præcellunt Missæ officij. & iure id quidem optimo: ut quemadmodum vestes illæ mytheria Christi Iesu Redemptoris nostri præfigurando; fidei eiusdem Domini seruiebant, ita eadem in ornamentum eorum nunc cedant; qui Presbytero in altari Missam celebranti, & personam Christi Iesu Domini nostri sustinenti, præscrij tis officijs ministrarent. Etenim in ornatu capitij Pontificis hoc loco, primum verbi diuini incarnatio effigiabatur: ita ut mitra Patrem, qui caput est Christi notet: lamina æqualitatem dignitatis cum ipso, in quantum Deus: vnde & contra mitram pendebat. Vitæ verò hyacinthina, qua ligabatur, humanitas sacrosancta Christi est, quæ inseparabiliter diuinitati iuncta est, sicut cætera, quæ in hac ordinatione præceperunt, eius sacrosanctæ vitæ dispensationem innuerunt.

Tulit & unctiois oleum, quod liniuit tabernaculum, cum omni suppellectile sua. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus unxit illud, & omnia vasa eius labrumque, cum basi sua sanctificauit oleo.

CONSECRATURVS Moyses Aaronem & filios eius, prius consecrat litione quadam tabernaculum cum omnibus utensilibus, quibus cultus Dei peragebatur. Locus enim & instrumenta, quibus sacrum soluitur, eidem aptari per sanctificationem maximè decet. Vnde canonica Ecclesie institutione, loca in quibus Missæ sacrificium celebratur, prius consecrantur & benedicuntur, cum cæteris ad hoc ministerium requisitis, sic ferie rerum exigente. Et optimo id quidem iure: nam quemadmodum prius Dominus, vniuersitate rerum orbem impleuit, quàm hominem, vt patrem familias, eis dominaturum, crearet: ita decuit in supernaturali rerum dispositione, prius omnia sanctificatione præueniri, quæ celebratio tanti mysterij exigit, quàm Deo dicaretur, & consecraretur, qui tanto ministerio promouendus erat. Tabernaculum item, Ecclesiam catholicam referebat, sub cuius fide sacerdos sacra facturus accedere debet. Nam extra ipsam nullatenus Missam celebrare, nec sacrosanctum corpus & sanguinem Iesu Christi Domini nostri conficere contingit. Quapropter oleo vntionis, sicut Aaron & filij eius, consecrabatur siue linebatur tabernaculum, vt eandem fidem, quam Ecclesia catholica profite-
 tur, in suo sacerdote & ministro omnino requirere significaretur. Quòd si ad cælestem Hierusalem, tabernaculum referre velis, eodem oleo quo sacerdotes, linuntur: quia sanctificatione nostra per verbi diuini aduentum, superior quoque creatura, nempe angelica, magis sanctificata est. vnde pacem Dei optatam hominibus nunciavit: & eorundem etiam, vt conseruorum & fratrum pacem cum ipsis tripudio, scilicet, quodam nouo humanæ salutis, gratulata est. Secundum quod dixit Paulus: Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt. Et item quia per Ecclesiam maioris scientiæ particeps facta est. Nam vniuersalis redemptio omnium gentium, Sacramentum absconditum fuit à sæculo in Deo, qui creauit omnia, cuius dispensatio commissa est beato Paulo, vt innotesceret principibus & potestatibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro. Dicitur autem vntionis oleum, vt contra aliud, cæteris vsibus commune, distingueretur. Etenim cum myrrha pura & non adulterina, cinamomo item, cassia, & calamo aromatico, oleum olearum permiscebatur: quoniam charitatis oleum quatuor virtutum exercitio, fortitudinis, temperantiæ, iustitiæ, & prudentiæ, pro occasionibus vitæ occurrentibus, nutritur & coagmentatur, & tanquam manibus per opera misericordiæ exeritur. Hoc autem vntionis oleo, septies tabernaculum aspergebatur: Quòd septem donis Spiritus sancti, Ecclesia replenda erat in die Pentecostes per aduentum Spiritus sancti, cuius nutibus dirigitur, & gubernatur: Eodem item oleo sanctificabantur omnia vasa cum labro & eius basi: quo quanta puritate sacerdos ad sacra tractanda accedere debeat, perstringitur. Verum potissimum labro: tum ob eius vsum, quòd manibus sacerdotum abluendis constitutum erat; tum ob materiam, ex qua constabat: constabatur siquidem ex speculis mulierum. vide quantam curam expurgandi, & defæcandi animam à sacerdote accessuro ad sacra, requirat: quòd ea, quam elegantiores fœminæ singulo mane adhibent, ad decorandas facies, & aptandas tiaras ad specula ænea, siue vitrea, ad eam collata, vili penditur. Huiusmodi autem specula erant in tabernaculo: quippe quæ mundi pompam non sequerentur, iam ipso fastiditæ, specula quibus se transpiciendo, speciem & formam pigmentis dissimularent, & expectabilem omnibus reddere curauerant, Deo ad ostium tabernaculi offerbant; & quibus labrum æneum fundi iusserat Dominus. Quo fœminarum exemplo, mundo renunciare, atque ipsum sacerdotem sub pedibus habere docet, ea, quibus antea ipsi seruierant, consecrando. Ad quem etiam modum, omnes Christiani, ad sacram communionem accessuri, suo modo penitentia pharmaco mundandi sunt, & ad hanc normam vitam componere debent, vt vasa Christi digna appellari mereantur. Vnde selectissimo aliquando dixit Dominus: Vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram regibus & gentibus, & filiis Israel. Cum ergo omnes Christiani vasa sint, in honorem, & non in contumeliam, conari semper esse debent.

Quod fun-

Quod fundens super caput Aaron, vntxit eum & consecrauit. filios quoque eius oblatos consecrauit, vestiuitque tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, vt iusserat Dominus.

PER infusionem hanc olei super caput Aaron, primùm Moyses vntionem Christi Iesu septem donis Spiritus sancti figurauit, vt post regius vates de eodem Domino Iesu cecinit: Propterea vntxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Psa. 44. Et Esaias item sequutus: Et repleuit eum Dominus spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, &c. Et simul vnigeniti filij Dei nomen, quod Christus siue vnctus dicendus erat, prænotauit: vt etiam nomen Iesu ille indidit suo successori, Nanse parentum nuncupatione insignito, Iosue appellans, vnde in posterum Prophetæ & Reges qui insigniter Christum referebant, Vncti fuerunt appellati, Regem summum & Sacerdotem præfigurando Iesum Christum saluatorem nostrum, vt Eusebius Cæsariensis. appositè scribit. In consecratione autem hac, Moyses effudit se dicitur oleum, & in caput Aaron signanter: à capite siquidem omnis virtus, & animalis gubernandi facultas, in cætera corporis membra deriuatur: quæ si magna & copiosa fuerit, fusiùs extenditur & propagatur. Hinc igitur vnguentum fudit, quod omnis copia gratiarum & donorum Spiritus sancti in Christum Iesum redemptorem nostrum (cuius Aaron typum gerebat) largissimè effundenda erat, & item Aaronis in caput, quoniã à Christo Iesu Domino nostro tanquã à capite, in omnia membra sui corporis mystici, nempe catholice Ecclesie, pro cuiusque ratione & ordine distribuenda erat. Quod etiam post significans sanctus rex Dauid, & bonitatis, iucunditatis, siue lætitiæ donorum Spiritus sancti hoc oleum esse explicando, & gratiam simul capitis, qua Christus Iesus vngendus erat: vt membris suæ Ecclesie pro sua largitate impartiretur, obumbrando, dixit; O quàm bonum, & quàm iocundum est habitare fratres in vnum; sicut vnguentum quòd descendit in barbam, barbam Aaron, &c. Quod tandem tanquam prælentior & oculatissimus testis diuus Paulus expressit dicendo: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: diuisiones ministratorum sunt, idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. vnicuique autem datur manifestatio spirituum ad vtilitatem. Alijs quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alijs autem sermo scientiæ, &c. Atque ita gratia diuini Spiritus descendit à Christo Iesu Domino nostro tanquam à capite, & primùm in Apostolos, Prælatos, & gubernatores Ecclesie, sicut in barbam Aaron: deinde in cæteros deriuatur Ecclesie catholice clientes & asseclas, tanquam in oram vestimenti eius. Item filios Aaron Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar, præscriptis sibi vestimentis indutos, tunicis nempe lineis, habitum penitentium referentes, & mitris capite ornatos, eodem oleo liniuit, & consecrauit. Tunica enim lineæ, ob tunctiones quas linum patitur, vt in vsum vestium veniat, & lotiones frequentes, quibus detergi debent, vt dignè & absque reprehensione vehantur, aptè penitentiam significant. Quæ quoniam indiuiduus comes sacerdotum esse debet, balteis siue zonis corpori ipsi tunice astringebantur. Mira verò siue pileolus, quo caput in ea parte, quæ sinciput appellatur, præcipuè ornabatur, mentem in Deum erectam significabat, & à rebus sæculi assurgentem, à tergo verò caput ornabat: quoniam mysterium fidei Christi Iesu Domini nostri inuolūtè & obscure satis ante eius aduentum significabatur. vnde & incuruus erat, nec partem anteriorem frontis amiciebat, se à filijs annectebatur. Quos nunc potissimum referunt diaconus, & subdiaconus, sacerdotibus in altari ministrantes, & præcipuè in officio feriali, quando albis stolis & cincturis, torquibus, siue collaribus, mitras illas referentibus feruiri exeunt.

Obtulit & vitulum pro peccato. cumque super caput eius posuisset Aaron & filij eius manus suas, immolauit eum: hauriens sanguinem, & timulo digito tetigit cornua altaris per gyrum, quo expiato, & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius. Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum iecoris, duosque renunculos cum aruinulis suis adoleuit super altare: vitulum cum pel-

cum pelle & carnibus, & fimo cremans extra castra sicut praeceperat Dominus. Obtulit & arietem in holocaustum. super cuius caput cum imposuissent Aaron & filij eius manus suas, immolauit eum, & fudit sanguinem eius per circuitum altaris, ipsumque arietem in frustra concidens, caput eius & artus, & adipem adoleuit igne, lotis prius intestinis & pedibus. totumque simul arietem incendit super altare, eo quod esset holocaustum suauissimi odoris Domino, sicut praeceperat ei. Obtulit & arietem secundum in consecrationem sacerdotum. Posueruntque super caput eius Aaron & filij eius manus suas. Quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, similiter & pedis. Obtulit & filios Aaron, cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum. Adipem verò & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque iecoris & duos renes cum adipibus suis & armo dextro separauit. Tollens autem de canistro azymorum quod erat coram Domino panem absque fermento unum & collyridam aspersam oleo, lagenamque posuit super adipem & armum dextrum, tradens simul omnia Aaron & filijs eius. Qui postquam leuauerint ea coram Domino: rursum suscepta de manibus eorum adolebit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio in odorem suauitatis sacrificii Domini. Tulitque pectusculum, eleuans illud coram Domino de ariete consecrationis in partem suam, sicut praecepit ei Dominus. Assumensque unguentum & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta eius, & super filios illius, ac vestes eorum.

EXOD. 29. TAM sacrificia, quibus initiatio sacerdotum perficiebatur, Moses iussu Domini præscribit. Vitulum autem unum, & duos arietes, ut præceperat Dominus, sacrificat. Vitulus, pro peccato consecrandorum offertur: qui ob id, quod laboris symbolum, & patientiæ existit (vnde labores postremos omni obedientia suscipit, & patientia tolerat) Christum redemptorem nostrum apprimè significauit: qui indubili obedientia patris quos labores non suscepit, & inassequibili patientia non tulit, ut à peccati iugo nos eximendo, in libertatem assereret: ita enim per Prophetam ipse clamat: Tanquam agnus ad occisionem ductus est Dominus. & rursus: Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Vnde alibi ait: Seruire me fecistis in peccatis vestris. Atque hinc pro peccato vitulus offertur, eo ordine & ritu, qui supra præscriptus est. Mactat deinde duos arietes: Primum quidem in holocaustum, ut dispositum est; in quo pectus & cor ordinandorum integrè in Deum igne charitatis omnia superflua vitæ comburentis, accendi debere significatur. Secundum verò arietem, in consecrationem sacerdotum offert, ob id, quod eius sanguis consecrationi eorundem deferuiebat: Eo siquidem extrema auriculæ dextræ, & pollices manus & pedis eiusdem partis dextræ, tingebantur. Quibus tinctionibus veritas & integritas fidei Christi Iesu redemptoris nostri charitatis opus in fratres indeficiens, exercitium, robur & animositas prædicationis Euangelicæ, planè significatur: quæ in sacerdotibus & potissimum in summo; ut in capite, elucere debent. Prius horum munerum explicuit beatus Paulus, cum fidem per auditum comparari docuit. Item, idem Propheta innuit, quando aurè à Domino, quæ prædicaturus erat, accepisse testatur: Manè, inquit, erigit mihi aurem, manè erigit mihi aurem, & ego non contradico. Posterius autem docuit Dauid, quando rogauit: Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde; qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Et alius Propheta: Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate: dicite: Pusillanimes nolite timere. quibus locis manus pro operibus accipiuntur. quæ potissimum in sacerdotibus splendere conue-

conuenit. Et expressius Dominus Iesus Christus discipulos suos alloquens, hoc explicuit, dicendo: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona; & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Et iterum eisdem instruens sal appellauit, postquam lucem item fecerat, subdens: Qui fecerit & docuerit sic homines, magnus vocabitur in regno cælorum. Postremum verò Propheta exeruit, cum dixit: Quam speciosi pedes euangelizantium bona, euangelizantium pacem. Pollices autem tantum tinguntur, quoniam pollice pedum gressus figimus, manibus verò res apprehendimus, tenemus, & executioni mandamus. Consideratione tamen dignum est, quod sacerdotes oleo consecrantur, & sanguine item, quo non liniebatur tabernaculum: Nimirum quod Christum Iesum Dominum nostrum referrent. Qui Spiritus sancti donis unctus est præ confortibus suis, ut inquit Psal. Et proprii cruoris effusione in cruce oblati, seipsum sanctificauit, ut morti proximus dixit: Et pro eis sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in virtute. Et iterum: Ego baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur? Tabernaculum verò sanguine non tingebatur; quoniam vetus Synagoga merito passionis Christi Iesu exhibendæ, ductu Patriarcharum, Regum & Prophetarum, Spiritus sancti gratiæ fuerit copulata: Quia tamen diuinus ille sanguis nondum effusus erat, non continebant Sacramenta nec sacrificia, quod ex opere operato gratiam conferrent, & peccata remitterent. Et item sanguis ille fidem mortis & passionis Christi Iesu, pro liberandis hominibus, potissimum significabat. hæc autem, non in lapidibus, lignorum structuris, & parietibus, sed in sacerdotibus, quorum ministerio in populum, tunc passio Domini futura, propaganda erat: sicut tandem tempore gratiæ, per Apostolos & Discipulos Domini, atque eorum successores iam exhibita, fuit inuulgata, & continuè inuulgatur, ut in Scriptura proditum fuit: Non enim peribit lex à sacerdote, nec consilium à sapiente, nec sermo à Propheta.

Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas: panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro sicut præceperat mihi Dominus, dicens: Aaron & filij eius comedent eos. Quicquid autem reliquum fuerit de carne & panibus igne absumet. De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, vsque ad diem quo implebitur tempus consecrationis vestræ. Septem enim diebus finitur consecratio, sicut in presentiarum factum est, ut ritus sacrificij compleretur. Die ac nocte manebitis in tabernaculo obseruantes custodias Domini, ne moriamini. Sic enim mihi præceptum est, feceruntque, Aaron & filij eius cuncta, quæ loquutus est Dominus per manum Moysi.

CARNES & panes simul ante fores tabernaculi, hæc comedere iubebat Dominus, sacrosanctum planè Eucharistiæ mysterium obumbrans, in quo vera caro Christi sub speciebus panis, qui antea erat, in sancto altari comeditur. In cuius etià figuram sancto Helix corui deferebant panes & carnes manè, similiter panem & carnes vesperi. Corui equidem, qui animalium oculis infesti sunt, & ex raptu viuunt, & morticinis gaudent, ministerio Sancti destinati sunt: quoniam virtus, cibusque animæ solis ab aduersarijs illatis tribulationibus paratur. Sic enim à Iezabele & suis, Propheta subministratus est: & nos salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos, habuimus; hoc est, Christum Iesum in cruce redimentem, & in sancto altaris Sacramento cibantem. Vnde aptè in hac Propheta fuga, obumbratum est. Reliquias verò, quæ superfuerint sacerdotibus comburi præcipit: quia quæ carni impossibilia in hoc mysterio fidei iudicantur, igne charitatis fidem inflammantis, deuoranda sunt: & in obsequium fidei intellectum captuando, non modò possibilia æstimanda, sed vera, firma, & rata omnino, & infallibiliter tenenda sunt. Vnde forsàn in Ecclesia mos & consuetudo inoleuit, ut quæ sacris supererint, igne absumantur. Septem diebus tempus consecrationis finiri item præscripsit Dominus Moysi, & ita ipse obseruauit: Cuius ratio multiplex esse potest. Primum, quod septem diebus creationis opus finitum est: & hominis reformationi & reparationi, propter quem

quem orbis conditus est, quæ hi obumbratur, idem spacium respondere congruit. Deinde, quod lex (quam horum dierum intercapedo figurabat, ut hominem ita plenè iustificaret, quod è vita excedens nisi pœna aliqua temporalis in Purgatorio soluenda restaret, cœlum ilico ascenderet) Christi Iesu mortem, resurrectionem, & eiusdem admirabilem in cœlos ascensionem expectare debuisse. Signatis quippè diebus, plenitudo temporis, quo Christus Iesus in lege promissus, expectandus erat, absoluebatur. Tertiò, quia aduentus Spiritus sancti in die Pentecostes in Apostolos, obumbrabatur: Die enim quinquagesimo post Christi gloriosam resurrectionem aduenit, qui numerus ex septenario in se multiplicato, vno superaddito, resultat. Quippè tunc Apostolorum consecratio perfecta est, quæ per quadraginta dies extensa fuit: **10**
Act. 1. Quando præbens seipsum Dominus viuum post passionem suam, in multis argumentis apprensus eis, & loquens de regno Dei: & conuescens etiam præcepit ab Hierosolymis ne discederent (ad prædicandum scilicet) sed expectarent promissionem Patris. & rursus ait: Ego mittam promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. **15**
Luc. 24 Quod hoc loco insinuans septem diebus consecrationis, donec perfecta sit, de ostio tabernaculi sacerdotes exire non permittit. Tandem mysterio septem dierum vitur, qui tempus huius sæculi significant: ut doceret, qui ad dignitatem sacerdotij promouendi sunt, valedicere omnibus voluptatibus & sæculi rebus fluxis: & ut non solum vitæ præteritæ pœniteant, verum futuræ ita prospiciant, quod omnino mores commutent, **20**
 tempore ad id requisito (quod septenario numero significatur) in meditationibus, sanctis contemplationibus, & orationibus exerciti. Ob quod etiam septem diebus templum aut tabernaculum egredi initiandis, prohibebatur. & rursus speciali cura mandabatur, ut die ac nocte obseruarent custodias Domini, ne morentur, hoc est, ut præcepta Domini custodirent, & ab omni peccati labe se abhor- **25**
 rere discerent, bonis operibus assuescerent. Non enim sat est relinquere malum, sed facere bonum etiam requiritur. Et item, ut in præceptis, & caeremonijs, quibus instruxerat eos Moses ex Domini mandato, se exercebant, ut debite, & absque errore iuxta caeremonias præscriptas, ad sacrificia accederent. Itaque hoc est obseruare custodias Domini. **30**

CAPVT NONVM.

18 **Acto autem octauo die, vocauit Aaron, & filios eius ac maiores natu Israel: dixitque ad Aaron: Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, & vitrumque immaculatum, & offeres illos coram Domino: & ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculum, & sine macula in holocaustum, bouem et arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis. Tulerunt ergo cuncta que iusserat Moyses ad ostium tabernaculi.** **35**
40

QUONIAM de ritibus & caeremonijs in sacrificijs seruandis, latè satis supra disputatum est, superfluum eadem hic repetere, & molestum duxi. Tantum mysteria quæ hic obumbrantur insinuabimus, quorum id principio se offert: quod octauo die, quando completa est consecratio; conuocatio sacerdotum & maiorum **45**
 natu, & totius etiam populi ad sacrificium, facta fuit: Quia in die resurrectionis Domini Iesu, & item Pentecostes, quem dies Dominicus & octauus iste, dies significat, Apostolorum congregatio facta fuit, ad dominicum Sacramentum suæ sacrosanctæ mortis & gloriosæ resurrectionis celebrandum, adorandum & admirandum: in quorum figuram sacrificia hæc gesta fuerunt. Illis enim diebus pignora resurrectionis nostræ, & gloriæ futuri sæculi, data fuerunt, quod octauus dies significat. Et quoniam ministerio summi pontificis, & aliorum sacerdotum maiorum & minorum, illac gradiendum est, iure optimo ipsis initiatis, & ministrantibus, populus coadunatus est. Sed attende quod Moyses, quia personam Domini Iesu, Christi sustinebat, Aaron, & maiores natu conuocauit: Quoniam Christus caput existens omnium, per sacerdotes & maiores in reliquum populum, fidei sapientiam influit, suam gubernatio-

nationem exercet, voluntatemque communicat. Deinde Aaron iussu Moysis, quia vicarij Christi officium figurabat, populum conuocat, eidemque loquitur, Moysis præscripta aperiendo. Pontifici enim Romano, cui Christus tanquam vicario suo, per speciale priuilegium adest, totus Ecclesiæ populus in spiritualium administratione subiectus & morigerus esse debet: promotus autem Aaron, duo tantum sacrificij genera ex præcepto Domini offert: vitulum nempe integrum aut unicolorem, siue immaculatum, & consimilis qualitatis arietem: pro populo verò tria, scilicet hircum pro peccato, iuuenicum, & agnum vnus anni in holocaustum, & bouem & arietem etiam in sacrificium gratulatorium, siue hostiam pacificorum cum libaminibus: Cuius ratio videtur: quod hostia pacificorum ingratitude & gratiarum actionem offerri mandabatur, ob largitiones & dona quæ Dominus ad populi sustentationem, copiam & opulentiam omnium rerum donauerat, quarum curam populus gerebat. Nam sacerdotibus, cum à populo sustentari debeant, tantum officium orandi, intercedendi pro populo apud Deum, impetrandi que ipsi beneficia, iniunctum est: vnde à beneficio gratulatorio parando, exempti erant. Quia tamen peccato obnoxius, perinde ac cæteri sacerdotes sunt, pro peccato suo Aaron primum vitulum offert, quoniam qui precarij officium exercet, gratum ei, quem precibus pulsare debet, esse oportet: imo vtrique parti beneuolum, ut eo interposito, in amicitiam partes discordes coeant. Negotia autem populi apud Deum oblatione holocausti tractabat: idè holocausti hostiam, primum initiatus obtulit, ut ad sui officij munus, manus admoueret. Atque victima, quæ in holocaustum ibi signatur, aries erat: ob id sanè quod sacrificium holocausti, cor offerentis primum, aut ministerialiter significabat. Nam idè totum incendebatur: quod integrum cor Deo offerri debet, non diuisum similiter & ex æquo cætera amando, & omni rursus animo vehementi feruore, atque fortitudine debet ad altare accedere, cuius aries ob robur capitis, symbolum existit.

Vbi cum omnis multitudo astaret, ait Moyses. Iste est sermo quem præcepit Dominus: Facite, & apparebit vobis gloria eius. & dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum & deprecare pro te & pro populo. Cumque mactaueris hostiam populi, ora pro eis, sicut præcepit Dominus. **30**

CONGREGATA multitudo, cui ex præscripto Moysis, Aaron locutus fuerat, iam ipse Moyses testatur sermonem esse Domini, quem sacerdos summus illis intimauerat, ut districte eum obseruent, ac compleant, nec munere & præmio vacuos sic abiterent. Nam gloria, ait, Domini apparebit vobis, id est, propitius & beneuolus, multisque spiritus donis liberalis aderit. Mirabilis sanè Dei misericordia; ut serui inutiles, facimus quod tenemur, & quod nobis confert, ac necessarium est, & ad meritum ascribit, & supra humanum studium, magnis nos beneficijs & largitionibus donat: quod eius ingenium est, omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem, quæ operatur in nobis. Sed quid opus **ad Ephe. 3.**
 fuit, quæ Aaron dixerat, Mosè sanctum approbare? quoniam personam Christi Iesu apprimè referebat, ut ex officio liberandi populum ab Ægypto & ductandi per **Luca 17.**
 desertum, planè colligitur: & ex eiusdem testimonio de Christo loquentis: Prophetam de gēte tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies. & oportebat, quæ Aaron summus sacerdos tanquam os Domini dixerat, ipsum met Dominum per Mosè stabilire & confirmare, & ita eius definitionibus, ad Dei cultum & religionem spectantibus, infallibilem apud populum fidem **Deut. 5.**
 facere. Vbi aperte vides summi Pontificis auctoritatem obumbratam, & vsque aded stabilitam, ut quæ in declaratione fidei religionisque ampliatione decreuerit, rata & firma in cælis haberi, luce clarius Dominus per Mosè hoc loco testetur. Deinde tria Aaroni distringit: ut immolet pro peccato suo, ut offerat holocaustum, & pro se ac populo deprecetur, & tandem, quod cum hostiam populi mactauerit, oret pro eis. Quæ mysterijs plena sunt. Aaron enim, ut dictum est, personam Christi Iesu summi sacerdotis referebat: Quapropter quæ ipsi iniungebantur, ad sacerdotium

60
 tium eius proculdubio spectabant. Cum ergo immolare iubetur pro suo peccato, immolationem vituli memoratam intelligit, quæ vituli diuini, nempe filij Dei in cruce figuram gessit, quem Pater æternus pro redemptione, aduentu, & recuperatione filij prodigi occidendum tradidit. Vnde de aduersariorum sæuitia queribundus in cruce dixit: Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obfederunt me. Atqui, quoniam pondere peccatorum totius generis humani pressus ad crucem accessit, quorum quia originale peccatum & totius nature à primo homine infecte caput extitit, & factus homo, vt proprium luere, & pro eo satisfacere dignatus est: pro suo peccato, hinc Aaron immolare iubetur. Nec oratio iniungitur, quia immolatione & morte diuina, eius iustitia primum definita erat. Deinceps arietis etiam dispositi meminit, cum in oblatione holocausti, pro se & populo deprecari iubet: Quod & fecit Dominus Iesus cum in cruce morti proximus, mansuetudine & fronte stabili, plusquam arietis, pro crucifixoribus, quod nescirent quid facerent, & pro seipso etiam orauit, dicendo: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum; eidem se in sacrosanctum holocaustum obtulit. Quando verò hostiam populi maclantem pro populo orare præcipit, propositi sacrificij plebis mentionem facit, & curam orandi iniungit: Oratione etenim vti vehiculo sacrificium ad cælum ascendit: Quocirca munus seu sacrificium populi suo comite nempe oratione carere non debuit. Quo loco formam, in posterum Dominus dedit Ecclesiæ, vt eius memoriam in sacrificio Missæ celebrando, pro se sacerdos, & pro cuncto populo Christiano oraret. Cuius memor beatus Paulus, postulationes & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & his qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate, suo discipulo Timotheo fieri præcepit.

Statimque Aaron accedens ad altare immolauit vitulum pro peccato suo, cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui, in quo tingens digitum tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim eius, adipemque & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt pro peccato adoleuit super altari, sicut præceperat Dominus Moysi. Carnes verò & pellem eius extra castra combussit igne.

STATIMQUE Aaron iussa capessit, ad præscripta sacrificia se adiungens. Primum vitulum pro peccato maclauit, ex cuius sanguine à filiis suis oblato, cornua altaris tetigit: Deinde adipem, renes & reticulum iecoris super altare cremandum posuit: Tandem carnes & caudam extra castra combussit. Verus Aaron Christus Iesus sponte sua se morti tradidit: Oblatus est, inquit Propheta, quia ipse voluit. Et rursus idem Dominus: Venit enim princeps huius mundi, & in me non habet quicquam, sed vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: surgite eamus hinc. Hanc igitur oblationem præsignauit hinc Aaron immolatione huius vituli, sui immolationem, quam iuxta superius exposita, exigebat Dominus, & Christi immolationem figurans. Filij autem eius, victimæ sanguinem offerunt; quoniam populum illum repræsentabant, cuius fides sanguine futuri redemptoris Christi Iesu protestata, & populum continebat, & peccata remittebat. Maiores etenim populi, & præcipue sacerdotes eiusdem ductores, & religionis magistri, reliquum vulgus & multitudinem omnem referunt: Ideo in testimonium suæ fidei, Aaroni redemptorem figuranti, sanguinem victimæ offerebant. Atqui, quoniam negaturus, & traditurus erat Dominum suum populus ille, sanguinem vltra sanctificationem populi gentium in Ecclesia catholica, quam supra exposuimus, ad basim altaris fundit, & eo cornua eius tingit, in figuram blasphemii oris eorum, quando dixerunt, mortem Domini agitantibus: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Patratio enim tanti sceleris per sacerdotes, & maiores Reipublicæ facta est (ob quod hinc cornua altaris tinguntur) & populi etiam applaudentis & fauentis. Deinceps adipem, renes, & reticulum iecoris super altare cremanda proponit: quoniam Christus Iesus omnia sua studia, cogitatus & vota inter angustias suorum tormentorum, omni obedientia, humilitate, patientia & mansuetudine, æterno Patri obtulit. Vt aliquando per os David suam animam, & interiora quæque al-
 loquens dixit: Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto

sancto eius. Quæ item pro modulo suo à sacrificante vitulum, qui ipsum testabatur, Dominus petebat. Tandem extra castra, carnes, & caudam accendit summus sacerdos; quoniam post tot dissectiones, & tormentorum afflictiones, quales coram Anna, & Caïpha, & Pilato, & Herode passus in Hierusam fuerat Dominus, extra ciuitatem eiectus, postremis tribulationibus, carnem suam sanctissimam in cruce distentam, clauis & læcea confossam, inflammantibus, in gloriam æterni Patris summa charitate accedit, & pellem dedit: Quia demum ibi extra portam, vt inquit beatus Paulus, passus, pro nostris flagitijs mortuus est.

Immolauit & holocausti victimam. obtuleruntque ei filij sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum. Ipsam etiam hostiam in frustra concisam cum capite & membris singulis obtulerunt. quæ omnia super altare cremauit igne, lotis aqua prius intestinis & pedibus.

INITIATIS sacerdotibus, officium in manibus ponitur, & puritas conscientiæ, qua exequi debet, commendatur. Primum oblatione vituli, immolationis Christi figuram gerentis, exhibuit Dominus: secundum verò arietis oblatione, in holocaustum. Etenim etsi alia ratione, nempe vt frontis fortitudine, & intentione valente, contra impugnationem dæmonis, in cruce ignibus charitatis in holocaustum, totus exarsit: habitum tamen offerretis ipsum in sacrificio sancto Missæ incruento (vt ipse instituerat morti proximus) præsignauit: vt sacerdotibus legis, figuram tanti holocausti hinc gerentibus, fecerat. Vnde pro hostia hac, in aliquibus habetur *δολορτωμα*, quod omnis fructus interpretatur. Vt qui non offerat Domino fructum pietatis, misericordiæ, & fructus spiritus; qui sunt, auctore B. Paulo, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, ad Gal. 5. longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas; non offert omnem fructum, quem sacerdos Domini conari debet. Hinc, sanguinem, concisa membra cum capite, & ventre etiam atque intestinis & pedibus prius lotis, Aaroni filij offerunt: qui super altare cuncta cremanda proponit, quia holocaustum est. Vbi vnitas totius cleri cum summo sacerdote & Pontifice in eiusdem cleri fidei administratione, & in toto Christiano populo seruetur, perstringitur. De qua B. Paulus aliquando dixerat: Deus autem paciæ & solatiij, det vobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum, vt vnanimis vno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Iesu Christi. Et rursus: Obsecro itaque vos ego vincit in Domino, vt dignè ambulētis vocatiōne, quæ vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Et iterum: Tantum dignè Euangelio Christi conuersamini, vt siue cum vobis & videro vos, siue absens audiam de vobis, quia statis in vno spiritu vnanimis collaborantes fidei Euangelij. Quod filij Aaroni sacrificanti ministrantes planè docuerunt, in vnum opus, & cultum Domini concurrentes. Modus præterea insinuat, quo accessus dignus ad Missæ celebrationem pateat: Nam oblatio sanguinis simul cum significationibus alijs peccatorum ablegationem ab anima dicit. Cum enim David remissionem peccatorum à Domino peteret, sanguinem nomine significauit dicendo: Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ. & finem suæ petitionis subiiciens, ait: Et exultabit lingua mea iustitiam tuam. Perinde ergo vt sacerdos dignè offerat sanguinem sui peccati, se maclando per pœnitentiam (quod holocaustum significabat) Christo offerat, & ad basim fundat Domini, quia ad pedem suæ sanctissimæ crucis, qua peccatū, diabolus & infernus victi fuerunt. Deinceps membra cum capite filij Aaron offerunt: quia omnes potentias & vires animæ, & membra etiam corporis cum firma intentione gratificandi Christo Iesu, offerre debet sacerdos, vt sic veluti hostia à tumore sæculi, & tenacitate carnis dissectus, se dignè in altari Domino præsentet. Demum cogitationes, studia, vota & desideria omnia (quæ per ventrem & intestina significantur) ab omni face peccati mundati, defæcati, & lachrymis cordis lauari debent, cum ipsi pedibus, qui affectus, quibus ad actiones & opera vite mouetur, repræsentant: sic enim in holocaustum, id est, in omnem fructum, & in holocaustum, hoc est, sacrificium totum accensum, & Domino inflammatum se offeret.

Et pro peccato populi offerens maclauit hircum, expiatoque altari fecit holocaustum.

stum, addens in sacrificio libamenta que pariter offeruntur: & adolens ea super altare absque ceremonijs holocausti matutini.

INSTRVCTO sacerdote, quantum ad officium & dispositionem, qua ad id accingi deberet, iam ipsum in populi reconciliationem & eiusdem gratificationem exercet, vt interpositus inter Deum & hominem negotiator existat. Principio tamen amicitie & reconciliationis opus aggrediens, hircum, quem populus pro peccato tradiderat, mactat, Dominoque offert, quoniam animal hoc ob hirsutam & hispidam pilorum rationem, & ob perfricatam frontem & audacem, in sentinam peccatorum refert, quibus populus onustus, Domini propitiationem quaerit. Praesentem enim populum, aut eius vices ministros gerentes, in sacrificio vult Dominus. Vnde diuinitus edocta sancta mater Ecclesia instituit, vt non nisi in locis publicis & sacris, vbi populus conuenire solet, regulariter Missae celebrentur. Caper igitur sic in holocaustum preparatur: quod altare ante omnia mundatur. Deinde apponuntur cibaria iuxta superius disposita, absque ceremonijs tamen holocausti matutini; aut praeter holocaustum matutinum, vt habet alia versio. Mundari altare, forsitan erit, hostiam preparari in holocaustum, si ad literam spectes: si vero ad spiritum, quem hic intendimus, vt victima populum, sic & altare referebat. Quoniam autem hostia, quae gratiam impetratura esset, grata esse debebat, locum sacrificij & altare prius ab omni spurcitia peccati mundari oportebat. Non enim cor ferum, aut indomitum Deo sacrificium est, sed contritum & humiliatum, id est, mactatum & occisum, quantum ad antiquam & veterem voluntatem peccati, sicut nec caper accepta Deo hostia, nisi occisus. Neque abstinentiae macerationes, eleemosynae, aliaque id generis opera Deo grata erunt, si peccatosint coniuncta, si noua voluntas Deo in omnibus seruiendi non accesserit. Victima quippe occisa, altare & locum mundum, id est, animam, & torum hominem innouatum, & a peccato iam abhorrentem, & praeterita mala non solum plangentem, sed firmo proposito futura cauentem, requirit, vt holocaustum fiat, & deinceps totus homo Deum ardeat, ipsum sapiat, & depereat. Huc etiam spectat quod apponuntur cibaria: Etenim non commodè iter ages absque conueniente cibo, qui & spiritus vitales recuperet, & vires necessarias subministret. Qui ergo Christianae vitae iter conficias, si indeficientè cibum diuini verbi, in quotidianum ministerium tecum non attuleris? Si purgata anima per poenitentiam, sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum, animam reficiens, spiritum in fide, spe, & charitate contra peccati offendicula confortans, non sumptis? aptissime igitur victimae, pro peccato in holocaustum oblatae, cibaria coniunguntur: sed absque ceremonijs inquit holocausti matutini. Summo enim manè ante omnia sacrificia holocaustum offerebatur, & etiam vespere vltimum, quod post alia sacrificia offerebatur, holocaustum erat. Atque vt holocaustum hirci, quod hic praecipitur, distinctum ab eo, quod ex officio incumberebat, intelligeretur, citata versio dicit: praeter holocaustum matutinum. Verum nostra editio ad spiritum proximius accedens, caeremonias illius holocausti, ab hoc, pro peccato, quantum ad cibaria artinet, seiungit, quoniam pro peccato peculiariter offertur. Etenim etsi peccator cum cognitione integra fidei ad Sacramentum poenitentiae accedere debeat, quam cibaria hic significant: non tamen dignus est ex se & suis meritis, vt orationibus audiatur, neque vt oleo diuinæ misericordiae perfundatur. Quare his praecise remissionem peccatorum cum Deo negotiari solum non debet, sed poenitentia sibi ipsi vim inferendo: & hinc thus & oleum ab hoc sacrificio remouentur.

Immolauit & bouem atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filij sui sanguinem, quem fudit super altare per circuitum. Adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum iecoris posuerunt super peccora. Cumque cremati essent adipes super altare, peccora eorum & armos dextros separauit Aaron eleuans coram Domino, sicut praeeperat Moyses.

REMISSIONEM peccatorum, iuste gratiarum actio sequitur: quae vt tanto iure remissum peccatum comitatur, ita quodlibet aliud beneficium à Domino susceptum sequi debet: Atqui, cum continuè immensae eius misericordiae, largitiones nos comitentur, nunquam non sua occasione fungetur, quod hic planè edocemur.

Bouem

Bouem autem cum ariete ad salutare siue gratulatorium sacrificium eligit, & non vitulum: quoniam ad macellum poenitentiae veniens peccator, cum feritate vituli, vigente peccato accedit, quam, adepta remissione, exuens, iugo legis & mandatorum Dei collum submittit, bos domitus iam effectus. Atque hinc bos in pacificam hostiam immolatur, & cum ariete, qui in praecedentibus sacrificijs offerebatur: Quoniam rectae intentionis in Deum robur & firmitas in quauis vitae parte ad diuinum beneficium aliquod promerendum semper est necessaria: sacrificium verò sic struitur: quod vtriusque animalis adeps & cauda primum altari superponuntur: deinde renes cum adipe eos obtegente, & reticulo iecoris supra animalium corda cremando parantur: & tertio eorum corda & armos dextros separauit eleuans coram Domino, vt à Moise supra praecipuum est, id est, agitatione diligentibus & cum cura obrulit. Quae mysterijs plena sunt in nobis, quos animalia oblata referebant: adeps enim quae inter carnem & cutem generatur Physicis asferentibus, redundantiæ honorum, diuitiarum, quae circumspiciendam vitam, sicut crassitudo animalis consistentiam, excedunt, manifestè significat. Hæc autè comprimenda & infrananda est, finis & mortis consideratione, quam cauda postrema animalis pars notat. Quippe cum mortis violentia, omnia sæculi bona suo iure vt ab iniustis possessores rapiat, qui cum Dauid quilibet sanæ mentis homo semper Domino non dicit; Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Renunculi deinceps cum suis adipibus & reticulo iecoris cordibus superadiacent: quod appetitiones cunctae, desideria, cogitationes, intrinsecæ quauis negotia, mentis legitima perpensione, rationis examinatione, atque honoris, & gloriæ Dei mensura, vbi cordis humani sedes sita esse debet, nascantur, vegetentur, & crescant. Sic enim animus componitur, & cor custoditur, ex quo omnis vita procedit. Demum corda & armos dextros, accurata diligentia inter cetera eleuando offert. Quoniam post relictionem antiquæ vestis per districtam poenitentiae emundationem, qua peccator ad modum prudētis serpentis excoariatur, non sat est intus animū componere, sed in opus prorumpere oportet, nouam vitam inchoando, & promouendo, in ea semper ambulando, vt requirit B. Paulus. Atqui, quoniam ad rectas actiones, studiofamque vitam traducendam, recta intentio & finis, qui vitae gubernacula tenet, simul & humeri, ad onus virtutis vehendum, laboresque ei cognatos subeundo, requiruntur, vt qui per sacrificium poenitentiae ad Deum accessit, non retrogradus fiat, sed per nouam vitam se illi consecret, corda & armos dextros sursum leuando, vt qui terrena amplius sapere nō debeat, Aaronem offerre iubebat. aut potius in proprium vitam usum leuauit, vt supra dispositum illi fuerat, & sequenti capite aperte comprehenditur.

Et extendens manum ad populum benedixit ei: sicque completis hostijs pro peccato, & holocaustis & pacificis, descendit. Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij, & deinceps egressi benedixerunt populo. Apparuitque gloria Domini omni multitudini: & ecce egressus ignis à Domino deuorauit holocaustum, & adipem, qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudauerunt Dominum ruentes super facies suas.

PREPARATIS hostijs pro peccato, holocaustis & pacificis, extendens Aaron manum suam benedixit populo, & fausta imprecatus est eis, & de loco edito, vbi memorata sacrificia preparata fuerunt, descendit. Deinde ipse & Moyses ingressi sunt tabernaculum testimonij: & inde egressi, iterum benedixerunt populo, beneque ei precati sunt. Et tandè apparuit gloria Domini, quia à Domino, id est, à tabernaculo testimonij, vbi astant Dominus, egressus est ignis, apposita sacrificia vorans. Ad cuius stupendum miraculum, omnes turbæ in facies suas ruentes in laudes Domini proruperunt. Oportet enim cuiusvis generis opus Deo oblaturus, vt à Deo benedictione assequantur, mentem in Deum eleuare, in editumque eius locum per considerationem ascendere. Ita siquidem oblationes hæc nos ipsos referentes in loco alto dispositæ fuerunt, vnde & hic Aaron descenderat. Atque eiusdem item manibus preparata: quia ope, & gratia Domini nostri Iesu Christi, quæ Aaron referebat, studia omnia nostra, & orationes iuuandæ sunt, aeternoque Patri per ipsum presentata, dignitatem sumpturæ, vt benedictionem assequamur, id est, votorum compotes efficiamur. Sic quippe de eo loquitur

2. Ioan. 1. quitur B. Iohannes : Habemus aduocatum apud Patrem, Iesum Christum Dominum nostrum, &c. Significat item disposita sacrificiorum constructio, cordium Apostolorum, & Discipulorum preparationem per multa argumeta, quibus post suam gloriosam resurrectionem illis apparuit, benedicens, ut ad recipiendum Spiritum sanctum se disponerent. Vnde ad eius aduentum maturatum, Christus decem diebus ante in 5 caelos cecellit: In cuius figuram hic Moses & Aaron deprecantur Dominum pro populo, tabernaculum testimonij ingrediuntur. Moysi enim, in ostio tabernaculi affururum & loquuturum promiserat ante Dominus: Quare cum Aaron Dominum negotiaruro, necessariò ingredi debuit. Christus enim Iesus Dominus noster, legislator & sacerdos summus ad interpellandum pro nobis, donaq; nobis spiritus impetranda, 10 prauis caelos ascendit, horum personas planè exhibens. Sed hi è tabernaculo egressi bene precati sunt populo, faustaq; omnia polliciti sunt, qui homines erant: Verum Christus Iesus, quia verus Deus & homo in tabernaculo testimonij, hoc est, in caelo manens, & semper residens, letissima & diuina queq; negotiatus nobis est, mittens Spiritum sanctum die Pentecostes in corda Apostolorum linguis igneis fulgentem, qui eorù corda accendit, terrena & animalia omnia absumpsit: perinde ac ignis iste ma- 15 ternalis, à tabernaculo testimonij egrediens, disposita animalia igniuit, ac vorauit. Atque ut corpus umbræ omnino respondere videas, attende dispensationis diuinæ admiratum mysterium: ad inopinatum ignis egredientis, atq; gloriæ Domini inusitato signo se monstrantis spectaculù, præ admiratione ceciderunt in facies suas, Dominum 20 laudantes, & benedicentes, quoniam arcanum id sacrum à saculo reconditum figurabatur. Nempe quòd cum verus ille ignis Spiritus sancti, in Ecclesiam & Apostolos descenderet, eorum pectora inuisibiliter penetrando, in laudes & magnalia Dei celebranda eos prærepturus erat, & confluentium animi ad caeleste spectaculum stupore confundendi. ut contigit referente B. Luca: Nam facta Apostolorum voce, conuenit, 25 inquit, multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisq; lingua sua illos loquentes.

CAPVT DECIMUM.

A Rreptis que Nadab, & Abiu filij Aaron thuribus suis imposuerunt ignem, 30 & incensum de super offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis preceptum non erat. Egressusque ignis à Domino deuorauit eos, & mortui sunt coram Domino. Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est, quod loquutus est Dominus: sanctificabor in ijs qui appropinquant mihi: & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

NON dubium, quia genera sacrificiorum præcedenti capite præparata, Ecclesiam & collectionem fidelium representarent, & potissimum eorum qui suas vitas per poenitentiam Deo consecrare studerent. Vnde & ab Aaron sic disposita fuerunt, quia à Christo Iesu in cruce pro nostra salute se offerente, quem Aaron retu- 40 lit, sufficientiam omnem meritorum sumpserunt, ut inde poenitentia, & quæuis alia virtutis opera in conspectu Domini valerent. Atq; hinc ignis ille à Domino egressus viuæ fidei Christianæ ignibus charitatis ardentis, & in flammâ se attollentis, qui corda Apostolorum imprimis accensus erat, & omnes deinde qui eorum ministerio Christi familiæ se debite manciparent, manifestum signum extitit. Nunc autem per 45 ea, quæ circa sacrificia disposita, & ignem eorum voracem contigerunt, qualiter ferui, quos constituit dominus super familiam suam, se gesturi erant, item obumbrant. Quibusdam enim quinq; quibusdâ duo, alijs verò vnum tantum talentum commisit. Qui omnes secundum diligentiam in depositi cultura, sic rationem reddiderunt, quippe, qui quinq; talenta acceperant, ut prælati, doctores, prædicatores, confessores, qui cum 50 fide noui & veteris Testamenti, omnes alias gratias & priuilegia sumpserunt, (quæ per ternarium, iuxta proprietatē numeri multitudinis apud Græcos superad dicitur, binario duorum talentorum, intelliguntur) iuxta commissi mensuram laborantes, talenta duplicauerunt. Et præterea quinarius numerus talentorum, huiusmodi viris contigit, ob quinq; libros Moysis, quibus tota lex tradita est, Euangelium inclusum, & excellen- 55 tiæ perfectionis virorù Ecclesiæ in Patriarchis sanctis obumbratæ. Qui verò duo talenta

Matth. 25.
Lucæ 12.

talenta acceperunt, nimirum, nouum & vetus Testamentum, & secundum eorum integram fidem operati sunt, cum eorum geminatione, fideles etiam inueniunt: ut fideles communiter in Ecclesia catholica, qui in doctrina eius Apostolica perfeuerantes, in oratione insuper & fractione panis, cum poenitentia, ut inquit beatus 5 Lucas, fidem suam opere coluerunt. Tandem qui vnum tantum talentum, id est, vetus Testamentum, ut Iudæi suæ curæ sumpserunt, qui negligentia & vecordia torpentes, cum nullum lucrum in eius adimplerone reportarent, eo spoliati, eiectione, & perditio fuerunt. Quorum perditionis causa fuit, quòd ignem caelestem, id est, fidem legis, quam dono Dei è sursum acceperant, non coluerunt, & eius forma, nempe charitate per sua opera, eam ardere nõ fecerunt: sed propria auaritia & ambitione ab eius 10 impletione deficientes, alienum ignem, nempe gentium idololatriam, ut tempore Manasses, quando subtractum aut perditum fuit illis volumē legis: & demum quando Christum redemptorem nostrum, & suum Messiam, capiti non noluere recipere: & præterea hæretici omnes eiusdem farine sunt, qui inconstitem Christi vestem scindentes, ab Ecclesia recessuri erant, & igne caelestis fidei neglecto, alienum, nempe terrenam doctrinam & proprio ingenio fabricatam, & paganorum erroribus ful- 15 tam inferentes, Domini sacrificia, hoc est, fideles, in Dei altari, & catholica eius Ecclesia, ementito igne, prætextu accendendi, perdituri Domini sacrificia, & verum eorum ignem suis hæresibus extincturi. Quos omnes nempe hæreticos & Iudæos planè Nadab, & Abiu præcepto Moysi inobedientes, retulerunt. Quorum illi iugo obedientia excusso, spontanei, quod Nadab sonat, ignem alienum thuribulo superponunt, dum præter ordinem & Ecclesiæ catholicæ obedientiam, Christi Euangelio gloriantur. Hi verò adhuc Christum in sua lege & ceremonijs latitantem, & aduentum suum præmolientem perquirunt, patrē Deum se habere gloriantes, iuxta nominis interpretationem. Nam Abiu, pater ipse, aut pater est, vertitur. Igitur vniuersi 20 hi nõ sumpserunt ignem de altari, qui descenderat in sacrificium Aaronis paratum. Ad hoc enim eum de caelo misit, ut ex eo sacerdotes fumentes, sacrificijs supponerent, quoniam caelestem ignem & non terrenum huiusmodi sacris vñibus perpetuò inferuire voluit: & ita durauit vsque ad captiuitatem Babylonicam, ut referunt Hebræi. 2. Machab. 2. Sunt præterea omnes, qui formam fidei, hoc est, charitatē extinguunt: & potissimum sacerdotes prauis, qui auaritiæ stimulis exagitati, & ignibus concupiscentiæ exardentes, amore proprii commodi ducti, & cupiditatibus feruientes, ad altare Domini tantum accedunt, & cultum Deo gratum offerre præsumunt, dum non diuini amoris ignis, sed proprii æstus incendium eos vrit. Quos omnes ignis Domini in inferno vorabit, quoniam hic Domino per gladium, per mortes, per tribulationes, & 35 ceteras calamitates, audire noluerunt. Oportet enim sacerdotes mundo & puro corde ad altare accedere, si Dei vlticem manum euadere volunt. Sacerdotes, quippe ait, & populus quoque, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percuciam eos. Quod & hoc loco efficit, superbiam eorum morte plectendo. Vbi primum 40 attende, quòd igne etiam egrediente à Domino hic comburantur: Quòd Dominus sicut misericors, ita & iustus. ut intelligas, quòd qui eius misericordia non bene vsi fuerint, eius proculdubio iustitiam sentient: ut hi qui igne, qui gloria Domini appellatus est, uti renuerunt, in se ipsos voracem senserunt, & mortui sunt. In signum sanè, & apertum testimonium mortis spiritalis per excommunicationem, qua vsura 45 erat Ecclesia, & vsus est beatus Paulus in Hymenæum, & Alexandrum, quia circa fidem naufragauerant, quos tradidit sathanæ, ut discerent non blasphemare. Sed & causam huius animaduersionis subiicit Moyses Aaroni dicens: Hoc est quòd loquutus est Dominus: sanctificabor in his, qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Memorat namque testimonium, quo munditiā sacer- 50 dotum & plebis appropinquantis Domino commendauerat. Vbi Aaronem & suos sacerdotes aduertit, quia puritate ad altare accedere debuissent, ut iram Domini vindicè effugeret. Quòd Domini mādatur, Aaron audiens, & iam ad spectaculum presentis punitionis totus veluti tremēs, & stupefactus tacuit. Hinc igitur nos sacerdotes, qui ex officio appropinquantes Domino hic dicimur, omni humilitate ad sacra accersuros, præparare poenitentia discamus, manū Dñi metuentes. Nam hi in fragrate delicto deprehensi, in nōminis Dei gloriā mortui sunt, & tam citā punitionē nos indignè 55 acceden-

Actu 2.

4. Reg. 21.

2. Machab. 2.

Exod. 19.

1. Tim. 1.

Exod. 19.

Genes. 4. accedentes vocamus, nisi sanguis Domini Iesu effusus in terra, ad æternum Patrem pro nostra poenitentia clamaret. Non tamen tardabit, si impoenitentes manserimus.

Vocatis autem Moses Misabele & Elifaphan filijs Oziel patrum Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de conspectu sanctuarij, & asportate extra castra. Confestimque pergentes tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt sibi fuerat imperatum.

STABILES & animosos sacerdotes in cultu & amore eius eligit Dominus, vt mortuos priores extra castra deportent, quod eorum nomina indicant: Nam Misahel tactus Dei, Elifaphan Dei specula, Oziel fortitudo mea Deus, vertuntur, qui etiam patrum Aaronis erant filij. Quoniam maiores natu, & proceres Dei in Ecclesia, qui eius custodes positi sunt, coercere & punire mortuos strage vitiorum & peccatorum sacerdotes, & item amissione fidei diabolo incorporatos, vt hereticos debent. Ij siquidem sunt, quos Dominus suæ Ecclesiæ speculatores constituit, & digiro sui spiritus tangit, ne in nomine eius congregati in fide errent: Vnde à Moysè ad id vocantur, & Aaronis summi sacerdotis sunt nepotes. Etenim Aaron summo sacerdotio fungens, vt Moyses legis latrone, filij Legis & Prophetiæ à Deo editi fuerunt, vt Euangelij, Christus eiusdem legislator, & sacerdos summus. Deinde filij etiam alij prodire, nempe Apostoli & eorum successores Episcopi, & potissimum deinceps sacerdotes, qui in Ecclesia Dei maiora gubernacula tenent. Vnde diuinitus hic ab Spiritu sancto præsupponitur, Euangelium, fratrem esse Legis & Prophetiæ, cuius cultor, & summus ministrator Aaron legitur. Et aptissima quidem id ratione: ad eundem siquidem finem fraterna charitate, fidem scilicet Christi Iesu vniformiter coeunt, & mutuo etiam se adiuuant, dum Euangelium promissa Legis reddit, & Lex atque Prophetia Euangelij dogmata firmat: In eius siquidem fidei stabilitatem, Prophetiæ tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco attendendum est, donec dies illucescat, & lucifer scilicet Christus oriatur in cordibus nostris. Nam Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines, vt inquit beatus Petrus. Atque hinc vt Ecclesiæ sacerdotes designaret, per quos non solum prauis moribus extirpandi erant, sed & heretici euellendi & eijciendi, filij patrum Aaron eiectiones horum mortuorum à Moysè deliguntur. Et quoniam in scientia, & Dei sapientia stabiles & veros esse oportet, ex interpretatione hominum, idem insinuare voluit. Verum cum Dominus vsque adeo longanimis sit, & prætolabilis super malitiam, vnde nec ad breuissimum tempus coram se ferre eos non potuit, sed à conspectu sanctuarij, & lineis tunicis vestitos, vt iacebant, foras ilico asportarunt? In odium sanè & abominationem peccati heresis, quo fides amittitur: Vt quam abominabiles Domino sint, qui sic ab eo recedunt, vel ex hoc loco discant, & quam difficilis horum reditus ad viam salutis, cum sic à Domino abiecti fuerint. Est quippe fides basis charitatis, & gratiæ fundamentum, quia iustificamur, & aliorum etiam donorum, quibus ad poenitentiam vocamur, attrahimur, & varijs generibus illuminationum & inspirationum inuitamur, quæ Christus Iesus redemptor noster sua sacrosancta vita & morte nobis meruit. Quare non nisi media eiusdem Domini fide vti vehiculo importantur, & fidelibus tantum disperiuntur. Heretici verò, quia non solum charitatem extinctam habent, verum & fidem amissam, huiusmodi adminiculis gratiarum priuati sunt; quibus etiam suam faciem & præsentiam maxime ostendere solet, ad hoc significandum, merito hi à conspectu sanctuarij & Domini, statim auferuntur. Et præterea quòd in Ecclesia non sint tolerandi, sed puniendi & eijciendi, ne ceteros fideles inficiant: sanctuarium enim Ecclesiam Dei repræsentabat: vnde nunc & igne materiali comburuntur, & spiritali excommunicationis, ab ea eijciuntur. Nam hunc ignem spiritalem significado, ignis à Domino egrediens, qui hos Apostatas combussit & deuorauit, vestibus pepercit, & mortui iacetes perinde ac yui cum suis vestibus representarentur: ob quòd lineis tunicis, & sacerdotalibus vestibus indutos, vt iacebant, asportatos esse expressit sacer textus.

Loquutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, & super

2. Pet. c. 1.
Ioc. 1.

super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri & omnis domus Israel plangent incendium, quod Dominus suscitauit. vos autem non egrediemini foras tabernaculi: alioquin peribitis. Olei quippe sancta vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum Moysi.

SVBLATIS sic è medio duobus sacerdotibus Deo ministrantibus, & ob eorum dignitatem, & occasionem, quia mortui fuerant, planctus populi iusta ratione sequitur: quod Dominus non silet, imò rationem eius præscribit. Dolentium atque merentium apud illum populum mos erat, caput nudatum cinere conspergere, & vestes etiam scindere, in demonstrationem sensus eius rei, quæ contigerat. Hic autem in se vsque adeo stupenda, vt utrumque Aaron & Eleazar, & Ithamar sub mortis comminatione prohibet, & indignationem etiam in populum. Rursus non egredi, sed permansere in tabernaculo præcipit, rationem subiiciens, quòd oleum sacræ vnctionis habeant: Ceteris verò sacerdotibus cum toto populo luctum huius incendij committit. Quæ omnia, mysterio non vacant. Fuit per ipsummet Dominum legis vindicatio facta, & iustitiæ actus executioni mandatus. Quod cum facere summo sacerdoti, & maioribus viris, qui ei essent à consilio, præcipit, & si eorum fratres, & Aaron filij essent, honorem & gloriam Domini & iustitiæ administrationem, sensu carnis præferre edocti fuerunt, vt nec parentibus parcere discerent, quando aliò honor & gloria Domini vocauerit. Et simul docet Dominus signa illa discooperationis capitum, & scissionis vestium, in detestationem peccati quo offenditur, & ad indignationem lacescitur & prouocatur, dolendo Domini iniuriam & propriam negligentiam & vecordiam, qua simile scelus in populo, cui præfunt, contigit. Et tandem heresis peccatum hic plectebatur, & eos cautos voluit reddere Dominus, ne vnquam quid simile cogitarent, quod hac ratione prouidit: nam pilei quibus eorum capita tegebantur, mitræ seu cidares erant, quæ cum duobus cacuminibus surgant, ex vna basi & fundamento, diuinitatem simul & humanitatem in Christo significabant: quæ sic in vno Christo coeunt, vt ab eo vtamque, aut vnâ ab altera separare, hereticum & plusquam impium sit. Significant præterea nouum & vetus Testamentum, illud in hoc inclusum, & hoc illud contegens, vt lucerna, prænitium, & vt rudimentum primum ad illius fidem & receptionem præambulum. Vnde in primitijs suæ doctrinæ atque iam Petrus Christum filium Dei esse pronunciaffet, & quâdo Ioannes, inquit Tertullianus, de illo certus esse desisset, dixit discipulis suis Dominus: Quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis: nempe Scripturas, vbi vera Christi cognitio & Euangelij quærenda erat: sicut nunc in Ecclesia Romana, ex qua ad accipiendam veram fidem, auctoritas præstò est, sanguine principum Apostolorum Petri & Pauli consecrata. Quocirca idem auctor asserit: prius peculiariter Apostolos in prophetijs instructos esse, quam Christo plenè credidissent. Ait equidem, Apostoli satis iam audierant Moysen & prophetas, qui sequuti erant Christum credendo Moysi & prophetis: Nec enim accepisset Petrus dicere; Tu es Christus, antequam audisset, & credidisset Moysi & prophetis, à quibus solus adhuc Christus annunciabatur. Hinc etiam Iudæos, qui ob sua delicta retro penes Deum fuerant: quia locum, vbi quærendus erat Dominus, & quæ ianua pulsanda, vt qui eiectione foras exierant, optimè hauerant, ad campum scripturarum, in quibus ipsi nutriti fuerant, ad quæredum Dominum mittit, & ad ostium domus pulsandum, à quo exierant. Ad quos etiam spectat, quòd dixit. Habent Moysen, & Heliam, hoc est, legem & prophetas, me, scilicet prædicantes. & alibi: Scrutamini scripturas, quia vos putatis, in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Quod & apertius illis Dominus intimauit, dicens: Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël, vt quæ prima elementa haberent, ad fidem Christi Iesu, eiusque sacri Euangelij accipiendam. His ergo sic se habentibus, omnino impium est, integritatem fidei vtriusque Testamenti, vel in minimo tangere. Quod hic voluit animaduertere Dominus. Eam quippe reuelauit Christus Apostolis, quos ad eam prædicandam misit: Quare alij prædicatores, qui ipsorum doctrina non fuerint instituti, audiendi non sunt, quia doctrinam cælestem non afferent, cum nemo nouerit Patrem nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare, vt fecit Apostolis. Apertè igitur in mendacio deprehenduntur omnes heretici Lutherani, Calviniani, & eorum sequaces: cum neque à Christo instituti prædicatores, neque ab eius Apostolis,

Tertul. lib. de præscriptionibus hereticorum.

Aduersus Marcionem lib. 4.

Iohan. 4.

Iohan. 5.

Math. 15.

Math. 11.

Apocal. 1.
Galat. 3.

Christianos mores corrumpeudo, vestem sacerdotalem Ecclesiae dilacerent. Prohibet
 item scindere vestes, ad idem spectans: omnes enim Christiani in Baptismo, vestem sa-
 cerdotalem (efficiuntur siquidem in eo, ut inquit B. Ioannes, regnum & sacerdotes) in-
 tēgritatis vnius fidei Iesu Christi induimus, quam venerari, colere, & seruire in ater-
 num pollicemur: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis, ait Apосто-
 lus. Rumpant autem hanc vestem, imò ipsum Christum hæretici, progenies horum, 5
 qui ignem alienum submiserunt. Quos omninò vitandos præcipiens Aaroni cum me-
 moratis sacerdotibus, vestes scindere inhihet. Iubet præterea tabernaculum non e-
 gredi, quòd vñctionis sanctæ oleum habeant. Vbi cùm tabernaculum Ecclesiae figura-
 fer, planè docet cæli scalam eam esse, neque extra Ecclesiam salutem contingere, quòd 10
 insinuans, egrèdiētes perituros, & non morituros, ut antea dicit: ut hoc ad corporis mor-
 tem, illud verò ad animæ mortem in inferno referatur. Cùm autem hoc ad totū po-
 pulum pertineat, Aaroni, Eleazaro, & Ithamaro, tantum intimat, quia primas voces in
 conseruatione religionis habebant, & caput omnium Aaron constitutus erat. Vnde toti
 populo religio communicanda erat: vbi priuilegium etiam sedis Apostolicæ Romanæ 15
 permāsuræ semper in integritate fidei obumbratur: cùm Aaron successoris Petri aper-
 ta figura sit, sicut Christi. Habet enim Romanus Pontifex excelsiorem in Ecclesia lo-
 cum, atque Dei adiutorio ad vincendos Ecclesiae inimicos diuinitus est roboratus. Vn-
 de Aaron, qui eum refert, excelsus interpretatur, & collateralis eius Eleazar, & Ithamar
 Dei adiutorium, & insula palmæ vertuntur. Ad hæc, cùm peccatum pestiferum, & ser- 20
 pentinum (quale est hæresis) in Ecclesia contingit, sacrificijs, & orationibus, etsi omni
 tempore, verum tunc potissimū cum Deo agere & negotiari, maioribus Ecclesiae con-
 comitantibus, debet. Quare Aaron hic cum suis comitibus tabernaculum egressi non
 permittitur, ut suo officio vacet, & opportunus & importunus Deo negotiator existat.
 & rursus verbi diuini indefessus prædicator, & inuulgator, pro Spiritus sancti gratia si- 25
 bi collata, in defensione catholice fidei persistat, ut ex officio incumbit. Quod signifi-
 cans Dominus antiquis his sacerdotibus, propugnationi legis intendere, & eius conser-
 uationi inuigilare præcipit, quòd oleum vñctionis super se habeat. Quasi diceret: præ-
 dicationem legis datæ, ex vñctione quam susceperant iniunctam habere, vt ab ea non
 cessent, nec declinent, sicut confortes eorum fecerūt. vt hunc locum interpretans bea- 30
 tus Ioannes de obseruatione verbi Dei differens, dixit: Et vos vñctionem quam acce-
 pistis ab eo, maneat in vobis: non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vñctio
 eius docet vos de omnibus: & verum est, & non est mendacium. Vbi manifestè prædi-
 catione diuini verbi, quam acceperant, vñctionem appellat: Quia gratia Spiritus sancti
 communiata & accepta. Bene tamen populo cum alijs sacerdotibus, vt curæ eius ad 35
 vitæ necessitates amandatis: (vt Diaconi tempore Apostolorum extiterunt, quibus nūc
 Parochi succedunt) luctus & planctus permittitur, imò præcipitur. Etenim mortuos
 lugere, & virtutis & religionis, atque proprie charitatis officium est. Ita sane societatis
 humanæ vinculo constringimur, vt nemo sit vel natura impellente, qui è medio ferri so-
 cium videat, qui similem exitum sibi præstitutum non cogitet, & ita communem casum 40
 non sentiat: & tantò magis, quantò sanguine, amicitia, aut necessitudine alia fuerit
 coniunctior. Quoniam plura vitæ adminicula sibi deficere, & mortis violentia auferri
 videt. Est item religionis non exigua pars, quando quidem, planctus lugubres vestes,
 monumenta sunt, quibus homines in se recolliguntur, antiquos mundi plausus & con-
 suetudines negant, & mortis recognitione, quæ vitiorum exquisita medicina, & appo- 45
 sitissimus virtutis exercendæ stimulus existit, à peccatis abstinent. Quòd si huiusmodi
 mortui sunt, vt pastores vitæ spiritualis constituti essent, qui doctrine pabula præstarent,
 virtutis gubernacula ministrarent, necessitatibus vitæ prospicerent, ita vt populus in
 sui legitima progressionē ex ipsis pēdeat, quibus lacrymis lugendi, quibus sentibus eor-
 um absentia, sublatio, & profectio non erit lugubriter prosequenda? Huiusce siquidem 50
 cōditionis, sublatis hic sacerdotes incendio fuerunt. Quapropter iure optimo planctus
 à populo super eorum morte sumendus præcipitur. Nulla enim tam grauis punitio po-
 pulo admoueri à Domino in præsentī potest, quàm maiorum casus: non fames, nō pe-
 stis, non gladius, vsque adeò populi vorator existit, quàm bonorum prælatorum & prin-
 cipum sublatio, & prauorum suffectio. Hinc enim animarum ruina, legum contem- 55
 ptus, & religionis abolitio: isthinc autem corporum tantum interitus, & vitæ præ-
 sentis

1. Ioan. 1.

1. Pet. 5.

fentis anxiosa, & indiga subiectio. Sunt quippe superiores populi caput, à quo tota vir-
 tus, vt in humano corpore deriuatur, & forma gregis facti, quæ vitam, vim, & effica-
 ciam in composita materia plebis tribuit. Merito ergo sacerdotum suorum, defectio-
 nem religionis, morte multatam, plangit populus. Verum in hoc stupet animus, quòd
 5 procerum casus populus lugere debeat, & ob eorum etiam peccata plecti. Indixerat en-
 nim Dominus Aaroni, & duobus comitibus capita non nudare, nec vestes scindere: a-
 lioqui ait: Fortè moriemini, & in vniuersum cœtum orietur indignatio. Nunquid pro
 peccatis maiorum alienis populus plectendus venit? Quòd hæc bone Deus tendit com-
 minatio? an ab usum principum ob suam libidinem populos prementium approbas?
 10 quos quidam deridendo dixit: Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui? Minime
 quidem: sed indiuiduam eam consequentiam Dominus insinuare voluit, qua populus
 vti iure hæreditario, maiorum scelera & peccata sequitur, & imitatur: quam in grauif-
 simam illorum punctionem permittit Dominus, & vt eam fugiant, atque ruinas sui po-
 puli metuant, cuius custodes eos constituit, se eam puniturum si peccauerint, commi- 15
 natur. Vt tanquam parentes vices filiorum acerbas timendo, peccata caueant, & im-
 pensius functioni à Domino commissæ inuigilent.

*Dixitque Dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebriare potest non bibetis
 tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonij, ne moriamini,
 quia præceptum sempiternum est in generationes vestras, & vt habeatis scien-
 20 tiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum,
 doceatisque filios Israel omnia legitima mea, quæ loquutus sum ad eos per ma-
 num Moysi.*

Cum mentis vis sit, ad optima quæque inuitare: tunc in propria sede, & throno re- 25
 fidet, quando in corpore existens, eius pondere non deprimitur, vt eius nutibus dica-
 tur, imò eidem dominetur & præsideat, vt liberum sit cùm oportuerit, ad negotia re-
 rum spiritalium ascendere ex sensibilibus, quod commodum & ipsi adminiculare est,
 tantum accipiens. Quæ cura cùm necessaria sit, stadium vitæ Christianæ legitimè cur-
 rere procuranti, potissimum tamen his, quibus sorte Domini sacerdotale munus con-
 30 tigit, quibus ex officio iram Domini placare, atque amicitiam inter Deum offensum, &
 populum peccantem conari incumbit. Hoc autem in corpus animæ dominium, appri-
 me abstinentia & sobrietas negotiantur, quibus corpus obtemperare discit, & anima
 laboris disciplina eruditur à Domino. Vnde per prophetā sacerdoti dixit, Quia tu sciē-
 35 sacerdos ad propriam vitam in officio religionis continendam, qua prophanum à pio &
 sancto, & pollutum à mundo discernere valeat: & præcepta, atque legitima Domini,
 quæ populo olim per Moysen, & tempore gratiæ per Christum Iesum Dominum no-
 strum, ad populum docendum, promulgata sunt. Ex quo loco legitimè ab Ecclesia con-
 stitutum est, vt ieiuni sacerdotes ad celebrandam Missam accedant, & rursus, vt cælibes
 40 sint, nec matrimonio copulentur, vt aptissimè notat Rupertus. Nā vsus sceminae quan-
 tumuis honestè & sanctè in matrimonio fiat, sapientis etiam mentem rapiendo, & in
 terrestres voluptates deprimendo deicit, & quodam modo eneruat. Vnde & homines
 alioqui doctos à vera mente deturbat, præsertim tamen, quando lasciuè & extra leges
 Sacramenti matrimonij fit, & res insuper nouas moliri facit, vt omnes hæretici nostri
 45 temporis aptissimo exemplo sunt. solutiorem itē vitam requirit, quàm Dominus à suis
 ministris exigit, qui cum ipso conuersari, populi negotia quotidie tractare, & ipsummet
 in Missæ celebratione, in se, atque intra sua viscera recipere debeant. Vnde B. Paulus
 Corinthijs dicebat: Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis
 50 orationi. Vbi de legitimis coniugibus loquebatur, vt vel temporis articulo Deo ne-
 gociarentur. Quibus ergo semper negotiandū est, & non solum orationibus, sed in tan-
 ti Sacramenti tractatione, semper abstinentum est. Quibus inspectis Sapiens aliquan-
 do dixit: Vinum apostatare facere sapientes. vinum enim in hoc loco, vt sæpe etiam in
 Scriptura, amorem sensibilem, & ea quæ ipsum nutrire, & augere solent, significat.
 55 Quam obrem tā rem licitam, vt vsum legitimum propriæ vxoris in matrimonio, quàm
 illicitam aliam consuetudinem, & quamuis inhonestam actionem, nomine vini &
 ebrietatis

Aristo. lib. 1. Ethic.

Osæ 4.

Arist. 4. Ethic.

1. Cor. 7.

quid mirum

Eccles. 19.

ebrietatis hinc ingressuris tabernaculum testimonij, pro eo tempore interdicit. Oportet enim, qui ad sacra tractanda accedit, puro & sacro amore charitatis in Deum, & proximum ardere, non sensibilis & corporata vitæ obtutibus torpere, nunquam vel digito à sensibus se attollendo.

Loquutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absque fermento iuxta altare, quia sanctum sanctorum est. Comeditis autem in loco sancto, quod datum est tibi & filiis tuis, de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi. Pectusculum quoque, quod oblatum est, & armum, qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filij tui, & filia tua tecum. Tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostijs salutariibus filiorum Israel, eod quod armum, & pectus, adipem, qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino: & pertineant ad te, & ad filios tuos, lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

MIRANDA profectò erga nos Dei charitas, & nostra profundius contemplanda ruditas: leges superius condidit Dominus, quibus còuenienter sacerdotes ad altare accederet, & nunc modum, quo eas debite exequantur, & compleant, peculiariter docere non grauat, nostræ prospiciendo inertia. Igitur etià igne alieno còbustis sacrificijs, quæ Aaron superiori capite parauerat, vsum restantium iuxta præscriptas leges dirigit, & manus exercitio ad mouere docet. Et in primis cibaria, quæ vltimo loco disposuerat, hinc primò & iuxta aram, & absque fermento Aaroni, & Eleazaro, & Ithamaro, qui ex filijs eius residui fuerant, comedere iubet: Deinde quæ ex sacrificijs supererant, eundem, & filios comedere in loco sancto etià iubet, quibus ex iure sacerdotali supra debui statuit: tertio pectus & armum dextrum, quæ eleuata & separata fuerunt sibi & filijs & filiabus, in loco tamen mundo edere præcipit, & iure sempiterno eisdem deberi, sicut sancitum est, iterum aduertit. Quæ cum vt prima rudimenta spiritus edocendi proposita fuerint, mysteria recondita, infantiam iam & pueritiam excessis, enucleare conuenit. Principio ergo vltimum sacrosancti Sacramenti Eucharistiæ hinc præscribi pro certo habe. Quod & textus sacer manifestat, cum sanctum sanctorum esse dicit, quod sumptione cibariorum notatur. Et rursus, quoniam primo loco eorum vltimus propositus fuit, quæ in præparatione vltimum habuerunt, quia cætera omnia eodè seruiebant, & præcedere debuerunt, vt umbra corpus: verum in vltimo præcedit, sicut primum in quod ferebatur Spiritus sancti intentio, & ob quod præparata reliqua in lege fuerunt. Atque hinc absque fermento cibaria hæc comeduntur: quia in ecena agni in pane non fermentato sanctum hoc Sacramentum instituendum erat: & in hoc item sancto loco, quia super aram & altare in sacrificio sancto Missæ à sacerdotibus fumendum. Quoniam autem sanctissima Iesu Christi caro in eo sumitur, dicente ipsemet: Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: & rursus, Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Hic in loco sancto cum cibarijs carnes, quæ supererant ex sacrificijs, simul comedere præcipit: sub speciebus quippe panis & vini, quæ panem representant, era caro, & verum corpus Christi sumitur, & manducatur, quoniam de sacrificio loquitur, cui annexum est oblatum fumere, in loco sancto, & iuxta aram comedere præcipit. Vnde sacerdos euangelicus, quia corpus & sanguinem Christi redemptoris nostri in sacrificio Missæ offert, corpus & sanguinem iure optimo sumit. Secus autem laici, qui Christum sub specie panis tantum assunt, quia non sacrificant. Etsi vltimus sanguinis aliquando permissus fuerit, vt recens & rudis in tantis mysterijs Christi populus disceret, pro nostra redemptione totum sacratissimum Christi sanguinem in cruce effusum fuisse, & sub speciebus vini in calice verum sanguinem Christi contineri. Quæ consuetudo eousque perseverare debuit, quousque sub vtriusque speciebus totum Christum, vt est in cælo gloriosum, contentum esse firmaretur: & tunc communicatio calicis laicis cessare, propter pericula effusionis, & irreuerentiæ, quæ in prospectu videbantur. Et insuper vt doceret. Missæ sacrificium non minus conficiendum, nec minus gratum sibi futurum ex opere operato à malo, quam si à bono sacerdote celebretur, sacrificium hinc igne

Iohan. 6.

Lucæ 12.

igne alieno combustum, Aaroni & filijs eius restantibus mandare præcipit: non minus ac si igne legitimo egresso à Domino, & iuxta eius præscriptum accensum esset. Demum esum pectoris & armi dextri eleuati, filijs & filiabus in loco tamen mundo concedit, iuxta superius disposita. In quo vitæ integritas commendatur, quæ tunc num erum virtutis absoluit, quando cogitatio & actio in Dei gratificationem còeunt, & quædo quod finis rectus (qui cor vitæ existit) consulta ratione præcipit, manus & opera exequuntur. Imo vt Dei operator strenuus, ne laboribus perterritus ab officio desistat, humeros ipsis accuratè supponit. Nam in hoc totos positos esse suos affectus desiderat Dominus, vt ita cum laboribus continuè bellum definitum habeant, ac si ad hoc tantum vocati & stipendiati essent: Quod quia à viris & fœminis in vniuersum præstari cupit, pectus & armum dextrum in esum omnibus concedit: sed in loco mundo, comedentium mundiciam significans, quæ tunc contingit, quando pœnitentia vita agitur. Et rursus iure perpetuo ex sacrificijs pacificis, hæc his obuenerit iuxta sancita definit: quoniam & si sacrificia & cæremonijs, hæc hinc præscribuntur, cessaturæ erant, vt defunctas iam videmus, nunquam tamen spiritus legis, qui ipsa còtegebatur, imò ex ipsa & sacrificijs tanquam ex folliculis foras per Euangelium sanctum proditurus. Quod libertatem contra legis seruitutem attulit, & Dei voluntatem absque furo, & literæ tegumento, manifestum exhibuit. Hæc autem, cor legis, & dexter armus eiusdem existunt, quæ ad Ecclesiæ filios ad finem vsque sæculi spectant. Quod Regius Pfaltes de electis ad cælestes sedes, reprobis expulsis, dixit: Congregate illi sanctos, qui ordinant testamentum eius super sacrificia, hoc est, illos, qui voluntatem Dei & spiritum legis, vt testamentum, sacrificijs præstulerunt, vt eleganter diuus Augustinus interpretatur.

Inter hæc hircum, qui oblatum fuerat pro peccato, cum quereretur Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar, & Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait: Cur non comeditis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, & data vobis, vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini, præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueratis eam in sanctuario, sicut præceptum est mihi? Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino, mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremonijs mente lugubri? Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.

NE MO existimet peccans prospectum Domini fugere, aut commissi pœnas debitas euadere posse. Vtrumque enim hoc loco Dominus docet, dum per Moysen, fractionis suorum præceptorum rationem requirit, & deficientes arguit. Sed suspicienda semper Domini benignitas: vt iudex ad visitandum venit, & nihil non agit, vt delinquentes ad pœnitentiam moueat, & rationem sui reddant, & sic vlticem suam manum præueniant: Huius siquidem causa, tactus dolore cordis, Adam auersum prouocabat dicendo: Adam ubi es? & hoc loco indulgentiæ studiosus, per Moysen, prætermittam comestionem victimæ pro peccato, queritur, vt sui rationem reddendo, incolumes sacerdotes euadant. Obijcit illis ergo Dominus, quod victimam pro peccato non comederint, hostia pacificorum contenti. Etenim qui doctrinam alienam à sanctorum matris Ecclesiæ prædicat, in Spiritum sanctum peccant: quod peccatum neque in hoc sæculo, neque in futuro remittitur: quia voluntariè peccantibus, id est, in malitia perseverantibus, non relinquitur hostia pro peccato: vnde pro ignorantibus hoc lib. solum constituta fuit. Peccatum enim in Spiritum sanctum Euangelio & catholica doctrinæ vim facere definiuit B. Stephanus, dicendo Iudæis pertinatibus: Dura ceruice, & circuncis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis: sicut patres vestri, ita & vos. Huiusmodi ergo peccatum sacerdotum ignem alienum supponentium fuit, qui quoniam pœnitentiam non egerunt, morte percussi fuerunt: & quod Aaron & restantes filij pœnitentiam pro eo peccato ad multitudinem continendam in officio, ne similiter delinquendo, à Domino pleterentur, nõ assumpserint, se dignos reprehensione præstiterunt. Pœnitentia enim, & ad remissionem peccati & ad officij exemplum

Psal. 49.

Genes. 3.

Math. 12.

Hebr. 12.

Actor. 7.

exemplum omnino valet: ob quod ita sacrosancta Domino habetur, ut angeli in caelo
 super vno peccatore poenitentiam agente tripudiant, & gratulatorium munus ipsi ex-
 hibent. Quocirca & hoc loco victima pro peccato sancta sanctorum dicitur. Refere-
 bat siquidem Christum in cruce pro peccatis nostris oblatum, ut B. Paulus interpreta-
 tus est: Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur
 iusticia Dei in illo. Et quoniam remissionem peccatorum nancisci, est per poenitentiam
 mortem eius nostram facere, eamque mentis ore ruminando, traijciendo & in stomacho
 coquendo, spiritum alere, & sustentare, hic comedere hostiam pro poenitentiam age-
 re accipitur. ut potare aquam cineribus vituli conspersam, in signum poenae ob sce-
 lus idololatriae commissum, quae statim subsequuta fuit, Moyses aliquando populū cogit.
 Exaggerando praeterea Moyses peccatum sacerdotum, reos conscientiae arguit: cū
 ob eam causam, ut iniquitatem multitudinis portent, hoc est, ut in se per poenitentiam
 recipiendo, propagationem eius in populum cohibeant, & ut orationibus multitudinis
 incolumitatem, cum Domino negotientur, ne peccati moribus percutiatur, ius victi-
 mae illis concessum est. & rursus rem augendo dicit, eius victimae sanguinem in taber-
 naculū testimonij non esse illatū: nam huiusmodi hostiae efus, tunc non datur, cū
 igne extra castra absumeretur, dicente Apostolo: Quorum enim animalium infertur
 sanguis pro peccato in sancta per Pontificem: horum corpora cremantur extra castra.
 Respondit autem Aaron, sublationem filiorum in ipsa officij functione causam fuisse,
 quod non comederit, existimans, quod mente lugubri in caeremonijs, Domino nō pos-
 set placere. Quasi diceret: si oblatio vsque adeo Domino exosa fuit, quod in ipsa actio-
 ne, duos filios meos morte percussit, quomodo de ipsa oblatione comedendo, quod ad
 caeremonias pertinet, illi placere possem? sciat siue ignoret causam mortis filiorum, in
 quo aliqui laborant. & placuit Moyse responsio, acceptaque satisfactionem. Vique adeo e-
 nim benignus est Dominus, ut non imputet transgressionem, quam ignorans omnino
 quis committit, zelo tamen placendi Deo. tunc enim testimonium conscientiae ante
 tribunal Domini excusabit, & defendet, iuxta doctrinam B. Pauli de gentibus natura-
 li lege agentibus: testimonium reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogi-
 tantibus, accusantibus, aut defendentibus, in die, cū iudicabit Dominus occulta ho-
 minum. & aliter, non comedit de oblatione, quia doctrina propria, & innixa tantū viri-
 bus hominum, quam ignis alienus figurauit, nemo, poenitentia tali orationem fundere
 legitime potest, neque oratione simili poenitentiam adipisci, quae Deo placere possit:
 Atque hoc significans Spiritus sanctus, per abstinentiam Aaronis & filiorum, proprio
 eiusdem ore vulgare voluit. Hoc autem cauere gloriae est Domini: vide quā legitime
 Moyses satisfactionem accepit. Etenim, ut proprijs commodis tantum paratam legem
 Iudaei inclinauerunt, inde ambitioni & auaritiaē propriae, ea videntes, spiritum omnem
 eius extinxerunt, & callo peccati hinc obdurati, Christum Iesum nostrum, spiritū eius
 enucleantem, audire noluerunt. Quod idem Dominus Scribis & Phariseis obiurgans,
 dicebat: Si non venissem & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent: modō
 peccatum eorum manet, scilicet in Spiritum sanctum. Legis enim ab spiritu Dei alie-
 nationem (quam ignis alienus significauit) recogitans Aaron mente lugubri, & repu-
 diationem sui populi ob eam videns, mœrore confectus, non comedit. & acceptauit
 Moyses satisfactionem: quoniam sic futurum Dominus disposuerat, ut Iudaeis dereli-
 ctis, ob duritiem sui sensus, in caeremonijs Legis, Euangelium & gentes subingererentur.
 Vbi tu Christiane lector vide Domini manum in eos, qui legem, & Dei religionem
 proprijs commodis seruire faciunt, ipsisque ad suum luxum abutuntur: Et time ne diui-
 tij Euangelij fumoso, simile tibi contingat; & oliua speciosa Dei misericordia factus,
 in oleastrum relabaris, ut monet B. Paulus. Praeterea docemur, spiritus tristes, & sensu
 rei aduersae occupatos, interim quod oppressi iacent, Deo actione spiritus non posse at-
 tendere, donec e sensu surgant, & sursum animum attollant. Quod Sapiens vidēs spi-
 ritum tristem fugere, his verbis docuit: Miserere animae tuae placens Deo, & cōtine, &
 congrega cor tuum in sanctitate eius, & tristitiam longē expelle à te: multos enim oc-
 cidit tristitia, & non est utilitas in illa.

CAPVT

Loquutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: Dicitur filiis Israel:
 Custodite omnia, quae scripsi vobis, ut sim Deus vester. Haec sunt animalia,
 quae comedere debetis de cunctis animantibus terrae: omne quod habet diuisam
 vngulam, & ruminat in pecoribus comedetis. Quicquid autē ruminat, & habet vngu-
 lam, sed non diuidit eam, sicut camelus, &c. non comedetis illud, & inter immunda
 reputabitur. Cherogryllus, qui ruminat, vngulamque non diuidit, immundus est: lepus
 quoque, nam & ipse ruminat, sed vngulam non diuidit: & sus, quae cum vngulam di-
 uidat, nō ruminat. Horum carnibus non vescemini, nec cadauera contingetis, quia im-
 munda sunt vobis.

EFFORMATIO populi illius antiqui Israel, figuratio, & prototypus quidam fuit
 populi Christiani, Euangelij tēpore. Vnde egresso è tabernaculo igne, qui vsq; ad capti-
 uitatem Babylonis in altari permansit (quae destructionem populi Iudaeorum ob inter-
 fectionem Christi, proculdubio significauit) alter multo diuiniore, qui Ecclesiae adesset,
 amoris nempe, & gratiarū Spiritus sancti die Pentecostes, lege Euangelij facti à Chri-
 sto Iesu nostro cœlitus praedicata, è caeli tabernaculo mirabiliter descendens, super Apo-
 stolos cum spectatione orbis comparuit. Vnde conditis legibus, quae ad Dei cultū con-
 uenienter exhibendum expedirent, ut cautiū mandata seruarent, à suo commercio &
 conuictu, tanquam cibos sibi infastos & insuaues, gentes, immundorum animalium,
 & ciborum nomine excludit. Etenim cū vsq; adeo immeris corpore agat, ut ad spi-
 ritus & vitæ animae contemplationem nunquā assurgant, mensae Domini ineptae epule
 sunt: Quapropter à suorum edulio & commercio, in quibus curam spiritus amat, me-
 ritō excludit. Repugnant praeterea Domino, eas ad sui cognitionem inuitati, & ad poe-
 nitentiam expectanti, perinde ac fera animalia hominibus: Vnde omnino inutiles fi-
 delibus existunt, nisi solūm ad exercendam virtutem, bellis & infestationibus. Ob quā
 causam, eas etiam permittit Dominus. Non enim, inquit, delebo nationes, ut habeatis
 hostes: Nec minis venenosae Iudaeis quā serpentes sunt, eos contingentibus. Verūm
 cū tantis diuitijs, & indulgentijs abuterentur, neque ad fructus arboris crucis decer-
 pendos praedagogia legis praepararentur, praedicatione Apostolorū ex gentibus congre-
 gata est Ecclesia, & immunda animalia feritate exuta, munda facta sunt, & Domino mo-
 rigerata, & per fidem Euangelij sacri veneno amisso, in grege, id est, Ecclesia Dei sociabi-
 lia in charitate, probata sunt. In cuius rei mysterium vidit B. Petrus caelum apertum, &
 descendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initijs submitti de caelo in
 terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentes terrae, & volatilia caeli: cui iussum
 est occidere ex eis, & manducare: & renuenti, quod immunda essent, & lege haec prohi-
 bita, respōsum est: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Vbi vides gētes ex
 hoc loco immunda animalia fuisse: & per occisionem, qua feritas repugnandi Deo mori-
 tur, & per manducationem, qua ad poenitentiam peccator ore & stomacho praedica-
 toris & confessoris praeparatur, gētes ad Ecclesiam venisse, & peccatoris cuiuslibet simi-
 li forma reconciliationem negotiandam. Receptit ergo iam gentes ad fidē, & ad publi-
 cam suae Ecclesiae scholam, lege hac abrogata, quae vsq; ad memorata tempora perseue-
 rare debuit: ut eo populo sic adunato, per legem & prophetas pollicitationem redem-
 ptionis Adae primo parati factam, repeteret, expressionem faceret, & proprijs figuris, ac
 viuīs coloribus Christum Iesum Redemptorem nostrum, ut tempore suo eum recipe-
 rent, designaret. Ipso autem iam praestito, & suae legationis functione peracta, in populo,
 cui credita fuerant eloquia Dei, oportuit etiam gentes, ad conuiuium suae mortis, simul
 resurrectionis & ascensionis, per integram fidem, charitatem, & spem admittere, atque
 in sua Ecclesia recipere, quorum gratia populum Israel coegerat, ut tāquam in publico
 spectaculo, Christi stupenda miracula, redemptionis hominū admiranda mysteria, to-
 tus mundus contemplaretur. Praeterea quod etsi natura ita comparatum sit, ut prome-
 redae gratiae inter homines, ansae, tum doctrina, tum opera beneficentiae existant: Cū
 autem eo docentis, & beneficientis amor procedit, ut patrimonium, honorem & famam,
 atque vitam pro redimēdo amico exponat, (praesertim si illustri & ingenua persona sit
 omnino, in quem beneficia tot collocavit) beneuolentia deuincit, & in sui amorē rapit.

In hunc

ratè sub sensibili forma condita, propter ruditatem populi, & intellectus culturam, in mysterijs diuinis perscrutandis: ad quæ per exempla & manifestationem rerum sensibilem transferre cupiebat. Habent etiam huiusmodi animantia ad munia præfata edocenda, peculiare proprietates. Nam vt ophiomachus acerrimus serpentum hostis fertur, vnde & nomen accepit: & simile de locusta terrestri tra hitur: nempe quouies cum serpente pugnat, obseruasse iam plures, collum eius prehendere: vt hinc meminimus, quando cum vitijs pugnamus, demonibus ipsis bellum inferre. Quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi rectoris, aduersus principes tenebrarum harum; in cælestibus, id est, in contentione de cælesti regno. & hæc animantia imitando, qui altiori vitæ genere potissimum in Reipub. Christianæ ordine constituti sunt, fortissimos pugnatore cum Dei adiutorio contra huiusmodi serpentes, in sui & aliorum defensionem se exhibere oportet. Atacus autem genus locustæ altum & sine cauda, & capitis oblongi traditur. Ego quam ceruatricam hispanè dicimus, esse suspicor: Cuius ingenium est ad simplicem hominis attactum, in posteriores pedes erectam, manus in modum orantis flexere, quasi hominem ad orationem mouendo. Etenim in animalibus, quæ munda hoc loco appellantur, veluti quoddam humanæ vitæ speculum constitutum est, in quo imagines sanctorum populus iste rudis consideraret; vt inquit Tertullianus.

Quicquid autem ex volucribus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis, & quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus, vsque ad vesperam. Et si necesse fuerit, vt portet quispiam horum mortuum, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad occasum solis.

DE MVX ex volucribus, quæ in quatuor pedes ambulant, nec posteriora crura longiora habent ad salendum, tanquam immunda prohibet. quoniam homo terrestis, qui affectibus, terrenis voluptatibus omninò affixus viuut, & si alatus sit, atque intellectus & diuinæ doctrinæ alas iactet, quia ipsis, in eas functiones tantum vitur, & tota vita præ se fert, vt fratres decipiat, expilet, & vt sua flagitia, propriam obtendo malitiam, securius perpetret, Deo abominabilis est. Cum huiusmodi ergo hominibus, etsi natura generis, aut alterius excellentiæ valeant, intellectus acumine polleant, cognitione diuinorum excellant, nec conuersandum, nec assuescendum est: quoniam esset animantia immunda comedere, quæ hic prohibentur. Sed neque horum opera quouis modo tangenda sunt: Vnde ad hunc locum alludens Dominus Iesus Christus aliquando dixit: Super cathedram Moyi sederunt principes & sacerdotes, quæcunque dixerint vobis facite, secundum autem opera illorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Quasi diceret: in eo quod benedicunt, alas cælestis doctrinæ ostentant, & realiter monent: quare audiendi sunt, & opere præstandum quod dixerint. Quoniam tamen in eo, quod malè operantur, & perperam viuut, terrestria animalia, & quadrupedes has volucres, sine productione posteriorum crurum, se exhibent, nõ sunt sequendi. Vnde morticinum horum alatorum reptilium tangere quouis modo prohibet, siue sponte sua tangat, siue necessitate compulsus, vt extra castra eorum cadauera portet. Etenim omnis qui alterius peccatum patrauerit, obtexerit siue dissimulauerit, etsi superioris ordinis sit, vel casu, vel vicissitudine aliqua, reus criminis erit, & erit immundus vsque ad vesperam, hoc est, pœnitentiam aget. Morticinum enim peccatum est, quod sua sponte alter committit, & id tangere idem perpetrare est, & in eo consentire. Vsque ad vesperam autem demorari in luctu & pœnitentia iubet, pœnam temporalem, quæ peccatum iam remissum quoad culpam, sequitur, notans. & quod reordinatio voluntatis, quæ peccato à sua dignitate turbata est, tempore indiget, vt sedem suam & antiquum corporis dominium recuperet. Quapropter qui diutius in imitatione peccati illius commoratus fuerit, in consuetudinem ducens (hoc enim significat morticinum portare) longiori tempore, immundum permanere, quia vsque ad occasum solis indicitur: & acriori rursus indigere pœnitentia, oportet siquidem, vestimenta lauet, id est, pœnitentia lachrymis, cor suum emundet, potentias animæ detergat, & corpus suum, id est, vitæ suam, qua vt vestimento operitur peccatū, & tegitur, iuxta Prophetæ elogium: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, frugaliorem & candidiorem

Arist. li. 9.
de hist. ani.
cap. 6.

Ephes. 5.

Math. 23.

Psal. 51.

diorem reddat. Est item vestis nuptialis, qua qui caret, meritò obiurgationem illam audit Domini: Quare huc intrasti, id est, in mea Ecclesia impudens commoraris, non habens vestem nuptialem? Matth. 22.

Omne animal, quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & quicquid tetigerit illud, contaminabitur. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit. Qui tetigerit morticina eorum, polluetur vsque ad vesperum. Qui portauerit huiusmodi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum, quia hæc immunda sunt.

CVX de animalibus immundis superius ageret, & immunda declararet, quæ etsi ruminarent, vngulam tamen non findebant, & quæ finderent etiam si non ruminarent, membrum aliud diuisorum, quod omissum fuerat, eorum scilicet, quæ nec ruminant, nec vngulas findunt, iam itidem hic excludit. Etenim homines Christianos qui animalia sunt, in hæreditate, id est, in Ecclesia Domini habitantia, quibus non tantum ex vi naturæ rationalis, in sublime ferri datum est, atque in sidera attollere vultus; sed luce Euangelij sacri confidere in cælestibus: à terrenis nunquam proficisci, imò more brutorum oculos mentis semper demissos habere abominatur Dominus. Hi siquidem & doctrinam Dei negligunt, & eius voluntatem, propriæ postponunt. Quare quod nec ruminant, nec diuidant vngulam, mensæ Domini inepti iudicantur. Et similiter omnis qui eorum morticina tetigerit, id est, peccata & opera mortua imitatus fuerit: quia immundus erit, hoc est, vsque ad vesperum pœnitentia peccatum luet. Atque vt cum his omnem quadrupedum materiam absoluat, eos qui super manus ambulauerint damnat: omnes quippe homines auaros qui super volas manuum & palmas gradiuntur, hominum rationem profitentes, sed ab ea degenerantes, vt simiæ, quæ hominis palma manus extensa, mouentur, hoc loco notat. Etenim vt simiæ, habitū corporis, motibus, & astutijs hominum rationem conantur, ita & hi dignitatem suam iactantes, Christiani hominis vitam effigiaré cupiunt: à qua tantum absunt, vt dolis & astutijs, pro vilissima re animam suam venalem præferentes, animalibus brutis comparantur, & pro simijs habeantur. Præterea qui sic super manus gradiuntur, & solum manibus complanant, terrestres maxime sunt & sensibiles. Quapropter à cortice literæ sensibili, ad mysterium & sensum reconditum, mentem eleuandam inepti sunt omninò: perinde ac quadrupedes non ruminantes, nec vngulas diidentes. Atqui, cum hoc ad intelligendam, & legem complendam, primum hic docere intendere Dominus; meritò immundi cibi huiusmodi reputantur. & qui eorum morticina, id est, opera mortua tetigerit, siue portauerit, hoc est, consilio, auctoritate, aut quouis alia ratione iuuerit. Nam hoc etiam est morticinum portare, vltra id quod supra dictum est. Ad quod alludens dicebat beatus Paulus: Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Et rursus: Pugnas verborum, inuidias, contentiones, blasphemias & malas suspiciones damnas, mentis corruptionem, & veritatis priuationem causam esse dicit. Quod huiusmodi existiment, quæstum esse pietatem, subdens: est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

Hæc quoque inter polluta reputabuntur de ijs quæ mouentur in terra: mustela & mus, & crocodilus, singula iuxta genus suum; mygale, chameleon, & stellio, & lacerta, & talpa. Omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vsque ad vesperum. & super quem ceciderit quicquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia, & in quocumque sit opus tingentur aqua, & polluta erunt vsque ad vesperum, & sic postea mundabuntur. Vas autem fictile, in quod horum quicquam intrò ceciderit, polluetur, & idèò frangendum est.

TANDEM de reptilibus differens Dominus, quædam enumerat, quæ habitatio ni hominum & commercio importuna frequentius occurrunt: quæ cum nulli hominum vnquam in cibum capere, in mentem venerit; apertissimum est, non eorum esum,

Matth. 22.

Eccles. 10.

1. Tim. 5.

ca. 6. eiusdem Epist.

esum, sed morēs hominum prauos inhibere. Huiusmodi sunt, qui nullis non dolis furta exercent, quos in mustela quæ dolosa est, & furtis uiuit, condemnat: Importuni etiam, propter ventris ingluuiem, quos in muribus indicat, qui in plagam intolerabilem Azotij & finitimis dati sunt. Gulosos item omnes, qui malitiosi sunt, & assentationibus ad deridendum valent, quales sunt scurræ, in crocodilo reprehendit: Qui animal est quidem amphibium, & in terra & in aqua uiuens, mellis supra modum audivitimum. Vnde Ægyptij ad mellis custodiam, croco, cuius odorem vehementer reformidar, utuntur. Tam duro etiam corio valet, ut nisi ventre, penetrari non possit. quod non ignorantes delphini, cum quibus illi bellum est, aquam subeunt, pinnaq; quam in dorso gerunt, illi aluum subsecant: & crescendi demum nullum dicitur facere finem. Homines præterea inconstantes, atque superbos & nullius misericordiam in chamæleone odit; qui immanis fuerum est animal, vento altur, & ad varios, quos videt colores se mutans, nullius nisi in malum miserescit. Eos deinde à se ablegat homines, qui ob prædationem, mortis fratris, nunquam non machinantur, ut stello, qui maculis ut stellis plenus, de morte aliena, quia venenosus est, semper prædam quærit. Homines verò vitæ variæ & fortilegos, in lacerta execratur, quæ incerti cursus est, & in sepulchris habitare dicitur: & tandem in talpa quæ animal est cæcum, & putrefactione terræ procreatum: item filios huius sæculi, media luce Euangelij cæcutientes, & terrena, tanquã ex corruptione terræ nati, solum anhelantes. Quoniam igitur mores hos, tanquam ex diaboli ingenio promanantes (cuius typum descripta animantes, cum omnibus sui generis referunt, Dominus odit) memorata reptilia, in cibos immundos fecernit. Referunt proculdubio hæc, inimicos hominis dæmones: ut eos censuit Dauid ad hunc locum alludens, quando reptilia quorum non sit numerus, appellauit: & paululum supra, bestias, quæ positus tenebris & facta nocte pertranseant, quærentes escas sibi; orto verò sole congregentur, & in cubilibus suis collocentur. Et apertius idemmet Dominus, hoc idem ingenium eis obiurgans, satellitibus Scribarum & Phariseorum dixit: Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. ergo quia terrena defixis oculis tractare, repere, more horum animalium est, ea respuit Dominus, & eorum morticina, id est, opera enarrata, quouis modo principaliter, aut ex incidentia tangere: excæcant enim mentem, unde mors provenit. quare morticina legitime appellantur. Et etiam si hominum vitæ strictioris pœnitentium, & eorum qui in omnibus Deo placere studerent, (ut Propheta extiterunt) suppellectilia essent, tangi verentur, ut vas ligneum, vestis, pellis, cilicium, aut vas aliquod siue instrumentum, in quo ministerium aliquod vitæ præpararetur. Qui enim ex antiquis patribus coram Deo ambulare contenderunt, ut Propheta, asperioribus vestibus, & pœnitentium habitu utebantur, ut pellibus, fassis in corporis tegumentum, ut beatus Paulus longius recenset: Quorum & sanctus Ioannes Baptista insignis extitit imitator: quibus phialæ item, catini, vel disci & cultelli, vasa lignea fuerunt. Horum igitur vitam præuidens hinc Dominus, quando super aliquod eorum vtesilium, cadaver aliquod ex memoratis cecidisset, immunda reddi dicit, & traduci per aquam oportere, & vsq; ad vesperum adhuc manere immunda. Et si vas fictile fuerit, esse confringendum, quantumuis hominum esset sanctorum. Vide quantum morbosa vita contagiosa sit, quod sanctos viros & Dei amicos ex se inficit, & in errores declinare, atq; è virtutis fastigio decidere facit, si ei se permisierint, vel cautiùs se ab ea non abstinuerint: ut quantum à minoribus sit vitanda, perpendas. Per hæc autem utensilia vitam vitentium intelligit, quæ morticinis enarratorum animalium inficitur. Quod dupliciter potest contingere, aut morticinum tangendo, aut casum eius recipiendo. Tangit, qui ex proposito, & deliberato animo, morticinis consenserit, & communicauerit, & immundus erit vsque ad vesperum, quando pœnitentia expiabitur: super aliquem autem morticinum cadere adhuc dupliciter potest euenire: vno modo ex incuria & inaduertentia maiori & minori, pro conditione vitæ eius super quem cadit: Nam sunt qui facile, & absque vlla resistentia polluuntur, qui per vestimentum significantur: quod à circumstante nondum tangitur, & iam tinctum est. Alij mediocri resistentia sunt, qui notantur per vas ligneum: Alij maioris resistentia, ut qui patientium habent vitæ, qui per pelles, & cilicia designantur, & omnes in quibus virtutis opus fiebat, atque exercebatur. Hi enim omnes quocunque modo morticino super

casto,

casto, consenserint, aqua pœnitentiæ abluendi sunt, & vsq; ad vesperum itullis conuersari cum alijs licebat, neque sacerdotibus atrium ingredi, neque oblati vesci. Vbi pœnam post dimissam culpam hinc in Purgatorio soluendam vides, si in hoc sæculo non exoluatur. Alio modo, castus morticinij suscipitur, quando festinanter inadmissum curritur, ex consuetudine deprauata: & sunt qui venenata habent præcordia & viro vitij sunt corrupti, qui per vas fictile, quod immunditiam intus suscipiendo, imbibisset & incorporasset, significantur: quod frangendum erat. Nam qui ita tumore peccati corruptus tumescit, contritione vehementi venit cõminuendus, ut veterem hominem exuat, & nouis institutis & diuinis iussis rursus exercendus, nouum hominẽ nempe Christum induat. Quia quibus lotio vestiu non sufficit ad sordes laudas, contagione acceptas, dissecatio carnis necessaria est, ut à se abijciant quod malè contraxerunt: quod est vas fictile infectum frangere. Quod exposuisse visus est Dominus noster Iesus Christus, cum se lapidem illum angularem appellando, eum qui super eum ceciderit, confringendum dicit, pœnitentia nempe: quia fidei stapedam retinet, cum innixus, vim sibi faciendo, in Dei gratiam assurgere potest: quoniam qui base, & fundamento pœnitentiæ carent, fide scilicet, ut Iudei & Gentes in Christum non credentes, & hæretici fidem per hæresis peccatum amittentes, omnes conterentur sanè à Domino in inferno. Vel dic huiusmodi homines, ut vas fictile in inferno, perpetuo cruciatu confringendos, ut exposuit Propheta Dauid dicens: Tanquam vas figuli confringes eos.

Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de vniuerso vase, immundum erit: & quicquid de morticinis huiusmodi ceciderit super illud, immundum erit, siue clybani, siue chitropodes destruetur, & immundi erunt. Fontes verò & cisternæ & omnis aquarum congregatio munda erit. qui morticinum eorum tetigerit, polluetur. Si ceciderit super sementem, non polluet eam. Sin autem quisquam aqua sementem persuderit, & postea morticinis tacta fuerit, ilico polluetur.

Ita est, quod Ægyptij plura dictorum animalium pro dijs colebant, qui & horum olera sibi peculiari ratione, eo modo sic venerari soliti sunt: quod lepide quidã ridens, de eis dixit: Beata gens, quorum dii nascuntur in hortis. A quorum idololatria, & consuetudine studens Dominus populum suum auocare, & animantes, quas ipsi colebant, & morticinorum tactus, quos in sui sanctificationem illi facere solebant, inhibuit, & vitæ rationem ex præscripto suæ legis componere docuit. Nunc ad idem tendens, omnem cibum aqua traductum, aut tinctum, quæ halitu, vestigio, tactu aut ad dictorum horum animalium rationem quouis modo attineret, immundum declarat: & omnem etiam potum, ex vase, noctis, aut alio opportuno tempore, horum animalium trãsitu, exposito, ut aliqua ratione, in eo tacta aqua, sanctificata maneret. Et insuper quasi dum morerentur, aut cum iam mortua erant, quid ea tetigisset, sanctificatum ex sua superstitione ducebant: omnem rem talem (furnus esset in quo coqueretur, aut chitropodes siue ollæ, quæ pedibus quibusdam erant firmatæ, superstitioni huic expositæ) destrui & omnino perdi iubet. Quoniam verò in deserto quo agebant, in magna abundantia erant, quæ fontes, lacus, cisternas, flumina necessariò contingerent, ne hoc eos offenderet, huiusmodi aquarum receptacula, & decursus à lege posita excipit: quia tantum quod ex industria, & religionis superstitione imitando gentes, fieret, prohibebat, quod tunc animalium naturam per superstitionem inuerrere curarent. Ex eadem radice vsus erat apud memoras gentes, morticina horum animalium propria persona tangere: Ob quod postquã contactum rerum damnauit, & personam similiter tangentem condemnat, immundum manere declarando. Et item ex deceptione dæmonum, sementem aqua supra exposita conspersam, vberiores fructus reddere existimabant: atque ita terram suam consecrare, vbi profeminabatur, id facere non pigritabant. Verum quoniam huiusmodi conspersio & sementis humectatio, ex contactu horum cadaverum, casu contingere posset, neque affectata esset, tunc non polluebatur sementem,

h

quoniam

quoniam superstitio cessabat. Vbi post documenta tradita, ad legis positæ completionem, consuetudinem & morum communicationem cum gentibus omnino inhibet: quia ex ea non nisi idololatria, & superstitio, & diaboli cultus, tacitus accrescit. Quando enim in spe alicuius boni ex re sensibili, prætextu religionis superstat, & à Deo animus auocatur, virtualiter cum diabolo colloquitur: quandoquidē in re sensibili, cui præfidere ei datum est, fiduciam collocat. Vnde Lucretius superstitionem definiuit, superstantium rerum, id est, cælestium, & diuinarum, quæ super nos stant, inanem, & superfluum timorem. In quod vitium incidunt, qui nimis religiosi videri volunt, & rebus nullius momenti omnino addicti: quibus proximè accedunt hypocritæ. Huiusmodi autem homines Deus maximè execratur, tanquam diaboli cultores. Nam quid gratius dæmoni fingi potest, quàm mortui siue viui cōtactu, aquam sanctificari, clibanum & ollam, vt hinc cibus omnis & potus sanctus sumeretur? & sementem item cadaueribus reptilium tactam fœcundari, & terram, cui committeretur, sacrari: nōne hoc est, honorem dare illi, qui se Dominum regnorum mundi aliquando iactando, creatori omnium dixit: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adora-
ueris me? proculdubio. Verùm nota, quàm callidè prestigiator ille diuina cōari semper procurauerit: Quia enim futurum erat, vt aqua baptismi virtutem sanctificandi contineret, in aqua vim diuinam voluit fingere, vt quæ ea tingerentur, sanctificata essent. Vnde & delubra gentium templa dicebantur, inquit Durandus: Quoniam ipso auctore, aqua in quolibet erat, abluendis sacrificaturis exposita. Quod non absq; diuina & speciali prouidentia Dei factum intellige, qui diuina sua ab hostibus ipsis inuitis, præuestigiari voluit. Quoniam autem ex illusione dæmonis erroribus instigante, hæc proueniunt, doctrinam sacræ Scripturæ, quæ cælestis est, in regulam vitæ sequendam proponit: Quæ, fontibus, cisternis, lacubus, & fluminibus deserti significabatur. Quapropter nullius animantis immundi tactu infici dicit: Etenim duodecim fontes ibi reperi, duodecim Patriarchas, & eorum filios Apostolos sanctos (qui primi Euangelij præcones extiterunt) planè significauerunt. Eos enim sacros fontes nobis proposuit Propheta, quando dixit: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Per lacus autem & cisternas post eos, eiusdem doctrinæ cælestis prædicatores, qui pro gratia sibi concessa, tanquam receptacula sunt diuinæ huius aquæ, ceteris communicanda. Hoc siquidem Dominus per alium Prophetam, infideles Prophetas arguendo, aperte significauit, quando dixit: Reliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas non valentes continere aquam. Per flumina verò, Ecclesiæ sanctæ doctores, qui indeficientem aquæ fluxum, & cum magna abundantia spiritus semper emittunt, vt diuina flumina constituti. Per congregationes autem aquarum, vtrunque intelligit testamentum: Scripturam enim sanctam aquam appellauit Dominus, quando dixit: Qui biberit ex aqua quam ego dabo, non sitiet iterum; sed fiet in eo fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam. Quoniam autem nouum Testamentum, sacrumque Euangelium, in veteri inclusum fuit, vt thesaurus in agro ex parabola Domini, iure optimo populo illi antiquo congregationem aquarum in lege continere dixit, ex qua puram & indeficientem aquam vitæ haurire possent, & deberent. Et Ecclesiæ maiestatem simul indicauit, in qua congregatio hæc aquarum distincta est, & lucida, suauis, potabiles, omnibus populis exposita. Tertiò in conseruatione sementis, nè tactu affectato cadauerum expositorum animantium pollueretur, puritatem doctrinæ in Ecclesia catholica commendat. Et enim studiosa & Christianæ vitæ semen, quo vegetatur, nutritur, & augetur, verbum Dei existit. Quod Propheta testatur, cum dicit: Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissēmus, & sicut Gomorra similes essemus. Et ne in his in moremur, ipsemet Dominus proprio ore dignatus est exponere, cum de profeminatore illo Evangelico parabolam edisserens, dixit: Semen est verbum Dei, &c. Hoc ergo semen diligenti custodia in eâ puritate, qua Christianus in fonte Baptismi sancti, suscepit ab Ecclesia, retinere & conseruare conuenit. Inficitur autem ab hæretico, qui morticinum animal (quia sua sponte mortuus est deserens fidem) hoc loco appellatur: & similiter tu pollueris, quando ab eo semen infectum accipere studueris, secus si ille incidisset, neque eius doctrinam acceperis. Quapropter dicit: Quod si ceciderit, super sementem non polluetur. Docet præterea hoc loco diuinus spiritus,

spiritus, fratrem moribus nutantem, & etiam non adhuc plenè doctrina fidei instructum, & ob id aliquid ex antiqua sua vita, aut incredulitate, quia recenter ad fidem conuersus est, ex ignorantia redolentem, supportare: quia nouum semen est. Veterum autem iam militum Christi Iesu, & plenè fide instructorum, & eorum potissimum qui scientia pollent, claudicatio in fidē; & nouæ quædam doctrinæ contra ditionem Ecclesiæ superinductio, minimè est dissimulanda: & huiusmodi semen immundum est, & omnino vitandum: Nam malus homo per hos zizaniorum profeminator existit, vt inquit Dominus. Infirmorum autem imbecillitates solum sustinere oportere, docet beatus Paulus; quoniam ignorantia; morum defectum & con-

10 filij præmolitur.
Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vsque ad vesperum, & qui comederit ex eo quippiam, siue portauerit, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum.

15 Non solum falsas & peregrinas doctrinas Ecclesiæ catholice afferentes, sed & fratres à recto vitæ Christianæ itinere deuiantes, & quauis ratione affines & propinquos, vitare oportet. Vnde Dominus dixit: Si oculus tuus scandalizat te, eijce eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis. Quapropter postquam illos, qui fidei doctrinam contaminare possent, fugere docuit, eos nunc qui peccato suo vitam labefactare possunt, quantumuis coniunctissimi sint, declinare præcipit: Atque hinc si cadauer obiectum mundi animalis fuerit, esum eius contactum, & exportationem etiam extra castra inhibet, & immunditiam vsque ad vesperum contrahi dicit, ita vt vestimenta exportantis abluere oporteat. Vbi manifestè per propositum morticinum, fratrem moribus errantem, & vitijs funibus constrictum intelligit: cui, qui consenserit, aut eius peccati particeps effectus fuerit, aut ad id patrandum auxilium tulerit, eiusdem criminis reus declaratur: & donec pœnituerit, ne ab eius consuetudine, & viro suæ prauitatis inficiaris, abstinentum est: Vnde vsq; ad vesperum tantum hunc immundum reddi dicit. Suffragatur huic expositioni, & nomen ipsum: cum morticinum dicatur, quod sua sponte mortuum est: quod facit qui voluntariè peccatum admittit, vitioque succumbit.
30 De quo dicit B. Paulus: Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis seruans, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et B. Petrus hos alloquens, Qui militiam Christi profitentur, inquit: sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiâ, in reuelatione Iesu Christi, quasi filij obedientiæ, non figurati prioribus ignorantia vestra desiderijs, &c. Non præteribo tamen hæc, quod sæpe feci, id quod iubet Dominus; lauari vestimenta sua, eum qui exportauerit cadauer, oportere, & manere immundum vsq; ad vesperum, lotionē animæ in sanguine Christi, & eius sanctissimam mortē totius nostri meriti causam, promulgatam hic fuisse: vt aperte cognoscas, nō immundorum animalium esum, nec eorum cadauerum tactum corporalem, illi curam fuisse, sed spiritalem, quo anima peccatum committit, aut consentit. Illud manifestè explicuit Dauid sanctus, quando suum peccatum deflens ad hunc locum alludens, per aspersum sanguinem hyssopi illius diuini Christi Iesu detergi, omnino petebat, dicendo: Asperges me Domine hyssopo, & mūdabor, lauabis me & super niuem dealabor. quasi diceret, solum illi cordi esse animæ munditiam, & eam lotionē vestimentorum, siue corporum intendisse: Hoc autem, id est, immundum manere vsq; ad vesperum, nō minus luculenter, significauit, holocaustū vespertinum, quod inter omnia alia ita gratissimū fuit, vt idem regius Vates suam orationem, perinde acceptam, ac sacrificium illud, posceret. Et rursus res ipsa exhibita: Nam verus agnus Christus Iesus, vesperè, & circa horam nonam, suam sacratissimam animam, æterno Patri pro nobis omnibus tradidit. Manebat ergo immundus, homo tangens immundum vsq; ad vesperum, quoniam in morte Christi tunc futura fidendum, & sperandum iubebat, à qua omnis munditia mentis, & peccati remissio, media fide, sicut nunc Sacramentis, quando iam exhibita est, deriuatur.

55 *Omne quod reptat super terrā, abominabile erit, nec assumetur in cibum, quicquid supra pedes quadrupes graditur, & multos habet pedes, siue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.*

IN reptilium genere, alia sunt infimi gradus: & hæc rursus trifariam diuiduntur: quædam sunt, quæ super terram gradiuntur pedibus carentia, vt lumbrices & similia, quæ ore terræ affixo totum corpus trahunt. Quædam pedes quatuor habent, vt vermes aliqui, & tandem quædam alia quæ plures pedes, vt centipedes: verum quoniam ob breuitatem, gressui inepta sunt, tractu corporis, quodammodo omnia mouentur. Vnde nec à terra se attollunt, per eam continuè dilabentia, & ea nutriuntur, & vt plurimum oriuntur. & cum horrorem vel visu inferant, planum est, Dominum non horum esum interdicere, quæ ex se interdicta sunt, sed eorum hominum commercia, consuetudines declinandas docere, qui moribus & vita huiusmodi animalia se præstiterint. Quando verò plenitudine temporis veniente, misit 10 Dominus filium suum, ad redemptionem mundorum, atque immundorum animalium: populi Iudæorum & Gentium, hanc legem abrogando, his reptilibus cum cæteris per alia animalia immunda significatis, & omnibus gentibus suum Euangelium Apostolis prædicare, iussit, cum prædicationis officium iniungens dixit: Ite in vniuersum mundum, & prædicare Euangelium omni creaturæ. 15

Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis. Ego sum Dominus Deus vester, sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod mouetur super terram: Ego enim sum Dominus qui eduxi vos de terra Ægypti, vt essem vobis in Deum. 20 sancti eritis, quia ego sanctus sum. Ista est Lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viuentis quæ mouetur in aqua, & reptat in terra, vt differentias noueritis mundi & immundi, & vt sciatis quid comedere, & quid respicere debeatis. 25

POSTA lege ciborum, triplici ratione ad eius obseruationem, hortatur: ab animæ munditia, à similitudine Dei, quam quilibet homo procurare debet, & tertio ab opere redemptionis, quod homini, Deus homo factus impendit. Principio ergo ait: Nolite contaminare animas vestras: Vbi aperte docet, legem positam non corporaliter, sed spiritaliter intelligendam esse: neque ea, cibum corporis, sed animæ tantum sollicitare dominum. Animas quippe suorum electorum in templum, & proprium habitaculum delegerat, quando dixit: Deliciae meæ esse cum filiis hominum. ad quod alludens Corinthijs dixit Apostolus: An nescitis, quod templum Dei estis, & Spiritus sanctus habitat in vobis? hinc igitur animam, vt proprium hospitium, mandam, & puram amat, & verbi sui alimonia nutritam, & auctam, atque virtutibus, in speciem, & venustatem, ornatam. Polluitur autem anima, & à sua dignitate dominandi decidit, quando corpori subditur, eiusque voluptatibus inescata seruit: quod tangere immundum animal, reptile, quadrupes terrestre, & volatile, ego proprie intelligo. In eo equidem immanitas ferarum, astutiæ & doli rapacium, mirabilitas, virus & venenum reptilium, ac serpentum, reperitur. & in tot transformationes homo sic degenerans, versus apparet, quot sunt proprietates animalium, quas vita sequitur, & bruta quibus cum amicitiam inijt: vt palam fecit Dominus Ezechieli, quando perfollo pariete, maiores sui populi, (quod corporis affectibus ducerentur) reptilia adorantes ostendit. Quando verò consuetudinem, conuersationem, aut societatem inordinatè ambulantis quis sequitur, aut eius amicitiam conciliat, vel sustentat, morticinium procul dubio tangit, & anima polluitur, quia ille mortuus est, & non nisi mortis contagiū cum eo conuersans, negotiari potest. Nam qui tetigerit picem, inquit Sapiens, inquinabitur ab ea; & qui cōmunicauerit superbo, induet superbiam. Deinde à Dei similitudine: Sancti, ait, estote, quia ego sanctus sum: est enim naturæ nõ feræ, filios parentibus similes moribus se prestare debere: At nos filij Dei sumus: oportet ergo sanctū parentē, filios sanctitate imitari, vt ipsemet Dominus beneficentiam etiam in inimicos commendando, dixit: Vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est, qui solē suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Itē cum homo creatus sit ad imaginē Dei cum intellectu, & libertate arbitrij, hoc, inquit Basilius, illi tota vita elaborandum, & conandum reliquit, vt eius fiat similis pro gratia sibi concessa, in bonitate, pietate, misericordia, beneficentia, atq; omnis generis virtutis

Basilius in Hexa. homil. 10.

tutis exercitio. Quapropter iure optimo, pensum homini commissum, ab eo exigit Dominus dicendo: Sancti estote, quia ego sanctus sum. Tertio custodiam suæ legis, & voluntatis, petit Dominus nunc ab homine, propter officium gratitudinis, & redemptionis beneficium receptum: vt illo tempore legis, obstupendum illud opus liberationis ab Ægyptiorum seruitute. Etenim vt captiuitas illa corporalis in Ægypto sub Pharaone, captiuitatem totius generis humani sub principe diabolo, significabat: ita & liberatio à captiuitate illa tot portentis, per manum Moyſi facta, libertatem & redemptionem à diaboli potestate, per manum Christi Iesu tot miraculis, tamque cruentissima morte exhibita. Quapropter si commemoratio beneficij illius redemptionis corporalis, vt Deum colerent, sub immanis ingratitude nota obligabat, proculdubio plusquam bestialis est, qui Deum hominem factum, & morte insuper, non pro salute & libertate corporis, sub temporali ditione positi, sed pro salute & redemptione animæ à diaboli potestate multatum, non adorat, colit, & tota vita veneratur.

15

CAPVT DODECIMVM.

QUANTUSQUE est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstruæ; & die octauo circumcietur infantulus: ipsa verò triginta diebus manebit in sanguine purificationis suæ. omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleuerit dies purificationis suæ. Si autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. 25

OPTIMI principis & legislatoris est, non solum quæ ad Dei cultum pertinent, ordinare, & alimenta item populo conuenientia decernere, verum quæ ad salutem ciuium procurandam, & morbos depellendos spectant, statuere. Duo priora hæc diuinus legislator Moyses dispositione Domini præstitit. Tertium iam munus quod supererat ab hoc loco tradere incipit: & in hoc capite de morbo partum mulieris sequente, disponit. Cæterum cum morbus iste naturalis sit, & propagationem ipsam generis humani in diuiduus sequatur, ita vt nec depelli possit, qui legislatori curæ est, cum ei succurrere minimè valeat? Quoniam legislatio hæc non humana, sed diuina: & Dominus qui per Moysen loquitur, non tam corporum, quam animarum sollicitudine angitur. Quapropter cum morum compositio cuiusque ex sui cognitione pendeat, vt nos ad considerationem hanc induceret, de morbo hoc, & immunditia ex partu relicta, legem statuit, non vt depellat. Etenim homo in summa Dei necessitate, & indigentia viuunt, vt ad vindictam quam meretur declinandam, placatum habeat, & propitium deinde, ad propriam imbecillitatem iuuandam, moresque vitæ componendos: circa quæ duo totus sermo præcedens huius libri habitus est. Atq; vt ad eius obseruationem cristas homo deponeret, eiq; ceruicem submitteret, cognitione sui statim ante oculos proponit, vt ea habita, quid vnusquisque sit, & quam parum valeat, & quantum lege, & regula directrice indigeat, compertum habeat, atque ita ad eius adimplerionem toto animo se accingat. Sic enim hoc, omnibus hominibus à natura insitum est, vt ipsa impellente, & ipsi ethnici, id ipsum in institutione morum, in basim, & fundamentum totius vitæ constituerint, imò & in suis delubris in ipso ingressu inscriptum haberent, nosce te ipsum *γινώσθι σεαυτόν*. Ad quam considerationem nullam rem perinde valere, ac vitæ antea intentam cogitationem, periculum ille fecit, quem deiiciendæ superbiæ, & arrogantiae propria cura aliquando pressit. Quod & diuinum documentum est: Dominus siquidem aliquando Hierusalem superbiam ac insolentiam deprimens, considerationem eorum, quos vita imitata fuisset, suggerit, dicendo: Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa: quasi diceret, respice retrò & perpende vitam tuam, nam vt ex ea colligitur, ex parentibus infidelibus videris nata. Atque in eandem rem nunc, vt cognita propria imbecillitate, legem datam mente reponerent, originem cuiusque in peccato fuisse,

Ezech. 16.

fuisse, & in pœnis ipsum subsequenter, in lucem hanc erupisse memorat. Mulierem igitur masculum edentem, infirmam manere, & morbosum fœtum parere declarat; diuersa tamen ratione: nam ipsa partu immunda redditur, quantum ad impuritatem quandam, pœnam antiqui delicti sustinendo: proles verò quantum ad peccati originalis maculam, cuius rea nascitur propter Adæ erratum, quod propagatione in omnes eius posteros descendit. sic enim ait beatus Paulus: Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita & in omnes homines mors pertransit, in quo omnes peccauerunt. Pœna autem mulieris hac lege præscribitur: vt si masculum pepererit, septem primis sequentibus diebus, ita ab omni aliorum conuersatione arceatur, vt nec viro suo conuiscere liceat, 10 quo tempore menstrui fluxus, quo fœtus nutriebatur, currit: Deinde etiam triginta alijs diebus sequentibus, quoniam adhuc in sanguine est, & locum & rem quam tetigerit, inficere potest, nec sacrificium tangere, nec oblati vesci, nec templum ingredi licebat, bene tamen cum alijs conuersari, durante semper inhibitione coniunctionis cum viro. Etenim masculus quadraginta dierum spatio in utero formatur, 15 & organizatur, & aptus redditur, vt animam à Deo accipiat, quam tunc infundit, & totidem diebus immunda manet post editum filium, sic vt pœna corporis formationi, & organizationi respondeat. Itaq; maledictio illa Domini: In dolore paries filios tuos, non solum pro ipsa eruptione partus in lucem, locum habet, sed ad quadraginta sequentes dies extenditur, quando masculum parit: atque hoc, quia suis titillationibus, votis serpentis annuendo, seducta fuit, quod non fuit vir, sed illecebris eius attractus, transgressus est legem Dei, vnde omne malum dimanauit. Ex eo enim per traductionem naturæ originale peccatum contrahimus, & in mortem & ceteras miserias & calamitates, genus humanum incidit: quibus ipsum vsque adeo importunè semper laborare videmus. Quoniam autem totum tempus septem dierum reuolutione continetur, (nam eis ante & retrò extensio, non est aliud, quàm septem dierum indefinens replicatio. Ita quippe ait Basilius: Deus qui tempus fabricauit, septenario numero ipsum dimetiens, semper septenarium dierum in se ipsum reuolui iubet, temporis motum enumerantem: septenarium autem rursus, explere vnam diem, septies se ipsum in se reuertentem, quia in circulari figura dispositum est, à se ipso initium sumens, & in se ipsum desinens) hinc septem dierum spatio immunditiæ mulieris, omnis mundi duratio, vsque ad diem iudicij significatur, vt cum matrem nostram, in huius rei significationem ab exitu ab ipsa, septem diebus sic pati viderimus, totam huius sæculi vitam laboribus & ærumnis transigendam esse discamus: & quod non sit aliud, quàm militia, aut tentatio vita hominis super terram, peccato illo primi hominis admissio. Alijs autem triginta tribus diebus, qui restant, vt quadragenarius numerus resultet, extra communionem sacrorum, & liberam etiam consuetudinem aliorum, afflictu agit, in pœnam seductionis propriæ, qua peccatum Adæ, & eiectionem à Paradiso occasionauit. in felicissimo enim statu illo innocentiae, non nisi sanctissima Trinitas in animabus hominum, corporibusque, 40 ipsa spiritibus subiiciendo inhabitaret: vnde pœna & priuatio illius status ternario unitatum, & item denarij significatur. Transacto verò hoc tempore, ærumnis & calamitatibus ob peccatum pleno, dies octauus succedit, in quo circumcidebatur puer. Qui dies, resurrectionem vniuersalem significabat: in cuius pignus die Dominico & octauo, resurrectio Domini facta est. Cuius mysterij non ignaros antiquos patres permisit esse Dominus, ait beatus Augustinus: Ob quod die octauo infantes circumcidere iussit. Erit autem is dies quietis pacis, & cælestis gloriæ electis, qui probati fuerint, & igne tribulationum in præsentis sæculo, & Purgatorij in futuro, quibus plena satisfactio in hac vita non contigerit, illucescet.

Si verò filiam peperisset, quoniam octogesimo die animatur corpusculum illud, 50 totidem diebus enixa pati præcipiebatur: nam quatuordecim diebus immunda manebat sanguine menstruo defluente, iuxta consuetudinem muliebri partus: reliquis verò sexaginta sex diebus, & si munda, quia adhuc in purificatione sanguinis erat, & locum & rem tactam rubricare poterat, parienti fœminam pœna, & afflictio geminatur. Pro immunditia namque sanguinis menstrui alia hebdomada dierum superadditur, & alij triginta tres dies pro purificatione in sanguine. Etenim vt dolor partus, male-

maledictionis pœna existit, & effectus item peccati, ita & immunditia subsequens: nam hac & illa caruisset, si peccatum non præcessisset. Sed cur in partu fœminæ dies immunditiæ menstrui, & purificationis in sanguine duplicantur? proculdubio, quoniam mulier à serpente seducta fuit, vt supra dictum est, non autem vir, sed eius lenocinijs inclinatus. Vnde geminæ culpæ, seductionis propriæ, & inductionis viri gemina pœna in partu fœminæ, legitime illi designatur. Verum tamen illa quatuordecim dierum propriæ immunditiæ, propter geminum peccatum explicatum: hæc verò in testimonium perditu integri status ab utroque sexu, veru occasione mulieris. Quamobrem sexaginta sex diebus extra conuersationem omnino liberam omnium, & communicationem sacrorum manebat: Quia iste numerus duplicem perfectionem signat, bis senarium continens, qui in denario numerus perfectus existit: & quoniam ea se & viru priuauerat, eiectionem à Paradiso occasionando, meritò in pœna hac quæ patitur, per antithesin priuatio doni in utroque significatur. Cæterum ne ob hoc mulier animum despondeat, in salutisque contentione deiciatur: in gratiam & solamen eius subdit Apostolus loco citato: Saluabitur autem per filiorum generationem si permanerit: quasi aperte dicat: hoc illi in gloriam & coronam ampliorem cessit, si filios probè in Christiana vita educauerit, in fide nempe, spe, & charitate, ceterisque virtutibus harum ministris: à qua potius, quàm à viro hæc educatio pendet, quod indiuiduam vitam in fantiæ, & pueritiæ tempore cum illis agat, non sic autem vir. Generatio etenim hoc loco idem, quod educatio 20 & institutio sonat, secundum quod quidam eleganter dixit: tunc vniuscuiusque generationem finiti, quando eius natura perfecta in suo genere euadit. Eatenus autem semper generari: Quapropter hominis generationem vsque ad finem augmētī, & virilem ætatem protrahit. Atque similiter, quando in vita studiosa institutione quis proficit, generari dicitur. Vnde & B. Matthæus Christi Iesu ortum diuinu, & vitam sacrosanctam 25 enarraturus, suum Euangelium, Liber generationis Iesu Christi, inscripsit. Saluabitur iterum, per filiorum generationem: quia filij rectè educati memores dolorum, & angustiarum, quas pro ipsis mater pertulit, vt ipsi gratificetur, ipsius salutem bonis operibus & orationibus iuuabunt. Vnde per filiorum, & non filiarum generationem, dixit: quoniam Scriptura filios, qui bonæ indolis fuerint, nominat, vt eas generationes narrando, 30 quibus ad Noe & Patriarchas, genus deducebatur, filios tantum antiquos illos parètes prodir, & non filios & filias, vt de cæteris à mandatis Dei declinatis dicit. Et tandem quod non absque magno merito, dolores partus mulier sufferat, quando cum Deo, animo bene composita, in eius obsequium, & Ecclesiæ multiplicationem, eos labores subierit.

Cumque expleti fuerint dies purgationis suæ, pro filio siue pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columba siue turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij, & tradet sacerdoti: Qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, sic mundabitur à profluuio sanguinis sui: Ista est lex parientis masculum, aut fœminam.

Quod primum quispiam à calamitate aliqua, periculose liberatus intendit, est se in benefactorem gratū exhibere: nec aliud cogitat, quàm quomodo illi gratias agat, ob beneficium acceptum, quaque re acceptum illi referet quicquid sibi inde boni contigerit. Quod si vinculum societatis humanæ, hoc gratitudinis officium tam strictè exigat, iam tu lector perpende, quanta cum ratione idem Domino debeat exhibere mulier, quæ inter angustias partus constituta, cum vita & pelle euasit, quæ prolem incolorem suscepit, quæ tempore immunditiæ, morbum cum profluuio sanguinis agnascens superauit: Hac igitur de causa lege Dominus statuit, vt completis diebus purificationis, secessionis, & separationis, ab usu communi rerum, ne eas cõtaminaret, in templo coram Domino cum sua oblatione compareat. Veru post hoc officium, aliud idem Spiritus diuinus intendere videtur, quado nō pro se, sed pro filio aut filia munus offerre iubetur. atque causam explicando, columbum siue turturem pro peccato afferre. Quod non parum impeditum hunc locum reddit: Nam nullu aliud peccatum quàm originale, paruuli huiusmodi tunc habere poterant, quod & B. Augustinus sentit, adducendo Apostolum clamantem: Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, Rom. 5:

& per peccatum mors: & sic in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. & Regium Pſaltem etiam plorantem: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, siue aluit, ut ipse legit: quia mater concipiendo non peccauit, sed per conceptionem, in alendum suo sanguine, peccatum transfudit, quam primū anima infunditur. quōd lege ordinaria, quando mortis periculum antē nō immineret, fœmina ab originali, hac oblatione mundaretur. bene quidem tamen masculus per circumcisionem diei octauæ, ab eo iam erat liber: quorsum ergo hîc iterum pro eo simul cum fœmina contenditur? & rursus difficultatem auget, quod in adimpletionem huius legis puerum Iesum (qui nec originale, nec aliud peccatum habere potuit) induxerunt parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo. Forſan apte expedietur locus, si naturam originalis peccati probè tenueris: Nam eius vis & cōditio est, cum totius naturæ peccatum sit, quamlibet personam, eam ex descendencia Adæ, per propagationem suscipientem, lethaleriter inficere. Quamobrem, etsi per circumcisionem dimissum esset, quantum ad infectionem personæ, quia fides sic protestata id valebat efficere, tamen quantum ad naturam humanam eius primam sedem, & subiectum, exosa erat Deo: nulli siquidem ad cælum aditus patebat, antequam passio Christi Iesu, legitimum tantæ offensæ pretium, fuisset exhibita. Atq; in protestatione huius fidei, solutionis, & liberationis totius naturæ, pro eo peccato simul cū fœmina masculus oblationem offerebat. Cui rei suffragatur, quōd oblatio iussa, agnus anniculus est, quem turtur, aut pullus columbæ comitatur, si res familiaris suppetierit: agnus quidem in holocaustum, auis verò pro peccato. Vbi agnus hîc Christum Iesum se totum igne charitatis accensum, & tribulationum atque tormentorū in cruce pro nobis absumendum, ea puritate & fortitudine, qua anniculus agnus vigere solet, significabat: quod explicans eius præcurſor Baptista, hac compellatione vsus, clamabat dicendo: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ipse enim etsi sufficientissimè abstulerit omnia peccata; primum tamen peccatum originis, quo tota natura humana Deo infensa erat, & ex quo cætera tanquam ex fonte riniscaturierant, & tanquam propagines ex radice pululauerant. Vnde quam primū Saluator mundi in lucem fuit editus, iram æterni Patris in naturam hominum iam pacatam, angeli decantauerunt, dicendo: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bona voluntas, Dei scilicet. Quoniam hanc fidem passionis Christi, id est, Redemptoris nostri, parens nomine infantium, protestabatur, quæ nulli vnquā efficaciter profuit, nec proficere potest, nisi actualiter applicata, quod post Sacramenta principaliter efficere habet pœnitentia, gemitu columbæ, & turturis potissimū hic significata: Inde harum auium oblatio simul cum agno est requisita. Etenim pœnitentia peccatorum gemitum, cum quadam vitæ emendandæ cura, & attentione item atque cautione, contra nocentium hostium infectionem, requirit: quæ memoratis auibus plenè reperitur: vtraque enim lata & tristis, gemitu focium vocat, & suam solitudinem gemitu meditat, & colli extensione, & contractione, atque visus seueritate, nunquam non præsentiam hostium ut sibi caueat, suspicatur. Hæc autem animam Deo gratam & amicam reddunt, virtute tamen meritorum Christi, quibus innititur: Quapropter eam ex se exeuntem, & ad Dominum confugientem, (ad hunc locum alludens) amicam, columbam, & formosam sponsus appellat. Imo eius compositionem celebrando, ad eò pulchram æstimat, quōd oculos columbarum habere dicit, absque eo quod intrinsecus lateat. & rursus, quōd ad fructus pœnitentiæ, & cæterarum virtutum, perinde ac arbores tempore verno, proferendos properet, turturem, veris nunciam, appellat. Sic quippe ait: Iam hyems transiit, imber abiit, & recessit, perturbationum scilicet, tribulationum, & peccatorū, vox turturis audita est in terra nostra. Quod si copulatiuè legeris, ut B. Augustinus, pullum columbæ, & turturem requirere Dominum; duas conditiones vitæ comites à suo assecla exigere intelliges, & vigilè pœnitentiam, quam columba vestigiatur, & Christi Iesu cognitionem & fidem, quam turtur notat. Negligentia enim legis præfinitæ, homo in peccatum incurrit, & sequacem eius immunditiam, innocentiam illius status amittens: Quapropter & correctione pœnitentiæ, & scientia ac fide Christi Iesu Redemptoris nostri, semper indiguit: ut si non ad eandem, ad æquiualentem saltem, quātum ad ius cælestis gloriæ, modo præscripto ab Ecclesia, in innocentiam restitueretur. Vnum equidem tempus fuit, quo vnigenitus Filius Dei homo factus, in terras concessit, in cuius expectatione populus ille tempore legis

legis vixit, & eo accedente lætari (perinde ac turtur veris occasione) proficere, & suam salutem negotiari debuit. quem quōd minus hoc cognouerit, turture insipientiorem, tempus visitationis suæ non cognoscendo, aliquando obiurgauit. Dominus. & alibi, Christus Iesus eius interitum condolens, veluti ad turturis cognitionem remittendo, flens super Hierusalem, dixit: Si cognouisses & tu quæ ad pacem sunt tibi hodie: modo abscondita sunt ab oculis tuis. Cæterum pius lector nō abs re rogabit, quando turturem Dominus in sacrificium requirit, cur non columbam eius, sed pullum columbæ deposcit? attende animalium magisterium, homini datum, quando suum super ea & cætera omnia retinere nesciuit. Duo sunt quæ vitæ integritatem, ut suppositæ ædificio bases, stabiliunt, quorum alterum, alterum includit; continua, scilicet, indigentia Dei, qua homo laborat, & eius cognitio: quæ ita se mutuo aduocant, ut quantum quis pluris indigere Domino, non solum in gratuitis, sed etiam in naturalibus cognouerit, tantum maioris cognitionis Dei, ad vitam promouendam, assequatur: & ecōtra quantum in Dei cognitione sic profecerit, tantum cum maiori eius indigentia agere, intelliget. Hæc autem nos diuinus Spiritus docere intendens, ac alta mente, ad vitam Christianè transigendam, reponere commendans, pulli columbæ aut turturis oblatione, ipsi protestari, ab ipso vitæ initio voluit: Nam illud, columbæ pullus vel maximè ob oculos ponit, quōd volucrum nulla sit, quæ importunius, vrgentiùs ac ignauius parentes pro alimento sollicitet, utpote quōd tota salus, vita, & esse ab ipsis omnino pendeat: continua siquidem alimenti petitione, præsentem parentem vexat, expansis alis, ac remigatibus, ingenti clamore inclinat: & non nisi à parentis ore, in proprium os immisſum cibum suscipit. Atque ut similiter nos Deo indigere admoneret, ut non minus importunè & impensè, nostram fatendo ignauiam, Deum sollicitemus, & obsecremus, non columbam, sed pullum offerri petijt. Quod est semper orare, ut Dominus dixit: & sine intermissione, ut eius Apostolus sanctus Theſſalonicensibus explicuit. Qui enim cum consideratione huius indigentia Domini viuunt, in qua omnis Christianus viuat oportet, semper mentem vel ab ipso opere expergefactus, in Deum attollit, auxilium petendo, ne eo offendatur, quin potius gratificetur & seruiatur. Turtur verò symbolum ponitur scientiæ, qua suæ saluti consulit, non autem eius pullus. Ita ergo delata oblatione ad ostium tabernaculi testimonij, quod B. Lucas sistere coram Domino dixit, infans Domino offerebatur. & cum accepisset oblationem sacerdos, & orasset pro matre, munda reddebatur. Oratio etenim sacerdotis pro emundatione matris ordinabatur, & non pro infante primū, sed oblatio, ut dictum est. mundatio autem eius in hoc posita erat, quōd cessabat pœna enixis, ut narratum est, posita.

35 *Quod si non inuenit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.*

40 **Q**UONIAM non omnium eadem fors & facultas est, post oblationem diuitum, pauperum iam pro sua tenuitate signat, duos nempe turtures, aut duos pullos columbarum. Verum cum agnus oblatus, passionem Christi Iesu significaret, cui omnis nostra pœnitentia, & vita quæ Deo grata esse debeat, niti oporteat, qui ab oblatione agni pauper eximi potest, cui non aliud ostium, cælum introeundi, quam Christus signatus est: Ita sanè, nam ipsemet dixit: Ego sum ostium, si quis per me introierit, saluabitur.

45 Quapropter ratio cogit, sensum spiritalem hîc attendendum, ut diuites, maiores in fide, dignitate & gubernatione Ecclesiæ significant, quibus tabernacula duædandi populum credita sunt. Pauperes verò populum ipsum, & minores, qui illos sequi debent in cathedra Moyſi sedentes, & iuxta eos tanquam iuxta aratores boues, ut inquit B. Iob, spirituales pastus carpere. Vnde fidem vniuersalem Ecclesiæ sequendo; quæ agnum anniculum, id est, Christū pro omnibus offert, sufficit minoribus, ut pauperibus, sua munuscula, ut par turturum, vel pullorum columbæ, eidem innitendo, offerre. Et rursus, cū mentionem oblationis pauperum intulit Dominus, mysterium significauit, Christum nempe Iesum, ad mundi fastum deprimendum, pauperem nasciturum: qui quoniam agnus immolandus erat, ut inquit B. Augustinus, sufficiebat par turturum, aut duos pullos columbinos offerre, ut sacrum Euangelium refert hoc loco præceptum fuisse. Cæterum,

rùm, cur non offerendo agnum, geminat aues, cum antea vno turture, aut columbino pullo contentus fuisset? Myſterium proculdubio ſignatum eſt hîc. Memorata namq; aues, hoc commune habent, vt inter omnes, apprimè ſanctum matrimonij Sacramentum in hominum magiſterium, præeſtigiunt, dum ita mas & foemina ſe affociant, vt indiuiduè viuant, & ſub tanta fide, vt neuter alteri foedifragus, aut adulter deprehendatur: atque caſtiſſimum & ſanctiſſimum illud matrimonium præſignans, beatiffimæ virginis Mariæ & ſancti Ioseph, ſub quo de virgine deſpõſata, & iam nupta vnigenitus Dei Filius homo factus, proditurus erat, ſic ſociatas in purificatione virginis offerendas, hoc loco præfigurauit, quoniam mos earum eſt in ſingulis foeturis marem & foeminã ſemper edere. Chriſtum Ieſum ex virgine naſciturum Spiritus ſanctus manifeſtè hoc capite notauit, cum dixit: Mulier ſi ſuſcepto ſemine, &c. aperte indicans, (vt eleganter notauit Galatinus) futuram puellam, quæ non ſuſcepto ſemine, ſed clauſtris virginalibus obſignatis, conceptura erat. Vt apertius Eſaias prodidit, dicendo: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, &c. Congruit tamen diuino conſilio, hunc diuinum partum diabolo occultatum fuiſſe, quamobrem ſub matrimonio futurum, in ipſo rerum initio prænunciavit Dominus per Adam, dicendo: Hoc nũc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, propter quod relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Quod explicans B. Paulus, inquit: Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia, quod tunc celebratum eſt, quando ſub lege matrimonij ſancti, in viſceribus ſanctiſſimæ virginis conceptus eſt. Deinde etiam idem matrimonium hîc figuratũ eſt, quando duobus ſociatis turturibus, aut columbinis pullis oblatiſ pro eo, in templo Domino præſentari voluit. Præterea ſub lege matrimonij, Dominum Ieſum incarnari oportuit, vt nutrimum haberet, & comitem beatiffima virgo, in fuga ad Ægyptum, & reductione, & cæteris vitæ neceſſitatibus occurrentibus, vt inquit Origenes. & tandem in ſanctificationem Sacramenti matrimonij, cuius legibus obiectus Dei Filius homo fieri voluit, eas approbando, imò ſuæ Eccleſiæ multiplicationem naturalem, ſic & non aliter exigendo. Ob quã etiam rationem primum miraculum editurus, atque in matrimonio ſpiritali, Eccleſiæ filios ſpiritalis generare incipiens, matrimonio carnali (quod illius fundamentum exiſtit) intereſſe voluit. Ad hæc, cum minùs, matrimonium ſit oblationis, qua offerens, ſe Deo dicat & conſecrat, quando geminas aues petit, proculdubio charitatem Dei, & proximi commendat, & eam teſtificando, nomine infantis, patrens, par turturum, aut duos pullos columbinos offert:

CAPVT DECIMUMTERTIVM.

Quintus eſt Dominus ad Moylem & Aaron, dicens: Homo, in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color ſive puſtula, aut lucens quippiam, id eſt, plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad vnum quempiam filiorum eius.

NVLLA res adeo ob oculos nobis Dei voluntatem ponit, ac noſtræ miſeriæ continua & intenta conſideratio: ob quod poſtquam eam, peccati originis contemplatione oppoſuit, in actualium conſiderationem nos iam adducit, quæ cum ex ſuperbia, auaritia, concupiſcentia, & cæteris affectibus illud vendicantibus, oriuntur, vt talis radiceſ propagines, ac arboris fructus, non minùs humanam infirmitatem & imbecillitatem redarguunt: vt hinc impenſus ad legis adimpletionem, in qua Domini voluntas nobis innotefcit, accingamur. In feliciffimo illo innocentiaſ ſtatu homo poſitus, ſi ſibi coſcius perfeueraffet, Deo ſemper obedientia coniunctus, in omni ſcientia & dominio aliarum rerum, & ſui, cum vitæ incolumitate, abſque omni ratione poenæ, quã nunc poſt peccatum experimur, ageret: At Deo repugnans, in propriam incidit excellentiam, in ignorantiam, in ſubtractionem item obedientiaſ cæterorum animantium, imò ſui ipſius, carne inſurgente cõtra ſpiritum: ſenſit mortem etiam, morbos, & ceteras infirmitates, eiufdem memoratrices. Propriam namque excellentiam, ſerpens ille antiquus, vt qui ingenium naturæ humanæ iuſtitia originali deſertum, optime nouerat, ſibilo illo, quo dixit: Eritis ſicut dij; in naturam inſufflauit humanam: & in tantum tumorem, veneno imbibito, ſe extulit, vt ſibi ſolum fidens, diceret: Non eſt Deus, id eſt, non habet curam

curam rerum humanarum, vt libuerit viuere, quis prohibet? & qui tanta rerum cognitione pollebat, vt iuxta earum proprietates, quas optime nouerat, vocaret eas, ita ignorantia vindicè, mulctatus eſt: vt in tenebris & umbra mortis homines non ambulare, aut ſtare, ſed federe propheta dixerit. Et cæcus ille prudens ſecus viam mendicans, idem confeſſus eſt: quando Chriſto Ieſu roganti, quid vellet ſibi fieri: totius naturæ humanæ vocem edidit, dicendo: Domine, vt videam. Subtractionem autem obedientiaſ cæterarum rerum, imò in vindictam peccati, cõtra hominis rebellionem, & potiſſimum ferarum, & ſui ipſius, quod Dei impemum homo non agnoſceret, quis non videt? Quod & Scriptura non tacuit. Nam Noë, quod Domino obſequutus fuiſſet in fabricatione arcæ, & animantium reſeruatione, omnia morigera fuerunt; quæ viriſ in eum antè proiicerent. Atque ob eandem rem inteſtinum, & plusquam ciuile bellum partium animæ ſenſualium contra rationem indeficiens exortum eſt: vt inobedientiaſ commiſſaſ, intra ſeipſum homo plecteretur, carne concupiſcente aduerſus ſpiritum. mortem verò; morbos, corporis infirmitates, & cuiuſuis generis afflictiones, grauiffimi illius commiſſi animaduerſiones eſſe, ipſemet Dominus declarauit, quando ante paradifum voluptatis, Cherubim collocauit, flammeum gladium, atque verſatilem habentem, ad cuſtodendam viam ligni vitæ. Cum autem hæc omnia poenarum genera, hominem circumſtantiã, continuè in ipſum ob peccatum impetant, atque ea ratione id ſemper memorent, præcipuè tamen corporis affectiones & infirmitates, hoc efficiunt, & corpus afficiendo, ægrotationem animæ, & peccatum dominans ſuapte natura repræſentare habent. Hac quippe doctrina ſanaturus Dominus paralyticum, animam prius curauit, dicendo: Con fide fili, remittitur tibi peccata tua. & rurfus, morboſo illi triginta octo annorum, poſtquam eum liberauit, dixit: Vade, & noli ampliùs peccare, ne deterius tibi aliquid contingat: & denique, quoniam ipſe Dominus Ieſus, peccata & animarum morbos curaturus aduenerat, in huius rei teſtimonium, morbos corporis paſſim depellebat, mortuos ſuſcitabat, & dæmones peccatorum primarios auctores ab oppreſſis eiſiciebat, & noſtra inſuper peccata proximoſ morti ſuſtinendo, quæ non tormenta, afflictiones, & poenas, in eorum ſolutionem non ſuſtulit? Etenim viuendo & moriendo, vt inquit propheta, verè dolores noſtros ipſe tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit. Diuina enim ſua ſapientia ex peccati effectibus, vnde vim ſuam & robur acceperat, antidotum contra ipſum confeſcit, vt qui mala hæc poenæ patienter tulerit, non ſolum peccatum debilitabit, verum ipſum vincet. & quoniam pharmaci amaritudinem habent, cæleſtis ipſe medicus, vt mitiora nobis redderentur, diuini ſui amoris dulcedine obducta, & lenitate indici bilis ſapientiaſ complanata, prior recepit, & omnem eorum amaritudinem ebibens, eadem dulcorata nobis reliquit.

Morbi igitur corporis, morborum animæ, primi indices ſunt, & inter omnes lepra, ſcabioſus morbus principem locum tenet, vnde & in poenam peccati, eam ſolitus eſt infligere Dominus, vt in Mariam contra Moylem murmurantem, quæ lepra plena fuit, & extra caſtra eiecta: & Oſias Rex, quod ſacerdotum officium uſurpare contenderet, incenſum nitens adolere Domino, ilico lepra percuffus fuit. Et in teſtimonium, quod Dominus Moysi remittere manum in ſinum ſuum, quam cum miſiſſet, protulit leproſam inſtar niuis. Quoniam quicquid exierit ab homine proprijs viribus tantum innixum, quid niſi peccatum eſt: atque merito, morbus hic in noſtram poenam primum delectus eſt: quoniam ex ſuperfluis, & redundantibus humoribus in cutem ſe extendens, totum hominem deturpat, vt peccatum ex concupiſcentijs indomitis natum, in totam animam ſe diffundens, eam deformat. Volens ergo Dominus leges præſcribere, quibus cognitionem peccati ſacerdotes venarentur, per modos, quibus leproſus corpore cognofcitur, & quibus recens aut inueterata lepra dignoſcitur, per hæc ſenſibilia ad intelligibilia nos manuducendo, procedit. Quod autem ſcopus & ſinis intentus ab Spiritu ſancto hic ſit, & non ſenſibilis tantum lepræ mundatio, vt animales Iudæi exiſtimarunt, luce clariùs patet. Nam quorſum valetudinis corporis (quod animæ ſeruus, & mæcipium exiſtit) tanta cura eſſet Domino: nunquid de bobus cura eſt Domino, an de animabus quorum leproſorum cognitio ad ſacerdotes deferretur, qui ſpiritualibus rebus miniſtri deputati ſunt, & animabus lucrandis, non corporibus? Erant enim & tunc medici, quibus ex

bus ex officio corporum morbis prospicere conueniebat, atque de his iudicare peritia suæ artis, certius & commodius valeret. Præterea, quid est, Dominum ad Moysen & Aaron loqui, cum solus Moyses legislator sit, & nomine Dei loquatur? nisi quod sub cortice literæ, quam Aaron repræsentabat, sensum spiritalem recondebat, quem Moyses significabat. Ita enim Dominus docuerat, Aaronem, os Moysi constituendo, in his verò, quæ ad Deum pertinerent, Moysen ipsum designando. Quod & David Rex explicando, semel loquutum esse Dominum in lege memorat, tamen duo audiuisse, literam nempe, & spiritum: illa ut exemplo sensibili manuducebat. hic verò animam cibabat, & in fide instruebat. Vnde explicatio quod audiuerat, subdit: Quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia, quoniam cortice legis se Deum vitonum, ut alibi idem Regius vates decantat, se ostendit: In Euangelio verò sub ea recondito, omnino in nos misericordem. At quia omnes via Domini misericordia & veritas, utrobique semper vnicuique reddit Dominus secundum opera sua. His ergo de lepra, & morbo animæ, primùm hoc loco sermonem haberi maneat definitum. Ait ergo, homo in cuius cute, &c. Vbi compellatione ipsa, qualem se præstare debeat, quem instituere Dominus intendit, comonefacit. Homo enim ad imaginem Dei factus, quoadiu ex ratione, & præscripto eius vivit, Dei imaginem, ad quam creatus est, seruat: eamque non frustra recepisse, dum operibus conspicuam omnibus facit, demonstrat. Quando verò secus agit, more brutorum sensus sequendo, Dei imaginem negligit, deturpat, ac deformat, alienam effigiem nepe diaboli in se sculpendo. Quapropter ut nummus adulterinus aliam, quam Regis faciem, aut stigmata habens, ab eo respuitur, nulli vsui commerciorum valens, imò eo vtens plectitur, ita qui impressam in sua vita, Dei imaginem, id est, liberi arbitrij rationem non exhibet, ut adulterinus nummus, vsui Domini non valens, ab eo negligitur, & incorrectus, tanquam monetæ publicæ falsarius punietur. Vnde quidam, limites huius naturalis conditionis transgressos, vbilibet videns, in frequentia hominum, totus negotiosus mediâ die, inspectrice lucerna, hominem quærebat. Aptissimè ergo casus hominis exploraturus hic Dominus, dignitatis, quam in ipsa conditione accepit, hominem appellando admonet. Atqui, cum homo ab eo, quod debet, degenerat, & cadit, sed solum sibi malum est, & Deum offendit, verum tolerabile: Attramen, quando peccatum scandalosum est, & in plures, radices suas extendit, quoniam multorum infectiuum est, & dissimulatum, totam rempubl. occupare potest, id Dominus impunè non permitit, sed extra castra ilico patratores eijcit. Quamobrem morbo lepræ, qui sui ipsius in totum corpus diffunditur, si inter initia non reprimatur: & in cute, & superficie carnis generatur, huiusmodi peccatum confertur. Indicat autem se primùm lepra, tumore quodam colorem natiuum variante, & in modum scabiosæ pustulæ, deinde serpens: & item alio modo, candicans, & niuem colorem referens: propterea has tres species notans, per diuersum colorem, ortam in carne, per pustulam, & quippiam lucens quod appareat, significat. Nam semper quod in homine quippiam simile lepræ, aut quod eius suspicionem ingereret, videretur, ad sacerdotem adducendus erat. Vbi Christiane lector aduertat oportet, quantum odiat Dominus publicum peccatum. Perinde etenim se habet ac publicus grassator, & pirata, qui absque Dei timore, & hominum pudore quoscunque obuios, audacter offendit, spoliat & perdit. Quapropter statim inter initia exulare, & à populo extrahi statuit: ne maiores radices nacti, possessionem & naturale solum, in sui defensionem alleget, & totum populum inficiendo, imò vniuersam Rempublicam, in morem & consuetudinem veniat, & tanquam res iam licita, & sanctificata, cum magna Dei offensa, & populi strage, impunis erret. Vnde grauissima supplicia per diutinas captiuitates, & hostium innumeras victorias, populum illum Dominus afflixit: ad quæ respiciendo, ut à sua Ecclesia tot flagella Dominus amoueat, si quæ, genus & antiquitatem allegando, quæ Deum sic exasperent, in morem venerint, explorare oportet, eaq; è medio tollere, & tibus peccati prauis consuetudinibus firmatas, omnino scindere. Interim enim timeo, ne iustis & timoratis viris, orationibus Dominum pulsantibus, respondeat, quod Hieremiæ: Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te: & item quod Ezechieli dixit: Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, ut prauaricetur prauaricans, extendam manum meam, & conteram virgam panis eius, & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem & iumentum: & si fuerint tres viri isti in medio

Exod. 4.

Psal. 61.

Psal. 93.

Psal. 14.

Diogenes.

Hiere. 7.

Ezech. 14.

medio eius, Noë, Daniel, & Iob, ipsi iustitia sua saluabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute, & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium eius separabitur.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

50

55

PRINCIPIO notissima lepræ iudicium ad sacerdotem defertur, & eius arbitrio etiam sententia remittitur: Oportet tamen prius, ut ordo iudicij exigit, rem exactè cognoscere. Quare lepræ manifestationem, tribus notis facit, quando in cute est scalptio, in album colorem mutatio, & partis affectæ superficies reliqua carne submissior & profundior. Quæ cum ad peccati indicationem ordinentur, cuius cognitionem sacerdos confessarius habere debet, ut retinendo aut remittendo, rectum iudicium proferat, in eo hæc consideranda sunt: Sacramenti enim confessionis quædam ratio hic subfigurabatur. Tria ergo in huiusmodi peccato, ut ad iudiciū sacerdotis refertur, considerantur: Primùm, quod appareat macula in cute, siue scalptio mordeat, nã de occultis Ecclesiæ non iudicat. Quid mihi, ait Apostolus, de his quæ foris sunt? quare nec sacerdos cognoscere de occultis potest, quæ per accusationem in confessione non prodierint: Quocirca caueat penitens, ne aliquod peccatū cælet: nam cum in cute non apparuerit, quouis prætextu absconditum, ad iudiciū sacerdotis non pertinebit, & tota res circa alia defecta infecta manebit. Secunda nota siue indicatio, à mutatione pili in albū colorem sumitur. Capilli etenim, mentis cogitationes in Scriptura significant: In hanc quippe rem Nazæorum professio scindere capillos non permittebat, quod illius instituti religiosi, ut exteriùs, ita & interiùs sancti esse deberent, & cogitationes quæ ex lege secundum Dei voluntatem acceperant, permanerent, nec extrâ diffunderent, ac vagarentur: sed intus spiritui adiacentes, in eiusdem promotionem extenderentur. Et harum rerum similitudo, rem satis exponit: Nam quemadmodum capilli in capite oriuntur, cuius tegumento, & ornamento seruiunt, ita & cogitationes, ex Dei voluntate in mente oriundæ, eam contegunt & ornant: Albedo deinde, quoniam in eius mixtione lucidum, notabiliter dominatur, (vnde supra, loco coloris albi, lucens quippiam, posuit) lucidum & perspicuum, quo res videntur, notat. Quapropter pilorum in album colorem mutatio, manifestationem & detectionem prauarum cogitationum aperte significat, per externum peccatum, quod in riuuam & scandalum aliorum habet cedere. Etenim ut capilli, quod in capite oriuntur, vbi mens residet, & suam sedem habet, assumpti sunt, ad eas cogitationes significandas, quæ rationis sunt, & legis Dei examen subeunt (quibus testam & ornatam semper mulierem desiderat Apostolus: propter quod dixit, Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum, vnum enim est, ac si tondeatur, &c.) ita & pili reliqui corporis, quod in carne oriuntur (quæ legi Dei subiecta non est, nec esse potest, ex se videlicet stragem peccati sequens) ad affectus perturbationes, & passiones notandas, ex quibus non frænatis, peccata pullulant, fuerunt præsignati. Tertia nota, quæ lepram manifestat, profunditas loci affecti existit, quæ non solum peccatum in cute, id est, opere externo prodiens, aut quod fratrum offensiuum sit, se albore manifestans, sed quod vetustate vitium exulcerans euasit, plane demonstrat. Quemadmodum vlcus, quod carnem corrodit, & humiliorem reliqua reddidit, vetus morbus iudicatur, & immedicabile censetur: ita & peccatum (quado habitu firmatum est, vitam eius in quo residet commaculans, humiliore item & submissiore reddens cõmuni viuendi modo, à legibus communibus & Ecclesiasticis præscripto, vlcerosus animæ morbus iudicatur, atque ob id curationi difficilis. Ratio quippe à sua dignitate & dominio, in corpus deturbata iacet: depressione huius partis tota populi communitas lesa suis viuendi institutis concipitur: & à candore illo baptismali denique is ita deiectus est, ut nisi fidei stapedam, cui ad penitentiam innitatur, haberet, perinde ac ethnicus incurabilis haberetur. Huiusmodi ergo, quoniam plagam habet notiffimæ lepræ, ad arbitrium sacerdotis, à cæterorum consortio separandus erat, ut confundere sic, & erubesceret, atq; ad sanio rem mentem veniret. Quod ut optimus Scripturæ interpret, explicuit B. Paulus dicendo: Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate: & ne commisceamini cum illo, ut confundatur, & nolite quasi inimicum existimate, sed corripite ut fratrem. In quam rem, ex communicatione sancta

Confessio

1. Cor. 5.

manifesta

albi capilli

Num. 6.

capilli cogitationes que debent latere

1. Cor. 11.

Rom. 8.

ut caro subiaceret mor

60

ad Thef. 3.

mater Ecclesia vitur: que pro peccatis publicis, vt hoc loco obumbratum est, infligenda esset, honori & gloriæ Dei primùm prospiciendo, nõ pro furtis & rebus vtilibus, vt passim à iudicibus pronunciat, nisi tantùm rei momentum, quod id expoceret. Separatio item leprosi noti, à conuersatione aliorum, pœnitentiam, qua reordinandus venit peccator, qui malè agendo animæ potentias læserat, & vitam cõmacularat, significat: & satisfactiõnem etiam, qua pœna temporalis, huic deordinationi debita, soluitur, quæ non soluta in Purgatorio luenda est: Etenim componere, ac in pristinum statum restituere oportet, quod malè à sua dignitate perturbatum fuerat, & pœnam sentire, illud quod inani fructione tactum, deliquit. Nihil quippe maculatum, aut inordinatum, cælum, vbi summus ordo, & summa perfectio est, ingredi potest; nisi priùs in natiuum nitorem, naturalemq; integritatem, restitutum sit. Quare, pro quo in hac vita ieiunijs, orationibus eleemosynis, & macerationibus non satisficit, in Purgatorio satisficietur. Et quoniam potius confessarius, ad vitæ emendationem, & delectarum facultatum pœnitentis cõpositionem, quàm ad taxationem pœnæ Purgatorij attendere debet, hinc ad sacerdotis arbitrium leprosus hic notus separabatur. Placet quidem propter memoratas rationes, pœnam temporalem, post dimissionem culpæ, ex peccato relinquui. Quod si æternæ, & inferni, commutationem esse volueris, vt communiter sentiunt doctores, sit sanè. Cũ tamen quodlibet mortale peccatũ, seditionis, contradictionis, & inobedienciæ in proprio subiecto causa sit, quemadmodum illud primũ in tota natura; in pacationem, & cõpositionem partium animæ, per debitam subiectionem, temporariam pœnam, in hoc, aut in futuro sæculo soluendam, per sustinentiam, à Deo ordinatam fuisse, ego maximè probo. Vnde hinc septem annorum cuilibet peccato præfixam, diem pro anno computando, vt Scriptura solet facere, Theologi doctores colligunt: & forsàn, per totius vitæ curriculum, vniuscuiusque qui offendit, intelligitur: quãdoquidem hebdomadam septem dierum, præsentis vitæ tempus significare iam positũ est. Ob quod & Regio Psal-
 25
 ti propter adulterium cum Bersabe, non defuturum gladium in domo sua à propheta indicitur, quem & toto suæ vitæ tempore senfit.

Si autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septē diebus, & considerabit die septimo: & si quidem lepra ultra non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus alijs, & die septimo cõtemplabitur. Si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est, lauabitq; homo vestimenta sua, & mundus erit.

IMPORTVNISSIMVS morbus videtur fuisse illo tempore lepra, siquidem tã familiaris eius cognitio erat sacerdotibus, qui ab arte medica maximè abhorrent. Quod & Dñs innuit, quando tempore Elisei plures leprosos affirmat fuisse in Itael, solum tamen Naaman Syrum fuisse mundatũ. Est cõgruenter quidẽ, quandoquidẽ tunc nondum accedente in carne Dño, peccatum maximè viguit: cuius significationem sua importunitate, & diffusionem in totũ corpus, lepra non medicata exhibebat. Et quoniã peccatum, per summũ sacerdotem Christũ erat auferendum, meritò eius iudicatio, & symbolum cognoscendum, & medendum, sacerdoti demãdabatur; ne in totum populum extenderetur. Igitur cũ eius officium præscripserit, quando lepra notissima est, quid agere debeat, quando eius morbi suspitione aliquis laboraret, iã designat. Quando ergo nota lepra in aliquo appareret, ita quod maculã, aut pustula albicans, aut lucẽs eius suspitionem præberet, si reliqua carne pars affecta non esset humilior, nec pili colorem mutassent, recludendus erat septem diebus, quibus elapsis, si visitatus eodem tenore persisteret, expectandus erat alijs septē diebus, quibus trãfactis, si inspectus, nõ creuisset pustula; & si obscuriorẽ colorẽ ostēderet, declarandus erat mundus, & scabies tantũ ea affectio iudicanda: quare lotis vestimentis mundus abibat. Quæ vnquã lepra separatione à cõmuni cõmercio, aut reclusionẽ sanata fuit, aut quis medicus similib; remedijs vsus, eã aliquãdo expulit: nullus sanè. Curatio ergo nõ lepræ corporis primò, sed mētis, & peccati hic manibus suscipitur. Cui suffragatur, quod reclusio, aut separatio septē dierũ erat, qui numerus remissionis peccatorũ existit; promittẽte Christo delinquentibus peccatorum remissionẽ vsq; septuagesies septies. In cuius figuram, infra septimo quoquo anno sabbatum requietio-

Reg. 12

Reg. 5

Matth. 18

Leuit. 25

requietionis terræ hereditatibus, ita, vt nec esset fatio, nec putatio, concedebatur, & annorum septennio à seruitute exẽpta, in pristinã libertatem vnaquæq; res asserbatur. Occurrebatur igitur sic morbo, ne contagio suo in populum extenderetur: vt peccati similiter propagatio arceretur, & in propria persona per cõfusioneĩ & erubescenciã, aliorum consuetudine negata, curaretur. Igitur suspicatus leprosus, id est, sceleris parator homo, quod in aliorum perniciem & scandalum vergere posse suspicio erat, non priùs mundus, vt liberè cum cæteris conuersari liceret, iudicabatur à sacerdote, quàm morbi initium, & non contagiosa pestis probaretur. Videtur enim hic insinuari, pœnitentiam, qua Deus omnino placatur, vt nihil æternum, nec temporale contra peccatorem, ob cõmissum habeat, eam esse, qua vsque ad eò in odium peccati proceditur, vt per opera laboriosa, pro qualitate & quantitate, ipsum in nobis vindicemus. Vnde qui hanc plenam reconciliationem sancti intendebant, ita, auctore Ruaro Tapper, de pœnitentia loquuntur, ac si præceptum satisfaciendi, & compensandi Deo pœnam temporalem, in præcepto pœnitendi & odiendi peccatum inclusum esset. Sed profectò vnũ apprimè hoc loco commendatur, quod & antiquitus fieri solebat: vt in huiusmodi peccatis, quibus suspicio crescendi inest, satisfactiõnem à sacerdote iniunctam, priùs pœnitens exerceat, quàm absolutiõnis beneficium ab eo consequi idoneus habeatur. Sic enim vtrum vera, an ficta esset subditi pœnitentia, experiretur, per abstinentiam à peccatis confessis: & si talis, quæ sacramentalem absolutiõnem mereatur. Quod si diligentia reclusionis positæ adhibita, macula non creuisset, sed obscurum colorem in modum pustulæ ostēderet, scabies iudicanda erat, & lotis vestimentis, mundus abibat. Etenim tot affectus, post peccatum illud primum humanam naturam vndique perturbant, vt scabiei modo quemlibet hominem, sua multiplicitate vexare videantur. Et ita originis peccato per Baptismum dimisso, vt vindices Adæ peccati, & in cognitionem nostræ humilitatis, & casus, relinquuntur. Et quoniam effectus sunt peccati, ipsius radices & procuratores existunt: qui quãdo nõ vsque ad eò irritantes processerunt, vt neglecti, homini per peccatum dominarentur, scabies, id est, peccati reliquiæ, iudicandi sunt. At verò quando mentis oculis sic caligauerit, quod peccato se submisserit, abluendo vestimenta, mundabatur. Peccatum quippe simplex, quod consuetudine non est firmatum, cum pœnitentia satisfactoria pœnæ temporalis, post culpam dimissam, & recidiuæ præseruatiua, qua corpus, animæ vestimentum, abluatur, absque alia cautione, & timore cæteros fratres offendendi legitime absoluitur. Incurruntur namque huiusmodi peccata, ex fragilitate & ignorantia, quam obscurus color pustulæ significabat: & vbi est ignorantia, suspicio est peccati, quæ sacerdoti indicari debet.

Quod si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit, adducetur ad eum, & immunditiæ condemnabitur.

PROCVLDBVBI O, rationem morbi, & infirmi intemperiem, potiùs cognoscet medicus, qui eius initia & incrementa, aut importunam perseuerantiam inspexit, & manibus contrectauit, quàm qui morbo ingrauescente, & ferè iam deploratã salute, de nouo ad curationem accersitur. Perinde igitur in morbis animæ sacerdos, qui semel & iterum, & tertio peccati plagas nouit, vulnera ligauit, & curationem adhibuit, commodiùs medebitur: quàm nouus confessor, qui peccati radices ignorat, ramos & capitosas propagines nunquam abscidit, mores & affectus, qui te importuniùs vexent, non nouit, nec te infirmum vnquam vidit. Vnde præsentì periodo, ad euulsionem peccati ex animo Christiano, duo commendat Dominus, quæ populo semper inculcanda sunt: Alterum, quod pœnitens non temerè nunc hunc, nunc illum confessorem deligat, semper nouos hospites probando: sed quem semel medicum salutarem & magistrum idoneum expertus est, semper adeat. Quapropter ad eum sacerdotem, qui suspectam lepram curauerat, hic redire iubetur. Alterum est, quod sacerdotem non pigeat, quem semel suæ curæ suscepit, quoties eius opera requisita fuerit, libenter & ex charitate, audire. Propterea enim idem sacerdos, qui suspectum leprosum, mundum priùs iudicauerat, eundem, se exerente morbo, immunditiæ condemnat.

Plaga lepra si fuerit in homine adducetur, ad sacerdotem, & videbit eum: cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspectum, ipsa quoque ca-

Ruardus Tapper. tom. 1. ar. 6.

vnus confessor sicut vnus medicus

no. offendat confessorem relapsus

ro viua apparuerit, lepra vetustissima iudicabitur atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicue immunditia est. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnem à capite vsque ad pedes, quicquid sub aspectum oculorum cadit, considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima iudicabit, eò quòd omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit. Quando verò caro viuens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. Caro enim viua si lepra aspergitur, immunda est. Quod si rursus versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos, & immundum esse decernet.

BE NE cautus voluntatis Domini, dixit aliquando Dauid: Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinentibus legem tuam: Quandoquidem ita exosum est illi peccatum, vt in eius indagazione, quando in suspicionem venerit, nullam non diligentiam adhiberi, vt cognoscatur, & cognitum exterminetur, præcipiat Dominus. Poterat ergo lepra non manifeste, sed per indicationes quasdam magis & minus apertè se insinuare: de quibus hoc loco agit. Triplici igitur ratione similitudo lepræ variari potest: primò vt plaga similis lepræ appareat cum capite cano, & colore albo in cute, carne reliqua viua & sentiente, & huiusmodi vetustissima lepra infectum sacerdos iudicabit. Quare probatione per reclusionem non indigebit, sed absque alia discussione, exulem inter leprosos pronuntiabit. Deinde quando non fixa in parte aliqua corporis, sed discurrens omnem carnem cooperiret, quæ sub aspectum sacerdotis veniebat, eam albificans, quòd in candorem tota caro versa esset, mundam lepram iudicare debebat, & liberè incedere hominem ea notatum, sinere. Tertiò variari poterat, quando is, qui ita lepra posita obductus esset (si carnem viuam & natui nitoris interciperet) pollutus iudicandus erat: Quoniam caro viua saltem lepra conspersa, immunda est. Verùm si probatorijs terminis reclusionis iam positis, probauerit sacerdos versam fuisse in alborem, totumque hominem obduxisse, mundum eum hominem decernere tenebatur.

Sunt qui peccati morbo continuè laborant, vt neque ad horam quietem capiant, vt hydropici, qui nullo nò tempore vexantur: quibus similes sunt homines vitio alicui subiecti, & serui ita facti peccati, vt nunquam nisi seruietes reperiantur, quemadmodum infirmi illi nunquam nisi sitientes. Hos notat hic Spiritus sanctus, per leprosum illum, qui cum viuacitate reliquæ carnis, plagam lepræ habet, cum albore pilorum, & capillorum capitis, illud plagæ corrosione operante. Nam naturale est omnibus afflictis partibus, pilos in album mutare. istud verò, vetustatem & antiquitatem significat, qua diu in homine dominatur, & vtrumque peccati scandalum, & publicitatem simul indicat, ita, vt ei mederi statim oporteat, ne reliquos inficiendo, totum Reipublicæ corpus corrumpat: qualis fornicator ille extitit, qui vxorem patris sui habebat, & ita publicè, vt dicat beatus Paulus: Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes: quem tradidit Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret: & sic expurgare iussit vetus fermentum, ne totam massam corrumpere. Secundo modo non fixa in aliqua parte, sed discurrens, & omnem partem oculis subiectam operiens, contingere poterat, sed hæc mundissima lepra iudicatur. Cui subiectus est, qui omnino in Euangelij lucem conuolans, à legis præceptis penitus recedit, vt Christianus homo & Ecclesiæ catholicæ alumnus, qui hoc loco obumbratur. Etenim recessio à toto genere, à quauis lege & præcepto, cui ignorantia non subest, lepra censetur: quoniam & si peccatum non sit lethale, eius tamen speciem demonstrat. Quando verò ad fulgentissimam Euangelij sacri lucem confugium fuit, cui lex famulabatur & seruiebat, vti propter ipsum condita, statuto à Domino tempore, quando CHRISTVS IESVS omnia in ea disposita consummauit, ab eadem recessio etsi lepra videatur, mundissima tamen est, & gratia cælesti plena. Item Iudæus in vniuersum à sensibili legis latione recedens, hoc est, non eam intentè curans, nec vltimatè in ea sistens, sed in exemplum & pædagogiam ea vtens, in intelligibilem & latentem sensum, quo ani-

quò animus pascendus erat, mentis oculos defigens, imprimens, atque immergens. Hic suo arbitrio relinquendus erat, nec recludendus, nec exterminandus, quoniam mundissima lepra laborabat, à sensibili ad intelligibilem sensum animum amouens. Erat enim hic verus Iacob, qui manus Esau pilosas, & tactis, maximè sensibili organo subiectas obtrectandas præbebat, vocem autem veri luctatoris, contra sensibilem vitam, auditui, qui spiritalior sensus est, Isaac, id est, Patri æterno edidit. Nam plenè complebat, quòd Dominus sua hac legis latione tunc petebat. In quem etiam modum Christianus nunc qui totum momentum suæ religionis in exteriori apparatu non collocat, vt in auditione Missarum, in recitatione suarum orationum, in ieiuniorum custodia, in confessionum frequentatione, sed in legibus fidei, spei, & charitatis, quæ in hæc tanquam in propagines extenduntur, & ab his tanquam ab adminiculis virtutes hæc augentur, & crescunt. Lepram etiam mundissimam habet, & Domino maximè placet. Etenim quantum externa hæc debite, & ordine sanctæ matris Ecclesiæ facta, religionem & deuotionem augent, tantum minuunt, & deuotionis altitudinem hebetant, ex consuetudine tantum exercita, & præcepto Ecclesiæ solùm satisfaciendi gratia: in tantum, vt ad Sacramentum sanctum penitentiae (quod neminem debite accedentem sua gratia defraudare potest) consuetudo ipsa, tepidum & ferro frigidiorum, reddat, quantum ad deuotionis feruorem: & vti nam communitè commodi temporalis gratia, Missam quotidie celebrantibus huiusmodi tepiditas & frigiditas non contingat. Est ergo Christianæ vitæ momentum, hæc omnia religionis opera, & integro animo & libertate cordis, Deo gratificandi, & sibi ipsi, & fratribus medendi, facere.

Verùm tamen non minùs aptè forsàn dices: eum, quem lepra totum occupauerit, Iudæum esse, qui sensibili cortici legis, tantum studens suo palato viueret, nulli peccato parcens, in tam præsentaneo legis remedio, omnem suam confidentiam collocans, interna cordis minimè curando: Quo morbo tota ferme congregatio Iudæorum laborauit. Is enim liberè gradi dimittendus erat, quia legem exterius adimplebat, cum interna & occulta soli Dei iudicio semper reseruata sint: atque lepra hic laborabat, qui sensibili legi, qua peccatum quodammodo reatum, nutriebatur, vacabat, intelligibilem, quæ animum componebat, penitus negligendo. Erat tamen mundissima, quia obseruatio legis erat, quantum ad sensus occupationem, exercitium, quæ tamen à Deo data erat, & si propter intellectum latentem eruendum. Vt si quis Christianus nunc vsque adeò vesanae mentis esset, & perditæ animæ, quòd omnia religionis opera manibus tractando, aspidum omnium, scorpionum, ac serpentum omnium, venenum in corde imbibitum haberet (quod ingenium est hypocritarum) verè leprosus ex hoc loco censendus venit: lepram haberet, quia externa tantum religionis apparentia vtitur, ad sua nutrienda peccata: & mundissimam, quoniam quæ ab Ecclesia Spiritu sancto docente, ad cultum Dei sustinendum & augendum sunt instituta, sibi exercet: vnde & in alborem commutata, lucem exterius emittit. Si verò tertio modo infectus adueniret, quòd saltem sparsam lepram haberet, interstige carne viua, leprosus iudicandus à sacerdote erat. Vbi ij notabantur, qui legem ex parte acciperent & ex parte negarent, vt Samaritani, qui eo tempore, vt hæretici habiti sunt: vt nostri etiam temporis hæretici, qui partem Canonicorum librorum accipiunt, & partem negant, Ecclesiæ iugum à se excutientes. Præmonebantur etiam, qui circa religionem, non firmum animum habituri erant, quos Deus odio habet, qualis Israel se præbuerat tempore Achab, qui nunc Deo, nunc Baal, diuinos honores exhibebat. Cui dixit Elias: Vsque quo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Est cum lege & circumcisione Euangelium simul accipiebant, vt Galatæ à pseudo Apostolis decepti, donec doctore B. Paulo, in mentem redierunt. & demum omnis qui ex parte legem Dei custodiunt, grauitè autem offendunt, & lethaliter peccant in alijs, pro occurrentibus occasionibus, præcepta Dei transgrediendo: qui nequam legem seruare sibi persuadere debent. Nam qui offenderit in vno, factus est omnium reus. Et sunt præterea homines incontinentes, qui licet non perpetuò peccati morbo laborent, vt vitiosi, ad tempus tamen, vt morbo comitiali & epilepsia laborantes, cui vrget inimicus, aut lasciuia caro irritat, omnè prudentiæ sensum amittunt, vt memorati infirmi sensus corporis. Quapropter hic recludendus erat.

Quod si expectatus, lepra in candorem versa omnem corporis partem obduceret, lepra mundissima, ad sensus explicatos laborare iudicandus erat, & liberè gradi permittendus.

Dubium hinc manet, quod animum pulsât: cum in morbofo homine, à parte sana, in reliquas sanitas deriuari solet, & corpus quod nullam partem sanam, aut viam habeat, deplorari solet; unde hic Dominus, contra communem animi conceptionem pronuntiet, leprosum, quod carnem viam interiectam habeat, immundum esse, si verò nullam partem viam habeat, lepra omnino obductum, mundum? Respondet Philon Iudæus, sapientiam hanc diuinam esse, nec mirum si iudicio humano aduerferet. Quare iustificè philosophatur, vt proprius locum interpreteretur. Cum enim animi gratia, hinc cuncta disponantur, ait, carnem sana & viua conspersam, indicium esse certum animæ morbi, quod duobus his coloribus variata lepra vitium voluntarium significet: Habet enim tunc anima, sanam vitalemque rationem & rectam: Quod si nõ vitur eius gubernatione, ad bonorum suorum conseruationem, sed permittens se ipsam imperitis nauigandi, totam vitæ nauem, quæ in serenitate, tranquillitateque seruari poterat, subuersam demergit pelago. Cum verò ait, vno colore albicat, mutationem præ se fert inuoluntariam, quod mens in totum ratione priuata, nec scintilla quidem intellectus reliqua, tanquam in tenebrosa densaque caligine non cernit quid agendum sit, sed more cæcorum passim offensans, lapsus alios post alios inuita, dolensque sustinet. Quapropter ex parte leprosum pronuntiat impurum; quoniam iniquitates habeat voluntarias, quæ etsi non latè pateant foris, tribunali tamen conscientie insanabiles, pollutæ, impuræque iudicantur. Eum verò, qui à capite ad pedes vsque lepra occupatus est, purum censet, quod iniquitates inuoluntarias habeat: quæ non coinquinant animam, imò maximè absoluuntur, quando graui accusatore conscientia carent.

Caro autem & cutis, in qua vlceris natum est, & sanatum, & in loco vulneris cicatrix alba apparuerit, siue subrufa, adducetur homo ad sacerdotem: qui cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in vlcere. Quod si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus, & si quidem creuerit, adiudicabit eum lepræ: si autem steterit in loco suo, vlceris est cicatrix, & homo mundus erit.

SIMILITVDINE vlceris subsanati, de cognitione peccati reuiuifcentis, post præsumptam eius sanitatem, hinc differit. Sunt enim huiusmodi peccata, correptionis fratris propria materia: quæ cum per obductionem alicuius virtutis, exclusa videantur, repullulascere solent, quod altas haberent radices, & nondum euulsæ fuerant. Circa correptionem ergo huiusmodi peccatorum, duo docet diuinus spiritus, pro quocumque statu homines egerint, antiquæ legis siue Euangelij: alterum respicit curam corripienti fratrem, alterum sacerdotis prudentiam siue iudicis, ad quæ causa delata fuerit. Quod ad officium correptionis attinet, est: neminem sub vlla lege ab hoc præcepto eximi, sub veteri testamento egerit, aut lege naturali, aut sub Euangelio nunc agat. Est quippe homo, eò quod ad imaginem Dei factus est, eius honoris zelator, & hoc est primum officium, quod cum vita simul & discretionem accipit. Quapropter non minus torquere eum debet iniuria, quam ipse irrogauerit, quam, quæ à fratre irrogata fuerit, in quantum Dei offensa est: & hinc quando potuerit, & ad id valuerit, ad eius extirpationem manus apponere. Nam qui Deum ex corde amaueris, cuius offensam non sentis, non tangit, tuumque; animum nulla ratione cruciauit? Ex hoc igitur loco sub lege constitutus ad correptionem proximi tenebatur. Vnde in loco vulneris apparente carne, cute aut cicatrice alba, aut subrufa, adducetur, ait, ad sacerdotem, à fratre vel fratribus id aduertentibus. Atque idem explicans Dominus, eos qui sub lege naturali agerent Adæ & Eux, nomine omnium hominum, vt ab omni iniquo attendere præcipiendo, aliquando dixit: Et mandauit illis vniciquique de proximo suo. & tandem Dominus in Euangelio: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum: si audierit, lucratus es fratrem tuum: si non audierit, dic Ecclesiæ: præceptum sanè hoc loco positum explicans.

Indicia

Indicia autem quæ fratrem peccati arguerent, exemplo exprimit. Nam quando in carne, cute, aut cicatrice, antiqui vulneris color albus, aut subrufus apparet: aut vulnus in antiquam putredinem rediisse, (quod color albus notat) aut repullulascere, per eam crudelitatem & immaturitatem properare, (quod color subrufus insinuat) aperte iudicatur. Perinde ergo de spiritalibus morbis censendum est, quando antiquus vitæ tenor non seruatur, nec in officio antiquo vitæ pro debito sui status, sed in mutatio vitæ est, aut in otium, vel extrâ virtutis genus viuendi modus, præsumptio rationalis est perditæ vitæ. Poteris etiam cum Isychio dicere: Huiusmodi peccatorem, huic legi correptionis, & denunciationis non solum sub lege, sed sub Euangelio etiam teneri, neque ob id, quod in lege libertatis agat, peccare, libertatem existimare debere: Quapropter, inquit, albi aut subrubi coloris in cicatrice mentionem intulit. Lex enim per colorem album significabatur, quæ innocentiam Christi venturi promittebat, eius tamen sanguine non fuit rubricata: per colorem verò rubrum, Euangelium in ea inclusum, quod Christi Iesu sanguine confirmatum, & rubricatum fuit. Alterum, quod ex parte sacerdotis hinc ostenditur, est, eius prudentia & sagacitas, vt pro exigentia emendatæ, & lucrationis fratris, omnia agat, & moderetur. Est ergo præceptio, quod in loco vulneris, reperta carne reliqua humiliore, & pilis in alborem versis, eum exulet, & contamine. Cuius aperta ratio est, quod sicut submissio carnis huius partis, & pilorum albedo, manifestæ morbi corporalis redeuntis indicationes existunt; ita & submissio, aut inæqualitas vitæ ad superiorem, & sui officij debitum collata: & in aliud viuendi genus commutatio deterioris vitæ ab ea, ad quam tenetur, & exercere sanus solitus fuerat, peccati, & erroris vitæ deprehensiones ad oculum sunt. Etenim vt corrosio carnis, læsionem plagamque, & pilorum albor contra antiquam naturam infectionem naturæ, & virium corporalium degeneracionem indicat, perinde consimilia signa in moribus, læsionem seu degeneracionem, & virtutis virium collabefactionem, luce clariùs ostendunt. Quod si carne reliqua locus vlceris nõ fuerit humilior, & pili antiquum colorem retinuerint, hoc tamen habeat, quod pars affecta, subobscura apparuerit, recludendus veniebat septem diebus, & expectandus morbi status, aut incrementum. Quod si transactis diebus creuisset, lepræ adiudicandus erat, & eius coërtionibus vitandus: si verò steterit, cicatrix tantum iudicanda erat, & dimittendus. In quo duo aduerte: Vnum quod frater ignorantia laborans subleuandus est, & erudiendus à maiore & sapientiore venit, & ab ipso iudice vt peccata & eorum miseras caueat, quorum fons indeficiens inscitia existit. subobscura enim cicatrix ignorantiam significabat, & reclusionis sufficiens causa erat. Alterum est, quanta charitate non commodi, sed fratris lucrandi gratia, erga fratrem sic suspectum aut præsumptum, agere debeat iudex: nec è manibus labi sinere debet, donec vitæ emendatio sibi constiterit. Sed pro dolor, quàm è diuerso res se habet, cum satisfactis iusticie ministris, non aliud, quàm relapsum expectant, vt tantundem iterum atque iterum recipiant, imò vt peccatum dissimulent, vt lamapas oleo, peccantium pecunijs nutriuntur. Cuius criminis ipsi iudices excusari minimè possunt, quod non integram, sed imperfectam rem reliquerint, nec eam post primam delibationem amplius curarunt. Vbi enim tempus expectationis emendatæ, mutationis vitæ, relinquendi peccati obseruatio & attentio, quod per reclusionem septem dierum hinc significatur?

Caro autem & cutis, quam ignis exusserit, & sanata albam siue rufam habuerit cicatricem, considerabit eam sacerdos, & ecce si versa est in alborem, & locus eius reliqua carne est humilior, contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est. Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus, & die septimo contemplantur. Si creuerit in cute lepra, contaminabit eum: si autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturæ.

IT A res se habet, quod vulnus aliquod alicui primò inflictum, duplici via curari potest, aut leniùs per medicaminum conuenientium applicationem, aut acriùs per ignis adustio-

adustionem, appposito ad partem patientem cauterio . similiter ergo peccatum & vi-
 rium, aliquem de nouo impetens curari potest, & mentis in Deum conuersione cum
 susceptione Sacramentorum poenitentiae, & communionis, applicatis etiam elec-
 mosyna, oratione, ieiunio, & similibus blandis medicinis, & asperis, loco cauterij ad-
 hibitis, vt disciplinis, laboribus, & operum poenaliu duriusculis & longis exercitijs, s
 ad corporis feritatem domandam, & reprimendam. Vnde confessor, vtroque modo,
 prout viderit magis conuenire, his animae & vitae morbis occurrere solet. Verum ex
 vtraque medicatione cicatrix, id est, praua consuetudo, & malus habitus relictus re-
 uiuiscere solet, & vlcus & plaga inueterata effici, vt ex vulneribus corporis subsana-
 tis, vlcera & incurabiles maculas & plagas fieri videmus. Atqui, quoniam de vlcere 10
 ex priori genere medicamento renato iam dixit, de posteriore, quod ex curatione per
 ignem immerso cauterio candenti fieri solet, hoc loco iam differit. Quod si de pec-
 cato fraternae correptioni subiecto, intelligatur, consimiliter vt de superiori dicen-
 dum est: Nam consimilia sunt, quae in eius cognitione plena habenda, Dominus pre-
 scribit. Verum quoniam poenitentis negotium, cum sacerdote eius confessorio, hic 15
 magis obumbrari suspicor, hunc & superiorem locum de eo magis explicari probo.
 Erat quippe suo modo haec peccatoris cum sacerdote congressio, poenitentiae Sa-
 cramentum, eo modo quo lex Sacramenta habebat. Vnde & in superioribus oratio
 sacerdotis semper adiuncta est, qua dimittebatur peccator, Sacramentum poeniten-
 tiae, & Sacramentalem absolutionem Ecclesiae penitus obumbrans. Cui rei suffraga- 20
 tur, quod Deus decem leprosos ostendere se sacerdotibus iussit, qui dum irent munda-
 ti suat, efficaciam gratiae sacramentalis facto eo praemonstrando, quam nec oratio sa-
 cerdotum, nec illius temporis sacrificia conferebant, sed tantum dandam per Eccle-
 siae Sacramenta significabant. Atque hinc ad confessionem sacramentalem corrobora-
 randam, & submissionem peccatorum sacerdotibus faciendam, vt eorum deleantur 25
 peccata obligationis tempore, praecipuum hoc leprosis iniunctum, doctores scholasti-
 ci adducere solent. Quando igitur peccator reciduius, confessorem conuenerit, si de-
 tecta conscientia, locus leprae humilior reliquo apparuerit, id est, ratio, quae vitam gu-
 bernacula in homine tenet, & ad optima semper deprecatur, serua corporis, & cupi-
 ditatis sensum deprehensa fuerit, humiliatam tunc siquidem habet peccatum ho- 30
 minis dignitatem, & pili albuerint, leprosus iudicandus est. nam tunc post depressio-
 nem rationis, qua ab humana vita homo decidit, & cogitatus antiquos cum princi-
 pio morbus inuasit, deprehendit: & virium virtutis imbecillitatem, & degeneratum
 vitae tenorem, ab eo quod tenetur, vt supra dictum est, manibus contrectat, & mani-
 festum vlcus videt. haec enim omnia significat pilorum albor: quem etiam, quando 35
 est in ipsa lepra, per omnem partem corporis extensa, legem & extrinsecum religio-
 nis apparatus ab interno cultu praecisum, notare diximus. Quod si vtraque harum
 indicationum defuerit, apparuerit tamen locus affectus subobscurus, id est, albus co-
 lor, rubedine quadam admixta, & sic sanguineus quodammodo, indicium est vigen-
 tis peccati. Quare recludere eum iubet, quia non oportet adhuc de dominio, aut 40
 abolitione, confessorem praecipitem esse. Vide quanta cura circa peccati exulatio-
 nem, medio Sacramento confessionis, desideret Dominus confessorem districtum
 esse: vt hinc discat, non temere cuiquam sacramentalem absolutionem impendendam
 esse. Quod si septimo die post reclusionem creuisset, cupiditatem & concupiscen-
 tiam in eo dominari, manifeste cognosceret: Quare & huius appetitus peccata, vti pro- 45
 pagines oborientia, consentiente domina voluntate, in vita grassari, vel digitis tan-
 get: vnde & damnandus istiusmodi homo manifeste veniebat. de vlcere enim, quod
 ex feritate & immanitate concupiscibilis appetitus renascitur, locus superior accom-
 modatius intelligi videtur: quoniam blandius is medicari solet. Et si non creuerit,
 ait: cicatrix est, id est, alteratio illa cicatricis, praua consuetudo, malus habitus, quem 50
 primo contraxerat, immanitas & tumiditas concupiscentiae censenda est: & homo
 liberè dimittendus: siquidem in peccatum non proruperat antiquum. Et perinde di-
 cendum est de vlcere ex adustione repullulante. Est enim gentile maxime, curato
 homine quantum ad concupiscibilis facultatis impudentiam, in appetitus & iracun-
 diae partem, morbos illicò incidere. Nam qui à concupiscentia carnis surgit, in men- 55
 tis elationem, superbiam & ambitionem decumbere, vel ipsa experientia docet. Is
 ergo

Lucæ 17.

Arist. 1. E-
thic.

ergo quia maioris efficaciae est, candenti ferro eius curatio eget, & adustione, quoniam
 hominem haec vis succendit, & flammam futias agit: Ira etenim, & exandescen-
 tia, in impediens propria vota, omnino rapitur. Quomodo ergo in huiusmodi in-
 dicationes duae praedictae concurrerint, morbosus & exulceratus omnino cognosci-
 tur. Quando vero color subrufus, hoc est, sub albore, quodammodo sanguineus ap-
 paruerit, qui sub praetextu boni alicuius & honesti (quod albor significat) indicatio
 est liuoris & exandescentiae in proximum, expectandus est septem diebus, hoc est,
 tempore ad dignoscendum peccati silentium, sufficienti. Quod si in eo deprehensus
 fuerit, lepra adiudicandus est, & exul habendus à Sacramento, donec cesset peccare.
 10 Si vero in opus non prorupisset prauus ille habitus, consuetudo, & inclinatio ad id
 genus peccati, liberè dimittendus erat, quod nunc est absoluere, quoniam signum
 tantum adustionis est.

*Vir siue mulier, in cuius capite, vel barba germinauerit lepra, videbit eos sacerdos.
 Si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, solitoque
 subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis & barbae est: si autem vi-
 derit locum maculae aequalem vicinae carni, & capillum nigrum, recludet eos
 septem diebus, & die septimo intuebitur: si non concreuerit macula & ca-
 pillus sui coloris est, & locus plagae carni reliquae aequalis, radetur homo ab-
 20 que loco maculae, & recludetur septem diebus alijs: si die septimo visa fue-
 rit stetitisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque
 vestimentis suis mundus erit. Si autem post emundationem rursus creuerit
 macula in cute, non amplius quaeret, vtrum capillus in flavum colorem sit com-
 mutatus, quia aperte immundus est. Porro si steterit macula & capilli nigri
 fuerint, nouerit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronunciet mun-
 dum.*

EXTERNIS caeremonijs, fides & cultus Dei internus, tanquam quibusdam cla-
 30 uiculis nequitur, quibus vegetatur, roboratur, & omnino ornatur. Has autem per ca-
 pillos Samsonis aliquando notauit Spiritus sanctus. Nam eius caput ornantes, & ab
 externis iniurijs defendentes, virum fortem, & Philistaeis terribilem, confertarunt. Ab-
 iciti autem veluti omne robur secum afferentes, eneruem ipsum reliquerunt, & ini-
 micorum manibus subiectum: Quomodo ergo hic in mutatione capillorum mor-
 35 bus agnoscitur: & quod in capite aut in barba oriatur, quantum partium illa
 principium vitae continet, ista vero fidelitatem & promissi constantiam pollicetur,
 cognitionem peccati impietatis, blasphemiae, & haereseis, hic perscrutari manifestum
 est: praesertim quod & virilem actionem, & mentem fortem, caput etiam notat, si-
 cut barba item, honesti faciem, & decentem vitae tenorem, quibus fides & pietas ap-
 40 primè subsistit: Est enim fides, vitae Christianae principium, & cum suis comitibus,
 charitate & spe, virilis cuiusque actionis, robusta & inconcussa mentis, ac totius in-
 tegratis vitae speciosissima forma. Quando ergo de haerese, & impietate quispiam
 suspectus & tactus, ad sacerdotem venerit, haec perpendet, si vitam quam profiteba-
 tur, & sequebatur reliquerit: deinde si Ecclesiae caeremonias, tanquam fidei capillos,
 45 commutauerit, nam aperte haerese tunc laborabit. Quemadmodum leprosus, qui in-
 ter alios versari cupiebat, si sacerdos deprehenderet locum capitis aut barbae corro-
 sum, & submissiorem carne reliqua, & capillos tenuiores factos, & in rufos, seu fla-
 uos mutatos, leprosum manifeste pronuntiabat. Submissior enim leprae locus, & ru-
 bedo capillorum, cum eorum tenuitate, ad indicationes illas, fidei defectum notan-
 50 tes, significandas, assumptae fuerunt. Etenim qui à communi vita, quam fides catho-
 lica exigit, & qua caeteri fideles agunt, vti certiori via gradens, deficit, lepra haereseis
 submissior redditus est, vt qui candorem & alborem legum Ecclesiae, & caeremonia-
 rum posthabet, & imbecilliores ab eo conspiciuntur, procul dubio in fide deficit. Vn-
 de ad omnia eius opera imbecillior factus est. Lex enim Dei & caeremoniae, quod di-
 55 uinitus datae sint, albori apposite comparantur, sicut remissiores vires solito, tenuioribus
 capillis: quod ex senectate, & virtutis defectu, hominibus ex naturae constitutione con-
 tingere

tingere solet. Si verò color niger capillorum appareret, quod signum est, legem & cæ-
 remonias apud eum obscurari, cæteris indicijs cessantibus, suspectum debet habere:
 Quare septem diebus recludi hic à sacerdote iubetur. Non enim cum periculo sub-
 uersionis fratrum, sic suspectus liberè versari sinendus est. Quòd si inspectus septi-
 mo die, nec lepra creuisset, nec submissior locus appareret, & idem color persisteret, 5
 rufus, præter locum lepræ, alijs septem diebus recludendus erat. Vide quantum dif-
 fusioni huius criminis obuiet Dominus, quòd vt virtus inficiendi in loco læso explo-
 retur, non raditur, bene tamen aliæ partes, vt si vel tantillum salerit, manifestè
 omnibus conspiciatur, nec latebra aliqua abscondi possit. Accedente verò septimo
 die, si repertum fuerit, nec lepram creuisse, nec locum per corrosionem humiliorem 10
 factum, lotis vestimentis, mundum pronuntiabit: quoniam aperte cognoscitur non
 dogmatizare, nec in suo errore persistere; siquidem locus lepræ non est humilior fac-
 tus, imò errorem suum cognoscere manifestè deprehenditur, & pœnitentia duci:
 Quapropter ea imposita, mundus pronuntiandus est. Erat enim illo tempore, iugen-
 tium, & pœnitentium mos, vestes abluere; quia lachrymarum rivulis omnia opera 15
 mundificanda sunt. Quod si collegerit huiusmodi relabi, quoniam inuenitur in eo
 lepram creuisse, id est, dogmatizasse, indicium flauitatis capillorum quærere inhi-
 bet, & immundum pronuntiare iubet. Imò tantum momenti germinatio lepræ, ad hunc
 morbù cognoscendum habet; quòd si steterit macula, & non creuerit, etsi capilli ni-
 gri sint, confidenter pronuntiandus est mundus, quoniam pœnitentia vera præsu- 20
 menda est, nigredine illa significata: tanto siquidem tempore expectatus, suam pro-
 feminasse lepram non est inuentum. Quibus quanta cura religionem suam, & fidem
 pro illo, sicut pro nostro tempore integram custodiri Deus velit, intentè considera,
 quos habitura hostes, & quam importunos intrinsecus, & extrinsecus Ecclesia esset,
 semper commonefaciens. 25

*Vir siue mulier, in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos sacerdos: si depre-
 henderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam
 coloris candidi, & hominem esse mundum.*

C V L T V vitæ externo, quando ab interno progreditur, magnopere gaudet & ob-
 lectatur Dominus: Omnis enim gloria filij regis ab intus, circum amicta varietate. 30
 O quantos sui amores anima fidelis sic composita in Deo excitat? ij autem ex con-
 formitate vitæ, legum diuinarum dispositioni, quas candorem referre supra diximus,
 proueniunt. Quapropter nunc maculæ meminit, quæ in cute candida, id est, vita
 legibus culta apparuerit. Dicit ergo, quòd quando in huiusmodi, sacerdos colorem 35
 subrufum, aut subobscurum lucere deprehenderit, non ob hoc oportere eos damna-
 re, sed scire debet coloris candidi vitiliginem, & naturalem notam. Est quippe nati-
 ua hominibus post peccatum ignorantia, quæ transgressionum mater existit. Qua-
 propter cum nemo sit, qui ab eius tenebris omninò se explicet, nec qui incuria, inad-
 uertentia, atque ignoratione alicuius legis non teneatur, sit in transgressionem ali- 40
 quam sic incidat. Habent ergo huiusmodi peccata, suam excusationem maiorem &
 minorem pro ratione circumstantiarum. ob quod etsi mutationem antiqui & pristini
 coloris lepræ & peccati perseuerantis, signum positum fuerit, non tamen ex omni
 eius indicationem sumere oportere, hic sacerdotem admonet, in cuius manus exa-
 minandus istiusmodi inciderit, sed liberè pronuntiare mundum. Vide iam hic, quàm 45
 districtè, quemquam, fratrem suum iudicare inhibeat, quando iudicem confessionis,
 ad huiusmodi ignoratias leuandas sic animat. Nemo equidem est, qui similibus non
 vrgeatur: quamobrem quod in se pullulare iam cernit, nisi diuina miseratione re-
 stringatur, fratri non inurat, admonitionem Domini sequendo: Nolite iudicare, &
 non iudicabimini. 50

*Vir de cuius capite capilli fluunt, caluus & mundus est. et si à fronte ceciderint pi-
 li, recaluafter & mundus est. Si autem in caluitio, siue in recaluatione albus
 vel rufus color fuerit exortus, & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum
 haud dubie lepræ, quæ orta est in caluitio.*

V T qui magistratus gerunt, & Reipubl. custodes existunt, quando virtutis officio
 splen-

splendent, totius boni profeminatores in plebem se exhibent, ita & vitiorum qui-
 bus obruatur, magistros, quando ab eo, quod oportet, degenerant: Vt istius fugien-
 dum omnino exemplum, Manassè Iudæ regem, Scriptura prodidit: illius autem 4. Reg. 21.
 totis conatibus imitandum, diuinum illum Iosiam Iudæ & Hierusalem item regem, & 23.
 5 Similis etiam conditionis senes & sacerdotes existunt, quibus virtutis custodia etiam
 demandata est. Quapropter hi, & illi nomine seniorum quibus caluitium, aut recal-
 uitium commune est, hoc loco intelliguntur. Quando igitur in huiusmodi ita ca-
 pilli defluunt, vt caluus maneat, aut solùm à parte anteriori vt recaluafter, non pro-
 pterea quòd decidant pili (quod signum etiam lepræ positum est) hinc leprosus ve-
 nit iudicandus: imò mundi similes sunt pronuntiandi, quòd superfluas & redundan-
 tes cogitationes excusserint. Vt enim capilli ex humorum redundantia generantur,
 & extra hominis consistentiam positi sunt, ita & cogitatus vagi vitæ studiosæ excre-
 scunt, & extra illius substantiam surgunt. Quapropter qui in totum aut in partem, quæ
 magis bono obfistere solet, abiecerit, commendationis vitæ miles iure omni habetur.
 15 Etenim etsi omnes cogitationes vagantes, virtutis progressus & crementa impedire
 soleant: quæ tamen mentem & intentionem, tanquam anteriorem animæ faciem,
 occupant, eidem penitus aduersantur. Quamobrem qui ab his se explicuerit, etsi vi-
 tæ tramitem rectum & apertum ambulet, cum cæteros etiam non ablegauerit, im-
 portunius illis insultantibus, vitam ager, & minùs quietam, & pacificam altero, qui o-
 20 minino caluus est. Hunc Sapiens maximè commendat dicendo: Fili ne in multis sint
 actus tui. Quando enim actus tam externi quàm interni, à quibus illi promanant, in
 vnitatem repositi sunt, eam semper obambulant, & tota vita in vnum coit, quod Deus
 est, cuius honorem & gloriam vbilibet talis homo quærit. Qui verò ab hac vnitate
 discedit, in multis dispersos suæ vitæ actus habet, vt ambitiosus & diues sæculi
 25 qui immunis à delicto non erit: atq; ita istius modi illudere atque irridere solet stu-
 diosum illum, quòd contrarias & virtutis partes agendo, ipsum negligat & despiciat.
 In cuius figuram pueri illi Bethel, sanctum Eliseum, qui virum maximè spiritalem,
 imò ipsum Christum referebat, ad eos venientem irriserunt, dicentes: Ascende cal-
 ue, ascende calue. Quos anticipatæ & præuisæ malitiæ pœna peruasit, cum illicò ad
 30 maledictionem Prophetæ à duobus vr̄is paratis in saltu dilacerati sunt.

Quod si capillos, vt externum legum cultum, & cæremoniarum referunt, con-
 templatùs fuerit, vt eodem tenore progrediatur sermo, caluus & recaluafter eximij
 virtutis cultores sunt. qui ita præceptis & diuinis institutis concinnè viuunt, vt pro-
 currenti occasione ea exercentes, studiosi tandem euaserunt; differenter tamen:
 35 Nam ille cum vniuersi actus omnes habuerit, in se omnem virtutem recondit, tan-
 tum quod exemplo & archetypo necessario seruit, alijs relinquens: secundum quod
 quidam dixit: Virtutem vim quandam habere respiciendi foras. Cuius conditionis
 suos aliquando Dominus Iesus desiderauit, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, Cic. lib. 2.
 & simplices sicut columbæ. Colit enim maximè simplicitatem columba, sicut ser-
 40 pens suæ virtutis absconsonem: quod ad oculos videtur, cum infestantibus caput oc-
 culit, corpus liberè exponendo. Ille verò, hoc est recaluafter, qui anteriores pilos eie-
 cent, reliquos retinendo; & virtutum etiam fastum & apparatus ostendere vide-
 tur, & faciem honesti cæteris præsentare. quòd cum mercedis quoddam genus affe-
 rat, & venenum virtutis sit, si affectetur, à dignitate prioris, non parum hic desciscit:
 45 vel quòd in periculo sit constituendi finem in honorificentia & gloria hominum, at-
 que huiusmodi & hypocritæ efficiuntur, quòd mercedè suam in hac vita constituent
 Domini testimonio. At verò siue hoc, siue illa ratione capillos attendentis, quoniam
 in horum caluitio siue recaluitio, color albus aut subrufus exortus fuerit, ad iudicium
 sacerdotis appropinquans haud dubiæ lepræ reus pronuntiabitur, & peccato perse-
 50 ueranti obnoxius. Quare Ecclesiasticus sacerdos & confessor, hunc non absoluet, ni-
 si expectato tempore curationis, sicut legalis, cum cæteris huiusmodi versari non per-
 mittebat. Nam albor ille insuetus, maculam scientiæ notabat, qua sapere vult plus
 quàm oportet, & non sapere ad sobrietatem: imò & candelabrum se constituere, vt
 alijs luceat, quod hæreticorum proprium est: vnde meritù damnandus & ablegan-
 55 dus. Subrufus autem color, transgressionem prætextu ignorantia significat: Quapro-
 pter cum in huiusmodi viris nulla nisi affectata præsumi possit, ea ratione excusandi
 veniunt,

veniunt, ac illi qui manum in ignem mittere volunt, & qui ex alta rupe præcipites se dare non reformidant. Hæretici enim omnes scientes, ardentibus flammis suas manus committunt, ut qui ignorantia præceptorum decalogi, qua nullus laborare potest, allegata, in mille præcipitia se transgrediendo dedant.

Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit, omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra.

C O G N I T I S leprosis, qualem vitam agere debuissent, quando tales à sacerdote pronuntiati fuissent, iam aperit. Atqui, cum non solum à conuictu populi exterminentur, sed & lugentium habitum induere cogantur, aperte constat per leprosos, fideles hoc vel illo peccati genere obnoxius, iuxta superiores disposita, solum intelligi. Nam de corporum affectionibus, cur tanta cura esset Domino, cum propter animos, quos ipse deperit, ex sua bonitate, vitæ & salutis corporali prospiciat? præsertim cum leprosis non ita ciues reliqui fastidierint, quod eorum commercium fugerint: Imò, ut auctor est Iosephus, apud multas gentes indiuisum versentur, imò in pretio sint, ita ut in expeditionibus, militares dignitates, & in administratione Reip. ciuiles, illis comitantur, tantum abest ut relegantur, & contemptui haberentur, ut non solum à conuictu, sed & à templis arcerentur. Cui rei aperto argumento suffragatur Dominus, qui in signum & poenam peccati, lepra patratore plectere solitus est, ut peccatum Mariæ in Moysen murmurantis lepra ilico animaduertit. Quod & luce clarius pænitentium habitus, cui leprosi damnantur, manifestat. Nam dissutis vestibus in primis agere iubentur: quod animæ virtutes & vires disperferint, & ab unitate cordis in Deum, animum deiecerint. De quibus Sapiens dixit: Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, & ideò non protegentur ab eo; hic non credere Deo dicuntur, qui eius voluntatem transgrediendo præcepta non sequuntur: quod fidem formatam non habeant. Nudato capite etiam incedunt: quoniam lorica iustitiæ, ut commonet beatus Paulus, sinduti, cum fratribus versati minimè fuerunt. Etenim qui fide per dilectionem operante, qua iustitia cælestis suos figit gradus, uti lorica contra malignos hostes non obducitur, qui eorum ictibus non ferietur? Vnde qui hanc armaturam comitem neglexerunt, in suæ inertiae testimonium meritò quod ipsi fecerunt, poena testantur. Præterea os veste contegere iniungebatur, tantum se contaminatum, ac sordidum clamare promittendo, ut qui fidei doctrinam atque Dei mandata, vita & moribus non aestimauit, imò neglexerit in tantæ insolentiae poenam, nec aliud ore fumere iam se dignum existimet, iniuriam quam verbo Dei intulerit, ægrè sentiendo. Et præterea, quia huiusmodi, interim quod peccatum ferme in suo sanguine madet, nec exemplo pænitentiae abolitum est, docendi & prædicandi facultas iure inhibita est, dicente Deo peccatori: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis verba mea in os tuum? Præcipiebatur autem se contaminatum ac sordidum clamare, quoniam nulla alia re magis, quam propria voce pænitentis suas ærumnas & peccata deplorantis, ira Dei frangitur, & ad miserendum prouocatur, dicente Dauide: Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti iniquitatem peccati mei. Et per alium Prophetam Dominus ait: Dic tu prius iniquitates tuas ut iustificeris. & insuper, quantum dolere peccatum quisque debeat, hic docemur: quando non solum offensam Dei, quam incurri, & stragem animæ, quam per sentio, perhorrescere debeo, sed ne similiter frater iræ Dei subiaceat, totis votis procurare: in quo non minor charitatis diuinæ iudicatio posita est. Atque ita in huiusmodi rei momentum, sordidum & infectum se leprosus clamabat. Quod erat dicere, asserunt Hebræi, Cauete à me homine impuro. Et ita tali obiecto exemplo, cæteri à peccato reuocabantur, ut conditionibus alijs positis, quas pænitentes & lugentes de more inter Iudæos obseruabant: ut sic qualem vitam deinceps acturi essent, omnes discerent. Et tandem durante lepra, ut immundus extra castra solus habitare cogebatur: Non enim ad peccati odium facit à conuersatione communi omnium ablegari & nota aliqua publica inuri, imò res est, quæ ad sui cognitionem, vel inuitos homines pertra-

pertrahere solet, ut propriam miseriam abnegantes, ad Deum confugerè discant, & pœnitentiæ dignos fructus efficiant, atq; Deo in futurum uiuant. In hanc item rem excommunicationis poena, sancta mater vitur Ecclesia, à Deo edocta & ab Apostolis instructa, & ut in similem confusionem & erubescenciam lapsus in mentem rediret, qui non sanam doctrinam afferret, recipi vetuit B. Ioannes, dicens: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non afferret, nolite recipere eum in domum, nec aut ei dixeritis.

Vestis lanea siue linea, quæ lepram habuerit in stamine atque subtegmine, aut certè pellis, vel quicquid ex pelle confectum est, si alba, vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti: qui consideratam recludet septem diebus, & die septimo rursus aspiciens, si deprehenderit creuisse, lepra perseverans est, pollutum iudicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inuenta: & idcirco comburetur flammis. Quod si eam viderit non creuisse, præcipiet, & lauabunt id in quo lepra est, recludentque illud septem diebus alijs: & cum viderit faciem quidem pristinam non reuersam, nec tamen creuisse lepram, immundum iudicabit, & igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum lepra. Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à solido diuidet. Quod si vltra apparuerit in ijs locis, quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga, debet igne comburi. Si cessauerit, lauabit a qua ea quæ pura sunt secundo, & munda erunt. Ista est lex lepræ vestimenti lanei, & linei, staminis, atque subtegminis, omnisque supellectilis pellicæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

P O S T Q U A M eorum peccata lepræ nomine notauit, qui communiter & ciuilliter agunt, quos serua & liberatio comitatur, & ignorantia maior & minor obruere potest: tandem de his sermonem facit, qui disciplinis aut ingenua educatione, aut professione religionis, aut alio altioris vitæ gradu constituti, virtutis & integritatis vitæ curam intentè susceperunt. Hos enim & potissimum quos honos magistratum, in altiore locum euexit (imò, ut inquit Philon Iudæus: Honos officijs magnis annexus, venalicij modo, seruos publicos & multorum dominorum effecit) immanis bestia vana gloria, & item superbia inuadit, & corripere; ac deuorare solita est. Quorum salutem prospiciens Dominus, & dictarum bestiarum morsus præcauens, quomodo lepra à vestibus, id est, à virtutibus, quibus, positus furij, insidiatur contineat diabolus, ableganda sit, docet. Ex his ergo qui virtutis culturam exercent, sunt qui in perfectiori & altiori gradu eam tenere præsumant, ut qui ex voto religionem aliquam profitentur, aut eremum inhabitant, & qui officio pastorali sunt præpositi. Sunt etiam qui mediocriter pro ratione officij, honestum colere contendunt. Atque inter hos & illos non pauci sunt, qui pro officio conseruando, Dei gratia annexi, multas ac variâs tribulationes patiantur: quorum virtutes & occurrentes assultus, varijs vestimentorum generibus intelligit. Nam vestimentum laneum sublimiorem virtutis culturam notat, propter lanæ teneritudinem, calorem, & firmiter munimentum, quod præbet, contra temporis iniurias. Vestimentum lineum, mediocre virtutis exercitium, quia adhuc tunditur, insidias, & aduersariorum assultus importunè patitur: quibus tamen magis albescit, perinde ac linum dum magis tusionibus premitur & maceratur. Tegmen præterea quod fortius trama est, gratiam & Dei auxilium, cui tanquam subtegmen studium & conatus humanus substernitur, ad virtutis officium continendum significat. Vtroque enim istorum officium maculatur, quando finis vanus ambitionis, gloriæ aut superbiæ obtenditur, propter quos fines Deus interpellatur, & studia omnia ponuntur: nullius equidem medelam præmittit Dominus, ciuili aut delicatiori veste induatur. Per pelles autem eorum virtutes, qui ob contemplandam prophetiam Iacob, qui contemplatoris cognomen habuit, imitatorum effecti, circueiunt in melotis & in pellibus caprinis, afflicti, angustiat, quibus dignus non erat mundus, ut inquit Paulus. Ut enim ex pellibus mortuorum animalium, vestis, vas, aut opus aliud vitæ efficitur, ita ex mortificationibus enumeratis, & similibus, quibus Dei serui se mortificabant, vestes, vasa patientiæ, mansueti-

Iosephus
de antiq. li.
3. cap. 10.

Num. 12.

Eccles. 2.

Hebr. 6.

Psal. 49.

Esa. 43.

Philon lib:
de Iosephi.

Hebr. 1 f.

fuetudinis, humilitatis, iustitiæ, & continentię, ac aliarum virtutum opera, vitæ Christianæ vtilissima conficiuntur: Quare aptissime pelles pro varijs erumnis, & mortificationibus electorū Dei posuit. Huiusmodi ergo omnes, cum superbie & vanæ gloriæ lepra sensim inuadat, cautos vult esse Dominus, & iudicio sacerdotis subijci, qui de eorum fanitate aut lepra pronunciet. Ait ergo, quod si horum vestis macula alba, aut rufa apparuerit, lepra reputabitur, & recludet eum sacerdos septem diebus, & septimo die inueniens creuisse, impurum iudicabit vestimentum, & omne in quo erit, quia perseverans lepra est: quandoquidem tempore probationis, vestem non deseruit: quare comburenda venit. duobus quippe coloribus albo & rufo siue nigro, variata lepra, voluntarium vitium significat, inquit Philon, nec ignorantia, nec alius pretextus, in excusationem allegari potest. Quare id genus vitę omnino deserendum est, & ad hoc est compellendus, antequam absoluat, quod est vestimentum comburere: siquidem iam expectauit, nec peccatum cessauit. Quod si inuenit non creuisse, vestimenta iubet lauare, quia pœnitentia operibus pœnalibus iniuncta, peccatum diluendum est. At tamen quia altas præsumere debet egisse radices, expectata siquidem perseverauit, recludet alijs septem diebus, & si septimo die inspecta lepra, nec creuerit, nec in antiquum colorem cutis versa fuerit, immundum hominem iudicabit, & vestimenta comburet; eo quod in superficie imbibitam habeat lepram vestimentum, vel per totum infusam: quoniam apertum argumentum est in ambitione, superbia & vana gloria perseverantem habere voluntatem. Quare non sectione, sed adustione, vt peritus medicus, ad morbum expellendum vti debet. Si verò post vestimenti lotionem, locus lepræ, & si ea non creuerit, obscurior inuentus fuerit, (quia signum est in dies hunc rebus huius sæculi obtenebratum iri) abrumptur & diuidatur pars ea infecta à reliquo quod solidum est, hoc est officium & honoris locus, quo superbiam suam nutrit, relinquatur, consilio sacerdotis. Quia melius est, vnum oculum habentem, celum intrare, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennâ ignis. Aut saltem ab intentione, & mentis negotio diuidatur, vt neq; honoribus, quibus superbia pascitur, neq; laudibus & assentionibus, quibus vana gloria crescit, vnquam delectetur. Vide quantum has bestias abominetur Dominus! Si autem in his locis, hoc est, in tegmine aut subtegrine, & quouis genere vestimenti, ex annumeratis, vana & volatilis lepra apparuerit, sedem antiquam & locum mutans, comburetur, id est, adustione, & acriore pœnitentia curabitur. Quæ si ita cessauerit, lotionem pœnitentiæ lauabit etiã ea quæ pura & munda sunt, & in custodia sui maximè vigilabit, vt faciebat qui dixit: Super custodiam meam stabo. Nam ex incuria & vecordia, cõstat in partes sanas tandem saluisse. & ita legibus de dignoscenda lepra finem imposuit, & quid lepra contaminatum, & quid ea mundum pronunciarı debeat.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Quoniamque est Dominus ad Moysen, dicens: Hic est ritus leprosi, quando mundatus est, adducetur ad sacerdotem: qui egressus est de castris, cum inuenit lepram esse mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque, & hyssopum. Et vnum ex passeribus immolari iubebit, in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino, & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget illum qui mundandus est septies, vt iure purgetur: & dimittet passerem viuum, vt in agrum auolet.

PERFECTA cognitione morbi habita, remediũ conueniens adhibere supererat, quod hoc cap. Dominus præstat. id autẽ Christi Iesu mortẽ esse intimat, quæ tũc suum effectũ operatur, quando cuiq; applicatur: quæ duo ipso initio statim Dominus docet. Etenim vt clarificationẽ sui nominis, in cruce, & gloriosa sua resurrectione eo tẽpore posuit, quo suus populus ab errore idololatriæ liber agebat: & insuper gentiles eius præsentiam desiderare (quod Dominus testatur est, quando Andrea & Philippo renunciantibus, quosdam gentiles eum velle videre, respondit. Venit hora vt clarifi-

cctur.

cerur filius hominis) Ita quando homo peccator, præparatus est, ad eum absolendum, & purificandum extra castra, vbi ille commoratur, iubet ire sacerdotem: vt suminus sacerdos Christus pro redemptione totius generis humani extra portam, & loco horrois pleno, passus est. Est ergo necessaria præparatio, per peccati detestati- nem, & abnegationem: quæ ante confessionem fit. Vel in ipsa sacramentali confessione completur: vt suo debite sacerdos fungatur officio, proficueque passio Christi per Sacramentum sanctum pœnitentiæ applicetur. Necessaria item est fides virtutis & efficacia passionis Christi Iesu, iuxta illud B. Pauli: Oportet accedentem ad Deum credere, quia est; & quod inquirentibus se remunerator est: & rursus, absque fide impossibile est placere Deo. Quod apertè hęc Dominus docet, cum homo purificandus iussus est duos passeres cum ligno cedrino, vermiculoso, siue cocco, & hyssopo à sacerdote offerre. Quæ Christi Iesu passionem & mortem significare, luce clariùs cuique fideli est. Nam duos passeres, duas naturas humanam & diuinam notare, manifesta res est. Et, quoniam secundum humanam mortuus est, vt scripturarum sapientia, & doctrina præfiguratum fuerat, quæ aquæ viuæ in scriptura dicitur, in aqua viua & decurrenti, alter immolari hęc iubetur. Et in vase fictili: quoniam etũ verus filius Dei esset, verus etiam homo Christus extitit sicut ceteri. Quare nomine vas fictilis, secundum quod homo compellatur, fractioni & morti, vt omnes mortales obnoxius. Rursus cum ligno cedrino, cocco, & hyssopo suam oblationem facit: Quoniam confiteri firmiter oportet, in ligno crucis immortalem & imputribilem salutem in cælo, Christum operatum fuisse: & cum effusione proprii cruoris, quem coccum hęc significat, vestem illam coccineam, qua in passione indutus fuit, obumbrans, in quo nostræ salutis pretium positum est: vt hoc idem explicans, Raab meretrix fuisse coccineo exploratores terræ promissionis, per fenestram demisit. In cuius etiam testimonium Zaram filio Thamar prius erumpere è matris vtero gestienti, ligatum est ab obstetrice coccinum in primogenituræ signum. At Domino aliter dispensante, quia ex ipso Christus, non primogenituras humanas sequens, descensurus erat, & genus humanum sua humilitate, & proprii sanguinis effusione erat liberaturus, secundo loco ab vtero egressus est. Ob quod etiam hyssopum offert, qui herba humilis est, qua pulmonum vitia purgari solent, vt refert beatus Ambrosius. Alter verò passer, qui in agrum auolat, Christi diuinitatem significat, cuius virtute à mortuis resurrexit in gloriam Patris, quod est in agrum auolare. quia cum filius Dei vnigenitus esset, mortis nexibus deprimi nunquam potuit: tingitur tamen immolati sanguine, quoniam in cruce corpore sacrosancto Christi pendente, ibi cum eo copulata erat diuinitas post exhalatam animam, sicut cum anima & corpore simul vnita integram humanitatem sustinens, in omnibus tormentis antequam moreretur, & eo tandem sanguine passeris immolati, septies mundandus aspergitur: quoniam virtute & applicatione sanguinis Christi, perfecta contingit remissio peccatorum. Quapropter septies aspergitur, quia hic numerus remissionis peccatorum est. Nam septem annorum hebdomadibus, iubilæis celebrabatur, in quo omnia debita soluebantur: & septuagies septies iussit Dominus Petro fratri dimittere. quod quantum ad culpam & omnem pœnam plenissimè fit in Sacramento sancto baptismi dicente beato Paulo: Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

Cumque lauerit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua, purificatusque ingredietur castra, ita dumtaxat, vt maneat extra tabernaculum suum septem diebus, & septimo die radat capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos, & lotis rursus vestibus & corpore, die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam absq; macula, & tres decimas similes in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

NON fat est peccatorem peccatum relinquere, fidemque passionis Christi protestari ad sui iustificationem, vt heretici Lutherani somniant, suam rescipiscantiam &

k 2 fidem

Philon lib. quod Deus sit immutabilis.

Math. 18.

Abacuc 1.

Hebr. 13.

Hebr. 11.

Iosue 2.

Gene. 38.

Ambrosius super epistolam ad Hebr. cap. 9. tom. 5.

Math. 18.

Rom. 6.

fidem tantum iactantes, sed ulterius progrediedum est, ad dolorem & detestationem peccatorum per poenitentiam, & ad subiectionem praestandam sacerdoti Sacramenti poenitentiae ministro, quibus Christi Iesu sanguis diuinus, & passio poenitenti applicatur, & ea vsus in amicitiam Dei leuatur. Nam dicant impudentes haeretici, si haec non sunt necessaria, quorum hic tam accuratè delineantur, & ob-
 Rom. 15. umbrantur, quae imagini pingenda, & corpori, id est, Ecclesiae catholicae, quae ha-
 picturis describebatur, non conuenient? Etenim, teste beato Paulo; Omnia ad
 nostram salutem scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spera-
 habeamus. Et rursus: Omnia in figura contingebant illis. Etenim scriptas has le-
 ges, figuras esse intelligibilium quae ipsi significantur, vel ipsi Iudaei confessi sunt.
 Philon lib. Vnde Philon grauius eos sui temporis reprehendit, qui diligenter intelligibilibus
 de migra- darent operam, figuras vero negligenter: debuerunt, ait, utraque curare, ut & ob-
 tione Abra- scura quaerent, & manifesta diligenter seruarent. Nam sicut corpus curamus, ut
 hami. animae domicilium, agnoscentes animam corpore praestare, ita significata, & intelli-
 gibilis tanquam animam, figuras vero & caeremonias tanquam corpus seruare con-
 uentit. Qua ratione, ait, apertius noscuntur significata, & eadem opera multorum
 inculcationes & reprehensiones effugere licebit. haec ille. Quod si illi intelligibilia
 significata, latere figuris suarum legum, quantum ad morum compositionem cog-
 nouerunt, nos qui ultra, Ecclesiam intrinsicè descriptam fide accepimus, quomo-
 do eadem non urgemur, eius mysterijs figuras aptare. Sensim ergo & per paulati-
 nos progressus, poenitens ad tabernaculum suum, id est, ad possessionem scientiae
 Dei, ut ea tanquam regula vitae utatur, asurgere oportet; ut inter initia post bap-
 tum fecerat, & ad legitimum conscientiae testimonium, quo anteaquam tot la-
 pilus admitteret, ut proprio domicilio gaudebat. Principio igitur post rationem pi-
 lorum sui corporis, se & vestimenta sua lauabit, & sic ingredietur castra & conuer-
 sationem aliorum, septem diebus extra tabernaculum manens: Oportet enim ve-
 re poenitentem, veterem vitam omnino ablegare, & nouam debitis operibus in-
 choare: unde & pilos radere iubetur, quod est omnes vitae superfluitates abijcere, om-
 nes errores, falsas opiniones sensuum, omnes perturbaciones è mentis dominio
 euellere, denique transitum à vitiosa & veteri vita ad studiosam & nouam facere,
 quod est pascha celebrare, quod fit bonis operibus deinceps vacando, quod est ve-
 stimenta lauare, & seipsum, vitam anteaquam lugendo. Nouorum equidem, & illu-
 strum studiorum generatio, ex veterum & insanorum odio & detestatione, quam op-
 timè proficiscitur. Quod autem septem diebus in castris non ingressus tabernacu-
 lum maneat, tempus sufficiens exercitiorum poenitentiae notat, quo bonum odorem
 exemplo virtutis & poenitentiae in populo diffundat, quem graue olentia peccatorum
 disperferat. & suorum deinde consuetudine orbat, ut eius sensus probentur, & ita
 in bono firmetur, ut murus aeneus virtutis, suis existat, à quibus facile fledebatur, ut
 ab his, quibus affectuum corporis radices fouentur, & nutriuntur, & in malum, homi-
 nem pertrahunt, secundum quod scriptum est, Inimici hominis domestici eius.
 Septimo die rursus iubet pilos corporis radi, cum capillis capitis, barba, & super-
 cilijs, repetita etiam sui corporis & vestium lotione. Omni diligentia curat Domi-
 nus omnia in poenitente innouari, cogitationes & opera: Quare radi pilos semel &
 iterum praecipit. ut enim raris pilis alij recentes nascuntur, ita veteribus cogitationi-
 bus abeuntibus, nouas subpullulare vult, pilorum rasura id significando. Verum non
 solum hic pilos radere iniungit, qui antiquas vitiorum cogitationes significant, sed ca-
 pillos qui ornatum praebent, & altiori loco positi sunt: quoniam quae ornamento er-
 rant, & instrumento, ut de diuinationibus rebus fieret disceptatio coram hominibus, ut
 gloriosus appareret, abscindendi sunt: & superbiae & elationis cogitatibus neglectis,
 eos curare qui humilitatis, obedientiae Dei sunt, quos nutrire, comere, & oblongos
 more Nazaraeorum portare conuenit. Et supercilia item radere oportebat, quoniam
 omnes cogitatus, mentis opiniones, quae ex dignitate, scientia, aut prerogatiua ali-
 qua hominem efferrent, & leprosum reddidissent, ablegare conuenit, & superci-
 lium omne deponere, ut loco illius, charitatis in proximum studia succedant. Et
 barbam rursus, quae discernere virum à femina solet: quoniam omnia studia,
 quibus à ceteris arroganter & ab inferioribus se continebant, imò quibus pec-
 cando

cando gloriabantur, tanquam virorum actus & opera iactantes, deponere oportebat. & tandem in balneum & lotionem iterum remittit, ut peccator de propitia-
 Eccl. 5. to peccato nunquam securus sit, ne peccatum super peccatum adiiciat, sed poeni-
 Psal. 47. tentiam pra oculis semper habendo, dicat cum Dauide: Lachrymae meae fuerunt
 5 mihi panis die ac nocte. Die denique octauo, quia resurrectionis est, in quo Chri-
 stus resurrexit per gloriam patris, ut nos in nouitate vitae ambulemus resuscitati à
 ad Rom. peccato; cum duobus agnis anniculis, & agna annicula, & tribus decimis similae
 confersa oleo, & sextario olei seorsum ad sacerdotem ire iubetur. Haec autem
 genera oblationis afferre iubet, quia tales nos opere exhibere, quales muneribus
 10 profitemur, vult Dominus, cum ad Christum summum sacerdotem, per poeniten-
 tiam regredimur, & schedulam solutionis peccati, à confessore eius ministro per
 absolutionem Sacramenti poenitentiae requirimus. Hoc enim à Iudaeis illo tempo-
 re exigebat Dominus cum harum rerum oblatione; à nobis autem ablata figura &
 caeremonia, quae uti suo iam functa officio cessauit, eundem intellectum latentem,
 15 imò eius opere completionem semper exigit: quoniam morale est, & ad compo-
 sitionem morum Christianorum, apprimè conducit, in quam rem est hoc loco
 contextum, & designatum. Vnde Philon Iudaeus suos reprehendens, quod ad imple-
 tionem literae contenti intelligibilem sensum, pleni peccatis non curarent; sic clamar:
 Non corrumpitur istis, o vos quicumque tandem estis, Dei tribunal, sed omnes si-
 20 bi male conscios, etiam si quotidie centum boues immolent, auersatur: infantes vero,
 si nihil omninò sacrificent, amplectitur: gaudet enim Deus aris nouo igne calenti-
 bus, quas cingit virtutum chorus, non istis flagrantibus flamma, quam accende-
 runt profanorum profanae victimae, in memoriam reuocantes singulorum errata, &
 ignorantias. haec ille. Quibus planè vides, quae exterius suis oblationibus & sacri-
 25 ficijs illi profitebantur, intrinsicè animo & opere praestare teneri. Duos ergo a-
 gnos anniculos afferebat poenitens cum agna annicula: quoniam pro omni gene-
 re humano tam masculo, quam foemineo passus est Dominus, & omnes ad poeni-
 tentiam recipit. Differenter tamen: Nam in viro geminam virtutem & fortitudi-
 nem in bono, valentem filios bonorum operum procreare requirit, ob quod duos
 30 agnos & anniculos etiam petit. Ut enim natura duplicis & multò maioris roboris
 vir quam foemina praeditus est, ut constantior & firmiter in rebus agendis perseue-
 ret: eandem geminam virtutem in regressu ad poenitentiam post lapsum seruet o-
 portet: foeminam vero iuxta perfectionem muliebrem, animosam in poenitentia se
 praestare oportet: quod denotans, agnam anniculam promiscuè hic afferre iubetur.
 35 Afferit deinde tres decimas similae oleo confersa: quae perfectam sanctissimam tri-
 nitatis fidem, cum qua debet accedere, proculdubio significat: Simila enim cog-
 nitionem diuinorum iuxta dicta designat, & numerus ternarius cum denario hic
 complicatus, qui totus numerus est, trium personarum integram ex fide cognitio-
 nem apertè oculis mentis subiicit. Et bene confersa oleo offertur: quia fides in
 40 Christiano absq; proximi charitate esse non debet, & talè in poenitente potissimum
 requirit, quem operatorem desiderat: quia fides per charitatem operatur. Sexta-
 Galat. 5. rium autem olei quod seorsum defertur, totam & integram mensuram fidei vniuf-
 cuiusque, qua in vniuersalem Ecclesiae fidem coalescit, significat, quam poenitens
 ex promptuario suo, quod Spiritus sanctus repleuit, Christo Domino offerre, &
 45 reconciliationem petendo proferre debet. Forma enim fidei charitas est: unde
 tanquam à potiore parte, olei nomine, quod charitatem notat, significatur. & eius
 sextarium efflagitur; perfectam mensuram fidei exigens, quam senarius nume-
 rus significat: est enim in denario numerus perfectus. Quam beatus Paulus his
 Rom. 12. verbis à quolibet nostrum requirit: Dico autem per gratiam quae data est mihi, o-
 50 mnibus qui sunt inter vos, non plus sapere, quam oportet sapere; sed sapere ad sobri-
 etatem, & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.

Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum & haec omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonij tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium. & oblati ante Dominum omnibus, immolabit agnū ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto, ad sacerdotem

pertinet hostia: sancta sanctorum est. Assumensque sacerdos de sanguine hostie que immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculae eius qui mundatur, & super pollices manus dextrae & pedis, & de olei sextario mittet in manum suam sinistram, tingetque digitum in eo, & asperget eam Domino septies. Quod autem reliquum est olei in laeva manu fundet super extremum auriculae dextrae eius, qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextrae, & super sanguinem qui effusus est pro delicto, & super caput eius: rogabitque sacerdos pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum, & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.

MIRA Christi Iesu erga suos fratres charitas & benevolentia: Ad dexteram patris siquidem residens, omnia nostra vota, studia, oblationes, & sacrificia aeterno Patri repraesentat, oculis infinitae eius misericordiae, in quantum homo & frater noster, cuncta nostra negotia, nostram reconciliationem procurans, statuit. Quod explicans beatus Iohannes, sic ait: Habemus advocatum apud Patrem, Dominum nostrum Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris. Vt hoc loco umbra- rum fuit, quando mundandi omnes oblationes, coram ostio tabernaculi ante Dominum sacerdos, qui Christum figurabat, statuit. Et peculiariter agni & olei sextarium offert: Quoniam unigenitus Dei filius, ut aeterni Patris iram contra poenitentem placet, se tanquam agnum pro peccatoribus occisum fuisse, sanguinemque suum diuinum fudisse commemorat, cicatrices & plagas suas, ut gemmas diuinas splendentem ostendendo, cum ineffabili illa misericordia, qua perfectè & sufficienter omnia mundi peccata exhaustit: unde cum agno olei sextarium simul offert. Deinde in loco, ubi hostia & holocaustum offerri solitum erat, unum agnum immolat sacerdos pro delicto & peccato illo graui, quod lepram germinauerat, cuius partem ad sacerdotem pertinere dicit; quoniam eius sanguinis mensura, ad tabernaculum testimonij non deferebatur. & ideo huiusmodi hostia in ius sacerdotis cedebat. & hoc insinuans ait: sancta sanctorum est, id est, ut sanctissima quaeque hostia, Deo gratissima. Etenim immolatione huius agni, mors summi sacerdotis Christi Iesu Domini nostri significabatur, quae multo gratior Deo patri fuit, quam peccatum exosum: Nam etsi sacerdos sit, qui hic immolat, & res distincta, agnus scilicet, qui immolatur, in ipso tamen Christo simul haec coierunt: Nam victima existens, ut summus item sacerdos, se ipsum aeterno patri in cruce obtulit. Ipse autem poenitens, qui morti Christi innoxius, cuncta sua opera Deo offerre debet, immanitatem & feritatem corporis maculando, qua more ferarum viuendo, innumeris Deum iniurijs lacessuit, in hostiam sanctam, viuentem, rationabile obsequium, per sui mortificationem, offerre, & immolare debet, ut inquit beatus Paulus, non iam animalia bruta occidendo, ut tempore huius legis.

Rursus iubetur sacerdos, extremum auriculae dextrae, & pollices manus, & pedis dextrae sanguine agni immolati tingere: & postquam ex oleo sextarij, quod manu laeva accipit, digito dextrae, puta indice, qui actionibus caeteris praestat, septies coram Domino sparserit, scilicet ante propitiatorium, in tabernaculo testimonij, residuum olei supra partes dextras memoratas, & super sanguinem agni, & caput mundandi, fundere praecipitur. Disce hic Christiane lector, quanta te charitate Dominus complexus fuerit, qui tanto ante tempore de tua salute sollicitus fuit: & quam infirmus, imbecillus, & iners absque eius gratia, & auxilio in omnibus, & animae, & virtutis rebus, quas humana superbia iactat, aderis, auriculas enim cum ad audiendum Dominus prouiderit, dextram fidei, & his quae ipsi ancillantur, omnino mancipauit: Vnde Malcho seruo pontificis, auriculam dextram beatus Petrus abscidit, in signum & testimonium, quod inutiliter omnes illius populi eas deferrent, & ab omnibus rescindendae erant: fidei siquidem & verbis diuinis, quibus vel ab ipsa conditione naturae dicatae erant, non accommodarunt, sed rebus tantum huius saeculi, unde in suum Dominum sic conspirarunt. Deinde laeva manus vix sibi sufficit, dextra verò & sibi, & illi: & simili- liter

liter de pedibus intellige. Vnde quoniam manus actiones signant, pedes autem omnes vitae motus & viuendi vias: & pollices item sint, qui actionibus & gressibus maxime valeant, dextros pollices manus & pedis tingere sanguine immolati iubet: & insuper residuum olei sextarij, quod ex asperione supererat, in memoratas partes infundere, & in sanguinem agni immolati, & super caput mundandi. Ita enim est, quod omnes actiones nostrae, omnes vias, & viuendi modi, sanguine Iesu Christi agni immaculati inniti debent, & auxilio eius gratiae praeniri, muniri, & coadiuuari, ut cum valore fiant, & debita integritate exerceri valeant, & coram oculis Domini dignè & festiue praesentari. Sanguis item agni immolati, oleum superinfusum recipit, & eodè caput eius qui mundatur perfunditur: quoniam misericordia Domini, sanguis ille diuinus pro nobis effusus est, & misericordiam Domini, ut eo utamur, nostrum bonis operibus, vsuque Sacramentorum efficiamus, sollicitare semper oportet. Ob quod effuso sanguini, oleum hinc miscetur. Et eius infusionem caput poenitentis recipit: quoniam praehabitis dispositionibus, in mente & anima quam caput refert, olei gratiam qua iustificatur, & Dei amicus euadit, accipit. Id autem, quod intermissum est, in manu sinistra, olei sextario assumpto, digito dextrae septies coram Domino aspergere: non aliud, significat, quam bona omnia terrena, spiritualibus inferuire debere; ut laeva manus actionibus dextrae. Sacerdotem autem septies in tabernaculo coram propitiatorio, siue coram Domino, sanguinem occisi agni spargere suo digito; Christum redemptorem nostrum virtute Spiritus sancti, qui suus spiritus est, coram Patre aeterno, & in eius gloriam, pro hominum redemptione, sanguinem suum futurum notat. Digito enim, virtus Dei in Scriptura designatur: ita enim Magi Pharaonis, se victos à virtute diuina in fabricatione vnius publicis agnoscentes, dixerunt: Digitus Dei est hic. Et ipsemet Dominus Iesus ad locum allegatum alludens, miraculum eiectionis daemones ab homine, Belzebeub Pharisaeos adscribere minime posse arguens, dixit: Quod si in digito Dei eicio daemones, profecto peruenit in vos regnum Dei. Significat praeterea, Christum Iesum post suam in caelos ascensionem die Pentecostes, Spiritum sanctum, qui tanquam digitus à manu, ab ipso, ut à Patre procedit, per septem donorum effusionem, praedicatione & mirabili magnalium Dei enarratione, sanguinem Christi Iesu in remissionem peccatorum totius mundi spargentem. Tandem oratione sacerdotis, & holocausti oblatione, mundationem hominis finit, quae ad paedagogiam legis complendam, praestabat sacerdos: officium sacerdotis his duobus perstringens, quod populo debet. Nam oratione cum Domino sui populi & Ecclesiae necessitates negotiatur, & oblatione sacrosancti Missae sacrificij, quod holocaustum illud figurabat, Deo populum conciliat, eiusque iram placat. Cum enim Christus Iesus suppositum diuinum sit, duas in se sustinens naturas, secundum humanam, quam agnus immolatus retulit, se in cruce immolauit: secundum verò diuinam se totum amore flagrantem, in holocaustum impendit. Docetur praeterea poenitens, talem se exhibere, qualem oblationem suam offerri cernit: scilicet ut affectuum corporis mortificatione, se Deo immolet: secundum verò animam & mentem diuini ignibus amoris, se totum accendat, & in holocaustum se, suaque omnia offerat: tale siquidem per duos agnos, quos offert, de se testimonium profert.

Quod si pauper est, & non potest manus eius inuenire quae dicta sunt, pro delicto sumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem simile consperse oleo in sacrificium, & olei sextarium duosque, turtures, siue duos pullos columbae, quorum vnus sit pro peccato, alter in holocaustum, offeretque ea die octauo purificationis suae sacerdoti ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino. Qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei, leuabit simul, immolatusque agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculae dextrae eius qui mundatur, & super pollices manus eius, ac pedis dextrae. Olei verò partem mittet in manum suam sinistram, in quo tingens digitum dextrae manus, asperget septies coram Domino, tangetque extremum dextrae auriculae illius qui mundatur, & pollices manus, ac pedis dextrae in loco sanguinis, qui effusus est pro delicto: Reliquam autem partem olei, quae est in sinistra manu, mittet super caput

put purificati, ut placet pro eo Dominum: & turturam, siue filium columbe offeret, vnum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamenti suis. Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

M A X I M E Dominus oculos suos ponit in pauperulos, cōtritos spiritu, & tremen-
 tes sermones suos. Quos sub tenuitate pauperum temporalis vitæ, qui si sapienter, & in-
 telligerent, ac nouissima prouiderent, ditiores spiritum habere debuissent, hoc loco
 significat. Corporis enim perpessio, & temporalis vitæ coarctatio, animū leuare, & vn-
 ctione spiritus impinguare suapte natura debet, cum è cōtra, corpus corruptioni rerum
 huius sæculi subiectum, animam deprimat multarum rerum cogitationibus, & aggra-
 uet. Pauperis oblatione, illorum qui altioris gradu pænitentia, post lapsus sui cogniti-
 onem, ineunt, designat hîc Dominus, vt oblationis partes manifestè ostendunt. nā agnus,
 decima similia, sextarium olei, duo turtures, aut duo pulli columbarum, partes pæn-
 itentia, & vitæ hominum religiosorum indicant, agnus bonitatem & vitæ innocentiam
 notat, quam definito animo amplectari conatur, Dauid elogio admonitus dicitis: Bea-
 tus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cath-
 dra pestilentia non sedit. Decima verò similia, legis Dei diebus ac noctibus meditatio-
 nem: de qua sequenti versu dicitur, diuinam voluntatem in omnibus requirèdo actio-
 nibus. hanc enim pauper, qui lectione legis & disciplinarum diuitijs careat, mente &
 animo habere potest: & si ieiunia, saccum, macerationes alias, ad carnis superbiam re-
 primendam subire, vt fortes & diuites, non possit, his, innocentia scilicet & accurata vo-
 luntatis diuinæ requisitione, ad mōtem Domini iter agit. Olei sextarium suam fidem,
 charitate in Deum, & proximum accēsam, & plenam etiam misericordiam in fratres,
 in quorum iniuriarum remissionem, nostrorum reatum dimissionem remisit Deus,
 docens nos in oratione dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus
 debitoribus nostris. Turtures verò & pulli columbarum, castitatem & charitatem cum
 continuo pænitentia singultu significant: turtur enim suo coniuge perdit, nunquam
 vterius alteri copulatur, viduitatis amica. In filijs columbæ simplicitatem & charitatē,
 quia felle carent, & gregatim volant: & in vtriusque continuum habitum pænitentia,
 quia nunquam non gementes has aues videas, vt supra latius deductum est. Et hæc est
 oblatio spiritualis, quā hîc Dominus requirit, siue per pauperes, insigniores Christi mi-
 lites, & pænitentia ductores, intelligas, vt nos interpretati sumus; siue eos, qui maiora
 & asperiora pænitentia legis subire nequeunt, officio suæ vitæ præpediti, vel ætate, aut
 infirmitate debilitati, vt exponit Isychius. Non enim minus gratanter officia pæniten-
 tia ab his, qui in vallibus agunt, accipit Dominus, quā ab his, qui in montibus, quibus
 ascensus ad eos non patet.

His muneribus sacerdoti coram Domino presentatis, agnum & olei sextarium, inter
 omnia oblata mouet, & veluti Domino representando leuat: Quod, & si quæ dicta
 sunt, mundando pænitenti accommodentur, tanquam vitæ nouæ professionem, quam
 pollicetur, per ea testando; in primis tamen de ipso Domino Christo Iesu dicuntur, qui
 à peccato omninò alienus, omnem suam vitam, pænitentia pro nostris peccatis conse-
 crauit, & absolutissimæ vitæ exemplar inaccessibile proposuit. Quod sacer legislator
 Moyses, apertè significat, cum agnum & sextarium olei, sacerdotem Domino solū
 representare dicat: id est, Christum innocentissimum agnum pro omnibus peccatori-
 bus oblatum, & huius sanctissimi sacrificij fidem, quam mundandus proficetur: illud e-
 nim pretium peccatorum offerre est, quo æternus Pater placatur: hoc verò, illius obla-
 tionem & vsum per fidem operantem, qua initium accessus ad Patrem pater. Cætera,
 quæ in sui officij exhibitionem, hîc fieri à sacerdote narrantur, in hominis oblata expia-
 tionem, iam supra exposita sunt. Tria tantum præter ea hîc admonere libet: Vnum est,
 non solū huius sæculi bona cum prospera fuerint, sed & cum aduersa, vt spiritualibus
 bonis destinata, eis in omni vitæ parte inferuire, & famulari debere, vt in omnibus ex-
 hibeamus nos, sicut Dei ministros, in verbo veritatis, & in virtute Dei, per arma iustitiæ
 à dextris & à sinistris: per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam, vt
 seductores & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti: quasi morientes, & ecce viuimus: vt
 castigati & non mortificati: quasi tristes, & semper gaudentes: sicut egentes, multos au-
 tem locupletantes: tanquā nihil habentes, & omnia possidentes. Vide sinistras semper
 dextris

dextris famulari explicitè, quæ hîc in figura obumbrantur. Aliud est, agnum & turtu-
 rem, siue pullum columbæ immolatum, priorem partē pænitentia referre, quia odien-
 do peccatum, per sui mortificationem, se Deo pænitens sacrificare debet: oblatum verò
 in holocaustum, nouæ vitæ propositum, institutionem, & definitionem, quam in futu-
 rum pollicetur, significare: & in eam rem per agnum immolatum, & in holocaustū ob-
 latum, & similiter de auiibus, leprosum hîc expiari. Tertium est, holocaustum in altari
 cum libamenti offerri: quod efficacem conuersionem pænitentis signat, crucem suam
 ferendo, cum operibus pænitentia & satisfactionis, quæ mentis Domini, vt gratissimæ
 epulæ apponuntur.

Loquutus est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: Cumq; ingressi fuerint ter-
 ram Chanaan, quā ego dabo vobis in possessionem: si fuerit plaga lepra in edi-
 bus, ibit cuius est dominus nūcians sacerdoti, & dicit: Quasi plaga lepra vi-
 detur esse mihi in domo mea. At ille præcipiet, vt efferantur vniuersa de domo
 priusquam ingrediatur eam: & videat vtrum leprosa sit, ne immunda fiant o-
 mnia, quæ in domo sunt. Intrabitque postea, vt consideret lepram domus: &
 cum viderit in parietibus illius, quasi valliculas pallore, siue rubore deformes,
 & humiliores superficie reliqua, egredietur ostiū domus, & statim claudet illā
 septem diebus: reuersusq; die septimo, considerabit eam. Si inuenerit creuisse le-
 pram, iubebit erui lapides, in quibus lepra est, & proiciet eos extra ciuitatem
 in locum immundum: domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, &
 spargi puluerem rasura extra urbem in locum immundum, lapidesq; alios re-
 poni pro his, qui oblata fuerant, & luto alio limi domum. Si autem postquam
 eruti sunt lapides, & puluis deletus, & alia terra lita, ingressus sacerdos viderit
 reuersam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseverans, & im-
 munda domus. Quam statim destruent, & lapides eius, ac ligna atq; vniuer-
 sum puluerem proiciet extra oppidum in locum immundum. Qui intraverit
 domum quando clausa est, immundus erit vsq; ad vesperam: & qui dormierit
 in ea, & comederit quippiam, lauabit vestimenta sua.

In rebus animatis & sensu præditi, lepram, scabiem, & infirmitates cadere, commu-
 ne est: in vestibus tamen & domibus quis vnquā vidit? at Dominus videt, vt planè hinc
 discas Christiane lector, legem spiritalem esse cū Paulo: & extrinsecus ad exercitatio-
 nem sensuum loqui, intrinsecus autem intellectui ad compositionem morum, & in fi-
 gura, ad diuinæ sapientia stabilitatem, quæ in fide Domini nostri Iesu Christi homi-
 nibus lucet, atque ita cum puram, & synceram contineant veritatem, diuina prouiden-
 tia cautum est, ne erroribus & vanis opinionibus mixta contaminaretur: & ne à porcis
 & profanis hominibus indignè diuina mysteria tractarentur, vt non solū Euangelij san-
 cti Sacramenta, sed neq; legis dispositiones in historicis, aut editis de philosophia libris,
 ab huiusmodi indignè & profanè vsurparentur, aut eorum aliqua mētio vel ipsis testi-
 monium reddentibus fieret. Ita enim Demetrius Phaleretis bibliothecarū regis Ægy-
 pti Philadelphi præfectus, apud Iosephum de codicibus Iudæorum loquens, hoc testi-
 monium de ipsis regi dat. Sapientiam enim & synceriores legislationem cōtinent, vt
 potè diuinitus proditam. Et hæc est causa, vt Hecataeus Abderita refert, cur nullus vel
 poëta, vel historicus mentionem eius legis faciat, aut virorum, qui iuxta eius præscriptū,
 res suas administrarunt: quod sacrosancta sit, & profano ore tractari non debeat. hæc il-
 le. Et rursus infra, cum lectione legis sanctæ Rex magnopere oblectatus, Demetriū ro-
 garet, quid factum esset, vt tam admirandarum legū, nec historicus vllus, nec poëta men-
 tionem fecerit: respondit: neminem ausum eam attingere, quam cōstaret diuinam esse,
 & omni veneratione dignissimam, & punitos esse quosdam a cælesti numine, qui illam
 temerè atrectare non sunt veriti. Theopompum enim volentem inde quædam suis
 scriptis inserere, mēte motum fuisse diebus triginta, & per interualla infania, precibus
 Deum placasse, facile conijcientem quæ morbi causa fuerit. Atq; etiam in somnis ad-
 monitum, hæc ideò pati, quia fuisset circa res diuinas curiosior, atque voluisset proferre
 profanis

Rom. 7.

Iosephus
lib. 1. 2. an-
tiq. cap. 1.

profanis hominibus. Quare cum à cepto destitisset, sanam mentem ei fuisse redditam. Theodectæ etiam poëtae, cum in quadam tragœdia, vellent aliquid è sacris libris admiscere, oculos glaucomate suffusos caligasse: & cum erratum agnouisset, exorato Deo, redditam aciem. haecenus ille. Spiritus ergo lex cum sit, & omni reuerentia & humilitate, à Domino sensum semperquirendo, in lepra domorum, sicut in lepra vestium, spiritalis & intelligibilis sensus attendendus est. Mirum profecto, quae similitudinum varietate, dicendiq; multiplicata figura, ad leuandum lectionis fastidium, ad res enucleatius docendas, atque ad humanum intellectum exercendum, sublimioraq; contemplanda, easdem res aut penè, nobis Dominus inculcet. In quam rem cum de lepra & peccato hominum iugis semper currat sermo, nunc de vestitu, nunc de domorum lepra sanxit: quod in corpus anime vestem & domum, saliat, in eoque vitium manifestum cernatur. Corpus enim quod ab anima rationali informatur, parsq; altera hominis sic efficitur: (quoniam eius organum & instrumentum, ad vitæ functiones existit) cum potiores tamen & honorabiliores partes, imò & totum esse anima obtineat: ad hoc significandum, nunc vestis, nunc domus eius, nunc tumulus, nunc etiã carcer, & arca ab Spiritu sancto in Scriptura, eiusq; tractatoribus appellatur. Nam Martyrum corpora, animarum vestimenta nuncupauit B. Iohannes, cum dixit: Lauisse stolas suas in sanguine agni. domum, humanum corpus censuit B. Paulus, quando dixit: Scimus enim, quod si terrestri domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habeamus, domum non manu factam, sed æternam in cælis. Sepulchrum autem nominauit Regius vates, cum hominis prauis gurgur, foetorium spiraminum os manifestauit, dicens: Sepulchrum patens est guttur eorum: & carcerem, quando dixit: Educ de custodia animam meam, id est, ab huius corporis carcere, cui concupiscentes, & appetentes affectus, in custodes præfecti sunt, quorum etiam officium, quando furiant, homines prauis bonorum infectatores usurpant. Etenim custodum carcerum nota est crudelitas: qui cum ingenio ferociores esse soleant, victorum assuetudine magis effertur, crescente semper magis eorum seueritas, dum nihil boni vident, nec dicunt aut faciunt, sed sæua, violentaq; omnia: Nam sicut bene compacta corpora exercitatione firmantur, & acquirunt robustam, inuictamque habitudinem, sic ferox & immitis natura, occupata sui similibus studiis, multo fit durior, & inaccessa misericordiae, qui affectus, maximè humanus est. Et quem admodum, qui cum bonis viris familiaritatem habent, ex eorum conuictu in melius proficiunt: sic etiam qui cum malis versantur, applicant sibi eorum vitia. Degunt autem carcerum custodes inter plagarios, fures, parietum fossores, facinorosos, violentos, stupratores, homicidas, adulteros, sacrilegos, à quorum singulis non nihil nequitiae contrahunt: ex huiusmodi collatione, miscellaneaq; temperatura, cõsicitur vna scelestam malorum colluies. Perinde affectus, qui in custodiam animæ in corpore dati sunt: cum sua natura furiant, assuetudine & continuo prauorum contactu, dum suæ voluntati relinquuntur, intolerabiles euadunt. Et arcam tandem, corpus appellari, reptilibus affectuum immanium plenam, à quibus abducendus est animus, figurauit & arca Noe, qui habitationem suam ab immundis illis animantibus separatam habuit. Per Synecdochen igitur totum pro parte accipiẽdo, homo lepram habens firmius radicatum, & foras respicientem, domus leprosa præfenti loco censetur. Deniq; hac cõsideratione homo portatilem domum habet, secumq; eam semper affert: In cuius rei vestigium, in genere conchilium quædam similis moris Deus procreauit, testaceam domum secum afferentia, ut cochlear, & quæ conchis inclusa in mari & fluminibus vitam agat. Dicitur autem in domo lepram habere, quod diutino ictu diaboli, cuius inferni, & gehennæ, per assuetam peccata, fermè ratio, imò & conscientia, callis concupiscentiarum obdurata non sentiat, ac si res insensibilis esset. Cum enim caro habenarum vitæ domina facta est, ratio serua & captiua vix peccati plagas sentit, & nisi prius intereat caro, suum sensum & dominium habere non potest: vique adeo à domestica incantatrice, stupida reddita est. Misericors autem Dominus, qui suorum electorum non obliuiscitur, sensum eis reddit, suarum gratiarum auxilijs & benignitate præstitis, quæ reliquis in punitionem suorum peccatorum, iustè denegat, ut in profundum peccatorum lapsi, & Deum contemnentes, morte nunquam interitura moriantur. Hoc enim intimabat Dominus per Prophetam, quando dicebat: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne fortè videant oculis suis, & auribus suis audiant, & corde suo intelligant, & conuertantur.

conuertantur, & sanem eum. Quod autem populo illi, & Synagoga Dominus dixit, quæ excæcauit ob merita suorum peccatorum, vnicuique nostrum dixit: ut sibi vnusquisq; caueat, etsi colluie peccatorum se obrutum videat, non animum despondeat, sed Dominum precibus continuè sollicitet, ut liberaliter pro sua misericordia ei succurrat, mentemq; & sensum, quo in se redeat, tribuat.

Gratia ergo Domini præueniente & cõcomitante, deuiũ se videns à recto aliorum vitæ tramite, qui virtuti student, & item à debito viuendi officio, cui aliquando vacauerat (quod est colorem nigrum & pallorem in domo aduertere) voluntariè collapsus, suspicando lepra infectam domum, sacerdotem qui discernere possit, conueniens, dicit illi: Quasi plaga lepræ videretur mihi esse in domo mea. Vbi qualitatem sacerdotis, ad quæ mittitur, cõmedari vides: qui talis esse debet, ut discernere possit: Sic enim legitur Septuag. & indicationem item sui morbi, quæ suspitione, & non definita sententia fit. Priore animaduersione, monemur, quanta cura confessorum doctum & peritum quisq; eligere debeat, ut discernere possit inter lepram & lepram, & inter lepram, & non lepram, debitamq; doctrinam, regulasq; & consilia ineundæ vitæ nouæ adhibere, post indicationem peccatorum quæ pænitentia lugere debet. At cum hic de grauissimis peccatis agat, quæ reddunt hominem fermè insensibilem, & quod omnino sensum rapit, quia fidem tollit, hæresis sit, aptissimè plures doctores, summum Pontificem Romanum hinc obumbratum volunt, penes quem firmissimum fidei iudicium stat: à quo tanquam ab infallibili regula, in his quæ fidem concernunt, ut Christi vicario, quauis oborta de fide quæstione, definitio vera expectanda est. Posteriore verò docemur, peccatum suo ingenio excæcationem mentis, & intellectus operari. Quod & res ipsa docet: nam corporis indulgentia, sensum perturbata plebs, & ratio horum, & sæculi omnino occupata, & subdita negotijs, mentem ab altitudine suæ dignitatis, his omnibus præsidendi, & quæ agenda sunt imperandi, deprimunt, & paulatim ad se trahendo, sui moris & ingenij faciunt, quo acies videndi hebetata manet, & facultas discernendi verum à falso, & præscribendi quæ conueniant obnubilata. Vnde cautè cum his viuere, ne sibi vitæ gubernacula assumant, quod totum malum est, per vocationem Abraham admonuit Dominus, dicendo: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, &c. Etenim corpus nostrum terra est, quod è limo terræ formatum in terram ibit, sensuum autem confusio, cognatio est: Nam ut cognati propria vtilia & iucunda solum quærentes, deturbare & inficere solent cognatum etsi peritum, quando eorum consuetudini complacet, ita & hi intellectum, quando eorum consuetudinem non à se excutit. Ratio verò, corporis indulgentiæ & sæculi negotijs dedita, domus intellectus & mentis est: In ea siquidem ut in domo de agendis deliberatur, & quæ conueniant, disponuntur. Quod si domus lapsa omnino in sensibilia est, quid restat, nisi ut eius commoratione, corporetur etiam intellectus, spiritualium ac intelligibilium oblitus? Quæ quæ maior cæcitas? Excæcat igitur peccatum domesticum, semper animum, & donec à sua dignitate mentem dimoueat, in officio perdurabit, si tempore oportuno, eius sibræ nõ abscindantur. Quod & Scriptura sancta non tacuit: nam Sodomitæ ad hospites Loth ingressos, corporali cæcitate percussit Dominus in argumentum eius, quæ spiritaliter in mente patiebantur. Et similiter in conuersione B. Pauli in testimonium ex cæcitate mentis, qua ferebatur, absque visu mansit diebus aliquot. Vnde & tanquam squamæ in receptione luminis ab oculis eius deciderunt.

Sed videamus iam officium, quod sacerdoti demandatur. In primis ex præscripto Dñi, antequam ad visendam domum ingrediatur, iubere tenetur, cuncta quæ in domo sunt efferri, ne ad eius ingressum immunda & impura reddatur: quod mirabile est, quæ munda essent, ad introitum hominis purificati & Deo dicati ad sacras res exercendas, immunda & omnia, impura reddi, quæ in meliorem statum mutari debuissent? Isychius cum cæteris doctoribus de peccato hæresis hunc locum exponens, domum esse dicit plebem, & parochiam alicui commissam, quæ ne à dogmatizantibus inficiantur, & ne simul cum reis à sacerdote puniantur, atque ita immundi simul cum alijs iudicentur, innocentes prius discedere iubet, relictis auctoribus etiminis, qui probationem sui criminis subire debent: ut Moyses puniret Dathan & focios, multitudinem abire & ab eis discedere iussit. Iraque ad ingressum sacerdotis, non impuri redduntur: tamen notarentur, si indiscriminatim cum facinorosis probarentur, & punirentur. Verum in vniuersum

Apocal. 7.

1. Cor. 5.

Psal. 141.

Genes. 19.

Actuum.

Esa. 6.

Num. 16.

cōdimentum cunctis pōsteris futuram. Ob quam etiam rem, populum suum ab Ægypto liberatum, rursus in eam descendere stricte prohibuit, compertum habens, quam contagiosa pestis sit peccatum, & quam prona conditio humana eius inescationibus existat. Quod si peccati incentiuam separatam tantum valet, perpende iam, quas vires habeat coniunctum? ut quanta sollicitudine corporis, sensuum amicitiam, & eorum affectuum, tanquam Ægyptum fugere debeas, atque ut animæ subuersores, contemnere, & negligere. Sensus enim in sua feritate manentes, aut inordinati in animæ republica, petulantes mulieres, & ab integra ratione deficientes, referunt; particularum verò rationes, quibus rebus sæculi inseruitur, diuitiarum viros: Quapropter optimum erit, mulierum ordinem in anima placare, ac etiam virorum, id est, rationum particularium, quibus falsæ, aut apparentes sæculi opiniones & æstimationes fouentur, ac vigent: ut menti & intellectui audientes in melius semper vita instituta proficiat. Nam in domiti sensus, singuli à suis sensibilibus accenti, impetu vehementissimo flammam excitando, mentem ipsam exurunt, perinde ac mulieres illæ luxuriantes, quæ accenderunt ignem in Moab ad filios Israel subiugandos: Quando verò moueri facti sunt rebus virtutis, imò & sacris & intelligibilibus rebus, maximo adiumento sunt: perinde ac vrbanae ciuilesque mulieres, quibus perinde ac viris apparatus operum sacerorum, sanctus Moyses demandauit, quæ telas hyacinthinas, purpureas, coccineas, byssinas, cilicinas conficientes, & omnem suum ornatum, in aures, anulos, & id genus similia, cultu & ornatu corporis, pietatem emendo, diuino cultui obtulerunt: imò & specula sua consecrarunt, ex quibus conflaretur labrum, in quo sacerdotes manus & pedes abluabant, ut ablutionis operum, accedentes ad sacra meminerint, ab speculis labri admoniti. Quod Patriarcha Isaac, sua benedictione filio Jacob à Domino postulauit, rorem cæli primum, deinde terræ pinguedinem deprecans; irrigari cupiens spiritali cælestique pluuia, quæ sensum & leuiter in morem rosà Domino descendit; & item sensibiles res & diuitias, quas terræ crassitudo fert; quoniam hæc menti & spiritui inseruire debent. In cuius etiam argumentum summus sacerdos, sancta sanctorum ingrediens, in fimbria vestis ad pedes tintinabula habebat, ut sonitus eius intrantis in sancta, ait propheta, audiretur. Quod non aliud significabat, quam sensus omnes (quando sacerdos non solum ad res diuinas tractandas, verum & intelligibiles, ad vitæ compositionem ingreditur; quod lamina illa aurea in capite significabat) menti & spiritui consonare debere; modulatumque chorum ex diuersis vocibus temperatum conficere; idemque carmen laudis cum mente & spiritu concinere: ab ipsoque cum Dei gratia assumptos & eleuatos, famulos se mentis exhibere. Rursus etiam, ut in eandem coccinitatem sensuum, & mentis, ad morum compositionem, & ad Sacramentorum accessum, exemplo sacerdotis, populus assurgeret, cautum fuit à Domino: ut ingrediens & egrediens summus sacerdos à conspectu Domini, tintinabulis sonantibus audiretur.

Quod si introiens sacerdos viderit lepram non creuisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate. Et in purificatione eius sumet duos passeris, lignumque cedrinum & vermiculum atque hyssopum, & immolato vno passere in vase fictili super aquas viuas, tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem viuum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viuentibus, & asperget domum septies: purificabitque eam tam in sanguine passeris, quam in aquis viuentibus, & in passere viuo, lignoque cedrino, & hyssopo, atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem auolare in agrum liberè, orabit pro domo, & iure mundabitur. Ista est lex omnis lepræ & percussuræ: lepræ vestium & domorum cicatricis, & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species coloribus immutatis: ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

QUANDO peccator vitio aliquo obrutus, à confessore inuenitur, quoniam infirmus est, & debilitas habet animæ vires, negotium suæ salutis, non ipsi omninò credendum est: sed semel, & iterum, atque tertio periculum faciat oportet, si medicinis adhibitis, cum re-

cum regulis & admonitionibus vitæ, peccato valedixerit, priusquam absoluat. Quod vitæ nostri temporis confessores exercuissent. Nam non in tot, nec tanta mala Rempublicam Christianam lapsam videremus, in qua iuramenta temeraria, periuria, blasphemias, maledictiones, libidines enormes inundare cernimus. Quia in re non mediocris cura à prælatis ponenda esset, qui confessionibus præfecti, eas exercent, & quopactio cum pœnitentibus istiusmodi se haberent. præfecto breui sic in vnoquoque populo negotium Christianæ vitæ in melius in dies procedendo, conficeretur. Quod Dominus hoc loco aperte docet: dum peccatorem semel & iterum pœnitentia & doctrina salutare à sacerdote suffultum, quando inuenit non creuisse lepram, hoc est, reliquisse peccatum, suum officium, cum purificando, memoratis in textu rebus, & pro eo orando, quæ administratione Sacramenti pœnitentiæ figura extiterunt, exercere iubet. Dictum est enim iam, duos passeris in vno vase fictili coniunctos naturam diuinam, & humanam ad viuum expressisse in Christo Iesu: qui quoniam verus homo in ligno cedrino crucis, sacrum suum sanguinem cum omni humilitate effundens, coccinum, & hyssopum coniunxit; quæ sanguine suæ sacratissimæ humanitatis tincta, & in aquis viuentibus, id est, doctrina fidei, suscepta, septies aspersum pœnitentem à peccati maculis omninò mundare, dicit. Quod edisserens regius vates Dauid dixit: Asperges me, Domine, hyssopo, & mundabor; lauabis me, & super niuem dealbabor. Vnde sancta mater Ecclesia diuino spiritu mota stabiluit, aquam benedictam, quæ sanguinem Christi refert, in Christianum populum hyssopo aspergere. At quoniam omnia opera nostra à sacratissima Christi passione valorem habent, & tunc nostra pœnitentia oculis diuinæ maiestatis grata comparet, quando eidem innititur, & conformatur: & à regione peccati auolare facit, sicut Christus Iesus per gloriam suæ resurrectionis, à potestate mortis se exemit, quam passer in agrum volans significauit: hæc de pœnitente, qui proportionabiliter pro mensura gratiæ, se Christo conformare tenetur; imò sua oblatione hoc ipse protestatur; cōuenienter satis de ipso explicabuntur. Igitur, operibus pœnalibus, & potissimum pœnitentia iniuncta à sacerdote, suam crucem quotidie (ut inquit beatus Lucas) Christi vestigia sequendo, portare debet, qui à suis sacratissimis humeris, nunquam eam tota vita excussit: In cuius testimonium ligneam, eamque grauissimam, in qua crucifixus, mortalem vitam finiuit. quod significans sacerdos ligno cedrino, quod vitæ comitem pœnitentiam notat, & coccino, quod pœnitentiam cum abnegatione propriæ voluntatis iniungi debeat, quæ contradictionem vitæ ante actæ faciat, & sanguinem sic à pœnitente extorqueat, subinnuit: & tandem hyssopo, quia à suæ vitæ superbia deiectum, omnibus humilitate prostratum demittere debet: secus autem non præsumat legitime suum officium absoluisse, sufficienterque infirmo prouidisse. Et qui hæc facit? aquis nempe sacræ doctrinæ, & Euangelij Christi Iesu Apostolorum & sanctorum doctorum eum irrigando, (quod sui officij est) Deus autem incrementam dabit: ob quod in aquis viuentibus, supradicta tangere sacerdos iubetur. Huiusmodi enim pœnitentia, definito animo suscepta & exercita, absque dubio alterum passerem, id est, corpus mortificatione Deo in rationabile obsequium immolabit: & alterum, mentem nempe & intellectum alis expeditæ considerationis bonitatis Christi Iesu, & accensi item amoris, in agrum, hoc est in solitudinem cōtemplationis, & meditationis mysteriorum Dei liberè auolare permittet. Etenim dum in Ægypto, in regione hac, scilicet inferiori sensuum, affectuumque corporis, & peccatorum habitatione commoratur, veluti stupida mens conuiciatio reddita, mysteria Dei non curat, cum ea legit, aut per verbum Dei audit, nec suo pœtori confident, quia animalis homo, id est, corporis blandicijs, & sæculi rebus omninò subiectus, non percipit ea, quæ Dei sunt. Quod regius vates multò ante cecinit, dicens: Patres nostri in Ægypto non intellexerunt, nec memores fuerunt multitudinis misericordiæ tuæ. Liberatur autem animus ab Ægyptia seruitute, corporis mortificatione, atque pœnitentia: hæc enim manus vinclosum eius solutrix est: & pœnalia opera, pedes quibus iter agendo, ab Ægypto discedit, & ad terram promissionis, hoc est, ad cælum properat. Tandem epilogat, quæ his duobus capitibus per suum Prophetam disposuerat Dominus, in commendationem memoriæ: ut dispositionem & literam legendo, sensum & intellectum introspeciamus, ex quo mysteria nostræ redemptionis, simul, & quæ ad morum compositionem spectant, discemus.

CAPYT DECIMVM QVINTVM.

Loquutusq; est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens: Loquimini filiis Israel, & hæc dicite eis: Vir qui patitur profluuium seminis immundus erit: tunc iudicabitur huic vitio subiicere, cum per singula momenta adhæserit carni eius, atque concreuerit scædus humor.

Post primum illud Adæ peccatum, mirum quanta vi, à sensibilibus obiectis, sensus attrahantur, imò quàm auidè ad ea, tanquam ad loca naturalia, ipsi se præcipiant. Perinde enim ac vir, visibile visum mouet, vox auditum, sapor gustum, ac similiter de alijs: cum reuera non sit vir proprius & legitimus, sed ad alter, à quo brutus sensus conuersus & attractus, in potestate alienam venit: vt mulier adultera, quæ viro suo fidem frangit. Quod quoniam mulier illa sensuum lenocinijs capta peccauit, & suum virum peccare fecit, de pomo prohibito comedendo, maledictione incussa, his verbis 15
Gen. 3. indixit Dominus: Sub viri potestate eris, aut, vt plures doctores legunt ex Septuaginta, ad virum conuersio tua, nempe ad sensibile, virum adulterum & illegitimum, quia sensualem omnino & brutam, abominando hoc facto, te exhibuisti: Vnde & sensus cuius rationem illa induit, mulieris nomen sortitus est: & cum ad virum suum legitimum, & à natura signatum, intellectum scilicet, conuerti debuisset, adultero & irrationali sensibili, se permittit, & ad eum nullo cogente vadit. Quod homini, qui à potiore sui parte 20
Actuū 17. cenferi debet, nempe anima, secundùm quam debet viuere, non admodum sollicitus de mortali corpore, confusione & ignominia esse debet: cum sic teste Paulo genus Dei sit. Est quippe intellectus, Rex & pastor omnium partium animæ & corporis, atque sensuum mollium, perinde ac mulieris proprius vir: virum à muliere regi, deteriori 25
Gen. 3. meliori præesse, & sensum ab intellectu audiri, naturæ inuerso est. Attamen cum ita sit, quòd rebus sensibilibus allicientibus, & corruptentibus sua furia sensus, & primatum in gubernatione vitæ tenentibus, colluies omnium vitijs contrahatur: potissimum tamen sensus sic dominantes, verbosam & temerariam loquacitatem generant, quæ eum omnium peccatorum sclaricentis fons existit, civilem tamen vitam maxime 30
Gen. 3. perturbat: de cuius exultatione à fidei & Christiano homine, Spiritus sanctus præfenti capite disponit. Dicit ergo loquutum esse Dominum ad Moysen & Aaron: quod difficultate non caret. Nam cum Aaron summus esset sacerdos, præponi in hoc loco, & in superioribus debuisset ei, qui gubernacula populi gerebat? Ita ipsa facie videtur: tamen 35
Exod. 4. mysterium reconditum, hunc ordinem exigebat. Moyses enim scientiam & intelligentiam referebat, Aaron verò eloquentiam & sermonem, quo populo inuulganda & explicanda erat. Vnde Moyse tarditatem suæ linguæ Domino, ad legationem quæ iniungebatur obijcanti, Aaronem fratrem in dicendi arte & facultate peritum associauit: Ita enim ait: Loquere ad eum, & pone verba mea in ore eius, & ego ero in ore tuo, & in ore illius: & ostendam vobis quid agere debeatis: & ipse loquatur pro te ad populum, & erit os tuum, tu autem eris ei in his quæ ad Deum sunt. Mentis ergo est concipere & disponere, quæ inuulganda sunt, sermonis verò, eiusdem hominis, naturæ rationalis proposita, eloqui, atque proferre, quando ad sensum, aut ad affectum, aut ad corpus, & ad negotia corporeæ regionis tractanda descendit. Opus enim est illi tunc propinquo suo & interprete sermone vti: scilicet, quando contemplatione, in omnipotentis Dei 45
Exod. 4. negotijs versatur. Igitur qui mentem & intellectum examinantem, distantem, & proponentem, sermo in vnoquoque homine expectare debet; Moysen, intellectus scientiam & Dei sapientiam referentem, Aarone præposuit. Sententia ergo, quam à Domino ambo edocti populo proponunt, hæc est: Vir qui patitur profluuium seminis, immundus erit: quæ, tria excutienda proponit: In primis, cum vir hominem constantem significet, qui immundus, id nomen iure sibi vendicabit? deinde quid nomine 50
Exod. 4. seminis intelligendum veniat, & tandem quid notet eius profluuium. Virum appellat, non ab eo, quòd sit, sed ab eo, quòd moribus & vita se præstare debuisset. Quod lectio Hebræa, vocem, vir, vir, geminando, satis explicat, ac si duplicem virum expressè notaret, interiorem primo loco, hoc est intellectum, qui in arce animæ est 55
Exod. 4. tanquam eius custos: & exteriorem, id est, personam ipsam, quæ quia scientia ab illo mu-

illo mutuata instructus, à veritate ipsa nunquam aberrare debuisset: atque ab hac dignitate degenerans, vt erubescat, & confundatur, qui se immundum viderit, qui vir esse debuisset, tali nuncupatione admonetur. Rursus, semen pro sermone in genere, vt tam verbum Dei, quàm hominis loquelam amplectatur, hic accipitur. Etenim quemadmodum frumenti granum, hordei, & aliorum seminum, terræ commissum, virtutem habet plures spicas, & in qualibet spica plura grana generandi, vt animalis semini simile animali, ita & verbum Dei menti commissum, ab ea amplexum & custoditum, vberes charitatis fructus referendi vim continet: & similiter sermo prudentiæ, atque disciplinarum vim habet, actiones virtutis in eius cultoribus producendi, & verum à falso discernendi potestatem. Quorum ne vnùm, nec alterum tibi durum videatur, audi Dominum nostrum Iesum Christum in parabola satoris, semen verbum Dei explicantem, quod in terram bonam cadens, fructum trigessimum, sexagesimum, & centesimum affert: Item quosdam Epicureos, apud Lucam, beatum Paulum, quòd cum 10
Actuū 17. omnibus disputaret, qui ipsum adirent, appellantes seminiuerbium, aut seminis satoris, vt legit beatus Chrysostomus, & etiam spermologum, vt legit Oecumenius, quò nomine omnes homines inutiles, qui nec audiri digni essent, censebant: quòd auis huius nominis in triuijs semina colligens, neque ad cibum, neque ad voluptatem utilis sit. Vtcunque tamen legatur, in hoc omnes lectiones coeunt; antiquum etiam esse apud gentes, loquacibus hominibus exprobrando, quòd seminiuerbij, aut seminifares 20
Actuū 17. essent, obijcere, quia semen, id est, sermonem non talem existimabant, vt ex eo doctrinam aliquam, aut voluptatem acciperent. Quod latius deduxi, vt abeant Hebræi obscenitatibus hic se totos torpentes.

Ex his iam, quod tertio loco examinandum propositum fuit, constat, nempe seminis profluuium, temerariam sermonis effusionem esse. Nam sunt qui perinde lingua vtuntur, ac si ad aërem verberandum data esset, quicquid in buccam venerit absque sensu effutiendo, vt semper ex ea fluat loquentia, quemadmodum extorrente aqua. Vnde & profluuii nomine sacer propheta vsus est. Atque primo loco hic obiurgantur, qui verbi Dei prædicatione abutuntur: vt qui suas doctrinas & adiuuentiones inuulgant, vt populum & audientes delectent, quos magistros prurientes auribus appellauit Paulus: & item qui ex fastu & superbia, vt primatum & dignitatem consequantur, aut vulgi opinionem, ita sibi officium arrogant; vt alios qui Ecclesiam Dei ædificare possent, contemnant, nec loqui sinant, quos Apostolus taxans dicit: An à vobis verbum Dei processit, aut ad vos solos peruenit? huiusmodi autem, hæretici sunt, atque ex his fiunt, & immundi sunt, quia profluuium seminis patiuntur, quoniam sermonis Dei prodigi sunt, & suum incessanter, & vt rabie stimulat proferunt: quos Apostolus Antichristos nominat, 1. Ioan. 2. quia ex nobis, aut, prodierunt, sed non erant ex nobis: quoniam non prædicant Dei Evangelium, vt sancta mater Ecclesia docet: quare non sunt missi à Domino: Ego enim non misi eos, dicit Dominus. Etenim prædicatores, verbum Dei sincerum ad Ecclesie 3. Hier. 14. ædificationem tractare debent, secus autem facientes, nomine indigni sunt. Nam ea ratione beatus Paulus sermones prophetas appellat: prophetie, ait, non infidelibus, sed 40
1. Cor. 14. fidelibus, & rursus: Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, aut idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, & prædicatores, Prophetas etiam appellat, cum dicit: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertio doctores, &c. non quòd reuelationem habeant, vt antiqui Prophetæ, quando Scripturæ sapientiam, Ecclesie suæ tradebant, sed quòd ex promptuario 45
1. Cor. 12. Scripturæ, ab Apostolis in Ecclesia catholica reposito, loquantur, & doceant. Scriptura enim sacra Ecclesiasticis viris, eius enunciatoribus, prophetiam tribuit, quoniam non ex se, sed ex reuelatione, non sibi, sed Ecclesie per suos progressus ab infantia facta, eloquuntur. Immundi porro sunt omnes reuerentiæ Dei contemptores, non solum peritratores, sed qui singulis verbis nomen Dei immundo ore vanè & absque fine aliquo 50
1. Hier. 4. assumunt. qui, cum Deus solum in testem adduci debeat, eius quod affirmatur, his comitibus; quando subest veritas, quando adest iudicium, nec ira, aut alia passione homo perturbatur, & quado necessitas exigit, vt scilicet iuramento interposito, cœrtatio finiat, hi per diti, quòd loquatur, quasi Deus non adest, & quòd iniuria ei irrogēt, eius præfentia aduocāt. Sermo, inquit, vester sit, est est, non nō: quod amplius est, à malo est, hoc 55
Marc. 5. est, non ab amore veritatis, sed vestræ perfidie, luxuriæ, & vanitatis procedit: grauiiter enim

enim ij peccat. Quapropter differenda esset Sacramentalis absolutio, & medicinis salutaribus adhibitis, in probatione prius exercendi: non enim corruptionis morum Christiana norum hic parua incentiuua est. In his equidem omnibus, vir hoc est intellectus, sensus, legitimus maritus, stupidus eius incantationibus factus, dormit sui officij oblitus, in infima regione commorans. Vnde per linguam & os, sermones inanes & pestilentes fluere sinit: atque ita profluum seminis patitur, qui se continere & in vigilia & custodia partium animę, vnde vitę institutio procedit, esse debuisset. Etenim quemadmodum, dum auriga equos habens regens, qua placet currus procedit: iumentis verò frænorum mordentibus, & ipsa cursu aberrante in cœnum impetu rapiuntur; & auriga transfertur: & ut nauis recte nauigat, cum gubernator clauum tenens, eam regit; periclitatur autem, quando reflante vento, totum mare occupatur a fluctibus: perinde quando intellectus partium animę auriga, gubernatorque imperium tenet, tanquam magistratus in ciuitate, & Rex in regno, vita hominis prosperatur. Contra verò confusio vehemens sequitur, haud secus quam dñs oppressis a suis seruis, quando brutus sensus primatum tenet. Tandem seminis profluum patitur, qui temere, qui perperam loquendo, metiendo, & maledicendo, effutire non cessat. Tunc enim omnes absque ordine, & cum peccato verba vt femina profundunt, quare profluum patiuntur: & horum dicaci consuetudini, simbræ per confessores scindendæ sunt, quemadmodum & præcedentium: Ex officio quippe confessorum emendatio morum in tota Rep. Christiana pender. Est enim sermo, mentis interpres & imago: Quod si quod ei non propositum est, aut aliter quam dictatum est, depromit, contra officium facit, fidem interpretis frangendo, & sæpe obligat ad id, quod indecorum & contra Dei voluntatem est secundum mundi leges: quoniam qui audit, quod percipit, non ex lingua, sed vt ab eius Domino dictatum colligit; vnde iniuriæ, rixæ, & contentiones oriuntur. Præterea huiusmodi cor suum seducit, vt inquit beatus Iacobus, id est mentem suam, propalando, quod ab ea nec examinatum, nec probatum, nec propositum fuit. Cum rursus, inquit, imago mentis sit, talem se sermone exhibere debet, vt suo honori prospiciat, qualem intrinsecus omnibus videri cupit, & seipsum æstimat: quod proculdubio assequetur, quando mens & intellectus sermonem semper præuenit; & lingua vt pedisequa famula, rationem sequatur. Etenim cum cogitatio & mentis conceptus, praua deliberatione, perspicuus & clarus proponitur, sermo clarus & proprijs vocabulis prælucens, sicut Aaron Moyse lætus occurrit: Secus autem, quando cogitatio non satis certa est, nec explorata: nam tunc sermo improprie exit, per inania verba gradiens, & sæpe grauiter collabatur. Diligenti igitur cura hæc obseruanda sunt, vt mentis imaginem, ad viuum referat sermo: & vt corporis & animæ partibus, quæ vitæ famulantur, infrenata lingua, debitum officium iniungatur: & inde in tota vita Deo Patri ac Domino nostro Iesu Christo pro viribus cum eius fauore gratificetur. Est enim immoderata lingua lubricum vitæ: ex ea quippe omnis ferme peccatorum colluies nascitur. Vnde beatus Iacobus sic ait: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totum corpus suum. Nam vnde hic perfecti viri nomen meretur? nisi quod qui in lubrico vitæ se continere solet, eadem peruigili cura, concupiscentiarum membra moderata habere, iusta ratione præsumitur. Vnde in cœnobijs ad vitam religiosam colendam, silentium apprimè commendatur, & lege statuitur. Experti nempe sunt antiqui patres, cum silentio vitam religiosam progredi; cum loquacitate verò, & conuersatione prophana retrogredi, & perditum iri. Quoniam autem homines loquaces, perinde atque passeris, absque mente vocales, vt expositum est, hic arguuntur: qui nunquam non loquuntur, & in modum guttarum pluuiæ, eorum loquelæ concrefcere solent: hinc notas, huiusmodi seminis profluum cognoscendi, per singula nempe momenta fluere, & humorem hunc foetidum concrefcere, ponit. Foetent sanè istiusmodi psittaci, apud omnes piæ & sanæ mentis homines; & omnibus quibus consuescunt, scandalo sunt. Vnde significanter foetidum humorem emittere dicuntur.

Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & vbicumque sederit. Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua immundus erit vsque ad vesperum. qui tetigerit carnem eius, lauabit vestimenta

quia boni confessorij
prossunt

Iacob. 1.

Exod. 4.

Iacob. 1.

menta sua, & ipse lotus aqua immundus erit vsque ad vesperum. Si saliuam huiusmodi homo iecerit super eum qui mundus est, lauabit vestimenta sua, & lotus aqua immundus erit vsque ad vesperum. Sagma super quod sederit immundum erit: & omnis qui tetigerit quicquid sub eo fuerit, qui fluxum seminis patitur, pollutus erit vsque ad vesperum. Qui portauerit horum aliquid, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua immundus erit vsque ad vesperum. Omnis quem tetigerit, qui talis est, non lotis autem manibus lauabit vestimenta sua, & lotus aqua immundus erit vsque ad vesperum. Vas fictile, quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lauabitur aqua.

NVLIVS corporalis morbus perinde contagiosus est, ac animæ, quando communi consuetudine & conuersatione non cauetur. Cum enim morboſi hominis caro veneni infecta sit, oris sibilus, & halitus in quoscunque obuios, sibi que adhærentes, perinde ac serpens virus suum facillè diffundit, quod caro corrupta pro suo ingenio, ementito linguæ dulcore non grauanter suscipit. Igitur pestiferi morbi propagationem, qui supra explicatus est, in suo populo abhorrens Dominus, sermonis eorum, qui supra proscripsi sunt, graueolentiam, & primùm hæreticorum, verba Dei pro suo luxu adulterantium, singulis fugiendam graui peccati comminatione admonet. At qui, quoniam foetidus odor, à nobis appropinquatione loci immundi, aut corporis morticinij participatur, ne sensim, & incautus eo se conferens inficiatur, quot modis contagio contrahatur, latè satis hic Dominus explicat. Hi autem sunt: tangendo stratum, quo horum immundorum aliquis dormierit, aut sederit: carnem eius tangendo: aut saliuam suscipiendo: aut sagma, & quicquid sub eo fuerit atrectando: & portando item horum aliquid, & attactum eius ferendo illotis manibus: & denique vas fictile, aut ligneum, sic infecti tangendo. Lectum longioris quietis, & fedile breuioris tangit, qui doctrinam horum erroneam, fidei & veritati contrariam ex proposito, & deliberato animo suscipiunt: & qui eorum perditam consuetudinem, Christianorum morum corruptiam, affectuosè amant, huiusmodi verborum effutores fauent, quotidie adeunt, & officij obliui frequentant. Equidem in sua falsa doctrina morumque corruptionibus, tanquam in lectis & fedilibus, hominum larug conquiescunt: quorum instrumentorum rationem subeunt, qui eorum erroribus, aut morum corruptionibus participes consilio facti, illis morigeri applaudunt. Nam cum propria conscientia eos arguat, quod suæ factionis libentes, & alicuius etiam alicuius nominis inscientijs, sectatores inuenerint, illam negligentes, pacantur & oblectantur. Sunt etiam alij, qui disciplinas non exercuerunt, tamen vt leues & rerum nouarum studiosi, vel hac occasione obiecta, & fucis alijs, quibus femina sua nociua obducunt, inescati, huiusmodi deprauatos, & seminiuērios, sponte, & libenter conueniunt, vt nouum quid audiant, & pruritu aurium delectentur; & hi eorum carnem tangere dicuntur, quia affectu carnali ducti, carnales homines adeunt, & eorum carnem tangunt, cum carnalem eorum doctrinam, aut conuersationem approbantes, atque sensuum ore masticantes, in mentis ventrem traiciunt. Sunt præterea alij, qui cum impostorum, aut vanorum rumore non sunt excitati, neque à vera fidei doctrinæ sede dimoti, neque à morum bona indole separati, hos deprauatores homines, & morum corruptores anhelantes adeunt, vt illi audientes, è veneroso ore virus contra fidem inspirent, & hi suos mores corruptos vndique spargant: atque in hoc omnem operam, laborem, & industriam apponunt, quæ nomine saluæ intelliguntur. Atque ideo quando ipsis assentiunt, eorum saliuam tangere dicuntur. Et aliter, quoniam vt saliuam ore excutitur, ita sermo & loquutio, tunc eorum saliuam tangere dicuntur, quando sermonibus & suasionibus assentiunt, & prauis conuersationibus delectantur. Quo apertè colligitur, seminis profluum, verbositate profeminationem esse, imò ad hoc explicandum tactus, & comparatio saluæ adducta videtur. Damnantur deinde vno tractu, omnes qui sagma, vel quicquid sub profluum patiente fuerit, tetigerint, aut horum aliquid portauerint. gradatim enim per status, & viuendi modos hominum discurrit, vt nullus latebram peccati, se excusando quærat. Etenim postquam homines disciplinatos & ciuiles item, à conuictu irrisorum coercuit, ad vulgus, &

Aristot. 3.
Ethic.

Iohan. 10.

gus, & plebem descendit, ars equidem viuendi, & panem quaeritandi, auctoris indicatio, & eius ingenij graphica descriptio, & imago existit: Qualis enim vnusquisque est, talem vitae finem & viuendi modum delegit. Vnde Dominus Iesus incredulos Iudaeos, ad ipsa opera remittebat, quae dignitatem suae diuinae personae vel caecutiensibus referebant; ipsa, inquit, testimonium perhibent de me. Hinc ergo per sagmata stramenta caetera, & vectores, atque onerum portatores, quae a polluto seminatore, essent infecta, & in vniversum omnes intelligit, qui his instrumentis vtuntur, ad artes naturales, quae labore constant, exercendas. Per hos enim etiam comprehendit artium omnium opifices, quas hominum cupiditas adinuenit: quos omnes, tacta a seminis pollutione tractantes, ex aequo immundos pronunciat, egeresque lotionem poenitentiae cum superioribus, & vsque ad vesperum immundos manere: quia nisi per applicationem passionis Christi Iesu, quae vesperis exhibita est, mundari nequeunt. Verum attende, quod tactus, vitae conuersionem notat: quae cum iuxta dicta, auctorem suum significet, qui sagmata tangit, talis intelligitur, mollis scilicet, deses, & vectoris Domini discipulus; qui nullo pretio venditur, & vitam suam commutat, sed mollicie tantum tactus, quam ipse habet, & a pollutore fouetur, & promittitur, a recto discedit. Sagmata enim mollia stramenta sunt, quae iumentis superponuntur. Qui vero tangit quicquid sub pollutoris manu existit, perinde eidem subijcitur, & subditus redditur doctrinae & conuersioni, eius iugo collum submitiendo, Domini iugum a se excutiendo, vt qui subuertuntur erroribus, aut id negligendo; quod facile euitassent, huiusmodi conuersionem non tangendo, id est, fugiendo: sicut molles & effoeminati superiores se continerent, si in bonis moribus constantes & perseverantes, alios afferentes non tangerent, hoc est, non illis assueterent, sed a longe salutarent. Fuga enim serpentinae conuersionis, per se, aut per suos ministros eam inecat, prima & secura nauigatio est. Per portatores onerum demum deceptos intelligit, qui onera errorum, quando haeretici facti sunt, aut peccatorum, quando moribus deprauati, suis humeris quaecunque secum portant, corruptores conuersantium facti sunt. Qui quantumvis prudentiae steriles sint, vt hi esse solent, qui oneribus uentis, Reipublicae seruiunt, minimè tamen excusantur, propter rationis legis rationem, & continuum accusatorem, conscientiam nempe, quae deflexionem, a bonis moribus semper inculcat. Verum est tamen, quod inter hos, & memoratos omnes differetia esse potest, quod hi minus, illi uero magis erroris, aut vitij in se imbiberint, segenius aut firmitus adhaerent: quos per uasa fictilia & lignea notat. In uase enim fictili liquor repositus magis imbibitur, & in eo incorporatur, propter apertiores poros, quam in ligneo, quod densius est. Quapropter illud nisi frangatur, saporem non perdit. hoc autem quia in superficie tantum eum participauit, lotionem, & abstentionem diligenti liber manebit. Hinc ergo praecipit Dominus, eum qui firmitus & tenacius exteram doctrinam retinuerit, aut conuersionem prauam vehementius amauerit, frangi, alium uero poenitentia lauare: Quod fiet pro ratione criminis illum exterminando, tanquam de salute deploratum; hunc per poenitentiam abluendo.

Si sanatus fuerit, qui huiusmodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis uelamentis, & toto corpore in aquis uiuentibus, erit mundus. Die autem octauo sumet duos turtures, aut duos pullos columbae, & ueniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonij, dabitque eos sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut mundetur a fluxu seminis sui.

Quem Ecclesiae Sacramenta iuare & liberare debent, peccatum prius a se ablegasse oportet, id deferendo. Etenim dum peccatum perseuerat, gratiae Spiritus sancti obsistitur, quam mater Ecclesia per sancta Sacramenta, Domino Iesu Christo operante, subministrat. Nec sufficit quocunque tempore a peccato destitisse, vt se idoneum poenitentem confessori subijciat, sed per id temporis, quo non per indutias cum peccato dimicetur, sed tanquam de inimico uictoriam reportasse integro animi proposito ostendatur: tunc enim mundus, solum mundus iudicabitur, etiam quamprimum poenitendo destitit, sanitatem adeptus sit. Quapropter septem dies a sui

sanatione numerate iubet. Quo tempore elapso, octauo die, qui resurrectionis est, resurrectione a morte peccati per eius derelictionem, & per inchoationem nouae vitae, plenè comprobata, seipsum legitime offeret Domino, pedibus sui sacerdotis, & confessoris se prosternendo. Quod oblatio duorum turturum, aut duorum pullos columbae ad ostium tabernaculi per manus sacerdotis, significat. Et ita est, quod poenitens ad confessionem sacramentalem accedens, per protestationem nouae vitae se coram sacerdote offert: quae quia cum poenitentia praeterite uitae in simplicitate cordis, & fecunditate operum uirtutis in futurum consistit, duos turtures, aut duos pullos columbae hic purificandus offerre praecipitur, qui has uirtutes apprimè significat. Et porro, quod de ipsis fit, in se ipso exercere profitetur, nempe suam carnem per poenitentiam mortificare, sicut alter uolucrum pro peccato occiditur, alter uero in holocaustum omnino accenditur. Poenitentia etenim, & definita uoluntas in futurum semper Deo gratificandi, duae alae sunt, quibus in caelum Christianus uolat; altera a furia terrenorum affectuum se expediendo; altera uero semper in sublime nitendo, semperque in altum remigando, in morem auium, quas offert. Tandem sacerdos rogat Dominum, vt emundetur a fluxu sui seminis. tunc enim sacerdos pro poenitente orabat: nunc autem Christi Iesu Domini nostri passione exhibitae, Sacramentum administrat, conferens realiter gratiam, ex Christi institutione, ad id uirtutem habente: Quod sua oratione sacerdos tunc temporis obumbrabat. Er rursus confessorem suis orationibus pro perfecta exultatione peccati, ne iterum ei dominetur, poenitentem iuare debere.

Vir de quo egreditur semen coitus, lauabit aqua omne corpus suum, & immundus erit usque ad uesperum. Vestem & pellem quam habuerit, lauabit aqua, & immunda erit usque ad uesperum. Mulier cum qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit usque ad uesperum.

Aperte manifestat iam Dominus radicem seminis fluxi, de quo hoc capite agit, impudicitiam & libidinem esse: & non ignorantiam, inuidiam, aut contentionem in aura populari certatim captanda, vt quidam uolunt: quae femina errandi concionatoribus non benè sanæ mentis, esse solent. Quos admonens beatus Paulus, ait: Philip. 1. Quid enim? dum omnimodo siue per occasionem, siue per ueritatem, sinceram scilicet, & non fucatum finem, Christus, hoc est, fides Christi annunciat, in hoc gaudeo, sed & gaudebo: atque adeo de eius curatione hoc loco differit. Igitur seminuerbius iste, qui in cathedra pestilentiae federat, aut in uia peccatorum steterat, sua Psal. 1. doctrina, aut corrupta uita, errores aut degeneres mores profeminans, in se reuersus, & ad poenitentiam accedens, corpus suum aqua lauare debet, uestem & pellem, & erit immundus usque ad uesperum: & item mulier cum qua coierit postquam se lauerit, tantundem temporis immunda remanebit. Libidinis peccatum, prauitatis originem, hic curat, quare poenitentiam tantum in remedium adhibet. Non enim dicit: vt lauet se in aquis uiuentibus, quae sapientiam sacri Euangelij, & sanctae Scripturae significant: ne quis suspicaretur solam fidem iustificare posse; sed aqua tantum, quae poenitentiam hic designat, & lachrymarum eruptionem. Principio autem corpus suum lauare debet, id est, carnem cum feritate affectuum, mentem opprimentium per castigationem ex odio peccati: & immundus adhuc erit usque ad uesperum. sed & uestis, pelles, & mulier postquam aqua lotae fuerint. Vbi post dimissum peccatum, quantum ad culpam, per poenitentiam, manifestè docet Dominus, poeniam temporalem necessariò hic, aut in Purgatorio soluendam, relinquere, nisi tanta contigerit, quod simul cum culpa eam absorbeat. Nam hinc lotus poenitens, in toto discursu legis huius immundus remanebat definito tempore, scilicet usque ad uesperum: quoniam cum alijs uersari minimè licebat, sed a conuictu aliorum sequestratus in reordinationem suae uoluntatis, & suae carnis afflictionem satis patiendò in eo quo malum commiserat, agebat. Sed cum de poenitentia polluti agatur, post lotionem sui corporis, quid ad eum spectat uestium & mulieris lotio, praesertim cum de eius accessu ad poenitentiam nulla sit facta mentio: plurimum sanè. Nam omnes occasiones, quibus peccatum in animam regredi potest, uitandae & fugiendae omnino sunt. Primum autem locum tenet familiaritas earum rerum, quae ad peccatum induce-

Math. 5.

induxerunt, & ei perpetrando seruiert: quæ per vestem & pellem, quæ continuè nobis adiacent, designantur. Quod explicatiùs docens Dominus, dixit: Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: &c. Pellis autem meminit, vt eorum qui strictiorem vitam profitebantur, vt Prophetæ qui pellibus superinducebantur, luxum hic intelligere notaret. Mulieris etiam pœnitentia ad eius emundationem spectat: quia in ea corpus peccati derestatur, cum qua libidinis immodicus fluxus est habitus: non debet enim ea vri, sed ab ea abstinere vsque ad vesp̄erum, id est, donec cesset illa inordinata passio: sicut & ab vsu vestium. Nam de re habita cum propria vxore loquitur, ob quod oblationem pro peccato, vt sancitum est, non exigit, sed tantum remedium fluentis libidinis apponit: quod in abstinentia etiam à propria, & à licitis consistit. Bene quidem: alludendo enim ad materiale sensum Iudeorum, hunc moralem & satis proficuum eruiimus. Verùm altiorem & intelligibilem sensum, quem initio capitis proposuimus, Spiritum sanctum hoc loco intendere crediderim: ex quo prædicti exequutio pendet. Equidem non alia re intellectum, lenocinijs sensuum inductum, & subditum illis tanquam vxori, melius explicari poterat quam coniunctioe immodica viri ad vxorem, cuius blanditijs attractus, & victus nunquam à profeminando disungitur. Hinc igitur figura docendi sumpta, mancipationem intellectus cum sensibus, tanquam viri cum vxore, disrumpere Dominus cupiens, ex qua cuncta mala procedunt, homini præcipit, vt ab hoc connubio virum, id est, intellectum separet & emancipet, ac in dominio suæ dignitatis constituat: quod faciet lauando proprium corpus, vt pœnitentia, contradictionem patiatur, & seruire discat. Deinde lauet oportet vestes, & pellem, hoc est, omnes affectus, qui vt vestes, propriam indulgentiam procurando, furescentes semper adiacent, & licitos etiam & concessos, quando vsque adeo procedunt, vt mentem deordinent, & perturbent, quos per pelles intelligit: qui vt pallijs superinduebuntur insigniores in religione, quorum vsus non est ita continuus, vt vestium. Oportet enim, & à concessis cibis abstinere, quando ex ip̄s nocuumtū menti accrescit: & ab vsu propriæ vxoris quantum licuerit, quando immodicus, libidinem dominantem generauit. & tandem ab indulgentia sensuum tanquam à propria vxore.

Mulier que redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur: omnis qui tetigerit eam, immundus erit vsque ad vesp̄erum: & locus in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur. Qui tetigerit lectum suum, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua immundus erit vsque ad vesp̄erum. Omne vas super quod illa sederit, quisquis tetigerit, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua pollutus erit vsque ad vesp̄erum.

PECCATA cuiusvis generis, quæ propter assuetudinem, ad naturam suam causam procurant appellare, hoc loco damnat. Id equidem humanum ingenium est, vt rerum quas amat, defectus & vanitates, ne res ipsa detecta suum mendacium proferat, orationis osculis, & eloquij suauitate operiat: exornet, & contegat. Hinc apud gentes eloquentia maximè floruit: nam cum Philosophi sui amatores, populo dominari, ab eo que susp̄ici contententent, Dei veritatem quam agnoscebant, dictionis fucus, vt eos, qui ratione aliqua de Republica benefici essent, venerarentur aliquando, & vt Deos colerent, operuerunt, & in iniusticia detinuerunt. Hinc furentis fluij in modum, idololatria populos omnes paganorum inundauit, & vsq; ad populam Dei, eorum commercio diuagata, etiam ad tempus penetravit. Vnde beatus Paulus efficaciam persuasionis veritati rei, & non eloquentiæ, hos obiurgans, tribuentiam esse docens, dixit: Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare, non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Et rursus: Sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Similiter etiam peccata, quæ in vsum, morem, & consuetudinem, pro corruptione humana, apud homines deuenierunt, qui vti in pauci essent, à sensuum indulgentia, quibus suaue eloquium apprimè deseruit, initium & fontem habent, persuasionis colores, sensibus præbentibus. Sensus igitur apud gentes, in continuam idololatriam prorupe-

Rom. 1.

1. Cor. 1.

Cap. 2.

proruperunt, tanquam mulier quæ perpetuum fluxum sanguinis patitur, quod eorum confusio, perinde ac mulier orbata viro, intellectus virilitatē, fortitudinem, & imperium non sentiat. Vnde aptè initium fluxus sanguinis, à redeunte menstruo notatur: nam ex eo quod dominium sensibus aliquando concessum est, quod in re licita sæpe permittitur, eo allecti, idem in omnibus rebus habere præsumserunt, & non moderati nec correcti, continuum fluxum sanguinis, id est, idololatriæ, & aliorum peccatorum semper emittunt. Atque quando iste fluxus perpetuus est, vt idololatria apud paganos, & vitium quoduis apud peccantes ex habitu, per perpetuum sanguinis fluxum notantur. Cum verò decursus iste peccatorum non est continuus, sed ad tempus, vt in continentibus, qui ad modum epilepsiam patientiam, se habent: & vt idololatria apud Iudeos, quæ ad tempus adhæsit, in cuius signum à fluxu sanguinis beatam Martham sanauit Dominus: per mulierem quæ non perpetuè, sed ad tempus fluit, de qua dicitur infra, significantur. Remedium huius mulieris fluentis ponit Dominus in hoc, quod separetur à viro septem diebus, id est, toto tempore fluxus, id est, repugnet illi mens & intellectus, fortitudine suæ scientiæ, & libertate: perinde ac vir non debet consuescere vxorific infectæ. Quod si fecus fecerit, & eius consuetudini, blanditijs, & lenocinijs attractus, eodem fluxu sciat se immundum & pollutum. In cuius rei exemplum, omnes eos adducit, qui mulierem pollutam, tempore separationis tetigerint, nam pollutum discedent, perinde ac locus, in quo dormierit & sederit: & qui tetigerint lectum, aut vas, siue instrumentum aliud, & suppellectilem super quam sederit. Quibus omnibus lotionis pœnitentia reconciliatiua, vt supra expositum est, imponitur, & vsque ad vesp̄erum post lotionem manere in pœnitentia satisfactiua, ab alijs segregatum. Vsque ad vesp̄erum autem, id est, interim quod exarcatio, & mentis ignoratia & hallucinatio, quam rigor peccati parit, durat. Vt inquit diuus Ambrosius: Hoc enim ait, significauit Dominus, quando ad vesp̄eram post meridiem inuicit Adam, amissa diei luce, qua ipsum in Paradiso constituerat: & cæcitas illa Pauli, qua Dominum præsentem non agnoscebat obrigente peccato: In cuius testimonium cognito Domino, lumen oculorum amisit.

Ambr. lib. de Salom. cap. 1. Sychius hoc loco.

in Psal. 38.

Actus 9.

Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum in quo dormierit, polluetur. Mulier que patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstrualis, vel que post menstruum sanguinem fluere non cessat, quandiu subiacet huic passioni, immunda erit, quasi sit in tempore menstruo. Omne stratum in quo dormierit, vel vas in quo sederit, pollutum erit: quicumque tetigerit eam, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesp̄erum. Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ, & die octauo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi testimonij: qui vnum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabit que pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditæ eius.

QUI vxorem suo apte ingenio meretricio pronam habet, super eam inuigilet oportet, si suo honori & famæ consultum iri cupit. Huius autem ingenij sensus existit, cuius vir, mens & intellectus est, quod si super eum negligens fuerit, ad sensibiles res, quas amatorie amplectitur, tanquam sollicitantes adulteros accedit, cum sui, & viri proprij maxima iniuria. Sensus etenim effrenatus suo se copulans delectabili, paulatim furit, & furiosus bestialis euadit: irrogans viro, hoc est, menti iniuriam, qui in eius voluntatem depressus, stupidus, & quodammodo stolidus euadit. Sic enim res se habet, quod internus sensus, receptaculum & penurarium sit omnium rerum, quas illi percipiunt: & inde imaginatiua, earum figuras, sicut sigillum recipiat, & tanquam famula intellectus, deferat, & in animam imprimat: quod incautus, impurum, & sordidum seruitium acceptet, impurus & immundus redditur. Famuli enim, specimen habetudinis, aut discretionis Domini præbent. Hinc homo attonitus, ad virtutis, & salutares diuinæ sapientiæ voces, obturat in modum aspidis surdæ obturantis aures suas, quæ nõ exaudiet voces incantantium, & venefici incantantis sapienter. Hinc nomine

Psal. 137.

mine

Pfal. 34.

mine sic insipientium, vicem quam sensus exempti reddidissent, & ipse expertus dicebat: Qui retribuunt mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ. Dupliciter autem mulier hæc deturpatur: primum quando functionibus naturalibus suorum obiectorum, laxis habenis, & absque moderamine rationis & mentis, deseruit: nam tunc proculdubio mens dormit, & ipsi mulieri se dedendo consuevit: & sicut illa immunda & polluta est, talis redditur vir eius. Oportet enim, & in officio quo seruiunt sensus, dominium & imperium rationis, sentire, aliàs subuertetur; nam necessarium pareret, aut imperat, quod si non imperat, paret. Unde mulieri, quæ copulatur viro tempore menstrui comparatur: nam menstruum pati mulieri naturale est: eo tamen tempore coniungi viro, contra rationem. tunc enim natura vas profeminacionis purgat, & facit singulis mensibus, vt foetui prognerando aptetur, perinde ac ager semen aliquod recepturus: & item salutem feminae, quæ humiditatibus maxime abundat, præparat. Igitur vt ebrius, aut infans, qui in paludes & torrentes, & non in arua sementem faceret, censendus est, qui sanguine menstruali fluente, vxori copulatur: nam femina siccatos fundos postulant. Quapropter & opera generationis frustratur: nam spiritus, per quem in officina vteri foetus formatur, vt referunt medici, euanescit præ nimia humiditate. Similiter ergo mens tota, se in obsequium sensus deprimens, nullius operis virtutis genituram habebit: præsertim sermone, & loquendi facultate: huius siquidem seminis profluuium, sensus hac consideratione patitur: quippe cum lingua vniuersale omnium sensuum organum sit, quicquid eorum quæ ex naturalibus functionibus colligit, ilico ipsa coeunte & parente gubernatore effluit. Remedium autem est, vt ab ea separetur tempore mensruui, id est, vt etiam in debitis obsequijs nunquam clauum è manu emittat, illi se subiuciendo: aliàs in munditiam nunquam euadet, sed immundus erit ipse, & omne stratum in quo dormierit, id est, quicumque eius sermonibus discipularum prælitterit, eiusque se conuersationi subiecerit. Secundo modo extra tempus menstrui, quod est in exorbitantia suæ feritatis, & actibus inordinatis; & tunc nulli generi peccati parcat, vt totius vitij fucos delibet, & ementitas voluptates excurrat, serua & captiua ratione, illi in omnibus morem gerente. quæ se vt in libertatem asserat, suæ dignitatis memor, abstineat se ab illa, quia immunda est: & peccata vitabit, quæ per sanguinem in Scriptura intelliguntur. Quia ab homicida diabolo, primum peccatum in hominem intrauit: Homicidium autem non fit sine sanguine. Unde & Dauid dixit: Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ. Deinde omne stratum in quo dormierit, & omne vas, super quod sederit, immundum declarat; id est, omnes, qui eius doctrinam audientes defendendam susceperint: in his enim tanquam in strato quiescit, & qui cuiusuis conditionis, etsi eius famuli serui sint, si loquentiæ & erroribus huius hominis, & mulieris fluentis, se subiecerint: hoc equidem per vasa intelligit, quibus sederit. Eis autem, qui eam immundam tetigerint, hoc est, conuersationi & eloquijs audium præbuerint, non tamen se subiecerint, quoniam sanabiles iudicat, penitentiam imponit per lotionem vestimentorum, & quod maneat immundi versus ad vesperum: hoc est, separentur ab eius conuersatione & vsu: tam efficax viscus, conuictus & malorum conuersatio ad subuersionem accedentium existit. Superioribus verò, quod se capitose subiecissent, tanquam insanabilibus penitentiam non imponit. Et quid iuris, si stererit sanguis, fluereque cessauerit? numerabit septem dies purificationis suæ, & die octauo eadem offeret, quæ vir supra à profluuiio seminis liberatus, de quibus iam dictum est: quoniam eadem, germen & radix curantur medicina. Hic enim de radice illius profluuij, quæ fluxus sanguinis mulieris sensus scilicet effraznati, sermo est, viro eius nempe intellectu dormiente: unde & homo dormire dicitur, propter quod omnia sua bona perdit, vt regius vates docuit dicendo: Dormierunt fomnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Sunt tamen duo aduertenda: Vnum, quod non præcipitur ei corpus & vestimenta sua lauare, sicut seminiuerbio. in quo apertè innuit, per mulierem hanc sanguifluam sensualitatem intelligere, & carnem, quæ nec se, nec vestimenta sua, hoc est, affectus, quibus defenditur & tuetur, abiuere valet sursum leuando, nisi intellectus & rationis opera accesserit. Alterum est, quod sacerdoti pro ea, & pro fluxu sui sanguinis, Dominum rogare iniungitur: In emundatione autem viri, solum pro emunda-

Pfal. 50.

Pfal. 75.

mundatione à fluxu seminis: quod sensus brutus, cum nec mentem, nec rationem habeat, sicut nec quod conferat, discernere valet, sic neque id intendere, nisi extrinsecus iuuetur, viri, nempe mentis industria, & à sacerdote orationibus, vt feritatem amittat, Deum pulsando: Nam etsi à natura repugnandi rationi, veluti in femine, procliuatam quandam sortita sit; cum deorsum ad sensibilia suo pte ingenio protendatur: ea tamen per peccatum aucta, vehementius recalcitrat, non agnosceus rationi audire subijciq, ipsi melius esse: quemadmodum feris animantibus melius est mansueneri cicuresque esse, cum victui necessaria sic abundè aliena opera habeant: semper tamen captioni resistunt, propriam feritatem amantes.

Aristo. i. Polit.

10 Docebitis ergo filios Israel, vt caueant immunditias, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum, quod est inter eos. Isa est lex eius qui patitur fluxum seminis, & qui prohibetur coitu, & quæ mensruis temporibus separetur, vel que iugi fluit sanguine, & hominis qui dormierit cum ea.

15 POSITIIS legibus, earum obseruationem commendat Dominus, & epilogando memoriam renouat. Ita Dominus Iesus, profecturus ad patrem, obseruationem diuini Euangelij quod prædicauerat, Apostolis intimat, dicendo: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Testimonium & probatio amoris Dei, eius mandatorum obseruatio est: vt qui diligere Deum in more ponit, in voluntatis & præceptorum ipsius custodia, totos mentis oculos figat, oportet, vt sic conscientie suæ satisfaciat, de diligendo Deum: imò & patrè eum diligere comprobabit, & ad eum patrè & filium venturos, & in eo tanquam in domo permansuros. Tanti enim æstimatur apud Deum eius amor, quod in quocunq; reperitur, statim in illo comoratio, & habitatio sanctissime trinitatis efficitur. Equidè diuinus amor pretiosissima gema est in oculis Domini, ita quod in domo eius celesti, nõ alia æstimatur, & in vsum venit & exercetur in plenitudine suæ perfectionis: atq; ad eundem in quocunq; inuenitur, in eum Dominus oculos ponit, tanquam in eum, qui re pretiosissima suæ domus, est insignitus. est præterea amor iste diuinus de substantia, & essentia ipsius Dei. nam est ipse Spiritus sanctus, qui est amor substantialis, quo pater & filius se mutuò diligunt, secundum quod dicitur: Deus charitas est. Igitur vbicunq; aderit Spiritus sanctus, eo patrem & filium ducet. In eo autè qui Christum diligit, in cuius testimonium sermonè eius seruat, Spiritus sanctus per donum suæ gratiæ habitat: ad eundem ergo eadem lege pater & filium venient, & mansionem apud eum facient: & ita tota sanctissima trinitas, diuitias cæterorum donorum Spiritus sancti liberaliter impartiendo. Vide quot & quantas diuitias obseruatio mandatorum Dei asserat: vt hinc colligas, quati æstimat Dominus custodiam suarum legum, & quantum in earum obseruatione esse debeas. Quæ latius deduxi occasione præsentibus, & die Pentecostes, quæ hodie celebratur, in qua lex diuini amoris promulgata fuit, qua filij Dei adoptatur: & litera etiã presentis textus, quæ custodiam latorum legum, cum obumbratione eiusdè præmij intimat. Præcipit ergo Moyse & Aaroni: Docete has leges populū, ne pollueno tabernaculū suum, quod inter eos est, inquit, moriantur in sordibus suis. Diximus iam cum verbosis hæreticis hanc manum confertā, qui per eos, qui ad idola illo tempore se conuertebant, significabantur, etsi ad alia etiã peccata, quæ ex luxuria, & libidine verborum oriantur, sermonem deduxerimus, transeundo à genere ad species. Duo ergo attēde, ad superiores attingere in Ecclesia, legē & voluntatem Dei populo docere, aliàs eius peccata in ipsos recidēt. Deinde grauitatē peccati exaggerat Dñs, per hoc quod tabernaculū suum polluant, & quod sit inter eos. maxima enim ingratitude est in Deum peccare: sed in Deum hominè factum, qui ad esse diuinum, nostram naturā euexit: & quod homo factus, dignatus sit inter nos dispensatione suæ mortalis vitæ habitare, tanta impudētia & immanitas in propria iam etiam naturā sic exaltatā est, quod verbis explicari iuste nequit. Per tabernaculū enim Christū Iesum Dñm nostrū intelligit, quæ tabernaculū illud designabat. Quod B. Ioannes explicuit, dicendo: Ecce tabernaculū Dei cum hominibus, & habitabit cū eis: id est, Deū hominè factū. Deinde magnitudinē supplicij æterni, ne, inquit, moriantur in sordibus suis: Vtitur autē verbo polluere, metaphora sumpta ab eo, qui aduiterat, sub cuius typo peccatū idololatriæ & heresim, Scriptura sancta intelligit. Demum in epilogo docet,

Iohan. 14.

Iohan. 4.

Apoc. 21.

Apoc. 2.

go docet, peccata idololatriæ, & hæresis, & cætera, quæ tabernaculû Dei similiter polluit, dupliciter oboriri: aut ex superbia mentis & intellectus: & hoc notat per legem seminis profluuium concernentem: quos B. Ioannes abominabiles Domino narrat, quod cognouerint altitudinem sathanæ. pullulant item ex hoc: quod hominis intellectus, sensibus corruptis consuecendo, sicut vir uxori corruptionem patienti per sanguinem menstruum, aut per fluxum sanguinis perpetuum, aut per longius tempus, quàm menstruale: sicut quando ipse vir eidem sanè coniungitur feminis fluxum patiens: eandem semper corruptionem contrahit, & in sexcentos errores, quos lenocinia sensuum suadent, præceptis labitur. Atque huius ingenij homines, vt contra accusationem propriæ conscientiæ, solamen aliquod accipiant, socios eiusdem criminis totis viribus habere procurant: quos beatus Petrus notauit, eorum ingenium propalando, cum dixit: Ipsos seruos corruptionis existentes, alijs libertatem promittere.

1. Pet. 1.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

Iocutusq; est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecit sunt, & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur: quia in nube apparebo super oraculum, nisi hæc ante fecerit. Vitulum pro peccato offeret, & vitulum in holocaustum, tunica linea vestietur, sceminalibus lineis vereda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta, quibus cumctis, cum lotus fuerit, induetur.

Exod. 30.

AD institutionem officij sacerdotum recurrit hinc sermo Domini, vnde diuertit ad leges de leprosis, seminiuerbijs, & sanguifluis stabilendas. Atqui, cum ignis alienus suppositus ab illis duobus sacerdotibus, qui doctrinam Ecclesiæ alienam significauerit, aperta res est, doctrinam interiectâ his duobus capitibus, hæreticos atq; idololatrias primùm concernere: ob quod mortē filiorum Aaron, vnde digressus fuerat, hinc repetit. Sacrificij igitur Aaronis rationem instituendo, primùm ipsum induit tunica linea, zona linea præcingit, lineis sceminalibus verenda tegit, & eadē mitra linea caput ornat, præcipiens, ne aliter ingrediatur sanctuariũ, sub suæ iræ & indignationis pœna, apparendo ei in nube. Neq; hoc etiam habitu omni tẽpore, sed certo & determinato, quod priori loco discutendum est, & sua difficultate nõ caret: nam bis singulis diebus, manè quando cõponebantur lucernę, & vespere, quando collocabantur super arcã, præcepit Dominus Aaron incensum fragrans adolere, quũ ergo hinc sub pœna mortis, quã inuitabiliter subibit, vt filij eius, qui mortui narrantur inobedientes Domino, ingressus prohibetur? sed distinctione officij, facillè expeditur. Nam singulis diebus manè & vesperi oblaturus incensum, ingrediebatur Aaron secundum tabernaculũ, quod orationẽ pontificis & Ecclesiæ manè & vespere requirat Dominus: hinc autē sacrificaturus, & cum sanguine cõrretur omni tẽpore ab ingressu tabernaculi, quoniam semel in anno, vt D. Paulus interpretatus est, cum sanguinẽ secundũ ingredi tabernaculũ licebat. Sic enim ait: In priori quidã tabernaculo semper introibãt sacerdotes, sacrificiorũ officia consumantes: in secundo autē semel in anno solus pontifex nõ sine sanguine, quẽ offerret pro sua & populi ignorantia. Ita quippe res se habet, quod superioribus capitibus, de priuata particulariq; vniuscuiusq; impuritate tractauit, pro qua cognoscẽda notas particulares posuit, & particularia etiã remedia adhibuit: nunc verò de vniuersali totiũ populi sanxit, quæ cognosci nõ facillè potest. Quod explicando Paulus pro sua & populi ignorantia dixit. Sed quare semel tantũ in anno? Quoniam Christum Iesum referebat, qui assistens pontifex futurorũ bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factũ, id est, non huius creationis, neq; per sanguinẽ hircorum aut vitulorũ, sed per proprium sanguinẽ introiuit semel in sancta æterna redẽptione inuenta: semel enim in hostiam cruentã se in cruce obtulit Christus Iesus redẽptor noster, incruentã verò auctoritatiuẽ, & potestatem excellentiã, quotidie se offert in sacrificio Missæ: & ministerialiter ab Ecclesiã, vt pretiũ suæ sacrosanctæ passionis & mortis singulis fidelib; applicetur. Hęc autē singularis & annua

Hebr. 9.

Hebr. 9.

annua ingressio illius temporis, in festo expiationis erat, quod mense Septembri celebrabatur. Etenim cum tot essent legis veteris præcepta, nempe sexcenta tredecim, quæ data fuerunt Moysi in monte Sinai, vt singulorum defectus & negligentię, generali celebratione supplerentur, institutum fuit festum expiationis, quemadmodum in Ecclesia festum omnium sanctorum, vt quæ singulorum sollemnitatibus defecissent, aut negligenter acta fuissent, generali festo sufficerentur. Fuit enim gens illa tam sensibilis, quod in otio nunquam non res nouas moliretur. Quapropter vt in opere luti & lateris ad pyramides illas Ægyptias faciendas, Pharaones eos occuparunt; ne in eorum regnum machinarentur: perinde Dominus salutis spiritualis amator, non corporis, sed animæ negotio, eos semper occupatos voluit, vt in officio virtutis contineret, & corde erudirentur, atq; obedire discerent: vnde tot illis tradidit præcepta, quæ extrinsecus & corporali exercitio importabilia erãt, vt inquit B. Petrus. Vnde quoniam intelligibiler tradita, & ad occupationem mentis, & non corporis sunt, lapsu temporis paulatim ad minorem & minorem numerum per Prophetas redacta fuerunt: vt vel sic, intelligibilem sensum attendendum, eos Dominus doceret. Vt per regium Psaltem ad vñdecim, quando ingressum ad tabernaculum Domini ei patefacit, Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam, &c. Deinde per Esaiam, ad pauciora adhuc reduxit ad sex, scilicet, aditum ad celũ ei intimans, & cum ardoribus sempiternis habitare posse: Qui ambulat in iustitijs & loquitur veritatem, qui projicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, ne videat malum. Per Abacuc autem ad vñnum regressa sunt, dicẽdo: Iustus ex fide viuuit. Quod & per Moysen in ipsa lege primũ fecerat, quadoposito præcepto dilectionis Dei ex toto corde, & tota anima, & ex tota fortitudine sic id commendat: Eruntq; verba hæc quæ ego præcipio hodie in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiensq; atq; cõsurgens: & ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntq; & mouebũtur ante oculos tuos, scribesq; ea in limine & ostijs domus tuæ. Quibus aperte docuit hinc esse scopum legum omnium, quas tulerat, & vt phylacterias, siue vt huius legis seruaueras positas esse: vt intellectum sanè requirerent, & non in externo literæ sensu detinerentur. Neq; hoc subicitur, quando quosdam, qui legis doctores se promittebant, arguens D. Paulus, discipulo suo Timotheo dixit: Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: fide enim ficta docent, qui propriæ opinionis, & commodi sui gratia, verba Dei tractant.

Verum neque vna vice ad sacrificandum absque habitu lineo descripto, tabernaculum secundum ingredi licebat, quod primo loco propositum fuit, non enim lana, sed linea vestimenta, in suis ministris amat Dominus. Lana equidem mortalis animalis vestis est, & ex mortali materia nascitur, secus autem linum, quod ex terra originem ducit: quapropter mortis illa, & hoc immortalitatis & incorruptionis symbolum est. Inde Dominus accessuro ad ipsum Moysi, calcemãta, quæ ex pellibus mortuorum animalium conficiuntur, soluere iussit: quoniam qui locum sanctum adit, vt templum Deo consecratum, suam salutem cum Deo negotiaturus, curam rerũ mortalium ipso ingressu deponat oportet. Et item, quod primi nostri parentes præceptum Domini transgressi, vtramque mortem & temporalem, & æternam animæ incurrerant, vestibus pelliceis eos Dominus visitans, induit. Atque hinc viri sancti, & obsequijs Dei illo tempore signãter additi, in peccatorum suorum memoriam, pellibus mortuorum animalium, vt pallijs utebantur. Vnde & superpelliciorum vsus sacerdotibus, Dei laudes celebrantibus in Ecclesia, emanauit. Ex quo planum iam est, quare linea vestimẽta suo ministerio Dominus delegerit. Etenim sacerdos Missæ sacrificium celebrans, Dominum Iesum Christum æterno Patri pro peccatis omnium fidelium offert. Debet ergo omni corruptione & labe peccati mundus accedere celestia & æterna cogitãs, mortalibus omnibus & corruptibilibus calcatis, ad quod linco vestimento aptissimè admonetur. Et item ad tentationes & tribulationes sufferendas sacerdotes præparat, vt puri & probati Dei ministri euadant: quemadmodum ictibus mille & tunctionibus linum albicat, & in vsum hominum venit. Christum autem Iesum tabernaculum secundum, & sanctuarium significasse, explicuit beatus Paulus, appellans eum, tabernaculum non manufactum, neque huius creationis.

Paulus, appellans eum, tabernaculum non manufactum, neque huius creationis, quippe

quippe omnia quæ eo sanctuario Deo dicata erant, Christum aptissimè referebant: nam velum, carnem eius sacratissimam, quæ diuinitatem in mortali hac vita vela- uit, aptissimè significabat, & similiter arca, quæ eandem continebat. Et sicut ex propitiatorio illo, vt Dominus propitius populo loquebatur, ita nobis propitius æternus pater, sacrosancta morte vnigeniti filij sui, largissima dona concedit. Atq; vt in- dignus habebatur pontifex illo tempore, si alio habitu, quàm præscripto, ad altare incensæ accederet: aliter, inquit, apparebo tibi in nube, hoc est, in ira & indignatione: ita sacerdos nunc, qui ad altare Domini absq; veste nuptiali, peccato fordidus, accede- re presumpserit, iram Dei contra se prouocabit, in nubè ei apparebit: vt hinc qui coti- dic celebrando, tepiditatem senserit, Deum in nube venientem consideret, & ad 10 conscientiam suam recurat, ne peccatû graue aliquod eam obnubilet, aut negligenti- torpeat, vel immôdicus aliquis affectus terrenus à debita deuotione distrahat: præ- rerea pôtifex cum sanguine, id est, ad sacrificandum, secundum tabernaculum ingre- diens, personam Christi Iesu gerebat, qui est secundum humanitatem mortalis fuit, secundum quam se in cruce pro redemptione hominum obtulit, secundum tamen 15 diuinitatem, immortalis semper existit, quod vestis & habitus lineus pontificis signi- ficabat: quoniam quod in actione illius sacrificij diuisum erat, nempe pontifex offer- ens, & victima quæ offerebatur, in Christo coniungebatur: quia ipse persona diuina, & æterna existens offerens fuit, & secundum quod homo victima & munus oblatum: atq; hinc aptissimè pontifex, qui ipsum offerentem referebat, lineis vestibus indutus 20 accedebat. Demû Dñm nostrû Iesum Christû liberum ab omni mortalitate, & cor- ruptione peccati futurum, designabat, vt de ipso Propheta asseruit: Qui iniquitatem nō fecit, neq; est inuentus dolus in ore eius. Et rursus: Dominus ab utero vocauit me, & de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. & hac ratione mundus creatus est: nam cum in gratiam hominis constitutus sit, & ipse hominis finis, salus & bea- 25 titudo sit, quam cum propter Adæ peccatum assequi nō posset, neutiquam mundum in hominis ministerium creasset, qui suo fine frustrandus erat. Quare vt more nostro loquamur, nolebat Deus pater mundû creare: verbum autè diuinû, id est, vnigenitus Dei filius, contendeat mundû creandum esse, quippe quod accepta humanitate, ipse pro Adæ peccato esset satisfactorius, liber omninò & exemptus à peccato. Atq; hinc 30 Hebræi dicunt, propter Iesum & Mariam creatû mundû. Vnde Rabi ille, quem propter eius auctoritatè, vt inquit Galatinus, Rabenu haccados, id est magistrû nostrum, cæteri appellabant, in libro, cui Reuelator arcanorû titulus est, respondens ad sextam Antonini Consulis Romani petitionè, sic ait: Vidēs autè Deus sanctus & benedictus, ex Israel excidendâ esse petrâ sine manibus, & hæc est petra primaria ex qua Messias 35 futurus est, qui misericordias suas extendet super totû orbem. & ob hoc vocatus est Israel pater totius orbis, & populus peculiaris. Huius petræ dilectione, & Messia filij Dauid regis eorum, creauit Deus sanctus & benedictus hunc mundum. Et Rabi E- liezer in libro Ioma. c. amar lahen dixit: Propter iustum vnum creatus est mundus, si- cut dictum est: Et vidit Deus lucem, quod esset bonum, nō est autem bonum, nisi za- 40 dâ, id est iustus, hoc est, Messias, sicut dictum est: Dicite iusto, quoniam bonus est. Et in libro etiam Sanhedrin legitur, Rabi Iohanan sic dixisse: Non est creatus mundus, nisi propter Messiam. Rursus in libro Haghiga, vt refert Galatinus, Rabi Iosën tra- ditur dixisse: terram super columnis stare, sicut dictum est Iob cap. 9. Qui concutit terram, vel contremiscere facit de loco eius, & columnæ eius concutientur. Dixe- 45 runt Sapientes, quod super duodecim columnis stat terra, sicut dictum est: Cùm hæ- reditaret altissimus gentes, cum separaret filios Adam, constituit terminos populor- um, id est, gentium iuxta numerû filiorum Israel. Rabi verò Eliczer dixit: Super vnâ columnam stare terram, & zadâ, id est, iustus, est nomen eius. hæc traditio. Vbi vides duodecim Apostolos, duodecim columnas ab his appellatos fuisse, & Christû Iesum 50 Dominum nostrû, iustum appellatû antonomasticè, mûdi fundamentû, & duodecim fundamentorû fundamentû, vt Propheta prædixerat: Quibus consentiens Rabi An- chelo in glôsa Chaldaica super illud Genesios: In principio creauit Deus cælum & terrâ, dicit: In principio, id est, propter sapientiâ, hoc est amore sui vnigeniti incarnadi, qui quoniâ est sapientia Patris, iure hoc nomen sibi vendicat. Per quem omnia facta 55 sunt, vt inquit B. Ioannes: Ex quibus clarè colligitur, non solum Christû Iesum liberû omninò

Esai. 53. & 49.

Gal. lib. 7. 2.

Gen. 1.

Esai. 3.

Gal. lib. 3. cap. 23.

Deut. c. 12.

Esai. 28.

Iohan. 1.

omninò & exemptum ab omni peccato futurum, ab his pronunciatum fuisse, sed & beatissimam Mariam, eius gloriosissimam matrem. Atq; hinc Aaronem, Christum innocentissimum agnum referentem, lineis vestibus induit: quoniam neque secundum quod homo, ex carne subiecta morti spiritali, & peccato alicui, in tempore con- ceptus & natus est, sed ex sancta & ab omni labe præseruata, qualis fuit beatissimæ virginis, vt mundo infecto, per virum & mulierem, vtrique principium eius purifi- cationis, præordinari oportuit, vt propter peccatum Adæ præuisum, præuiso reme- dio, mundi creatio non cessaret. Atque hinc quæ de diuina sapientia ab æterno, & 5 prædestinationibus Sanctorum, concipienda & creanda, scriptura sancta prodidit, de conceptione & creatione in tempore adimplenda, secundum carnis assumptionem dicuntur: vnde diuina penitus ratione, sancta mater Ecclesia, sacratissimæ virgini in eius sollempnitatibus applicat. Partes autem huiusmodi vestimento tegendas desi- gnat, (vt vnde digressa est recurat oratio) quoniam post cunulatum omnium virtutum Christi Iesu, quas hinc in pontifice præfigurabat; & quas etiam in sacerdote sa- 10 crorum ministro requirat, obumbrat. Nam tunica confusionem & miscellanea om- niû virtutum inter se de prima sede contendentium, vt à corruptione peccati li- berè viuatur, petit: zona, concupiscentiarum omnium compressionem: scæminaria verò, externam omnium honestatem, vt exemplo à morte peccati cæteros coër- ceat: mitra demum, siue cidaris, regiam dignitatem, qua diabolo, mundo, & carni 15 dominando, altissima cæli fastigia petat. Atqui, quoniam primus gradus ad virtutis altitudinem ascendendus, peccata relinquere est: quibus insensus Dominus sacrifi- cia de manibus nostris sæpe non recipit, quia sanguine plenæ sunt, ideo prius lotum pontificem hæc sancta vestimenta induere præcipit. 20

Prou. 8. & Eccl. 24.

Esai. 1.

Suscipietque ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocaustum: Cumque obtulerit vitulum, & orauerit pro se & pro domo sua, duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernacu- li testimonij, mittensque super vtrumque sortem, vnâ Domino, & alteram capro emissario, cuius exierit fors Domino, offeret illum pro peccato: cuius au- tem in caprum emissarium statuet eum vniuersum coram Domino, vt fundat pre- ces super eum, & emittat eum in solitudinem.

INDVTO pontifici, vestibus sanctum officium decentibus, materiâ primûm in qua exercendum est in manibus ponitur, vt eam offerat, & Domino consecret: de- inde quo modo eam tractando, suo officio fungetur, particulariter explicatur. Prin- cipio igitur quoniam pro vniuersâ multitudine sacrificium offerebatur, sumptu & 35 expensis publicis, quæ ei deferuire debebant, comparantur: vnde ab vniuersâ multi- tudine ea accipere iniungitur. Quæ autem præsentanda pontifici erant, duo hirci tenelli & de grege, dicunt Hebræi, & pro peccato, aries & vitulus qui sacrificandi e- rant, illi in holocaustum, hic verò in commune sacrificium. Quæ cum mysterium Christi Iesu, humanum genus redimentis significant, explicanda sunt. Duo hir- ci Christum significabant diuinam & humanam naturam sustentem, quarum hæc 40 in cruce immolata fuit, illa verò hanc, non vt dolores temperaret, sed vt tot, ac tan- tis tormentis non deficiens subsistere posset, confortabat. quod à proprietate huius animalis non abhorret. Figurabant præterea, Christum gemina ratione à Iudæis percussum: altera, tanquam faciem hominum, opprobrium, & abiectionem plebis æ- stimarunt, & hac contemplatione omnium peccatis onerauerunt: quomodo, hircus 45 in solitudinem missus, sarcina peccatorum omnium imposita figurauit, quia in eun- dem modum Iesus nostra redemptio, ex consortio & cõuctu hominum eiectus, ver- mis & nō homo reputatus est. Altera verò, quando in cruce immolatus fuit, cuius sic typus, hircus immolatus pro peccato existit. Vnde & alter Dño, & alter peccato per pontificè deputabatur: & forte quidè, quoniam pontifices & Iudæi excæcati, duplici memorata tempestate & persecutionû colluie, & inauditorum tormentorum con- gerie in Christum Dei sapientiam irruerunt: fors enim cæca est. & item sorte, quo- 50 niâ diuina dispensatione & prouisione sic ordinatum, & definitum fuit: & diuinæ etiam voluntati declarandæ fors deseruit; vt in electione Matthiæ in Apostolorum.

Psal. 20.

sed qui altera fors Domino, altera peccato destinatur, opus siquidem Domini utrumque est: ita enim ait regius Psaltes: Quem tu percussisti persequuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Ita verum est: at tamen quoniam diabolus mundi princeps, peccato suum imperium & regnum sustentabat, & eiciendus erat foras, ut Dominus morti proximus dixit, Peccato, hoc est, spoliatio & eiectioni diaboli, peccatis totius populi Christo superpositis: sic hircus pro peccato fuit designatus. Ut verò iustitiæ æterni Patris ad vindictam, peccatis prouocata, eiusque iræ placatio extitit: in cruce est immolatus, hirco sacrificato fuit figuratus: atque ea ratione Domino obtigit. Similiter etiam aries & vitulus Christum redemptorē nostrum, secundum variam partium eius vitæ dispensationem, præsignarunt: ut præuentem verò & anteambulom ductorem hominum vitæ, aries: qui ante eūdo, gregem ouium ducit, & omni fortitudine capitis cum rivali pro ipsis dimicat: Et item ut in cruce morientem, secundum quod in immolatione Isaac, qui Christum figurauit, aries verpibus cornibus hærens, loco eius suffectus, sacrificatus fuit. ut auctorem verò iustitiæ, totiusque virtutis cum omni labore & obedientia operatorem, tanquam exemplar, cunctis virtutis cultoribus propositum, vitulus; qui nulli labori, iugo subiectus parit, vberes fructus sic operando: & item secundum quod in cruce pro filio prodigo, genere nempe humano perduto, ac mortuo, recuperando, ac viuificando, occisus est: & qui vituli ficti adoratione vitam perdiderant, vitulo verò mortem pro ipsis oppetente eadem recuperarent. Omnia igitur supradicta, sic à populo accepta, coram Domino in ostio tabernaculi testimonij statuebantur, offerebantur, & preces à pontifice supra fundebantur. Quoniam Deo primùm oblationem præsentare conuenit, in quo intentio offerentium, ipsi gratificandi proferebatur: deinde dicere, & ipsi Domino tradere in protestationem, quod secundum esse & viuere, quod habemus, ipsius sumus. in cuius testimonium non aliud possumus offerre, quam quod de eius largissima manu accepimus: Quapropter cum propter peccata, tanquam rei, & vita indigni, ipsius manibus nos offerre debeamus, de eius misericordia fidentes, quod opera manuum eius non despiciet: non alio id testari, & proferre possumus, quam accepta ab eo dona, eidem offerendo. Quare si ab oblatione te ipsum diuidas, oblationem minuis, & ingrati reddis. Tertio oratione propitiatio Domini negotiatur: oportet enim munere oblato, cor & mentem cordium scrutatori aperire, quo apertius nostri oblationem profiteamur, & indigentiam nostram, necessitates & imbecillitates humiliter repræsentando, eius gratiam & auxilium imploramus; in quo vno momentum orationis potissimum positum est. Vnde sancta mater Ecclesia quoniam sacrificium Christi in cruce, hinc ex professo figuratum fuit, ac proinde sacerdotum, in quo hostia incruenta quotidie æterno Patri offertur, præsentationem panis & vini ea præparando inter Missæ initia statuit: deinde offertorium, & preces, & orationes, quæ morti & passioni Christi sacrosanctæ innituntur, vnde eas concludunt: Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c. Verum attende, quod cum offert vitulum pro se & pro domo sua, iubetur orare: quoniam Christi orationem, pro sua Ecclesia in vita sua mortali, & in cruce, & in cælesti etiam tabernaculo ad dexteram Patris residentis significat. Electione enim discipulorum pernoctauit Dominus in oratione: Ut discas, cum rem notabilem aliquam inieris, orationibus Deum enixè pulsandum esse: imò & tempore suæ prædicationis, singulis noctibus exiens morabatur in monte, qui vocatur oliueti. Item de oratione eiusdem Domini, cum proximus esset morti, sic dicit beatus Paulus: Qui in diebus carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido, & cum lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. In cælo autem orantem pro sua Ecclesia memorat Paulus, dicendo: Si Deus pro nobis, quis contra nos? quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis? Et beatus Ioannes: Habemus aduocatum apud patrem, Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Quod & iterum repetit Paulus ad Hebræos scribens, dicens: Eò quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium: Vnde & saluare in perpetuum potest, accedentes per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro nobis. Id autem quod tandem dicitur: pontificem preces fundere, alia ratione, nempe super hircum peccatis onustum di-

stum dimittendū, id pro certo habe, quicquid delirent hæretici: obumbrari Christum Iesum onustum peccatis totius mundi emissum fuisse: extra ciuitatis portam, crucemque sic ascendisse, atque ita pro omnibus sufficientissimè satisfecisse: tamen eius sacratissimæ mortis participationem & applicationem singulis fidelibus faciendā reliquisse, per vsum Sacramentorum, opera penitentiae, aliarumque virtutum. Quod proculdubio significant preces Pontificis super hircum emittendum fusæ. Vnde & sacerdotes Ecclesie in eo item præfigurati, in sacrificio Missæ quotidie tanti pretij applicationem, populo Christiano & singulis fidelibus, pro ordine debito faciunt.

10 *His ritè celebratis offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua immolabit eum: assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, intra velum intrabit in sancta, ut positus super ignem aromatibus, nebula eorum, & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur. Tollet quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem. Cumque ma-*
 15 *ctauerit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat è regione oraculi: & expiet san-*
 20 *ctuarium ab immunditijs filiorum Israel, & à præuaricationibus eorum, cum-
 etisq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet in tabernaculo testimonij, quod fixum est inter eos in medio sortium habitationis eorum.*

OFFICIUM iam hinc Pontifici exercere iubetur: quod tribus absoluitur, maestratione vituli in altari holocaustorum: & thurificatione in tabernaculo interiori, super propitiatorium & oraculum; præparato tamen thuribulo, prunis acceptis de altari holocaustorum (ne moreretur, ut filij eius fumentes de igne alieno) iniiciensque in eum, vola suæ manus in incensum, thymiama ex varijs aromatibus cõfectum siue cõpositum: & denique aspersione sanguinis eiusdem vituli per partem anteriorem propitiatorij, quæ erat versus orientem: Christus Iesus ut operator legis eidem subiectus, atque ut se in hostiâ gratulatoriam æterno Patri offerens, vitulus dicitur. Ac proinde omnis Christianus, qui se mortificando, Deo placere bonis operibus nititur, eius compellationis rationem, caput suum imitando, suscipit; sed præcipuè omnis sacerdos, cuius minister & vicarius in Missæ sacrificio sancto deputatus est; qui orationibus pro se, & tota Ecclesia fusis, Deum super vitulum occisum, id est, Christum in cruce immolatum, hostiam ipsi gratissimam, semper sollicitare debet. Et similiter omnis Christianus sui mortificationem offerens, precibus charitate pro se & fratribus accensis Deum pulsare satagat, ut opere Deo, sancto & benedicto gratificando, simul eius propitiatione conetur. In thurificatione sacerdotis, primùm oratio requiritur ad Dei beneuolentiam sibi & populo promerendam: deinde verò proportionabiliter singulis alijs. Oportet autem orationem, quæ Deo grata esse debet, tria comitari: verba scilicet, & quæ ipsis exprimuntur, petitiones ab Ecclesia discere, indeque desumere: ipsa enim altare est, in quo sacrificia Deo grata offerri debent. Quare prunæ, hoc est, orationes & petitiones omnes inde excipiendæ sunt. Tanta enim est nostra ruditas, ut nec quid oremus sciamus: tantum abest, ut verba Dei auribus digna, inueniamus: quibus Dominus pro sua benignitate succurrens, & spiritum suum eum efflagitantibus indulset, qui oret, id est, faciat nos orare gemitibus inenarrabilibus. & verba etiam suæ curiæ docuerit, quibus petenda depromamus, ut inquit B. Augustinus: quorum sancta mater Ecclesia custos & conseruatricis existit. Hæc autem in thuribulo nostri cordis superposita, thymiama compositum accendere debent, ut inde fumus, & orationis suffitus, sicut incensum ad Dominum ascendat. Verum quid est, quod compositum & non simplex thymiama exigit Dominus? sanè, quod quæ à Deo orationibus postulantur, duplici ordine digerantur: in spiritalia scilicet, ut regnum calorum Dei cognitionem, eiusque spiritum, atque mundi cõtemptum, remissionem peccatorum, &c. & huiusmodi petitiones suauissimi odoris sunt Domino, ut quæ suapte natura peti debent. Vnde & aromata hæc mixta thymiama appellat, quod thymi odorem simplicem, & naturalem reddant. Vnde non com-

positum, sed subtile transfulerunt Septuaginta, & temporalia item, quæ cum in ad-
ditamentum superdonet Dominus petentibus spiritualia, & quæ animæ sunt, eor-
um petitio submitti Domino non debet, eiusque tribunali præsentari per se: Salomo-
ni enim sapientiam ad regnum regendum petenti, cætera bona supra quam excogita-
ri poterat, superaddidit. Vnde & ipse Dominus Iesus dixit: Primum querite regnum
Dei, & hæc omnia adicientur vobis. Vnde quando hæc petuntur propter spiritualia ex-
ercenda & augenda, Deoq; in omnibus expeditius gratificandum, petenda sunt. alias
non suavis & subtilis, qualis ex mixtis aromatibus diffundi solet, odor erit Domino.
Tertio, digito assumpto de vituli sanguine, septies digito propitiatorium ad orientem in-
spargere iubetur. Signabat enim Christum, cuius diuinitatem digito designatur in
Scriptura Pharaonis incantatores conuicti, dicentes: Digtus Dei est hic: & ipsemet
Dominus proprio ore ad confessionem horum prophanorum alludens; Si in digito
Dei eicio demonia, profecto peruenit ad vos regnum Dei. & qui rursus oriens est ap-
pellatus: Etenim Zacharias sicuum silicium rupit: Benedictus Dominus Deus Israel,
quia visitauit nos Oriens ex alto. Et alius propheta: Ecce vir, Oriens nomen eius, atque
prætere ad solis ortum, & orientem alludens, quia Sol iustitiæ tunc oritur, designaba-
tur. Asperio autem fit contra propitiatorium, & septies: quoniam, coram Patre æterno,
quem deprecabatur pro Christo redemptore nostro tunc venturo, qui merito, sui sacra-
tissimi sanguinis, pro redemptione hominum in cruce, in suam Ecclesiam, septem do-
na Spiritus sancti, die Pentecostes effusus erat: ut iam effudisse fides catholica profi-
tetur. Quibus Christianus omnis edocetur, ad Deum Patrem tanquam ad scopum or-
ationem suam fufurus, merito sanguinis Christi semper inniti oportere. eius sacrosan-
ctam natiuitatem, secundum quod homo in tempore, mortem, & cætera mytheria fidei
Christianæ fideliter protestando. Qui enim indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat
omnibus affluenter, & non impropert, & dabitur ei, in fide nihil hæsitans. Et tandem
omnes erudimur: neminem secundum tabernaculum, hoc est cælum ingredi posse,
qui operibus penitentia, & fructibus ea dignis, sanguine Iesu Christi in exteriori ta-
bernaculo, id est, in hac mortali vita prius non fuerit rubricatus. Tabernaculum enim
hoc secundum, cælum significasse explicat B. Paulus locis supra iam citatis. Similiter
ut dictum est de vitulo, de hirci sacrificio disponit: quia Christum etiam molandum
in cruce significabat, alia tamen ratione, quoniam ut pro peccatis omnium satisfaciens,
iuri, quod Diabolus contra homines habebat, ut in perpetuum carcerem detruderet,
ab eius manibus chirographum auferens, & cruci affigens, satisfecit. quare pro pecca-
to populi dicitur offerri: peccatis exarmatus princeps huius mundi, eiectus est foras, &
ita expiauit sanctuarium ab immunditijs idololatriæ, à præuaricationibus in legem, &
ab alijs peccatis, quæ contra præcepta communiter fiunt. Omnem enim populum suf-
ficientissimè liberauit. quod si ver oves homines eius tributarij perseuerant, sibi ha-
beant, quod vsum tanti pretij negligunt. Atque hunc ritum seruandum in perpetuum
intimant, quando in secundo tabernaculo pro populo sacrum agebatur officium, quod
in medio sortium Israel constitutum erat. Dicitur autem expiari sanctuarium, hoc est
cælum, aut Deus ipse, non quod re ipsa polluat, Dominus peccatis, sed quod ipsi ira
eius prouocetur, & iustitia vindictam petat. Ob hoc enim filius prodigus ad peniten-
tiam conuersus, dixit: Pater, peccaui in cælum, & coram te.

*Nullus hominum sit in tabernaculo, quando Pontifex sanctuarium ingreditur, vt
roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cætu Israel, donec egrediatur
tabernaculum. Cum autem exierit ad altare, quod coram Domino est, oret pro
se, & sumptum sanguinem vituli, atque hirci fundat super cornua eius per
gyrum, aspergensque digito septies expiet, & sanctificet illud ab immunditijs
filiorum Israel.*

Quo d Dñs Iesus Christus sua sacrosancta persona in cruce operaturus erat, vt dona
supra enarrata die Pentecostes impartiretur, per Pontificem hinc prius delineata voluit.
Primum cum ingreditur tabernaculum, nullius consortium admittitur: quod nostram
salutem solus Dominus operaturus erat, omnibus hominibus in eum tanquam in ho-
stem irruentibus. Sic enim per Prophetam ipse conqueritur: Torcular calcaui solus, &
de genti-

de gentibus non est vir mecum. Docet item nullum laicorum, quod peccatis commu-
niter subiecti sunt, accedere proximè ad altare, vbi Missæ sacrificium celebratur, & lo-
cus ille puritatem omnem requirit, præcipuè quando sacræ peragitur officium: & præ-
terea, quod impedimento essent sacerdoti celebranti, dum ipsum distraherent, nec li-
berè actiones agere sinerent. Vnde laici Missam audientes, longè ab altari se constituunt
oportet. Egressus verò à facie propitiatorij versus planiciem, in qua altare incensi siue
thymiamatis constitutum erat, orare primum pro se, & domo sua, & vniuerso Israele
præcipitur: & insuper cornua altaris septies sanguine vituli & hirci aspergere per gyrum,
quo expiabitur & mundabitur ab omnibus immunditijs filiorum Israel. Etenim, cruci
proximus Christus post vltimam illam cœnam, pro se orauit, dicendo in horto: Pater,
si possibile est, transeat à me calix iste: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Ora
uit & pro domo sua, pro discipulis: non rogo, vt tollas eos de mundo, sed vt seruis eos à
malo. Orauit pro vniuerso cœtu filiorum Israel suspensus in patibulo, dicens: Pater igno-
sce illis, quia nesciunt quid faciunt: quas orationes hinc præuisas in Pontifice cernis: &
ordinè orandi sacerdotibus primum, qui inter Deum & homines mediatores constituti
sunt: & deinde cæteris aperte præfixit. Sanguine porò vituli & hirci cornua altaris per
circuitum septies aspergit: quoniam Christus Iesus crucem ascendens, quæ altare hoc
incensi apprimè retulit, quia suauissimum inde odorem Patri æterno emisit: quatuor
eius cornua, mirificis quatuor virtutibus, sapientia, fortitudine, iustitia & castitate, suo
sacrosancto cruore consecrauit, vt ad eam hausuri accedentes, tanquæ ex perenni fonte
eisdem reficiantur. Vnde homini, in symbolum sapientiæ, leoni in signum fortitudi-
nis, & vitulo in iustitiæ indicium, & aquilæ altiùs volanti, in testimonium castitatis cæ-
teras virtutes anteeuntis, comparatus est. Septies autem digito aspergit, quoniam sua
persona diuina, humanam naturam sibi cõiunctam, sic sanguine tam atrociter rubricari
sinens, remissionè peccatorum totius mundi operatus est: est quippe septenarius numerus
remissioni peccatorum deputatus, vt ex anno Iubilei septenario hebdomadarum anno-
rum constante: & ex commissione data Petro, vt septuagies septies remittat, planè con-
stat. Per gyrum autem fit asperio, quoniam perfectissimam oblationem ibi Dominus
operatus est, ad quam cæteræ leges, tanquam ad scopum fuerunt relatæ. Quod docens
sancta mater Ecclesia, perfecto circulo, inter offerendum, sacerdotem Missam celebra-
tem, se vertere instituit. Est enim circulus perfecta figura: Vnde Ecclesia per altare item
significata, expiata sufficientissimè mansit ab omni peccatorum immunditia. Quod si
efficaciter quis non expiatur, sibi imputet, qui tanto pretio vti negligit.

*Postquam emundauerit sanctuarium, tabernaculum, & altare, tunc offerat hir-
cum viuentem: & posita vtraque manu super caput eius, confiteatur omnes
iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta atque peccata eorum: quæ im-
precans capiti eius emittet illum per hominem paratum in desertum: Cumque
portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus
fuerit in deserto, reuertetur Aaron in tabernaculum testimonij, & depositis
vestibus, quibus prius indutus erat, cum intraret sanctuarium, relictisque ibi
lauabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis.*

PROSEQUITUR Dominus explicationem officij Pontificis: atque post emun-
dationem sanctuarij, tabernaculi, & altaris, quid agendum circa proposita restet, latiùs
docet. Quod antequam aggrediamur, quomodo hæc tria mundentur, aduerte. San-
ctuarium, oraculum, & propitiatorium, duorum Cherubim imaginibus ornatum, in
testimonium assistentiæ angelorum, qui ibi aderant, ex quo loquebatur Dominus, suam
que voluntatem aperiebat, dicit. Tabernaculum verò, planiciem illam, in qua ipsum
erat, simul & altare incensi, cui capella maior in Ecclesijs cathedralibus, & collegiatis
responderet. Spiritualiter autem per sanctuarium, Deus ipse intelligitur, ad quem cum pec-
cata nostra clamant, vt sanguis occisi Abel, & peccata Sodomorum, fumo eorum quo-
dammodo, more nostro loquendo, tangi hinc supponitur. Emundatur autem per peni-
tentiam, Christi passioni innixam, quæ positæ cæremonijs significatur, quando eius ira
placatur. Similiter emundatur tabernaculum, id est, cælum, hoc est, ipsi angeli, sancti
Apostoli,

Apostoli, & tota supernorum ciuium curia, quando penitentes in Deum nos conuertimus: nam & ipsos in Deum peccando offendimus, in quantum Deum, in quem ipsi absorpti sunt, & quem per omnem creaturam gratificari summis desiderant, impudenter ad iram prouocamus. Qua ratione, in accusatione generali, postquam Deo iniurios esse confitemur, & beatam Virginem, angelos, sanctos Apostolos, & alios sanctos narraamus, in quorum conspectu nostra errata commisitimus. Quibus rem gratissimam facimus, cum penitentes, & Dei offensionem detestantes, eorum auxilium & intercessionem, vt nos exaudiant, imploramus: ob quod Pontifici exeunti ad altare, in ipso tabernaculo orare precipitur. Tabernaculum enim, & Ecclesiam, Domini congregationem caelestium ciuium appellat Paulus: Accessistis, inquit, ad Sion montem, & ciuitatem Dei uiuentis, Hierusalem caelestem, & multorum millium angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum. Perinde etiam Christus ipse Iesus, per altare significatus, emundatur: quoniam offenditur similiter ac Pater in quantum Deus est, & in quantum eius pretiosissimus & diuinus sanguis effusus in terra, a peccatoribus negligitur. Ob quod hic in figura, qui sanctus est, cum eius sanguis in usum peccatoris per penitentiam venit, sanctificari dicitur. Altare enim Christum Iesum redemptorem nostrum, appellat Paulus, sic dicens: Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui in tabernaculo, id est, legi deseruiunt.

His igitur peractis, quod reliquum est Aaroni, hircum uiuentem offerre, & onustum peccatis omnium, per hominem paratum in desertum mittere ipso comitante: & tandem, cum regressus fuerit, depositis vestimentis lineis, & lota carne quod vestiatur suis. Christus Iesus Dominus noster, verus hic hircus Aaron, & homo prae paratus ad hirci emissionem, haec omnia fecit, quae de eo hoc loco figurata fuerunt: Etenim post definitionem eius sacratissimae mortis in concilio Pharisaeorum, secedens in desertum in ciuitate Ephrem, ne eius praesentia amplius obstinatos, ad Dei offensas multiplicandas irritaret, seipsum suamque sacratissimam mortem aeterno Patri obtulit: & in hoc officio persistit, donec tempus accederet, quo cu pompa & apparatu passurus rediret Hierusalem. Item & verus Aaron capiti hirci imprecatus est omnia delicta, seu praeruaricationes, & omnia alia peccata populi, quando tempore suae sanctissimae praedicationis omnia peccata tulit, & suae curae ad satisfaciendum pro ipsis, suscepit, homines cuiuscumque conditionis, vt suas sarcinas ipsi imponerent, conuocans, dicendo: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Sic enim de eo propheta dixerat: Verè laguores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Quod & alius propheta testatus est, cum Dauid dixit: Transtulit Dominus peccatum tuum, nempe in Christum, qui omnium delictis onerandus erat. Atque ad idem alludens B. Paulus aliquando dicebat: Optabam enim ego ipse anathema esse pro fratribus meis, id est, omnium iniquitates in me portare, vt eos lucrifacerem: alludendo sanè ad hunc hircum, qui peccatis totius populi impetebatur, vt liber ipse à morte, qua merebatur, remaneret. Fuit igitur verus hircus, in quem opprobria omnium impropertantium Domino ceciderunt. Cuius etiam capiti ipse verus Aaron manus imponit, cum peccata omnium illi imprecatur; in testimonium sanè eius innocentiae, vitaeque inculpatae iuxta naturae leges, diuinaque omnia oracula, quae diligentissime obseruando, atque vt eorum magister, cum hominibus versatus fuerat. Hoc enim in eo, qui pro omnibus satisfactorus erat: quod etiam suo modo à sacerdote sacram Missam celebrante, Dominus requirit, nempe vt bonam mentem, sanctam, & in pietate exercitam habeat: & deinde vitam bonis operibus ornata, ob quod manus imponere capiti victimae in hoc libro sacerdoti precipit: quasi dicat, vt inquit Philon; Manus haec nec muneribus corrupta, nec innocenti sanguine polluta sunt, noxam, iniuriam, vulnus, nemini intulerunt, nullique rei turpi praebuerunt ministerium, sed rebus honestis & vtilibus, quae viris, iustis, honestis, sapientibusque probantur: quae solus Christus docere potest, qui innocentissimus fuit: Sacerdotes verò alij suo modo per penitentiam reintegrati, cum ad sacram oblationem Domini nostri Iesu Christi accedunt. Homo praeterea paratus ad emittendum hircum idem Dominus Iesus est, qui oblatus est quia ipse voluit, vt proprio ore ipse testatus est: Ego pono animam meam, & iterum fumo eam: nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso, prophetiam citatam adimplens. Postquam autem in desertum locum eiectus est caper, regressus Aaron in tabernaculum testimonij, lauat carnem suam, & depositis Pontificis vestibus,

vestibus, suis proprijs induitur. Quae mysterium passionis simul, & resurrectionis Domini manifestè figurant. Etenim Christus Redemptor noster prae paratus homo, dare corpus suum percutientibus, & genas suas vellentibus, extra portam ciuitatis eiectus, & in desertum & locum solitarium, caluarium nempe missus; qui quoniam immun-ditijs & spurcitijs ciuitatis deputatus erat, hominibus erat inaccessus; ibi mortem crucis oppetens, omnium nostrum peccata, quibus onustus iuerat, luit. Quo peracto, tertia die, mortalitatis vestibus depositis, & proprijs indutus, id est, potentia suae diuinitatis accinctus, de sepulchro summus sacerdos, amplius non moriturus, surrexit: Quapropter vestimenta linea, quae terrea sunt, deponit, completo sacrificio, & proprijs induitur, vt Deus. Sed & carnem suam lauat, figurans Christum Iesum, suam sanctissimam carnem loturum, mortalitatis laboribus exemptum, quando dotibus gloriosis immortalitatis, impassibilitatis, agilitatis, & subtilitatis erat eam ornaturus: quem in resurrectione corporum in caelo ascensuri, Deo dante, similibus dotibus sequemur, vt inquit B. Paulus: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Quod etiam Dominus innuens, propriam carnem Aaroni lauare iubet. atque hoc post instructionem, qua nos erudit, nullum viscus aded adhaesuum esse, quam contagium peccati. Quam obrem qui cum peccatore versatus fuerit, diligenter carnem suam, id est, carnis affectus abluat, ne vitio inescati in idem, hominem depriment: & vestimenta deponat, hoc est, similem consuetudinem fugiendo, longè diuersam ineat.

Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum, ac plebis, rogabit tã pro se, quam pro populo: & adipẽ qui oblatus est, pro peccato, adolebit super altare. Ille vero, qui dimiserit caprum emissarium, lauabit vestimenta sua, & corpus aqua, & sic ingredietur in castra.

IN oblatione sacrificij opus est, mentem in Deum ascendere, & optima quaeque anima Deo offerre: Vnde completo officio interioris tabernaculi, quando egressus ad exterius, Aaron, in altari holocaustorum vitulum, & hircum offert, orare pro se, & pro populo, & adipem horum animalium in altari adolere iubetur. Christus enim Iesus, suam oblationem in cruce aeterno Patri ad dexteram eius sedens representans, pro suis membris & cuncto populo Christiano orat, vt supra inductum est. & simul etiam in hac Aaronis oblatione, docet Ecclesiam, oblationem incruentam in sacrificio Missae eiusdem corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, in memoriam cruenti sui sacrificij, id fidelibus applicando, debere offerre. Quapropter orationibus pro se, & populo simul fit, eiusdem Ecclesiae constitutione, ex hoc loco Spiritu sancto suggerente edocta. Adipem in super adolere super altare iubetur: quoniam cum suo sacratissimo corpore, pretiosissima quaeque simul suae sanctissimae animae, Christus Iesus pro nobis obtulit: nos sanè edocens sacerdotes, vt cum in sacrificio Missae ipsum aeterno Patri offerimus, mentem nostram, cor, praestantissimaque nostrae animae simul offeramus, quicquid videlicet in anima hilare, pingue, celebre, & gratiosum: profitentes, omnia Deo cedere, quae liberaliter dona ab ipso accepisse cognoscimus. Ob hoc enim adeps offerebatur animalium, quae sacrificabantur: extorum equidem propter pinguedinem protectrix existit, quibus pro amictu est, & ea sua mollicie, vt ministerio vitae subseruiant, quam plurimum iuuat, quemadmodum virtutes & facultates externae, quae vitam in officio protegunt, intima quaeque amiciunt, & adiuant, vt promptiores & validiores homines reddantur, ad Deo acceptas eadem cum gratiarum actione referendum. Praeterea prae parato homini, qui hircum suffarcinatum peccatis in desertum eduxit, corpus & vestes lauare iubetur, vt castra ingredi posset: Christus etenim Iesus suum sanctissimum corpus à mortalitatis vinculis soluens, lauit, & vestes item; quando vt gemmis mirifice micantibus dotibus gloriae ipsum ornauit. Item moraliter, homo ille hircum agens in desertum, qui Christum Iesum figurabat peccata omnium cum cruce humeris imposita gestantem, corpus & habitum lauare iubetur, ne peccati illecebris irritatus, earumque visco detentus, succumberet; quod prauae societatis (vt supra dictum est) consuetudinem, & feri affectus commotionem, aut irritationem, à se non excussisset. quod erat se & vestimenta lauare. Etenim vitium de vitae gubernatione, cum virtute & sapientia contendit: quod nisi sup-

Gen. 15.

Gen. 38.

Horat. lib. Epistolari.

Arist. lib. 1. Ethicorū.

Plato in Menone.

Psal. 33.

Matth. 19.

nisi supplantetur, & exitus ad vitæ regimen impediatur, proculdubio rector euadet. Quapropter Esau ne prius vterum matris egrederetur, à sapiente Jacob supplantatus fuit, prior in lucem prodire nitens in eadem etiam rem parturiente Thamar, & ab obstetrice Phares signatus coccino fuit, qui vitium suo sanguine notatum, ubiq; & palam errare notauit, ne quis allegare possit, cum malè admiserit, se id non agnouisse. nam funem secum affert coccineum, quo vincendus est, qui se illi associauerit, sed ipso represso, virtutem vitæ ante ambulam exerat, sicut in egressu ipso ex matris vtero, reuincto Phares, sensibilis lucis huius radios præuenit. Et vt cautè viuas, vide, quòd vix Jacob egredi conatus est, quando Esau ei insidiaturus exijt: quoniam vitij ingenium est, pro virtutis formulis, ad quas sapiens Jacob contendit, malitiæ characteres, si valeat imprimere. Quapropter virtutis cultor, in excubijs incedat semper oportet, vt ipsum nescientem, antequam iniuriam accipiat, quando eius insidias sentit, supplantare, & hereditate priuare, benedictionem à Domino semper præueniendo curet: vt sapientem Jacob cum Esau fecisse legimus. & deinceps eius societatem, migrando ad exterarum regiones fugisse: & reuertentem, eius confortium, quamuis se amicum & non ingratum comitem obtulit, omninò vitasse. quod alta mente reponendum est: nam è vitio exitus, virtutis introitum efficit, vt ille eleganter dixit: Virtus est vitium fugere, & sapientia prima stultitia caruisse: & discessio e contra à virtute subingressum vitij. ilico enim ex insidijs ei succedit, mentem occupando. Itaque contentionem Jacob & Esau ab vtero materno, continuè exercendo, dimicant.

Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerunt immolati, & quorum sanguis illatus est in sanctuarium, vt expiatio compleretur, asportabunt foras castra, & comburent igni tam pelles, quam carnes, ac fimum; & quicumque combusserit ea, lauabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur castra, eritque vobis hoc legitimum sempiternum.

VITÆ Christiana, quæ continua corporis sacrificatio per pœnitentiam est, initia, progressus, & suas perfectiones habet: initium est exitum à vitio, definitione libera, animi & vitæ intentionem in Dei obsequium dicere & consecrare. Hoc enim est vitæ principium, quod qui habet, plusquam dimidium totius, vt dixit ille, habet. Progressus exercitio officij virtutis, nanciscitur: Etenim cum omnes artes liberæ plurimum præceptione valeant, & negotio intellectus discantur, hæc solum exercitatione paratur; in tantum, vt dixerit Meno, virtutem minimè disci posse. Sed & Regius Psaltes id innuisse videtur, cum virtutis possessionem in fuga à malo, & boni prosequutione constituit, quado dixit: Recede à malo, & fac bonum, inquire pacem & prosequere eam. Ad suam demum perfectionem, & culmen peruenit, quando totus homo sic à facibus corporis defæcatus, & à mundi vinculis inter quæ ambulat, exemptus agit, vt diuina penitus ardeat, cætera quæq; negligendo, quæ ipsi impedimento esse possent. Quam vitæ altitudinem indixit Dominus, quando adolescenti suæ vitæ perfectionem in derelictione, & abnegatione omnium quæ possideret, ea pauperibus distribuendo constituit. Quæ omnia Christus Iesus vitæ redemptor & magister, diuinitus nos docuit, quando discursu suæ innocentissimæ vitæ omnes suos cogitatus & vitæ actus Deo Patri consecrauit; & quando tempore sacrosanctæ suæ prædicationis, pro gloria & honore æterni Patris, tot ab his, in quos innumera beneficia collocauerat, tam innumera sustinuit probra: & tot iniurias, sanctissimorum membrorum euulsiones, & disseccationes in accusatione suorum, coram Pontificibus, & Pilato sustinuit: & denique quando à principibus Iudæorum, & Pilato tanquam ab homine ad id parato, hæc innocens & hircus simul, omnium peccatis suffarcinatus Christus Iesus, foras extra ciuitatem eiectus, in crucem actus fuit. Vbi Christi Domini gloriæ, vides, sui suæque vitæ oblationem æterno Patri factam, eiusdem per sustentiam tot laborum & tormentorum, immolationem, & demum, vt holocausti victimam, ignibus charitatis, sui & totius simi peccatorum in cruce combustionem, indicibilibus tormentis, animam suam sanctissimam pro eorum satisfactione exhalando: vt tui oblationem proculdubio, immolationem per corporis & sensuum mortificationem, & holocaustum tandem incendio diuini amoris, omnia vitæ superflua absumendo, discas facere, vt præsentem loco hæc omnia obumbrata sunt. Qui autem vitulum & hircum combusserunt, corpus & vestimenta lauare præcipiunt.

præcipiuntur: quoniam quantumuis Pilatus lauans manus suas à sanguine iusti, culpam excutere à se curauerit, & item Iudæorum populus, dicendo: Sanguis eius super nos, & super filios nostros: hoc tamen minimè eorum peccatum, & atrocissimum flagitium excusauit, imò pro inaudita malitia, præ tumiditate superbiæ, & insatiabili auaritia, inuidiam suam sequentes, omninò accusauit. quod & Dominus hoc loco indicauit, cum eos corpus, hoc est affectus; & vestes, id est vitia, quibus vt vestimentis obtegebantur; præuidentia aqua lauare iussit, si Ecclesiæ castra ingredi vellēt, & inde ad consortiū sanctorum in caelestibus migrare. Hoc enim genus gentis, quæ tam rabidè cum ipso Pilato Deo suo crucem parauit, aptissimè etiam per præparatum hominem intelligitur, vt in quouis alio negotio moralis vitæ, præparatus homo contra virtutem dicetur, qui perturbator eiusdem existens, bonos & studiosos peruertendo, & inquietando accusationibus atque insectationibus, officiosus sibi videtur.

Mense autem septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumque opus facietis siue indigena, siue aduena, qui peregrinatur inter vos. In hac die expiatio erit vestri atq; mundatio ab omnibus peccatis vestris, coram Domino mundabimini. Sabbathum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua. Expiabit autem sacerdos, qui vnctus fuerit, & cuius manus iniunctæ sunt, vt sacerdotio fungatur pro patre suo, inducturque stola lineæ, & vestibus sanctis, & expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonij, atq; altare, sacerdotes quoq; & vniuersum populum. eritq; hoc vobis legitimum sempiternum, vt oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum, semel in anno. fecit igitur, sicut præceperat Dominus Moysi.

OFFICIUM explicatum, quod Aaroni Pontifici hæc demandatum est, gratissimi odoris est Domino: idè præparationem quæ requirat, simul & tempus, quo exequendum est, & dignitatem offerentis, atq; habitum declarat. Præparationem requirit, quoniam in expiatione & emundatione cleri & totius populi à peccatis, sabbathum requietionis est Domini, quasi dicat, quies requietionis est, quando legalia hæc iuxta voluntatem Domini verè adimplebantur, quiescebat Dominus: quum verò vnigenitus Filius eius, omnium figurarum scopus factus homo, sacerdotio suo cruento, secundum quod in sacrificio Abrahæ pepigerat, & incruento item, secundum ordinem Melchisedech, tunc penitus, & omninò requieuit. Quod ipse æternus Pater testatus est, dicendo: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. quare sabbathum requietionis tunc fuit, quod hæc obumbratur. Quin autem qui officij tanti sacerdotis & Pontificis particeps fieri debet, ad eius usum, tantamq; gratiam, se præparet oportet: hinc præparationem, in figura celebranda, exigit. Hæc autem fit per cessationem ab omni opere seruilium, & animarum afflictionem per ieiunium. nam operum seruilium vacatio, animi expedit, vt ab externis liber, in se conuersus, quæ sibi in æternum duratura conueniant, contempletur: eaque præscriptis sanctæ matris Ecclesiæ, hisce diebus negotietur. Ieiunium verò, à mole corporis, & coquariæ artis officio, pro eo sustentando, & à perturbatione affectuum, quos res ipsæ sensibiles generant, mentem explicando, & in regione rerum intelligibilium constituendo, mentem eleuat, vt sancta mater Ecclesia canit, dicendo: Qui corporali ieiunio mætem eleuas, virtutem largiris, & præmia. Vnde Plato, quia hoc geminum officium animæ agnouit, numerum seipsum mouentem, eam definiuit. Tempus autem huic festo expiationis designat, mensem septimum, Septembrem scilicet, quia à mense Martio numerabant Hebræi. & decimam diem eiusdem mensis, quoniam septenarius numerus remissionis peccatorum est, & denarius totus numerus, & Christus Dominus gloriæ, perfectam & totam remissionem peccatorum suo sanctissimo sacrificio in cruce allaturus erat. Atqui quoniam semel oblatum, omnium peccatorum facies sufficientissimè exhausit, secunda oblatione cruenta opus non fuit: vnde hic in figura semel in anno, qui totum tempus dicit, expiatio postulatur. Dignitatem autem sacerdotis huius exequutoris officij explicando, eum sacerdotem esse dicit, qui vnctus fuerit, & cuius manus fuerint iniunctæ. Quæ conditiones sunt summi sacerdotis, vt explicatum est alibi per Moysen. Sed quorū hoc iterum repetit, cū supra hoc eodem

capite, Aaroni fuerit hoc munus demandatū: sanē, vt ad rem figuratā, nempe Christū, mentis oculos attolleret. Nam & si Aaron perpetuū manere non posset, eius successoribus in pontificatu, officium idem cōmissum planē intelligebatur. Item hoc confirmat, quod bis perpetuitatem huius officij commendat, dicendo: Legitimum sempiternum esse, & religione perpetua obseruari debere: Quod nisi in spiritu, & sensu recondito, sacerdotium nempe Christi signando, verificari non potest. Omnes enim vmbrae & figuræ adueniēte corpore, & veritate significata, cessarūt. Præterea sacerdos vnctus, & cuius manus initiatæ sunt, anonomatice, & per excellētiam Christus fuit, vt iustus etiam appellabatur. Oleo enim Spiritus sancti vnctus fuit præ consortibus suis, & manus eius nō solum exercitio miraculorum, sed clauis cruci confixæ, in officium perpetui sacerdotij, post gloriosam suam resurrectionem, & sedem ad dexteram Patris, consecratæ. Quæ ratione eius sacerdotium etiam æternum est: & vt auctoritatiuē quotidie per manus sacerdotum hostiam incruentam, in sacrificio sancto Missæ seipsum offert. Et tandem, quod ipse fuit, qui sacerdotes, populum, sanctuarium, tabernaculum, & altare ab omni imunditia peccatorum expiare valuit, quoniā solus potuit septem signacula, hoc est, 15 mysteria omnia nostræ redemptionis soluere: quia solus, vt testatus est beatus Ioannes, ea valuit adimplere. Et aduerte, quod peccata duplicem respectum habent, & ad animam quam maculant, & ad Deum, quem offendunt, & iniuriant: Atq; secundū, quod animas fordibus inficiunt, Christi lesū sacrificium, sacerdotes & populum expiare dicitur: Secundū verò, quod Deum offensum respiciūt, sanctuarium, tabernaculum, 20 & altare expiare dicitur, quia in Dei habitationem hæc deputata erant.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

ET loquutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aaron & filiis eius, 25 & cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Iste est sermo, quem mādauit Dominus, dicens: Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bouem, aut ouem, siue capram in castris, vel extra castra, & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit, quasi si sanguinem fuderit; sic peribit de medio populi sui. 30 Ideo sacerdoti offerre debent filij Israel hostias suas, quas occidunt in agro, vt sanctificentur Domino, ante ostium tabernaculi testimonij, & adolebit adipem in odorem suauitatis Domino, & nequaquam ultra immolabunt hostias suas demonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis, & posteris eorum. 35

MATERIÆ sacrificiorum finem imponendo, & ciborum etiā discretionis, quædam leges statuit, quibus finem & scopum suprā enarratarum, breui concludit, ne multitudine diuagata mens ab intentione deficeret: & abstinentiam item à quibusdam, quæ in vsum gentium venerant, docet. De sacrificijs igitur per Moysen, sacerdotibus, & toti populo legem intimat; victimas occidere siue immolare ad officium sacerdotum pertinere, id laico cuiuslibet districtè sub grauibus pœnis inhiendo: neque sacerdotibus in quouis loco, sed in ostio tantum tabernaculi testimonij, & semper adipem animalis adolere debere in odore suauitatis Domino. In primis ergo omne quod laici occiderent, aut sacrificio destinaret, ad ostium tabernaculi adferri iubet, vt ibi per sacerdotem litaretur. In vsum enim venerat apud gentes, in quocunque loco, & à quocunque, quando id animo sederet, sacrificium facere demonibus: qui vt eas deluderēt, & ad sui cultum promptiores facerent, in montibus & agris in figura humana hispidi, vilosi, ad modum hircorū illis frequentius apparebant. quos Faunos, & deos syluanos, atque Satyros, quod libidinosi essent, antiquitas appellauit. Tanta autem erat Iudæorum procliuitas ad horum mores imitandos, quibus, cum in Ægypto essent, consueuerant, quod non nisi grauissimis pœnis ab his impietatibus deterreri poterant. Quapropter secus facientes perinde plectendos iubet, ac si hominem occidissent. Et rursus, vt nō de populo Dei, sed de præputiorum & gentiū populis censeretur: quod in postremā ignominiam, & totam miseriam illi ducebatur, atq; ita à dæmoniorū idololatria reuocat. 55 Concedit tamen eis animalium immolationes per manus sacerdotum, & in loco sancto; quo-

cto; quoniam cum pueri iocis delectentur, nec possint ab eis abstrahi, solent prudentiores parentes, in illis eos exercere, qui ad aliquam ingenuam artem in maiori ætate parandam, valeant. Perinde igitur Deus noster benedictus & sanctus, cum videret illos si milibus rebus sensibilibus, cultum & sui venerationem amare, earum vsum in figurarum futurorum mysteriorum, & propriæ vitæ institutionem instituit: sacerdotum officio, & loco sancto eum deputando. Quæ enim Deo cōsecrantur, & sanctis munera, per sanctos & Deo deputatos ministros offerri oportet; qui pro officio ad diuinam iram munere placandam, eiusq; gratiam promerendam puriores, & mēte sublimiores accedent, quibus rebus maximè Dominus oblectatur. Vt pudefacti hinc, recedant Lutherani, qui sacerdotes tollunt, & eorum ministerium omnibus popularibus, plusquā impia temeritate commune faciunt. Nam si figurarum ministros tales Dominus delegit, qui rerum exhibitarum exhorruit, & honorem & reuerentiam sibi debitam renunciauit? In sacrificijs autem, semper adipem sibi adolere petit: quoniam ab homine mentem, & id, quod in ipso purum & magis æstimabile est, vt voluntatem & memoriam, incendio sui diuini amoris flagrare continuè amat: quæ per adipem suprā significari diximus. Atque cum in animali oblato, sui oblationem homo quilibet testaretur, quid ab eo offerri peteret Dominus, per adipem animalis declarauit; vt eius oblatio suauissimi odoris, hoc est maximè grata & accepta esset Domino. Nam tunc cætera, quæ in homine sunt, officio vitæ debitè subseruiunt. Tandem in loco sancto sacrificia, & immolationes fieri iubet; quoniam in eo Dominus, cui obsequium exhibetur, peculiari-ter inhabitat: tunc in tabernaculo, & post in templo constructo, suam testando præsentiam, in suæ voluntatis declaratione: vnde tabernaculum testimonij appellabatur: Nunc verò per speciale assistētiam Iesu Christi redemptoris nostri in sanctissimo altaris Sacramento; & propter decentiam item, & reuerentiam diuini cultus, quo Missæ nunc celebrantur, laudes Domini cantantur, gratiarum actiones aguntur, atque legitima officia Deo soluuntur: simul & propter excitandam populi deuotionem, quæ in loco puro, & ab omni profanitate expurgato, maximè promouetur, sciens Christianus populus ex Scriptura, in eo suos Dominum peculiariter exauditurum. Abeant igitur heretici Deo repugnantes, qui templa sancta è medio tollunt. Nam hic Dominus præterquā in tabernaculo, omnia sacrificia respuit: & alibi per Moysen etiam, ad locum, quem pro templo ædificando electurus erat Dominus, omnes oblaturos venire præcipit: & hymnos, & psalmos Dauid in eo decantari per sacerdotes in sui gloriam & honorem voluit. Insaniunt profectò impudenter, cum Deo semper bellum gerentes. Quæ vos dementia cepit? dementiauit vos forsitan, quod Paulus Atheniensibus dicit: Deum qui creauit mundum & omnia quæ in eo sunt, cum Dominus sit cæli & terræ, non in manu factis templis habitare, nec humanis manibus coli? sed minimè debuit: nam cū in omnibus eos supersticiosos videret, omnem cultum Dei in rerum sensibilibus veneratione constituentes; vt animos eorum attolleret iuxta Philosophorum regulam, & ad medium virtutis auocaret, ab vno extremo dimouendo, alterum persuadebat, quod & Dominus Iesus fecit, quando supersticiosos Iudæos & Samaritanos, hos in monte, illos in templo ad orationem totam constituentes, coarguit, dicendo: Deus spiritus est, & qui adorant, in spiritu & veritate oportet adorare; non quod cæremonias & externum cultum tollat, quo internus actus fidei, spei, & charitatis perficitur, & protestatur, atque deuotio augetur. Nam cum animo & corpore, homo cõstet: vt corpus animum, ita & sensibile exercitium eorum, quæ internè præcipiuntur, mentis negotium, & spiritum iuuat. Equidem vt laudum Dei decantationibus, sanctorum in cælo officium, oculis mentis subijcitur, ita & imaginum sanctarum repræsentatione, mysteria diuina nobis impensa, præsentia sunt, & qui ex hac peregrinatione deposito corpore sancti sunt translati, qui nostri curam suis intercessionibus agunt: & simul ad sui imitationem vitæ & moribus prouocant. quid? Christi habitationi apud nos domum negatis? nam in sanctissimo altaris Sacramento non esse, ex animo vos profiteri non crediderim; nam fidelia sunt omnia mandata Domini confirmata in sæculum sæculi. At in figuram, quod prouisor assidui sustentationis spiritus, in sua Ecclesia futurus erat, carne assumpta idem filius Dei vni-génitus, adipe frumenti delapso de cælo, corporaliter nutritiuit populum suum, & aqua de petra fluente melle dulciore satiavit eum: & quare hoc? quia inuisibiliter eos anteibat, protestando sensibilibus toto tēpore peregrinationis, n 2 sub spe-

sub speciebus cibi & potus in sancto Eucharistiæ Sacramēto, suam Ecclesiam similiter
 1. Cor. 10. præcessurum. Quod autem eos ductando antecederet, explicuit Paulus, cū dixit: Ean-
 dem escam patres nostros manducasse, & eundem potum bibisse, biberant autē de spiri-
 tuali, ait, subsequente, id est, antecedente eos petra: petra autem erat Christus. Qualem
 Exod. 13. se planē ostenderat, quando protectoris vices agendo, colūna ignis illuminabat eos no-
 cte, & columna nubis obumbrat die, protestans sanē, protectorem nostrum in sua Ec-
 clesia adfuturum, sub tegumēto visibili in Sacramento, tenebras nostrę ignorantię ex-
 cutientem, & calores, atque æstus nostrarum concupiscentiarum temperantem. Pro-
 2. Reg. 14. misit se etiā sub visibili apparentia cibi melle dulcioris, suos in Ecclesia corroboraturū,
 quando Ionathæ Philistęos persecutis, degustato paululum mellis, oculos aperuit, hoc
 10. est, confortauit, & animum concipere fecit. Christus enim in Sacramento oculos fidei
 illuminat, sui cognitionem maiorem impartiedo, spem eleuando, & charitatem accen-
 Judicium 7. dendo. Pollicitus item est, se ducem Ecclesię cōtra inimicos inuisibiles in sancto Sacra-
 mento futurum, quādo in Madianitarum exercitum sub specie tortæ panis delabens,
 suum populum antecessit: & quoniam ad hanc militiam nō homines, amore huius sæ-
 culi rerum victos amat, redire qui vellent ad suas domos permisit: & quoniam negli-
 gentes non bene se ad hoc bellum accingunt, omnes rursus, qui aquam non manu ad
 os proijciendo biberant, despexit. Diligit enim Dominus eos, qui rebus huius mundi
 sic vtuntur, quod ad aliam actionem officij accincti videantur: & ita sanē Christianum
 agere decet, vt comedat, bibat, & dormiat, vt corpori medeat, & vires recuperando,
 ad sui officij actiones valeat, & similiter vt aliud agendo, quod ex officio incūbat, qua-
 cūque alia re vtatur. Sed & insuper cū Christianus quilibet sub sui corporis amphora
 lumen fidei absconditum portet: quod quoniam ad clementem & decemētum cor-
 poris, in indulgentia & propria voluntate magis & minūs resplendet, (& si nunquā ex-
 tinguatur, nisi fide per hæresim amissa,) amphoras, lampades absconfas cōtinentes, vnā
 25. frangi iussit, vt ingenti strepitu sonante, & inopinato lumine tanto inter tenebras per-
 territi, cæli iram præsentiendo fugerent, vt res se habuit. Ad accensionem etenim &
 splendorem luminis fidei, quod in fradione, & corporis contradicitione primum con-
 sistit, contremiscunt dæmones, & quod quouersus possint fugientes disparent. Quod si
 in vmbra & figuram comitatus Ecclesię, sub visibili Sacramento: & omnia gessit, &
 30. fidelis sit, qui seipsum negare non possit, prouidete illi cum sancta matre & catholica
 Ecclesia domos, id est, templa, quæ in sanctissimo Sacramento inhabitet, & vestram fu-
 riam deponentes ad cor reuertimini; nam misericors est, & miserator Dominus; pa-
 tiens, & multum misericors.

Et ad ipsos dices: Homo de filiis Israel, & de aduenis, qui peregrinatur apud vos, 35
qui obrulerit holocaustum, siue victimam, & ad ostium tabernaculi testimonij
non adduxerit eam, vt offeratur Domino, interibit de populo suo.

MAGNO PERE exempla permouent, bona, ad virtutis ædificationem; mala verò,
 ad destructionem. Pueri etenim, si quod alios facere viderint, nō fecerint, sortem suam
 nullo non clamore deslent. Perinde igitur vt puerilis ætas, & grandis facta se habet,
 quando prudentia, & sapientia Christiana non præuenitur: nullus quippe homo est, qui
 ex aliorum factis, vt magisterio proposito, discere non gestiāt, similiterq; ac socius ope-
 rari, præsertim in his quæ corpori consentanea sunt. Quapropter cū victimas & sacri-
 ficia laicis è populo suo, per se offerre prohibuisset, idem, & aduenis, & peregrinis simul
 45. cum ipsis commorantibus, inhihet; ne vicinorum facta sequendo, in gentium idolola-
 trias & ipsi relabantur. Multa autem, qua eos deterret, est; quod secus facientes, inte-
 ribunt de populo suo, quoniam incircuncisi censentur, & inter suos populares mini-
 mē connumerantur, vt gratijs & priuilegijs sui populi gaudeant. Docet autem hęc
 nos Dominus, quā viscosa sit prauorum consuetudo, vt omni cura eam vitemus:
 non solum sociorum externam, sed & internam cum sensibus, eorumque fauoribus
 50. cupiditatibus, vt cum ipsis amicitia ineamus, aut vt coæqualibus eisdem iocemur,
 aut conuiuamus. Equidem in huius rei exemplum sancta illa mulier Sara Isaac fi-
 lium suum cum Ismaele filio ancillæ ludere non permisit; ne, videlicet, ad æqua-
 litatis consortium admissus, eum peruerteret, ac degenerare faceret. Sic enim ait
 55. sacer textus: Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac
 filio suo,

filio suo, dixit ad Abraham: Eijce ancillam hanc, & filium eius, non enim erit hæres fi-
 lius ancillæ cum filio liberæ. Timebat sanē ex æqualitate conuersationis, æqualitatem
 hæreditatis morum futuram. Verum circa dicta attendat Iudæus multas has: esse san-
 guinis humani reum, & de suo populo non censeri, qui propria manu sacrificium offer-
 5. re ausus fuerit, & extra tabernaculum, aut templum fieri, ad eos extendi, qui destructis
 tabernaculo & templo, illa sacrificia quouis modo obtulerint. Nam quæ definito loco,
 in quo fierent, circumscribebantur, destructo loco vt tabernaculo & templo illo fami-
 geratissimo apud Iudæos, cessatura erāt: aliās enim pugnātia Dñs illis præciperet, & eos
 perplexos redderet, vt quocūque se verterent, sacrificarent, aut non, destructo templo,
 10. semper peccarent. Quare conuicti hinc fateantur oportet, huiusmodi sacrificia & lega-
 lia omnia cessasse, cum cessatione & destructione templi, passione Christi redemptoris
 nostri iam exhibita, quam à longē respiciebant: & item ea omnia, non vt per se & sua-
 pte natura bona præcepta fuisset, sed vt vilia, & ministerij alterius rei causā, nempe ob-
 lationis Christi Iesu in cruce, quare non ampliùs duratura: atque ita in re significata
 15. legitima sempiterna extiterunt.

*Homo quilibet de domo Israel, & de aduenis qui peregrinatur inter vos, si come-
 derit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam
 eam de populo suo, quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis,
 20. vt super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro anima pia-
 culo sit. Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis nō comedet sanguinem,
 nec ex aduenis, qui peregrinantur apud vos.*

HAC secunda lege ab idololatria & gentium cōmunicatione in hoc reuocat, quod
 25. morem gētium sequi prohibet: apud quas in vsum venerat, sanguinem iam cōcretum
 comedere, ex eoq; in vsum vitæ varia condimenta facere. Verum intellectum sequen-
 do non solum hęc hominis occisionem, sed & vehementem quāq; iram qua proximum
 iniuria afficere, & per dolos fraudes insidijs appetere, pro ingenio malorum, qui semper
 captant in animam iusti, donec sanguinem innocentem condemnet, vniuersaliter pro-
 30. hibet. Quod explicatiùs Dominus tradidit, dicēdo: Audistis, quia dictum est antiquis,
 Nō occides: Ego autem dico vobis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem
 dixerit fratri suo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ
 ignis. Hoc enim totum secundum phrasim Hebræam, sanguinē comedere dicitur, effe-
 ctum atrociorē inter omnes, pro causā accipiēdo. Cuius legis obseruationem tanti
 35. æstimat Dominus, quod contra animas secus facientium, faciem suam obfirmaturum di-
 cit, easq; de populo suo excisurum. In quo non solum mortem corporalem minatur,
 verum & spiritalem in inferno, quod obfirmatio in eos faciei Domini, quæ ad modum
 nostrum vehementem iram vlticem, & animum ex proposito vindicantem, dicit, pla-
 nē significat: & item è populo suo excidere: quod est, inter eos, qui morigeri Domino,
 40. salutem animarum postremam consequuturi erant, non censere: aliās post obfirmatio-
 nem suæ faciei contra animam secus facientis, quorsum replicaretur idem, dicēdo:
 Et disperdam eam de populo suo? Gemina ergo comminatio, geminam mortem signi-
 ficat. & rationem reddit suæ legislationis, quia anima carnis, id est, cuiusuis animalis in
 sanguine est. Est quidem animalis vita, communis hominibus & brutis: atque hinc per
 45. effusionem sanguinis animalium, humani sanguinis effusionem intelligit. Vt suæ vili-
 tatis hominem memoret, qui dempta anima rationali (cuius essentia spiritalis est, imò
 est spiritus quidam, characterem, effigiem, & imaginem Dei sui archetypi referēs: quod
 Scriptura prodit, dicēdo: Et inspirauit in faciem eius spiraculum, siue spiritum vitæ,
 eumq; factum in animam viuētem, siue animam vitæ) nihil restat homini, quod non
 50. sit commune cum brutis. Quod vt homines semper præ oculis habeant, eorum vitas in
 sanguine consistere, & absque eo minimē, vt cæterorū animalium dicit. Cuius ratio est,
 quod spiritus vitales, in quibus facultas animalis consistit, qui natiuo calore resoluūtur,
 in sanguine nutriūtur: vnde tā necessarius vitæ animalium est, vt nutriēdo igni & lumini
 55. rationalis, notauit aperte B. Paulus, quando paratus mori sacri pro Euangelij honore,
 Hierosolymam, vbi tribulationes & vincula cum manere audierat, intrepidē profectus
 est, di-

Philon in libro quod dicitur de iustitia iniquitatis.

Ioan. 6.

est, dicens: Sed nihil horum vereor, neque facio animam meam, id est, vitam meam, pretiosorem quam me, dummodo cōsumam cursum meum, & c. & ipsi etiam Hebræi quando intransitiuè hunc locum legunt: scilicet, anima omnis carnis, sanguis est, ob sanguinis necessitatem ad vitam, ut auctor est Philon. Atque hinc cum quævis itæ dominantes, iniuriæ, scilicet, doli, fraudes, & cætera machinamenta in proximum, contra quietudinem eius vitæ ordinentur, quæ in sanguine tanquam in sede residet, iure per comestionem sanguinis, hæc omnia intelliguntur. Quod & in phrasim hispanam, credo, ex Hebræis euasit: nam qui vehementer in aliquem commotus est, dicere solent, Eius carnibus vescerem, & eius sanguinem biberem. Quapropter excandescantiam in proximum tam grauius Dominus odit, ut vel hac ratione quanta charitate nos mutuo deuincire debeamus, apertius indicaret. Sed & aliam rationem subdit, quod sanguinem, scilicet, pro expiandis animabus super altare dederit, & sanguis, ait, pro anime piaculo sit; quæ altiùs ad spiritum rem videtur attollere: quod videlicet animalium sanguis in sacrificijs, ad significandum pretiosissimum Christi sanguinem in pretium salutis humanæ effundendum, consecratus esset. & ad insinuandum item, quod ille diuinus sanguis solum in cibum hominum præparandus erat, in sacrosancto altaris Sacramento, non solum sub specie vini, sed etiam panis. Vnde loquutio illa doctorum dicentium: laicos bibere sanguinem, etiam cum manducant corpus, noua videri non debet, super illud: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Imò ad eam rem emolliendam, comedere sanguinem hic vetat, quia ille solum comedendus erat: simul etiam eorum animos, per insidias hic ab effusione sanguinis humani temperando, immanissimi flagitij, quod in Dominum Iesum Christum, eum occidendo, commissuri erant, in transitu, ut à tanto facinore caueant, & sibi consulant, aduertit. Nam cum animalium super altare occisio, & sanguinis effusio, aperte occisionem Christi, eiusque sanctissimi sanguinis effusionem, pretium salutis humanæ, significarent; satis planè hic à sanguine temperando, tantæ malignitatis cautus reddit. Agit ad hoc præterea, quod apud Talmudistas, auctore Galatino, hic locus, & sanguis pro animæ piaculo sit, sic legitur: Sanguis pro anima satisfaciens, vel animæ parcere faciet. Vbi ipsi dicunt: non esse veniam, neque peccatorum remissionem, neque animarum saluationem, nisi per sanguinem: at saluationem per Messiam futuram sperabant: necessariò ergo per sanguinem Messie effundendum, salutem sperare debuerant: ut cum effusioni sanguinis vsque adedè strictè hic obuiatur, sibi prouiderent. Vnde ut quanti eos referret huius legis memoria & obseruatio, explicans, sæpe eam antea inculcasse dicit, ut supra cap. 7. & Geneseos 9. quo planè, quod diximus, aduertere, testatus est: nam hominem occidere cum lege naturali caurum sit, quid opus fuit toties id repetere, nisi ut huiusmodi malignitatis eos admoneret, quam prætextu religionis, & ut obsequium Deo præstantes, obducta sua malitia, patraturi erant.

Homo quicumque de filijs Israel, & de aduenis, qui peregrinantur, si venatione, atque aucupio ceperit feram vel auem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius, & operiat eum terra. anima enim omnis carnis in sanguine est. Vnde dixi filijs Israel, Sanguinem vniuersæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

Lib. 4. cap. 23.

Psal. 103.

Psal. 17.

Lex hæc appendiculum superioris est: & ab effusione sanguinis prophetarum, & cuiusvis iusti, quem per eos effundendum præuiderat Dominus, temperat. Damulæ enim, & cerui, qui venationi potissimum in nemoribus subsunt, & quæ nomine feræ hic Hebræi intelligunt (ut auctor est Galatinus) eos homines referunt, qui in altitudine vitæ agunt, & circumspècti semper contra inimicorum insidias viuunt: perinde ac cerui, qui loca alta & montes petunt, ut tanquam in specula contra insidiantes positi, securius agant. Hac siquidem ratione Regius Psaltes montes ceruis in refugium designauit. & alibi Dominum magnificat, quod eius pedes, ut ceruorum, perfecisset, super excelsa constituyendo. Aues verò quæ aucupio capi solent, altiorem adhuc horum vitæ gradum significant, qui alis spiritus aërem remigando, à terrenis se omninò rebus submouent. Præueniendo igitur sui populi incolas, indigeni, siue peregrini essent, ne similes mortis patrent, si venatione feram, aut aucupio auem aliquam caperent, eorum sanguinem puluere

puluere operire iubet, sub pœna eiectionis à populo suo. Et rationem subiicit, quia anima vniuersæ carnis in sanguine est. Ob quo dicit, se præcepisse superiori lege, sanguinem non comedere. at, nunquid de sanguine ferarum & auium cura erat Domino, ne à canibus lamberetur manens super terram, aut ne à prætereuntibus conculcetur? minime. propter eos ergo hæc scripta sunt, ut innoxios se à iustorum sanguine seruarent. Sed qui id per operationem sanguinis subter terram, edocetur? appositè sanè: nam sub terrena mole humani corporis & cuiusque animalis, sanguis tanquam sedes & vehiculum animæ, siue vitæ absconditus, & coopertus est, interim quod animal viuit. Atque ita operire sanguinem, captum & in custodia positum huiusmodi hominem iustum, insidijs, & machinationibus non interficere erit. Et præterea à animarum crudelem, & propriæ voluntatis vindicem, quo huiusmodi facinora in sanctos videbat eos patruros, indicat: sanguis etenim patens omnibus & in loco edito manens, indignationem magnam ostentat, & vltionem necessariò factam superinducit. Sic equidem Dominus per suum Prophetam mortem Zachariæ, ut asserunt Hebræi, suo populo contra hoc præceptum obijciens, ait: Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidißimam petram effudit illum: non effudit eum super terram, ut possit operiri puluere, ut superinducerem indignationem meam, & vindicta vlciscerer. Dicunt enim Talmudistæ Zachariam, quod obiurgasset maiores populi, transgressionem præceptorum Domini obijciendo, & quod relinquendi erant ab ipso, ut eum reliquerant: quod conglobati omnes in eum, lapidibus obruerunt & interfecerunt: & non in atrio Israel, neque in atrio mulierum, sed in atrio sacerdotum, dum sic grauius in templo eos obiurgaret. Vnde Dominus Zachariæ sanguinis, ut aliorum iustorum, reos Iudæos declarans, dixit: Quem occidistis inter templum & altare. Prohibet ergo Dominus hoc loco non solum apertam crudelitatem, sed omnem, quæ insidijs, fraudibus & calliditatibus in proximum pro ingenio hominum machinari potest: vsq; adedè chara & pretiosa in oculis eius est fratrum & proximorum dilectio. Rursus post ea quæ dicta sunt, Dominus misericordia motus, videns sanguinem Christi Iesu à suis effundendum, ad pœnitentiam illius peccati, & in suos Prophetas commissorum, eorum sanguinem fundendo, hortatur: Etenim peccati pœnitere, sanguinem puluere operire est: & eius clamorem impedire, ne calum ascendat, ut Sodomorum ascendit, & iusti Abel, quia puluere pœnitentiæ operitus non fuit. Iob autem, quoniam eorum, quæ sibi obijciebantur, reus non erat, in testimonium suæ innocentie terram precabatur, ne operiret sanguinem suum, & ne clamor eius locum latendi in ea inueniret. Vnde & terra sanguinem operire, peccatum proximi celare, ne diffametur, etiam est; & non operire, illud manifestare, diffamando erit. Atque hinc in phrasim hispanam venit, peccato fratris terram iniicere. Scopos huius legis attingi: tu Christiane lector, pro suggesto ad populum, pro occasionibus oblatis, extende, amplifica, & locupletare.

Anima quæ comederit morticinum, vel captum à bestia tam de indigenis, quam de aduenis, lauabit vestimenta sua & seipsum aqua, & contaminatus erit vsque ad vesperum, & hoc ordine mundus fiet: Quod si non lauerit vestimenta sua vel corpus, portabit iniquitatem suam.

GENTES à fornicatione non abhorrentes, omnem luxum & libidinem sibi persuadebant, à qua suum populum retrahere nitebatur Dominus, ut menti & non corpori, vita deseruiret. Item ab esu morticinij animalis, quod morbo, suffocatione, sponte sua aut quouis alio modo moreretur, non abstinebant; sicut nec à manducatione eius, quod à fera aliqua captum, iugulatum, aut dilaniatum esset. à quibus suum populum temperat, ne minimorù communicatione, qualia secundo loco enarrata videntur, maiora sensim deglurirent, & in idololatriâ Deum obliuiscetes laberentur. Quapropter in concilio primo Apostolorum cautum est, ut tam Iudæi, quam Gentes ad fidem conuersæ, à fornicatione, sanguine, & suffocato abstinerent, tanquam ab his, quæ fidei & vero Dei cultui vel maximè aduersarentur. Et rursus moribus consulendo Dominus, à conuictu & conuersatione peccatoris, suos temperare iubet; ne eorum commercio infecti cadant, & subuertantur: per morticinum eos intelligens,

gens, qui deprauatè viuunt: per captum verò à bestia, eos qui à diabolo omninò oppressi Deum & fidem eius negant: vt sunt hæretici, quorum caput Iudas proditor Christi Iesu extitit, qui miserimè pœnas luit, suspendio vitam finiens, in testimonium suspendij æterni, quo suspensus nunquam interijt. Ita quod comedere morticinium, aut captum à bestia, sit cum aliquò horum conuersari. Præterea docemur, fratres ex ignorantia, fragilitate, & imbecillitate peccantes: qui per morticina animalia intelliguntur, supportare, eos pro cuiusque modulo iuuando, docendo, exhortando, & beneficijs pro facultate afficiendo, vt ad sanam mentem reuocentur: quos contemnere, abijcere, & iniuriare, eos vorare & comedere morticinum erit. Et item eos qui in grauioribus peccatis sunt, & ex malitia peccant, quos per capros à bestia signat sacer textus, subleuare. Nam qui his exprobrat sua malefacta, eos sanè vorat, & comedit, neque in se oculos suos conijcit, ne & ipse tentetur contra admonitionem Pauli. Sed contrà, vt idem atque optimus scripturæ interpres docet: oportet nos firmiores imbecillitates infirmiorum sustinere, & non nobis placere. Verum vnusquisque, ait, proximo suo placeat in bonum, & ædificationem: Christus enim nõ sibi placuit, sed sicut scriptum est: Impropria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Secus autem quàm dispositum est facienti, lauare corpus & vestimenta sua iubet, quo factò vsque ad vesperum adhuc contaminatus manebit. Aqua etenim pœnitentiæ, interiori hominem, qui perinde ac corpus vestimento regitur, lauare oportet: & item exteriorem, qui vestimenti locum habet. Nec sic liber à contagio peccati liber omninò erit, nisi satisfaciendo pro pœnis temporalibus peccatorum, opera pœnalia vsque ad vesperum exerceat: id est, donec plenè vnitus Christi passioni, ex qua valorem accipiunt, pœnam omnem hinc soluerit: aliàs Purgatorij flammis fatipatiendo non effugiet. Vesperum enim, tempus mortis Christi significat, in gratissimum sacrificium æterno Patri oblati, vt sæpe iam dictum est.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

Quotusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Ego sum Dominus Deus vester. iuxta consuetudinem terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis: & iuxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, nõ agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester. Custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo viuet in eis. Ego Dominus Deus vester.

DISPOSITIS, quæ ad Dei placationem per sacrificia pertinent, & ijs item, quæ ad animæ morbos cognoscendos, & curandos spectant, dispositionem earum legum Dominus iam aggreditur, quæ vitæ compositionem & mores concernunt. & quoniã in legislatore primùm auctoritas requiritur, ipso initio se Dominum, ac Deum eorum esse memorare iubet: quod ex educatione ab Ægypto omni alia potentia deuicta, manifestissimum erat. In primis itaque, & tanquam caput omnium, quæ instituerat, Mosi præcipit Dominus filijs Israel intimare, mores Ægypti vnde egressi sunt, & Chananæorum, quod proficiuntur, minimè sequantur: nec quippiam faciant, nec agant iuxta eorum ritus, nec in legitimis eorum ambulent, siue viuant. In quo, quia vitæ scopus positus est, hominis Christiani & verè pœnitentis tota cura esse debet: Etenim qui ab angustijs, tribulationibus, & ab amaritudinibus peccati liberatus est (hoc enim sonat Ægyptus) negotiatoris & mercatoris diaboli, (hoc quippe Chanaan significat) commercia tractus, & consuetudinem, tanquam colubri, & immanis serpentis intuitum, à quo semel inuafus, imò captus fuit, & diuina misericordia tantum liberatus, fugere debet: ita, vt non solum opus externum sequendo, eorum mores deuient, verum nec internos actus habeant, nec cogitent, si fieri possit: & intantum eorum leges detestentur, vt eorum vita ab ipsis penitus abhorrescat: tanti facit Dominus salutem suorum, & timet casum. Sed quid agent, nunquid otiosi manebunt? minimè quidem. faciant, inquit, iudicia mea, & præcepta mea seruent, &

uent, & ambulent, aut vitam suam in eis exerceant. Vbi duos terminos vitæ vides, alterum fugæ, alterum introitus, alterum fugiendum, alterum vt salutis portum amplectendum & enitendum. Quod breuius regius Psaltes explicuit, dicens: Recede à malo, & fac bonum; inquire pacem, & prosequere eam. In quam rem Ecclesiastica doctrina, omnium sanctorum doctorum traditione & institutione, pœnitentibus detestationem omnimodam peccatorum, & propositum firmum per exercitium virtutis operum, ea in futurum cauendi proponit. Quòd si in loco aspero, prærupto, & saxoso posita sit virtus, hoc eius decus, maiestatem, & amplitudinem, & rem dignam, quæ magnis laboribus adipiscenda sit, docet. Nam talis est natura boni, vt in difficili versetur, & paucis se communicet: solum quippe laborantibus. Vnde pulchrè quidam dixit: Omnia præclara rara: atque hoc, quia vitium eius oppositum in planicie sensuum constitutum est, vnde omnibus peruium. Quòd si adhuc labores deterrèt, oculis mentis eius pulchritudinem, sincerius intueret, & profectò eius amores deperibis. Nam virgo est, & filia regis, & magnis dotibus condecorata, quam manibus lotis, quod aiunt, nemo sanæ mentis in matrimonium copulare sibi contenderet. Præterea desideria præsentiam iam eius, amplissima præmia, animæ diuitias imminentes, quæ animum pacant, quietant, & tranquillum reddunt, & æterna simul, quæ pollicetur: & magnos animos Deo opitulante proculdubio concipietis, dicente Apostolo: Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis. Et deum perpende nullum pelagus vsque adeo salebrosus esse, quod à nauigantibus nõ peruadetur, si animosè & diligenter procuratur: vt quando portum oculis intuentur, in eoque magna reposita donaria. Et axiome proposito statim subdit: Ego Dominus Deus vester: nec semel hoc dicere contentus, præmio proposito, vita scilicet, suarum legum atque iudiciorum cultoribus iterum repetit: Ego Dominus Deus vester. Etenim serpens, quos decipiendo primis parentibus assumpsit, (cum in scientia boni, & probatione à Deo conditi essent, tanquam via regia, qua ad cælum iter agent) pro suo deprauato & tortuoso ingenio, vt à via deflecteret, scientiam, & degustationem mali item proposuit, quo eos inescatos in omnem miseriam detrudit. Atque hinc Dominus casum nostrum condolens, populum suum absinthium Ægypti iam expertum, & in deliberatum, ne in mali negotiatorem, & malignitatis mercatorem diabolus iterum incidant, semel, & iterum, & millies inculcat: vt tanquam ex voluntate eius appensum, ne in manus experti tyranni, & in profundum miseriæ degustatæ relabatur, suas leges atque iudicia omni cura seruet, & in boni scientia & probatione suam primam conditionem redolens, vt fieri possit, eam desiderando, conetur. Atqui, ne quisquam Deo quippiam accedere suspicetur ex hoc, quòd eius voluntatem, & iudicia sequatur, præueniendo Dominus ait: Rem suam hominem agere, nam viuet, quod summopere in votis habet, & aliàs morietur, morte nempe secunda animæ, quæ nunquam finietur. Verum cum in capitis initio auctoritatem suam ad leges condendas proposuerat, quorsum hinc expositum legis caput memorando, se Deum ac Dominum esse bis repetit: proculdubio, vt indicaret, qui nunc per Moysen ipsis loquitur, vnigenitus nempe Dei filius è sinu Patris, aliquando factus homo per se, absque interlocutore & interprete, populo suo loquutus erat, vt & fecit: Nam in propria carne veniens, cæli mysteria propalauit, æternique Patris voluntatè manifestauit, vetus Testamentum explicuit, ex eo nouum eruendo, pro quo & adimplendo mortem obiit, & sui eum non receperunt. Atque quoniam leges suas, & iudicia seruaturis, factus homo, salutem, & æternam vitam operaturus erat: secundo loco, præmio proposito, quòd viuerent, qui in legibus eius ambulant, & à morte eruerentur, repetit: Ego Dominus Deus vester, qui scilicet eam operaturus sum. Vbi sapientiam Domini admiremur, indicibilemque erga hominem charitatem, qui vt quem hominem visuri erant, eundem esse Deum quem inuisibilem audierant, tanto antè tempore legis, rudimenta & suæ prædicationis figuras, quas explicaturus erat, proposuit. Quod explicatus per suum Prophetam dixit: Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Iuda pactum nouum: non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris, in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti. Et infra: Post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum,

Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Aliqui secundò repetere: Ego Dominus Deus vester: dicunt, quoniam leges & iudicia, à præceptis distinguunt, ea ad Euangelium referentes, quæ Deus factus homo predicaturus erat: quam distinctionem non probo; quoniam quæ leges iudicia, & præcepta paulò antè appellauerat, leges & iudicia, absque vlla mentione præceptorum in vniuersum ilico nominat.

Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius. Ego Dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tue non discooperies: mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris patris tui, non discooperies: turpitudinem enim patris tui est. Turpitudinem sororis tue ex patre, siue ex matre, quæ domi vel foris genita est, non reuelabis. Turpitudinem filie filij tui, vel nepotis ex filia non reuelabis: quia turpitudinem tua est. Turpitudinem uxoris filie, uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non reuelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies, quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tue non reuelabis: eo quod caro sit matris tue. Turpitudinem patris tui non reuelabis, nec accedes ad uxorem eius, quæ tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tue non reuelabis, quia vxor filij tui est: nec discooperies ignominiam eius. Et uxorem fratris sui nullas accipiet. Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudinem fratris tui est. Turpitudinem uxoris tue & filie eius, non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filie illius, non sumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt: & talis coitus incestus est. Sororem vxoris tue in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuentem.

SPECIALITER iam leges morum aggrediendo, ab his incipit, quæ temperantiam concernunt: quia hæc virtus tantam cum prudentia cognitionem habet, vt indiuidua eius comes existat, tribulos, & nocentiores herbas affectuum, à vijs & semitis eius, eam antecundo tollens, imò & ipsa puella, nondum virilem ætatem nacta, eiusdem generationi apprimè subseruit. Vnde & idem aliquando cum ipsa nomen apud Græcos Philosphos fortitur. Quapropter intendens Dominus, suum populum legibus, & institutis *συνεργουσιν* scilicet, & prudentia, promouere, à temperantiæ virtute sermonem exorditur. Tactus enim inter omnes sensus vehementissimus est, & maximè tenax eorum, quos semel sibi deuincuit, quia mentem perturbat, & cor aufert: sic quippe ait Dominus per Prophetam: Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor. Præterea huiusmodi fræno populus ille carnalium voluptatum seruus maximè indigebat: Amore siquidem Moabitarum mulierum captus, Beelphegor initiatus est, & Deos alienos adorauit: & quod fornicata cum amatoribus multis sua ciuitas noluisse erubescere, frontem meretricis illi factam esse alibi objicit: & tandem ob fornicationes & adulteria se inuicem contingetia, clibanum succensum à coquentem, suum populum rursus appellat. In primis igitur leges laturus, quibus inter consanguineos & affines matrimonia prohibebat, in genere sancit, nullum hominem ad proximam sanguinis sui posse accedere; id est, matrimonio eam sibi copulare: nam prohibitio soluti accessus, in decalogo posita erat. In cuius legis venerationem & obseruationem subdit: Ego Dominus. Multis rationibus Deus omnipotens sanctus, & benedictus, omnium nostrum Dominus est, & iure creationis, & redemptionis item: priorem rationem exprimens, legislationis auctoritatem proponendo, in initio capitis se Deum ac Dominum appellauit: posteriorè paulò inferius, quando eundem Deum, qui præsentem leges tulit, hominem factum loquiturum hominibus, & eas explicaturum, quando bis se Deum ac Dominum protulit: atque nunc quartò sub eadem ratione, suam legislationem prosequens, se Dominum tantum, quia vt cognatus & consanguineus noster, nos ad amorem & benevolentiam prouocans, nominat. Vnde aptissimè naturam humanam, quasi iam suam magnificando, quam omni macula peccati

la peccati carere desiderat, matrimonium cum consanguinea prohibet: à quo etiam natura ipsa in certis gradibus abhorre videtur. Et item, vt matrimonium suum cum Ecclesia, per assumptionem naturæ humanæ, quæ nulla ratione cum diuina coniuncta est, sed omnino diuersa, ab ea distans, sicut finitum ab infinito. Hoc diuinum cōnubium primò pollicitus est Dominus ad Adamum, quando expergectus, & videns Eam è costa sua eductam, dixit: Hoc vnum os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Quod matrimonium traditione posteris, descendentibus ab Abel vsq; ad Noe, per Sem, vsque ad Mosem per Abraham deductum est, alio & alio signo id explicando. Nam statim post diluuium arcu in cælo apparente, sponsum cælestem futurum; & cæli primogenituram, id est felicitatem, arrabonem esse, quo suam sponsam locupletaturus erat, ostendit. Color siquidem albus candorem & innocentiam eius sacratissimæ animæ: viridis verò eius diuinitatē cum humana natura copulatam: & color rubeus, laborem & sanguinem, quo suam sponsam ad se assumpturus erat, planè indicabant; vt aliàs explicatiùs deduximus. Deinde tempore Abraham, clariùs, expensas, & sumptus, quos pro locupleratione & redemptione suæ sponsæ facturus erat, se ipsum vsq; ad effusionem totius sanguinis, per signum circumcisionis docuit. Tempore autem legis varijs figuris & picturis idem Sacramentum planius, per consimiles gradus procedendo, illustrauit. & inter alia loca, hic est præcipuus, in quo post renouationem pollicitationis suæ incarnationis iam facte, de matrimonijs neuitquam contrahendis cum consanguinea tractat, vt suum sanè memoraret. Vnde per Prophetas, peccatum idololatriæ fornicatio appellatur, & adulteriū item, quoniam Synagoga, quæ vt puella tenera, diuini sponsi conuubio dicata & consecrata erat, ipsum postponendo, ad Deos alienos, & dæmones adorandos, migrabat. Hinc enim in via, nomen adulteræ, quando sic declinabat, ambulare dixit. Et item per Prophetam, Semen adulteræ, & fornicariæ eam appellat. Et rursus: Iudicabo te iudicio adulteræ. Vnde & proprio ore Dominus eam grauius reprehendit, dicendo: Generatio praua & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ propheta. De fornicatione autem, omnibus innumeris locis, audi per Hieremiam zelotypia ardentem Dominum: Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: ramen reuertere ad me, & ego recipiam te. Inita autem sponsalia per incarnationem, per mortem crucis perficienda esse, audi Sapientem dicentem de Christo, crucem ad caluarium baiulante: Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem coronatum diademate, quò coronauit eum mater sua in die desponsationis suæ, & in die lætitiæ cordis eius. Et Esaiam item: Principatus eius super humerum eius. Quæ omnia, de matrimonio hoc diuino dicta tanto antè tempore esse, explicuit Paulus, cum verba Adami referendo dixit: Sacramentum autem hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia. Nuptiæ verò huius sacrosancti matrimonij celebrandæ sunt in cælo, quando vxor sponsi omnino præparata erit, vt inquit beatus Ioannes. Deinde quoniam si de hoc matrimonium percipiendum erat, & cognoscendus erat Deus & homo: distinctiora signa oportuit populo exhibere, quàm dicere nostrum os, & carnem futurum, vt in fide magis solidaretur, charitate ardentius flagraret, & fortius spe erigeretur: Vnde & peculiarem tribum, ex qua temporaliter descensus erat, nempe Iudæa, assignaret, ne per mixtionem sanguinis in matrimonijs vagaretur cognitio, vnde Dominus descenderet, decem gradus consanguinitatis narrat, sub quibus matrimonia contrahi prohibet. Atque hæc secundum sensum interiorem & spiritalem. Secundum verò exteriorem, quem & ipsi exercere debuissent, qui memoratum obumbrabat: temperantiam commendando, integritati fortium & hæreditatum, quas Iosue signaturus erat, consuluit, vt seiunctæ & separatæ semper permanerent: Quod & pacifico conuictui eorum maximè conueniebat, ne aliæ alias tribus ratione conuubiorum expilarent, & sic depauperarent; & vt æqualitatem quandam inter se feruando, à superbia & ambitione temperati viuerent. Ob quod etiam & quosdam gradus affinitatis recenset. Sed quid decem gradus, & non plures nec pauciores memorauit? quoniam ad vitam temperatam eos adducere conabatur, quam tunc quis assequetur, quando in decem decalogi præceptis strenuè se exercuerit. ad quod leges hæc omnes tanquam ad scopum tendunt. Vnde quoniam charitas in omnibus diffusata est,

1. Tim. 1. fusa est, beatus Paulus hoc interpretatus, dilectionem & charitatem, finem precepti posuit.

Ad mulierem que patitur menstrua non accedes, nec reuelabis scditatem eius. Cum vxore proximi tui non coibis, nec seminis commixtione maculaberis. De semine tuo non dabis, vt consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei, quia scelus est.

10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
C O N H I B I T I S matrimonijs cum consanguineis, & affinis, omnem libidinem, ram intra matrimonij leges, quam extra prohibet; & in primis accedere ad propriam vxorem tempore menstrui non permittit: quoniam contra bonum prolis est. Solent enim ex huiusmodi concubitu filij monstruosi & infecti generari, vt ex infecta radice infectum germen. Quapropter diuus Augustinus, districtè hoc prohiberi dicit, quod contra ius naturæ sit, & non absque graui peccato. Vnde ne quis suspicaretur figuratam loquutionem esse, cum hanc prohibitionem supra posuisset, eandem hinc repetit; & iterum per Prophetam Ezechielem. Vtique adeo in commixtione etiam maris & feminae legitima, libidinem tantum & voluptatem finem constitui Dominus exhorrescit. In cuius testimonium septem viros vxoris Tobie, hac intentione ad eam accedentes, & non in nomine Domini per diabolum nomine Asinodæum iussit occidi. Tunc enim homo sine bestiarum ducitur, quod Dominus vehementer execratur, quia imaginem suam, ad quam creatus est, nihili pendit, cum eam actionibus non ostendit. Deinde accedere ad alienam interdicit: quod cum in decalogo expressè prohibitum sit, ea ratione hinc intelligo factum, vt sub cortice literæ & exteriori sensu spiritalem insinuarer, nempe non commisceri gentium congregationi, & societati, nec illis conuersatione assuescere. Ex qua consuetudine non aliud accresceret, quam suorum Deorum cultum amplecti: quod matrimonij spiritualis cum Deo fidem frangere esset, & polluere nomen sanctum eius. Vnde eidem prohibitioni adiunxit: non dare semen suum immolandum idolo Moloch, non solum per semen filios intelligendo, quod gentes illæ faciebant, sed nec doctrinam suam, errores eorum & superstitiones amplectendo. atque ne talia perpetrantes impunitos abire arbitrentur, Ego Dominus, subdit. Et item vt amorem suum ingentem memoraret, quo deuisus in eorum libertatem & redemptionem, eos sibi in matrimonium desponderat. Deinde peccata contra naturam à suo populo omnino excludit, Sodomitarum nempe, & bestialium: nam qui illa patrauerint, Dei benedictionem, qua vasa coniunctionibus apta disposuit, vili pendendo, & naturæ legem rumpendo, in naturam ipsam, & Deum optimum maximum, eam disponentem impudenti fronte iniurijs & infensis sunt. Qui verò ita, in propriam etiam naturam peccant, cum ab ea sic degenerent, vt moribus & vita in bestias & fera animantia migrent: quam metamorphosim, mundi sapientes vehementer detestati sunt; & Pythagoræ horum animas è corporibus in corpora migrare dixerunt: quoniam quantum in se est, in animantia ea bruta, quæ adamant, verti & transformari, ipso opere conantur.

Nec polluamini in omnibus, quibus contaminatae sunt vniverse gentes, quas ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra. cuius ego scelera visitabo, vt euomat omnes habitatores suos. Custodite legitima mea, atque iudicia, vt non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena, quam colonus, qui peregrinatur apud vos. Omnes enim execrationes iustas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cū paria feceritis, sicut euomit gentem que fuit ante vos. Omnis anima que fecerit de abominationibus his quippiã, peribit de medio populi sui. Custodite mandata mea, nolite facere quæ fecerunt ij, qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

P O S I T I S gentium, ad quas migrabant, abominationibus, populum suum ab eis deter-

eis deterret timore ignominia & poenæ, quæ eos subsequetur; & amore, & benivolentia, quam Deo debent, ad iudiciorum suorum custodiam excitat. His enim gradibus conuersio peccatoris procedit: nam timor à commissis excessibus retrahit, & amor ad Dei voluntatem complendam, deinde permouet, quando timor suo officio functus est. Vnde Dominus Chanæorum conuersionem desiderans, ante conspectum sui populi, per quem eos vastaturus erat, vt timerent, & timore percussi ad cor reuerterent, tanquam nuntios & legatos suæ indignationis & iræ, crabrones præmisit: quibus quando non moti fuerunt, nec ad arcem mentis fugientes in Dei autorem non fuerunt accensi, prostratis idolis, eos vastando, populus Israel intromissus fuit.

10 Crabrones (quod & rem auget) ex cerebro asini generantur; & genus quoddam vesparum est, quo Ægyptij pugnacitatem, & infestum in hostes ingenium significabant, vt Pierius est auctor: Et quia hoc hieroglyphicum populo erat notum, horum animalium Dominus mentionem intulit. Atque similiter in eos, quos corrigere vult, in modum crabronum, animalcula segetum, vinearum, & aliarum rerum victui hominum fructus ferentium, & nonnunquam nebulæ vredines, in signum suæ indignationis, vt à vitæ prauitate, tanquam à serpente pede retracto, caueant, mittit: febres item, pestes, & morbos varios in populos, & singulas etiã personas, vt timore cauti in Deum amore se conuertant, & poenitentes gratiam numinis sibi concilient. Primum ergo à gentium nefandis moribus populum suum timore retrahit, ne ipsi, inquit, polluamini, sicut gentes. homo enim, qui in honoris fastigio supra cætera animalia, quod ad imaginem Dei creatus sit, constitutus est, corpus in sui consortium datum, in suum etiam honorem ascendit: Quapropter in graue dedecus ducere debet, commaculatione brutorum id polluere & contaminare: quod facit, quando inordinatos coniunctionis actus exercet. Huiusmodi enim homines, teste B. Paulo, in corpus proprium peccant, quare illud polluunt, & inhonorant. Et item, quod gentes, quas ipsi ludibrio habebant, hisce sceleribus contaminatæ sunt, & terram omnem polluerunt, ob quod eas in præsentia eorum eiecit, vt alieno periculo cauti sibi cõsulerent: imò terra ipsa, ait, tam iniqui ponderis impatiens eas euomit, veluti nauis excitando: quia vanitati prauorum terra subiecta est, non volens; sed propter eum, qui subiecit sibi omnia: & quod iniustum pondus sustineat ingemiscit, & parturit vsq; adhuc. Etenim quando crimina vsq; adeo percrebruerunt, vt terra omnis, id est, totus populus & regio polluta sit, timendum est, ne eatenus ira Dei procedat, vt regnum & prouinciam in accolarum punishmentem deferat, & honorem ac gloriam sui nominis, aliò transferat, vt ad Indos & insulares regiones: Quod beatus Paulus admonens, Caueamus, dixit; ne cum inferti simus in bonam oliuam, nostris demeritis, in antiquum olestrum relabamur: Quod ac si pro se dictum tantum esset, assidue quisque in mente versare debet. Nam quod temporaliter in Chanæos exercuit, terram promissionis iniuste occupantes, testatur idem spiritualiter facturum in eos, qui similiter à via Domini declinauerint, nec expectati & plene disciplinati, vela suæ furia contraxerint: Præterea amore & benivolentia eos attrahendo, ad legum & iudiciorum suorum custodiam allicit, quando ait, Legitima & iudicia sua esse, præcepta memorata. Nam quod maius pignus amoris produci potuit, vt ad suam voluntatem explendam homines compellerentur amore, quam cum Deus & creator omnium sit, se hominem pro suis futurum pollicendo, vt supra fecit? Et rursus repetit: quod execrationes sint gentium, quibus polluerunt terram, ob quod eiecitæ fuerunt. Specialiter autem tam indigenam, quam peregrinam & colonum ad suarum legum obseruationem vocat, quia ipse futurus erat colonus super terram; & sicut viator declinans ad manendum, vt inquit per Prophetam. Quasi dicat: Ego vestri causa factus homo, eam completurus sum: quid graue à vobis exigo, quod idem vos in meam gratiam faciatis? Tertio autem eadem præcepta commendando, subdit: Custodite mandata mea: vt omne momentum Christianæ vitæ in mandatorum Dei obseruatione positum esse monstraret, & irrefragabilia esse mandata Domini, & omni exceptione maiora: Quia in ore duorum vel trium stat omne verbum: supra quorum auctoritatem hac terna repetitione, diuina esse sua mandata testatur, qui hanc legem testificationis antea tulit.

Loquutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel, & dices ad eos: Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Vnusquisque patrem suum & matrem suam timeat. Sabbathi mea custodite. Ego Dominus Deus vester. Nolite conuerti ad idola, nec Deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester. Si immolaueritis hostiam pacificorum Domino, vt sit placabilis, eo die, quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero, quicquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis. Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus. portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illius de populo suo.

COMPOSITO homine contra sensum pugnam, & potissimum tactus, qui vehementius eum à sua dignitate deturbat: in ordine ad Deum, naturam, & hominum ciuilem conuictum, iam instituit. Primum igitur, quia finis, vitæ gubernacula tenet, cum ex ipso omnes actiones, negotia & opera procedant: hominis conuictum omnem & curam, in eo tanquam in scopo sitam esse debere, vt sanctus sit, id est, mundus purificatus, vt Deo consecratus, & dedicatus exigit. & ratione subijcit Dominus: quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Etenim parentum, quod filij eorum partes sint, sui similes futuros & fragaliores, quantum fieri possit, commune desiderium est: & item, quod cum illis habitent, & versentur institutionis gratia, quando à recto deuiant, ignominiose ducunt. Vtraque igitur ratione Deus optimus maximus nostrum omnium indulgentissimus pater, & benignissimus Dominus, tales nos esse desiderat, quales talem ac tantum parentem, filios habere decet. Iure enim creationis, conseruationis & vitæ, quoniam, teste Paulo, in ipso viuimus, mouemur, & sumus, Pater noster & Dominus est: Et item redemptionis, quoniam homo factus, vt nos redimeret, & in filios adoptaret, vitam suam pro nobis omnibus impendit: oportet ergo nos priore ratione, imaginem eius, ad quam conditi sumus, manibus semper referre: & posteriori, gratiam & beneuolentiam eius anhelantes adoptionis ius, & sic sancti erimus, quia ipse sanctus est. Præterea quia noster cognatus futurus, iam supra propositus fuerat, vt talis iam loquitur: Si ergo noster socius, & vt familiaris amicus coniunctus est, vitæ conuersione ipsum imitari, eiusque vitam conari, in votis semper esse debet. Nam quæ societas (vt inquit diuus Paulus) luci ad tenebras? quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? & quæ conuentio Christi ad Belial? Sancti ergo eritis, quia ego sanctus sum. Præterea si tantus amor, ac hospitis societas nō te excitat, permoueat eius timor: & attende quod Pfaltes de eodem Domino dixit: Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Nam qualem locum in dignitate vitæ quisque habuerit, talem erga se Deo tribuit: & qui piè & sanctè uiuit, sanctum, piū, & ad omnia officia vitæ propitiū Deum sentiet: si verò peruersè & sceleratè, perindè contrarium & aduersum sua vitrice manu scelera vindicantem, experietur.

Ad eandem rem Sabbathi custodiam, & ab idolorum cultura abstinentiam ilico subijcit: quippe bonorum operum exercitio & pietatis obseruantia, ad finem nostrum properamus, & Deum ipsum tandem eius ope adipiscimur. Illud in Sabbathi obseruatione includitur, istud in idolorum, eorumque imaginum fuga & detestatione. Etenim cum tota hebdomada, & totis anni diebus non festis, vitæ corporalis negotia tractentur, quæ vitæ animæ famulatrix constituta est: spiritali eiusdem animæ, quæ primum locum in peregrinatione huius sæculi tenet, cur impensius sua ministeria, & negotia non exercebuntur? huc equidem spectat, operum seruiliū, quæ totum animum ad se rapiunt, hisce diebus cessatio: vt in se conuersus, sua tractet, & provideat. Atque vt ab operibus corporis cessat, & operibus etiam carnis, quæ animam contaminant, polluant, & insensam Deo reddunt, qualia sunt fornicatio, immunditia, idolorum seruitus, contentiones, inuidiæ, homicidia, & cætera, quæ refert beatus Paulus: Omnino etiam de-

Aristo. 8. Ethic.

Actu 17.

Gen. 2.

1. Cor. 6.

Psal. 17.

Galat. 5.

uitat. Sed pro dolor, cum in ruralium & corporalium operum locum, misericordiarum operibus, & Dei atque Ecclesiæ præceptis, penitus animum exercere debuissent, nostris insauis temporibus corporis voluptates, & delitiæ & (quod maxime dolendum est) prætextu plerunque religionis, in ludis publicis subintroducæ sunt: quod si non idola, saltem eorum imagines est adorare, propria commoda, indulgentiam, & voluntatem semper captando. Vnde apertissime festorum obseruationi, idolorum & conflatilium prohibitio coniuncta est: immanibus enim nostris cogitationibus innitentes, conflatilia hæc idola fingimus: quemadmodum vitulum conflatilè in Deum paulò antè erexerat Israel. Vnde in significationem huius rei, nempe: quod qui fitas has idolorum imagines adorant, omnibus animæ diuitijs se spoliant, omni auro & argento se priuantes, id totum in conflationem vituli obtulerunt. Subdit autem Dominus in horum commendationem: Ego Dominus Deus vester: non sanè, vt timorem hîc intendat incutere; sed vt ad sui amorem prouocet, memorans sic, quæ pro eis fecit in eorum liberatione ab Ægyptia seruitute: & pollicitationes suas simul, quibus se futurum hominem, fratrem, & vitæ mortalis peregrinum, pro eorum redemptione à diaboli tyrannide, supra edixit: vt tanti beneficii grati, & immensi huius amoris pignore deuincti, eius voluntatem compleant, & cum, vt totum bonum, & inexhaustum thesaurum redament. in quam rem, toties repetit: Ego Dominus Deus vester: vt nunquam à memoria tantum beneficium excidat, nec ab oculis mentis inconsideratione fugiat.

Præterea ad finem vitæ & Deum ipsum mente retinendum, cupiditatum cohibitio in sæculi ementita bona, non parum agit, imò apprime confert, cum legitima & accurata officij occupatione. Ob quod salutaris, seu gratulatorij factificij, iterum hîc meminit, cuius residuum, die quo fit, aut sequenti comedi iubet, eum qui in tertium diem distulerit profanum, impiumque compellans, & flagellum suum experturum comminans. Equidem tota hæc vita, ex residuo sacrificij sustentanda est: omnis quippe actio, & modus viuendi, quo vnusquisque in sua uocatione legitime & studiosè vitæ adminicula parat, genus sacrificij est, quo Deus placatur: & gratiarum actione, dum acceptis in ipsius gloriam bene vitur, propitijs redditur. Quare quod quisque suo labore & industria sic parat, sacrificij gratulatorij, & salutaris residuum, & quod ex eo accrescit, optimo iure dicitur: cuius esum hodie & cras concedit, pro tertio autè die reseruari minimè permittit. In quo duo nobis Dominus commendat: alterum est, nostræ cupiditatis, ambitionis, & auaritiæ infrænatio: alterum verò accurata temporis occupatio, & eiusdem lucratio. Tempus siquidem huius vitæ biduo finitur, nam tertius dies resurrectionis vniuersalis est: in cuius testimonium & pignus, tertia die à mortuis Dominus resurrexit. Sancire ergò, vt de sic acquisito per hostiam, id est, laborem & industriam, qua nos Deo offerimus, biduo vesci tantum, dicere est; vt quod ad vitæ sustentationem, pro ratione officij vnus cuiusque sufficit, acquiratur, & eo contentus quisque uiuat, nec prætextu status aut officij, mundi fastum quærat, & in tertium diem parare superflua curet, quando ipsis uti non licet: & quorum legitimam rationem reddere nō valet, cum aliorum vîbus quos non nouit, relictæ sint. Præterea limites rationis excedit, in domo Dei, id est, in Ecclesia, locum pro definito officio habere, ob idque designatum stipendium à Deo accipere, & non in officio, sed in mercede, quam prouidere Domini est, oculos fixos habere. Experietur profectò hic Dominum iratum, dum quæ pro sua liberalitate solitus erat dare, negabit, loco actionis rei, quam iste deperibat. Et iure quidem, cum prætermisso officio, quod est gloriam & honorem Dei, pro statu & designatione sua quætere, in mercedem & præmium, quod Domini est elargiri, in eiusdem probrum, curâ suam totam posuerit. Etenim quati quiliber in suo officio honorem Domini duxerit, eum in omni re & actione procurando, quod sibi iniunctum est, tanti Dominus eius auctione faciet. Et hoc est, quod antè Dominus in collectione mana, populo seruare iussit, scilicet: Vt colligeret vnusquisque quantum sufficeret ad vescendum, gomor per singula capita, iuxta numerum animarum, quæ habitabant in tabernaculo. Nam sufficientem victum expetere & procurare homines, vult Dominus, superfluum autè odit. Quia in præsentè diem oculos positos nos habere vult Dominus, & non in crastinum: crastinus siquidem dies sollicitus erit sibi. Sed vnusquisque uocatione, qua vocatus est, vt in-

Exod. 32.

Exod. 16.

Matth. 6.

1. Cor. 7. quit beatus Paulus, Eadem permaneat: id est, in officio ei debito, & exercitio virtutis, omnē curā suam reponat: cetera quæ homines ambire solent, Domino providēda relinquat, quia Dominus virtutum est, & eius nūquam obliuiscetur. Cuius etiam rei fidei fecit Sapiens, quando eius nomine, quemq; in loco suo stare admonuit, quod facile sit in oculis Domini honestare pauperem. Quæ omnia Dominus noster Iesus Christus vno verbo complectens in oratione, panem quotidianū tantum petere præscripsit. Et sufficere sanè deberet, ad præscripta hæc Domini, imo pectore reponenda, nostramq; cupiditatē temperadam; quia in seculis facientes, hæc à Domino notæ ignominia & dedecoris inauritur: nempe quod profani sint, & impietatis rei, & quod suā iniquitatem portabunt, quia ad gentium & ethnicorum mores huiusmodi superfua inquirētium, populū declinare faciunt: & à pietate, & cura religionis, animū in se cōplicando, retrahunt; & demum non sine peccato cōmuniter expetuntur, parantur, & augentur: neq; sine grauissimo tanquam domesticū idolum adorantur. Quapropter portaturos iniquitatem suam, & grauius puniendos dixit, qui ad corticē literæ, & exteriorem sensum tenebantur, si in tertium diem edendū ex illa hostia quippiam feruarent. Præterea esus hostiæ immolatæ duobus diebus conceditur; tertio verò negatur: quoniam in hac vita ratio merendi & demerendi posita est; vbi pugna, & militia exercetur, & vincere, aut vinci in vsu est; & qui vincunt, merentur coronam; vt qui vincuntur, eam perdunt: quorum ratio in mente diuina omnino distincta est. At tertio die, præfenti sæculo transacto, triumphandi tempus ob habitas victorias, & patienti di supplicia ob malè amissas, est: Quare peccator, qui in tertium diem penitentiam, & esum hostiæ pacificorum rejicit, igne perpetuo in inferno comburetur. Et rursus confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus eius: quippe à mortuo, ait, quasi nihil, perijt confessio. Quamobrem quod admonet Sapiens, intentè ob oculos semper versandum est, quando ait: Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quò tu properas.

Cumque metueris segetes terræ tuæ, non tondebis vsque ad solum superficiem terræ, nec remanentes spicas colliges: neque in vinea tua racemos, & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus vester. Non facietis furtum, nec mōtiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum. Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. Non facies calumniam proximo tuo, neque vi opprimis eum. Nō morabitur opus mercenarij tui apud te vsq; manē. Non maledices surdo, nec coram caeco ponēs offendiculum, sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

COMPOSITO sine vitæ, reliquum erat præcepta disponere, quibus vita ciuilibis, & in ordine ad proximum per debita media progrediatur, & augeatur; quod ab hoc loco facit. Principiò igitur sub literæ cortice, & exteriori sensu, quomodo reliquias messorū & vindemiatorū relinquere pauperibus & peregrinis iubet: prædicationem sui verbi indigētibus, verbo & exemplo maioribus sui populi, qui ampliores diuitias spiritus habere debēt, iniungit. Etenim vt ex reliquijs, quæ manēt in fundis, & vineis diuitū collectis fructibus, pauperes aluntur & sustentantur corporaliter; ita ex fragmentis diuini verbi, quæ ore prædicatorū & iustorū exemplo populus Dei fide, spe, & charitate spiritualiter pascitur & sustentatur: atq; hac ratione quia thesauris diuinæ sapientiæ per Legē & Prophetas, locupletati fuerūt Iudæi; beatissima virgo in cantico illo suo celebratissimo, eos diuites appellauit, & gētes, quod eo carerēt, esuriētes. Et attende dispensationis verbi diuini modū, quem Dominus præscribit: quoniam non fructuum copiam impartiri iubet, sed tantum reliquias, quia pro suggesto & vbiunque vulgo & communi populo, quæ ex mysterijs fidei, vt appendices resultant, inuulganda, explicanda, & commendanda sunt: vt præcepta decalogi quæ ad mores pertinent, & quæ ad suum cultū fide, spe, & charitate exhibenda, in sua Scriptura, & Euangelio sacro Dominus exigit. Reconditiores autem sensus, quos instructos auditores in disciplinis requirunt, sibi & Ecclesiæ perscrutanda suscipiant. Lactē enim & non solido

solido cibo nutriebat paruulos beatus Paulus, quod ea ætate duriores ferre non possent: & item quoniam diuini huius panis fractor, prius suam animam & mentem ad vitam Christianam debite agendam, reficere & locupletari debet, vt inde reliquias habeat, quas paruuli frangere possit. alius ineptus accedet. Cui & similibus obijcit. Dominus per Prophetam: Paruuli petierunt panem, & non est qui frangeret eis. Præterea peculiariter, quæ ad religionem & cultum Dei, atque morum fidelium compositionem pertinent, Iudæis præcipiebat Dominus; populū docere & erudire: spiritale autem sensum tot figuris & tropis contextū, id est, Euangelium sacrum & mysteria Ecclesiæ suo tempore eruenda, relinquerent, tantumq; fidem venturi Christi redemptoris adorarent, religioneq; & moribus ad eum præfinito tempore venientem, suscipiendum se dispenserent. Quod ipsemet Dominus explicuit, quando quinque panibus & duobus piscibus (Legē & Prophetas referentibus) refectis 5000. millibus hominum duodecim cophinos fragmentorum mysteria Euangelij referentibus, per duodecim Apostolos inuulganda, colligere præcepit. Vbi vides fragmenta illa ex diuitijs scripturarum, & reliquias remansisse, quas pauperes, Apostoli nempe, vt spicas ex segetibus, & vt grana aut racemos ex vindemijs, in sui & nostri sustentationem collegerunt. Vnde & suos, pauperes appellat Dominus, dicens: Beati pauperes spiritu. Cōnuisti diuites & pauperes, & modum diuitias dispensandi: vide iam Scripturā sanctam Deiq; verbum, messes & segetes appellari, vt integrā rationē huius diuine similitudinis percipias: & similiter vinearū botros, iustos & timoratos viros censeri. Illud enim satis planè probat Dominus quinque panū nomine, quinque legis libros intelligendo, effectum pro causa accipiēdo: in quo non præmittam, fidem nempe Euangelij Christi, fide legis erigi & fulciri, quæ in ipsū, vt scopum attingendum, tota suis figuris & tropis fuit, ob quod prius illos cibauit, vt fragmenta dehinc Euangelij fideiq; Christianæ cōmodè acciperēt. In quam etiam rem semper ad Legē & Prophetas, vbi fragmenta hæc cælestia primū recondita fuerunt, remittit Dominus. Et eius vicarius B. Petrus firmius testimonium ad fidē Iesu Christi esse dicit, prophetiā sermonem, quàm quod ipse cum socijs profert de auditione vocis paternæ dicētis: Hic est filius meus dilectus, ipsū audite. Verū apertius dignatus est suam cælestē doctrinā segetum & messū nomine signare, cum dixit: Messis quidē multa, operarij autē pauci: rogate dominū messis vt mittat operarios in messem suam: non enim verbū suum Dominus seiunctum per se, sed in homine iam eo in culmū & in spicas per fidem & charitatē crescente, considerat, quando sic loquitur: ideo quos præuidebat fidē accepturos tanquā maturas segetes, quibus falces cōmittatur, hoc loco representat. Et rursus quando ait: Nōne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis, leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iā ad messem. Posterijs verò, quod per botros, iusti intelligantur in obsonium mensæ Domini; idem per Prophetam quendam dixit: Vt mihi, quia factus sum, velut homo querens racemum tempore vindemiæ, & non est botrus ad comedendum. Vide, quid sentiet pauper, qui per vineas errat, reliquias vindemiæ quærendo, vt famē curet, & nihil inuenit? nam perinde queritur Dominus, quādo ita populus à recta via declinat, quod vix inuenit iustum. Et rursus: Quando vsque adeo huiusmodi viros, cordi esse dicit, vt se parciturum populo, nec destructurum propter iustos in eo habitantes affirmet. Sic enim ait: Quomodo si inueniatur granum in botro, & dicatur, Ne dissipēs illud, quoniam benedictio est; sic faciam propter sermones meos, & non disperdam totum. Vbi grana matura, iustos nuncupat inter alia acerbam inmixta, quæ totum populū, vt grana racemum complent. Subdit autem in fine huius præceptionis; Ego Dominus Deus: se largitorem, datorem, & prouisorium omnium bonorum testando. Hoc enim importat ratio Dei, quoad nos, quod cum ex se omnia & infinita bona habeat, bonorum nostrorum non indiget, vt explicuit Propheta. Vt quoniam pauperes inopia patientes, & receptores bonorum diuitum, in vtraq; ratione corporalis, & spiritualis cibi constituisset, ne animum afflictū desponderent: & cum item diuites suorum bonorum dispensatores, & operatores suos designasset, minimè timore egestatis, manu contraherent, & ab officio operandi dispensando desisterent, ad talem prouisoriam & gubernatorem oculos attollendo; qui cum Deus sit, omnium bonorum spiritualium & temporalium ditissimus est, ex se omnia habens, prospicere iubet.

Pietatis germen est iustitia: ideo præscripta lege de subuentione pauperum spiritali, & temporali, qui ad proximum iuste viuatur, disponit. Quoniam autem iustitia vniuersalis virtus ad proximum est, hinc vitium, quod vniuersale nocentium spiritale, & temporale contra fratrem amplectitur, in capite illic vitandum omnino proponit, nempe furtum. Cuius antea bulbones, quia mendacium, & deceptio per fraudem & dolum existunt, è vestigio coniungit. Non enim Iezabel occidisset Naboth per seniores, lapidibus extra urbem obruendo, vt vineam, quam ad suas delicias volebat vendere, extorqueret, nisi prius per diabolicos viros mentita esset, falsum testimonium illi obijciens, & accusatione falsa sic ad scelus homicidij iudices præuenisset. Nec Amnon Thamar sororem speciosissimam Absalonis corrupisset, nisi fraus & dolum, patrem Dauidem decipiendo, antecessisset, fictione infirmitatis ab eo petendo, vt in suam salutem permitteret, cibos à sorore sua Thamar confectos, eisdem etiam de manu eius accipere, vnde incestum commisit. Vide humani ingenij prauitatem, quod ad proximo nocendum, in propria voluntatis executionem, mille mendacijs, & fictionibus prius sibi nocet, priusquam ex semetipso sanguinem elicit. Et si malis, horribilem impietatem attende: in fratris assicuracionem, cum ad lædendum & nocendum accedit, iuramentum, imò ipsum Deum suæ malignitatis internuncium ponit. Equidem nō contentus astutijs, & malitijs, quibus flagitia sua, corruptio humana tegere curat, eò progressa est, vt veritatem ipsam, quantum in se est, in sui facti mendacis stabilitatem, corrumpat. Ex quo permissione diuina factum est, vt in tantum ipsi corrumpantur, crebriora iuramenta, quam verba inania ex proprio ore emittentes, vt nullus fons copiosius aqua scaturiat, quam nomen Dei inaniter sumendo, ij peccata proferant, & peierando suam iniquitatem producant. Quos acerbam punitionem non manere, sed instare, & concitato cursu iam appropinquare, spectare per Prophetam suum iubet Dominus; quando volumen volans in domum furis & iurantis ei ostendit, gratissimi supplicij sententiam in eos continens, quod cum Propheta vidisset, explicans quid contineret, dixit ei: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem omnis terræ: quia omnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur, siue succidetur, &c. Vbi furtum nomine vniuersalis vitij in proximum positum vides: & iuramentum in tegumentum suæ prauitatis ab hominibus cōmuniter usurpatū, vt supra explicuimus: & quantum hanc mala percrebruerint, quod super omnem faciem terræ egressuram execrationem, dicit. Et simul attende, sententiam inaniter iurantibus, & peierantibus, atq; habentibus os iurationi astuefactum, hic intimari: quia eius timorem multo antè incusserat Sapiens, dicendo: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga. Claudis autem præceptionem hanc dicendo: Ego Dominus, ad penitentiam sanè prouocando, quasi diceret: etsi meam indignationem & iram iam præsentem videatis, tamen considerate, quod Dominus sum, etsi poeniteamini, præsto sum mutare sententiam. Quod explicans per Prophetam quendam dixit, eum contra rebelles mittendo: Noli subtrahere verbum, si forte audiant & conuertantur vnusquisq; à via sua mala, & poeniteat me mali, quod cogito facere eis, propter malitiam studiorum eorum. Vel dic: Ego sum Dominus, quem nihil latet, vt impunitum quippiam relinquatur, quantumuis fraudibus, & exquisitis latebris, cælare furta vestra studeatis. Præterea furti nomine genera varia nocendi proximo narrat, à quibus districtè abstinere præcipit. & primum lædere proximum per calumniam aut vim vetat: & hæc peccata coniunxit, quoniam subdola & malitiosa interpretatione legis, sub qua factum continetur, quod dicit calumnia, & ex animo aperte violentiam inferre, in eandem radicem redeunt, id est, indefinitum animum, fratrem opprimendi: & sub nomine furti, ambo continentur: quod Ioseph (qui cum à fratribus oppressus in Ægyptum venditus esset) furto sublatum fuisse dicit. Deinde opus mercenarij detineri iniquissimum dicit: quapropter tam districtè ab hoc abstinere præcipit, quod mercedem debitam opus suum dicit, quoniam eius substantia est, proprio labore parata: atq; non ita diuitis abundantia, cum vt in plurimum iniquus sit, aut iniqui hæres, teste Hieronymo. Quare opus suum, seu substantia eius, proprie dicitur, vt hinc gratuitatem criminis attendas. Surdo tandem maledicere, & coram cæco offendiculum ponere prohibet, prætextu, quod ille non audit, vt vindictæ: & iste cadens, in quem irascatur

irascatur, non videat: nam Dominus audit & videt, nec eius aures & oculos quicquam prætereire potest. Quare subdit: Ego sum Dominus, paululum etiam altius metris oculos extendendo, iracundia per maledictiam prodiens, in seruos, aut fratres inobedientes, quos surdi referunt, & peccati scandalum, in ignorantes, qui cæci sunt, aperte etiam prohibentur. Quia Dominus, qui iudex omnium est, cuncta audit, & videt, in quem casus delinquendo peccas: sed admonitione, exhortatione, & blandis vtere medicamentis contra duritiam rebellis, & prudentia atque doctrina contra cæcitate ignorantis. Nam, perinde ac in corporalibus morbis, contraria contrarijs curantur, ita & in spiritalibus, & imitare Dominum, qui per suum Prophetam, surdos & cæcos ad se fontem medicinæ vocabat, dicendo: Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum: quis cæcus nisi seruus meus, & surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? nos ergo surdi & cæci sumus, qui verbo Domini, vt audiamus, & lumine eius cogitationis, vt videamus semper indignemur: nos igitur nobis ipsis non probro simus. Hoc etenim aliquando Scriptura significans, cæcos & claudos intra Hierusalem, aut Iebus, vt tunc nominabatur, contra Dauid eam oppugnantem, prodidit: nimirum significans, Dominum nostrum Iesum Christum, quem Dauid referebat, cæcos, surdos, & claudos eos sanando, expugnaturum fore.

Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis, non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. iuste iudica proximo tuo, nec eris criminator, nec susurro in populis, non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum: ne habeas super illo peccatum. Non queras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus: leges meas custodite.

INSITVO homine in vita priuata, reliquum erat, eundem publicam personam agentem instruere, quod hoc loco facit: nō solum peccata quæ fugere debeat, indicando, sed & eorum radices aperiendo, vt priuatum siue publicè agat, cautiùs viuatur. Principio igitur iudices, cæterosq; inferiores iustitiæ ministros, fugiendorum instruit, quos vitare specialiter præcipit: iniquitatem, iniustum iudicium, & personarum acceptionem. Oportet primum iniquum vitare: quoniam hoc inæqualitatem est in proximis amare, in commerciorum ratione. Antè enim quam in ratione dati & accepti honorum cuiusvis generis communicarent, æquales erant, & vnusquislibet sua re contentus, Deum laudabat, & proximum amicitia coniunctione, tanquam se alterum amplectebatur. Eandem igitur æqualitatem post commercium, & communicationem cuiuscunque rei, iudex attendere debet, & sic contractum rescindere, aut damnum compensare, æquales litigantes dimittendo: cuius contrarium, iniquum facere est, iniquum quippe, factum respicit extra æquum positum. Deinde iustum iudicium requirit: iustum equidem ad ius & legem refertur, itaque quando iuste iudicare petit (& rectam intentionem, legis scilicet, cuius finis est bonum publicum promouere, eique in omnibus prospicere: est enim iudex lex viuua, quare scriptæ animum induere debet) & rursus opus præscriptum à lege administrari exigit: ne desidia, munere corruptione, aut perturbatione alia affectuum, ius violetur, & iustitia frangatur. Vnde quoniam vt mare vndis continue agitatur, perinde hominis animus affectibus concutitur, & incolumem se seruare contra tam importunos & domesticos hostes, citra Dei specialissimum auxilium non possit. Ducatum querere, & iudicè fieri, obnixè dissuadebat Sapiens aliquandò, dicens: Noli querere ab homine ducatum, neque à rege cathedram honoris. Et quoniam ambientium asylum, propria iustificatio est, subdit: Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est, & penes regem noli videri sapiens. & rursus: Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperere iniquitates, ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. à quo & ipsa ratio apud gentes retrahebat: nam cum legum custodiam, boni publici procuracionem, virtutis in populo promotionem, hominibus publicis incumbere intelligerent, (ob hæc enim munera custodes, serui publici, & populorum pastores dicebantur) magistratus recusabant: & cum per aliquos necessariò gerendi erant, ne bono publico occupati, re familiari minueretur, quadrimestres, & semestres eos habebant. Verum, vt quidam eorum dicit: Cum magni honores ipsis accesserunt.

acceserunt, perinde ac febricitantes aquam, dignitates amplas, & magistratus homines
requirunt. Tertiò vt debitè suam functionem administrent, à vitio acceptionis perso-
narum omnino iudices abhorrere vult. Nam quid alienius à negotio excogitari potest,
quàm non causam pro causa definiendæ rei accipere? quod faciunt, qui cognitionem,
amicitiam, fauorem, largitiones, diuitias, honores, & similia mundi blandimenta, in re
definienda contemplantur, in hisque oculos mentis defigunt. Profecò huiusmodi (vt
quidam sapienter dixit) homines vestitos iudicant, qui detractis his vestibus, vulnera,
plagas, cicatrices, dissectiones, & viscera causæ inspicere diligenter debuissent. Attollant
igitur hi oculos ad Dominum, qui non vestitos, sed nudos ipsos indicabit, cuius oculis
nuda, & aperta sunt omnia. Quapropter in fine præceptionis subdit: Ego Dominus. Sed
exterioris ommissis, lege beatorum Iacobum præsentem locum interpretantem, qui sic ait: Fra-
tres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri gloriæ; Etenim
si intrauerit in cõuentum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, intraue-
rit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis eum, qui indutus est veste præcla-
ra, & dixeritis: Tu sede hæc bene: pauperi autem dicatis; Tu sta illuc, aut sede sub sca-
bello pedum meorum: nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogita-
tionum iniquarum? Quod si in communi conuictu tanti facit Dominus crimen ac-
ceptionis personarum, quanti faciet diuitias aut honores pro causa accipere, ad defini-
endam rem, de qua lex & ius peculiariter præscribunt, in qua errando, bonum publicum
læditur? Vos, vt inquit Apostolus, iudicate. Et quoniam ex hoc, quod quisque in particu-
lari non debito officio prosequitur proximum, procedit, vt in publico officio deficiat,
hinc siue priuatus, siue publicus agas, iuste, inquit Dominus, iudica proximo tuo. De-
inde ad ministros sermonem etiam extendendo, criminatores, susurrone, & homicidij
accusatores esse prohibet. Hos enim non obseruatores, sed purgatores criminum esse
conuenit, iuxta præscriptum legis, officium suum exequentes, in eos, qui ius violant,
virtutem lædunt, & Deum offendunt. Sed pro hoc dolor, tantum abest hoc ab usu, vt lo-
co huius officij, cadentium obseruatores existant, & faxit Deus, vt non criminum pro-
uocatores, suis commodis tantum consulentes: nam culicem excolantes, vt officium
agere videantur, camelum deglutiant, & quoduis peccatum magnum, non dicam bene
curata crumena, atque hoc, nunc hos accusando, & culpando, qui verè culpa carè, &
& nonnunquam contumeliose reprehendendo, vt labantur, & fingendo, atque excla-
mando crimina, quæ in re non sunt in leuib. quæstionibus, vt proximos expilando
marsupio provideant; quæ omnia in criminatoris officio censentur. Nunc verò occul-
tè maledicendo proximum insectantur, odium & dissensiones moliendo, unde lites
oriuntur, & contendantur, ex quibus victum & lucrum quærent: quod susurrone est.
Et denique sanguinem homicidij & violentiæ iniuriosè falsè imponunt, & se defenso-
res & probatores statuunt. Caveant ergo hi, & sibi consulant, de quibus propheta dicit:
Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos, quia necessitas punishmentis eorum
mortem accelerat. & item dies suos, dicit: quoniam dimidium temporis quod ipsi sibi
promittunt, non attingent. & alibi: Virum sanguinum & dolosum abominabitur Do-
minus; timete ergo Dominum, quia quem abominatur, à se proiectum habet; & ni-
si penitendo redeat, in mortem nunquam finiendam, facile è medio tollit.
Quoniam autem ex corde, tanquam ex perenni fonte hæc mala scaturiant, tam in
vita publica, quàm priuata, id componere demùm curat, vt ex dulcorato fonte dulces
riui deducatur, & ex sanis radicibus arbor sana procreetur, iustos & suaves fructus pro-
ferens. Appendit autem hoc institutioni magistratum: quod cum potestate fulgeant,
si cor & voluntatem incompositam habeant, quis flagitiorum finis erit? Habent pro-
culdubio iniustitiam armatam, vt eleganter dixit quidam: Quapropter, cum omnia
quæ velint, possint, & non nisi malum volunt, ipsa feritate nocetiores erunt. imò & ho-
minem prauum absque potestate publica, omnium animalium pessimum idem dixit, quod
quod voluntati deprauatæ, omnia genera armorum, quæ animalibus ad nocendum di-
spersa sunt, ratio ferua, quibus vulneris astutis & machinationibus suppeditet. Primùm
ergo odium contra fratrem in corde exterminat: hæc enim prima & vniuersalis radix
est nocendi proximo, quoquo modo fieri possit, vsq; ad eius destructionem, nam illius
esse horret, atque ita nullum lapidem intactum relinquet, donec voti compos euadat.
Cuius peccati tam magni veneratores se præstiterunt Iudæi, vt externum opus odij,
quando

Plato in
Gorgia.

Iacob. 2.

Math. 23.

Psal. 54.

Psal. 5.

Aristot. 1.
lib. Polit.

quando ad manus vsque non procedebat, peccatum non ducerent. Quos corrigens Do-
minus, non solum iram quæ germinat odium; sed externam significationem indigna-
tionis interiectione, aut vultus auersione, loquelæ negatione: & letitiam item in rebus
aduersis proximi, aut in prosperis merorem damnat: & deniq; verba ipsa contumelio-
sa, & despicabilia inde procedentia, peccata grauissima iudicat. & ordinem vide: qui
irascitur fratri suo, reus est iudicio, id est, fractionis huius legis diuinæ, cuius vindicatio
penes iudicium vnus est. Nam quia infallibili iudicio fertur, peculiare lex diuina hoc
habet, vt iudicium appelletur: unde leges, & iudicia sæpe coniungit. Eum autem qui
per signa exteriora iram aut odium indicauerit, quod est dicere racha, grauius peccare
docet, & dignum esse crimen, vt ad concilium, & ad multorum senatorum arbitrium
deferatur, qui minus errare in punishmente criminis poterunt, quàm vnus iudex, qui pro
lege communiter loquitur, & item, quoniam inflexibiliores erunt. Quod si vsque ad eò
excandescat ira, vt in verba prorupat vili vendij, quod est dicere fatue, patratore reum
gehennæ declarat, ad se iudicium aduocans. non quod cognitionem & punishmentem iu-
dicibus tollat, sed vt atrocitatem criminis declaret, quam tantam esse dicit, vt gehenna
illi definita sit, quod obduratum animum in odio habeat, à quo difficile pro hominum
more liberabitur. Quoniam qui in latissimo campo conuiciorum, calumniarum, pro-
brorum, imprecationum, & callidarum omnium molitionum in proximum spatiat, qui
vela contrahet? Dictione autem illa, fatue, omnia hæc genera malorum Dominus
intelligit. Ne autem venenum sui animi tantum attendendo, in hoc profundum ma-
lorum dilabatur, publicè eum arguere coram iudice consulit, vt eius medio, depraua-
tum animum deponat, & in eo compensationem accipiat, in quo locus odio datus est,
& sic à peccato liberetur. Deinde vltionem, vindictam, & memoriam iniuriæ, quæ vlti-
onem germinat, à suis rejicit, est quidem secunda radix omnium malorum, quæ in pro-
ximum sunt. Ea siquidem propria voluntas viget, quam negare, & vincere hic oportet,
vt reportatis victorijs, aliquando in celo triumphemus: & item vt nostram dignitatem
seruemus, nec in brutorum furiam labamur, quæ sensu iniuriæ ducta, vsque ad nocen-
tis perditionem non quiescunt: & præterea vt dæmoni locum in animam ingrediendi
non demus, ianuam nostri cordis seris mansuetudinis & patientiæ semper occludendo,
in quam rem confulebat spoliato tunica, dare & pallium, & angariato mille passibus,
ire cum impulsore; & alios duos mille. Et B. Paulus, consilium magistri sequendo, ad
morbum hunc curandum clamat, dicendo: Non occidat sol super iracundiam vestram.
& alius Apostolus ad idem hortatur, dicens: Ira viti iustitiam non operatur. quasi dice-
ret: iniuria illata, iustitia Dei vindicanda est, qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam:
quam tu, ad æquum nullatenus, quantumcumq; neruos extenderis, administrare pote-
ris, & ita incassum laborabis. Tandem amicum diligere, sicut seipsum præcipit: quod
inimicitia tertia radix rixarum, litium, homicidiorum, & peccatorum omnium in pro-
ximum pullulatrix sit. At animales Iudæi nedum corticem literæ callentes, odio perse-
quendum esse inimicum, quod contrarium tantum præciperetur, pueriliter elicuerunt.
nam dixerat Dominus ante: Non oderis fratrem. an inimicus, non erat frater? frater
quidem erat, & iure creationis & adoptionis per legem, & nunc per Baptismum etiam
est, non ergo odio prosequendus inimicus, quia frater est. Quod Dominus explicuit,
quando licentiam fenerandi fratri suo inhibuit, & permisit alieno, per quem gentes in-
tellexit, quas odio habebant Iudæi. & rufus: Non abominaberis Idumæum, quia frater
tuus est. Atque ita cum præcepisset odium omnis fratris deponere: hic strictius fratrem
suum, id est, ex populo Israel tanquam amicum speciali necessitudine coniunctum, di-
ligere præcipit. Itaque notans hoc Dominus & reprehendens, quod legi Dei sua com-
mentata interseruerant, in tertia persona dixit: Audistis, quia dictum est antiquis, &c. &
iubet diligere inimicos. atqui quoniam hoc humanæ menti se consultanti, voratu dif-
ficillimum iudicatur, consilium, quo leniretur, adhibuit: orare scilicet pro persecutori-
bus, & benefacere his, qui nos oderint: nam ita ab onere odij animus liberatur, spatia-
tur per bona opera erga inimicos: & gratia Domini cor eius præuentum, oratione im-
petrata emollitur, & vtraque vincitur, & inimicum animum deponit: & tu inimicum
vincis, quem, tuam sequens voluntatem, magis accenderis. Quem locum interpretans
B. Paulus inquit: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; & si sitit, potum da illi: hoc enim
faciens, carbones ignis congeres super caput eius: id est, cum beneficijs cumulaueris,
ignes cha-

Math. 5.

Math. 5.

Ephes. 5.

Iacob. 1.

Deut. 32.

Math. 5.

Rom. 12.

ignes charitatis erga te in eo accendēs. & concludendo subdit: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum: tanta enim est vis amoris, quòd inimicos prostrat, & de inimicis amicos facit. Et quòd amplius est, testimonium nobis reddit, quòd diligamus Deum, dicente beato Ioanne: Scimus, quòd translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. & infra: Qui dicit se Deum diligere, & fratrem suum oderit, mendax est: nam si fratrem suum, quem videt, non diligit; Deum quem non videt quomodo potest diligere?

1. Ioan. 3.
1. Ioan. 4.

Iumentum tuum non facies coire cum alterius generis animalibus. Agrum tuum non seres diuerso semine. Veste, quæ ex duobus contexta est, non indueris. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nobilis, sed desponsata viro, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata, vapulabunt ambo, & non morientur: quia non fuit libera. pro delicto autem suo, offeret Domino ad osium tabernaculi testimonij arietem, orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

QVOIAM facilis est descensus Auerni, & reuocare gradum, plenum labore opus, hinc positis præceptis vitæ moralis, ne immisso per oculos incautos mortis veneno, quod gentes proijcerent, quibus cum gressuri erant, bestiales mores & varias earum superstitiones, apprimè fugere iubet, vt tuta & secunda maneat virtutis nauigatio: & cætemonialia etiam quædam præcepta miscet, quibus eã promouet. Præsenti ergo textu, fronte ipsa, coniunctiones diuersorum animalium, quas gentes in coniunctionibus planetarum facere contueuerunt, teste Nicolao, suis nullo modo permittit: neque agrum vario semine seminare: quod gentibus in morem venerat, in spem maxime fertilitatis; sic militiam cæli varijs sideribus profeminati, imitantes, quã à dæmonibus decepti colebant, & adorabant. Neque veste vt ex duobus contexta, vt lino & lana videlicet, ne gentes imitarentur, quæ varij coloris vestibus utebantur superstitiose, sic prosperam salutem sperantes. & demum neque ancilla abuti; quoniam quòd victis hostibus gentes in ancillas captas hinnire, in gratiam primi spolij ducebant. Verùm cum hæc superius specialiter fuerint prohibita, nisi in recessu, spiritus latens in sinuaretur, superflua videretur horum repetitio. Quapropter altius mentem erigendo, internum & spiritalem sensum attendamus. Districte igitur hinc Dominus synceritatem morum & doctrinæ seruare iubet: prius coniunctione iumentorum varij generis notando, & varietate seminum in eodem agro, atque vestium diuersorum colorum, aut partium. Iumenta, homines animales & sensibilibus viuente appellari, Scriptura prodit, cum dicit: Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. & rursus: Homines & iumenta sanabis Deus. & merito, quandoquidè ad imaginem Dei creati, quo nihil honoratius excogitari potest, sensibilibus, & more bestiarum viuere delegerint. & alibi horum in malo obduratam consuetudinem dolens, inquit: Computruerunt iumenta in stercore suo. Quando ergo morum puritas & synceritas corrumpitur, siue conuersatione prauorum populi, siue communicatione exterorum, pestem studiosorum morum importantium, iumentum vnum cum alio diuersi generis copulatur. Cuius curatio in separatione & vitiatione consuetudinis exteri iumeti consistit: & in hoc quòd sui generis, hoc est, primarios virtutis viros, quos in virtutis, & suæ voluntatis custodia degere obseruat, imitetur. Quod sponsus sic tenere suæ sponsæ, id est, animæ Christianæ ignorantise, dicit: Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. Vbi clarè vides eum, qui à frugaliore vita, vel voluptatis vitio, vel prauorum confortio decidit, à se & consortio tali, admonitione Domini egredi oportere; & sequi pastores suos, qui moribus & doctrina præfecti sunt. Deinde veritas vitæ commaculatur, non seruata concinnitate doctrinæ & operum, & mixtione etiam nauorum, id est, peccatorum cum operibus bonis, quibus praua tegere nituntur, atq; ita conscientiam pacare. quæ variorum seminum in eodem agro profeminationem, & vestis variatè distinctionem significant. Etenim cogitatum, verborum, & operum cõcentus, suauissimum melos auribus Domini conficit, & grauiissimum è contra, quando horum aliquod dissonat.

Nicolaus de Lirain hunc loci

Cap. 12.

Psal. 48.

Psal. 85.

Ioel. 1.

Cant. 1.

sonat. Vnde & exteri philosophi, ingenuos pueros musicam primùm discere debere dictabant, vt vel ea ratione ad dictam vitæ concinnitatem à tenera ipsa ætate præpararentur. Quod ergo primùm Dominus exigit, est verborum & operum consonantia, in quouis genere hominum, qui alios docent, aut exhortantur, & præcipuè in doctoribus & cõcionatoribus, qui pastorale officium exercent. Nam ex semetipso impura, & ab eo facta, qui mille herbis nouicijs abundat, quos fructus agricola & dominus rei sperare potest: cum similis similem generet: perinde in moribus, ac in natura. Quapropter cum discordantiam hanc prævideret Dominus in Scribis & Phariseis, & in superioribus aliquibus, deprauata vita Euangelium Dei, eiusq; voluntatem docentibus populum suum & Ecclesiam, dixit: Super cathedram Moysi sederunt principes & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis, facite, secundùm autem opera illorum nolite facere. Quid: contra huiusmodi & ipsa natura reclamant, vt quidã eius expositor dixit: Quando scilicet docentis vita à doctrina discrepat, ludibrio & contemptui eam tradere, cum omnes obiciant: quæ docet, verba esse tantùm. Quod autè per seminum sparsionem, non solum verbi Dei prædicationem intelligat, (vt non solum præceptio hæc contra hæreticos, qui veri suã falsã dogmata miscent, sic ab audientibus fidem venando) sed etiam vitam prauam cum veritate verbi mixtam; explicuit Regius vates, cum opera bona semina vocat, de Dei seruis dicendo: Euntes ibant & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Præterea qui tanta varietate vitam distinctam gerit, vt cum multis operibus bonis ex genere, & intentione etiam praua, nonnulla aut plura forsã admisceat, vestimento induitur ex diuersis pannis confecto, & præceptionem hanc Domini transgreditur: Etenim quoniam vita studiosa tegitur homo, ornatur, & ab infestantibus defenditur; sicut praua econtrã detegitur, dehonestatur, & inimicis omnibus peruius patet, iure rationem vestimenti sibi vendicat. Vnde Psaltes de eo, qui deprauatam diligit vitam, quæ sub maledictione Dei est, dixit: Induit maledictionem sicut vestimentum. Hac igitur præceptione, vitæ confusionem in moribus, & etiam in animis, in quibus miscellanea hæc ingrata Domino procedit, apertè taxat. oportet enim vitam bono fine definitam esse. nam quæ eo caret, necessariò praua est in malo lapsa, aut vaga modò in bono, modò in malo spatiata campo. & vttramque perhorrescit Dominus: quia vestimentum ex duobus generibus pannorum contextunt. Neque hos solari debet, bonis operibus, mala operiri, nam vita est impura, & inæqualis, lapsus peccatorum, cum alijs beneficentiæ, aut cuiusuis virtutis operibus coniungere: & qui offenderit in vno, factus est omnium reus. Arguuntur etiam hoc præcepto hypocritæ, qui aliud foris promittunt, & aliud pectore recõditum habent; qui veniunt representatione vitæ in vestimento ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. quos manifestè notauit Dominus alibi hoc idem præceptum declarando, cum dicit: Non indueris vestimento, quod ex lana, linoq; contextum est. Quid enim prodest patientiæ virtutem, candorem castitatis (quæ linum repræsenta) ex vna parte referre si mollibus voluptatibus, earumque blanditijs, quas lana designat, intétus agas? planè hoc vestimento contexto ex varijs materijs indui, est, quod Dominus hinc abominatur; & vineam altero semine seminare, quod Dominus etiam prohibuit, superiorẽ præceptuunculam varij seminis, alio loco declarando. Quippe in vinea, id est, in vita, quæ destinata est ad botros Domino suaves ferendos, alterius generis quàm vitis, id est, virtutis interferere, causa erit, inquit Dominus, vt quæ vanè seminasti, cum fructibus vineæ pariter apud te sanctificentur, quod summum scelus est. Equidem vitium de fede semper cum virtute, vt potest, latebris & fictionibus certat, & illud iam sic, tu in possessione poneris. aliqui volunt ironice dictum, id est, ne fruges ex varijs seminibus natæ simul cum fructibus vineæ pereant: quia absque dubio, cū malis simul bona opera peribunt in homine impnitente. Deniq; quoniam mores, doctrinam, & scientiam sequuntur, quos vniformes requirens, concinnitatẽ verborum & operum petijt, & varias doctrinas cum veritate misceri prohibuit, legi quam dat successuram aliam, nempe Euangelium aduertit, vt cum fieret nec nouum videretur, nec contra hanc pugnare, quod eius adimpletio & perfectio sit. Hoc autem per coniunctionem viri cum serua & ancilla significat; quoniam ex matrimonio Christi cum Ecclesia per assumptionem carnis nostræ, successurum erat, vt supra latiùs deductum est: & tempore sponsalium de futuro, quod fuit legis: hominem fidelem cum ea dormire, tanquam cum serua & ancilla voluit,

Plato.

Aristot. 1. Ethic.

Psal. 125.

Psal. 108.

Iacob. 4.

Math. 7. Deut. 22.

Deut. 22.

voluit, id est, ei acquiescere tanquam seruae: quia Domino, donec veniret verbum eius in carne, seruebat, & ancillabatur. Ob quod non moriebantur lapidibus obruti, vt lex preciebat, sed loris bubulis (hoc enim sonat vox Hebreæ *תָּבַח בִּצְוֹרֶתְהָ* vapulabant: quoniam lex vitiorum erat, & uestigio sceleris patratore, flagellum ad mouebatur: neque interficiebat, donec veniret libera lex Euangelij sufficienter promulgata. Vnde in hoc interim seruare legem & caeremonias supra dispositas iubebat, offerendo arietem ad ostium tabernaculi testimonij per manus sacerdotis, qui pro ipso & dimissione peccati Dominum oraret, & non dicit, pro ea: quoniam lex peccatum ostendebat, non tamen faciebat. *Quod autem ancillae nomine lex intelligatur, Scriptura indidit, cum ad hanc legem alludendo, alibi disponit: captiuam in bello non posse fieri vxorem capiencis Iudaei, nisi prius circumcisis vnguibus, & rasa caesarie, atque uestibus captiuitatis depositis, certo tempore transacto. Per quam Ethnicorum doctrinam ab erroribus sic expurgata intelligunt omnes doctores, absque dubio ergo hic per ancillam Iudeam, legem notat. Vnde & nobilem appellat, & pretio non redempta, nec libertate donatam: quoniam diuina erat, & pretio sanguinis Iesu Christi eius seruitus redimenda, ipsa que per educationem Euangelij sacri afferenda libertate. Quod & B. Paulus explicuit, quando sub figura duorum filiorum Abrahamae liberi & serui, Euangelium & legem latuisse docet, & ancillationem legis, vi & obligatione per libertatem Euangelij cessasse. & quando alibi etiam sub ratione matrimonij legis vim emortuae praedicat, quod morte Christi, suo officio functa fuisset, & mulierem tantum alligatam esse viro, quandiu vir eius viuuit, mortuo autem solutam esse a lege viri: & si hoc loco, virum legem faciat, synagogam verò vxorem: perpetuo tamen matrimonij metaphoram seruans. Ex quo etiam pariter disces, postquam lex peccati, daemone, & mundi, mortua fuit per crucem Christi, indignum esse hominem Christianum ei subijci, ei que in se dominari permittere: praefertim recolendo, quod ei omnino renunciauit in Baptismo, & iugiter in Sacramento penitentiae eandem fidem & propositum renouat. Quod B. Petrus recordibus exprobrat, dicendo: Sufficit enim praeteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, vt non desiderijs hominum, sed voluntati Dei quod reliquum est, viuat temporis.*

ad Rom.

Deur. 21.

ad Gal. 4.

Rom. 7.

1. Petr. 4.

Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis praeputia eorum: poma quae germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno, comedetis fructus congregantes poma, quae proferunt. Ego Dominus Deus vester.

Psal. 2.

Hier. 17.

Math. 3.

CAEREMONIALE erat hoc praecipitum, quod, vt sonat in cortice, Iudaei adimplere tenebantur: sed nunquid eorum gustus curabat Dominus? aut tantae illi curae erat eorum salus, vt non nisi salutiferos, & sanos omnes fructus expectato tempore quatuor annorum, ex plantatis recenter arboribus, edere permitteret? non sane: vnum est, quod prostibulo ipso indicat, & aliud quod sub eo intra domus penetralia abdidit, ad quod attendere iubebat, & ex ipsa re absque alio monitore aduertere debuissent. hoc autem est, fuga mali, & prosecutio boni: nam semper huc, omnia hic disposita tendunt. Ingressus igitur terrae promissionis, conuersio peccatoris est: haec a termino, a quo peccatum respicit, a termino autem, ad quem virtutem ipsam lege praecipit: Arbores verò pomiferæ plantandæ, ipsi Iudaei erant, & peccatores sunt in terram virtutis & gratiae Dei plantandi, neglecta terra peccati. hominem siquidem, amicitiam Dei semper sibi conciliantem, lignum plantatum secus decursus aquarum appellauit Regius Pfaltes, & post eum Hieremias: quorum scriptis alludens Dominus Iesus Christus, timore nos ad virtutem praue-niens, dixit: iam securis ad radicem arboris posita est: omnis arbor, quae non fert fructum, excidetur, & in ignem mittetur. praeputia autem germina, seu fructus sunt, qui ex germinibus, tanquam ex capulis proferuntur. Hos ergo fructus priorum trium annorum immundos censet, & vt tales rejicere praecipit, nec manducari permittit. Quartum verò anni, sanctificandi erant, offerendo eos Domino in vsum sacerdotum, vt sic purificati, qui quinto anno accrescerent, in esum omnibus paterent. Vides externum sensum: attende iam intelligibilem & spiritualem, qui per sua ineremeta procedit. & primum ariditas Legis vsque ad Euangelij, & Ecclesiae tempora significatur. quae inualida fuit ad

fuit ad iustificandum, quantumuis operibus extenderetur: quoniam postfigurationem mysteriorum Christi, in hoc tota fuit, vt ostenderet peccatum, vt inquit B. Paulus. Itaque tres anni; tempora legis significant, ab ingressu terrae promissionis vsque ad Dauid, & a Dauid vsque ad transmigrationem in Babylonem, & a transmigratione vsque ad aduentum Christi Iesu, qui sua praesentia in carne, vita, praedicatione, & morte, sic opera penitentiae hominum sanctificauit, vt eis vim caelo inferre possent, & violenter illud rapere, vt inquit facer Euangelista. Et hoc tempus fuit, quartus annus sanctificationis fructuum: vt quinto anno a praedicatione Apostolorum vsque ad finem mundi Christiani homines tanquam arbores a Domino sanctificatae, dignos penitentiae fructus Deo ferrent, vt dixit gloriosus Baptista, ad dictam arboris metaphoram alludens. Patebunt tunc autem fructus omnibus esibiles, qui penitentiae operibus, Domini gratia & benevolentia, vt spiritali cibo animam nutriunt, & caelum sibi patefaciunt, quando fructus arboris vitae, id est, ipse Christus Iesus per claram visionem manducabitur, & eius gloriae fructibus iusti fuentur. Vbi tu Christiane lector sterilitatem, & ariditatem nostrorum operum ex se vides: nam quantumuis homines neruos extenderint, & per tres annos, id est, per totam vitam continuent, (ternarius enim totum & omne dicit, teste Aristotele) sine auxilio Dei, nunquam Dei gratiam consequentur, nec merebuntur: quam tamen totis viribus conantibus, & sibi vim per penitentiam facientibus, atque ita quarto anno, liberaliter confert: vt deinceps fructus laudabiles Domino, & amplioris gratiae & gloriae meritorius exercere valeat, quod quinti anni tempus erit. Rursus processus conuersionis penitentiae, cuiuscunque peccatoris describitur. nam tria initio ipso oportet facere: rememorari nempe peccata, quae ex ipsa anima, tanquam ex domo, in locum immunditiarum rejicienda sunt: eorum contitionem habere, id est, dolore conteri, quod tali, ac tanta sarcina peccatorum Deum offenderit, contumeliose & iniuriose erga illum se habendo: atque tertio satisfactione laesionis, seu damnificationis proximorum, quae per tres annos inesibilibus fructuum significantur. Quarto verò anno his perceptis, per sacramentalem confessionem factam perito & electo sacerdoti, qui sciat discernere inter lepra & lepra, facere oportet. per qua fructus diligentiae praehabita sanctificantur hoc quarto anno, quia virtute sacramenti penitentiae in voto valuerunt, & praesentes rursus, ita sanctificatur sacramentali gratia, vt deinceps toto sequenti tempore, quod quinti anni & status gratiae est, esibiles animae fructus, atque Domino laudabiles possit exercere, arcis benevolentiae Dei in qua positus est, non immemor. Caeterum aduertat oportet, omnia haec a fuga mali initiata: nam, qui a malo non desistit, qui possibile est ad penitentiam accingi? At qui quoniam ad hoc, antiquis habitibus & veteribus consuetudinibus, tibias scindere oportet, & item prauorum conuictum & societatem omnino a se ablegare, hinc pro ingressu terrae promissae, quae omni genere peccatorum polluta erat, & cum hostibus congregandum erat, hoc praecipit ponitur. Et praeterea tempus, quo vale dicitur peccatis, trium annorum indicitur, quia hoc tempus requirit, vt perfecte fiat: & tria dicuntur omne, & totum, quod ad id sufficiens & necessarium est. & rursus, quia fuga, ab vno in aliud peccator, qui peccati fugam arripit, ad virtutem transeat necessarium est. quo tempore in ea plantari dicitur, per recogitationem grauis vitae antea actae, per considerationem pulchritudinis virtutis, per sollicitam meditationem beneficiorum Dei, quibus non solum naturalia bona habet, sed caelestem sapientiam per fidem, Sacramenta Ecclesiae & caetera bona, quibus iter ad caelum parauit, & continue parat: vt deinceps altius ascendendo, quarto anno in Dei gratificationem, honorem, & gloriam sua opera referendo sanctificentur, & laudabilia sint Dei approbatione, quia propter illum, & non humano alio fine fiant. Et quinto anno ulterius ascendendo, quando non solum virtutis opera sunt, sed ex virtute propter & delectabiliter elicita esibilia sunt, quia cum omni suavitate sumuntur, perinde ac epulae probatioris gratia Domini sic disponente, & opitulante, ad suorum commodum & promotionem. & ecce etiam hic progressum generationis virtutis.

Non comedetis carnem cum sanguine, non augurabimini, neque obseruabitis somnia, neque, in rotundis attondebitis cornibus: nec radetis barbâ. Et super mortuo non incidetis carnes vestras, neque, figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis. Ego Dominus.

PERSISTIT DŪs in reuocatione suorum a gentium moribus, quos vt cautius fugiant, plures illorum, & qui caput aliorum essent, memorat. Viuere enim sensuum cognitionem sequendo,

Rom. 7.

Math. 11.

Luc. 3.

Aristot. 1. de celo.

Aristot. 1. Ethic. cap. quarto.

sequendo, bestiale est: & ignominiosum homini, qui ad imaginem Dei creatus est, & Deo iniuriosum: qui pro officijs & functionibus, quibus ad suos fines tenderent, dignitates, varias naturas, & facultates cunctis creatis contulit, quas huiusmodi homines confundunt. Primum ergo carnem cum sanguine comedere vetat: quonia suos cum delectu operum agere vult Dominus, bona & studiosa amplectentes, spreteis pravis & malis, quae suffocata animalia significabant: quorum usus communis erat gentibus, quia rebus utebantur, ut manibus obuenirent, quonia sensu & non rationis delectu viuerent. Quod abominatur Dominus, per carnem enim cum sanguine, suffocatum intelligit, & per suffocatum, opus sensuale: & iure, quandoquidem suffocata ratione a sensu, tale peccatum & erratum ab homine egrediatur. Grauius etiam offendunt, qui praescientiae futurorum auidi, aues & alia animantia consulant, eorum cantus & motus obseruando: & somnia etiam captando, sensus futurorum praedices faciunt: & ipsos item daemones sic venerantur, qui per sensus temporum somni, quando mens ligata est, sua phantasmata ingerunt. Etenim dignitati hominum indecens est, inferiora se consulere, sibi detrahendo, & Deo iniuriam inferendo, qui eorum futurorum tantum homines cōscios esse voluit, & praedices, quae ipse, qui omnium est agnitor & cordium scrutator, sicut omnium est conditor, in sua sancta Scriptura reuelauit, quod est gloria & honorem tribuere Deo, cōtrarium autem daemonibus. Deinde in rotundum attondere comam, & radere barbam cum gentibus, & etiam in mortuis se cultris ferire & laceare districtè prohibet: Illud equidem facientes, Deum quodammodo videtur accusare, cum non contenti naturalibus ornamentis, artificiosa sibi alia cōfingunt, quasi non apte eos Dominus composuerit. Quod & faciunt qui exquisitis generibus vestium, membris quae Deus proportione quadam aptissima connexuit, alias formas & figuras excogitant. quod vtiā nostris temporibus non vsque ad exorbitasset, ut non totius iuris cancellos homines transgredere tur. Illud verò facere, eorum est, qui alterius vitae spem non habent, ut affirmavit B. Paulus, hunc locum explicando, dicens: Nolumus vos fratres contristari in his qui dormierunt, sicut gētes, quae spem non habent. Non enim sensum in morte propinqui, aut proximi negat, cum contristari prohibet, sed plagas sibi inferre, more gentium vetat; quarum is mos erat, ut sacerdotes in rotundum tonsis comis & rasas barbis super mortuos rugiret, ut in Scriptura traditur; & item lanceolis proprias carnes cruentare. Itaque luxum omnem vestium, fucum & omnem curiositatem habitus, sensu interiori hic taxat, quando vsque ad ad more gentium, attondentium comas in rotundum exteriori abhorret: & praecipue in maioribus, qui ceteris exemplo esse debent. Virilem actionem ab omnibus rursus petit, quando barbam radi, more gentium mollium, & sensibus indulgentium prohibet. & denique spem aeternae vitae iubet cōcipere, ad quam perfruenda, destructis corporibus, animam restat, si hinc debite purgatae per penitentiam & Ecclesiae Sacramenta discesserint: quia non corrumpuntur cum corporibus, ut existimabant gētes, se cultris in mortibus propinquo rum corrumpentes. Vnde somnum mortem nos appellare docuit Dominus, quando de morte Lazari dixit: Lazarus amicus noster, non est mortuus, sed dormit. & ab eo edoctus Apostolus eius Paulus, mortuos dormientes appellauit, loco citato, & ad Corinthios etiam scribens. Preceptiones autem has cōcludit, dicendo: Ego Dominus, quasi dicat, Qui consulendus sum, & honorandus, ac praemiorum diues.

Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo. Sabbatha mea custodite, & sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

VIDE in quantam caecitate labantur, qui cum Deo viuere recusant, post sua desideria abeuntes: ut filias suas idolis prostituere, re sanctam & piam credant. Faxit Deus ne diabolus effraenis inuadat, nam plusquam bestiales motus & cogitatus exercebit, in his quibus laxis habenis dominabitur. Suadebant enim gentium sacerdotes plebi idola, pulcherrimas virgines adamare, quas illis prostituere oportebat, qui gratiores, & liberaliores eos sentire expetebant: quod cum nocte facerent, tempore ad id opportuno, eis sacerdotes abutebantur, deos se fingentes: Vnde sic opprimi, ipsae rem piam & sacram existimabant. Atque in templo Isis tempore Tiberij Caesaris, traditur faminam quandam, a quodam ementito Deo violatam fuisse, corruptis pecunia sacerdotibus: Quod cum rescivit Imperator, & templum destruxit, & internuncios sacerdotes in crucem egit. Vbi vides daemorum ingenium in obscenitatibus tactus, totum positum esse. Vnde, quos viderint in hoc vitium propensiores, confidenter sollicitant, nunc aperte, nunc quaesitis

Joseph. lib. antiq. 20.

quaesitis alijs coloribus, nunc praetextu religionis, ut eis dominantur tanquam porcis, in quos aliquando, hoc notantes; ingredi petierunt a Domino, eos licentia habita illico suffocarunt. Omni igitur cura ab obscenitate, anima seruanda est: Ea siquidem violentos praedatores se daemones praebent. & hoc quidem in omni tempore, atque in omni loco, potissimum diebus festis, quibus otium corporis voluptates solet accire, studium hoc ponendum est; qui hisce diebus, & loco sacris deputato, ut conuenientissima opportunitate, diabolus vsus est ad horribilia scelera enarrata inducenda. Quapropter inhibitionem prostitutionis filiarum cum custodia sabbathorum, & sanctuarij Domini coniunxit. Porro post aduertentiam, quam suis Dominus facit, ne a daemone decipiantur, sicut & gentes: spiritualiter animae prostitutionem, cuique generi peccati, Dominum abominari, hic indicit: & rationem adhibet, ne terra polluat, & repleatur piaculo. Per peccatum enim in anima admissum, terra nostri corporis polluitur, seruans pollutioni & maculae: & totus homo piaculo repletur, dum captiuus ducitur; siquidem qui facit peccatum, seruus est peccati: Quapropter in candorem sui corporis, & sui ipsius peccat. Haec autem animae puritas, & pulchritudo, & si omni tempore & loco nos vrgere debeat, potissimum tamen diebus festis, qui negotijs animae tractandis cum Deo deputati sunt, ne torpore hebescat, & Deum auditione sacrosancti sacrificij Missae placare, se verbo Dei cibare, operationibus virtutis vestire, & orationibus corroborare negligat. & in templo Dei item, quod Christus Iesus in Sacramento sancto Eucharistiae inhabitat, & chori angelorum ei assistentes, replet: & officium sacrum Deum laudandi, & Missas celebrandi exercetur. Ad haec enim Patriarcha Iacob spectans, scalam angelorum descendentium vidit. Cui consentiens B. Paulus hortabatur, mulieres in Ecclesijs velato capite orare propter angelos, & tantam maiestatem Christi Iesu in Ecclesijs inhabitantem, prauidens Regius vates, dixit: Domum Dei decere sanctitatem, & in longitudinem dierum & in saeculum saeculi. & rursus, praesentiae angelorum praescius, in templis laudationibus Dei deputatis, in gratiarum actionem, dixit: In conspectu angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. & denique haec animi puritas & attentio in Ecclesijs Deo placet: quod est templo Salomonis figuram horum mysterium tenete, cum indignatione, flagello confecto, ementes & vendentes, atque omnes prophanos eiecit. Atque hinc, cum custodia animae a prostitutione peccati, custodiam sabbathorum, & sanctuarij sanctitatem commendauit: & addit: Ego Dominus, metuendum vltorem se exhibens, in eos qui contra fecerint, quia aperte cum eius voluntate & honore pugnant.

Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos.

Ego Dominus Deus vester. Coram cano capite consurge, & honora per sonam senis, & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus: Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobetis ei: sed sit inter vos quasi indigena, & diligetis eos quasi vosmetipsos. Fuius enim & vos aduena in terra Aegypti. Ego Dominus Deus vester.

OMNIS homo natura scire desiderat. Quapropter futurorum, quae longius ab hominum sensu posita sunt, cognitionem habere maxime gestit. Etenim anima rationali, in eius creatione impressit Dominus, vim quandam praesensionis futurae, in signum suae immortalitatis, qua ad ea quae nondum sunt, se extendere, & dilatare conatur: & sapientia atque prudentia, tanquam in radice & semine continere, dixerunt philosophi, quod hominis ingenium diabolus probe tenens, scientiae boni & mali oblatione, primos parentes aggressus est. Atque cum victor euaserit, eadem effca nunquam hominem sollicitare desinit: Quare ad magos, ariolos, & aruspices eius discipulos, in cognitione rerum pendentium ex ordine naturae, & eadem ratione ministros, ad decipiendum, semper inclinare procurat. Cuius fraudis suos dominos admones, reuereri daemones hoc esse aduertit, & honores diuinos illis tribuere, quod summam impietatis scelus est in Deum omnium creatorem, & contra fidei sponsalium & matrimonij cum ipso Deo, per incarnationem verbi tunc futuram, de qua supra dictum est. Quapropter polluendi verbo vsus est, quod contra hanc legem populus spōsalibus diuinis, ut virgo ingenua, destinatus, extero se coniungat. Atque hinc subdit: Ego Dominus Deus tuus, quasi spōsalia & fidei, qua ei debet, memoras. Sed si tato, inquit Dominus, sciendi desiderio ardes, consule prophetas meos & sacerdotes, qui meo nomine, quae te o popule conueniant

Lucae 8.

Iohan. 8.

Gen. 28.

1. Cor. 11.

Psalm. 137.

Iohan. 2.

Aristo. 1. metaph.

Cicero lib. de diuinitate. Aristote. 6. Ethic.

scire, & oporteat facere, ex Scriptura & cognitione, quam ego illis communicauero, dicent: Consule & interroga praelatos & doctores, quos ego in officio & dignitate docendi, & vos ducendi, in via veritatis praefeci: consule, dico ipsam Ecclesiam, & cole eam, & venerare ut matrem; ipsa enim à me edocta per Scripturam sanctam, & Euangelium meum, quod ei credidi, in scientia fidei docebit, & in veritate vitae instruet, & in vero cultu, & religione instituet, quod nos docens, maiorum obedientiam & honorem, cum auruspicum vitatione, coniunxit. Duobus autem, seniorum venerationem perfrinxit: consurrectione coram cano capite, & honoratione personae senis: prius docet, locum dignitatis ita illi cedere, ut fileatur, quando ille loquitur, & cum attentione audiatur, & tenaciter quae docuerit, memoriae mandentur: quod est, coram cano capite confurgere. illi siquidem ex rerum experientia oculum quendam sibi compararunt: Vnde non minus, quam demonstrationi, dicit quidam, senibus credendum est. Sed exteris ommissis, Ecclesiae suae auctoritatem quanti aestimauit hac in parte? quanti suam. ita enim inquit: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. & Samueli multo antè: Non contempserunt te, sed me; ne regnem super eos. Posterioris verò obedientiam, subiectionem, & etiam subuentionem intimat, quae superioribus debetur, ut patribus generationis naturalis: nam regenerationis spiritalis, per diuini verbi subministracionem, & ipsi parentes existunt: ut de seipso testatus est B. Paulus, dicens Corinthijs: Per Euangelium ego vos genui. Vnde praeepto quarto decalogi de honoratione parentum, praelatorum & Ecclesiae obedientia & honoratio, in primis praecipitur, ad eam per obedientiam parentum carnalium nos instruens. At ne aetate aut praetextu scientiae alicuius, superiorem metiaris, & te deceptus praeripiat haereticus homo: sapientia Christiana & vita simul exereitum, Dominum desiderare, Sapiens explicat, dicens: Senectus venerabilis, non diuturna, nec annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis, & aetas senectutis vita immaculata. atque quoniam, qui suos praefectos reueretur, Deum reueretur, Et time Dominum Deum tuum, subdit: quod si non feceris, scias quod ego sum Dominus; quasi dicat, grauius vlciscens huiusmodi crimina. Et praeterea, quoniam futurus erat Dominus pauper & peregrinus in terra factus homo: nec pauperibus, nec peregrinis exprobrare permittit, sed ea charitate amplecti, ac si indigenae essent, id est, ac si non conuersi ad fidem, sed inde ex aetate & proauis in ea geniti & nutriti essent. In quo non mediocriter erratur in Republica Christiana, ut supra latius deductum est, ab his qui possunt & debent, in dignitate aliqua honoris & substantiae vitae constituere: eos affligi & dicerijs insectari permittunt, cum aliàs costet veram & integram vitam Christianam agere. In signum ergo habitus sui aduentus in carne, amplexum peregrinorum praecipit, & exprobrationem & persecutionem vetat, qui ut indigena reputandus erat, cum esset in lege nutritus, illiusque existimandus. Et rursus charitatis vim magnam, in amplexu & dilectione peregrinorum, & pauperum consistere exprimit: quod tanto amore eos Dominus prosequitur, ut beneficia in illos collata sua reputer, dicens: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. & rursus iniurias & contumelias ipsi illatas sibi inferri queritur, dicens Paulo: Saule Saule, cur me persequeris? duobus autem praeeptum propositum commendat: & memoria Aegypti, vnde liberati sunt. & quia, Ego, inquit, Dominus Deus vester; illud memoriam amaræ seruitutis & captiuitatis dicit, à qua tot miraculis, extenta potentia Domini, fuerunt educti, vsque ad eum miserabiliter agentes; ut eandem vicem & misericordiam ipsi peregrinis impendant, suam miseriam recolentes, quam ipsi acceperunt. Istud verò gratitudinis officium commendat, quod rem gratam Domino Deo facient, qui ipsis tantum beneficium impendit: non enim alterius, quam Dei potentia opus fuit. & qui item homo futurus, tot miracula in liberationem animarum à seruitute Pharaonis, id est, daemone, caelestem suam praedicationem confirmando, erat editurus: & tandem morte sua educturus, contrarijs, nempe diabolo, mundo & carne, existimata victoria non manentibus, sed pereuntibus, ut in medio maris rubri Pharaone cum omni vi & exercitu suo. Quapropter nos in spiritu, veritate ipsa docente, specialius edocti, semper obuijs peregrinis memoriam renouare debemus, in amaritudinibus mundo, quod sonat Aegyptus, & sub iugo peccati spiritalis Pharaonis fuisse, & liberatos Domini Iesu Christi morte, ut duritiam animae deponentes tenerius recolentes statum, in quo fuimus, eos ut proximos, atque ut nosmetipsos diligamus; & tantam illi bene-

illi beneficij debitam gratitudinem, pro nostra virili, cum ipsius adiutorio, semper impendere nitamur. Atque hoc est, quod à nobis praesenti loco Dominus exigit. & rursus admonet, nos in hac vita peregrinos esse, & ut tales nos gerere oportere: caput siquidem nostrum, hanc vitam, ut colonus & peregrinus egit. Quod demitarus propheta dicebat: Quare futurus est tanquam colonus, & sicut viator declinans ad manendum? & beatissima Virgo hodie, quando festum Visitationis celebratur, in montana Iudaeae peregrinata est, in vtero suo sancto gerens redemptorem, ad visitandum Elisabeth Foelix peregrinatio, quae talem ac tantum comitem habet: inspiratione Spiritus sancti, ut diuini verbi incarnatio, mundo primum euulgaretur, profecta est: & visitata, Spiritu sancto, sua praesentia repleta. Vnde beatissimam virginem, matrem Christi, prima praedicaui. Etenim gratia Dei necessaria est, ut peregrinorum vitam agamus, & ut peregrinationem cum festinatione prosequamur: nam in mora periculum est, ex piratarum daemorum tota furia insequentium. Equidem quando anima negligenter & absque cura officij degit, necessario delictijs corporis inebriatur: & ebrio fessore, equus, id est, corpus, fertur in praeeptis, comprehensum & stimulatam à furijs daemorum, ubi ei aculandi vim ponunt. itaque homo mille lapsus facit. Quocirca ad festinandum iter peregrinorum nos excitat Apostolus Petrus ad praesentem locum alludens, ex imo pectore cum inquit: Obsecro vos fratres tanquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs, quae militant aduersus animam: conuersationem habentes bonam inter gentes, ut in eo quod detrahent de vobis, tanquam ex malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura, statera iusta, & aqua sicut pondera: iustus modus, equusque, sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegypti. Custodite omnia praeepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

RELIQVVM erat instituire populum in ratione litium, commerciorum, & commutationum: quorum insidiatrix semper cupiditas & auaritia adest. Principio ergo siue aduena, siue indigena, de re aliqua contenderit coram vobis in iudicio, nolite quippiam iniquum, & iniustum facere, sed aequitatem semper seruate. Deinde in regula, hoc est, in dimensionibus agrorum, in pondere & mensura, & bilancibus, iusta debere esse pondera praescribit: & absque intuitu, & acceptione personarum, diuitibus ac pauperibus, magistratibus & ciuibus, nobilibus & agrorum cultoribus: Etenim ut magnis, & copiosis hominibus possessio vini, olei, tritici, & aliarum rerum fundamentum, & nervus temporalis vitae perhibetur, ita pauperibus iusta mensura rerum conferentium & vtilium, ac aqua distributio, cum ex commutatione, emptione, & venditione eorum vita pendat. Itaque hoc praeepto Domini ratio pauperum specialiter commendatur. Spiritu autem erudimur, nostra peccata & proximi non eadem lance metiri, magnum nefas esse; idque aequo animo nullatenus Deum ferre: nam cum tua extenuas, & aggrauas proximi, quid aliud facis quam rationem peccati, non in transgressione legis, diuinaeque voluntatis, & ordinis rerum violatione, sed in tua aestimatione ponere? Quod si ita esset, ut pro tua conscientia hoc attenuas, aliud aggrauas, poteris hoc tollere, & illud in malicia relinquere: quod haereticorum dogma est, & non hominum, sed brutorum animalium sensus. Quapropter merito Dominus Iesus Christus, ab huiusmodi erroris fovea nos diuertens, docuit rationem peccati, non ficta hominis ratione constitutam, sed in ordine rerum, & legis violatione, in quibus voluntas Dei nobis intimata est, dicente Domino: Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Et rursus, iudicium hoc temerarium hominum reprehendendo, subiunxit: Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Igitur, ut extrinsecus iusta mensura, omnia vtenilia distribuenda sunt, & intrinsecus intelligibilia nostra & proximi, eadem lance iudicanda, & perpendenda. Quoniam autem totius vitae momentum, in horum observatione consistit, custodiam obnixè petit, dicendo: Custodite praeepta & iudicia mea; bis se Dominum qui eduxit eos de terra Aegypti asserendo. praeepta & iudicia copulauit illa, ad Euangelium, ista verò ad Legem, sub qua continebatur, referendo: Nam ut vitium est, sub externa legis dispositione, quae perpetuò ad vitam Christianam confe-

runt,interno sensu, & spiritali docuit: Ac proinde quia vt ab Ægypto corporali populum suum liberauit, ita & nos ab spiritali subintelligibilis Pharaonis, id est, diaboli eripuit, se Dominum ac Dominum repetit.

CAPVT VIGESIMVM.

Quoniam: que est Dominus ad Moysen, dicens: Hæc loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, & de aduenis qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur. Populus terra lapidabit eum, & ego ponam faciem meam contra illum: succidam eum de medio populi mei, eo quod dederit de semine suo Moloch, & contaminauerit sanctuarium meum. Quod si neglexerit populus terra, & quasi parui pendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere, ponam faciem meam super hominem illum & cognationem eius, succidamque ipsum, & omnes qui consenserunt ei, vt fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

MIRABILIS Dei bonitas erga hominum tuitionem: peccauit homo, & in se ipsum delapsus, nullam nõ miseriam incurrit, vnde, quod tantillum æstimaret, vt in eius gratiam & officium cælum & terræ creasset, & seipsum pro eius redemptione impendere destinasset, non homini credidit, sed ipse sibi gubernacula assumens, per se eum regere, & gubernare statuit. In cuius rei testimonium peccate Adam, rationem facinoris reposciturus, statim descendit, dicendo: Adam Adam, vbi es? & sanguinis Abel clamatis vocem audiuit, & Cainum fratricidam maledictionibus in laboribus terræ plexuit, & exilio multauit errandum per terram, signo eum notans, in inducias penitentia, ne ab aliquo præuentus occideretur. Et præterea clamor Sodomorum & Gomorrhæorum, tanta scelera vindicaturum ad iudicandum, & puniendum descendere fecit. atque porro tempore ludicum, filios Israel peccata semper addentes, inimicis suis puniendos sæpe tradidit, & penitentes saluatoribus à se suscitatis & missis, toties liberauit. At homo pro ingenio suo gratitudinem rependens, tantam benevolentiam despiciens, & imperium contemnens, per homines regi & gubernari, morte nationum sibi regem dari, qui eos præcederet, petiuit. Vnde Dominus Samueli tanti sceleris culpam in se querenti, nõ te populi petitio molestat, ait, nam nõ abiecerunt te, sed me, ne regnem super eos. Vide hominum maliciam. Igitur positis legibus morum & vitæ, & qui tunc causas populi ageret, & iudicia sustineret transgressuris, sententias & iudicia, quæ eos manerent, præfenti loco profert. Primum ergo in idololatrias, & in eos qui primum præceptum positum supra transgrederebantur, hanc fert sententiam per Moysen: Qui immolauerit filios suos idolo Moloch, lapidibus obrutus à populo pereat: & in super indignationem meam incurret, & sic sentiet, quod succidam ego eum de medio populi sui, & rationem subijcit: immolationem filiorum Moloch factam, & contaminationem sanctuarij, atque pollutionem nominis sui. Et vt videas, quanti faciat Dominus huius sceleris impietatem, subdit: Quod si populus commiseratione aliqua humana ei pepercerit, meum præceptum contemnens, Ego non pepercero, sed duplicabo iram, atque indignationem meam in eum, & in totam familiam atque cognationem eius. Ecce sententiam & eius irrefragabilitatem. Verum cum vniuersaliter prohibitum sit, adorare deos alienos, qui sunt gentium, quæ plura idola colebant, cur contra adorantes, & sacrificantes Moloch, primum sermonem direxit? quoniam quando Moyses montem ascendit, & confluuerunt vitulum, simul constructo tabernaculo, statuerunt in eo simulacrum, quod appellauerunt Moloch, quod erat idolum Moabitarum: & prouoluti sunt cum ipsis ad orandum militiam cæli, vt testatur B. Stephanus, dicens: & suscitatis idolum Moloch & sidus Dei vestri Repham, figuras quas fecistis, vt adoraretis eas. Atque adeo lapsus iam habiti memoriam refricans, huius idoli specialiter mentionem fecit. Patratores autem huius sceleris à populo lapidibus petimi vult, in omnium exemplum, & vt id pariter omnes verbis & operibus detestarentur: quoniam peccatum hoc Dei gloriam & honorem specialiter oppugnat, & totius populi contaminatio erat. Atque proinde Dominus parcente populo, flagellum in illos, & suos cogna-

suos cognatos geminat: quod se omnium creaturarum Dominum, perfricata fronte, pro diabolo commutarent, & populum perderent. Sed qui hominem lapidibus obrutum tangebatur, deleri de populo suo, cuius iam membrum non erat, quod subijcit Dominus, dicens: Et succidam eum de populo suo: plurimum sanè, nam post mortem corporalem anima restabat, quam non annumerari populo suorum electorum dicit: qui tunc in limbo agebant, donec per Christum solueretur redemptionis pretium: atque hoc docens ait, eum succisurum de populo suo, quod est omnium terribilium extremum. Sic enim Moysi mortem suam prænunciando loquutus est: Vt Num. 31: ciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum. Verum quoniam præceptum hoc iudiciale erat, cum ipsa lege cessauit. Quod autem in intellectu & spiritu hæc reconditum erat, in iocunde seruandum est. Spiritualiter ergo prohibet hæc Dominus rerum huius sæculi idololatriam, & sub figura idoli Moloch, modum, quo incuratur, nos cautos reddens, aperit. Moloch enim, rex eorum vertitur: vnde grauiter irascitur Dominus in eum, qui propriam voluntatem sui regem constituit. Primum quod sui regimen & gubernationem Deo auferat, se contra Dei voluntatem regem faciendo, in d. regno & imperio suo, eum spoliando, quod populus ille insanus sæpe fecit, & obstinata facie in Christum Iesum nunc impiè facere non desistit. Deinde quod affectione rerum huius sæculi, ex primo & originis peccato, in terrena omnia sit lapsa: ob quod, in quæ præcipitia non cadet, vt eis liberè perfruatur? Nobis ergo quibus viuere interest, Moloch non adorare conuenit, id est, regem nostri nos non constituere, sed regno, & imperio Domini nos omnino subijcere, quod obnixè ipse commedabat, dicendo: Primum querite regnum Dei. Vnde Math. 6: appositisimè filios & de semine nostro quippiam immolare Moloch vetat, quoniam voluntate propria hominis rege constituta, omnes actus, opera, negotia, vitæ actiones in eius carum arbitrium referantur, necesse est: quæ filiorum rationem sæpe in Scriptura subeunt, ac similiter amantur, vt quidam eleganter dixit: Omnes valde Aristot. 4: sua opera amant, vt parentes atque poëta. Estque præterea hoc peccati genus probro- Ethic. sum maxime homini. Quapropter Dominus sententiæ causas referens, ter dicit: quia dederit de semine suo idolo Moloch, exprobrando sanè populo illi crimen commissum: Est item contaminatiuum sanctuarij, & nominis Dei pollutiuum. Etenim, qui idolo illi in tabernaculo aut templo, vel extra in alio loco honorè pendeat, semper sanctuario iniuriam inferebat: quod in loco sancto erexisset idolum, aut alium locum tanquam sanctum illi constituisset. Perinde qui idolum & simulacrum creaturæ in sua anima, quam Deus in habitationem sanctam sibi elegit, constituit, iniuriam sanctuario, id est, animæ suæ facit, vt inquit beatus Paulus Athenienses prouocans, vt animis Actus 17: eum suscipere: Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam. Præterea polluit nomen Dei, qui Dei gloriam, honorem, & suæ omnipotentia, bonitatis, misericordiæ, & sapientiæ famam, & celebrationem maculat, dum alteri quam proprio sponso & Deo suo, cum quo sponsalia contraxit, se ei spendendo, suum amorem, cor, & animam impartitur. quod aptissimè pollutionis verbis explicatur. Modum autem, quo sic homines labantur, aperit sub eiusdem idoli figura, in extrema etenim frontis parte, lapidem transparentem pretiosum in modum luciferi fulgentis habebat. quem astrum Dei sui, & Repham appellabant. Nam in hanc dementia eos signo & nomine sideris adduxit, vt cæli militiam, id est, sidera adorarent, cæcitate & tenebris sub prætextu claritatis sideris, intellectus eorum offundendo. Est quippe hoc ingenium dæmonis, vt peccatum & malum, boni specie suadeat, quia nullus ad malum respiciens operatur. Tanta quidem est vis pulchritudinis veræ, & bonitatis, vt non nisi per insidias oppugnari possit. Ideo claritate lucis & boni malum obducere semper nititur, quam ipsa fronte offert: Eritis, inquit, sicut dii scientes bonum & malum. sed in progressu, se peccatum prodit, obscuritatem mille errorum, & tenebras vitiorum generando: quod abunde senserunt: quos Dominus tanta misericordia amplexus est, vt infinitos lapsus, quod habenas virtutis & præceptorum Dei laxarent, in lucem suæ gratiæ erexit, & euocauit. Repham, quod tenebræ aut excæcatio vertitur, meritò sidus illud appellabatur, quod ad excæcationem eorum fuisset.

Anima quæ declinauerit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi sui. Sanctificamini & estote sancti, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Custodite præcepta mea, & facite ea, ego Dominus qui sanctifico vos. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Patri matrique qui maledixerit, sanguis eius sit super eum.

D V A S hic sententias fert Dominus, contra eos qui magos & ariolos consuluerint, eis denique consenserint, quod est, cum eis fornicari: & contra contumeliosos in parentes suos. illos terrore suæ indignationis & iræ, atque sublatione e medio populi sui plectit: istos verò morti per iudicem ferendam condemnat, ac proinde puniendos esse pronunciat, ac si eorum sanguinem fudissent, dicendo: Morte moriantur: & qui maledixerit patri matrique, sanguis eius erit super eum. Ecce præceptum iudiciale quod iam cum lege cessauit: Sed videndum est, quid interius absconditum contineat, vt illud ad nostram institutionem eruamus. Primum attende peccatum hoc consulendi magos, & diuinatores, eisq; adherere, peccato immolantium Moloch coniungere, & fermè æquare in animaduersione, hoc dempto, quòd illud morte lapidum plectitur à populo, istud verò, quia non adeò scandalosum est, morte etiam, sed à iudice admota. Huius autem ratio est, quia siue hoc, siue illo modo fiat, honores diuinis creaturis, pessimis dæmonibus nempe impendere est: Quod perspicuè Dominus docet, cum consentire & adherere horum responsis fornicationis nomine censet, sicut idolis immolare. Etenim tanta inuidia & odio hæc maledictæ creaturæ, Deum auctorem suum prosequuntur, vt non solum eius honores vsurpare, sui adorationem persuadendo, sed scientiam omnium rerum sibi vindicare, contendunt. Cuius rei testimonium initio ipso ediderunt, dicendo primis parentibus: Eritis sicut dii scientes bonum & malum. Atque hinc grauissima puniatio hoc peccatum subsequitur, quia in deceptionem hominum, vt à Dei obedientia subtrahantur, prima intentio eius est. Primum contra eius auctorem, faciem, inquit, meam ponam: metuedum sanè flagellum. Nam hoc est relinquere hominem viribus suis cum concursu generali, auxilia cætera subtrahendo: & peccata sua in punitionem eius opponendo. Illud exercuit Dominus indurando Pharaonem, & excitando eum vt Deo se opponeret, & repugnaret, vt in eo ostenderet potentiam suam, vt inquit beatus Paulus: Quod non alio modo facit, quàm subtrahendo manum suam, quam illi porrigere non tenetur. & hoc est excæcare, relinquere, & indurare. Istud verò in omnes prauos in die quo iudicabit occulta cordium. vt per Regium vatem admonuit, dicendo impenitentibus: Existimasti inique, quòd ero tui similis? statuam contra te faciem meam, &c. Et denique hoc est suos vsque in finem obliuisci Dominum, & in æternum irasci, & auertere faciem suam, quòd passim in Scriptura serui Dei fluctibus mundi iactari deplorant. è vestigio hanc sententiam supremum iudicium sequitur: interficiam, inquit, talem animam de medio populi sui. quod non solum mortem corporalem, sed perpetuam inferni etiam sonat. Ad quod significandum, animam pro homine hic posuit, quòd sit ipsum quod homo est, vt à bestiis distinguitur. Præterea peccatum hoc hominem polluit, profanum, & immundum reddit. Deus autem cum fidelium animas tanquam templa ipsi sacrata habitare delegerit, sancta pura & munda hospitia, qualis ipse est, desiderat. Vnde subdit: Sanctificamini, & sancti estote, quia ego sanctus sum. At quia diceret: Qui me sanctificare potero, tum imbecillus sum, & ex me non aliud, quàm peccatum ferre possim? Subiunxit Dominus: Custodite præcepta mea, & facite ea, ego Dominus Deus vester, qui sanctifico vos. Quasi diceret: Ita est, tamen hanc curam suscipe: vt custodias præcepta mea, Decalogi & Euangelica intelligit, tanquam inuolabiles leges, (hoc enim est custodire) & operibus ea adimple: nam ego Dominus Deus vester, qui præsto sum ad adiuuandum, & ad sanctificandum sic operantes. Etenim hunc locum interpretando beatus Petrus, Lumbos mentis succingere, sobriè agere, perfectè sperare in spe gratiæ, quæ oblata est nobis in manifestatione Domini nostri Iesu Christi admonet: atque ita vitam componere, vt filios obedientiæ nos ostendamus, nõ similes prioribus ignorantie desiderijs, sed ei, qui vocauit nos sanctos: vt & ipsi in conuersatione sancti sitis, quia ego sanctus sum. Et infra animas

animas vestras sanctificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici, &c. Vbi vides, per opera, nos Deum sanctificare, imò ipsos, nos sic sanctificare dicit, vt exprimeret modum quo Deus nos sanctificat, qui per opera est, nõ per fidem, contemplationem, aut meditationem, vt hæretici somniarunt. Et simul vides cooperationem diuinam per speciale auxilium, non solum in iustificatione per poenitentiam, sed in ipsa vitæ conuersatione, vsque adeò necessariam, vt absque ea neququam sanctitatem colere possimus. Deinde maledicentiam in parentes & contumeliam, perinde ac parricidium & matricidium plecti iubebat: vsque adeò illi honoratio & obedientia parentum cordi est: quæ nunc etiam nobis in præcepto manent. Et quæ fuit causa tam districtæ pœnæ? quòd in Deum insurgere, atque prælatos & superiores pari passu currere videantur: quia sic parentes suos contristant & prouocant, vt supra latius deductum est. Atque adeò inobedientiam hæc fidei, quam mater Ecclesia docet, & Christianæ religionis, præuidens in hæreticis hominibus, acerrimam mortem per iudices admouendam hæc Dominus figurauit, parricidio, maledicentis parenti æquiparans. Est præterea hoc genus peccati impudens, ac proinde maximè scandalosum, quare e medio tolli statim huiusmodi iubebat, ne morbus crescens in ceteros diffunderetur. Perinde ac viperas, scorpiones, aliasque venenosas bestias, priusquam mordeant aut sauciant, aut omninò se commoueant, sine mora ad primum aspectum occidimus, præcauendo geminam earum malitiam, priusquam nocent: eodem modo homines plectendi sunt, qui cum sint animalia rationalia, nihilò fecius à natia mansuetudine, in ferinos mores degenerant. Ad cuius rei etiam normam præuicogitatus, quàm primum sententiantur, occidendi sunt, ne permitti & robustiores effecti, rationem atque mentis arcem expugnando, animam ipsam occidant. Beatus enim, dixit Dominus, qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Et rursus: Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas, nam vinea nostra floruit: istorummet cogitatum pullulationem & crementum proculdubio rescindens. Demum, quoniam in Deum omnium parentem impudentia similibus primum tædet. Nam qui patrem carnalem, quem oculis corporeis videt, & cum quo versatur, contemnit, Deum quem non videt, & quem visibiliter non tractat, quo modo aestimabit: minimè sanè, argumento beati Ioannis: Ob quam rem etsi iudiciale hoc præceptum sublatum fuerit, tamen vindictam eius Dominus sibi reliquit: Vnde horum impudentium in parentes, alios in honore, & refamiliari continue læsos, alios perpetuo morbo laborantes, & alios acerba morte raptos, si rem attentè perpendas videbis: quòd eorum causam, vt propriam Dominus iudicet, qui sui honorem omnibus intimando, honorationem parentum, toties in Scriptura repetiuit: cum filios parentes suos diligere sit naturale, & commune etiam brutis, ipsa natura impellentè. quod non alia ratione fecit, quàm vt sic proprium honorem, & obedientiam etiam petere, significaret.

Si mæchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & mæchus, & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: Sanguis eorum sit super eos. Si quis dormierit cum nuru sua, vterque moriatur, quia scelus operati sunt: Sanguis eorum sit super eos. Qui dormierit cum masculo coitu fæmineo, vterque operatus est nefas, morte moriantur: Sit sanguis eorum super eos. Qui supra vxorem filiam duxerit matrem eius, scelus operatus est. viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

F L A G I T I A voluptatum tactus, quæ distinctè satis Dominus supra prohibuerat, hic pœnas singulis admouendo, ea latius enarrat, cum, vt quantum vitia carnis, quòd homines sui immemores bestiales efficiat, abominetur, & virilem integritatem in sua imagine amet, indiceret: tum vt paterna viscera, quibus nos tenerrimè amat, filijs ostenderet, foueas & lubrica, quibus cadere possent, singulariter recensendo. Quod etiam præceptis vitæ instituendo fecerat, vt ad se populum attraheret, & ad sui amorem alliceret. Nam primum tanquam rudi plebi, quæ pannis infantilibus a-

geret;

1. Cor. 5.

geret, & cui lacte opus esset, & non solido cibo, præcepta Decalogi nuda, tanquam prima elementa pueris balbutienda tradidit: iam grandioribus factis, superiori capite explicatiùs ea repetiuit, vt his, qui non modò syllabas & integras dictiones pronuntiare, sed expedite iam legere valerent. Etenim vt lectioni sensum & mentem coniungerent, singula præcepta distictè declarauit, principia interna ex quibus penderent, vt ibi visum est, ostendendo: Et rursus hominem interiorem mente & intelligentia constantem, componendò: & denique non minori indulgentia instituendo, quàm indulgentissimus pater, tenerrimos filios docet, atq; erudit. Memorando igitur, quæ antea interdixerat, quia timore solent infrænari homines, morte perpetrantes ea punit. Maximè enim abhorret Dominus, libidinem in homine dominari: ob quod vltimò omnium terribilium huius vitæ, nempe morte, eam animaduertit. Vt qui amore tantæ dilectionis paternæ, & insuper honestatis, non se abstinerint, saltem timore retrahantur: nam vt quidam dixit: Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Hortius.

Præterea ex grauitate peccatorum, quæ enumerat, quantum hominem à sua dignitate deturbet, satis explicat, cum non solum vxorem proximi, sed sanguine affinitate, quantumuis strictissimo vinculo coniunctos, in turpem consuetudinem associet; sed & masculos cum masculis, & cum bestijs, (quod dici absque horrore non potest) vsque adeo hominem dementat. Ecce sententiam Domini iudicalem, quæ iam cum lege cessauit: non tamen minori pœna ab Ecclesia instructa à Domino, hæc eadem crimina probata, puniuntur. Edoceatur autem intelligibiliter & spiritaliter duo: alterum est, maris & feminæ conuersionem, quantumuis sanguine, vel alio vinculo coniungantur, vitandam esse: imò & masculorum inuicem tactibus inuicem. Insuper enim, vt dictum est, malum bonum superare nititur: & licet conuersatio ex honestatis iunctis cœpta progredietur, si tactibus quantumuis publicè probatis nutritur, animi continuo ad se caro deprimat, & tandem arripit, quia illico tactus sentiet diuersitatem naturæ, vt inquit Hieronymus: Et cum testes aberint, se mutuo animi explicabunt: nam impostori dæmoni, interpositum conuersionis pignus sufficit, vt semper negotietur, & à negotio nisi peracto, nunquam desistat. Et similis aditus est ad nefanda crimina, tactus nempe, qui aliàs, ludo conferitur: Quapropter iam hæc summa cautione libidini ocludenda est. Et hoc Dominus insinuauit, quando crimina huius generis inter consanguineos & affines, inter quos conuersionis huiusmodi in usum quotidianum venit, ipso capite proposuit. Alterum quod hic docemur est, peccatum hoc veluti hereditario quodammodo iure, in cognatos & affines, & aliqua ratione peculiari coniunctos, suapte natura extendi. Quamobrem parentes & maiores, in aliqua cognatione & familia à domina libidine summo opere abhorere debent: nam eo ipso, quod ipsis dominatur, iurisdictionem in suos posteros omnes, & familiam extendere præsumit. Tantas vires huiusmodi exemplo peccatum accipit: hoc autem innuit Dominus, quando dormire aliquem cum vxore proximi, cum nuru sua, cum nouerca, reuelando ignominiam, aut turpitudinem patris: & cum superdicere matrem vxoris propriæ detestatur, quem ignibus commisit viuum, & non solum reum esse sanguinis, aut mori vtrunque, perinde ac ceteros vult. Etenim nominibus his quibus coniunctiones abominabiles explicat, imitationem, quam filij, affines, & cognati prauo exemplo prouocati, conati sunt, exierit. Et apertissime quidem, nam qui peccando alios imitantur, dormiunt profecto, atque aperte ignominiam, & turpe scelus parentum & maiorum aut æqualium, ex sua cognatione, aut sociabili conuictu detegunt.

Hiero. contra Iouinianum.

Qui cum iumento & pecore coierit morte moriatur, pecus quoque occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: Sanguis eorum sit super eos. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt, occidentur in conspectu populi, eò quod turpitudinem suam mutuo releuauerint, & portabunt iniquitatem suam. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui. Turpitudinem ma-

nem matertera & amitæ tue non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudauit: portabunt ambo iniquitatem suam. Qui coierit cum vxore patris vel auunculi, & reuelauerit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum, absque liberis morientur. Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absque filijs erit.

Hic accessum ad iumentum maris, aut feminæ, ad sororem ex patre aut ex matre, ad vxorem tempore menstrui, morte coeuntium punit: Deinde qui cum matertera, hoc est, sorore matris, aut amitæ, id est, sorore patris rem habuerit, & qui cum vxore fratris, relicta cum liberis, morte plectitur, simul cum sustinente concubitu: Hoc autem addito, duobus postremis generibus delinquentium: quod successione eis imputare non vult, nec eorum nomine posteros censeri: eadem re, qua deliquerunt, puniendo, vt proprium nempe semen & nomen suscitarent, cum tantum patri aut fratris intendere debuissent, quando sine filijs defuncti fuissent. Ecce iudicia, sed attende literæ spiritum. & in primis libidinis dominantis contemplare furiam, quæ quem semel in sui ditionem rapuerit, donec in bestiam transformet, non quiescit. Nam qui bestia consuescit, ipso opere bestia efficitur proportionabiliter, vt qui adheret meretrici, vnum corpus cum illa efficitur ex beato Paulo: Et quam latissime item in consanguinitatis & affinitatis campo spatietur: Quod nec forori, nec matertera, nec vxori patri, nec fratris parcat. Neque etiam periculo morbi in se, nec monstrositatis filiorum, quando cum patiente menstrum coniunctionem ardet. Atque sic libidinem dominantem in coniunctionibus aliàs lege permisis, vehementer abominatur Dominus, ob quod toties menstruatæ concubitus repetiuit. Præterea hic aduertat oportet, varijs nominibus turpitudines has appellari, vt accipere sororem, intueri ignominiam, reuelare turpitudinem, fontem sui sanguinis aperire, nudare ignominiam carnis suæ, reuelare ignominiam cognationis suæ, cum honoris gratia: tum vt aditus & modos notaret, quibus ad hæc perpetranda scelera perueniretur, qui phrasibus hæc designantur, vt tanquam lenocinia peccati cautius euitentur. Præterea cum contaminatione morum, de qua dictum est, peregrinæ doctrinæ tam exterorum, quam domesticorum, eiusdem coniunctionibus significantur, quas cum fide & sinceritate veritatis admisceri omnino detestatur Dominus. Etenim vt his copulis homines contaminantur, sic puritas veritatis errorum amplexu, & in eos sic conuersantes inducit: vt scortum, & concubinaria mulier, in sui conditionem, amantes. Exterorum autem & gentium errores participare, per copulationem hominis cum iumento intelligit, secundum illud: Homines & iumenta saluabis Domine, vbi gentium conuersio prædicebatur. domesticorum autem, per concubitus ceteros significantur. Quod apertius notatur accessu ad menstruatam, quæ sicut sanguinem infectum fluit, ita hæreticus qui cum veritate fidei errores sibi inuentos, aut persuasos amplectitur, cum infectis operibus, infectam quoque doctrinam, promanat. Illi autem hoc inde euenit, quod sibi fidens, veritatis examinationem, & probæ vitæ iustificacionem tribuat. Cum respectu Dei & Ecclesiæ suæ catholicæ tanquam iumentum, in his Deus hominem desideret, secundum professionem Regij vatis dicentis: Tanquam iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum, id est, quando perinde, ac iumentum domino suo, tibi Domine tuæq; Ecclesiæ obedientiam præstitero, semper ero tecum. & oppositam superbiam taxans, nomine omnium dixit sacer quidam Propheta: Facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ, alludens sanè ad hunc locum. De quibus etiam dicit beatus Iohannes; Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: si fuissent ex nobis, permanissent vtiq; nobiscum, id est, ab Ecclesia nõ discessissent. Verum ad literam regrediendo dubitabis, qui Dominus hic cum sorore ex patre, copulâ & matrimonium prohibet, cum Abraham cum Sarra sorore ex patre, quia filia Thare, (vt ipse testatur dicendo Abimelec regi; aliàs soror mea est, filia patris mei, & non matris meæ) matrimonium approbauit: Primum, ante legem hanc conditam illud factum est, quapropter eius pœnam non incurrit: deinde intellige huiusmodi matrimonialem contractum illicitum esse, quia lege prohibitum, non verò prohibitum, quia ex se malum, & contra naturam.

Custodite leges meas atque iudicia, & facite eas, ne vos euomat terra, quam intratis

1. Cor. 6.

Psalm. 85.

Esaï. 64.

1. Iohan. 2.

Genes. 20.

intraturi estis, & habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos: omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas. Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte & melle: Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis: Separate ergo & vos iumentū mundū ab immundo, & avem mundam ab immunda. Ne polluatis animas vestras in pecore & avibus, & cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta: Eritis sancti mihi, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos à cæteris populis, ut essetis mei. Vir siue mulier, in quibus Pythonicus, siue diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruant eos: Sanguis eorum sit super illos.

NON solum custodiam eorum, quæ in hoc capite disposita sunt, hic veluti in epistologo commendat Dominus, sed & omnium, quæ hæctenus in toto libro præscripta sunt. Custodiam ergo suarum legum & iudiciorū petit, cum fuga eorum, quæ in legitima gentes habebat: idq; primum timore, deinde amore & beneuolentia timore eos conculit, quando vomitū terræ metuere iubet, & gentium expulsionem quam ne suis viribus tribuant, ad præsentiam eorum, eam facturū Dominus pollicetur. Ut similem sententiam in eos exequuturū intelligant, à præceptis suis declinantes, & in mores gentium decedentes. Et ratione reddit, ob quā gentes sic plectit, quoniam omnia flagitia enarrata fecerūt, quæ ipse abominatus est. Quapropter si factor terræ, corruptione eorū genitus, ad nauseam terrā mouit ut eos euomat, & sua importunitate, iustitiam Dei ad vindictā prouocauerunt, quid non idem sibi imminere timebat, qui similia patrauerint? cum Deus acceptor personarum nō sit, & eundem stomachum semper habeat. Rursum amore, & beneuolentia ad idē excitare & prouocare tanquā pater indulgentissimus studet. Primum, attentionē petēdo inquit: Vobis loquor, & statim præmio allieit, scilicet quod terrā daturus est manantem lacte & melle, quibus nil gustui suauis: quia quæ his abscondebantur, nihil homini desiderabilius. Terra enim illa promissiohis Ecclesiā figurabat, quæ Euangelio sacro, & laudationibus diuinis mysteria celestia semper decarando, lacte & melle manat. Ut eidē sponsæ Dominus inquit hunc locū explicando: Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua. Et B. Paulus Euangelij sancti doctrinā, lactis nomine Corinthijs intimauit, dicendo: Ut paruulis lac vobis potū dedi: Hæc autē diuitiās spirituales sub diuitijs corporalibus, quibus abudare debuissent in terra illa, quas nomine lactis & mellis, quarum rerū copia, terræ fertilitatem denotat, significauit: ut hinc temporales Domini, diuitijs sæculi abundantes, diuites animos ab ipsiſ spiritualiter Dominiū exigere intelligant. Itē ad suæ voluntatis obseruantiam, mēdia suarū legum custodiam sollicitando dicit: Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cunctis populis, & subdit: Separate ergo vos, mundum ab immundo, &c. Quasi dixerit: Videte, quanti mihi steterit separare vos à cæteris populis, & ob quā rem? Sanē ut à moribus gentium ipsi vos separetis, mundum cibū, id est, conuictū & conuersationē vitæ, ab immundo, quod ostendi vobis discernendo. Volebat enim Dominus portentorum & magnaliū, quæ fecerat in liberatione eorū à feruitute Egyptiæ, & puritatis vitæ, ad quam segregauerat, nunquā obliuisci. Ut quā imo pectore, tu Christiane mortē Domini Iesu Christi, qua non à potestate hominis tyrāni, sed à potestate diaboli, à feruitute peccati, & à morte inferni liberatus es, & puritatem simul vitæ reponas, ad quam accitus es. In baptismo quippe sancto morte Christi conspultus es, & abrenunciando sathanae, vitæ puritatem pollicitus. Non ergo à conspultatione hac diuinā te erigas, pollicitis semper stare contendendo. Aliter post baptismum & pœnitentiā toties repetitā, canis semper eris rediens ad vomitum, & sus lota ad volutabrū lutū, ut inquit B. Petrus: Sed memorare, quod Christus Iesus à populis immundis demonū te separauit, & munda actiones ab immundis, tanquam à pestiferis cibis distinxit, ut te ab his separares illas eligendo. Prætereā, ut pollutionē cum iumentis, auibus, & cæteris animalibus caueant, & omninō vident, petit, ut præceptum est: quoniā dijs aliēnis, & dæmonibus sic adherent, quorū cultura & amplexu polluantur. Ego autē sanctus sum, quē ut imitemini & sequamini, vos separavi à populis, & elegi ut sitis mei, mūdōs, puros, castos, & pios vos semper exhibētis. Tādē

hominem

Cant. 4. 1. Cor. 1.

1. Petr. 2.

hominem Pythonicum, siue diuinationis spiritum habentem, lapidibus è medio tolli iubet, vir sit, siue femina: quod huiusmodi cum demone, nomine Pythij Apollinis apud gentes celebrato, pactum habeant, & diaboli cultores insignes inter pollutos & ariolos existant. Quam legem transgrediens Saul, à muliere Pythonem habente petiuit, ut fulcitaret sibi Samuelem. Vnde præter alias causas: quod scilicet interfecit Nobæ ciuitatē sacerdotum, & quod nō obedierit Samuēli dicenti: Septem dies expectabis ad sacrificium, & quod pepercerit Agag, quoniā cōsuluerit Pythonissam & nō Dominum, eum interfecit. Spiritum autem Pythonicum dæmonem esse, expressit B. Paulus, à puella quadam ab eo erepta egredi iubendo. Quoniam verò iste dæmon, per partes genitales mulieris, aut viri insidentis, tripodi Apollinis præuaricatis cruribus, ingredi solebat, & eos infānia implere, Pythias mulieres & viros pollutis aptifimè coniunxit. Vnde in Scriptura proditum est, Saulem abstulisse magos & ariolos de terra, & interfecisse eos, qui Pythones habebant in ventre.

1. Para. 10.

1. Reg. 15.

Actu 16.

1. Reg. 18.

15

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus ciuium suorū, nisi tantum in consanguineis & propinquis, id est, super patrem & matrem, & filium & filiam, fratrem quoque & sororem virginem quæ non est nupta viro: sed nec in principe populi sui contaminabitur. Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius. Incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt.

VITAM sacerdotum, qui cæteris exemplo esse debent, iam hic cōponit, ut in dispositis legibus præeunte sacerdotio, populus promoueatur. Est ergo lex: sacerdotem cauere debere, ne mortibus suorū ciuium contaminetur, cadauera tangendo, aut eorum funera curando: propter naturalem tamen sensum vehementius insurgētem, id in mortibus parentū, filiorum, fratrum, & sororis virginis permittit. Quapropter abstinere iubet omninō à lugentiū habitu, qui erat radere barbam & caput, atq; in proprijs carnibus incisuras facere, more gentium. Cuius rationem duplicē subiungit: prior, beneplacitum Dei respicit, ut scilicet mundi & grati sint Deo, nec polluant nomen eius quod in eis erat, ut populus Dei appellaretur: posterior verò, officij dignitatē: qua offerre incensum, & singulis Sabbathis recentes panes propositionis, incubebat. Ecce literā sed nunquid hæc sensibilia primū curabat Dominus? imò & intelligibilia, ad quæ per ea ascendendum erat. In primis igitur sacerdotes omninō peccatū cauere, ut cæteris exemplo vitæ essent, volebat. atq; ad eorū conuictum & conuersationē, qui in vitijs & peccatis mortui sunt. & insuper curiam principū frequentare, qui officio aliquo in ea nō sint cōstricti. Hoc primum ex cōtextu literæ patet, nā contaminari per tactum cadaueris, cōsentire in peccato alterius, & illud amplecti est, ex superioribus. Excipit autem tactum & curiam cadauerum propinquorum, quos liberōs à peccato supponit, quod eius domus & familiæ sint, quorū ut sui ipsius curam habere, ut peccatum in eis non regnet, præmittit, quare in ipsiſ non contaminarentur. Item quoniā mortuos appellare, qui peccato deseruiunt, est frequēs: Sic enim Dominus subiectos sæculi rebus, & in eis spē suam collocātes, mortuos appellauit, respondēdo adolescenti, sepelire primū patrem, quā sequi Christū procurāti: Dimittite mortuos sepelire mortuos suos. Et rursum in cōmendationē celestis doctrine, quam prædicabat: Amē dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quādo mortui audient vocē filij Dei, & qui audierint, viuent. Et B. Ioannes eiusdē Domini secretarius ita dicit Episcopo Sardēsi: Nomē habes quod viuas, & mortuus es: Esto vigilās, & confirma cetera mēbra, quæ moritura sunt. Prætereā Apostol. Paulus magistri sui doctrinā sequēs, idē asseruit, ad virtutē pœnitentiæ exhortādo: Neq; exhibeatis mēbra vestra arma iniquitatis in peccato, sed exhibete vos Deo tāquā ex mortuis viuētes. Quib⁹ locis aperte vides viuētes peccato, mortuos nominari: ut nō min⁹ planē, per cōtaminari in alius cuius morte, peccato illius cōsentire, & cōmunicare intelligas. Et deniq; finis & scopus, ob quē hoc sacerdotibus prohibuit, rem manifestā facit, nam propter Dei conciliationem,

Matti. 8.

Ioan. 5.

Apoc. 5.

Rom. 6.

q

conciliationem,

liationem, & gratuitam officij exhibitionem, quam non sensibilis contactus cadaueris mortui, sed peccatū impedit. Ad hæc quando honos & gloria Domini specialiter sacerdotibus credita est, vt qui in sortem Domini vocati sint: ob quod & alios corrigere, & eorum peccata arguere & reprehendere ex officio incumbat; quomodo id legitime & proficue faciunt, simul Dominus docet: qui est, vt cum negligentia & dissimulatione suorum, aliorum correptionem non aggrediatur: nam perperam laborabunt, quoniam qui aliorum mores carpit, labe carere debet. Quapropter cognatorum, id est, suæ domus & familiæ correctionem intendat, & morum compositionem statuatur. quod non facere, mortibus propinquorum erit contaminari, id est, eos tangere: Et deinde legitime ad ciuium mortes, & principum etiam legitime progredietur. Ad quem locum alludens Dominus, Scribas & Phariseos reprehendens, qui grauioribus pleni peccatis alios carperent, dixit: Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Peccata enim familiæ, & quorum cura geritur, ipsius domini & præpositi sunt, ea negligentis aut dissimulantis. Quod edoctus à Domino beatus Paulus, vitam Episcopi in Timotheo instituendo, inter alia hoc potissimum requirit: vt non sit cupidus, sed suæ domui bene præpositus, habens filios subditos cum omni castitate. Ob quod Dominus radere barbam & caput, & in suis carnibus incisuras facere sacerdotibus hinc prohibet. Vult quippe eos sapientia celestis doctrinæ pollere, vt instruere atq; docere commodè ceteros possint, Deiq; gloriam & honorē ipsi intimare, tanquam eius procuratores peculiariter designatos. Quod per barbam significatur, quæ virilem ætatē comitatur, atq; ita requirit virilem scientiam, deinde intelligentiam sui officij habere, & integrā peritiā, vt ipsum commodè exercere, & viriliter, tanquam homo prudens in eo, ad se, & ad alios versari possit. Caput enim, intelligentiæ receptaculum est, & eiusdem symbolum. & sic per barbam & capillos, caeremonias Ecclesiæ, intelligi, quas sacerdotes curare summo opere debent: iā supra diximus. Præterea ab incisuris in carnibus suis in sacerdotibus abhorret maximè Dominus, quoniam carnalem, & sensibilem sapientiam sacerdotū legis, abominatur Dominus, qua carnalia sua semper quærentes, intellectum legis & mysteria neglexerunt: vnde nec receperunt Dominum. & perinde etiam in Ecclesiæ sacerdotibus, quando ad sua commoda spectantes tantum ministerium suum exercent. Et ex habitu & consuetudine absq; corde, & attentione laudandi & negotiandi Dominum: præsertim quibus non panes propositionis & figura, sed ipsa res figurata Christus Dominus noster in sacrosancto Missæ sacrificio, oblatio est. Secundo loco specialiter inhibet sacerdotibus curiam regum frequentare, per hoc quod in morte principū non contaminari peculiariter iubet. Est quippe mors principis exuberans opulentia, fastus, & potentia, quibus ceteros excellendo, solent grauiora peccata incurrere, & mortem animæ sibi parare. Exemplo nobis sunt Saul, qui cum antequam in regem crearetur, studiosus esset, & non esset ei similis ab humero & sursum: qui potentia & fastu eleuatus, & Domini oblitus, in suam voluntatē incidit, & mortem animæ & corporis sibi conscium. Itē Salomon, qui regni gubernacula accipiens, tanti Domino estimatus est, quod quicquid optaret, dare pollicitus fuit: tamē sapiētia & diuitijs supra omnes ditatus, quæ flagitia, & quas mortes non sibi parauit, exteris mulieribus consuescendo, ac idola adorando, meritò igitur mortis nomē, hæc quibus ad eam itur, si habentæ laxentur, acceperunt. Cum ergo à cupiditate & ambitu magnorum honorū, diuitiarum & potentiarum, quæ arbitrio regum & principū distribui solent, suos sacerdotes liberos velit Dominus, curiam oberrare, magnatorum fauores captando, scientiæ & prudentiæ propriæ ostentationē faciendo, & principem vt ceteri adorando, quod est in morte eius versari, ac communicare omnino interdicit Dominus. Quapropter in mortē fororis virginis signatè versari permittit, quod faucibus mortis non sit arrepta, non fastigio mundi eleuata: cum omni externa ope orba sit, ob quod sacerdotijs suppetijs indigebat. Atq; in huius legis obseruationē, inhibuit per Sapientem, cathedrā honoris à rege petere. Et Dominus ipse Iesus Christus formam nobis exhibens humilitatis omnium, cum intelligeret se in regē eligendū à plebe, fugit in montem. Sic enim ait B. Ioannes: Iesus autē cum cognouisset, quia veteri essent, vt taperent eum, vt facerent eum regem, fugit iterum in montē ipse solus. Et B. Paulus sacerdotes sic alloquitur: Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit referens

referens atque explicans sententiam Domini, neminem posse duobus dominis seruire, Deo & mammonæ. Matth. 6.

5 *Scortum & vile prostibulum non ducet uxorem, nec eam que repudiata est à marito: quia cōsecratus est Deo suo, & panes propositionis offert. Sit ergo sanctus, quia & ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur.*

10 IUDICIALE vtrumque ex litera ipsa patet. Sed morale & spiritale vide: prius sacerdotis honestatem propter officium, posterius verò in familia propter exemplum, quod alijs præbere tenetur, requirit. Qui enim adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum illa, quia & omnes eius maculas, contagia atque ignominiam contrahit. Et si adeò libidinis ardore succensa est, vt prostibuli & scorti nomen, omnibus ante stabulum vilibus seruis exposita, & vt corium & solea calcei, nulli non subiecta, acceperit: quam spurcitiæ & cupidinis notam, sacerdos eam ducens uxorem, non incurrit? et si quæ à viro repudiata, alteri nubens, libidinem suam prodit, perinde, ac vidua, quæ à lege vnus viri libera, secundò se subijcit. Eandem notam nouus maritus subit, & multo maiorem, qui hoc cognoscens, concupiscentia victus, talem uxorem accipit: imò & ignominiam maximam, cum & repudij causas vorauit, nec illi nauis fecerunt. Sacerdotes autem suos non solum castos, sed & boni odoris his qui foris sunt, vt inquit Apostolus, desiderat, tantum abest, vt qui in Ecclesia & domo sunt, boni nominis odore fragrare non debeant. Quod beatus Paulus pro eo reinter, quo sacerdotes vxorati erant, exprimens, sacerdotem (qui & Episcopus tunc dicebatur) non vinolentum, sed pudicum, castum, vnus vxoris virum optabat. Caritas autem subijcit Dominus, quòd ipsi sit consecratus: Quòd panes propositionis offerat: quòd ipse sanctus sit; & denique quòd ipsos sanctificet. Mulier enim, quæ nupta est, cogitat, quæ mundi sunt, quomodo placeat viro: quæ verò innupta est, quærit quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo. Quanto ergò impensius hoc debet facere, qui ordinibus sacris, obsequijs & ministerijs diuinis micipatus, & dedicatus est? Deinde quoniam panes propositionis offerunt: offerebant illi singulis Sabbathis duodecim panes propositionis, veteres auferendo, & oblationem renouando, in figuram sanæ sacerdotum nouæ legis & gratiæ, qui corpus & sanguinem verum Iesu Christi Domini nostri offerunt. Et quoniam sub speciebus panis duodecim Apostolorum numero primò mysterium hoc euulgandum erat, duodecim panes illi offerebant: & singulis Sabbathis, quia sacerdotes Christi, diebus Dominicis ad minus celebrare debent. Quod etiam nuper in Concilio Tridentino dispositum est. Quòd si illi, qui in vmbra & figura versabantur, ita puros & candidos se præstare oportebat: eubescant sanè, qui corpus ipsum & veritatem in sacrosancto officio Missæ amplectentes, temere, libidinosè, & prophanè viuunt. Vnde legitime Ecclesia cœlibatam sacerdotibus induxit, vt semper se contineant, qui semper ex officio vacare debent orationi ex doctrina beati Pauli: Nam & sacerdotes veteris legis hebdomadibus sui officij & ministerij in templo, non solum ab vxoribus abstinebant, sed & ab ingressu propriarum domuum. Tertiò à respectu & reuerentia, quæ præsentia Domini debetur, idem suadet, dicens: Quia ego sanctus sum. quasi diceret, Si coram principe, coram rege, coram magnate, cum omni reuerentia, & humilitatis habitu astatis, quanto potius tales meæ præsentia officium vestrum exercentes, vos exhibere debetis, qui sanctus sum: id est, non profanus & immundus, vt homines ij esse solent, sed purus, mundus, & omni labe omnino carens? Quartò ob gratitudinis officium id petit: quia ego Dominus, qui sanctifico vos, quasi dicat: Ego, qui Dominus sum omnium, & cunctorū honorū distributor, vos promoui, & in dignitatem hac euexi: & pro ratione ministerij, mearū gratiarū largitate vobis semper præsto sum, ne vos indignos præbeat, & sanctificationis gratiam, quam semper vobis offero, non respuatis. Nescio Domine, quis te tam tenere amantem, & cum vili seruo sic amicè colloquentem non amat, non alloquitur, præcordia suæ mentis tibi cuncta aperiendo: sed tu da, qui potes. Filia sacerdotis secunda iudiciali sententiā in stupro deprehensam, ob rem stupendam omnibus, quia ex domo sacerdotis non nisi sanctitas, honestas, & totius virtutis specimen egredi debet, in recompensam dānificationis populi, obtupem-

obstupendum scelus (inde enim, in stupro deprehensam signanter dicit) comburere iubet: vt restitutio sic publicè virtuti fiat. Et rursus in inigni persona, filia nempe sacerdotis, vt omnes etiam magni timeant, & in punitione criminum nullius personam esse accipiendam sciant. Quod vtiā, vt Dominus hīc præcipit, nostris temporibus exerceretur: Sed pro dolor, pauperes & miseri sunt, qui plectuntur, diuites & magni vestiti iudicantur, nec crimina in eis apparent. Quod si iam altius ad spiritalem sensum ascendere velis, scito Christum Iesum dominum nostrum, vt pauld infra, pontificem; hīc sacerdotem, per sacerdotes etiam figuratum intelligi, qui vt populo Iudæorum per fidem non fuit copulatus, quia eum non receperunt: Perinde nec vlli alteri, qui fidem eius negauerit, vt hæretici & eorum congregatio: aut qui eum recipere noluerint, vt Mauri, Turcæ, & barbaræ gentes, neutiquā his Christus matrimonio vnietur, vt vir & maritus spiritualis, spiritalia dona, gratias, & merita suæ sacratissimæ mortis impartiendo; quoniam vt scorta & prostibula huiusmodi populi, conculcationi dæmonum, & eorum stabulis expositi sunt. In cuius figuram, tanquam scortum & meretricem, ciuitatem Hierusalem, & populum illum quem elegerat, proiecit Dominus, nec vxoris suæ nomen, quod per legis receptionem acceperat, illi permittit, dicendo per Prophetam quendam: Iudicate matrem vestram, iudicate, quoniam ipsa non vxor, non vxor mea, & ego non vir eius. Similiter etiam populus ille, & ciuitas Hierusalem per adoptionem legis, filia Domini dicebatur, vt quæ eius doctrina enutrita, ad adoptionis gratiam præpararetur, & gloriam tandem ea media consequeretur: tamen in stupro idolorum deprehensa, & in omni vitæ vñu legis præuaricatrix inuenta, proiecta est & derelicta. Vnde & fidem Christi non meruit accipere, quod per Prophetam suum dixit Dominus: Et derelinquetur filia Sion, vt vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, sicut ciuitas quæ vastatur. Sic ergo populo aut cuiquam fidem relinquenti continger, de hæreticis locum intelligendo. Si verò de sceleratis & mandatorum Dei transgressoribus: comminatio aperta est Domini, quod flagellum, & vindicem suam manum, nunquam effugient. Nam qui pœnitentia, Dei iniuriam non plenè vindicauerint, hīc, aut in Purgatorio manum Domini grauem in se sentient: Qui verò non pœniterint, nec culpam à se excusserint, perpetuò in inferno inuiti torquebuntur. Vtrumque autem punitionis genus, temporalis, in hac vita, aut in Purgatorio; & æternæ in inferno, captiuitas illa Babylonica, quam citato loco Dominus comminabatur, incorrecto populo & ciuitati, significauit.

Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fufum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecrate sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, & ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Super patre suo quoque & matre non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium Domini: quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est: Ego Dominus. Virginem ducet uxorem: viduam autem, aut repudiatam & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo. ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ, quia ego Dominus, qui sanctifico eum.

QUONIAM sacerdotum caput erat pōtifex maximus, ea quæ sacerdotibus prohibuerat, & ipsi item strictius tamē: quia pro maiori & absoluta dignitate diligentius, imò omni cura absolutū officii prestare debet. Dignitate ergo eius ob oculos posita, quæ sacri olei vnctione, manuū cōsecratione, vestium sacrarū inductione exponit, quia hæc sacerdoti maximo ex priuilegio officij tantum cōueniebant: morē lugentiū, quo suum sensum super mortuum testabatur, nempe nudare capita, vestes dilacerare, interdicit: domos item mortuorū mœrētes adire, etsi patris, aut matris mortuæ fuerit: & huius officij gratia sanctuarium, aut templum egredi omnino vetat. Quoniam domum mortui ingrediēs, ipso facto pollutus erat, quod à summo sacerdote, qui purum protinus se in omnibus exhibere oportebat, alienum esse cōueniebat. Deinde tertio, non so-

non solum meretricem, repudiatam, sed & sordidam ab eius matrimonio excludit: virginem tantum puellam populi sui, ne vulgo eius cognatio misceatur, permittens. Sub cortice autem huius literæ intelligibilis sensus moralis & spiritalis latebat. Etenim pontificem sic componebat moribus Dominus, vt ab vñibus profanis omnino abstinere vellet. nam sensus mortis non solum patris, aut matris & propinquorum, sed & cuius populi, qui vltima coniunctione nos attingit, naturalis est, ipsamq; commouet naturā, nec resisti potest. Quare nec id vult Deus: sed vt intelligeretur, quā sequestratum vellet pontificem ab vñu profano sæculi, externum testimonium naturalis sensus, habitu ab istis separat. Vt qui pondus fidei, immortalitatis animarum beatitudinis æternæ, & mortuorum resurrectionis animosè & immobiliter, cum cæteris mysterijs fidei ferre incumbat. Vñque ad eò præterea mundum à peccato optat, quod ab specie leuissimi peccati, qua populus offendi poterat, omni cura & diligentia illum abstinere præcipit. Quapropter & notam illam leuissimæ pollutionis, quam incurrebat, qui domum cadaveris ingrederetur, fugere districtè præcipit: reputans sanè ingressu sanctuarij, aut templi indignum eum, qui gratia visendi talem domum, à sanctis, hoc est, à templo egrederetur. Et causam subiicit: quod sacra vnctionis oleum super se habeat, quasi dicens: Supremi officij causa, nec minimis sæculi curis tangi ostendere debet. De his enim primum intelligitur, quod beatus Paulus dicebat: Ab omni specie mali abstinete vos. Et tandem in his, quorum curam gerit, tantum studium & curam pontificem ponere vult, vt omnem candorem habeat, totiusque virtutis specimen imitandum cæteris præbeat. Cæterum spiritaliter hæc de Christo Iesu redemptore nostro dicta fuisse, ferimè per totā epistolam ad Hebræos explicuit beatus Paulus, quando omnia quæ de pontifice maximo in Lege scripta fuerunt, per ipsum exhibita fuisse declarat. Esto ergo certum in fide argumentum, eum sensum, Spiritum sanctū sub figura & vmbra intendisse: Accedit præterea, quod hoc loco absolute è sanctis non egredi pontificem iubetur: quod illi adimplere impossibile erat, cum & vxoratus esset, & familiam haberet, cum quā in templo agere omnino erat prohibitum. Sensus igitur de Christo patens est, qui mente, verbo, & opere, semper in cælestibus egit, nec villo modo offendere potuit: ob idq; solus ipse à sanctis non est egressus, & singula hīc figurata mirifice compleuit. Etenim caput non discooperuit, quoniam à patre (caput enim Christi Deus, inquit Paulus) pōtremas sustinens passionem, nunquam separatus est, nec ab eius gloria & honore discessit, quod esset caput detegere. Nec vestimenta scidit, quoniam eius sacratissima caro, nec clibano omnium tribulationum ardens, nec cruci affixa, nec sepulta, se vnquam abscidit: semper enim diuinitas cum ea hypostaticè vnità adfuit, & in æternum aderit. nam quod semel assumpsit nunquam dimisit. Corpus autem vestimentum animæ, frequentissimè in sacris literis appellari, sæpe iam probauimus. Neq; mortui domum ingressus: nam etsi omnium nostrum peccata portauerit, & cum publicanis & peccatoribus conuersatus fuerit, nunquam labe peccati pollutus fuit, quia dominum vitæ & mortis, domus contagij neutiquam lædere potuit: sed sanctus semper fuit à sanctis nunquam egrediens. Et virginem denique vxorem duxit, Ecclesiam nempe sanctam, gloriosam, non habentem rugam neq; maculam, in sacro fonte baptismatis, ipsa niue candida, candidiorem efficiendo: Synagogam, vt meretricem sordidam à patre æterno repudiatam negligens. equidem libellus repudij in figurā huius derelictionis Synagogæ permissus fuit. Hæc autem primum in capite nempe Christo, secundò autem in pontificibus, id est, Episcopis eius principalibus membris, adumbrata fuerunt. Hi enim nunquam detegere caput debent, hoc est, à mente & intentione pro cura officij sui, Christi honorem & gloriam dimouere, sed se omniaq; sua bona, pro ea tuenda postremis periculis exponere, more serpentium, qui seipos intorquendo, instantē periculo caput intra suos anfractus absconditissime reponūt. Vnde Dominus aliquando dicebat: Estote prudentes sicut serpentes: Ecclesie siquidem caput Christus est, vt docet B. Paulus. Nec vestes dilacerare debet super mortuū: quoniam integris virtutibus (quæ vestes vitæ sunt) ornatī semper, omnibus conspicui in Ecclesia Dei incedere debent, vt in altissimo mote positi, nec eas vel in minimo distrupere. In singulis autem actionibus proprioq; vitæ habitu, sic se debent gerere, quod nec leuem suspensionem peccati generent: tantum abest, vt illud admittant. Hoc autem admonet Dominus,

quoniam imitatione Christi Iesu, cum peccatoribus, qui in grege suo fuerint, lucrandi eos gratia, conuersari debent: & præsentem serpente, & instante, morsum fugere, & pice se obtendente, ab ea non infici, strenuissimi Christi militis est, qualem pontificem quemque desiderat Dominus. Atque hoc est, domum mortui non ingredi, scilicet eius peccatis non contaminari. Et quod amplius est, si peccator hæresis fuerit, quo fides deperditur: unde Deus pater omnino, & non solum per charitatem eicitur, & mater Ecclesia inobedientia læditur: Huic enim morbo se pontifex opponens (de patre æternò & matre Ecclesia mortuis in animabus illorum intelligens) prius vitam amittat, quàm è sanctis egrediatur, id est, quàm fidei sanctitatem & religionem; tactu illorum contaminatus, relinquat. Demùm iam, quoniam prælatus omni cura, & studio gregè sibi commissum in simplicitate & puritate veræ & catholicæ fidei seruare, & promouere pro officio debet: & quoad fieri possit ad candorem cum vitæ, quem in baptismo promisit, adducere conari, (quæ virginis, quam Deus adamat, ornamenta sunt) virginem puellam in uxorem ducere hinc præmonebatur. Quod beatus Paulus in propria persona explicans, Corinthios quos illi Dominus crediderat, alloquens dicit: Despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Unde hinc dignitates has ambientes, ad quid anhelent discant, & simul qui ipsi præfecti sunt, quanto conatu oneri vehendo, humeros submittere debeant.

Loquutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. Si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus, omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo. Vescetur tamen panibus, qui offeruntur in sanctuario, ita duntaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare quia maculam habet: Et contaminare non debet sanctuarium meum: Ego Dominus, qui sanctifico eos. Loquutus est ergo Moyses ad Aaron & filios eius, Et ad omnem Israel cuncta, quæ sibi fuerant imperata.

ITA natura comparatum est, ut cum corpus anime tabernaculum, receptaculum, ac vas, & instrumentum quoddam sit, pro eius dignitate, pulchritudine, aut deformitate, ut eius proœmium & symbolum dispositum, frequentius cernatur; homini domus, & arti instrumentum, & domino seruus denique respondens. Unde omnium opifex Dominus, in homine suam architecturam prospiciens, rudibus & infantibus pannis agentibus, corporum vitijs, animarum maculas & peccata significabat. Ac proinde diuinæ sapientiæ cognitionem, & omnem vitæ candorem in sacerdotibus populi ducibus, in huius sæculi militia exoptans, defectibus corporis hinc enarratis notatos, à dignitate sacerdotali coercet: & quod eius item præsentia, ut ipsius secretorum creditores, & cultus sui ministri, quotidie comparere debeant, & mundos ac purificatos pœnitentiæ cultura velit: & tales denique, quod nec ipsum ad nauseam, nec populum ad horrorem prouocet. Primum ergo, cæcum, lippum, aut albuginem in oculis patientem, fungi sacerdotio prohibebat: quoniam legis & integram voluntatis Dei cognitionem, quam oculi significant, amat: & Ecclesiasticæ disciplinæ ignorantia in sacerdotibus omnino respuit. Ob quod non solum cæcum, qui obtenebratos penitus habet oculos, sed & lippum aut albugine cæcutientem, qui eos, qui in superficie & sensu externo sapientiæ diuinæ scientiam aut operationem, & vitæ actionem, ut hypocritæ tantum habeant, à suo ministerio excludit. Etenim oculi perspicui, mentis intelligentiam significant aprissima similitudine: nam ut sol oculus mundi positus, tenebras excutit, & veros colores apparere facit, & corporales hominis oculi obscuritatibus fugatis, rerum differentias, & colores veros discernunt: ita mens intelligentia & rerum cognitione, & errores excutit, & sinceram veritatem discussam amplectitur. Unde & Deum omnipotentem, qui totius sapientiæ fons perennis existit, B. Iacobus

B. Iacobus oculum & patrem luminum, id est, oculorum mundi, maiorum scilicet, solis & lunæ appellauit. Deinde ad concinnitatem fidei & operum respiciens, claudum, & fractum pedem, aut manum habentem reijcit: nam claudi erant qui cum lege erroris Baal sequebantur, & eodem iure, qui Euangeliū obtendentes, suos errores sequuntur, ut hæretici & Iudæi nostro æuo. Fractum autem habent pedem, qui integram Christianam cognitionem agendorum habentes, studio & affectu sic operandi carent, à vehementiori sensu perturbante fracti: ut fractam manum habentes, qui ut cognoscunt, atque adeo instructi sunt, non operantur. Eos præterea qui nasum paruum, grandem, aut tortum, & ad uncum haberent, suo ministerio non acceptabat. Equidem vult Dominus sacerdotem sagacem, & rerum agendarum discretione prudentem; & sic ad suum officium & diuinum ministerium se accingentem, ut boni odoris Domino placendo, semper esse procuret: quorum symbolum est nasus inter aures & oculos constitutus. & sagacitatem signat: quod vniuscuiusque rei odore statim exploret, & prius sentiat, quàm inspexerit. acceptationem verò diuinam, ex suauitate qua optimos quosque odores amplectitur, notat: ut exasperationem, graueolentium fuga. Sic enim illud Scriptura docet, de sacrificio Noë, dicens: Odoratus est Dominus odorem suauitatis: hoc est, sacrificia quæ vir ille sanctus Deo obtulerat, grata illi fuerunt. Istud verò sanctus David, quod cum sui vindicationem Dominus fecerat, puniendo eos qui ipsum exasperauerant, his verbis docet: Et ascendit fumus de naribus eius. Hinc igitur Dominus eos, qui ex diuinis institutis, actiones tantum, quæ ipsis placent, probant, & quæ sui intellectus examini consentiunt, reliqua negligentes, non acceptat: quoniam paruum nasum habent, ut nec illos qui omnia tam bona, quàm mala, ut se offerunt, (quia absque discrimine omnia probant) amplectuntur. Hi quidem magnum nasum habent, ut illi, quibus crimina & peccata tantum placent, ad uncum, & tortum: Quos omnes in sacerdotium Dominus non admittebat: quia nunquam talium sacrificia, & Missarum celebrationem ex parte offerentium, Deo placere poterunt. Gibbus præterea à sacerdotali dignitate reijciebatur: quod eum significet, qui cum sarcina peccatorum oneratus incedat, delicta & peccata, atque errores suos non intelligat, ut pote, qui non videat, quod suæ mantice in tergo est. item gibba, indicium futurorum à sapientibus mundi portendebat. Unde Domiciani aruspices (ut à Pierio in Hieroglyphicis refertur) gibbam per somnium sibi visam, interpretati sunt, in suæ sententiæ commendationem. Quare cum prudentia, prouidentia sit, symbolum prudentiæ huius sæculi ponitur, & astutos homines, & negotiosos huius vitæ significat. Unde clarè vides rationem, qua à suo altari, huiusmodi repellebat. Scabiosos item, & qui impetiginem paterentur, etiam ab altaris ministerio coercerentur: per quos non solum intelligit eos, qui sensu externo literæ contenti, intellectum absconditum negligebat, sed etiam eos, qui caeremonijs omnino intenti, ut hypocritæ, rebus cor & animum non applicant, aliàs cupiditatibus pleni, ob idque impetiginem dicuntur pati, quæ in superficie impetu, à quo habet nomen, pruriens, corpus squamosum reddit, ipsumque dehonestat. & tandem herniosos homines, qui intestina in sacculum testiculos ambientem, dilapsa habent, excludit; quia eos significabant, qui omnium obscenorum cupiditatibus pleni sint, & ex se omnia stercorea peccatorum egerat: qui sic agentes Dei beneuolentiam nullatenus captare poterunt, quod officij sacerdotum est. Hos tamen omnes vesci panibus oblati concedit: docens proculdubio, peculiari institutione eos indigere sacerdotum, ut à tenebris errorum & lapsibus vitæ tam importunis, eorum disciplina & exhortatione eruerentur. quod erat panibus oblatis vesci. Vbi planè vides, non hos ob notas corporis à suo altari abiectis, sed propter errores mentis, & animæ radicata peccata. Quod & apertius docet, cum dicit: Ego Dominus, qui sanctifico vos. quasi dicat: accedentes ad altare meum specialiter sanctifico, sanctitatis & gratiæ nouis donis cumulando. Qui ergo id efficiam, & eandem sanctitatem vos consequemini eisdem peccatis & erroribus pleni, repugnantes? minimè sanè. & item quando hos quos vesci panibus oblatis concedit, ab ingressu sanctuarij coercet, rationem subiiciens; ne scilicet ipsum polluant, & contaminent: Quia maculam, inquit, habent. Non autem corporis, sed animæ macula, sanctuarium contaminabatur.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

Quintus quoque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad Aaron, & ad filios eius, ut caueant ab his, quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus. dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus.

HABITO de dignitate sacerdotum sermone, consequens erat, ut de oblationis eorum vsu etiam haberetur, deq; ratione eorum quæ offerenda erant, quæ hoc capite Dominus disponit. Lex ergo vsus Domino oblatorum respiciens erga sacerdotem, primum in genere quamcunque profanam, immundam, & iniustam distractionem, sub graui comminatione prohibet, dicens: Ego Dominus, scilicet, qui grauius animaduertero in eos, qui secus fecerint. Deinde in specie omnibus sacerdotibus ab Aarone vsque ad minimum sacerdotem per omnem eius posteritatem præcipit, ne immundi & impuri sacrificijs vefantur: comminatione, deterrrens aliter facientes, sublationis è populo. In cuius testimoniũ subdit: Ego sum Dominus, scilicet fidelis, & verax, qui meas comminationes non frustrabo. Priorem partem commendat Dominus, quod nomen sanctificatorum, consecratorum, ea ratione contaminent, & polluant: iniusta enim attritatio, & acceptio oblationis, cum profana sit, oblationem ipsam summopere profanat, cum iniuste & irreuerenter, ac si res profana esset, eam contrectet. Polluunt ergo huiusmodi nomen sanctificatorum. Cuius sceleris poenam duo filij Heli, Ophni & Phinees senserunt: qui, dum carnes oblatae coquerentur, mittentes in ollam fuscinulam tridentem, quantum leuabant, sacerdoti separabant: imò & inuitis immolantibus, partem carnis crudæ, antequam adoleretur adipes tollebant. ob quod à Philistæis mortui sunt, quando arca Domini capta fuit. Posteriores verò, quod Domino cõsecrata & oblata sint, veluti cibi & epulæ eius mensæ expositæ: quare omni puritate & munditia nitentes. Qui ergo immunditia & peccato ad eos accederet, ipsisq; vefceretur, eas & Dominum simul negligeret, & parui faceret: Vnde & læsa maiestatis reus, poena capitis iustissime plectendus veniebat, quàm, mortem animæ perpetuam in inferno, iam significare, diximus. Ecce legem, vide iam spiritum. Latius supra ostensum est, omnia sacrificia animalium, sacrificium Christi cruentum in cruce significasse: & nuper visum est sacrificium eiusdem Domini incruentum in celebratione Missæ, panum propositionis oblationem figurasse, ut oblatio illa Melchisedec sacerdotis. Quapropter vsus oblatorum hoc loco statim subnectens, proculdubio mysterium sacrosanctæ Eucharistiæ, ad eamq; legitimum accessum, hinc à longè designauit. De qua re duo docet: alterum est, mysterium huius sanctissimi Sacramenti, sacerdotibus tantum reseruatum, contra hæreticorum insaniam, cuiuslibet è plebe eius administrationis & tractationis, copiã faciendum. Etenim si consecratorum, & sanctificatorũ Domino, quæ vmbra & figura erant, tractatio & ministratio solis sacerdotibus erat demandata, quis sanæ mentis, veritatem & corpus, vbi tota dignitas & sanctificatio est, profanis committet? nemo profecto nisi hæreticus, qui compulsus est negare Scripturam, plectentem Osiã, quod laicus & profanus arcæ Domini ruinam minitanti, humeros supposuisset. Est ergo officium hoc sacerdotum munus: quibus præcipitur hoc loco, ut sanctè & purè res sacras tractent, & non profanè: ne ex suo irreuerenti vsu contaminent & polluant nomen Iesu Christi ibi contenti, & scandalo & offendiculo populo sint ad non timendum Deum. Deinde accessus ad hoc sanctissimum Sacramentum, purus & mundus & absque labe omnis peccati præcipitur, sub poena, quod peribit de populo coram Domino, id est, mortem æternam incurret, ut interpres Scripturæ B. Paulus dixit: Iudicium sibi manducabit, & bibet: & rursus, ob defectum puritatis & mundiciæ, dormijssè multos, hoc est, mortuos esse asseuerat. Oportet ergo se prius diligenter sacerdotem probare, quàm ad sacrum mysterium conficiendum, & sumendum accedat.

Homo 55

Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his, quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egredietur semen quasi coitus, & qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cuius tactus est sordidus, immundus erit vsque ad vesperum, & non vescetur ijs, quæ sanctificata sunt: sed cum lauerit carnem suam aqua, & occubuerit sol, tunc mundus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est. Morticinium & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus, custodiant præcepta mea, & non subiaceant peccato; & moriantur in sanctuario cum polluerint illud. Ego Dominus, qui sanctifico vos.

DISPOSITA debita sacerdotum accessione ad tam mirabile Sacramentum, sub eadem legis pædagogia, totius Ecclesiæ vniuersalis habitum, quo ipsum reuereri, colorere, & adorare fumentes debeant, aperte obumbrat. Nam aliàs quorsum tanta cura de munditia & puritate manducantium oblata & sacrificata, quæ cum corporalia essent, corporis munditiam & dispositionem tantum requirerent? est ergo hic sub tegumento manducationis Deo sanctificata, esus sacratissimi corporis Christi Iesu, in Sacramento sancto Eucharistiæ reconditus, & adumbratus. Quod & rerum consequentia docet: nam ab oblatione panum propositionis, qui aperte panem cælestè sanctissimæ Eucharistiæ significarunt, ad dignum esum immolatorum sermonem transtulit. De ipso igitur differens, Ecclesiam suam indignæ accessionis ad hoc Sacramentum admonet, peccatorum genera, quæ eam commaculant, detestando: ut ad dignam quo ad fieri possit, mediante gratiæ facultate à Deo data, pro humana fragilitate præparentur. Cui rei etiam manifesto argumento suffragatur: quoniam familiam Aaron, ad immolatorum esum instruit, quæ domum & familiam Christi, cuius Aaron personam sustinebat, manifestè significauit. Familia autem Christi & domus eius spõsa sancta & catholica Ecclesia est. Igitur cum familia, duobus generibus personarum constet, & filijs ac posteris ex capite domus per propaginè descendètib; & ex cæteris, qui ad re eius conficiendã & augendã pertinent, de omnibus differit. Statuit ergo de prioribus, immolatis aut oblatis vefci nõ posse leprosum, nec seminfluentè, donec sanetur: deinde immundũ super mortuũ, id est, ex contactu illius qui fuerit immundus, ex cõtractu mortui: tantũ abest, ut qui tetigerit mortuũ vefci possit; à sanctificatorũ vsu excludit, cũ his, qui patiũtur seminis fluxu ex coitu: & qui tetigerit reptile, aut aliquid ex cuius tactu, iuxta ea quæ supra disposita sunt, sordidus & pollutus euaderet: & tadè eos qui cadauer, aut à feris disceptum comederint: nam talium esus necessariò edentes polluebat. Primò ergo eos, qui in manifesto crimine sunt cõceter, & à legitimo accessu ad Eucharistiæ Sacramentum remouet, ut sunt leprosi, id est, qui cooperiti peccatis more gentium viuentes, quas per leproso potissimum intelligere diximus; & hæretici atque Iudæi, qui apertum bellum cum Christo gerunt, eius fidem negando: & Ecclesiæ iugum illi excutiendo, hi verò oppugnando verbis inanibus propriæ dementiæ & suggestionum antiqui impostoris, animam iuxta eius placita effutiendo: vnde seminflui appositè nominantur. Horum ergo impudentiam Dominus præuidens, eos donec sanentur, & in saniores mentem redeant, à sua mensa excludit, recepturum tamen sanos pollicendo. Secundo loco indignos iudicat, qui tactu immunditiam contraxerint, & vaniloquos, assentatores, scurras, qui nemini parcunt, dum lepidè dicant, & ut mundo blandiantur; ex officio Dominum exasperat; & ut astantium cachinnos excitet, se in æternas miseras detrudere non reformidant. Hi omnes, & qui voluptatum tactus, lenocinijs verborum, captatores existunt, ob quod seminis coitus emissores, quandoquidem non alterius rei gratia loquuntur, seminflui appellantur. Quibus penitentiam iniungit: quia peccatum in voluntatè est, quod penitentia, & dolore excutiendũ est; & non crant in errore intellectus, ut gentes leprose Iudæi, atq; hæretici fluxum seminis patientes, quos sanari etiã prius in mente vult, quàm recipiat: & bene nota, quid de posteris & descendantibus ab Aaron sermonem habens, inter eos bene recenset leproso rum nomine, in amplitudinem sanè & maiestatem Ecclesiæ fideiq; Christianæ, docendo quotquot sub cælo agunt nationes, à veritate fidei Dei discessisse. Ut per viam Cain in principio factum est: deinde post dilu-

post diluuium per filios nequam Noë, & post ascensionem Christi ad cælos per Mahumetum: is enim ex marre Christiana, & patre gentili, diabolico impletus spiritu, facile suafu Sergij hæretici, ex Euangelio & Lege miscellaneam quandam faciens, libertatem carnis sequutus, auctorem se nouæ sectæ religionis fecit. Quem, quos Mauros nunc appellamus, sequuti sunt, & etiam Tartari, & Scythæ contra religionem Christianam insurgentes: Hi quippe cum Mahumetis pacti, vt vnà in Christi Ecclesiam bello iruerent, eandem sectam sunt professi, qui tantum, ex prædicatione B. Pauli & aliorum Apostolorum, quiq; ipsum comitati sunt, gentiles his orbis partibus remanserunt. Sed ad pænitentes redeundo, tempus pænitentia præscribit vsq; ad vesperum & occasum Solis, & aqua lachrymarum, saltem cordis, eius substantiam designat. Quoniam occasus solis, mors scilicet Christi redemptoris nostri, quæ ad vesperum fuit, necessaria semper ad remissionem fuit: Quare pænitentia semper, expectandus erat & petendus, vt fide Christi passuri, veniam peccatorum consequerentur. & qui ita mundum se præstiterit, sanctificatis, inquit, vescetur, quia panis, aut cibus illius est: Etenim sacrosantum Eucharistia Sacramentum, sanctificatis illis figuratum, panis & cibus in vitam spiritualem Christianis absque peccato sumentibus est: dicente ipsemet Domino: Caro mea verè est cibus: & rursus: Ego sum panis, qui de cælo descendi, alijs mors est & venenum: Nã iudicium sibi manducant & bibunt. Tertio loco indignos tali cibo pronunciat eos, qui morticinum, hoc est, ex se sponte mortuum aut à bestia dilaceratum comedunt: id est, qui non ex fragilitate & contagio prauorum, ignorantis quoquã pacto, & incauti, peccata contrahunt, vt præcedentes, sed scientes, & ex malitia mala perpetrant: Huiusmodi enim, vt qui ex intento & proposito terrenis rebus cor infectum habeant, escis spiritalibus, & supercælestibus, indignos omnino & pollutos se præbuerunt. Quibus non pænitentiam, sed reuerentiam intimat, dicendo: Ego sum Dominus, quasi dicat: qui in escam vobis veram animæ, & cibum, in mysterio Sacramenti altaris, me aliquando futurum polliceor. Quod si Dominus sum, & sanctus sum: Videte, qua impudencia & irreuerentia, ne dicam vilipendio, obscænos, turpes, & pollutos vos cognoscetes, me edere præsumatis: Præterea cum posteritate Aaron sermonem finiens, vt ad Moysen cum conuertendo, omnibus enumeratis, desitionem à peccatis initio exigat, fugamque seu definitum propositum in futurum cauendi per custodiam præceptorum decalogi, quibus sua voluntas nobis propalata est: ne subiacentes peccato, moriantur in sanctuario; id est, vitam quaerentes, mortem sibi consciscant animarum, polluentes sanctuariu, id est, altare Domini, in quo ipsamet sanctitas substantialiter existit, vniuersus nempe, Dei Filius, cum ea maiestate gloriæ, qua ad dexteram Patris residet. Vnde subdit: Ego Dominus, qui sanctifico vos, id est, qui volo vos sanctos esse; & qui mea gratia, & misericordiæ largitate puritatem & sanctitatem vobis præbeo, parũ est: sed qui homo factus, sapientiam Patris vobis inuulgauit, qui mortuus pro vestra redemptione, & resurgens pro vestra iustificatione, & gloriosus pro vestra in gratia sustentatione, hic sub specie panis vestram amicitiam semper conciliare decreui: atque hæc omnia ob vestram sanctificationem. Videte, quàm exules & à peccato alieni ad me accedere debeatis: Vbi disce & alta mente repone: non puritatem, munditiam, candoris dignitatem ab accidentibus positiuè exaggerando requirere, vt scrupulis sanè obuiaret, qui insurgeret, animam premendo; scilicet si ad eam dignitatem accessi, si mensuram requisitæ pænitentia attingi, & reuerentia mensuram æquauit: quæ miserrimè animos horum discruciant: sed negatiuè, vt diligentia pænitentia adhibita, absq; conscientia peccati accederent. Equidem peccata sunt, quæ Dominus odit, & quæ importunissimè post primam Adæ præuocationem, Dei honorem oppugnant. Quod præuides Dominus, germina hæc, quæ ex illa prima præuocatione pullulauerant: & eius grauitatem explicando, terram animæ, spinas Adamo germinaturam, sub maledictione corporalis terre indixit: & Sapiens ad hoc alludens dixit, Spinas in manu tumulenti nasci, quia omnes eius actiones sceleribus plenæ sunt. Tumulentus autem omnis homo est sibi fidens, & qui absq; Dei gratia agere præsumit. Verum, quoniam legis & gratia Dei cultura, fructus operum Dei mentis reddere valeret, quod hos non proferat, queritur Dominus per suum Prophetam, dicens: Ex cultura vineæ suæ expectasse vuas, fecisse autem labruscas, id est, peccata. Vnde Dominus noster Iesus Christus, qui nostra peccata super caput suum expianda susceperat, factatissimum suum caput spinea corona confixum habuit. Prima ergo cura in

Iohan. 6.

1. Cor. 11.

Genes. 3.

Esaï. 5.

cura in hoc ponenda est, vt purgata legitime conscientia ab omni labe peccati, quod Dei gratiam oppugnet, reuerenter Christianus & cõfidenter ad mensam huius cælestis panis accedat. Sed vrgebis: cur edetibus morticinum & captum à bestia, quos ex malitia peccare diximus, non iniungatur pænitentia, sicut præcedentibus? Proculdubio, vt ab hoc genere peccati homines reuocaret, difficultatem cõsequendi veniam ex parte hominis insinuando. Non enim fragilitatem, aut ignorantiam obtendere potest, sed tantum malitiam, quæ peccatum accusat. Atqui quoniam totum negotium misericordiæ diuinæ est, pænitentia media, nec pænitentia, nec holocausti pro his in lege meminit: Quod explicans B. Paulus, dixit: Voluntariè peccantibus nõ relinquitur hostia pro peccato; id est, in lege non fuit signata, in huius peccati abominationem.

Omnis alienigena non comedet de sanctificatis. Inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescetur ex eis. Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, ij comedent ex eis. Si filia sacerdotis cuiuslibet ex populo nupta fuerit, de ijs, quæ sanctificata sunt, vt de primitijs non vescetur: sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reuersa fuerit ad domum patris sui, sicut puella consueuerat, aletur cibus patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

DE ea iam parte familiæ differens, quæ rem sacerdotis tractabat, eiq; seruebat, alienigenam, inquilinum, mercenarium, & filiam eiusdem nuptam viro ex aliena tribu in domo viri manentem, ab esu sanctificatorum coërcet: tantum copiã faciens seruo empto proprio sacerdotis ære, & vernaculo nato & enutrito in eius domo, atq; filia, quando vidua aut repudiata absq; liberis in domum patris redibat. In enim omnes, quibus communicatio sanctorum prohibebatur, sui iuris erant, & præceptis ac legibus sacerdotis minime ascripti: quare cum nec doctrinæ sacerdotis, nec institutioni essent subiecti, consequens est vt alieni essent, & ea propter esui sanctificatoru inepti. Inquilinus quippe, qui completo sexennio exire de domo nolebat, perforata aure in famulatum manebat, vsque ad annum iubilæi, in quo donandus libertate erat. Quã ob rem in spem hanc libertatis, sua omnia dirigens, propria vtilitatis causa in domo versabatur, nec si domus peruerteretur, illi curæ erat, tanquam in alieno habitanti, & commoranti. Mercenarius verò lucto & mercede tantum ductus, qui completo sexennio asserendus erat libertate, sua primùm curabat, per singulos dies migrare sperans: vnde ille inconstans, iste autem avari personam sustinebat. quapropter alienigenas, & non de domo sacerdotali illos appellat. Filia autem sacerdotis alienæ tribus viro contra legem nupta, erroribus sui viri & moribus peruersa præsumebatur: quapropter quandiu illius erat, esu sanctificatorum indigna iudicabatur, & si vidua cum liberis rediret, quia errorum pignora, nempe filios relinqueret, qui paternis mores ordinariè sequuntur: vt eleganter quidam dixit: Qui viret in folijs, venit à radicibus humor; Et patrum in gnatos veniunt cum semine mores. Seruis autem natis in domo, & qui pretio à sacerdote emptus esset, iuri sacerdoti constrictis, quod legi doctrinæ eiusdem stabiles, & morum institutione integri essent, ac sic sanctificati, esibus sanctificatorum iure mittebantur. Ecce legem, sub qua postquam peccata explosit Dominus, quibus onusti accedentes ipsum irritarent, habitum degentium in sua Ecclesia, qui præparati & dispositi, & impræparati etiam ad se, in Sacramento altaris accederent, explicat. Alienigenas ergo, & mensæ tanti Sacramenti indignos, ex defectu præparationis censet inquilinum, & mercenarium, hoc est, omnes qui in Ecclesia agentes, de eiusdem obedientia dubitent; & omnes eos, qui lucri tantum gratia in ea versentur, cum his qui cum errore fidei extraneo in ea degant, interim quod eo non videntur. Etenim Sacramento Baptismi, aditus ad fidem & Ecclesiam præstat: vnde ianua & Sacramentum fidei appellatur, quia eo Christianus discernitur. At Sacramentum sanctissimi Eucharistia sumptione, fides protestatur. Vnde gratiam cõfert, qua eadem stabilitur magis, augetur, & roboratur: vnde & Sacramentum protestationis fidei cõtra pusillanimitatem & timiditatem pusillorum meritò dicitur. Quapropter inobediencia sacerdotis, hoc est, Ecclesia dubitans, & qui in eius obtemperationem, tanquam in fidei anchoram, non se reiecerit, huius Sacramenti accessu indignus est, & infidelitatis se arguere tenetur. Est quippe Ecclesia catholica cum suo capite Pon-

Tertullianus de corona militis Christi 2.

Hebr. 11.

Exod. 22.

Boetius:

pite Pötifice Romano, domus & schola veritatis, vipote quæ doctore veritatis, nempe Spiritu sanctum magistrum habeat, quæ Dñs Iesus Christus eidem promissit, dicens: Spiritus sanctus, qui à Patre procedit, ille docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixerò vobis. Loquitur autem Apostolus, qui in Ecclesia tunc referebat. Quod & opere compleuit, cum die Pentecostes linguis igneis super eos apparuit; vt qui per eos veritatem amore diuino succensam, loquutus erat. Et rursus solitudinem suæ absentiae corporalis leuans Dominus, Ecclesiae suæ dixit: Alium paraclitum mittet Pater in nomine meo, qui maneat vobiscum in æternum. Nec non & eidem suam assistentiam pollicitus est, dicens: Vbicunque fuerint duo, vel tres vestrum congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et iterum: Ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem sæculi. Vnde B. Paulus columnam, & firmamentum veritatis eam appellauit. Quapropter, quibus suggestiones daemonis, fidei concussione & turbationem tentarunt, non est aliud consulendum, quam Ecclesiae matri se credentes, eius institutis, & doctrinis obtemperando affueant, & definito animo, in opposito illius quod diabolus suggerit, mille vitas potius protestando perdere cum Dei adiutorio, quam ab ea veritate discedere proponant. Et hanc obedientiae firmitate docet nos Dominus, inquitilium sacerdotis à sui altaris mensa excludendo. Per mercenarium autem, omnes eos à digna communionem reicit, qui rebus huius sæculi subiecti, non alia quam terrestria anhelant, quia ea suspiciunt & adorant. Vnde B. Paulus dixit: Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hereditatem in regno Dei: & quoniam auaritia, quæ est cupiditas possidendi infinita, atque insatiabilis ministra rerum terrestrium, animum in seruitutem redigens, & omnium vitiorum mater: appositissime per mercenarium (qui non aliud, quam mercedem curat, cuius gratia in seruitutem se subegit) omnes qui ad spiritualia & caelestia animum non erigunt, hanc significantur. Animi ergo elevationem ad caelestia hoc est, ad Christum in Sacramento sancto Eucharistiae exilitem redemptorem & saluatorem omnium, cum animi accensione per charitatem, & eiusdem erectione per spem, ad ipsum accedentibus requirit. Denique eos omnes, qui errore fidei laborauerint, in vniuersum à sua mensa coercet; hæreticos specialius intelligens per filiam sacerdotis nuptam extraneo, scilicet in fide: ij; equidem etiam in Ecclesia sint, quia baptizati, & sic sacerdotis filij; tamen qui contra Ecclesiae præceptum, eiusque constitutionem & doctrinam, alteri viro, nempe diabolo se tradiderunt, eius errores sequendo. Quod notans Dominus subdit, omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem: nam interim quod memorati in suis erroribus, vt alienigenæ manent, inepti sunt mensæ Domini, donec videntur, & ab eis desistant. Atque ad hanc legem alludens B. Paulus, matrimonium cum infideli contractum cum contumelia creatoris dirimit: Secus autem, si in fidei sinceritate, sanctè & castè sinat eam viuere: Nam ita bonæ spei semper erit mulier conuertendi virum infidelem, vt fideliter, sanctè & castè viuendo, amplifcet Ecclesia, quod est finis matrimonij. Exclusis peccatis, & prauis habitibus impediētibus dignam sumptionem, duo exigunt Dominus ab ijs, qui dignè ad suam mensam accedere volunt: integritatem fidei in domo sacerdotis, id est, sub obedientia matris Ecclesiae: & animum definitum, iuxta eius doctrinam, & institutionem viuendi. Prius per emptum, are & pretio sacerdotis ipsius intelligit. Non enim (inquit B. Petrus) corruptibilibus auro & argento redempti estis, sed pretioso sanguine, quasi immaculati agni Christi. Sacerdos enim maximus in lege Christum referebat, qui suo sanguine nos empturus erat, & ipsam item Ecclesiam cuius caput existit per synedochem. Posterioris verò per vernaculum designat, in domo, id est, in Ecclesia natum, atque eius institutionibus & præceptis enutritum.

Qui comederit de sanctificationis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo, quod comedit, & dabit sacerdoti in sanctuarium: nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offeruntur Domino, ne fortè sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus, qui sanctifico eos.

PRÆSUPPONIT Dominus non eousque impudentiam hominum procedere posse, vt sponte, & conscio animo eius mandata transgrediatur: nam si corporalium parentum vo-

tum voluntatem, homo vsque adeo veneratur, vt si sciens & prudens iussa eorum non compleat, diuinæ iræ indignationem timeat, & ita non nisi audax & stupidus eam intrepidus violet: quantum æterni Patris venerari debet voluntate, & nõ nisi perterritus, eius transgressionis reum se inuenire, cum rescuerit: ob hanc igitur rem, transgressionis laterum legum reis ignorantibus, & non scientibus medetur. dicit ergo, eos, qui ignorantes sanctificata comederint contra sanctiones positas, teneri tantundem reddere, & vltra quintam eiusdem partem, & offerre sacerdoti in cultum sanctuarij: secus autem facientes, quod sanctificata ederent, quibus Dominus venerabatur, eiusque cultus extollebatur & agebatur, atque ita polluerent & profanarët, peccati impietatis in Deum penas sustinerent: Ecce pedagogiam: in mysterio autem reconditum erat: neminem ratione naturali ductum, Sacramenti sancti Eucharistiae secretum attingere posse, sed tantum fide, eius obsequijs, ceruicem sui intellectus subiugando, voluntatemque submitteudo: & rursus, discretionem huius spiritualis & caelestis cibi à corporalibus & terrenis. vtrumque autem indicat restitutio fieri iussa, in qua vltra integrum consecratum, superadditam quintam totius partem referri iubetur. Etenim ratio quantumuis ministerio sensuum suos neruos extendat, minimè cognitionem mysterij venabitur: quoniam scriptum est: ascendet homo ad cor altum, suam scilicet vim maximè iactans, & exaltabitur Deus. Neque præterea ad eam re vltos modos, organa, & instrumenta conuenientia habet: sensus quippe terrestres sunt caelestium omnino ignari: neque etiam oculis desig, neque auribus sentiri, neque odoratu inuestigari, neque gustu discerni, neque tactu palpari Christus Iesus noster in Sacramento quoque pasto potest. Quapropter necesse est, qui eum manducaturus est, id est, percepturus, & cogniturus, superaddere rationi suis sensibus subnixæ, quintam partem: hoc est, credere Dei verbum efficere id, quod significat, cum sacerdos dicit: Hoc est corpus meum, &c. quorum verborum vi id, quod erat panis, factum est corpus Christi, vt ipse met testatus est, dicendò: Ego sum panis viuus, qui de caelo descendi: complens quod de ipso à Iudæis, referente propheta, dictum fuerat: Mittamus lignum in panem eius, &c. præueniendo ea appellatione, id quod futurum erat. Dicitur autem fides sermoque diuinus quinta pars, quoniam toti illi, id est, rationem cum quinque sensibus, quod ad cognitionem mysterij nõ valebat, in cognitionis diuinorum ministerium, loco quinque sensuum, diuinitus fides suffecta est. ob quod numeri eorum nomen etiam sortita: Atqui quoniam diuino hoc baculo & ministerio; à Christo Iesu summo sacerdote accepto, cognitio tanti mysterij ignorantia homini aduenit, sua est: atque inde ipsi accepta semper referenda: ob quod summo sacerdoti in sanctuarium, id est, in sanctitatis culturam, hanc reddi præcipitur. Docetur præterea, discretio huius caelestis cibi ab alijs corporalibus, qua discretione ad ipsum accedere oportet, fidei functione semper viuendo. Nam ob id à cognitione sensibilium, ad spiritualium transijt, vt in diuinis mysterijs, vt pote iam suæ ignorantiae & imbecillitatis sensus, eam sua ratione conuicti, vocem nõ habeant. Itaque posthabitis eorum terrestribus obiectis, caelestia tantum, & quæ nobis fides subministrat, contemplemur: nec sensus rationi suggerens, panem esse quod videtur, tangitur, & sentitur, audiatur, magistra caelestium fide docente, tantum esse apparentiam panis, sub eaque tanquam diuinis pellibus Christum Iesum redemptorem nostrum, immortalè iam & gloriosum, vt ad dexteram Patris residet, contineri. Et quoniam ad panem hunc caelestem, à terrestri discernendum, fides vice sensuum, intellectui hominis deseruit, hinc numero eorum nomen accepit, & quinta pars nuncupatur. Quod summi regis, ac principis conuiuii, Christi nempe Iesu, præuidens Sapiens, & ad huc locum alludens, aliquando dixit: Cũ sederis, vt comedas eum principe, diligenter attende quæ posita sunt ante te. Etenim cum ipse Dñs cubus sit, simul & coniuans est, qui se manducantibus dat spiritum caelestis pinguedinis, & hoc est, quod subdit: Ego Dñs sanctificans eos, id est, qui cum cubus sim, simul ipsemet Dñs & gloriæ princeps accedentes sanctificans sum.

Loquutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loqueret ad Aaron & filios eius, & ad omnes filios Israel, dicesque ad eos: Homo de domo Israel, & de aduenis, qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota soluens, vel sponte offerens, quicquid illud obtulerit in holocaustum Domini, vt offeratur per vos, masculus immaculatus erit, ex bobus, ex ouibus, & ex capris. Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

E

OBLATIO-

OBLATIONES, quæ fontem sanctitatis, imò ipsammet sanctitatē, Christum nempe in Sacramento sancto Eucharistiæ figurabāt, quāta puritate & sanctitate pollere debuissent iam explicat Dominus. Sed quoniam ut supra visum est, munditia & puritas immolatorum, puritatem & munditiam offerentiū testabantur: cūm omnium sua vota Domino reddentium, immaculatam vitam exoptet Dominus, potissimum tamen sacerdotum, quorū ministerio adducta, à plebe in Domini obsequium ipsi offerri & sanctificari volebat. Quod expressè hic Dominus reperit, postquam illius dixerit, ad reprimendam vinolētiām hæreticorum, cuilibet è populō fungēdi sacerdotis officio, copiam facientium. Volebat ergo quicquid in holocaustum esset adductū ex bobus, ovibus, capris, masculum esse & integrū, non orbatum membro, nec ex redūdantia aliqua materia monstruosum. (Hoc enim sonat immaculatum hoc loco,) aliās oblationi in eorum declaratur, quicquid ad soluendum debitū ex voto, quod quisq; promiserat, adduceret: siue sponte & voluntariē iuxta illud Regij vatis: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: siue ex necessitate, & vrgēte aliqua causa id emisisset. Nam de oblationibus ex debito civili factis, solū hic est sermo: quod ex ratione oblationis, quæ holocaustum est, constat. Hoc enim vitam perfectā eorum, qui totos se Deo consecrarent, quicquid mundi & carnis esset igne charitatis accēdendo, & absumendo, siue ex maioribus populi essent, & operadores virtutum, inter quos primum locum sacerdotes habēt, qui per boues significantur, siue ex ipsa plebe essent, per oves & capras designati: omnium igitur oblationem vult masculam, & integram esse: masculā, quia viriles animos fortes & constantes in his requirit, qui sic Dei obsequiis se deuouent, quales optabat Sapiens quando dixit: Virum fidelem quis inueniet? molles enim, effēminatos & more fœminarum instabiles, contempribiles sunt Domino, cūm pollicitis non perstent. Vnde B. Paulus Titum, quem in episcopum & sacerdotem euekerat, animabat & confortabat, magni animi semper esse iubendo, quando intimaret populo, quæ facere debuisset, ut sectatores bonorum operū Christi vestigia sequendo se exhiberet. ait enim: Hęc loquere, & exhortare & argue cū omni imperio, nemo te cōtemnat. Integrum deinde animal requirebat: qui ad vitæ integritatem, & virtutem omnem conantes expetebat, qui ex officio se Deo consecrauerant, & ceteros qui diuinæ assistentiæ & præsentia, se victuros promiserant, ita ut nec vitijs redundarent: quod mōstruositas ex superfluitate materię significabat: nec ab eo quod officium virtutis exigeret, deficerent: quod per defectū naturalis constitutionis, erat obumbratū. Equidem qui à virtutis mediocritate, ut cunq; excedendo, aut deficiendo aberrent, ad penitentiam exspectat Dñs, ut docet B. Paulus, dicendo: An ignoras quòd benignitas & longanimitas Dei ad penitentiam te adducit? quādo verò obdurati in malo perseuerant, eos itē in vita finit Dñs saepe, ut in exercitio virtutis bonis totiq; Ecclesiæ famularentur. Vnde & optimè notauit Nicolaus de Lira, licet animal monstruosum offerri in lege non liceret, preciū tamen eius sacerdoti offerre bene, ut eo domus Domini ruinosā repararetur, & quæ decidissent, re erigerentur.

Prou. 10.

ad Tim. 2.

Rom. 1.

Homo, qui obtulerit victimā pacificorum Domino, vel vota soluens, vel sponte offerens, tam de bobus quā de ovibus, immaculatū offeret, vt acceptabile sit, omnis macula non erit in eo. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut scabiem, aut impetiginem, nō offeretis Domino, nec adolebitis ex eo super altare Domini. Bouē & ovem aure & cauda amputatis voluntariē offerre potes, votum autem ex eis solui non potest. Omne animal, quod vel contritis, vel contusis, vel scictis, ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omninō non faciatis.

Et si tā sacerdotibus quā filiis Israel Dñs loquatur, ut ex initio capitis cōstat, quia de puritate hostiarū disponit, quas populus adducit, & sacerdotes ex officio offerunt: ad sacerdotes tamē ex intento sermo omnis dirigitur, quorū morū candorē, vitę sinceritatē & puritatē, per cōditiones, quas in hostijs desiderat, graphicè depingit. Quod ita esse ex eo primū patet, quod inter p̄sentationē, & oblationē, quæ eiusdē sit Dño, per manus sacerdotū distinguit: ut de hoc, postq; latius supra de populi oblatione tradidit, se deserturū insinuarēt. tū q̄a infra à quibus oblatio accipiēda sit disponit, & sacerdotū munus est: ut quos p̄ oblationū sinceritatē instituerat, à quib⁹ deberēt accipere ne cōtaminarētur, nullatenus

nullatenus præteriret. Atqui ex conditionibus hic descriptis, nō vi legis quæ iam cessauit, sed constitutione propria, Ecclesia plures obseruat excludendo à sacris ordinibus, mancos, claudos, qui non conuenientes cæremonias Missæ exercere possunt. & qui ita facie maculati sint, continuo morbo ut astantes fastidirent, & orbatos aliquo membro: cūm propter rei quæ exercetur maiestatem, & cultus diuini auctoritatem, qui propter similitudinem nauseam & ineptiam minueretur, atque deuotio populi restingeretur. tum propter integritatem, puritatem, & excellentiam personæ Domini nostri Iesū Christi, quam sacerdos Missam celebrando sustinet. Verū intellectu & spiritu rem considerando, videamus, quid Dominus Iesus à suis sacerdotibus requirat. Atque imprimis intelligentia diuini officij ad quod sacerdos assumptus est, & mysteriorum item quæ exercet. nam si consuetudini inferuicēdo tantū ea faciat, tepidus & negligens corā Deo semper apparebit: quorū alterū ex ore suo euomit Dominus: alterū verò maledictione sua ferit, dicendo: Maledictus homo; qui facit opus Dei negligenter: attentionem enim mouet intelligentia virtutis eorum quæ exercentur, quā priuatur ignorantes, qui per cæcū munus hic intelliguntur. Deinde animositatem ad virtutis exercitium, & ad vias Domini & itinera percurrenda, promptitudinē vult. Vnde Sapiens dicebat: Anima dissoluta esuriet; pacem nempe, & dona spiritus, quæ non accipiet, quia non operatur. & alibi: Væ dissolutis corde. Quos per suum Prophetam erigit Dominus, dicendo: Confortamini manus dissolutæ, &c. Operatores ergo vult Dominus suos sacerdotes, & non fractos manibus aut pedibus, quod per fractū munus significauit. Item odit Dominus in sacerdotibus cicatricem, pupulas, scabiem, impetiginem: quoniam qui vitijs vsq; ad cō fordidus est, ut notatus publicè sit, & quocunq; se vertat, suorum scelerum cicatricem ostēdet, qui ad altare Domini accedere audeat: & temeritate verbum Dei alijs euulgat: sanè diabolica. quos certos facit Dominus, se non respecturum vltra ad eorum sacrificium, nec accepturum placabile quid de manu eorum, in quantū, scilicet, ab ipsis procedit. & per Regium vatem: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Vnde Septuaginta loco cicatricis, abscisam linguam transfulerūti hoc nimirum significates. Præterea detractores, & proximorum insectatores tanquam pestilentēs, & contagiosos homines, ut qui pupulis & scabiē mordentur, in suo ministerio non vult Dominus, sed reijcit tanquam diuinæ iræ irritatores, qui Dei conciliatores cum populo, existerē debuissent. Desiderat ergo Dominus taciturnitatem modestam in sacerdotibus, & odit verbositatem & loquacitatem, quæ sine iniuria proximi exerceri non potest, & est morbus cōtagiosus, populi infectiuus. & à turpitudine libidinis maxime abhorret: vnde fornicatores adulteros respuit, qui impetu cōcupiscētiæ, ut equus & mulus quibus non est intellectus, voluptatis stimulis agūtur, ut qui impetiginem patiuntur, ad scarpendum impetuose instigantur. Amat ergo Dominus maxime castitatem in sacerdotibus, & ab omni vitio carnis omninō desiderat esse alienos. Præterea sacerdotes boni auditus, atq; optimæ prouidentia, & considerationis requirit Dominus. Ille autem aurij officio fungitur, qui ea audit, quæ ad suam salutem spiritualem & corporalem conferunt: quippe qui contra finem à natura constitutum auribus vtuntur, ut qui verbum Dei non audiunt, nec eius præceptis auditum præbent, sed turpibus atque inanibus eum implent, aures sanè non habent, quod significans, bouem aut ovem sine aure respuebat. Vult præterea eos bene prouidos: & tales se exhibent, qui futura conferentia acutè cernunt, impensius considerant: & quæ exigunt, comodè disponunt; ac prouident: In hanc enim functionem, prudentiam, & præsentionem quandam futuram, menti hominum insēuit omnium prouisor Deus. futura autem, quæ præsentia, prudentia debet efficere homo, & quasi iam insent ipsis prouidere, sunt: finis huius vitæ, eius residentia à Domino cordium scrutatore reposcenda, inferni carceres, qui impios & peccatores manent, & præmia ac gloriæ delicia, quæ bonis & iustis præparauit. Mortem autem reliqua memorata comitantem, cauda quæ finis animalis est, significat. Vnde munus sine cauda, bos esset siue ovis, reijciebat Dñs, Non meminuit aut capræ, quia sacerdotes instituit sub figura munerum, quorum est populū Dño conciliare: quod nō benefaciet quis peccator, quæ capra referebat. Ac proinde etiā huiusmodi animalia orbata, voluntariæ oblationi permittit, solutiuz autem voti, minimè: peccator enim, ut Dei gratiam & fauorē, quo à peccato exeat, & virtuti studeat, oblationibus labiorum, sacrificijs, & operibus pietatis, ac penitentiæ, negotiari debet. at qui ex officio, Dei omnipotentis

Apoc. 3.

Hier. 48.

Prou. 19.

Eccle. 2. Eclai. 35.

Malach. 1.

Psal. 49.

Psal. 119.

Offic. 14.

potentis & populi vt interstes ac conciliator existit, & ad hoc officium vti voto est astrictus, & qui ex voto professionis vitam suam Deo specialiter consecrarunt, atq; inde propiciam Deum sibi & populo semper conari oblationibus religiosae vite debeat, qui sine auditu & obedientia diuini verbi, & absque consideratione mortis, (quae omnes actiones dirigit & gubernat) debitum officij persoluent: minimè quidem. Vnde Sapiens vite institutionem memoria mortis anxie commendabat, dicendo: Memorare nouissima tua, & in eternum non peccabis. Quod consilium exercitus Dauid sanctus, in omnibus rebus huius saeculi, quantumuis perfectis & consumatis, finem considerans, latum mandatum Domini amplexus est, ipsiq; sic fideliter seruiuit. Tandem virtutis studiosos ita requirit Dominus sacrosacerdotes, vt generationis & propagationis eiusdem in populo, perquam fecundissimi sint: tantum abest, vt bonorum operum studium, ac legitima cura temporis occupandi in ipsis, remittatur. Quae nulla alia re aptius, quam per generationis carnalis principia designari potuerunt. Ideo animalia oblata, contritis, contusis, aut sectis testiculis non suscipit, nec offerri à populo vilo modo permittit. nam is equidem testiculis contritis & contusis agit, qui ita virilium actionum studium remittit, vt penè vir agnoscì non possit, paulatim suam virtutem contundendo, ac conterendo ratio ac deficiat. Oportet enim sacerdotem ita voluntatis diuinae complendae studiosum esse, vt cum Dauid sancto semper concinat: Anima autem mea exultabit in Domino, & delectabitur in salutare suo: & omnia ossa mea, id est, potentiae & vires, dicent Domino: Quis similis tibi? Sectus verò testiculis incedit, qui non praemeditatus, sed oblata occasione, à fastigio & dignitate virtutis cadit, & peccatum admittit; vt Dauid Bersabee inopinatus, non se continuit, sed ilico in amorem illius exarsit.

De manu alienigenae non offeretis panes Deo vestro, & quicquid aliud dare voluerit, quia polluta & maculata sunt omnia, non suscipietis ea.

NIHIŁ tam importunum & molestum Domino; quam auaritia in sacerdotibus: haec enim sacra miscet profanis, imò venalia ipsa facit, quod tota impietas est. Auaro siquidem nihil iniquius, ex sententia Sapientis, qui venalem animam habet, & in vita sua proicit intima sua. Quando autem tali morbo laborat sacerdos, non discernit, si corruptum & infectum sit illud munus, quia rapina aut furto sublatum: aut si vt sacerdotis benevolentiam capter, ipsum praeueniendo, & officium corrupendo, vt peccata diffimulet. Nomine ergo alienigenae, qui tunc gentilis dicebatur, huiusmodi sceleratū intelligit, à quo non est suscipiendum munus, quia si rapina paratum, id cum suo datore respuit Dominus. quando in huiusmodi receptores, sic inuehitur, dicens: Qui edificatis Sion in sanguinibus, & Hierusalem in iniquitate. Si verò ad scelera cōtegenda, dissimulatio sacerdotis fiat, à rectitudine sui officij deficietis: corruptionem totius populi hinc emanare testatus est Dominus, cōtaminationem Hierusalem in sacerdotes reiiciendo, dicens: Principes tui infideles, socij furū: oēs diligunt munera, sequuntur retributiones.

Loquutusq; est Dominus ad Moysem, dicens: Bos, ouis, & capra cum genita fuerint, septem diebus erunt sub vberibus matris suae: die autem octauo, & demum offerri poterunt duo: sive illa bos, sive ouis, non immolabuntur vna die cum foetibus suis.

LI T E R A conspicua est, quae sub ea lateant, vide: quae duo sunt: alterum cōsolationem eorū, qui sufferendo ærumnas quasq; & labores, superius enarrata, in vita sua seruauerint: alterū obedientia sanctae matris Ecclesiae, sub qua, veluti in tutissima nauifeliciter homo nauigabit. Non ergo qui fluctibus huius mundi propter officium agitur, qui laboribus premitur, qui persecutionibus distenditur, qui necessitatibus vbicunque vrgetur, animū despodeat: si absq; necessitatibus varijs naturae & mutationibus, se munus iuxta disposita, omninò putū offerre nō posse videat: nā cōditio naturae est (quae mater omniū viventium existit) dū praesens saeculū durat (quod septē diebus finitur) incessabilī rota suos filios nūc sursum, nūc deorsum, & mille necessitatibus cōtinuè premeudo versare. Sed septem dierū labor est, quē retributio futuri saeculi, octauo die designati sequetur, nunquā finiēda. vbi summa pax, tranquillitas, gaudiū, omniū bonorū affluentia erit: tantū abest, vt necessitate aliquis vrgeatur, aut angustia prematur: tūc omninò perpetuo tenore grata oblatio offerri poterit. Cū ergo quispiā in varias tētationes incidit

septem hūc diebus, consideret omne gaudium repositum sibi in octaua die, quando

munus omninò purum, & à saeculi sentinis defaecatum, Deo offerretur, si prius hīc tunctionibus & necessitatibus fuerit preparatum, & letabitur sanè in aequalitatem commutationis contemplando: nam non sunt condigna passionis huius saeculi ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. & rursus, si videat suum caput Christum Iesum, postremis afflictionibus in hoc mortali saeculo iactatum, munus aeternum pro dignitate gloriae fuisse preparatum, leuem suam preparationem quisque iudicabit: Vnde beatus Petrus dicebat in hanc rem: Christo igitur passo, vos eadem cogitatione armamini, vt pro nostra fragilitate nos hostias Deo praparemus: omnes enim Christiani in hostias Deo acceptabiles nos offerre admonet B. Petrus. Alterum est, sanctae matris Ecclesiae obedientia: quae necessaria est ei, qui donum Deo gratum in aeternum, & hostia perennis esse voluerit, absq; macula omninò & n̄uo: his enim septem diebus praesentis saeculi, se munus indiuiduum sanctae matri Ecclesiae praebeat oportet: eius legibus, sanctionibus, & statutis, vt indulgentissimae matris, obediēdo, vt octauo die munus aeternum esse mereatur. Cuius rei nos admonens Sapiens dicebat: Fili, audi disciplinam matris tuae, & ne despexeris leges matris tuae. Praeterea Dominus constantiam & fortitudinem, atque lenitatem & mansuetudinem in oblatore desiderabat, vnde has virtutes in hostia depingebat; septem enim primis diebus mollis & tener foetus est; nec contra iniuriam temporis solus se bene tueri valens, & hominem mollem & effeminatum in munus non acceptat Dominus. Accedente autem octauo die, matrem, cuius cura & passu pullus alitur, simul cum ipso occidere, crudelitatis quoddam genus videbatur, & in more à gentibus positum: crudelitatem autem & asperitatem oblationis fastidit Dominus, & inde eam abominatur. Vnde & matrem incubantem pullis in nido simul cum pullo rapere prohibebat etiam. Deniq; totum & integrum cor in Christiano, qui hostia & oblatio Domini factus est, requirit: nec parte, aut medietate eius, ipsius appetitus satiatus euadit. Quando autē simul cū matre, in qua amor naturalis filiorū magis viget, foetus occidebatur, aut immolabatur, quid aliud, quā cū teneritudine & indulgentia amoris naturalis parētum, hominē Christianū in oblationē offerri significabat? atq; hoc Dominus respuit, quia animali amore regnante, spiritalis nullā vim habet, imò nec pannis vagijr. Regnat autem, quādo saeculi huius rebus homo omninò subiectus seruit, quod significabatur spatio septem dierum: nec vires amisit, cū post octauum diem simul cum amore spiritali Deo offertur. nam ille vt mater valens, hīc vt pulvis illi subiectus offertur: quod tantū abest vt Domino placeat, quōd amor suo, terrenū æquari vehementer abominatur, se Deum zelotem nominandō. Vnde Dominus Iesus Christus suos Apostolos docens, dicebat: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suā, & nurum aduersus socrum suā, & inimici hominis domestici eius: Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. & rursus: Si quis venit ad me, & nō odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Demū vt elegāter Ilychius exponit, mater Synagoga septem diebus, id est, tēpore Legis offerebat boues, oves, & capras, nō autem horum sacrificiorū foetus (qui sunt Euangelij mysteria, ipsis figurata) sed referuentur offerendi octauo die noui testamenti: & tunc non mater cum foetu, quia Synagoga cum Lege cessare debuit, vt cessauit, & omnia sacrificia hīc descripta.

Si immolaueritis hostiam pro gratiarū actione Domino, vt possit esse placabilis, eodem die comedetis eam: non remanebit quicquā in mane alterius diei. Ego Dominus: custodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus: ne polluatis nomen meum sanctum, vt sanctificer in medio filiorum Israel. Ego Dominus, qui sanctifico vos, & educaui de terra Aegypti, vt essem vobis in Deum. Ego Dominus.

IN T E R ea quae hīc disponit Dominus, primūm praecipit, vt oblatio quae pro gratiarum actione offerebatur, eodem die comederet, ita quōd nihil pro manē alterius diei remaneat. Nunquid integritatem, aut praeseruationem cibi à corruptione deperibat Dñs? aut salutem corporale hominis sanitate cibi hīc requirebat: minimè. nostrarū animarum salutem desiderabat, & primò sacerdotum, quorum institutionē hoc capite suscepit. Hos equidem ab omni labe auaritiae liberos vult: cuius manifesta indicatio ex

cura seruandi cibum in futurum reprehenditur. Hoc autem peccatum, quàm insensibile communiter est, tam graue & Deo infestum existit: quippè cõgregator hic, potiùs suæ curæ, quàm Dei prouidentiaë confidit. quod summæ impietatis est. in officio siquidem suo perseueranti, Domini curæ incumbit, necessaria prouidere. Vnde eum obiurgans Dominus subdit: Ego Dominus, qui omniũ scilicet prouisor & procurator existo; quid est, quòd tu meam dignitatem & curam preoccupare velis? aut in meam iniuriarum tuis viribus fidens, quod meum est, tibi vsurpare contendas? atque ita, quod antè populo præceperat, ad idem vitium cohibendum, vt per singulos dies, quantum sufficeret, & non amplius de mãna colligeret, hic sacerdotibus qui oblacionibus alebantur in primis iubet. Præterea spiritaliũ rem considerando, sacerdos cum populi oblacione, ad gratias Deo agendas ipsiq̄ue gratificandum, coram Deo præsentatus, Dei oblatio existit, quæ mentæ Domini digna esse debet, vt illi placeat. Igitur vt singulis diebus oblacionem, qua alitur, suscipit, nec in alterum diem potest seruare, ita ipse oblatio Dei existens, qua eius gustus dulcoratur, singulis diebus se talem Deo debet offerre, vt illi placeat: nec existimet oblacionem & opera, quibus hodie hostia digna præparatur, pro manè & alijs diebus extendere, & sic mentæ Domini debitè prouidere: sed singulis diebus sui oblacionem gratam Deo facere nitatur, quia nouis semper & recentibus cõpulis maximè oblectatur: ob quod & sacerdotis mentem nouis cibis appositam prouidit. Præterea tanta cæcitate, & peccatorum nebula obsecuratam hoc sæculum, meritò nox dicitur; dies autem futurum, quando hæc cessabunt: quod ergo in Dei laudem & gloriam quisque agere possit, instanter agat, nec reseruet in manè, id est, in futurum sæculum, quando non poterit operari. Oblatum ergo munus eodem die sacerdos manducet, hoc est, oblatam occasione[m] sui officij statim arripiat, & pro eius exigentia operetur, nec procrastinando in futurum sæculum reiiciat, quando non est operari, sed operatorum rationem reddere ipsi Domino: Vnde dicit: Ego Dominus, scilicet, qui eam exacturus sum. Et vide, quanti hoc faciat Dominus, quòd vi sua ac virtute, omnia alia præcepta decalogi includere & continere dicit, subiiciendo: Custodite omnia præcepta mea & facite ea. Ego Dominus. Non enim sat est scire mandata, sed facere oportet: non quidem discimus vt intelligamus, sed vt faciamus. Sciëntia enim propter actionem est; & qui pro oblata occasione in cura & studio est operandi, debitum cuique virtuti semper præstabit, & omnia mãdata cum Dei adiutorio & gratia adimplebit. quorum rationem exacturus est Dominus, transgressorum punitor existens: atq; adeò dicit: Ego Dominus. Et rursus, in eiusdem commendationem subdit: ne polluat nomen sanctum meum, vt sanctificet in medio filiorum Israel. Vide, & diligenter attende, quàm graue peccatum est coram Domino sacerdotis peccatum, qui in suo officio delinquit, prætermittendo, aut non curando id, quod sibi iniunctum est: nam profanatur nomen Domini cultum suum non suspiciendo & venerando, & causa est, vt à populo non sanctificetur, sed vilipendatur, & transgressionibus etiam polluat. Etenim quando ab ijs, qui ipsi consecrati sunt, Dei maiestas non æstimatur, nec timetur, quid restat, nisi vt ludibrio habeatur, & ab alijs, quorum duces & antambulones constituti sunt? Præterea non solùm imitatione sacerdotis nomen Dei populus polluet, verum & ipsos contemnendo & conculcando, qui in pretiosa vasa ad Dei nomen, vt inestimabile balsamum portandum, electa sunt. Vnde salem vitæ eos Dominus constituendo, si euauerint, vim saporandi populi vitam amittédò, ad nil valere vltra, nisi vt conculcentur ab hominibus, ad hunc locum alludendo, dixit. Deinde si in negligentia præceptorum sui officij, ita sacerdos populum offendit, si corruptâ vitæegerit, quo se & illum deicerit, videat, & quàm grauem manum Domini incurrit, vt sibi consulat & prouideat. Vbi etiam apertè vides, omnes huius capituli sermones, vt dictum est, ad sacerdotum institutionem susceptos fuisse. Rationem autem subiiciens, qua ad completionem suorum mandatorum, & legum teneri declarat, est: quia ego Dominus, qui sanctifico vos, & eduxi de terra Ægypti, vt essem vobis in Deum. Duplex sanè persuadendi est ratio; vtraque diuina, & imo peccatore semper reponenda. prior, quia sanctifico vos: id est, meis legibus, præceptis, & institutionibus ad sanctitatem præparò, & dispono: nam qui studiosus, pius, & sanctus non euaserit, sibi imputet, quòd sibi placere cupiens, sanctis & salubribus institutis repugnet. Etenim manifestatio uoluntatis diuinæ, stratio est viæ ad cælum, purgatione nebulæ errorum, quibus mens humana

Exod. 16.

Ecd. 9.

Aristot. 2. Ethic.

Math. 6.

humana ex se implicata est: cognitio captiuitatis humanæ per peccatum, & eiusdem per vnicum redemptorem Christum Iesum liberatio: quæ estimari dignè poterunt, & cogitatione perpèndi, nedum iustis laudibus celebrari? Hæc autem omnia ad sanctificandum populum suum, nobis Dominus reuelat. Vide si sanctificat nos? Paui æstimandum est, quòd secreta sua Dominus, homini vili seruo reuelauerit? Dauid sanctus tantam suscipiendo misericordiam dicit: Nõ fecit taliter omni nationi, & iudicia sua nõ manifestauit eis. Et si verbum Domini strauerit cæli viam? attende eundem regium vatem dicentem: Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda. Scientia & doctrina hominis curua est, quia omnia ad se dirigit, & cuncta quæ sic agit in se reflectit: tantum verbum Domini rectum est, quod ad Deum recta via, verba & opera hominis ire docet: atque ita lætificat cor: quoniam centrum & locus naturalis humani cordis Deus est, vbi latari potest & pacem habere: vt cunctis rebus solùm in suis naturalibus locis quiescere inditum est: quod qui verbis Domini obtemperans est, abundè experitur. Equidem doctrina cælestis in actione posita, sitim rerum huius mundi extinguit, vt Samaritanæ dixit Dominus Iesus Christus: Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet iterum. Iam quàm casta & ab erroribus libera sint eloquia Dei, audi sanctum Prophetam: Eloquia Domini casta, argentum igne examinatum, purgatum septuplum. Et iterum: Lex Domini immaculata, testimonium fidele, sapientiam præstans paruulis. Et tandem cognitionem peccati primi parentis docet, ex quo tota eius posteritas sub iugo peccati originalis nascitur, & captiua diaboli existit. Et attende Dauid miseriam hanc deploram: Ecce enim in iniquitibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: & liberationem item illam corporalem ab Ægypto nunquam satis suspiciendam, in signum & pignus liberationis spiritalis à captiuitate diaboli, de qua statim dicitur. Quod & Dominus Iesus Christus proprio ore nobis dignatus est aperire, dicendo: Princeps huius mundi eijcietur foras. Et iterum: Princeps huius mundi iam iudicatus est. Qua ergo ingrati- tudinis nota inurendus venit, qui tot ac tantis beneficijs, obedientiaëque mandatorum Domini non responderit? indicibilis est. Meritò ergo Dominus ad suæ voluntatis completionem, omnes inuitando ait: Ego Dominus, qui sanctifico vos. Posterior ratio est, quia eduxi vos, ait, de terra Ægypti. Nam quæ verbis Dominus promissit, opere compleuit, & verbum suum quod in lege impignorauit, in Euangelio subsequuta resoluuit: & umbra legis cessauit. Maximum sanè & stupendum opus fuit, mundo reluctante, & tota dæmonum caterua conspirante, ab eorum manibus tot portentis populum suum eripere, eaque ratione se Deum verum solùm ostendere: cunctos verò Deos gentium falsos esse, & deceptores dæmones. quod & hic Dominus insinuat, dum dicit: vt essem vobis in Deum. Tamen quæ his significata & pollicita fuerunt, nempe liberationem generis humani à potestate dæmonis per mortem Iesu Christi inueniri filij Dei, & sustentationem populi fidelis, se in viaticum dando in sanctissima institutione Sacramenti Eucharistiæ, iustè celebrare, & celebrando admirari, sanctorum angelorum est, & beatorum in cælo degentium. Sed hoc & illud in memorato factò designatum, occultius contemplare: Etenim postibus domorum sanguine Paschalis agni delinitis, liberi fuerunt à morte primogeniti Hebræorum, angelo Domini Ægyptiorum primogenita percussente & occidente. Vides sanguine Iesu Christi fideles liberandos? Vide iam & Christum liberatorem, & nobiscum in viaticum in sancto Sacramento Eucharistiæ habitatorem. Plurimus Dominus de cælo coruones, quæ carnem Domini nostri Iesu Christi crucifigendam figurarunt: & mãna summo manè in cibum, quod Christum viuum panem in altaris Sacramento significauit, die antè per Moysen dicit: Vespere sciētis, quòd eduxerit vos Dominus de terra Ægypti, & cras videbitis gloriam eius. Et infra: Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus. Atque ita Dominus Iesus noster vtrumque mysterium copulauit: Nam peracta cœna agni Paschalis, qui eius mortem figurauit, statim incurtiendam, cœnam noui Testamenti instituit, suum sacratissimum corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini Apostolis tradendo. Legitimè ergo Dominus suos ad obseruantiam suorum mandatorum, quòd eduxerit eos tum ab Ægypto corporali, & pollicendo liberationem ab Ægypto spiritali, quam opere iam compleuit, prouocat. Vt opera quæ in Ægypto exercebant, liberati iam horreant, &

Psal. 147.

Psal. 138.

Iohan. 4.

Psal. 111.

Psal. 118.

Psal. 50.

Iohan. 14.

Exod. 12.

Exod. 16.

quæ libertatis sunt, & Dominus præcipit, amplectantur, vt sic noctes Ægypti, in die libertatis Legis cessent: vt luce splendidissima Euangelij, obscuræ & caliginosæ diei Legis opera iudicialia & cærimonialia abolita sunt. Atque ita gratitudinem petendo, concludit dicendo: Ego Dominus, scilicet, qui tantis beneficijs vos deuinxi, & in pollicitis amplius deuincturus sum.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

Quartus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Hæ sunt ferie Domini, quas vocabitis sanctas. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia Sabbathi requies est, vocabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo. Sabbathum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

APERTISSIME sacerdotum officijs descriptis, tempora quibus potissimum exerceri debuissent, præscribit. Hi autem sunt dies festi cultui diuino, & animarum negotio primum deputati: Etenim cum duplici parte constet homo, anima videlicet & corpore, utriusque præ tuenda vita functiones & tempora, quibus debite excercerentur, assignare oportuit. Atque ita ferias & dies festos instituit, quibus mysteria & eximiora beneficia populus celebrando, mente & animo ipsi prouocatus in celestibus cum Deo, eiusque curia habitaret, animarum negotia tractaret, & Deum tractando coleret, claram & beatificam præsentiam deperiret: reliquum autem tempus, corpori curando, eiusque vitæ quærendæ, & prouidendæ reliquit. Igitur quoniam primum memorabile opus, & ad quod, ipsum esse, quo viuimus, memoriæ continuè consideratione ducit, creationis beneficium existit. Vnde in eius celebrationem, vnumquemque septimum diem, sanctum facit, id est, sanctificationi deputat, & Sabbathi requiem appellat, hoc est, quietis requiem: quoniam cum septem diebus mundum Deus omnipotens creasset, septimo ab opere cessauit: ac proinde nos ab exercitio corporalis vitæ, omnique seruili labore cessare vult, & quietem Domini post creationis opus, nostra quiete celebrare. Hoc autem pro illo tempore Legis: Euangelij autem & gratiæ nunc curriculum, in creationis & recreationis spiritualis per resurrectionem ex mortuis Iesu Christi Domini celebratæ, dies Dominicus institutus ab Ecclesia est, & in ipsum, Sabbathum antiquum commutat: vt in gratiarum actione ob beneficia corporalia creationis, conseruationis, & prouisionis quotidianæ, & item ob beneficia spiritualia, resurrectionem Domini in nostram resurrectionem & iustificationem, cæterorumque donorum spiritualium, totum pietatis operibus, & Dei proximorumque dilectioni impendamus. Et statis æriani horis in templis, sacerdotibus coassistendo, Dei laudes populus celebret: sanctissimumque corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in sacrificio Missæ patri æternò in gratiarum actionem, in eius iræ placationem, in fortitudinis virumque spiritualium contra insultus diaboli, mundi, & carnis petitionem offerat. Nam vt sacerdos celebrans, agendo offert, ita & populus audiendo, & attendendo, ac Deum reuerendo: & sicut sacerdos sacramentaliter communicat, ita assistens populus spiritaliter per similis fidei confessionem & adorationem, atque gratiam item recipiendo, si cum peccatorum cõtritione, & poenitentia Missam auditurus conueniat. His igitur actionibus dies Dominicus sanctificatur, ob quod sanctus dicitur; & quia Domini resurrectione sanctificatus est. Verum cum tanta dignitate anima corpus excellat, quid est, quod corporali vitæ sex dies deputentur, spiritali verò vitæ tantum vnus? Vigeret sanè ratio, si vita corporali, animæ etiam non sustentaretur, & virtutum actionibus non nutritur: At verò non ita est: actionibus siquidem, quibus corpus vitæ organum, præparatur, & subsidia vitæ corporalis negotiantur, prudentia, temperantia, iustitia, fortitudo, & cæteræ virtutes his subiectæ exercendæ veniunt, quibus semper homo in officio contineatur. Vnde vt corpus, ita, & vita corporalis animæ seruit, spiritalique vitæ ministrat: atque ita tota vita animæ est, & non corporis. Dicitur autem diebus dominicis & festis, negotia animæ & spiritualis vitæ, peculiariter tunc curanda: quia quæ corporis nullo aut paruo adminiculo egent, tractanda sunt. Qualia sunt pictatis opera, cultus diuini exhibitio specialis interni, & externi: detestationis peccatorum, ora-

rum, orationis, Dei que & proximi amoris probatio, ac testificatio & similia. Quæ animæ functiones, cum quasi propriæ sint animæ & spiritualis vitæ, tantum his diebus eorum negotia tractari dicuntur: quibus vt expeditius vacet, seruilia corporis opera coercerentur.

Hæ sunt ergo ferie Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis. Mensæ primo quarta decima die mensis ad vesperum Phasæ Domini est: & quinta decima die mensis huius solennitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis. Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque. Omne opus seruile nõ facietis in eo, sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. Dies autem septimus erit celebrior & sanctior, nullumque seruile opus facietis in eo.

INTER ferias & alias anni solennitates, celebratio Phasæ ponitur, id est, transitus Domini, quando percutiens Ægyptum, domos Hebræorum sanguine agni delinitas pertranseundo incolomes conseruauit: vt supra Dominus enarrauerat. Hæc igitur festiuitas primo mensæ ponitur, nempe Martio, qui apud Iudæos principium anni tenebat, & decima quarta die eiusdem mensis ad vesperum: ad cuius solennitatem pertinebat septem diebus immediatè sequentibus azyma comedere: sacrificium igne combustum, id est, holocaustum singulis diebus offerre: inter quos etiam primus futurus erat sanctus & celeberrimus, septimus tamen sanctior & celebrior esse debebat. Quod autem pædagogia hæc absconderit in intellectu atque figura, videndum est. In primis ergo transitus ille angeli percutientis, qui vnigeniti filij Dei personam sustinebat, sanguine agni obumbrans, quod Christi Iesu sanguine futurum erat, nempe populum fidelem à morte inferni, & captiuitate spiritali dæmonis liberandum, significauit. Vnde quoniam principium vitæ spiritalis hominum, in fide huius mysterij iactum est, aptissimè in capite omnium solennitatum, post Sabbathum, in primo mensæ anni, veluti vitæ initio positum est, & rursus eius celebratio ad vesperum, quod finem vnus diei, & principium alterius dicit. Facta enim cœna agni Paschalis, quæ legi finem imposuit, ilico Dominus se in cœnam discipulis tradidit, nouum diem Euangelij eius, sanctissimam mortem, & gloriosissimam resurrectionem præueniendo: atque hinc statim lictores conspirati, in Deum suum infurrexerunt, Iuda proditoris & duce primario vsu. Præcipiebatur autem decima quarta die memorati mensis hæc celebratio, quoniam integritate vitæ, quam quaternarius significat, decem Decalogi præcepta obseruando, ad eam puri, & peccato mundi accedere debuissent. Verum quid celebratæ tanti mysterij azymorum vsus per septem sequentes dies à quintadecima iniungebatur, cum abstinentiæ, ieiunationes, & spiritus præparationes in vigilijs & ante festa aptius disponi videantur? magno sanè cum mysterio. Azyma quidem populum comedere, à peccato ieiunare significabat. Natura equidem magistra, fermentum, quod massam habeat vniuersam corrumpere, peccatum notificat, quod totum hominem corrumpat, perturbet, & ad se præcipiat. Atque, quoniam memoria tanti beneficii, puros & liberos à peccato, gratos se semper Deo exhibere nitendo, debuisset, azymorum vsus celebratæ sequatur. Nam præparatio ad eam, in obseruatione præceptorum Dei cum virili fortitudine per decima quartam diem, insinuata fuit: & aperte edocta, per alia præparamenta, quæ eiusum agni Paschalis præcedere & comitari, antea Dominus iussit. Sed cur septem diebus? septem dierum numero totius vitæ huius curriculum significatur: quod numerus hic remissionis peccatorum est: quæ tantum in hoc sæculo fit, cum in futuro poenitentia non habeat locum, sed vbi ceciderit lignum, siue ad austrum, siue ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. Quod & operi creationis consentaneum est: nam cum sex diebus creatura omnis absoluta sit, totidem eiusdem conseruationi & vitæ responderè debent: quandoquidem principium essendi, progressus vitæ & persistentiæ rerum semper respiciunt, in vnitæ primæ reuolui cupientes. Septimus autem dies migrationi, discessui, & vltimo vale huius vitæ relinquitur: in quo cum recapitulatio totius vitæ fieri debeat, totam eam & singulas eius partes, in Deum referendo: harum poenitendo, illarum gratias agendo, & meritis Domini nostri Iesu Christi sidendo, quæ poenitentia, & quibuscumque alijs bonis operibus dignitatem

nitatem & valorem tribuerunt: ille dies sanctior & celebrior à Domino exigitur, quam primus, in quo inchoatio nouæ vitæ, fidei, mortis, & resurrectionis Domini nostri Iesu Christi innixæ postulatur. Huic autem principio, vniformis & similis vita Christiani esse hic commendatur: quandoquidem sacrificium igne oblatum siue holocaustum, id est, ignibus charitatis Christianum accensum, in oblationem singulis vitæ diebus ipsi offerri Dominus postulat. Quod testimonium explicans beatus Paulus, vt optimus Scripturæ interpres, Pascha, id est, transitum Domini à morte ad resurrectionis gloriam celebrans, vitam in azymis absq; fermento peccati, agere petens, ait: Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azyma: quasi dicat, quia hoc est azyma comedere celebrato Phafe, quod Dominus præcepit: & subiiciens rationem ait: Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus: ac si diceret, nam Christus redemptor noster agno illo Legis & Phafe figuratus, iam mortuus est, & resurrexit figuram adimplens. Adimpleamus ergo & nos nostram, scilicet, vt epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitie, vt illi scilicet faciebant, quando azyma comedebat, sed in azymis veritatis & sinceritatis, quod scilicet manducatione illa azymorum significatum fuit. Atque cum Pascha, transitum significet, celebratio Paschæ, hoc nos facere admonet, & ad sui debitam celebrationem exigit, scilicet: vt à vita veteri ad nouam transeamus, à peccatis ad pœnitentiam, à vitijs ad virtutem, ab indulgentia corporis ad animæ curam, à sensu ad spiritum, à morte denique ad vitam.

Loquunturque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum primitias messis vestre ad sacerdotem. Qui eleuabit fasciculum coram Domino, vt acceptabilis sit pro vobis altero die Sabbathi: & sanctificabit illum. Atque in eodem die, quo manipulus consecratur, cadetur agnus immaculatus, ammiculus in holocaustum Domini, & libamenta offerentur coram eo, duæ decimæ simile consperse oleo. In incensum Domini, odoremque suauissimum: liba quoque vini quarta pars hin. Panem & polentam, & pulres non comedetis ex segete vsque ad diem, qua offeratis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum, in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.

TERRAM promissionis ingressis, quando ferendi & metendi otium esset, primitias segetum, nempe spicarum manipulos, ferre ad sacerdotem iubet, in officium gratitudinis, omnia Deo accepta referendo. qui ad placandum Dominum, ipsi manipulum vnum, aut fasciculum sanctificaret: hac tamen solennitate, quod simul eodem die offerretur agnus integer & perfectus absq; vitio & macula aliqua, cum duabus decimis similæ versatæ oleo, & mensura certa vini, in incensum & odorem suauissimum Domino, id est, vt grata, & accepta sit oblatio Domino. Deinde prohibet quicquam primi fructus comedi, antequam primitiæ offerantur Domino, neque tostum, assum, siue frixum ex granis, quod per panem & polentam intelligit: neque ex farina granorum recentium, quid factum, furno, aut foco siccatum, aut molliter præparatum: quod per pulres significat. Legitimè procisa, subacta, & optimè culta terra, & inuoluta Ecclesia morte Domini nostri Iesu Christi, eiusq; gloriosissima resurrectione (quam terra promissionis aptissime significauit, tum ob vberes illos fructus, spiritus fructus referentes: tum ob Dauid regnum, quod regni Christi aperta figura extitit, dicente sacro Euangelista de Christo: & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis) iustos virtutis & pœnitentiæ fructus poscit: quos à messoribus segetum sacri Euangelij, doctrinæque sanctæ, id est, à Christianis Dominus petit, vt mysteria ipsis commissa, quæ tanti eidem steterunt, debitam vsuram reddant. Oportet enim, qui tantis gratijs donati sunt, manipulos bonorum operum Christo summo sacerdoti ferre, vt residens iam ad dextram æterni Patris, vt frater noster, eos ipsi offerat, qui in mortali cor-

tali corpore se agnum anniculum integerrimum, & absq; vilo defectu, eidem in cruce pro nobis se obtulit: quam oblationem deperiendo celebrans sponsa aliquando dicebat: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Et regius Psaltes hunc locum exponens, nostros manipulos ad imitationem capitis præparare, & offerre docuit, dicendo: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient portantes manipulos suos. Etenim sic operari septem diebus, id est, tota vita, azyma manducare est, & tantorum mysteriorum gratiam Christi referre. Itaque qui viuunt, vt inquit beatus Paulus, non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Atque vt veritas figuræ respondeat, attende, segetum maturitatem ita regione illa præueniri, vt festum Phafe & azymorum interciperet, cui Pascha resurrectionis Domini nunc correspondet. Vnde cum de azymorum solennitate ageret, oblationem manipulorum messum postulauit. Altero autem die post delationem manipulorum, id est, prima Sabbathorum (quæ nunc dies Dominica, & resurrectionis Domini est) iubet sacerdotem agnum anniculum immaculatum cum cibarijs duarum decimarum similæ oleo conspersæ, & iusta mensura vini, Domino offerre. Quæ planè oblationem Christi Iesu Domini nostri amore & misericordia, (quam olei conspersio notat) nobiscum in Sacramento habitantis sub speciebus panis & vini significauit. Quippe sacerdotè cleuare manipulum, & sanctificare altero die Sabbathi, idem est, quod prima Sabbathorum, vt inquit sacer Euangelista, id est, Dominica resurrectionis Domini. Etenim in honorem Sabbathi, quod summa veneratione colebatur, omnes dies septimanæ, tanquam eius vigiliam Sabbathi appellabant. Quod & aperte Phariseus se in templo iustificans manifestauit, dicens: Ieiuno bis in Sabbatho, id est, in septimana. Pro eo igitur die sacrosanctum Missæ sacrificium manifestè figuratum est: agnus siquidem anniculum, qui à Iudæis antè occisus fuit, à sacerdote cum manipulo offertur: id est, iam immortalis & gloriosus per victoriam suæ sanctæ resurrectionis, cum manipulo, siue fasciculo omnium bonorum cælestium & spiritualium, quæ nobis meruit, offertur. Vnde primitiarum nomine, in omni dono, quod nobis his mysterijs acquisiuit, frequentissime in Scriptura nuncupatur, vt primitiæ dormientium, primitiæ spiritus &c. Quoniam autem in mysterio reconditissimo sub speciebus panis & vini Christus erat offerendus: cibaria similæ oleo consperse, & mensura vini in hac oblatione, immolationi agni coniunguntur. Vt enim simila, siue farinæ flos & pinguedo, in corde tritici latet, ita & Christus totus sicut est in cælo sub apparentia panis & eiusdem speciebus in Sacramento. Et sicut vinum ex botris exprimitur, ita eius sacratissimus sanguis ex ipso in cruce, tanquam ex botro cælesti terræ illius promissionis, indicibilibus tormentis expressus, & diffusus est. De quo vino dixit regius Psaltes: Vinum lætificat cor hominis. Vt de cælesti hoc pane dixit Dominus: Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et de vtroque mysterio: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Cæterum, quid sibi vult, duarum decimarum similæ oblatio, nec plurium, nec pauciorum? quoniam vt totus Christus sub speciebus panis, & item sub speciebus vini continetur, ita huius mysterij sapientia sub vtroque Testamento recondita fuit: quorum quodlibet pro suo tempore integritatem & totalitatem suam habuit, quam numerus denarius, qui totus numerus est, dicit. Testamentum enim vetus pædagogia hominum absolutissime & perfectissime inferuiuit: Nouum verò exactissime hominibus grandioribus iam & viris effectis, omnem exhibuit veritatem, plenissimeq; cælestibus mysterijs eos refecit, vt aptissime singulum eorum vnus decimæ nomine ceseatur. Et rursus, quoniam decem præceptorum obseruatoribus mente & opere (vt duæ decimæ sic conficiantur) cognitio sapientiæ diuinæ & supercælestis huius mysterij, à Domino datur. Demum vsus fructus noui, quauis ratione, omnibus inhietur priusquam Domino primitias illius offerant. tum in gratiarum actionem, vt cuncta ab ipso accepta referretur: tum vt benedictionem à Domino sic res acciperent, vt commodè & proficue ita in vsum hominum venirent. Vnde beatus Paulus in gratiarum actione vitam agere admonebat, cunctaque in gloriam Dei facere.

Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas vsq; ad alteram diem expletionis hebdomadæ septi-

de septima, id est quinquaginta dies, & sic offeretis sacrificium novum Domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis simile fermentata, quos coquetis in primitias Domini, offeretisq; cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum. Cumque eleuaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum eius. Et vocabitis hunc diem celebrimum, atque sanctissimum. Omne opus seruire non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis & generationibus vestris.

TERTIO loco festiuitas Pentecostes constituitur, quæ quinquagesimo die à die altero post eleuationem manipuli, qui est tertius post occisionem agni typici, & veri, Christi nempe Iesu redemptoris nostri, & dies Dominicæ resurrectionis; in memoriam dationis Legis in monte Sinay celebrabatur. Quinquagesimo enim die post egressionem filiorum Israel ab Ægypto Lex fuit data. Atque ita merito quinquagesimo die post agni Paschalis celebritatem, tantum beneficium recolebatur; quandoquidem & sanguine agni medio à percussente angelo ipsi liberati fuerunt, à seruituteque corporali exempti, & redèptionis spiritalis à potestate dæmonis, omnibus dignus datum. Vnde sancta mater Ecclesia Romana à die Dominicæ resurrectionis, tertio post Christi mortem, vt res & veritas figuræ respondeat, computatis quinquaginta diebus, aduentum Spiritus sancti doctoris & magistri prædicationis Iesu Christi, sacrique Euangelij in visceribus Legis reconditi, celebrat: Legemq; nouam linguæ omnium gentium per sacros Apostolos intimatam. Et hæc sunt quæ hoc loco à Domino intimantur: quæ si in figura discussis, eadem postea clarè videbis. Nam quod nouæ Legis & Ecclesiæ renouatæ, memoriale hic specialiter notaret, nouum sacrificium, quod pro hac solennitate instituit, appellat. Duos ergo panes coctos ex duabus decimis similæ fermentatæ offerre iubet: vbi oblationem Christi in sacrificio sancto Missæ designatam planè vides. Nam quid obscuro apertius figurari poterat, quam duobus panibus, lignis fidei, & igne charitatis in pectore Ecclesiæ decoctis, diuinitas & humanitas Christi Iesu, qui sub speciebus panis, verus Deus & homo Patri æterno in eo offertur? Atqui, quoniam ex sapientia noui & veteris Testamenti ita connexis, vt alterum alteri seruiens, fides tanti mysterij habetur & coalescit, ex duabus decimis similæ, sed fermentatæ iam, quia ad se & in suum ministerium, nouum Testamentum vetus attraxit, vt fermentum ad sui naturam totam conspersionem, memoratos panes confici præcipit. Simul deinde septem agnos anniculos absque vicio aliquo, & vitulum de armento & duos arietes in holocaustum offerri iubet, cum cibarijs consuetis, vt acceptabile sit Domino sacrificium, tanquam odor suauissimus. Odor enim discerniculum est earum rerum quas amplectimur aut refutamus: atque adeo, per odorem suauitatis aut suauissimum, suam acceptionem in Scriptura indicare consuevit. Amplius sancta mater Ecclesia, Spiritum sanctum suis septem donis in corda Apostolorum plenissime diffusum die Pentecostes accepit: quæ, septem agni significant. Simpliciter enim agni hæc dona habenti tribuunt: & ipsis Spiritus sanctus vsus, per Baptistam sanctum, Christi agnum prænuinciauit, dicendo: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et septem columnis domum suam, id est, Ecclesiam per Sapientem firmavit. Et qui confiteretur Dominum Iesum, plenum septem donis Spiritus sancti, confiteatur oportet, vt inquit beatus Paulus: Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Agnos anniculos autem vult: quia in molli & effæminato homine non commemorantur, sed qui fortitudinem contra vitia omnia exerat, quam ipsa tribuunt: vbi industriam & sollicitudinem, vt amplius vegetentur & nutriantur in Christiano homine Dominus requirit. His autem Ecclesia sancta mater nostra edoceta est, vnigenitum Dei filium factum hominem pro salute hominum in cruce immolatum fuisse, sicut Patriarchæ sancti Abraham, Isaac, Iacob, tanto ante tempore promissionem huius mysterij acceperunt, & lege omnibus fuit proditum. Vnde vitulum de armento, id est, de grege Patriarcharum hic sacrificat: & filio

Iohan. 1.

Prouer. 9.

1. Cor. 12.

& filio perditò pater ille familias hunc locum explicando, vitulum saginatum redeunt occidit. Deinde duo Testamenta, vetus & nouum tanquam duces suæ fidei Ecclesia accepit: per alterum promissa videns, per alterum accipiens. Duos arietes, qui ducatum in pascuis, & in omnibus itineribus, ouibus præbent, absumi etiam in holocaustum peti: & cum libamentis, seu cibarijs, quæ exercitium virtutum, quas fides sancta præscribit, significabant. Harum enim vsu, animæ cibis positus est, vt corporis in pane. Tantis autem beneficijs susceptis, quæ vita responderè debet: ea scilicet quæ talibus fundamentis digna sit, & ædificium Ecclesiæ in sublimem semper erigat, & in latera eius amplificationem cooperandò dilatè. Talis attem erit, quæ impoenitentia peccatorum agatur: vnde hircum (pœnitentiæ sacrificium) non sacrificare, sed facere iubet Dominus. Deinde, quæ in pace cum omnibus, & sanctimonia simul exercita fuerit, sine qua nemo videbit Deum. pacem enim habere cum omnibus: & deinde actionibus sanctimoniam ita colere, vt proximos in bonum promoueat, & luceat sicut luminaria in mundo, in medio nationis præta: ita dilationem Ecclesiæ hæc iuuabunt, vt in dies nouas gentes ad se venientes, tantum sanctitatem & virtutem admirando, recipiat: tantum aberit, vt bellis ciuilibus hæreticorum & Saracencorum, quibus nunc vndiq; premitur, vexetur. quod erit duos agnos anniculos, pro gratiarum actione Domino semper facere. Qui cum eleuari, siue oblati cum panibus fuerint, cedent, inquit, in usum sacerdotis: quoniã Christus Iesus summus sacerdos, his virtutibus earumque exercitio magnopere delectatur. Tanta equidem mysteria, sanctitatem meritò omnè, à cultoribus exigunt. Quapropter hunc diem celebrimum atq; sanctissimū, vt qui principia sanctitatis, & sanctificationis hominum inchoaret, & tantis signatis Sacramentis contineret, haberi iubet, ab omni opere seruii abstinèdo. Verum quid est, quòd cum suã obitura sit mortè cum omnibus legalibus, in cunctis habitaculis & generationibus in sempiternū obseruari iubet: Primum quæ hic spiritaliter latent, in æternum duratura sunt, nec vnquam finem habitura: Quare iusta ratione tantorum mysteriorum celebritas in æternum coli, & venerari iubetur. Secundò attendè, sempiternū, aut æternum in legibus circumcissionis, obseruationis Sabbathi, & aliorum legalium in præfenti loco pro legis ætate sumi, & eo temporis curriculo, quo suo officio fungeretur: atque ad temporà Euangelij sic minime extendi. Phrasis namque Latina est; & Hispana etiam officium, magistratum, dignitatem perpetuam dicere, quando cum ætate alicuius, semper in eo duratura est: Sic enim dicimus; rectoratus ciuitatis perpetuus, & dignitatem Petri, vel Ioannis perpetuam, & consulatam perpetuam, quòd per ætatem, & totam vitam personæ, de iure administrandus erat. Ad quàm phrasim respiciens noster interpret in æternum duraturum transtulit, quod per definitum tempus, & ætatem solum Legis duraturum erat. Nec phrasis hæc extranea est Hebræis: Sic Leuitarum ministerium à vigesimo quinto vsque ad quinquagesimum præfinit Dominus, dicendo: Cumque quinquagesimum ætatis impleuerint, seruire cessabunt. Et tamen Anna mater Samuelis Deo sic dixit: Et adducam eum, & apparebit in conspectu Dei, & morabitur ibi in æternum: Atque ita ætas Samuelis quinquaginta duobus annis finita fuit: Imò sæculum, pro quo æternum sæpe ponitur, tempus antecedens annum iubilei, & pars etiam illius dicitur in Scriptura. Sic ait Dominus de seruo sui domini domum exire renuente: Assumes subulam; & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & seruiet tibi in æternum. Tamen non erat seruiturus nisi vsq; ad annum iubilei, etsi vnus annus, aut minima pars eius tantum deficeret: Atq; ideo phry olam ponitur, vbi æternum vertit noster intérpres prædictis locis, & præfenti etiam textu. quæ dictio sæculum apud Hebræos significat; quod erat tempus ab vno iubileo ad alterum, & pars illius etiam. Quod planè alibi legitur, cum in sæculum noster textus in Exodò habeat, quando seruus nolens exire domum domini sui, vsque ad annum iubilei seruus efficiebatur. Vbi habetur eadem dictio, leolam, quæ alijs in locis in æternum versã est. Quando autem Hebræi tempus æternum, & sine intermissione significare volebant, his dictionibus utebantur, נצח nezach, נהפּ sela, נהפּ had, quas cum de laudationibus Dei agitur, & de obsequio quod ei debetur, apposuit Dominus in Scriptura, vt diligenter Galatinus adnotauit. Vnde diuinitus Ecclesia sancta Romana, loco harum dictionum Dei laudationes, & Sacramenta san-

Luc. 15.

Hebr. 12.

Philip. 2.

Numer. 8. 1. Reg. 12.

Exod. 21.

Gal. 3. 12. cap. 6.

menta sancta Ecclesiae celebrans, aeternitatemque Christi Iesu pro nobis in caelo uiuentis, & pro nobis interpellantis. Per saecula saeculorum, durationem nunquam finiendam designauit.

Postquam autem messueritis segetem terrae vestrae, non secabitis eam, nec remanentes spicas colligitis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus uester.

APTISIME post designationem promulgationis Euangelij facti in spiritu doctoribus, & praedicatoribus eius, modus & mensura intelligendi diuina praescribitur, ut non alium sapiant, sed sapiant ad sobrietatem, ut inquit beatus Paulus: In diuinis enim mysterijs presumptuosa inquisitio, mentis obcaecationem parit. Ascendet, inquit regius Psaltes, homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Et rursus Sapiens: Qui scrutator est maiestatis diuiniae, opprimetur a gloria. Etenim, etsi doctores & praedicatorum, plebem longo interuallo in particulari cognitione diuinorum, quae Scriptura sancta offert, excellere debeant, suum terminum, & modum seruare debent, scilicet humilitatem & necessitatem illuminationis diuinae, quae fidei mensura communis existit: quemadmodum & populo suus terminus & certa meta praefixa est, nempe obedientia suorum pastorum, & praetorum, a quibus cognitionem diuinorum mysteriorum discere & accipere debent. In cuius rei testimonium dans Legem Dominus in monte Sinay Moyse & Aaron, radices eiusdem montis terminos constituit, quos transgredi uiuens nemo poterat. Hunc igitur intellectum & spiritum Dominus docens, messoribus, hoc est, praedicatoribus Euangelij, usque ad solam segetem scire non permittit, nec ex messe spicas remanentes colligere. Sic enim hunc locum Dominus interpretatus est per suum Euangelistam dicendo: Messis quidem multa est, operarios autem pauci: rogate Dominum messis, id est, huius sapientiae diuinae inuulgatae, ut mittat operarios in messem suam. Sed relinquatur, inquit, pauperibus & peregrinis, hoc est Christo Dei filio unigenito, qui colonus pauper & peregrinus futurus erat in terra, ut inquit Propheta. Ipsi enim exacta cognitio mysteriorum, quae nobis reuelata sunt, & aliorum quae hic non sunt reuelata, quia non necessaria, qui omnia nouit, relinquatur, quorum societate in patria praeclearam Dei uisionem cum ipso replebimur. Poteris praeterea dicere, relinquenda esse sacramenta diuina peculiariter cognoscenda pauperibus, & peregrinis, id est, humilibus, quibus Dominus dat gratiam, superbis autem resistit, ut inquit B. Petrus. In quibus etiam suos oculos defixos habet, ut per illustrem Prophetam testatur Dominus, dicens: Ad quem respiciam nisi ad pauperulum & contritum corde, & trementem sermones meos? Item regius Psaltes, Lex Domini immaculata, testimonium fidele, sapientiam praestans paruulis. Cui etiam regulae proportionem illius temporis, contenti paedagogia Legis, eam maiores illius populi cum humilitate tractarent, mysteria quae signabantur, uenerantes, & suos intellectus comprimentes: neque ut scientiam & disciplinam humanam ad ultimas usque, radices luxuriantes, deducere praesumerent. Quia diuina sapientia haec est, quae humilibus tantum suae cognitionis copiam facit.

Loquutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, Mense septimo prima die mensis erit uobis Sabbathum memoriale clangentibus tubis, & uocabitur sanctum. Omne opus seruile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

QUARTO loco festum tubarum, prima die mensis Septembris solenne constituebatur in memoriam liberationis Isaac per suffectionem arietis loco illius, quando eius mortem pater ipsius Abraham iussu Domini intentauerat: atque hinc cornibus arietum, aliorumque animalium personando, eum diem celebrabant. Vbi mysteria mortis sanctissimae, & gloriosissimae resurrectionis, adorari a longe illis iubebatur: nobis autem uique adeo felicitis sortis, iisdem re exhibita, frui & potiri plenissime concessum est: imò ad diuitias caelestium fructuum comparandas, quotidie ab Ecclesia sancta inuitamur. Quapropter ut nosmetipsos torpentes & uercores uolentius arguamus, uideamus quanta commendatione in figura, haec fuerunt praesignata. Septimo mense, & prima die mensis festum hoc celebrabatur: quoniam in septima & postrema mundi aetate uerbum caro factum est, nostramque salutem Christus

Christus Iesus unigenitus Dei filius sua sacratissima morte & resurrectione, operatus est: quo tempore omnipotens Deus ab ira & furore ex peccato dominante, concepto, quieuit (unde hymnum illum gloriosum in natiuitate Domini angeli cecinerunt, dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae uoluntatis) quemadmodum in creatione mundi elapsis sex diebus quieuit ab omni opere quod pararat. unde & nos ad requiem etiam inuitat Dominus, dicendo: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Et rursus prima die: quia initio ipso postremae aetatis in ipsis primordijs, moriente & resurgente Domino, quies & liberatio a iugo peccati hominibus contigit, dicente beato Ioanne: Filioli nouissima hora est, &c. unde & Sabbathum, id est, requies hoc festum appellatur. Atque non simpliciter, ut post septennium quodque, succedentia Sabbathum: sed sanctum, quoniam eo non ad paedagogiam, & praeparationem sanctitatis legalis, sed ad ipsam sanctitatem accipiendam, uita tractanda & perfruenda ex meritis Iesu Christi, ea nostra faciendo inuitamur, & uocamur. Rursus memoriale cognominatur: quod mysterium significaret nunquam e memoria excisurum. unde & sanctus Dauid memoriam mortis Iesu Christi, in Sacramento altaris relinquendam, prauidens, dixit: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Et ipsemet Dominus in suae mortis memoriam sacrificium Missae instituit, dicendo: Hoc facite in meam commemorationem. Memorialeque item est aeterni Patris, quia ad mortem sui unigeniti respiciens, quando eam uirtutum exercitio, atque operibus a sancta matre Ecclesia praescriptis, nostram poenitentes fecerimus, peccata condonat, clangorem tubarum, holocaustum, & cessationem ab omni opere seruili deinde petebat: non sensibili sono, qui aures demulceat, delectatur Dominus, sed intelligibili uocum praedicatorum, qui uehementius perstreperent, animos hominum occupando: imò, & a ueteri uita, a seruitute peccati, a superbia & elatione diaboli eo homines deciderent: perinde ac septem tubis hoc idem significantibus, muri Hiericho circumsoniti corruerunt. Atqui, quoniam caelestium harum tubarum concinnatio ad finem usque mundi perdurabit, ictu oculi, in nouissima tuba beatus Paulus obituro dicit. Holocaustum deinde petit ad fidelibus audientibus: Ignitum est enim eloquium Domini, ideo igne charitatis accensos seipos, suamque uitam Deo offerant efflagitat. Est item uita lucerna, pedibus & gressibus hominum in uita: eo igitur duce belli uias, & itinera sequi & frequentare oportet: Nam quis obsecro caecus uisum recipiens, lumen non sequeretur, & tenebras fugeret? nemo sane, uel ea ratione, ne retenebrari contingeret. Demum ab opere seruili cessare praecipit: per quod non solum intellige, quod rei familiaris paratio & administratio requirit, (hoc enim seruale dicitur contra animae spirituale, quod diebus festis, hominem Christianum occupare debet, sic ipsos sanctificando & animae negotia tractando.) Verum seruile hic dicitur contra illiberale, & quod cum uirtute & ratione pugnet, dominantibus sensibus primi mancipij & serui, corporis scilicet, fautoribus, & actoribus: Hoc enim Sabbathum & perpetuus dies ultimae aetatis mundi sanguine Christi consecratus, & gloriosissima eius resurrectione, in pignus nostrae resurrectionis sanctificatus, sancto & Deo consecrata opera requirit. Praeterea ab opere seruili uult Christianos abstinere: id est, ab operibus, diuitijs, honoribus & uanitatibus huius saeculi subiectis & seruientibus. Nam horum operum tempus cum Iudaeis transijt, qui totos suos conatus, spes & opera in ditionis & ambitionis famulatu constituerunt: quod ipsi mortem Christi appetentes testati sunt, dicentes: Si hunc dimittimus, uenient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem nostram. Cum enim Dominus eos, spe regni temporalis, & bonorum praesentium copia, ad spem regni caelestis erigeret, & diuitiarum suppeditatione, ad futura alliceret, caducis rebus consopiti, ad caelestia oculos non aperuerunt: Atque hinc Dominus dixit: Lex & Prophetae, qui scilicet bona temporalia proponebant, ut sic populum ad Deum omnium datorem praepararent, & ad caelestia inuitarent, usque ad Ioannem: quasi diceret: Non iam pomis & ficis ut pueri inuitandus est populus, sed bonorum ipsorum caelestium aperta propositione. Neque his rebus seruientes Christiani, ut Iudei uiuere debent, sed liberi a seruitute mundi & corporis. Quapropter eo iure quo Iudaeos perfidos abominamur, & eorum opera, inuolentem omnino perhorrescere constringimur.

vsque ad diem nouissimum, & fecerunt solennitatem septem diebus, & die octauo collectam iuxta ritum.

Haec sunt feriae Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta, & libamenta iuxta ritum vniuscuiusque diei, exceptis Sabbathis Domini, donisque vestris, & quae offerentur ex voto, vel quae sponte tribuitis Domino.

EPILOGANDO quae dixerat, id exprimit, quo finis & propositum institutionis dierum festorum continetur: quod est cultus & honoris diuini exhibitio, offerendo holocausta, & libamenta, eo modo ait, quo pro singulis festis dispositum est. Etenim Christianus quilibet diebus festis post oblationem Christi Iesu Patri aeterno Misericordiam audiendo, vt sancta mater Ecclesia praecipit, gratissimum Deo opus faciet, seipsum in holocaustum & libamenta offerendo: in holocaustum igne amoris Dei, lignis poenitentiae & doloris peccatorum accensi, suam voluntatem, omnem vitam Dei gloriae & honori subiiciendo. Quia regi saeculorum immortali soli Deo honor & gloria in saecula saeculorum amen, inquit Paulus: In libamenta vero, opera pietatis, misericordiae & iustitiae cum proximo exercendo. Haec enim cibi & epulae sunt Dei, & libamenta, seu cibaria quae in mensa sua militantis Ecclesiae desiderat: vt idem Dominus manifestauit dicendo: Operamini non cibum qui perijt, sed qui permanet in vitam aeternam. Sic cibatur vniuscuiusque anima, & libamenta Deo apponit. Quod etiam facit homo, quando donaria sua voluntarie offert Domino, & quando sponte, aut ex voto ieiunia, stationes, peregrinationes, statutas orationes promissas, exhibet. Ob quod cum libamentis & holocaustis praefixis haec coniungit: & etiam obseruationem Sabbathorum, quae quietem significat. Oportet enim vt memorata opera & similia accepta sint Deo, a peccatis quiescere: vnde regius Psaltes integritatem vitae definiens ait: Declina a malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eam. Et alius illustris vates ad virtutem fideles praeparado dicit: Quiescite agere peruersae, disicite benefacere: cessationem a peccatis, virtutis initium definiens.

7. Tim. 1.

Johan. 6.

Psal. 30.

Esai. 1.

A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaueritis omnes fructus terrae vestrae, celebrabitis ferias Domini septem diebus. Die primo & die octauo erit Sabbathum, id est, requies. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrime spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente: & letabimini coram Domino Deo vestro, celebrabitisque solennitatem eius septem diebus per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis, & habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis: vt discant posteri vestri, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educaerem eos de terra Aegypti: Ego Dominus Deus vester. Loquutusque est Moyses super solennitatibus Domini ad filios Israel.

RITVM & ordinem celebrandi festum tabernaculorum iam hic Dominus enarrat: & tempus eius alia periphrasi exornat, nempè quod sit id, quo fructus a terra colliguntur, primum diem & octauum Sabbathum, id est, requiem constituendo. Deinde commune iubulum fieri praecipiebat, omnibus ramos diuersarum arborum gestantibus, quare laetitiam, & gaudium exultando exprimerent, & festum praefatum, sic per septem dies continuos celebraret Domino. Arbores autem nominat oliuam, palmam, myrtum, fraxinum, & similes densarum frondium, atque salices, aliasque nemorosas arbores quae in torrentibus & decursu aquarum nascantur, & procreantur. Nam per pulcherrimam arborem etsi citrum quidam interpretentur, dicentes: Vocem Hebraeam חדר hadar, eam arborem significare. mihi autem probatur, oliuam esse, quod Scriptura plane id asserat, cum sponsa dicit: Ego sicut oliua speciosa in campis. Et rursus Hierusalem obiurgans, quod in peccatis perseverans, sacrificijs Deum placare niteretur, ea sibi accepta fore suspicans ait: Nunquid carnes sanctae auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es? oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit Dominus nomen tuum. Sed & Esdras ad hanc solennitatem celebrandam

Ecd. 17.

Hier. 17.

2. Esdr. 8.

brandam frondes oliuae, quam appositiuè pulcherrimam appellat, afferre iubet. quod si uolis appositiuè legere, pulcherrimam hanc arborem: pingue lignum quidam transferunt, per quod alij balsamum, alij pinum, alij cedrum, intelligunt, ex quibus umbracula, & tabernacula construebant: & frondes item myrti loco arboris densarum frondium, quae hic legitur; & deniq; arboris nemorosi, loco salicum, quae hic nominantur. **Demum** toto mense Septembri, quo festa tria memorata celebratur, in umbraculis, & tabernaculis habitare iubet omnes indigenas Israel, in memoriam, quod per desertum euctos ab Aegypto, in tabernaculis eos fecerit habitare; & in huius rei, posteriorum disciplinam, & recogitationem. Primo ergo loco ferias inclusas inter decimum quintum diem, & octauum mensis septimi celebrare iubet, ita quod dies primus & octauus sint Sabbathum, id est, requies: & festum tunc celebrandum praescribit, quando colliguntur fructus terrae. Qua repetitione, & collectionis fructuum mentione, fructus Christianae vitae in hoc saeculo, quos Dominus requirat: & impensas quas ad eos generandos & nutriendos apponat, & praemium simul, quod cultoribus habet repositum, proponit. Ergo vt dictum est, tota vita praesentis saeculi, quae septem dierum spatio clauditur, duobus peragenda est, & cessatione operum terrestrium, & bonorum atque caelestium prosecutione: quae manifestè indicat terrenorum operum collectio. Nam eo tempore, vt quae ex praeterita cura, & impenso labore, iustus fructus reddat, nulla cultura ei adhibetur, donec ratione reddita culturae acceptae, & feminis commissi, iterum praeparatur, & foenore accepto rursus foecundetur, & iustam vsuram debito tempore referat. Quocirca cessatio ab operibus, terrae corporis & saeculi subiectis, quibus peccatum dominatur, aptissime significatur: vt deinceps, quemadmodum terreni fructus ad vitae corporalis usum colliguntur & disponuntur, ita & virtutum opera ad sustentationem animae, eiusque usus colligantur, id est, exerceantur, & cumulentur. Quod Dominus exponens, dicit: Operamini non cibum, qui perijt, id est, corpori destinatum, in eo omnino cōsopiti, sed qui permanet, ait, in vita aeternam. Insuper dicendo, in primo & octauo die Sabbathum esse & requiem, expensas, quas ipse Dominus facit, & praemium, quod laborantibus pollicetur, exponit. nam primo die requies est a peccato, morte Christi deuicto, & festiuitas, operum caelestium inchoatione, pignore resurrectionis Domini accepto. Et quonia refurgente Christo, thesaurus omnium donorum & gratiarum, quibus labores, studia, & opera Christiana suscipiuntur, exercetur & cumulantur, referatus fuit, hinc memoratus dies quietis est, & maxima solennitatis, & caelestium expensarum nostrae curae, in numerato facta receptio. Dies vero octauus idem est: siquidem septem diebus elapsis, idem dominicus dies redit, initium septimanæ faciens. quoniam peracta vita hac, quies alia aeternae gloriae Christianum accipit, nunquam finiendae vitae principium praetans. **Quod aeternum gloriae pondus est**, omnibus qui acceptorum numerorum, primo die, legitime dispensationis rationem per septem huius saeculi dies reddiderint. Deinde tripudium subiicit, scissis de arboribus ramis solennitatem celebrando. Etenim vita Christianae acta, gaudium, pacem, laetitiam comites habet, dicente Apostolo: Non est enim in regnum Dei esca & potus, sed iustitia, pax, & gaudium in spiritu sancto. Et ante ipsum Regius vates ad hunc locum alludens: Vox exultationis in tabernaculis iustorum. & iterum, ciuium Ecclesiae vitam qualificando, inquit: Sicut letantium omnium nostrum habitatio est in te. & quid laetitiam hanc parit? cor profectò in loco suo naturali, nempè Deo reponens, eius gloriam & honorem procurando. Quippe motus timoris, tristitiae, concupiscentiae, & ceterorum affectuum, qui perturbant homines, inde proueniunt, quod cor & desiderium in re aliqua caduca defixum sit, & ipsi subiectum; quae cum labore intentetur, & acquiratur, & cum timore & sollicitudine possideatur, & cum dolore item relinquatur, vndique moribus perturbationum, animus agitur, quibus caret, quo in Dei honore ponitur; quia innatum est illi in suo loco naturali conuirescere, quemadmodum ceteris rebus. Vnde Sapiens obnixè petebat, vnumquemque stare in loco suo, dicens: Confide in Deo, & mane in loco tuo, facile est enim in oculis Dei subitò honestare pauperem. & rursus cum cor in operibus studiosis, & Dei gloriam quaerentibus ponere consuluisset, subdit: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, quia curatio cessare faciet peccata maxima: id est, si affectus dominandi te inuaserit, stationem tuam, & pristinum statum ne deseras, sed affectum vincere cura; quia qui sedat affectum, maxima vitam peccata. Hinc igitur sumentes &

10

15

20

25

30

35

40

45

50

55

Johan. 6.

Röm. 14.

Psal. 68.

Ecd. 17.

Ecd. 16.

tes & gerentes ramos latari iubet: quia sumptiones, & gestationes ramorum quos pre-
 scribit, omnis generis virtutis opera exercere est. in primis misericordiam, quae oliuae rami
 designant propter alacrem, & diffusiuam naturam olei: vt Sapiens hoc explicat, dicēs:
 Ecclē. 9. *Omni tempore, sint vestimenta tua candida, & oleū de capite tuo non deficiat, & alibi:*
 Prou. 21. *Theaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti. Deinde opera iustitiae, & fortitu-*
 dinis, quae iniquitatem oppugnat, atque eius victorijs, contra iniquitatem allectus homo,
 Apoc. 6. *semper ea exercēdo ad victoriā accingitur, & auxilio Christi vincit, quia vincens exiuit,*
 scilicet resurgendo, vt vinceret, nempe in suis, iuxta Apostoli sententiam. Victoriā au-
 tem symbolum palma exiit: ob quod suum festū resurrectionis nempe, tota vita cele-
 brantes, palmarum ramos deferre vult, & novos quosque, sed teneros dicunt Hebræi, 10
 qui sunt, quando folia adhuc in furculo delitescunt, & furculus ipse sceptri habet for-
 mam, quod vox Hebræa *תמר* cappoth significare dicūt. Vnde Regius vates ait: Iustus
 Psal. 91. vt palma florebit, & sicut cedrus libani multiplicabitur. Tertio loco omnium virtutum
 confusio, quā memoratæ virtutes pariunt, & rami arboris densarum frondium, vt
 myrti, fraxini, & similium significant, desiderat. Myrtus enim boni odoris, & lignum 15
 humile, & florentis viriditatis est: quae genimina studiosæ vitæ esse, planè considerando
 cernes. Quarto verò loco salicum ramos portantes amat, quia continentes & casti, atque
 penitentes & humiles, qui ex se absque Deo nihil boni posse agere, continuè ferunt,
 maxime Deo placent: quas virtutes salices significant. Sunt enim steriles, & aquam
 amant, quae comes est penitentium per lachrymas saltem cordis, & non nisi iuxta riuos, 20
 & aquarum decursus plantati viuūt: perinde ac Christianus, nisi aquis sancti Baptismi-
 tis renatus, & in Ecclesia plantatus, & aquis deinde verbi Dei vegetatus, & continuis
 eius auxilijs adiutus, viuere, id est, operum fructus Deo acceptos ferre non potest. Qui
 enim placere vult Deo in omnibus suis actibus, proprijs viribus diffidat oportet, auxi-
 liorumque diuinorum petitione suspensum agere, cum captiuus in Babylone, dicendo: 25
 Psal. 130. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion, in sa-
 licibus in medio eius suspendimus organa nostra. Cū autem de torrente eos optat,
 vitam hanc manifestè designat, quae rapido motu instar torrentis transit: & quia hyeme
 tentationum, & tribulationum semper agitur: quas Dominus Iesus Christus pro no-
 bis ebibens, & nobis relinquens exemplum, in summo cæli fastigio, in quantum homo, 30
 exaltari meruit. Quod concinens Dauid, dixit: De torrente in via bibit, propterea exal-
 tauit caput. Tandem iugis consideratio peregrinationis, & exultationis à patria, tantum
 ad virtutis exercitium, & cæli iter nos præparat, quantum à fuis, & vanitatibus huius
 sæculi retrahit, ab eiusque habitatione dimouet: quocirca singulis annis vno mense in
 ymbra culis & tabernaculis factis commorari disposuit. & præterea quod tabernaculo-
 rum habitatio, mortis quaedam suscipiendæ meditatio & disciplina existit, defectum
 continuum huius tabernaculi, nempe corporis, quod anima inhabitat, representans. 35
 Sic enim B. Paulus hoc sentiens, dicebat: Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, inge-
 miscimus grauati, eò quod nolimus expoliari, sed superuestiri. & Regius vates: Non
 accedat ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Et exitus ta-
 bernaculi, Psalmus quidam inscriptus est. quibus locis tabernaculum pro corpore acci-
 pitur. & exitus tabernaculi idem est, quod discessus à corpore, vt clarius expressit beatus
 Petrus, dicendo: Certus sum, quod velox est depositio tabernaculi mei: ad quem dis-
 ccessum eo Psalmo nos propheta præparat. Iam quantum mortis memoria virtutes pro-
 moueat, vide, cum dicat Sapiens: Memorare nouissima tua, & in æternum non pecca- 45
 bis. Tali enim cogitatione ad gloriam & honorem Dei bonis operibus quærendam acci-
 pingimur. & qui sic viuunt, gloriam & honorem iuxta iusti iudicis retributionem, sibi cu-
 mulat, vt inquit Basilius. Præterea hoc operatur, vt miseram habitationem huius cor-
 poris agnoscens, quod dum in ea sumus, peregrinemur à Domino, desiderio cæli in-
 flammari eius tabernacula ardeamus, cum Dauid dicentes: Quam dilecta sunt taber- 50
 nacula tua Domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria tua. Et bene no-
 ta, quod gerere se peregrinum in vita, Christianorum tantum est, qui cælestium bono-
 rum, medijs sanctis Ecclesiæ Sacramentis, participes facti sunt, & ineffabilium præmio-
 rum pignora tenent, bene hac vita functi. Exteri autem mundi voluptatibus inclinati,
 & diaboli visco detenti, vt nunquam migraturi in sæculo degunt, & eius habitationem 55
 procurant: vnde hic tantum filios Israel in tabernaculis commorari præcipiebat. Denique
 peregrina-

peregrinationis huius nostræ considerando, liberationem nostram à tyrannide diaboli,
 à seruitute peccati, & à mortis perpetuæ faucibus, per mortem vnigeniti filij Dei, Do-
 mini nostri Iesu Christi, continuè memorat, quam liberatio Israel, ab Ægyptia potesta-
 te sub Pharaone, tanto ante tempore designauit. Atque eductus populus, in tabernacu-
 lis per desertum quadraginta annis habitauit, vt peregrinari sanè à promissionis terra,
 & item omnino pendere à Domino intelligeret, ne in Ægyptum, & amaritudines pri-
 stinas relaberentur. Ita & nos Christiani, diuino sanguine, à diabolo, peccato, & morte
 liberati, peregrinam vitam agamus: vt qui non promissionis terram materiale, sed
 cælestem habitare, & æternas sedes occupare singulis diebus sperant: & rursus, vt qui
 10 tantorum beneficiorum memores, peccati, mortis, & mundi amaritudine naucentes,
 gratos Domino, vitæ Christianæ delectu, se exhibere procurant. & hoc est, quod dicit
 Dominus: vt discant posterit vestri, quod habitare fecerim filios Israel in tabernaculis,
 cum educerem eos de terra Ægypti. Domus ergo desiderosæ & morosæ habitationis, vul-
 pibus & volucribus relinquatur, & sequamur Dominum, dicentem: Vulpes foueas
 15 habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum. Lucæ 9
 æmulemur Rechabitas, qui vsque adeò suspexerunt præceptum patris sui Ionadab filij
 Rechab, vt in tabernaculis semper habitarent, nec vinum biberent. Perinde igitur nos
 Domini monita non negligamus, sed à delicijs mundi, & eius lenocinijs dominantes,
 ad patriam properemus. Concludit autem, Ego Dominus: quasi dicat, qui mirabilia
 20 dicta feci, & figurata complecturus sum. Et hæc sunt, quæ de solennitatibus iussu Domini
 Moyfes disposuit.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

25 **Et loquutus est Dominus ad Moysen, dicens: Præcipe filijs Israel, vt affe-
 rant tibi oleum de oliuis purissimum, & lucidum ad concinnandas lucernas
 iugiter, extra velum testimonij in tabernaculo fœderis ponet eas Aaron à ve-
 spera vsque in mane coram Domino cultu rituque perpetuo in generationibus vestris.
 30 super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.**

SOLENNITATIBVS definitis, quas populus obseruare tenebatur, ministeria sa-
 cerdotum, quibus celebrari debebant, sequi, ipsa res deposcebat: hæc erat lucer-
 narum accensio, & panum propositio subministratio, loco, tempore, & ordine in textu
 præceptis. Quæ quia in litera patent, ommissa figura, & cæremionali, quod readueniente
 35 cessauit, ad intellectum & spiritum transeamus. Tota hæc vita, lumine fidei & diuini
 verbi priuata, nox est, & nebulæ densissima quaedam obtenebratio: quod Regius
 Psaltes docuit, dicendo: Lucerna pedibus meis verbum tuum. & alibi: Exortum est in
 tenebris lumen rectis corde: misericors & miserator, & iustus Dominus. & illustis pro-
 pheta Esaias (referente sacro Euangelista) populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lu-
 cem magnam, & ambulantis in regione umbræ mortis lux orta est eis. Et quid hic
 40 im morandum est: ipsa met veritas dignata est hoc idem manifestare, dicendo: Ambu-
 late, dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehendant. Hoc igitur definito, cum
 supra in descriptionibus solennitatum, curriculo septem dierum huius vitæ, vitam Chri-
 stianam depinxisset, lucem quam sequeretur, & ex qua depromenda foret, & viaticum;
 45 quo sustentanda, proponere supererat: quod hoc loco facit. Igitur promptuarium, ex
 quo vitæ Christianæ actiones, & cibaria depromenda sunt, fides est; quandoquidem,
 iustus, sententiâ Domini, ex fide viuunt, id est, operatur: & dux item, qui eam anteambu-
 lando ducet, atque lumen quod tenebras errorum omnis generis excutiat intellectus
 & morum, verbum Dei existit. Oportet autem his donis, & functionibus potituros,
 50 Deo placendo, vt inquit Sapiens, animæ suæ misereri. Oportet inquam ad miseriam,
 quam anima sibi relicta patitur, oculis mentis attollere: & imposito corpori silentio
 (paupere mendaci, & importuno) voces animæ verè pauperis audire, illi succurrere, at-
 que elemosynam largiendo, necessaria prouidere: nam eam quæ ad cælum creata est,
 cælestis doctrinæ indigam videbis: & pabulo quotidiano virtutum deficientem, quæ
 55 in via & itinere posita est: & in tenebris agentem, atque oculis caligantem, quæ lux &
 oculus corporis, designata est. & quis iam illius non commiserisceret: insanus profecto.
 ita enim

ita enim dicit Dominus Iesus Phariseos obiurgans, qui neglecta animæ munditia, corporis tantum curabant: Hypocritæ, qui fecit, quod foris est, nonne fecit, quod intus est: quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. id est, restat ergo (vt eleganter exponit B. Augustinus) eleemosynam, hoc est, misericordiam impendere animæ vestræ; & omnia, tam quæ ad animam, quam quæ ad corpus spectant, munda erunt vobis: non tamen è contrâ. Curam igitur & sollicitudinem huius eleemosynæ prouidendæ tanquam oleum requirit Dominus, ad lumen fidei recipiendum; & à fidelibus, ad charitatem eos accendendum, & nutriendum. Atque hinc Dominus per Moysen à filiis Israel oleum afferri ad ipsum iubet: quia Moyses Christum Iesum nostrum retulit, vt magistrum, institutorem vitæ, & doctorem pro tempore mortalis vitæ: Aaron autem eundem, vt sacerdotem, & in ara crucis pro peccatis omnium se offerentem. At quia Christus lux venit, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum: cuius luminis tantum fit particeps, qui memorarum oleum, eleemosynæ scilicet, suæ animæ affert, hinc ipsum, ad Moysen, omnem populum afferre iubet. Quod clarius docet, cum finem explicat: ad concinnandas, inquit, lucernas; id est, suo ordine accendendas, & necessario pabulo nutriendas: vbi animas, lucernas vides, quæ primum ad Ecclesiam venientes, lumine fidei, charitate inflammate & informatæ acceduntur; & fideles prædicto oleo eleemosynæ quæ pænitentia potissimum est, iterum igne charitatis acceduntur, & accensi nutriuntur. Hinc Dominus, cum abstinentia corporis, lumen fidei, diuiniq; sui verbi intus in animis tanquam in lucernis inclusum, operibus foras exerere & manifestare, discipulos vrgebat, dicebat: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. & rursus ab omnibus fidelibus (qui cæli tabernacula referata sibi desiderant, curam memorati olei commendando, quod operibus misericordiæ notificatur, & augetur) parabola decem virginum petit, quarum quinque fatuæ, quia non sumpturunt oleum secum, extinctis lucernis comparentes, ianuam cæli clausam inueniunt; quia & si fidem haberent, mortuam tamen, suâ forma & charitate carentem. Sed mirum est, quod defectus operum misericordiæ cælum fidei ocludat, & vsus aperiat: vt ex hoc loco colligitur, & apertius infra, cum damnationis causam prauis Dominus reddit, operum misericordiæ negationem, & bonis aditus cæli rationem, eorundem operum vsus, dicendo: ite maledicti, &c. Et sanè si attentè rem inspicias, mortale peccatum illis ianuam cæli ocludere, & gratiam atque charitatem his eam aperire videbis. Etenim testimonium diuini amoris, operum misericordiæ exercitium est; quibus homo Christianus testatur, Deum plus diligere, quàm se, ceteraq; omnia ad se attinentia: quandoquidem vt ei placeat, suam voluntatè posthabet, & ea quibus viuit, in eius obsequium elargitur, & erogat. Amor ergo Dei supra omnia, & adimpletio mandatorum decalogi, ratio saluationis bonis redditur: quando operum misericordiæ adimpletio, causa proponitur: & contra malis, eorum defectus: scilicet non amasse Deum, & fractio præceptorum. Quoniam verò, cura hæc, animæ eleemosynam præbendi, pura esse debet, & non ficta, & opere in testimonium, & exemplum exteriori comprobata; oleum purum & lucidum petit, & insuper ex oliuis: quia eleemosyna ex rebus malè acquisitis Deo non placet, vt neque oleum ceti, neque ex frutetis alijs, acceptum est Domino, quia adulterinum est. Præterea lucernarum locum, candelabrum cui superponentur, tempus ministerij, & ministerium per quem exerceretur, exprimit. Situm, extra velum testimonij in tabernaculo fœderis signat: quoniam in Ecclesia catholica, quæ tabernaculum est fœderis, lumine fidei, & igne charitatis illustrandæ sunt animæ; cum extra eam nec cælestis doctrina pura, nec salus sit. Er extra velum testimonij dicit, vt Christi commemorationem in sua Ecclesia insinuaret: Nam vnigenitus Dei filius, qui è propitiatorio, testimonia sua populo reddebat, factus homo, cælestem doctrinâ Evangelij sacri, & veritatem prædicauit, vt coram Pontio Pilato idem Dominus testatus est, dicendo: In hoc natus sum, & in hoc veni in mundum, vt testimonium perhiberem veritati: nempe Scripturarum, quæ Euangelium continebant, & insuper in eius tuitione, suam præsentiam & continuam assistentiam Ecclesiæ promisit, dicendo: Et ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. In cuius rei figuram, lucernas iuxta propitiatorium, inter sitite tantum velo collocavit in tabernaculo fœderis, quod intra sancta sanctorum erat in ipso vestibulo, porro extra corpus, (quod velum animæ est) & in facie ipsius Ecclesiæ, opere & sermone, id est, vita ipsa, Christianos qui cælum

qui cælum ascendere velint, testari oportet adoptionem filiorum: suamq; fidem, operibus pænitentia, & Deo acceptis ostendere: Quoniam iuxta vatis sententiam, tantum illuc ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel: id est, qui vita & operibus gloriam Dei & honorem in Ecclesia testati sunt. Deinde cum tempore omni ardere debuissent, tempus ascensionis signat, à vespere vsque ad manè, id est, totam noctem: huius curam Aaron iniungit. Etenim Aaron, vt dictum est, Christum Iesum fungentem sacerdotio in cruce retulit: quapropter eiusdem Domini in deficientem curam, præsignans, suæ Ecclesiæ prouidendi, accensione continua, & nutritione luminis fidei, Christianorum lapades charitate accendendo, & maiore sui cognitione impartiendo, & ita magis ac magis spe attollendo, & erigendo, nocte præsentis vitæ: Aaron summo sacerdoti accendendi lucernas munus à vespere vsque ad manè demandauit: atq; inueniens item diebus, & clara luce, per alios, & minores sacerdotes, ordine tamen maioris hoc efficiendum. Itaque Christus redemptor noster, noctem legis, sua prædicatione sacrosancta & Evangelij lumine, illustrauit, accenditq; lucernas, nempe Apostolos, qui in die & luce iam positi, lucernas, & lampades nouas incendentes, totum mundum collustrarunt. In quam etiam rem lucernæ supra candelabrum ponuntur: quod, nisi id mysterium requireret, superflueret. candelabrum enim & luminare maius, sua doctrina, diuina vita, & cælesti conuersatione, totum orbem illuminans, & vitam omnium sapientiaris, vt sal cibos, Christus Iesus noster extitit: qui vicarias suas vices Apostolis demandans, eisdem dixit: Vos estis sal terræ (à vitæ scilicet conuersatione incipiens) vos estis lux mundi. atque ne sibi fidentes præsumerent, hunc locum exponens, supra candelabrum positos, id est supra se, suamq; fidem & doctrinam, semper aduertere iubet; ne ab eo dimoti in utroq; errarent.

Accipies quoque similitam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas, quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues, & pones super eos thus lucidissimum, vt sit panis in monumentum oblationis Domino. per singula Sabbata mutabuntur coram Domino. suscepti à filiis Israel fœdere sempiterno. eruntque Aaron & filiorum eius, vt comedat eos in loco sancto, quia sanctum sanctorum est de sacrificijs Domini iure perpetuo.

VIATOR ad suum iter perficiendum, & duce, vt rectè gradiatur, & cibo, ad sustentandas & corroborandas vires, ne medio itinere deficiat, indiget. Itaque accingenti se ad cælum homini, ductricem lucem sui verbi supra prouidit: nunc cibum & viaticum tali itinere conueniens, nempe Eucharistiæ Sacramentum suppeditat: quod duodecim panes propositionis, ante Dominum constituti, apertè significabant. Primum enim ex similia, flore farinæ, & adipe frumenti constabant, quam Christum Iesum in Sacramento altaris figurasse, multis in locis supra reperitum est. Atqui quoniâ corpus Christi, non nisi sartagine crucis prius fruxum, esui fidelium coaptatum est, panes coctos hie sibi apponi volebat Dominus, & ex duabus decimis similia, rursus coctos, petebat: quia sub speciebus panis, totum Christum verum Deum & hominem continendum, figurabatur: altera decima diuinitatem, altera humanitatem in vno supposito diuino, significantibus. Equidem denarius numerus totus est, & ita quælibet decima, totam & integram vnâ naturam referebat. Præterea senos, & altrinsecus mensæ purissimæ superponi iubet, cum thure lucidissimo, in monumentum, ait, oblationis Domino. Etenim verbo Domini (quod & panis significat, dicente ipso, Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei) in hoc mysterio, panis conuertendus erat in corpus Christi: & quoniam perfectissimè prædicandum vniformiter erat ab Apostolis, numero senario, qui perfectus est, & è regione se respicientes disponuntur, & in purissima mensa, & cum incenso: proculdubio puritatem designans, qua fideles ad tantum Sacramentum accessuri erant; & orationem insuper, quæ communionem & sumptionem tanti mysterij comitari debuisset. Quippe nullo alio modo impèsius animæ munditia & deuotio sumpturis commendari potuit, quàm puritate mensæ, & appositione thuris lucidissimi in eadem: non quidem propter mensem ea puritas, & fragrantia thuris requirebatur (non enim de bobus cura est Deo) sed propter accessus ad hanc cælestem

Psal. 140.

Lucæ 22.

Amos 8.

Hierem.

Gen. 18.
& 19.

lestem Domini mensam, qui conscientia nitidi, & oratione virtutis odorem emittente, & igne charitatis splendescente, Deum laudantes, & gratiam petentes, conuenire debent. Thus quippe Hieroglyphicum, orationis, & Dei laudationis est, dicente propheta: Ascendat oratio mea ad te Domine, sicut incensum in conspectu tuo. Vt autem planius videas memoratum mysterium, hic Dominum vel digito demonstraſſe, attende: in monumentum oblationis, hoc fieri præcepisse. id est, in pignus oblationis illius gratæ Domino, qua vnigenitus eius filius in sacrificio sancto Missæ offerendus erat aeterno Patri, quæ per antonomasiam, oblationis nomine intelligitur: Etenim tanti mysterij & pignus dare, & eius memoriam futuris generationibus commendare oportuit: atq; ira tempore accedente rei figuratæ, vt eius promissionis nos Dominus Iesus Christus admoneret, Sacramentum instituens, & primam Missam celebrando, idem in sui commemorationem discipulis præcepit facere: Præterea sanctum sanctorum de sacrificijs Domini appellat: quia ipsa sanctitas est, id est, terminus & scopus, quo omnia sacrificia quæ offerebantur, tendebant. Vt enim sacrificium illud Christi Iesu cœuentum in cruce, omnia sacrificia, quæ effuso sanguine adolebatur, significabant, ita & sacrificium hoc panis singulis Sabbathis, idem Christi sacrificium, sed incruentum immediate designauit. Atque hinc, quia panis cremari non poterat, thus tota hebdomada super impositum, accedente Sabbatho, loco illius incendebatur, & adolebatur, vt sic sacrificium fieret. tandem quod singulis Sabbathis veteres panes, nouis appositis comederentur à filijs Aaron, nempe à sacerdotibus, & in loco sancto, non minus rem explicat: quoniam & ritum Missæ dignatus est tanto antè tempore designare: scilicet, vt sacerdotes post oblationem hostiæ consecratæ, statim ederent in loco sancto, & Sabbathis insuper, quæ in dominicos dies mutata sunt: quia Dominus à morte iam liber post suam gloriosam resurrectionem, immortalis & gloriosus, & ad dexteram Patris resideret in sacrosancto Missæ sacrificio, vt eius sanctissimæ mortis merita fidelibus applicentur, offerretur. Vnde bene nota sacerdotes ex hac Domini dispositione ad minus diebus dominicis ad celebrandum in figura exhortari, vt nunc in concilio Tridentino diuinitus cautum est. simul etiam, vt dictum est, Scripturam sanctam notabant, quæ mysterium Christi in Sacramento altaris, vt cætera continet & docet, vt eleganter Origenes explicat. Etenim pane corporali reficitur corpus, verbo autem Dei anima, ac proinde legitime panis nomine ministratur. Vnde per Amos in punitione sui populi, verba eius fastidientis, dicebat: Ego mittam in vos famem & sitim, non tamen famem, panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. & iterum per alium Prophetam idem notans: Paruuli petierunt panem, & non est qui frangeret eis. Huiusmodi autem panis primò ministratus est, manu maiorum duodecim tribuum, Patriarcharum nempe & Prophetarum; & tandem duodecim Apostolorum, Euangelij sacri tempore; ac proinde duodenario numero panes proponebantur. & in loco sancto, & soli sacerdotes eos manducabant: quoniam in Ecclesia catholica & ministerio sacerdotum, verbum Dei plebi ministrandum est, ex duobus testamentis erutum. Vnde ex duabus decimis, quæ totalitatem & integritatem dicunt, quilibet panis conficiebatur. & duobus senarijs, semutudò respicientibus proponebantur; propter perfectionem doctrinæ, & identitatem, quâ singulorum eorum continebat, vetus nouo, vt seruus ministrans, nouum verò, vt Dominus à veteri signata mysteria accipiens. Atqui quoniam secretiorum mysteriorum tractatio, & peculiaris cognitio, maioribus Ecclesiæ conuenit, minoribus verò credere & facere, quæ ab ea proponuntur; hinc panes hi à sacerdotibus tantum manducandi, ex similia, quæ in corde tritici later, conficiebantur: cæteri verò qui offerebatur, alijs communicandi, ex communi farina tritici constabât. in quorum figuram Abraham, qui ad secreta & maiora Domini mysteria vocatus fuit, angelos hospitio recipiens, ex similia panes confectos præbuit: Loth verò, quia plebem referebat, angelis eiusdem ad se diuertentibus, communes panes obtulit.

Ecce autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israel, iurgatus est in castris cum viro Israelita: cumque blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. Vocabatur autem mater eius Salumith filia Dabri, de tribu Dan. miseruntque eum in carcerem, donec nosset quid iuberet Dominus: qui loquutus est ad Moysen, dicens:

Educ

educ blasphemum extra castra, & ponent omnes, qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eum populus vniuersus.

PEREGRINIS, regulis morum, vitæque normis eruditus, & item pabulo necessario, & viatico cumulatus, iurgia & lites componendi, lex supererat, quæ iam traditur. Atqui quoniam superiori libro latius de his disseruerat, summa & compendio quodam eadem hic perstringit. Occasio autem epilogationis & repetitionis iudicialis legis fuit; quod dum euulgarentur elogia Dei memorata, quidam nomen Dei tetragrammaton distinctè id proferendo, cum vilipendio omni, & contemptu blasphemauit, vt vel hinc ingenium hominis cognoscas, qui inter ipsa sancta maledicere Deo ausus est. & vide quanta impudentia (conualescente peccato) fecerat, quod cum tempore Iob, Deo benedicere, pro ei maledicere vsurparetur; vt quod mentem humanam id cogitare, nedum proferre, audere impossibile arbitrareretur; aperto ore, & publice, & negligendo data præcepta Dei, in blasphemiam maledicendo Deo prorupit. Is autem ordine iudicij seruato, reclusus in carcere, dum Domini sententia expectaretur, tandem qui affuerunt, in testimonium, quod blasphemiam audierunt, manus super caput eius impo- nentes, ab vniuerso populo lapidatur; qui in Deum omnium conditorem & Dominum sicilinguatus extiterat. Vbi eos Dominus notauit, qui cum Christiani sint & fideles, instituto tamen viuendi mundo famulantur, & omnino subiecti seruiunt, nec Deo, nec proximis, dum sibi blandiantur parentes, oblata occasione venenum suum effundendi. Volunt quidem ij duobus dominis seruire, Deo & Mamona. Quare cum Mamona, daemon ille sit, qui mundifastibus, & diuitijs præsidet, dominetur, vitæque gubernacula teneat, necessum est Deum contemnat, & nescio quomodo non odio habeat: quod & si diu dissimulet, furia tamen suæ voluntatis, vindictam appetente, Deum blasphemando, detegit. Hos autem hic designatos fuisse, ipsemet Dominus explicat; dum blasphemum huius, Selomith, (quod perfecta & pacifica vertitur) matrem nominat, & filiam Debri, quod est verbum meum, & de tribu Dan, esse dicit, vt integram originem recenset. Virum autem eius Ægyptium, id est, mundi amaritudine & turbulentia plenum, qui Israeli, & mulieri fidei dominaretur. Faxit Deus, vt confusio, & perturbatio sensuum nunquam menti, tanquam vir Ægyptius mulieri Israeli, dominetur: nam vsque ad Dei contemptum in vitiorum campo laxatis habenis, bestialis vita nunquam sistet. Faxit Deus, vt homini Christiano lacte matris Ecclesiæ enutrito, vir Ægyptius, id est, mundus non dominetur: nam neque blasphemiam, neque hæresim parcat, oblato discrimine, pro sua voluntate & voluptate Deum commutandi: tantum abest, vt à peccato aliquo & vitio abstineat. Etenim Israelita illa, sanctam matrem Ecclesiam figurauit: & idè filia Debri nominatur, quia verbo Dei edocta & instituta, filios in sanctitate per Baptismum generat, & per suas aetates verbo Dei nutrit: ac plures à recta indole degenerantes, ex Ægyptio viro, hoc est, ex mundo eius aduersario, cum quo bellum indictum gerit, semetipsos, eâ habere faciunt, & sustinere vt filios, atq; verbo Dei alimentare, quia fideles sunt; quod facit, expectans, si quando ad cor redeuntes, cœuertantur. Synagoga mollis & effœminata fuit, at Ecclesia Dei catholica Romana fortis, constans, & insuperabilis est, vsque ad eò, vt Israelita, id est, videns Deum dicatur: & Selomith, hoc est, pacifica & perfecta, quia pacis & virtutis perfecta mater, & schola cælestis in mundo est. quæ etsi insultus patitur, non solum ab exteris, Barbaris, Turcis, Ismaelitis, sed à suis per hæreses, & apostasias matris repugnâtes, atq; Deum blasphemantibus, Ægyptij viri mores, & errores sequentibus: nunquã tamen deficit, sed neq; ad finem sæculi deficere potest. Quocirca eius fortitudinem aliquando Sapiens demiratus dixit: Mulierem fortem quis inueniet: procul, & de vltimis finibus pretium eius. At prope interitum & finem mundi constituta, hæresiarcha & apostata ille primus, Antichristus nempe, ex ipsa Ecclesia inter omnes prauos insolentissimo scelere notatus egredietur: cuius vitæ finis, & scopus erit nomen Iesu Christi blasphemare, vt beatus Ioannes auctor existit. Atqui cum omnium scelerum magister aduentabit, vim eam ex origine & radice educet, ex adulterio, scilicet Ismaelitæ cum femina Christiana: quod ex hoc loco colligunt doctores. Etenim blasphemus hic (vt asserit Lyranus) filius erat Israelitidis ex Ægyptio adultero, quem Moyses occidit, quod vitium mulieris oppri-

licis opprimeret, honorem matrimonij & proprium, cum factum rescivit, vindicant. qui cum in deserti peregrinatione, tribui Dan annumerari voluisset, iuxta eam tabernaculum figendo, cum viro eiusdem tribus id defendente, inita concertatione, in blasphemiam nominis tetragrammaton Ihehoua, quod nomen Iesu Christi, tunc non notum, mirabiliter continebat, cum despectu prorupit. Vnde graphicè descriptus hic Antichristus colligitur: ac proinde hoc denotans mysterium, particula ea, ecce, vsus est lefflator.

Et ad filios Israel loqueris: Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatū suum & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit, qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.

Ex iudicio singularis facti, legem vniuersalem elicit Dominus in omnes maledicentes Deo, a que nomen Dei blasphemantes: vt illi, peccatum suum portent, id est, puniantur, & pœnas sustineant peccatibus stabilitas: isti, verò lapidibus obruti moriantur, peregrini sint siue ciues. tantū enim ignorantia tribuit Dominus, vt qui ignorates maledixerint, lenius aliorum peccatorum pœnas subeundo, plectantur: qui verò prudentes & scientes, Deo maledixerint, verbis calumniam intulerint, honoriq; eius & famæ derogauerint, (hoc enim est blasphemare) morte mulctarentur: quòd scientiam donum Dei sit, & in Spiritum sanctum peccarent, qui ea contempta, Deo maledicerent. Sed tu peccati incrementa, simul & Dei misericordiam considera: nam cum beatus Iob, verbum maledicendi Deo, ore assumere non sit ausus, sed pro eo, contrario sit vsus, dicendo: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in corde suo, ob quod singulis diebus oblationes offerebat: iam Deo maledicere, triuale peccatum effecisset. & cum postremo supplicio sic delinquentes punire deberet, castigatione communi aliorum peccatorum, compensationem ab ignorantibus accipit. Verum si ex malitia procederet blasphemia, vt Iudæorum fuit contra scientiam agnitam, Christum iniuriantium, eiusque doctrinæ calumniantium; & eorum qui impio ore nomini sancto Dei derogauerint, è medio tollendi erant, sine acceptatione aliqua personarum: vt perpendant hinc, qui vanè & peierando singulis verbis ex deprauato habitu & consuetudine, nomen Dei assument, quam vltionem mereantur.

Qui percusserit & occiderit hominem, mortè moriatur. Qui percusserit animal, reddat vicarium, id est, animam pro anima. Qui irrogauerit maculam cuiuslibet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei. fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit iumentum, reddat aliud. Qui percusserit hominem, punietur. æquum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit, quia ego sum Dominus Deus vester. Loquutusque est Moyses ad filios Israel, & eduxerunt eum, qui blasphemauerat extra castra, ac lapidibus oppresserunt. feceruntque filij Israel, sicut præceperat Dominus Moysi.

PECCATVM mortale contra Deum est, aut contra proximum: quare punito eo, quod contra Deum est, delictum, violans iustitiam, quæ proximo debetur, iam animaduertitur. Legem igitur talionis, quam supra disposuerat, repetit: vt scilicet, qui damnum in persona propria, aut rebus suis intulerit proximo, simile repatiatur & ipse. Itaq; qui fracturam pedis aut manus fecerit, eandem patiatur, qui oculum excusserit, eruat ab eo; & qui dentem dente priuetur: & qui occidisset hominem, mortem pateretur; & qui animal occidisset, aliud quod suppleret, vices illius occisi, redderet, vt damnatum illatum sic recompensaretur. atq; hoc æquum iudiciū appellat Dominus: quod ita exactè custodiri iubet cū ciuibus, & peregrinis, quòd eius rationē exacturū pollicetur, dicēdo: Ego sum Dñs Deus vester. quasi diceret, qui vestra iudicia iudicaturus sum. ad quod iudicium alludens B. Paulus Galatis dicebat: Qui autem cōturbat vos, portabit iudicium, quicūq; est ille. & deniq; quonia. m occasione blasphemij, huc sermonem diuertērat, exequutionem sententiæ Dñi in blasphemum manifestando, caput cōcludit.

Verum

Verum circa iustitiam huius legis, dubium quemlibet vrgere potest, quòd exequutio propriæ iræ, & iniuriæ propriæ vindicta, à qua tantoperè Dominus abhorret, lege hac, & approbetur, & sanctificetur: dixit enim Dominus: Mihi vindictam, & ego retribuam: vnde & Deus vltionem in lege appellabatur. & Dominus Iesus Christus iram in proximum cohibuit, dicendo: Qui irascitur fratri suo, dignus est iudicio. Quod explicans beatus Paulus, dicebat: Non vosmetipsos defendētes charissimi, sed dantes locum iræ. Si ergo vindicta & iræ exequutio in proximum intrinsecè mala est, qui lege lata bene fieri potest? nam quòd auctoritate legis, & per ministrum eius exequatur, quòd ira mea & vltio propria postulat, & iram meam & vltionis appetitum nutrit, & malitiam innaram factum non exiit, sicut nec parricidium, nec matricidium, quia per se malum est; & non malum, quia prohibitum. Præterea magis læditur Respublica, hac lege, pluramembra orba faciendo, cuius bonum sua interest procurare: imò & plures vitæ sustentatione, & legitima occupatione in studiosis exercitijs, priuando parentes debitis organis ad quærendam vitam, & in otio nutriret, & Rempublicam pauperem & inopem redderet. quanta autem mala hinc sequantur, tu impensius considera. Quapropter permissiuam hanc legem, sicut eam, quæ de dando libello repudij lata fuit, ad vitanda vxoricidia censeo. Equidem gens illa auaritiæ cupiditati subiecta, omni vinculo amicitia & charitatis soluto, mutua malevolentia, vel leuissima causa ambitionis & cupiditatis vexabatur. Quamobrem maiori malo consulens Dominus, ne singulo quoque gradu, pauperes & imbecilliores proprijs bonis & personis læderentur, & crudelitas in maioribus augetur, lege repassionis hoc malum cohibuit; vt qui optimè nouerat, nulla alia pœna, gentem eam à proximi damno & læsione inflexari posse. Atque adeò hanc legem reuocando, consilium de opposito (cuius tunc capaces non erant) tradidit, dicēdo: Audistis, quia dictum est, Oculum pro oculo, dentem pro dente: Ego autem dico vobis, non resistere modò, sed si quis percusserit in dexteram maxillam tuâ, præbe illi & alteram. Vbi peccati cæcitatem contemplari licet, quæ legem hanc talionis, in iure naturæ constituere philosophis suasisit, vt Ciceroni specialiter suggestit dicere: Nemini noceas, nisi laceffitus iniuria. Cæterum ad interiora progrediendo, videndum est, quid spiritum & intellectum hac lege Dominus docuerit? & mutuam sanè charitatem petebat. quippe ille percuit hominem, id est, occidit, qui in lubrico eum ponit, vt inde eius anima in mortem peccati dilabatur: & quonia. m similiter peccat, occidendus lege veniebat. Qui verò læsionem aliquam intulisset, aut orbem membro aliquem faceret, idem repati statuebatur, quia charitas vera id postulat, vt plagæ auctor, alter patiens, compassione & officij necessarii subministracione, efficiatur. vt Christus Iesus noster, pauperum & indigentium personam indutus, dicebat: Esuriui, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis mihi potum: nudus fui, & non cooperuistis me: hospes, & non collegistis me. & in idem eius Apóstolus Paulus: Omnia omnibus factus sum, vt omnes lucrificerem. Præterea in vita morali, id proximo restituere teneor, quo eum priuau: peccato, inductione, aut persuasione meâ delinquere faciendo: ob quod in vita claudicat, & mancus incedit, quia subleuationis cura, & opera reo incumbit, & eatenus se fractum & mancum existimare, quousque alter sanetur, aut officium debitum impenderit. Eruiisti oculum, scientiam, nempe & studium cauendi peccatum, da illi oculum, id est, veram scientiam, exhortationem, & doctrinam necessariam. Excussisti dentem, hoc est, virtutis & vitæ verbum, redde illi salutis verba: tunc enim & educationem oculi, & dentis tu repateris. oculum enim pro luce doctrinæ, & dentes pro verbis, quibus debite pronunciantur, accipi, aperte Scriptura docet. sic enim ait Dominus per Prophetam: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. & ipsemet Christus, Lucerna corporis tui est oculus tuus. & Regius Psaltes: Filij hominum, dentes eorum arma, & sagittæ; lingua eorum gladius acutus. Qua lege instimulatus beatus Paulus dicebat: Quis infirmatur in vobis, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vrer? atque quia hoc æqualiter cum doctis & ignorantibus, cum maioribus & minoribus exercendum est, læsionis hominum, & iumentorum, Dominus meminit.

CAPVT VIGESIMVMQVINTVM.

Quotus est Dominus ad Moysen in monte Sinay, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum vobis, sabbathizetis Sabbathum Domino. Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius; septimo autem anno Sabbathum erit requietionis Domini. agrum non seres, & vineam non putabis. quæ sponte gignet humus, non metes: & vinas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam, annus enim requietionis terræ est. Sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo tuo, ancillæ tuæ, & mercenario tuo, & aduena, qui peregrinatur apud te, iumentis tuis, & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum.

CIVILIS vitæ rationem componit Dominus, & commodè in ea se gerentibus præmia & donaria præparata ostendit. Primum ergo intellige, non huius terræ materialis quietem, & hominum otiositatem sollicitare Dominum: neque agrorum proci-fiones, dolores putationis vitium, eum anxium reddere, nec cellaria redundantia ex collectionibus frumenti & vini omnium largitorem curare: sed hominum salutem & felicitatem legitimis laboribus & occupationibus parandam desiderare. Intellectus igitur Iudæis propositus, sub exemplo culturæ terræ sex annis, & requietionis singulicuiusque septimi, fuit; toto & perfecto tempore legis (quod senario numero perfecto signatur) eam complendo, colere, & colendo venerari, donec septimus annus accederet, cessationis eius, & requietionis eorum ab operibus feruilibus, quæ ipsa exigebat. Etenim Lex & Propheta, cum bona terræ, & sæculi huius prosperum iter promitterent, his detenti homines opulentiæ, honori, & placidæ, ac quietæ vitæ, & si æternæ, & animæ bona per hæc temporalia designarent, oculos mentis submiserunt, & operibus, voluntati corporis feruientibus, collum omnino subiugarunt. Itaque dum cortici, & sensibili vitæ inferuirent, legi satisfacere, & voluntatem Domini adimplere sunt arbitrati. Vnde seruales penitus, mancipio corporis subiectos, ac proinde Deo odibiles se exhibuerunt. Proposuerat quidem Dominus illis hæc præsentia bona, ut per ea tanquam pueri allecti & inuitati, pro ingenio puerorum, ad se omnium largitorem, eiusque voluntatem explendam rapetet, non in se relabentes sibi seruirent. Solent quippe matres exhibitis pomis, ficis, passis uuis, ad sui amorem pueros allicere, & ne aliò distrahantur, maloque assuescant, ludis honestis, atque probis exercitijs occupare: perinde igitur Dominus bonis temporalibus propositis, rudem illam, ac sensibilem gentem, ut ficis, & pomis, ad suam benevolentiam attrahere voluit, atque ut in eius voluntatis obsequio contineret, tot præceptorum, ac legum occupationibus exercere. Atqui quoniam pædagogia legis ita detenti, seruilis opera quæ fecissent, & vita tota tractarent, legitima erant, & ad Dei beneplacitum tendentia, sex diebus agrum Scripturæ, Legisque veteris colere, se colonos, feminando & metendo, opera legis exhibendo: & eiusdem vineæ item cultores præscriptis in lege operibus eam putando, & fructus vuarum, id est, virtutum, & vini, id est, diuini amoris colligendo præcepit. Quibus laboribus, se, suamque familiam alere, atque in virtute sustentare præscripsit, ut accedente septimo die & lege gratiæ, in quo remissio peccatorum sufficientissimè per sacrosanctum Domini nostri Iesu Christi in cruce sacrificium faciendæ erat, & seruilium operum legis cessatio intimanda, ea indulgentia, libertate, & quiete fruerentur. Quemadmodum sex annis culturæ agrorum, & vinearum in terra promissionis elapsis, septimo quoque accedente, agri & vineæ à passiva cultura quiescebant, & item eiusdem actorès. Præterea aliis ad spiritum ascendendo, in hac septima die, respectu sex dierum laborum Legis constitutos, quæ per alios sex dies, (scilicet totius vitæ, respectu gloriæ in futuro seculo potiundæ significatur) laborare docet, id est, agrum & vineam sacri Dei Evangelij colere, fidei brachijs eius mysteria amplectendo, charitatis manibus id (iuxta præscriptum Ecclesiæ) tractado, & opere cõplendo, atque ut quæ sic parauerimus in horrea cœlestia, spei sublimi scala subleuare, & ibi reponere, in cibum illius septimi diei diligenter curemus: Sic enim

Sic enim ad congregandos, & parandos cibos pro illo septimo die gloriæ nunquam finiendo, nos ad labores prouocabat Regius Paltès, dicendo: Labores manuum tuarum, quia manducabis. & ipsemet Dominus Iesus noster: Operamini non cibum qui perit, sed qui manet in vitam æternam. Etenim, quod opera, atque merita fidei, spei, & charitatis, quibus cælum conscenditur, visioque clara Dei (quæ animarum æternus cibus est) paratur, pro illo die nos cibare dicuntur. neque solum patrem familias, sed omnes, qui quavis ratione Christiana ad ipsum attinere dicuntur: ut serui & ancillæ, id est, omnes, qui eius disciplinæ obtemperantes perinde ac serui se tradiderunt, & eius ducatu laborarunt: omnes item mercenarij, id est, omnes, qui proposita cæli mercede ab eo inuitati operando sudarunt, omnes præterea aduena, & peregrini, id est, qui ab infidelitate, & erroribus reuocati, opus & pensum Dei, eum honorando & glorificando perferunt, & tandem iumenta omnia, & pecora, siue bestia feræ, quarum illa ab stercorebus vitiorum, & peccatorum eiusdem opera reuocata (quæ in stercore suo computruerant, ut inquit Propheta) viam Christi Iesu laborantes sequuti sunt: hæc verò mansuefactæ, ceruicibus superbiæ depositis, Deo gratificando, suam vitam manu penitentia sibi admota, strenuè militauerunt. omnes enim hos propter antea factos labores, terra illa promissionis æternæ, ex his quæ sponte sua fert bona, quia infinita abyssus misericordiæ, & bonitatis Dei est, supra quàm dici potest, nutriet, & alimentabit: quod non parum in gloriæ & honoris augmentum Iesu Christi, Patris, Domini, ac summi prælati nostri cedit: opera sua quæ tantopere amauerat, secum in æterna gloria videndo. Ad indicibilem autem huius septimi anni quietem perfruendam, hoc septimo anno gratiæ (transactis sex annis laborum legis) per alios sex annos laboris, qui spatium vitæ dicunt, diligenter operari oportet, ut enarratum est. Vbi aduerte, quod licet annus requietionis sit, in eo laborandum est, esto sponte necessaria præstet, & nihil ad horreum, aut vindemiam congregandum. Primum ergo laborandum est, quoniam cum vita hominis militia & tentatio sit super terram, arma indiuidua quæ gestare semper conuenit, ut eum in officio virtutis contra hostes teheant, occupatio est, & studium continuum operandi, quæ sua vocatio exigit. Hoc enim, diaboli insidiæ præuentione relegantur, carnis furia mitigantur, & mundi blanditiæ contemnuntur: idcirco ergo laborem & occupationem vique adeò Dominus amat, sed si sponte terra necessaria gignit, quid labore opus est attende: Verbi diuini incarnationem, prædicationem, mortem, resurrectionem, & cætera mysteria, gratiam & Sacramenta sancta, quæ mater Ecclesia docet, in nostram salutem, nullis hominum operibus emerita fuisse: sed sicut ex ineffabili misericordiâ, nascente peccato, hominibus promisit, eadem exhibuit, & suam pollicitationem compleuit, & sponte sua tot protulit bona, quibus nos cumulauit, oportet tamen eis uti, & exercitio virtutis, & medicinis Sacramentorum applicitis, tanta bona, & merita nostra facere, atque hic labor, & opus est. Præterea opera, quæ hoc tempore exiguntur, libera sunt, quoniam ad animæ libertatem, contra diaboli tyrannidem, seruitutem peccati, & mortis captiuitatem, extollendam, & promouendam, præscribuntur. quæ verò legis erant, e contra dictis exactoribus subiecta, quasi seruilia fuerunt, à quibus tempore gratiæ cessatum est: vnde merito annus requietionis dicitur. Denique quoniam à bonis terrenis, quibus ad cælestia vocabatur, se illis submittentes, vsque adeò degenerarunt, ut omnes actus, negotia, & opera ad corporis & carnis voluntatem, quæ seruilia penitus opera sunt, à quibus non solum ut intellectuales, sed spirituales homines, Christianos suos Dominus auocat, ab his quiescere iubendo, ut quod sensibilem hominum tempus transierit. Vnde terrena bona, siue ex vindemia, siue ex agricultura, nunc suis cumulare prohibet, eisdem bonis more illorum, subiectis: Quod in libertate, seruituti illorum opposita positi sunt, & liberè his ad virtutis exercitium, & animarum commodum uti oporteat. Vbi confundantur oportet Christiani, qui terræ subiecti, Iudæos toto studio imitantur, quos tantopere horrent, & meritò, quoniam veritatem lege sua promissam, non amplectantur. Equidem sibi hos consulere tempestiuè oportet, ne eorum cæcitatem abominantes, & causam cæcitatæ amplectentes, hac vel illa via in barathrum tandem detrudantur.

55 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt

mul faciunt annos quadraginta nouem, & clanges buccina mense septimo, decima die mensis propitiationis tempore, in vniuersa terra vestra. Sanctificabisque annum quinquagesimum, & uocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse est enim iubileus. reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisq; rediet ad familiam pristinam, quia iubileus est, & quinquagesimus annus non feretis, atque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemie non colligetis ob sanctificationem iubilei: sed statim ablata comedetis. anno iubilei redient omnes ad possessiones suas.

N VLLA alia re, sic nauigantes ad labores maris, & fluctuum impetus sustinendos refocillantur, & animantur, quam proximi portus & continentis denuntiatione: quod uotorum compotes iam sibi videantur, spesq; suas in tuto positas oculis fermè cernant. Perinde igitur fluctibus huius maris magni agitato, solum æternæ felicitatis ob oculos propolitio, & tantæ magnitudinis gloriæ (quæ portus humanæ salutis existit) manifestatio, ac manibus oblatio delectat. Quapropter nunc hac, nunc illa pictura eam nobis diuini spiritus ob oculos ponit, & frequenter inculcat. Pauld ergo antè, anno septimo reposita ostensa fuit, nunc verò quinquagesimo, septem annorum hebdomas, proximè sequenti; qui mense septimo anni quadragesimi noni, & decima die eiusdem mensis, in quo festum propitiationis celebrabatur, clangente tuba euulgabatur. Vnde forsitan & iubilei cognomen annus ille accepit: nā label, teste Lyræ, buccina, siue tuba vertitur. Etenim quod numerus impar ad vnitatem magis accedat (quæ Deo attribuitur, qui ordinis & essentiæ rerum principium est, sicut hæc numeri) in genere bonorum à Pythagoreis philosophis ponebatur: par verò, quod diuisionem dicat, & deslectionem ab vnitatem, in genere malorum: hinc in vniuersum numero impari rationem quandam diuinitatis tribuerunt. Quam sententiam ex hoc loco, & innumeris alijs Scripturæ proculdubio mutuati sunt. Igitur quoniam annus quinquagesimus, vniuersalem resurrectionem omnium, peracta ætate mundi significabat, (vt singulus quisque septimus annus, peractis iustis laboribus, in vniuersi cuiusque vita, quietem pacis & gloriæ eiusdem) ex septenario numero septies repetito, vnitatem semper addita, quæ Deitatem significat, (qui remissionis peccatorum & resurrectionis animarum numerus est) eius compositio specialiter memoratur. Atque ob eandem rem septimo mense quadragesimi noni anni, eius solennitas tuba euulgabatur; quæ nouissimam illam in septima & vltima ætate mundi, cuius meminit B. Paulus, præfigurabat. & item decimo die, qui dies propitiationum erat, vt supra visum est: numerus etiā denarius totus numerus est, qui quinquies repetitus quinquagesimum numerum facit, sub quo totalem, & perfectam cessationem à peccatis, & ab omni opere viæ, & præmium his, qui legitime laborauerint, indicare voluit. Quod restitutio in antiquas possessiones rerum, & reditio hominum ad propriam & legitimam familiam, atque quies ab omni opere, quæ anno iubilei fiebat, planius significarunt. in cælesti etenim gloria ad antiquas possessiones virtutum, & gratiarum, quibus in statu innocentie creatus, cum indicibili scenore homo restitutus est, & in vera omnium bonorum possessione, nempe perpetua, secura, & immutabili, terræ promissionis, scilicet ipsius Dei, intromissus. Magnitudinem autem huius latitiæ pro modulo nostro explicuit Dominus, per exultationem, qua quis perfunditur restitutus in propriam hæreditatem, & primogenituram, à qua impellentibus necessitatibus, aut contrarijs eiciuntibus, vel defidia & incuria vagantibus, deturbatus fuit. Similiter namque, vrgentibus mundi escis, instigantibus dæmonijs & carnis blanditijs, curam officij remittentibus, à possessione iuris cæli & donorum, consentiendo peccato, deturbatus est, & vinculis hostium ligatus, à quibus per labores pænitentiæ absolutus, omninò ab eorum infestationibus liber, & præmio æterno donatus, perpetuò aget. Vnde iure remissionis annus dicitur, in quo à conantium possessionem periculo, homo eripitur; & possessioni ad quam creatus fuit, & quæ in femine acceperat, donatur. Deinde etiam aptissime per hominis in propriam, & antiquam familiam restitutionem eadē gaudiorum, & omnium bonorum possessio figurabatur: Nā, quid magis cordi homini exuli, & à sua patria, cognatione, & familia eiecto, contingere potest, quam ad suam cognationem, patriam, & societatem antiquam reditio: nihil sanè. Homo autem eiectus fuit à Paradiso propter primum homi-

1. Cor. 15.

num hominis peccatum, à societate angelorum, quibus cum, tanquam cum propria familia versaturus erat, & à iure cæli, in quod absque morte, permanens in illo statu conscensurus erat: in quæ omnia supra quàm dici potest, excellentius anno hoc cælestis iubilei reponitur. Et denique per quietem, & cessationem laborandi & operandi, quia horum omnium tempus transtulit, & fruendi tantum accessit: Nam cum in ea pace & quiete posse viuere aliquos videmus: qui quod nullo labore & opere. ad vitam parandam, & transigendam indigeant, felices & beatos appellare solemus.

Quando vendas quippiam cium tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, & iuxta supputationem frugum, vendet tibi. Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet & pretium: quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit. Tempus enim frugum vendet tibi. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat vnusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester. Facite præcepta mea, & iudicia custodite, & implete ea, vt habitare possitis in terra absque vilo pauore, & gignet vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

I T E R ad tantorum bonorum possessionem consequendam, dilectione Dei & proximi paratur. Quapropter, cum de cultu Dei, & operibus, quibus eius dilectio super omnia probatur, abundè satis dictum sit: de his, quibus proximi dilectio manibus tangitur, hic differit. Est igitur infrænata avaritiæ testimonium, & dilectionis proximi manifesta indicatio, emptio & venditio pro vitæ vtilitate & indigentia, solum compacta, & celebrata. Quod Dominus docens, pro tempore maiore, aut minore perfructuarum frugum, cuiusque rei, vsque ad annum iubilei, pretium rerum venalium taxandum præscribit. Itaque rerum venalium mensura, annus iubilei erat, distans, aut propinquus: quod est, necessitas vitæ cuiusque (intellectum literæ attendendo) vt pro longiori vita, maioris fructus, fundus, aut res alia ematur, & pro breuiori, minoris, etiam frugis pro vita illa sufficeret, & ita pretium decreveret. Atque ita cum simplicior vita inter homines ageretur, vt possessæ rei abundantia, deficientis indigentiam suppleret, commutatione superexcrecentium rerum, duo vel plures homines conueniebant ad mutuas necessitates suppleendas. At postquam crescente possidendi cupiditate, emptio, & venditio introducta est, & nummus (qui sine termino appetitur, quia nullo sine vitæ per se est vtilis, quo metiatur) rerum venalium mensura positus est, infinita facta est possidendi cupiditas: quam Dominus cohibens, annum iubilei constituit Iudæis: quo contractus omnes rescinderentur, & ad antiquos dominos redirent possessiones: & nomine illius, figuratè nobis ætatem atque indigentiam vitæ. Quibus autem ad avaritiam curandam, nec iubilei annus sufficit, nec necessitas & indigentia vitæ fræno fuit, aperto ore ipsamet veritas Iesus Christus Dominus noster eam cohibuit, dicendo: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur: thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt & furantur. Prætereo, quod auaros & infinitè cupientes, hæc mala sequuntur & comitantur: scilicet contra proximorum dilectionem, eos contristare & affligere, res minoris, quam valent extorquendo, necessitates eorum emendo, imò & tempus; atque mille alijs modis nocumentum illis inferendo: Deinde possessio, cum formidine & pauore eorum, quibus nocuerunt, & eorum causa depauperati sunt; & conscientia semper inflimulantis & mordentis, & viscera rodentis accusatio, cum sine fine & vtu virtutis, tot instrumenta impedita habeat: quod grauius & acerbius est. Et denique, ob hoc homines flagellantur à Domino, sterilitate agrorum: quando prouidet humum prociam, & vltimè cultam, iustos fructus laboribus, & operis impensis non reddere: aut luxuria nocentium herbarum, aut immisione animalculorum segetes & hæditates vastantium, aut vrentis venti prouisione, tempore gignendorum fructuum, & terræ immisa siccitate, atque alijs infinitis modis: quod iniustus possessoribus, & ac-

Matth. 6.

ceptis luxuriantibus, ampliores non debeantur. Atqui, tanti momenti est, ad vitam in officio virtutis continendam, auaritiæ exulatio, quod memoratum præceptum commendans, (quia multa virtute includit) subdit: Facite præcepta mea, custodite, & implete ea. Non enim solum vult Dominus nos facere opus Legis, sed cum cura & obseruatione, atque conari, vt cum propriæ voluntatis contradictione, eius mentis & fini conformari: ob quod custodiendi & implendi verbis vsus est. Sed altius adhuc ad spiritum ascendendo, communicatio virtutum, quibus ad gaudium cælesti iter agitur, anno iubilei notatum, iuxta superius dicta, hinc item docetur: quippe vt emptione & venditione, & corporalium commutatione, vita temporalis fulcitur, & sustentatur, perinde virtutis communicatione, vita spiritalis animæ nutritur, & in dies promouetur, donec ad scopum cælestis gloriæ perueniatur. Quod & beatus Paulus docebat, firmiores in virtute ad suppleudas infirmorum imbecillitates, & infirmitates exhortando, sic dicens: Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere: vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem. et rursus: Obsecro itaque vos ego vinculus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Ad diffusionem autem virtutum, pro cuiusque exigentia, & necessitate admonet hinc Dominus: quoniam rerum corporalium (quæ virtutis ministræ sunt) possessiones vltra iubileum, id est, ad aliam vitam extendi non possunt: bene autem spiritalium donorum, & virtutum possessiones; & non deficiunt vt reliquæ: Quare in his tota mens & animus reponendus est. At quia non omnes eiusdem vocationis sunt, vt cuiuscunque virtutis facultas cuique conueniat, pro computatione annorum iubilei plurium, aut pauciorum; id est, pro possibilitate vnus cuiusque in statu suo, virtus hæc aut illa docenda, exhortanda & commendanda venit, vt expressius locis citatis, hoc idem explicuit beatus Apostolus.

Quod si dixeritis, quid comedemus anno septimo, si non seminauerimus, neque collegerimus fruges nostras? dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum, seretisque anno octauo, & comedetis veteres fruges, vsque ad nonum annum: donec noua nascantur, edetis vetera.

POSITIS legibus de cessatione laborum, septimo anno, & de libertate omnium, quæ distracta fuerant ante annum iubilei, sermo diuinus noua super eas disponendo, regreditur. Circa priorem ergo soluit antithesim, quæ statim quempiam vrgeret: si anno septimo quiescendum est, qui tribus annis vsque ad annum nonum, quo fruges nouæ reuident, alendi erant homines, cum sponte in terra nata non sufficerent? Respondet Dominus: Anno sexto daturum benedictionem suam, quæ fructus faceret trium annorum, donec seminata octauo anno, in aream nono venissent, & eoufque vetera non deficerent. Proculdubio cum anno iubilei omnium libertatem profuerit, per vniuersalem omnium resurrectionem, qui homines donum hoc accepturi essent, iam explicat: nempe merito resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, quæ pignus extitit nostræ resurrectionis, dicente beato Paulo: Nunc autem Christus surrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. In exemplum ergo, producta annona sexti anni pro tribus sequentibus, ex benedictione Domini temporaliter sic protudentis, ad benedictionem spiritalem migrado (transacto tempore operum feruiliū Legis) quod genus vitæ & operum amplexuri essent homines, quod seminationis nomine designatur, docet. Etenim sexto anno, quia sexta feria, temporis plenitudine accedente, dedit Dominus benedictionem suam nobis, quando pro salute hominum Christus Iesus mortuus fuit, & fecit fructus trium annorum: quia tertio die resurgens, sementem dedit, suæ nempe sacratissimæ mortis, & gloriosissimæ resurrectionis, quam deinceps seminando fideles, ab octauo die scilicet resurrectionis, fructus vberes, quibus vescerentur, sibi facerent. Itaque vetera comedere, id est, opera Legis feruiliis facere vsque ad diem tertium resurrectionis, & donec benedictio hæc Domini sufficienter promulgata fuisset: post verò in benedictione Domini seminare debuissent,

debuissent, id est, morti Domini innitendo, & gloriosam eius resurrectionem magnificando, opera poenitentia & lucis Euangelij operari. Quod beatus Apostolus explicans, dixit: Qui parçè feminat, parçè & metet: & qui feminat in benedictionibus, de benedictionibus metet. Nam qui tempore benedictionum cælestium parçè feminat, hoc est, opera Legis faciunt, illi innitentes, parçè metent, id est, nihil. Octauo ergo die, cognita nempe resurrectione Domini Iesu nostri, vsu Sacramentorum, exercitio operum fidei, charitatis & spei, in benedictionibus operatis à Domino nostro Iesu Christo, seminare oportet, vt sic fructus vberes ad vitam spiritalem animæ colligentes viuant, & tandem ad gloriam resurrectionis, portantem mancipulos suos, veniant.

Terra quoque non veniet in perpetuum, quia mea est, & vos aduenæ, & coloni mei estis. Vnde cuncta regio possessionis vestra sub redemptionis conditione vendetur.

CIRCA posteriorem iubilei legem iam disponit, & duo docet: & terram vendi non posse, quod hæreditas eius sit, nos autem aduenæ & coloni eius: & insuper quod omnis possessio sub conditione redemptionis vendatur. Et quæ terra est hæc, quam exponere venum non licet? profecto animæ nostræ. Hæc enim ita ad hæreditatem Domini pertinent iure creationis, quod nulla causa secunda, nec ipsi parentes quoquam pacto ad eius substantiam attingere valent. Effectio enim tantum Domini est, dicente Scriptura: Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Vbi ad mysterium positum docendum, post fabricationem corporis, seorsum animæ creationem fecit, spiritualitatem eius etiam docendo. Et ratione item redemptionis: quod iure belli diabolus, qui per tyrannidem animas hominum possederat, sua sacratissima morte deuicit, & gloriosissima sua resurrectione ab illius manibus, ipsum spoliando, eripuit. Quod vniuersus Dei filius explicatius docuit, quando in creatione omnium requiescens in hæreditate Domini, id est, in hominibus moraturum, & habitaturum dixit: Præcipue tamen in populo Iacob & Israel, quia ex eo carnem sumpturus erat. Hæc autem hæreditas, vinea deinde frequenter appellata est in Scriptura: Facta est, inquit, vinea dilecto meo in cornu filio olei, sed expectata, ait infra, vt faceret vinas, fecit labruscas. Etenim quia Christus futurus erat rex & sacerdos: qui oleo è cornu effuso vngebantur, cornu nomine significatur, vt planè sic eum appellauit Zacharias, dicendo: Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Sed ad rem redeundo, populum illum vineam nuncupauit, quando in parabola cepit dicere: Homo quidam plantauit vineam, & locauit eam agricolis, & peregre profectus est, &c. Quam coloni, suam prauitatem in Christum eructantes, cum ipsum vidissent, dixerunt: Hic est hæres, venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Vt ergo tempore illo populus Iudaorum hæreditas Domini fuit, ita nunc Ecclesia illi succedens: & animas vendere prohibet, quia suæ sunt, & nos coloni eius, qui voluntatem Domini consulentes, & vtilitatem hæreditatis procurantes, eam colere debemus. Ad quod munus debite exercendum peregre proficiscens, nempe ad cælum Iesus Christus Dominus noster, in exemplum laboris subeundi, suam sanctissimam vitam, atque diuitias, & merita suæ mortis, in sanitatem morborum animæ & virium corroboracionem, per sancta Ecclesie Sacramenta, quæ instituit, nobis communicanda, reliquit: & expressionem item suæ voluntatis in Euangelio sacro, dicendo, Negotiamini dum venio. At eò impudentia peccati deuenit, vt non quaeritis coloribus, sed prudentes & detecta mali facie; honores pretiosam hanc Domini hæreditatem negligant, & dissipatorum manibus relinquunt, imò ipsi venum exponant. Auarus quippe pro lucido quodam terre, & bene compacto terre frusto, celestem hæreditatem sibi commissam, venalem habet, eius rei gratia, in vita sua proiciens infima sua: & quod amplius, si pro eo flagitio à Domino puniatur, quaeritur absque villo pretio eum dominum vendidisse. Et ambitiosus, avaritiæ more, quæ pro capienda musca suam substantiam, telam texendo net: pro pomis, quid? pro musca item capienda totus negotiando contabescit: quam veniam exprobrans Dominus, cum de cælo prospiceret, texere telas araneorum se vidisse dicit. Et denique mollis, pro voluptate,

luptate, & iracundus pro vindicta, animas suas passim cum tam magna Dei iniuria vendunt. Etenim mercatores dæmones, quibus lucrum accrescit: importunare non cessant, & vt diligentes cursores sua interuentione, partes conuenire pro officio assidue curant, & vt annosi notarij, contractibus peccatorum celebrandis præsunt, pro tempore residentia testimonium laturo. Prospiciat ergo sibi vniuscuiusque ne hereditatem Domini vendat: videat dæmones in perditione vitæ hominum, veltigalia & tributa posita habere, lenocinando eisdem: videat acerrimos accusatores coram Domino, vt qui bene notata omnia teneant, in fine vitæ futuros. Alterum, quod circa præfatam iubilei legem docet, est: cætera omnia, quæ venalia fuerint, sub conditione redemptionis in anno iubilei, vendi debere. Et quæ sunt hæc? virtutes sanæ: quoniam virtus pro vitio vendi non potest, quia res spiritalis est: & pro re temporali distrahi, simonia peccatum est: & vitra quod cum ea anima venditur, quæ hereditas Domini est. Virtus autem pro virtute optime venditur, & commutatur, vt qui indiget sapientia, à possidente postulet, & alacer ille reddat; nam charitate proximi qua indiget, reficietur: qui liberalitate, emat à benefico, & ille libenter vendat, nam pietate & ipse indiget: & iracundus à mansuetu: voluptuosus ab honesto, & qui iniustus est à iusto, vt iustus à iustiore, mansuetus à mitiore, honestus ab honestiori, & liberalis ab eleemosynarum largitore, sapiens à sapientiore, & qui zelator diuini amoris est, à religiosiore: & denique vnusquisque pro officio & vocatione in qua est, pro occasione occurrentibus, actus virtutum exerceat, emendo, vendendo, atque communicando cum fratribus. nec animum despondeat, quia omnia studiosa opera, quæ hinc ab oppressoribus, persecutoribus, inuidis & perditis hominibus infestantur, & in seruitutem cum suis auctoribus redigi curantur: anno iubilei à seruitute malorum redimuntur, & in libertatem asserentur miseris insectatoribus plorantibus ac dicentibus: Hi sunt, quos habuimus in derisum, & in similitudinem improperij: nos infensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore, & ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Sub spe ergo redemptionis & libertatis in anno iubilei, id est, in exitu vitæ, & in iudicio vniuersali Domini, virtus pro vitando vitio emptione & venditione distrahenda est, atque pro ipsamet locupletanda.

Si attenuatus frater tuus vendiderit possessionem suam, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat: si autem non habuerit propinquum, & ipse pretium ad redimendum potuerit inuenire, computabuntur fructus ex eo tempore, quo vendidit, & quod reliquum est, reddet emptori: sicque recipiet possessionem suam. Quod si non inuenerit manus eius vt reddat pretium, habebit emptor quod emerat vsque ad annum iubilei. In ipso enim omnis venditio redit ad dominum & possessorem.

In lege iubilei immoratus Dominus omni modo per singulas circumstantias contractus emptionis & venditionis discurrendo, ab omni labe auaritiæ Iudæos retrahere volebat, & præfenti loco, fratris qui venderet, paupertatem & tenuitatem ob oculos ponendo: quando non solum cupiditatem emptoris, termino anni iubilei, sed redemptione non solum propria vendentis quocumque tempore, sed & propinqui eiusdem infranat. Verum ad intellectum & spiritum, quem discutere cœpimus, transfundo: dictum est, neque animam, neque virtutem pro vitio amplectendo commutari posse. At si quis fecerit, quid iuris? respondet Dominus, redemptionem quouis tempore locum habere per venditorem, & quemcumque eius propinquum. Vbi per emptorem hominem diabolum intellige, qui quod inter homines versetur, eisdem insidiando, homo in Scriptura dicitur, vt per hominem iniquum & dolosum, à quo regius Psaltes petebat liberari, docet diuus Augustinus. Frater verò attenuatus & pauper qui vendit, ille est, qui pro cupiditate aliqua & voluptate explenda, pauper & inops factus est, animam suam diabolo tradendo, & virtutem eius veram & propriam possessionem prodigendo. Nulla enim res vsque adeo nostra est, quam virtus: à cuius possessione volentes deijci non possumus, bene autem à cæteris externis & corporis bonis.

bonis. Qui ergo eam prodigit & animam suam vendit, & pauper, tenuis, ac inops redditur. Cuius miseriam aliquando regius Psaltes in se sentiens, rogabat Deum, dicens: Inclina Domine aurem tuam & exaudi me; quoniam inops & pauper sum ego. Et beatus Ioannes Episcopum Laodiceum, quod eam non sentiret, obiurgans ait: Nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Quando ergo frater sic attenuatus fuerit, quod per peccatum & vitium virtutem profuderit, & animam suam diabolo vendiderit (vt facit quando interius in prohibito contra Dei præceptum consentit: & non solum quando exterius in opus prorumpendo venditionis prauæ, & perniciosæ contractum cum eo celebrat) exhortatione, admonitione, doctrina & scientia propinquus, qui pretium harum virtutum habet, redimere animam illius potest, & debet: Etenim vnusquisque mandauit de proximo suo. Quod explicans beatus Paulus dicebat: Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis: considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Quod si propinquum non habuerit, quia peccatum ignoratur, & ipse valentem mederi non consulit, quia suggerere erubescit, longior & difficilior cura erit: siquidem per se solus non ita facile antidotum, contra antiqui hostis insidias conueniens prouidere, poterit, nec prouisum, ad eius usum opportunè se accingeret: Quare credito mihi & non solum quando peccatum conscientiam virget, sed quando tentationem aliquam pateris dæmonis, se in angelum lucis transfurantis, doctorem ad peritum, confessorem consule, & eidem tua peccata confitere, conscientiam liberè aperi, per quem post Sacramenti sancti Pœnitentiæ receptionem, in quo gratiam dispositus accedens recipies, contra infestationes dæmonis, & prauos habitus contractos, medicinas Dominus impartietur, quibus ab importunis eius laqueis, & offuscationibus animam tuam liberares, & ad calcandum quæ per suos fautores mundum, & carnem suggerit, cum Domini gratia eam corroboret. Sed cum demisso peccato quoad culpam, & reatum pœnæ æternæ, ius maneat emptori ex iustitiæ diuinæ ordine, ad torquendum & affligendum temporaliter, propter deordinationem voluntatis circa bonum commutabile: & rursus, peccatum præsertim continuatum sequatur quædam animi depressio, obnubilatio, & nescio quæ in terrena propensio, quibus laqueos suos continuè paratos habet, ob vtraque pretium aliquod illi soluendum est. Equidem vt auersionem peccati à Deo sequitur carentia visionis diuinæ, & reatus pœnæ æternæ in inferno: ita conuersionem ad commutabile bonum & temporale, pœna temporalis, quæ magis aut minus diuturna est pro maiore aut minore tenacitate & adhesionem voluntatis: & acerbior item & vehementior pro grauitate culpæ: ita enim natura duce prospectum est, vt nulla culpæ deordinatio, ad iustitiæ ordinem reduci possit, nisi per pœnitentiam: sicut nec virium animæ perturbatio componi, nisi per rationis ordinem: neque in caducas res & deficientes voluptates depressio, nisi per sublimium considerationum & permanentium, exercitium. Atque de hac pœna peculiariter loquitur beatus Ioannes, cum Episcopo Ephesino dicit: Memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Et quod beatus Paulus Corinthios docet, cum ait: Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiæ in salutem stabilem operatur. Quæ consona sunt ei, quod dixit Beatus Ioannes: Agite fructus dignos pœnitentiæ. Et denique definitio est sanctæ matris Ecclesiæ in Concilio Niceno asserentis: Canones pœnitentiales constitutos fuisse, non tantum in disciplinam quasi politicam; sed etiam ad placandum Deum, & satisfaciendum pro peccatis, vt refert beatus Cyprianus. Deinde in Concilio Florentino sic definitis: Si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus, de commissis satisfecerint, eorum animæ pœnis Purgatorii post mortem purgantur. Et dimissis alijs Concilij & definitionibus Ecclesiæ, nupè in Concilio Tridentino latius de satisfactione huius temporalis pœnæ per ieiunia, eleemosynas & orationes constitutum est. De qua re quia præfenti loco specialis mentio fit, longius placuit sermonem protrahere in hæreticorum confusionem, negantium Purgatorium, quorum nihil non audet impudica temeritas, & plusquam superba arrogantia. Igitur quod digressi sumus, redeuntes, quando exactor, priuatus iure puniendi æternaliter; propter dimissum peccatum & amicitiam initam cum Deo, ne iure cruciandi temporaliter in Purgatorio vtatur, satisfactio hinc facienda est. Et item ad redemptionem

redemptionem & liberationem mentis à iugo rerum sensibilibus, quibus peccando miser homo se submisit. Hæc autem (quæ pretij nomine significatur) siue voluntariè assumatur, siue arbitrio confessoris iniungatur iuxta mensuram finium, qui proposti sunt, venit taxanda. Quod notans Dominus, fructus à tempore venditionis computari iubet, & quod restiterit ad pretium receptum, apponendo, suam accipere possessionem. Itaque pœnitentis anni supputandi sunt, quibus vsuras peccati accepit: nempe auaritiæ, gulæ, voluptatis, prauarum cogitationum in anima decumbentium, ac totidem fructus reddat; liberalitatis & eleemosynæ, ac beneficentiæ in pauperes: & totidem ieiunij, temperantiæ, & cæterarum virtutum, Dominum orationibus pulsando pro earum dono, & pro bonarum cogitationum possessione, quibus malè dissipentur, & destruantur: itaque debitum temporale soluetur, & mens ab oppressione affectuū, quibus diabolus negotiatur, redimetur & liberabitur. Et amplius ait, addet quod reliquum est: id est, id quod sibi reliquum est, & quo ius vtendi habet, se etiam priuare conabitur: vt scilicet auarus ad cor iam rediens, non solum de superfluis, sed & de his, quæ sibi necessaria sunt, pietatem exercere curet. Gulosus ab his quæ licitè & honestè sumere potest: inhonestus etiam ab vsu vxoris ex parte sua, & similiter in alijs. Quod si hoc pretio non viderit mentem liberari, & à feritate affectuum eximi; perseverans sileat de eo, patiens, vsque ad annum iubilei, id est, donec integram & perfectam pœnitentiam præstiterit, quæ cum vita finem accipiet. Aliter etiam ad Christi Iesu fidem & charitatem hic inducimur: nam propinqui nomine vnigenitus Dei filius homo factus, qui pretium nostræ redemptionis Patri æterno soluit, vt miser homo à tyrannide dæmonis exemptus viueret, hoc loco designabatur. Hoc enim nomine, in Booz figuratus fuit, quod notauit Spiritus sanctus per Noëmi, quando Ruth referenti gratiam, quam Booz ei colligenti spicas fecerat, respondit: Benedictus sit à Domino, quoniam eandem gratiam quam præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster est homo: apertè indicans misericordiam, quæ ex vnigenito Dei filio obuentura erat. Vnde & genealogia Christi per Booz ex Ruth à sacro Euangelista deducitur. Item & eandem cognationis propinquitatem celebrans Propheta dixit: Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. Mysterium ergo notans sacer textus ait: Propinquus si voluerit, poterit redimere, quia opus puræ misericordiæ fuit nostra redemptio per Christum Dominum, sub nullius merito cadens. Neque cum eo differitur, si habuerit pretium, aut potuerit inuenire, quoniam ditissimus & perennis fons omnium bonorum existit, sed tantum voluntas requiritur. Interim autem quoddam carnem non assumeret; consanguinitate propinquus non erat: Quapropter dicit, Si non habuerit propinquum, &c. Quoniam tunc tempore legis exspectando redemptorem, & fidem illius ad annum iubilei, id est, aduentus eius protrahendo, curare oportebat inuenire pretium memoratū per opera pœnitentiæ. Vnde studium requirendi ipsum commendans dicit: Si potuerit inuenire, &c. describendo modum pœnitentiæ, vt explicatum est. Sin minus inuenerit, semper dilatando Dominus aduentum sui vnigeniti, patienter sustineat Dominum vsque ad annum iubilei, id est, donec accedat plenitudo temporis, pro quo factæ erant promissiones. Simul & nobis perinde laborare, & pretium hoc postquam exhibitum est, nostrum facere, commendat per pœnitentiam & alia bona opera. Nam mihi frustra fons aquæ immortalis discoopertus est, si ego illam non bibero; & thesaurus inuētus, si ego non laboro extrahendo, & eo vtor. Applicatur enim nobis passio Christi Iesu Domini nostri per Sacramēta; & per bona opera eidem innitendo, eodem spiritu gratiæ, quo nobis Christus eam tulit, mere-mur, vt ad valorem cæli acceptentur à Deo, & sic fiunt nostra merita, quæ illius sunt opera. Atq; hinc cura inueniendi nobis iniungitur hoc sacrū pretium, & perseverandi in pœnitentia, donec annum iubilei attingamus, id est, perfectam peccatorum remissionem: & mentem liberemus ab exactoribus diaboli per finem mortalis vitæ.

Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus. Si non emerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi non poterit etiam in iubileo. Si autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure, redime-

redimetur. Si autem redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad Dominum.

Quod post agros & possessiones, necessitas compellit vendere, domus est: vnde postquam de venditione & redemptione agrorum disposuit, iam qui domos venditas redimerent, terram promissionis ingressi statuit. Atque anno euoluto post celebratum venditionis contractum, redemptionem non permittit, neque in anno iubilei contra ius dispositum in alijs possessionibus, quando esset in vrbe murata; secus si in villa esset, quæ muros non habet: nam tunc ius redemptionis continuum, vt in agris erat dispositum, concedebat, & anno iubilei necessariò redibat ad pristinum dominum. quæ necessariò venditionem & redemptionem animarum significauit: quarum salutem procurare, & ad eam homines præparare scopus erat Spiritus sancti, lege redemptionis temporalium rerum, qua auaritiæ cohibebat, in exemplum lata. Prædicat ergo hic Dominus, Synagogæ & populi Iudæorum interitum in perpetuum, quod Christum Iesum non recepturi erant, animarum diabolo venditarum, vniuersalem redemptorem. Quippe annus ille signatus post venditionem domus immediatè decurrens, annum illum felicissimum aduentus Domini in carne, & sacratissimæ eius mortis significauit: in quo sua sanctissima prædicatione, pretium suæ redemptionis quotidie obtulit: at quia obstinatè ei restiterunt, derelicti sunt. Vnde Dominus dixit: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum galilina congregat pullos suos sub alis, & noluit? ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Quorum desertionem, ob obstinatam voluntatem, multò amplius, quam Sodomorum per suum Prophetam Dominus prænunciavit, dicendo: Audite verbum Dei principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei vestri populus Gomorræ, &c. Sicut & annum redemptionis suæ hic significatum, sic per eundem Prophetam explicuit: Spiritus Domini vnxit me, & ad annunciandum captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt prædicarem annum placabilem Domini, & diem vltionis Domino. vt insuper venditionem domorum, de qua hoc loco agitur, venditionem animarum, quam diabolo fecissent, ipsis eam fatentibus, & querētibus quoddam domino venditi essent, explicat Dominus eisdem respondendo: Quis creditor meus, cui vendidi vos? ecce enim in iniquitatibus vestris vēditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Hinc igitur vnusquisque in peccatum lapsus, ob id diabolo venditus sibi prospiciat: ne pœnitentiam procrastinando, & negligētis occasionibus, quas Dominus offert, ab eo deseratur, elapso anno redemptionis, id est, prætermisissis opportunitatibus pœnitendi, misericordiæ Domini ingratus: in figuram enim nostri hæc contigerunt, & scripta sunt. Redemptioni autem domus, quæ intra muros non continetur, totum tempus interceptum vsque ad iubileum conceditur: & quoddam si eo non fuerit redempta, anno iubilei more agrorum & aliarum possessionum, ad pristinum dominum redeat: quoniam de conuersione, & redemptione gentium (quæ lege Dei tanquam muro & vallo non continebantur) propheta & prædictio est. His enim habitantibus in desertis inter virgulta, arbusta, densa, & vepres, quia in sceleribus, in impietatibus, in flagitijs, absque Dei doctrina & lege: quotidiana redemptio à venditione, qua diabolo per peccatum traditi sunt, post mortem & crucem Domini nostri Iesu Christi proposita est, tanto pretio exhibitio. Ad quod specialiter significandū in vepre, aut in virgulto Sabech, vt vertērūt Septuaginta, quod remissio interpretatur, religatus aries Abrahæ conanti sacrificare filium suum, apparuit: quia gentes in desertis inter vepres impietatum & peccatorum, arbustis densissimis religatæ, per mortem Christi soluendæ erant, & ad Ecclesiam Dei reuocandæ. Ob quod etiam mysterium domus hæc non intra muros, sed in villa sita, anno iubilei redibat necessariò ad pristinum dominum, sicut agri, & cæteræ possessiones. Similiter etiam omnibus fidelibus, qui licet fidem habeant, extra murum gratiæ tamen & charitatis per peccatum agunt, ad redimendas animas, ad vsu tantum pretij, sanguinis nempe Domini nostri Iesu Christi, per pœnitentiam, iugis inuitatio fit: cum eisdem dicere nunquam desistit Dominus: Ego sto ad ostium & pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

Ædes Levitarum, quæ in vrbibus sunt, semper possunt redimi: si redemptæ non fuerint,

fuert in iubileo reuertentur ad dominos, quia domus vrbium Leviticarum pro possessionibus sunt inter filios Israel. Suburbana autem eorum non veniant, quia possessio sempiterna est.

A doctioribus doctior & instructior animus requiritur. Vnde Leuitæ, qui legem Dei tenebāt, scire eam debuissent, vt querelam Domini effugerent, dicentis: Sacerdotes non dixerunt, vbi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me: quod Dominus hoc loco illis commendauit. Domus spiritalis, lex & doctrina de cælo data erat: Etenim, vt domo ab iniurijs temporum defenduntur inhabitantes, & res familiaris, vitæ ministra conferuatur & augetur: ita & cælesti doctrina, ab oppugnationibus dæmonum, fideles se tuentur, & eam exercendo, magis ac magis eius participes fiunt. Cùm ergo lex intellectum & spiritum reconditum haberet, qui eo neglecto, sensibilem literæ corticem tantùm venerantes, vtcunq; agerent, ei satisfecisse arbitrantur, & venditi diabolo per peccatum, quo sic depressos impossibile erat carere: huius rei magistros, sacerdotes constitutos, à iugo sensibilis legis, sic liberos agere oportebat, vt eam adimplentes intellectum, & spiritum liberum & exemptum à subiectione sensibili haberent. Ob quod, continuum ius redimendi vitæ conuersationem, tractum, & conuictum, vt eos ceteri imitantes libertatem cordis in Deum, & officia virtutis amarent, concessum fuit in materialibus domibus, quas vendidissent, quæ in anno iubilei necessario iure agrorum ad dominos antiquos redibant. Quoniam adueniente, & moriente vnigenito Dei filio in cruce, ab obligatione legis, (in eo quod iudiciale, & cæremoniale esset) omninò liberati, redempti & exempti fuerunt. Suburbana autem vendi omninò vetabat: quoniam liberam hanc vitæ conuersationem, & legis adimptionem corde & animo, semper in Dei gloriam & honorem præeunte, liberè & gratis, sicut à Domino acceperunt, impartiri alijs debuissent. Cui appositè litera correspondet: nam suburbanum Leuitarum, locus spatiosus erat, in quo extra urbem pecora eorum errabant, & ea conferuabant. Nam sacerdotes tanquam pastores libera vitæ conuersatione, in exemplum, & subministratione diuini verbi, in doctrinam, populum pascere, & in officio virtutis, instar pecorum, conferuare debent. Fuit autem hinc archetypus quidam depictus eorum, quæ sacri Apostoli in Ecclesiæ ædificatione acturi erant, qui per Leuitas sunt designati hoc loco: vnde & hæreditatem habuerunt in medio filiorum Israel, dicentes: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Igitur vltra sanctam conuersationem vitæ, & cælestem doctrinam, quas res supra domos induximus, aliàs etiam Apostoli habuerunt, nempe cognationes & familias Iudæorum (vt inquit Isychius) quæ per Apostolos semper redimi poterant. Atque ita multi, eorum contemplatione & respectu, crediderunt ex Iudæis, de quorum gente ipsi erant. Et adimpletum est, quod illustis vates Esaias vaticinatus fuerat: Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorra similes essemus: Quia scilicet similiter omnes obstinati nemine excepto perirent. Et ius redemptionis per Ecclesiam vsque ad annum iubilei, id est, vsque ad finem mundi, manet, in quo omnis Israel saluus erit: quia omnes electi in retia Domini intrabunt. Dictum est autem, iubileum etiam, habitum postremum mundi, & vniuersalem omnium resurrectionem dicere, sicut & exitum vitæ vniuscuiusque: & item aduentum Domini. Itaque tunc credentes, redimentur à potestate diaboli, cui velamen legis adorantes, venditi sunt, & verificabitur, quod hinc dicitur: anno scilicet iubilei, domos redituras esse ad dominos suos. Suburbia autem, quæ campus spatiosus Euangelij sancti, & dona spiritus, atque sancta Ecclesiæ Sacramenta significabant, vendere vetat, quia spiritalia sunt, & nullo pretio comparanda, sed gratis sunt communicanda, sicut Dominus Christus Iesus redemptor noster, dispensanda constituit, dicendo: Gratis accepistis, gratis date.

Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmatus manu, & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vsuras ab eo, nec amplius, quàm dedisti. Time Deum tuum, vt vivere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum superabundantiam non exigas. Ego

ges. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terrâ Egypti, vt darem vobis terram Chanaan, & essem vester Deus.

CHARITAS erga próximos non exigua vitæ pars est, nec leue iustitiæ testimonium: quapropter aptissimè ei interferitur. Hæc autem fratris necessitatem spiritalem, & corporalem subleuare curat, siue infirmus iacuerit, sanitate indigens, & laborare non valens: siue depauperatus tuam operam & opem requisierit. Et quoniam aduenis & peregrinis ad labores rei familiaris communiter Iudæi vterentur, prioris exemplum in inquilino ad operas conducto ponit, quem ita suscipere iubet, vt de stipendio & mercede sibi debita, solum illi numeret quod expendit, & non amplius: nam si indigena fuerit, siue exterus, qui omninò re caruerit, plusquam saxum cor illius præsupponit, qui sic indigenti non opitularetur. Cuius rei corem timorem Domini ponit: qui operibus charitatis & misericordiæ, iudicij processus definiturus est, bonis æternum præmium, malis verò æternam pœnam decernens, vt hinc cautus vnusquisq; sibi consulat. Necessitatem deinde patientem ita amplecti iubet, per inuitum, & liberas largitiones, vt vsuram ex pecunia data, aut mutuata non exigat, nec fructus aliquos redundantes. Hoc enim peccatum graue est, & proprium gētium terrena vltimè inhiantur: vnde Agesilaus filius minor Saturni, quod avaritiæ immo dico studio subiaceret, ab opibus quas adorabat, Pluto à Græcis appellatus est. Quod nomen furia inferni, ac dæmonis opulentia præsentis, est. vt hinc sciant qui caute & ad officium virtutis ea non vsi fuerint, quò itinere recto tendant: *μακρος* enim Græcè, opulentia est. Atqui, hinc Dominus vitium hoc avaritiæ, & vsuræ contra iustitiam & charitatem proximi cohibes, meminisse aduertit, eduxisse eos de terra Egypti, vt terrâ Chanaan daret, & esset illorum Deus. quasi apertè diceret: ideò eduxi vos de terra Egypti, vbi hoc vitium & infertina peccatorum in morem habetur: & expulsurus sum nationes de terra Chanaan quam vobis daturus sum, pollicitationes meas adimplens, quæ huic etiam vitio subiectæ sunt, non vt peccetis, & similiter opes colatis, & adoretis, sed me, qui sum Deus vester. Et aliis deinde spiritum edocendo, subleuationem fratris & peregrini, qui infirmus est, & morbo animæ laborat, commendat per exhortationem, admonitionem, & correptionem, exemplo Apostoli, cùm dicebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* præceptum Domini adimplentis: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum, &c. Rursus ad communicationem doctrinae sanctæ & virtutis, quibus ad vitæ institutionem opus est, omnes hortatur, quando vsuram prohibet, & fructus superexcrecentes sortem negat. Nam diuitias, & opes, spiritalia bona in Scriptura significare, intuenti est planum: siquidem sub eorum figura in tota lege bona cælestia & gratia pollicitus est Dominus, vt supra etiam latius diximus. Et B. Paulus idem docens: Doctrinam sacri Euangelij & Christiana opera, auro, argento, & lapidibus pretiosis comparauit. Et rursus, ad hoc ipsum alludens, pseudoapostolos arguens, quod doctrinam iactarent, dicit: iam saturati estis, iam diuites facti estis, sine nobis regnatis, &c. Tanti autem hæc charitas à Domino æstimatur, vt dicat beatus Iacobus: Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerterit peccatorem ab errore viæ sue, saluabit animam suam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Cæterum quia peruerli difficilè corriguntur, vt inquit Sapiens, ne quis animum despondeat, & operam perdidisse arbitretur, quod officio exhibito, fructus speratus nõ sequatur, animat vnumquemque Dominus, aduertens, quod nec operam perdit, nec deijci debet ad similes eleemosynas faciendas: quoniam fructum querere, & vsuram requirere, Domini est, qui abscondentem talentum damnauit, quod vsuram eum exacturum nouerat, & eam cumulare non curauit. Domini equidem est, quod semen iniectum terræ fructificet, non hominis, vt dixit beatus Paulus: Ego plantauit, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Igitur cùm officium tuum impenderis, reliquum Domino committe, nec sit tibi curæ, vt contristeris si non profeceris, & à simili officio desistas. Quia non tuum est, ait Dominus, charitate impensa fratri, vsuram, & fructus petere, sed meum. Et suscipere charitatem erga te Domini nunquam desistas, qui te huiusmodi opera conantem sic consolari dignatus est.

*Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimas seruitute famulorum, sed quasi mercenarius & colonus erit. vsque ad annum iubilei operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & reme-
tur ad cognationem, & ad possessionem patrum suorum. Mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de terra Egypti. Non ueneant conditione seruorum: Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum. Seruus & ancilla sint vobis de nationibus que in circuitu vestro sunt, & de aduenis, qui peregrinantur apud vos, vel qui ex ijs nati sunt in terra vestra. Hos habebitis famulos, & hereditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in aeternum. Fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam.*

A politica ad cœconomiam gubernationem transfert sermonem Dominus: & primum familiam seruatorum componendo, ab his incipit, qui necessitate compulsi se vendiderunt, quos liberior esse tractandos vult, quam serui qui sub iugo seruitutis confituti sunt. Rationem autem seruitutis designans, operas illius ementi subjicit, perinde ac mercenarij, & coloni: vsque ad annum iubilei, in quo liber cum filijs ad cognationem suam, & possessionem patrum suorum egredietur. Cuius rationem subdit: quod eius serui sint, qui de terra Egypti eos eduxit, quamobrem conditione seruorum vendendi non sunt, nec empti affligendi sunt per potentiam more aliorum seruatorum, sed lenius timendo Deum: Ecce legem, sed attende intellectum ad refectionem spiritus. Frater tibi venditur, cum tuæ curæ se sponte tradit, aut confessionem, aut consilium, & vitæ instructionem à te petendo, medicinam sancti Sacramenti penitentia desideras, & virtutis pulchritudine suspirans. Quem tanquam missum à Deo suscipiens, doctrina admonitionis, & virtutis exemplo, vt in domo tua recipies, operibus virtutis eum exercendo, donec integram & perfectam penitentiam attigerit, quæ annus iubilei, etiam supra nuncupata est. Quo tempore liber exiet cum liberis suis, id est, cum generatione virtutum, quas comparauerit ad cognationem, & possessionem patrum suorum, hoc est, ad eam libertatem vitæ contra seruitutem peccati, quam colebat antequam laberetur, & in libertatem contra seruitutem ignorantia, & in libertatem donorum & gratiarum quas amiserat, delinquendo. Atque hæc est cognatio & possessio patrum: quia Patris aeterni dona, & indulgentia filiorum secundum quæ adoptati sumus, & clamamus abba Pater. Ad hanc autem Christianam & liberam curam, duobus prouocat Dominus, & quod serui sint Domini, qui eduxit eos de Egypto, & quod Deus sit quem timere debeant. Etenim vt redemptione à potestate Egyptia, Dominus Israelis constitutus est, ita & liberatione à potestate diaboli per suam sacratissimam mortem, ius dominij omnium & specialiter fidelium acquisiuit. Quapropter omnes hac ratione serui sumus. At cum seruus non habeat voluntatem propriam, sequitur huiusmodi nostræ curæ susceptos, quandoquidem serui domini sunt, secundum domini voluntatem, & non nostram esse erudiendos, institucendos, & occupandos. Sic enim serui Domini facti, filij liberi sunt, qua libertate Christus nos omnes liberauit. Quod si amore, à potentia in eos exercenda, non se cohibuerint, timore coercet: metuito, ait, Deum, ne scilicet similiter repatiimini, manum Domini grauiorem in vobis ipsis experiendo. Nam, qua mensura metiamini, remetietur & vobis. Et denique humiliter lapsum fratrem suscipere docet, dicendo: Considera te ipsum. ne & tu scilicet, qui asperè illi exprobras, teteris, vt inquit Apostolus. Deinde sub figura seruatorum, qui ex nationibus, quæ in circuitu sunt, & ex aduenis, qui apud eos peregrinantur, & eorum filijs assumendi erant, & in perpetuam seruitutem mancipandi: manifestè ad spiritum loquitur. Nam qui ager ad antiquos dominos, in anno iubilei rediret, non autè seruus, qui homo erat, & multò melioris conditionis? Vult ergo suorum curæ esse, non solum aduenas, qui apud ipsos peregrinantur, sed & nationes quæ in circuitu fuerint, ad quas vitæ fidelis & Christiana, in cælestis doctrinae testimonium, extendi & diffundi suapte natura habet. Nam hæc est via exterarum & barbararum gentes conuertendi & attrahendi, vt docet beatus Paulus, dicendo. Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitacionibus, vt sitis sine querela, & simplices filij

Galat. 4.

Aristo. 1. Polit.

ad Gal. 4.

Matth. 7.

Galat. 6.

Philipp. 2.

ces filij Dei sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos luctetis, sicut luminaria in mundo. Et beatus Petrus in eandem rem, emendatam vitam requirebat, dicens: Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Et optimo hoc quidem iure, vt qui supernaturalem legem & doctrinam profitentur, & fide tenent, vita etiam supernaturali, & supra communem cursum aliorum, vt fides exigit viuendo, eos vsque adeo à vera virtute deficientes pudefaciant, & pudefactos ad fidei veritatem attrahant: vt hinc discant, qui nouam conuersionem Iudæorum aut Imaelitarum exprobrant, & legibus, & statutis vltra iuris dispositionem (quantumuis iam à patribus, Iudæis, aut ethnicis dissent, & bonum vitæ odorem diffuderint) à virtutis præmijs arcent, iudicium Domini timeant, atque vt id euadant, peniteant. Est ergo Christianus quilibet, qui vita & operibus fidem suam splendere facit, Domini seruus: & qui sub specula est illius agit, (vt suæ salutis spirituali consulat) iure disciplina etiam eiusdem seruus: & item, qui vitiosus est, in re virtutis discendæ, eius qui eum docendum suscepit. Vnde custos carceris virtutem Domini in beato Paulo & Scylâ admirans, & inde fidem iam ardentem amans, dicebat: Domini quid me oportet facere, vt saluus fiam? Atque hinc qui fide carerent, inter nos posse iure belli capi solum concessit, vt familiaritate vitæ Christianæ & societate ad fidem suscipiendam affuefacti, vita penitentium inflammarentur, & in ea erudirentur, & Christo donari in libertate Christiana, diaboli seruitute exuta, in gloriam & honorem Dei uerent. Atque hinc in anno iubilei non liberabantur: quoniam ad infidelitatem & iugum peccati non datur regressus. Et simul docetur, qua charitate serui tractandi sunt, vt in virtutis officio promoueantur: quam charitatem explicans beatus Paulus, tanquam fratrem Onesimum seruum, Philemonem recipere precabatur.

1. Pet. 2.

Actu 16.

Epistola ad Philem.

Si inuauerit apud vos manus aduenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius, post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum, & patruus & patruelis, & consanguineus, & affinis. Si autem & ipse potuerit, redimet se supputatis duntaxat annis à tempore venditionis suæ vsq; ad annum iubileum, & pecunia, qua venditus fuerit, iuxta annorum numerum & ratione mercenarij supputata. Si plures fuerint anni, qui remanent vsque ad iubileum, secundum hos reddet & pretium: si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum, quibus autè seruiuit mercedibus imputatis. Non affliget eum violenter in conspectu tuo. Quod si per hæc redimi non potuerit, anno iubilei egredietur cum liberis suis. Mei enim sunt serui filij Israel, quos eduxi de terra Egypti: Ego Dominus Deus vester.

Cum seruus corporalis seruitutis spiritualis animæ symbolum existat: minimè suos ciues Dominus in seruitutem redigi permittebat, nisi sua sponte ipsi se venderent. Atque tunc longè aliam rationem statuit ab ea quam supra seruis exteris disposuit: nam redimi poterat per quemuis aliqua ratione ei coniunctum, & item per se ipsum propria adhibita industria, et si ea reddere iustum pretium non valeret, accedente iubileo, liber cum filijs egrediebatur. Quorum tam minuta repetitio, planè intellectum, & spiritum latentem indicat, cum remissio ad superiora suffecisset, vbi similia circa agrorum venditionem disposita sunt. Attende ergo spiritum literæ: Equidem tunc frater attenuatus vendidit se potenti aduenæ, quando necessitate aliqua impulsus, diabolo se vendit aduenæ & peregrino in populo Dei: siquidem per sanctum Baptismi Sacramentum à quolibet fidei eiectus est: vt per circumcisionem in lege pro masculis, & signo alio pro fœminis, virtute fidei passione Christi protestatæ. Et bene sub necessitate corporali, hoc significauit diuinus spiritus: nam pluries, & vtiuam frequentissimè fœminas abusum sui corporis vendere,

& mares mille flagitiorum generibus se tradere, necessitate instimulante, non contingeret. Quae res curae pastorali praelatorum subiecta est, secundum eam rationem, qua rebus terrestribus ad redimenda peccata abundat: & praecipue in foeminis, quae nunquam sibi sole sufficiunt. Quando igitur locus & occasio ingrediendi diabolo in animam conceditur, valens & potens manus aduenae & peregrini fit, atque ei, vel alicui suorum se vendit, qui ipsi se ita permittit. Cuius subleuatio correptione, doctrina, exhortatione, & admonitione, praelato, & pastori primum incumbit, pro ea officij parte, qua cura animarum constitutus est: deinde cuilibet Christiano, qui se ita professe posse: aliam sanguinem de manu eius Dominus requiret. Quod significans patruo, patrueli, consanguineo, & affini redemptionis ius demandat: illis enim mandauit Dominus de proximo suo. Sed quid, si pretio horum non fuerit redemptus? propria opera id conari debet, & summo sudore opus est: quippe qui lapsus est, ut peccatum cognoscat, cognitum odiat, & exosum abhorreat, externa opera indiget doctrinae, admonitionis, & exhortationis, quae pretium redemptionis sunt, ut peccatum dolore, ut crudeliter pyratam persequatur, & in amore virtutis delectetur. Sic enim Dauid sanctus dicebat: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae laetificauerunt animam meam. Igitur si pecuniam habet, id est, verbi Dei doctrinam & instructionem, quae medium est, iustum pretium designans, computet annos a venditione, & restantes usque ad iubileum, id est, donec perfectam attingat poenitentiam, & secundum eam rationem pretium praeparat. Nam computatio annorum a venditione, cognoscere faciet peccatum, eius grauitatem pensare, & dona quae amisit aestimare: restantes vero usque ad iubileum, qualitatem pretij & eius quantitatem. Nam superbiae pretium est, obedientiae, ambitionis humilitas, iracundiae mansuetudo, iniuriarum patientia, ut gulae ieiunium, & petulantiae carnalis temperantia, maceratio, & oculorum, ut sub pacto nec virginem aspiciant, ut faciebat B. Iob. quantitatatem autem pretij soluendi, estimatio annorum usque ad iubileum, docet: quippe qui poenitentiam perfectam quoad culpam & poenam hic exercere cupit, ut Purgatorij poenas euadat (nam de integra hac redemptione peccati loquitur Dominus) ut se in eum statum restituat, quo agebat antequam sic peccaret; aut ei qui similiter non peccauit se aequet, virtutes quas amisit, aut quas videt in fratre, suis peccatis non lapsus, in regulam & normam iudicij sibi proponendo. Atque hinc computata ratione mercenarij, qui pro tempore, quod restat ad capiendam mercedem sic laborat, pretium soluens poenitens curabit: Nam Zachaeus, quia in detentione alieni erat, admonitus a Domino, debitum quod contraxerat, in quadruplo reddidit. Vnde meruit audire: Hodie salus domui facta est. Et qui hora sexta, & nona, & undecima vocati in vinea laborauerunt, impensius & diligentius operas impenderunt; & contemplata ab unoquoque temporis breuitate, ita industria posita est, ut mercedem integram reportarent. Perinde igitur, qui pecuniam habent, id est, instructionem, & rationem sui debiti, & quibus admunicula suarum gratiarum donauit Dominus, plurima operatione virtutum, quarum debitores sunt, pretium parent: etsi instantius iubileus viderit, & viam operandi, virtutum semitis videant, semper deficere, compendio laboris, animae pretium deficientes suppleant, dolore vehementi peccatorum, per lachrymas, singultus, suspiria, per cilicia, per macerationes & disciplinas, quibus se continere discit caro. In quem modum Niniuitae remissionem integram peccatorum ieiunij, cilicij, lachrymarum fontibus, pretio penae iuste exhibito, consequuti sunt, dicente Propheta: Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus super malitia quam loquutus fuerat, ut faceret eis, & non fecit. Si vero pecunia huiusmodi non suppetierit, quod aetas, aut alia infirmitas non sufferat, aut liberaliorem Domini manum gratiarum profusione, ad iuste se puniendum non acceperint, segniori cursu poenitentiae persistentes, iubileum expectent, id est, tempus, quo integram & perfectam poenitentiam, non solum culpae, sed poenae, etiam remissionis attingant. Quod si morte praesenti hic agentes non absoluerint, in Purgatorio patientes interim restabunt: & cum mortalitatis omnino contagia exuerint, tunc annus iubilei ipse erit; quo liberi cum filiis, id est, cum generationibus virtutum, quas in vita exerceuerunt egredientur, caelesti gloria in aeternum perfunduntur. Atque de hac perfecta & integra poenitentia (quam Deus toto Scripturae campo petit) loquuntur doctores sancti,

sancti, quando poenarum & afflictionum, nempe ieiuniorum, eleemosynarum, quibus peccata redimantur, ciliciorum, castigationum, & caeterarum asperitatum vitae, atque contradictionum corpori cumulum, ad poenitentiam aggregant: aspicientes, scilicet, ad plenam peccatorum quoad poenam etiam remissionem, in satisfactionem, ut iustitiam Domini in Purgatorio euadant, iustam poenae solutionem exigentis. de qua perfecta redemptione peccatorum sermo Domini praesens est. Vnde sanctus Baptista digne fructus poenitentiae exigebat: insinuans alios esse fructus virtutum, iustitiae, bonorum operum, quae sunt secundum Domini mandata, qui perpetuo a quibuslibet iustis exiguntur: alios esse fructus poenitentiae, ut vitae asperitates, labores quos sibi poenitentes imperant, vel imperatos accipiunt ex odio peccati, donec malum, quod ex ipso subsequutum est, fuerit destructum, & pro offensa plenè omnino Deo satisfactum. Vnde B. Augustinus hunc locum tractans, ait: Sunt digni fructus virtutum, qui non sufficiunt poenitentibus, poenitentia enim grauiora postulat, & a multis licitis poenitentem abstinere oportet, qui per arbitrij libertatem plerumque commisit illicita. & beatus Chrysostomus, quaerens, quomodo dignè fructificare poterimus, respondet: Si utique peccatis aduersa faciamus, aliena rapuisti, incipe iam donare propria: longo tempore es fornicatus, a legitimo vsu suspendere coniugij: delicijs antè, & temulentia affluere, ieiunio atque aquae potu utrumque compensa. & B. Gregorius in eundem locum: aliud est, inquit, dignum fructum facere, aliud, dignum fructum poenitentiae facere: nam, quisquis illicita non commisit, huic iure conceditur, ut licitis utatur. at si quis in fornicationis culpam & adulterium lapsus est, tanto se licita debet abscindere, quanto se meminit, & illicita perpetrasse. Quod & B. Paulus primum eos docuit, dicendo: Si nosmetipsos iudicemus, non utique a Domino iudicemur: cum iudicamur autem a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Est ergo de ratione poenitentiae, post odium peccati, per contritionem, aut per Sacramentum poenitentiae ea dispositione susceptum, qua Ecclesia sancta praecipit, quo peccatum quo ad culpam, & Dei offensam dimittitur, ad solutionem, operum exercitium poenitentium, quae aliam indebita, hoc est, ad quae alias non obligentur, nec obligantur iusti, sicut nec ad licita alia opera sibi interdendum, quae sibi interdicit poenitentes. De qua etiam re vide Tertullianum de poenitentia, & beatum Ambrosium scribentem ad virginem corruptam, qui ait: Tu facti proprii iudex esto crudelior, lugubris tibi accipienda est vestis, mens & membra singula digna castigatione punienda, amputentur crines qui per vanam gloriam occasionem luxuriae praestiterunt, totum corpus iniuria maceretur, cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat. Talis actio poenitentiae si fuerit perseverans, audebit sperare, etsi non gloriam, certè poenae euacuationem. In quam rem sanctus Dauid olim patrum peccatum post tot tempora, quasi nuper accidisset, iugebat dicens: Lauabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo. Cuius etiam meminit B. Chrysostomus, dicendo: Oportet enim poenitentem nunquam peccatum obliuioni tradere, sed Deum importunè rogare, ne eius meminerit: nam si nos eius meminerimus, Deus eius obliuiscetur: a nobis ergo ultionem sumamus, nos ipsos accusemus, & ita placabimus iudicem, atque hinc satisfactio pars Sacramenti poenitentiae est, & virtute clauium proprie satisfactio est, & inde etiam maioris valoris, quam si sponte a quolibet assumetur; quia tunc operatur vis Sacramenti, sicut in contritione quando est in voto. quae autem voluntaria est, compensatio, redemptio, vel aequiualentis reditio iusto Dei iudicio dicitur, non tamen proprie eius solutio, quod debetur; quoniam virtute clauium per arbitrialem confessoris sententiam non est facta commutatio reatus aeternae poenae in temporalem quae virtus requiritur, ut proprie sit satisfactio. ut sancta Theologia docet. Concludit autem hanc redemptionis peccatorum compensationem, ad poenae temporales etiam remissionem, dicendo: Mei enim sunt serui, filij Israel, quos eduxi de terra Aegypti. In quo duo insinuat Dominus: alterum exauditionem nostrae redemptionis per opera afflictiuam, & poenalia descripta, ut filios Israel ad se clamantes audiuit. Quod notificauit propheta, dicendo: Ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus, & audiuit gemitum eorum, & recordatus est foederis, quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Iacob, alterum est: Christum Iesum ab Aegypto diaboli, sua sacratissima morte nos liberando, meruisse nobis spiritum suum, & quod nostra opera, per ipsum sint satisfactoria. ita quod Christus est, qui per nos & in nobis per suum spiritum satisfacit.

facit. atq; ita perfecta est Christi redemptio & satisfactio pro omni culpa, omniq; poena totius mundi temporali, quantum ad pretij magnitudinem & sufficientiam; efficaciter autem medijs Sacramentis, quibus applicatur, & medijs nostris operibus extra rationem Sacramenti, quibus, & si passio Christi non applicetur, vim tamen, & efficaciam satisfaciendi Christus meruit. & ita omnia disponit suauiter, vt in naturalibus, & supernaturalibus, medijs secundis causis operetur, & efficaciter agat.

Sapient. 8.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

Non facietis vobis idolum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester. custodite Sabbatham meam, & pauete ad sanctuarium meum. Ego Dominus.

POSTA lege & mandatis, obsequuntur premia, transgressuris poenas signaturus, maiestatem suam adorandam, reuerendam, ac colendam, spiritibus idolis gentium, Dominus ipso initio praeponit: vt pote, quod ex hoc, obseruatio, & aestimatio mandatorum pendeat. Pietas equidem in Deum vniuersorum parentem, omnium virtutum mater est: vnde odio sunt Deo impius, & impietas eius, ex sententia Sapientis: & vanos insuper indicat omnes homines, quibus non subest scientia Dei. Hinc ergo idolum siue creaturae imaginem, & representationem sculptam, aut quouis alio modo fabricatam facere vetat, & titulos, siue columnas erigere, quibus idola reponerentur, & ingentem adorationis, siue super qua adorarentur more gentium, in Israel ponere non permittit. idola enim primum, vt refert Scriptura, inuenta sunt, quod acerbo luctu doleat pater cito raptum sibi filium, imaginem eius fecit, & ita, qui, vt homo mortuus fuerat, vt Deus coli coepit, vt de Bello Rege Niniue legitur, quem caeteri imitantes suas Bellas, & Belleriones, fecerunt, & adorarunt. Deinde multis hominum deceptionibus, praetextu alicuius boni, malum hoc multiplicatum fuit, & timere, ne elementa transgressores suos vorarent, Cererem deam terrae, Neptunum ingenuum nauigatorem, Deum aqua; Iunonem deam aeris, & Iouem ignis, referente Seneca, posuerunt. & deinceps, vt auctor est Cicero, quos Reges aestimauerunt, & beneficos habuerunt, in deos coluerunt, eorum imagines erigentes, vt caeteri ad similem virtutis gradum prouocarentur. & rursus artificum diligentia, impietatem prouexit, vt Scriptura testatur loco citato; nam artifex ille volens plus placere illi, qui se assumpsit, elaborauit arte sua, vt similitudinem in melius figuraret; & ita concertatione quadam, politia artium malum diffuderunt, vt non solum idola & sculptilia, sed columnas, quibus erigerentur, & lapides, super quibus adorarentur, de quibus hoc loco meminit Dominus, inuidia artium, exquisitius variatae & fabre factae fuerunt. imagines ergo & simulacra creaturarum, quibus daemones gentes colebant, a suo populo omnino arcet Dominus, se Dominum Deum, & quae colere, reuereri, & adorare debeant proferendo, vt ex educatione ab Aegyptia captiuitate, inuitis daemionibus, omnibus manifestum erat. in cuius testimonium Sabbathorum custodiam & sanctificationem petit, vbi Dei bonitatem & misericordiam perpende; nam cum Dominus sit, & Deus omnium cognitor, in sui cultum & sanctitatem, quiescere a malo, & discere bene agere petit, vt dicebat per Prophetam suum, quod nostra refert, & nostrum est commodum & utilitas, vt vel ex hac re, ipsum cognoscentes, amore reueremur & veneremur. Quod si vsq; adeo rustici & ingrati simus, quod amor ad hoc non alliciat, timor saltem instimulet. pauete, inquit, sanctuarium meum, Ego Dominus, illis reuerentiam figurae commendabat, nobis autem rei exhibitae, nempe Iesu Christi Domini nostri in mysterio sancto altaris, qui per sanctuarium templi fuit figuratus, & vt Deum verum colere praecipit; qui Deus solum ante carnem assumptam in arca & propitiatorio sanctuarij, praesentiam suam populo illi prospiciendo, exhibebat. Eum igitur iam tenerius & impensius, non in propitiatorio, arca, & tabulis, vt in vmbris, sed in ipsa vera humanitate sibi hypostaticè vnita, nobiscum in Sacramento, & ob nostram salutem agit, & versatur, vt ipsum, scilicet comunicando & sumendo, caelesti alimentum reficiamur, & contra diabolus, hostiumq; malignorum incursum, armemur. Quapropter simul corpus nostrum, quod in templum & sanctuarium Dei est designatum, munditia, omni;

Sapient. 14.

Sapient. 13.

Sapient. 14.

Lib. de natura deorū.

Esa. 1.

ditia, omni castitate, & puritate mundum custodire praecipit. Secundum quod beatus Paulus docuit, dicendo: Nescitis, quod templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Dominus: explicando sanè quod hoc dictum fuerat. Ego Dominus.

1. Cor. 3.

Si in praecipis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet semen suum, & pomis arbores replebuntur. apprehendet messium trituram vindemiam, & vindemia occupabit sementem & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in terra vestra. dabo pacem in finibus vestris, dormietis & non erit qui exterreat. auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros. persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis, persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem milia. Cadet inimici vestri gladio in conspectu vestro: respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum: comedetis & gustiffima veterum, & vetera nouis superuenientibus, prouicietis. ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abiiciet vos anima mea: ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegyptiorum, ne seruiretis eis, & qui confregi carceras ceruicium vestrarum, vt incederetis erecti.

VT actiones suas, medijs causis secundis, omnia disponendo suauiter, Dominus exercet, ita ad caelestia & spiritalia significanda, temporalia bona, (quae alimenta in abundantia sunt, pax, terrore omni, & pauore excluso, & excellentia fortitudinis contra hostes Deo semper assistente) in institutionem & paedagogiam hominum rudium assumptis, diuina & aeterna per ea promittendo: Quapropter cum litera plana sit, latentem spiritum indagare oportet. Primum ergo circa vitae sustentationem, pluuiam suis temporibus, eius mandata seruantibus promittit. & mediante ea terrae fecunditatem tantam, vt trituram occupet vindemiam, & vindemia sementem, & demum omnium fructuum usum in saturitate, in terra sua sine vlla peregrinatione, & absq; vilo pauore. quae animae & spiritus abundantem sustentationem aperte significant, cuius gratia haec promissa, scripta sunt. Nam pluuia, caelestem doctrinam in Scriptura significat, dicente Moyses: Audite caeli, quae loquor, audiat terra verba oris mei. concresecat vt pluuia doctrina mea, & fluat, vt ros, eloquium meum. Hanc igitur promittit se missurum temporibus suis, quia factus Dominus refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus in tribulatione, terram germinare faciet, & arbores repleti pomis: quoniam terram animae nostrae mediante pluuia suae doctrinae & gratiae, opera virtutum germinare faciet, imò ita in sublimi sapientiae diuinæ, diuinaeque amoris Christi Iesu Domini nostri ascendere, vt profundae humilitatis, obedientiae, mansuetudinis, & patientiae opera instar fructuum altissimarum arborum faciat decerpere. atque hinc tanto virtutum amore ardebunt, vt ab opere vnus virtutis ad alterius officium, & ad virtutes alias atque alias esurientes & sitientes properent, secundum quod scriptum est: Qui edunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc sitient: & ita trituram intercipient vindemiam, & vindemia sementem. Sed quomodo comedent, si ita est, cum saturitate, vt statim dicitur? & rursus, qui coheret, quod Samaritanae Christus Iesus noster dixit: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, non sitiet iterum? optime sanè. nam Domini verbum, & virtus, de quibus hoc loco & Sapientis disserbat, ardentius desiderium maioris cognitionis Dei per adhaesionem generant, & magis ac magis per virtutis exercitium, ad alias & alias inflammant, & perpetua fame & siti horum bonorum premunt: quia virtus gustata, sui alitrix & conciliatrix est. Vnde & terrenorum bonorum, quae videntur tantum, & non sunt, famem & sitim habet extinguere verbi diuini virtute. De qua siti extinguenda, aqua suae doctrinae loquebatur Dominus, & etiam hoc loco sermo est. imò argumentum irrefragabile est, de alimentis spiritalibus primum sermonem Domini haberi. & rursus, quod ait, in terra vestra, & absque pauore. nam terrenas diuitias peregrinatione & commercio variarum gen-

Deut. 28.

Psal. 9.

Ecclesi. 2.4.

riarum gentium parari commune est; cum harum rerum Deus hanc regionem altricem fecit, aliam indigam reliquit, ut communicatione, societate & amicitia, quantumvis distantes conciliarentur homines. & item commune est, bona hæc præsentia & caduca timore conferuare, ut solitudine parantur, & cum dolore relinquuntur. Est ergo apertum argumentum de eo cibo loqui, de quo dixit Dominus: Operamini non cibum qui perijt, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Deinde pacem, suæ obseruatoribus voluntatis, Dominus promittit. pacem inquam spiritalem, quam exhibuit Christus redemptor noster, dicendo: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. De qua etiam pace Ecclesiæ donanda, dixerat Dauid sanctus: Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiati te. hæc autem pax in concordia affectuum corporis (domita eorum feritate & immanitate) cum anima initiatur, mediante Christi Iesu verbo, & opæ; & superueniente eius gratia, hominem Deo faciente gratum stabilitur: ut homo sic Deo donatus dicat cum Dauid sancto: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. & iterum: Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. Equidem quando gradum hunc pax hæc attingit, per omnes animæ potentias, per sensus, per affectus, per omnia corporis membra, quantum ad pacationem diffusa est: quare & extensa, per omnes terminos, ut hic promittitur. Huius autem pacis effectus per ea, quæ temporaliter homini, quieti & tranquillitati sunt, dignatus est Dominus exprimere. Primus est, dormire absque timore exterrente; quoniam conscientia pacata, quies & somnus est animæ, quam cura domina terrenorum, non suscitatur, nec earum timor deterret. quæ quies & somnus omnia vitæ huius bona in pignus futurorum secum affert, ut Regius vates deprompsit, dicendo: Cum dederit dilectis suis somnum, ecce, hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris. Alius affectus est feritatis & immanitatis exutio, & denudatio atque plagæ & ictus, inimicorum dæmonum, scilicet, qui per hos blandiendo, subingredientes, uti gladio animam feriunt, & per peccatum dilacerant. affectus autem furentes, & indomiti, ac dæmones eorum præsidet & actores, aptissime bestiis feris comparantur, ex malitia & modo nocendi: quoniam prætextu amicitie blandientes, ac lenocinantes, venenum suum diffundunt. Ex eadem radice tertio sequitur, in militum Christi sic pace fruendum gratiam, inimicorum prostratio, & excellens, ac continua contra eos victoria, quantumvis numero superent. horum enim officium est, ieiunio, oratione, & indiuidua penitentia inimicos persequi, quibus armis in eorum præsentia statim corruunt, dicente Domino: Genus hoc dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio & oratione. ubi ieiunium præmittat, ut discas te ad orationem præparare, ut admonet Sapiens, dicendo: Ante orationem præpara animam tuam; nam in multi cibi dispensatione anima grauata, non bene ad orationem leuabitur. Et persequuntur, inquit, quinque de vobis centum alienos, & centum de vobis, decem milia, & cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. Designatio numerorum, mysterium quod enarramus aperte indicat: nam quinquarius numerus integram & perfectam fidem igne charitatis ardentem significat, ut sacrum Euangelium eam docet ex quinque libris Moyse erutum & expressum. Quod B. Paulus enarrans, dixit: In Ecclesia malo quinque verba, sensu meo loqui, ut & alios instruam, quam decem milia verborum in lingua. Habet enim huiusmodi, quinque sensus, totidem spiritualibus reformatos, quare spiritualis est, & sensu Dei omnia, non sua ratione, sed fide diiudicat. Vnde cuncta agenda optime discernit, valens sic diabolum cum integra legione vincere & superare, quam numerus centenarius, qui totus est, significat. & insuper omnino integra & perfecta virtus Christiana (per centesimum fructum in terra illa bona designata) decem milia, id est, vniuersam potentiam dæmoniorum prostrare gladio verbi Dei charitate accersi eos letaliter feriendo, valet: atque inde in conspectu similibus militum cadent. numerus enim denarius, siue vnitatem, siue denariorum sit, totus numerus est. Quoniam autem militia hæc expensis Domini fit, quæ pro nostra industria, eius gratia semper præueniente, & comitante dantur: ut ad eam apponendam excitemur, inter tot inuisibiles hostes agentes, nostram vecordiam & soporem taxans, ad hunc locum alludendo, dixit: Quis Rex iturus committere bellum aduersus alium Regem, non sedet prius cogitans, si possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad se? Quilibet enim Christianus per lauacrum Sacramenti sancti Baptismi, Rex constitutus est, cum

est, cum quo de regia dignitate continuè tyrannus diabolus cum duplici exercitu decerit, comparatis naturalibus viribus. tamen fide & gratia Dei innixus, multo maioris absque vlla proportionem existit fortitudinis. Ad quod insinuandum vnitatem denarij exercitum nostrum notauit: aduersarij verò binarij, qui ab vnitatem declinat: ob quod & in genere malorum à philosophis ponebatur, ut supra visum est. Merito ergo iterum atque iterum imò semper, de expensis belli cogitandum est, ut eas conantes, quas Dominus liberaliter donat, auidè etiam & nos accipiamus.

Præterea assistentiam, suam protectionem, & prospectionem obsequuturis pollicetur. Qua re, quid sublimius optari potest? respexit enim Dominus ad Abel, & ad muna eius: & vide affluentiam bonorum, quæ generationes eius comitata sunt. respexit Dominus Zachem, & factus est Dominus hospes eius, & salus domui eius simul aduenit: respexit Petrum, & fleuit amarè. Demus igitur operam ut respiciat nos, & inexcogitata nobis dona donabit, ut hic promittit, dicendo: Respiciam vos. Et quæ sunt ista bona, quæ ex prospectu Domini nobis contingunt? quod crescere nos faciet eundo de virtute in virtutem, donec occurramus in virum perfectum, in statum ætatis plenitudinis Christi, ut inquit B. Paulus, & multiplicabit non solum, ut stellas cæli, sicut pollicitus est, sed bonis spiritualibus augendo: siquidem qui secundum eius præcepta minima fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. Et qui hoc fiet? & firmabo, ait, pactum meum vobiscum. Etenim ut realiter sacrum Euangelium, & cum eo vni-genitum suum, hominem factum, ut sanctis Patriarchis pollicitus fuerat, iam dedit, in cuius fide & spe viuere populum illum iubebat: spiritualiter nobis profusionem omnium gratiarum, mandata eius adimplentibus donabit; ut verbum suum cordi adherens, mentis nostræ oculis semper luceat, & Christus Iesus pro sua dignitate, gratia suam inhabitet. Quæ ergo sub pacto continebantur explicans, ait: Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus, proijcietis: id est, Euangelium accipietis benedictionibus patriarcharum promissum; & eius dona, quæ vetustissima, promissionis sunt: Quibus aduenientibus vetera proijcietis, id est legem veterem cum suis ceremonijs & iudicialibus statutis. Cuius rei mentionem faciens Apostolus ait: Si qua ergo in Christo noua creatura est: vetera transferunt, ecce facta sunt omnia noua. Hæc enim vetera, donec venirent noua, eorum loco, ut inquit B. Paulus, substituta fuerunt: nam propter transgressionem lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Deinde adhuc exponendo, ait: Ponam tabernaculum meum in medio vestri: Quam promissionem adimpletam in vnigenito Filio Dei carnem suam induto, enarrauit B. Ioannes, dicens: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. & tantis bonis cumulatò quis abijciet nos? imò qui filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo (ut inquit B. Paulus) non omnia cum illo nobis bona donabit? Cuius rei tandem, explicatiùs suam fidem Dominus impignorat, dicendo: Ambulabo inter vos, & ero Deus vester; vosq; eritis populus meus. non enim clariùs exprimi poterat, Deum hominem futurum, quam per conuictum & conuersationem ambulando inter homines. Verum adhuc expressiùs alius Propheta enarrans, ait: In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. & deniq; mysterium exhibitum narrans B. Paulus, dixit: Exinanivit semetipsum formam serui accipiens, & habitu inuentus, ut homo. Ac si dicat, ita humiliter versatus est inter homines, ut purum hominem quisque, non attendens in eo cælestia, iudicaret. Vnde speciali ratione per humanitatis assumptionem, noster Deus factus est Christus ad prospiciendum, & curandum: & nos item populus eius, ad impensius & accuratiùs atque strictiùs obtemperandum & obediendum. Atqui ut ne quis potentiam, aut charitatem ad hæc opere complenda, defecturam, temerè suspicaretur, omnipotentiam suam, quæ à seruitute Ægyptiorum eos eduxit, & charitatem, qua de eorum ceruicibus catenas confrēgit, ut incederent erecti, memorari iubet. ut memoria nos semper repetentes à seruitute diaboli per Christi Iesu mortem eductos esse, & à peccati funibus & catenis, quibus in terram terrenamq; more bestiarum proni, deinceps erecti in cælum, æternum habitaculum, mentem nostram, animamq; vultus attollamus.

Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, sed spreueritis omnes leges meas & iudicia mea contempseritis, ut non faciatis ea, quæ à me constituta sunt;

tuta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque hæc faciam vobis. Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustrum a seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur. Pone faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subiiciemini ijs qui oderunt vos. fugietis nemine persequente.

I V D Æ I iugo legis subiecti, quæ terrena prima fronte promittebat, ipsis inclinati, curui semper agebant, vsque adeo, vt ab intellectu vero legis, in sensibilem corticem literæ decedentes, curui semper incederent. Vnde erectionem per gratiam Euangelij Dominus hic promittebat: sed intellectum negligentes eam recipere demeruerunt. Quapropter & discipulos suos enarrationem parabolæ quærentes, sicut cæteros Iudæos, intellectu carere arguebat Dominus, dicens: Adhuc & vos sine intellectu estis? non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur? quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt. & ea sunt quæ coinquinant hominem. Vbi perpende, quàm sensibiles essent, quod huius quod dixerat Dominus: Non quod intrat in os coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem, edificationem flagitabant, media ipsa luce cæcutientes. In hanc autem miseriam illi deuenerunt, mandatis Domini non obtemperantes, & legem ipsam spernentes, & contemnentes, eius intellectum negligendo, sensibilem rerum, quæ proponebat amore capti. Neque vlla res est, quæ vsque adeo luci Euangelij aduersetur, & cælestium considerationem oppugnet, ac sensibilis amor, & cupiditas. Quare operæpretium est in alieno capite periculum facere, considerantes; quod si illi, ramis & folijs oliuæ tantum inseruientes, nec portantes radicem, id est, fidei pinguedinem & charitatem, sed steriliter ab ea portati, vitæ temporalis sustentationem & gloriam ambientes, in incredulitatem prolapsi sunt, ne & nos similiter agentes, simile præcipitium faciamus; vt ex hac radice indices hæreticos videmus facere. atque id vnde ex admotione flagellorum, quæ hic Dominus Iudæis contumacibus, & legem contempturis minabatur: & per eos, omnibus, qui similiter prætextu fidei, & religionis, sua tantum quærent. Ait ergo: Visitabo vos egestate, &c. sub castigationibus temporalibus, spirituales notat, vt timorem incutiat, & eum timeamus, qui potest occidere animam, & mittere in gehennam ignis: non autem quæ corpori aduersantur. & insuper cognito, quod tot anima indigeat, admonet eius curam habere: vt non in corpori indulgendo toti simus positi. Minatur igitur sustentationis animæ priuationem, quæ est verbum Dei. Ita enim ipse Dominus expressit per Prophetam: Mittam vobis famem & sitim, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Instabit etiam ardore, id est, incendio inuidiæ & superbiæ, quibus oculi mentis confecti lucem non viderunt, sufferentes cecitatem, quam Dominus per Esaiam prædixerat: Excæcabo cor populi huius, vt videntes non videant, & intelligentes non intelligant: atque ita venientem Dominum in propria, sui eum non receperunt. & simul ij morbi, animas eorum in diuersas partes trahentes, consumebant: quoniam nunc miraculis & doctrina vrgentibus dicebant: Si tu es Christus, dic nobis palam: nunc superbia elati & inuidia corrosi, aiebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit. & si hunc dimittimus, venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem nostram. atque ita in diuersa, dictis furij acti, animas suas consumpserunt. Rursus, in labore legis & Prophetarum frustra sudabant; seminantes sermones suos, & iactantiam legis, eius intellectu carentes, & materiali suo sensu abundantes. quoniam quicquid seminauerint, ab hostibus deuorabitur; id est, a gentibus, quæ thesaurum in agro legis inuenient, & vendentes, antiquas superstitiones, & idola quæ habebant, ement illum. & inuenta item apud eos pretiosa margarita, vt sapientes mercatores, vendentes omnia quæ haberent, comparant eam. Itaque gentibus in labores eorum introeuntibus, completum est, quod hic vaticinatum fuerat, vt Dominus dixit: Ego misi vos metere, quod vos non laborastis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis. Præterea opponente Domino faciem suam contra eos, vt opposuit, suo sensui relinquendo, tanquam indignos accipiendis, qui malè fuerant vsi acceptis, corruere coram hostibus suis, & subiicis fecit, id est, gentibus, quæ hostili odio Iudæos semper persequuntur sunt. Atque hoc, quando

quando gentes salutem, quæ in lege promissa fuit, amplectentes, Iudæi in ea offenderunt. Vique adeo enim illas oderant, & à promissis suis iactabundi ablegarunt, vt si gentes consequuturas salutem in cruce Domini cognouissent, vt inquit beatus Paulus, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Et denique nemine persequente fugerunt. Quoniam gentibus, non modò non persequentibus, sed eorum salutem procurantibus, ipsi eam sponte fugerunt. Et adimpleta est propheta Esaiæ, dicens: Dixerunt fratres vestri odientes vos, & abicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus: & videbitis in latitia vestra. ipsi autem confundentur.

10 *Si autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, & conteram superbiam duritiæ vestræ, daboque vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram æneam. consumetur incassum labor vester. non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.*

15 T A N T O desiderio nostram salutem ardet Dominus, quod nihil non mouet, quod vt ad eam negotiandam accingamur, prodesse viderit. Paulo supra egestate, morbis oculorum, & ardore, id est, scabie, impetigine, febre, & alijs morbis manifestis, quæ bona corporis infestant; animæ egestatem, cecitatem, & defectionem inobedientibus intinuit. Adhuc autem in duritia superbiæ perseuerantibus, & pensum obedienciæ Deo negantibus, in bonis externis, in diuitijs, nempe, quæ ambitionis, superbiæ, inuidiæ, & similibus furiarum fundamentum sunt, in septuplum amplius corripit. His enim diminutis, duritia superbiæ conteritur, & emollitur, quæ ideò dura dicitur, quoniam cor durum habet efficere. Quod Dominus facit, similem duritiam in creaturis, capitis hominibus, feruentibus, cælum durum vt ferrum efficiendo, & terram æneam, vt temporibus Eliæ, quando tribus annis non pluit super terram, tempore pessimæ illius scæminæ Iesabelis, in mundantibus peccatis; quò & cassus hominum labor redditur, cum absque cæli clementia per pluuias, rores, & cæteras meteorologicas impressiones, nullos fructus terra ferre valeat, nec germen humile, nec alta poma in arboribus. quibus spiritualiter suæ pœnæ respondent: vt cælum, hoc est, Scriptura sancta pluuias & rores cælestium gratiarum, in cordibus capitis Dei mandatis repugnantibus, non distillabit: vnde ad cæli valorem, cassus erit hominum labor absque Dei auxilio & gratia. Itaque nec germen meritorum in via virtutum, homo animata terra, proferet, nec altas mentis cogitationes; & contemperationes reddet suaues Domino, vt poma electarum arborum solent esse hominibus.

35 *Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras vsque in septuplum propter peccata vestra: immittamque in vos bestias agri; quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant; desertaque fient viae vestre.*

40 P R A V O R V M vide hominum ingenium, quod postquam peccato pudorem perdiderunt, eò in malo progrediuntur, vt non solum id per se effrenatè perpetrent, sed sua peccata excusare & defendere procurent, peruersè ad suos sensus Legem & Euangelium interpretando; vt Iudæi & hæretici faciunt. Hi ergo plusquam inobedientes sunt, & ex aduerso cum Deo pugnant. Quapropter non correptiones iam, sed plagas in septuplum grauiores mittit. è desertis igitur contra hos feras bestias mittit, quæ eos & sua iumenta & pecora, consumant. Quæ res tanto terrori cæteris erit, vt nec eas vias terere audeant, sed desertæ maneant. Quod & legitimus factum, nam murmuranti populo contra Dominum, immisit ignitos serpentes, quorum plagis plurimi interierunt: Et deinde Prophetæ Domini mandato expresso aduersanti, leo de nemore exiens, cum in via dilacerauit: & pueris exprobrantibus Eliæ duo vrsi egredientes de saltu, quadraginta duos ex eis lacerauerunt: & in habitatores Samariæ ritui Domini aduersantes, immisit Dominus leones, qui eos interficiebant. Sed spiritualiter, hæc malæ bestiæ demones sunt, qui & populorum præpositos, & populares, quibus vt iumentis insident, & vt pecoribus vruntur, deuorant, quando Domini mandatis ex aduerso opponuntur: sunt enim eorum cibus, cum

Psal. 77.

Psal. 34.

Rom. 8.

bus, cum non nisi peccata exercent frequentius in vita, nec aliud in mente versant quam luteas & stultas cogitationes, quas pro suo ingenio ipsi profeminant. Quod explicatius reddens sanctus Dauid, huiusmodi hominibus indignationem & iram & tribulationem, immisiones dicit Dominum mittere per angelos malos. Atque hinc in paucitatem rediguntur qui Deo placeant, quoniam fit eis obuius angelus Domini coarctans eos. Atque hoc vnde euenit eis? quia Iudæorum vestigia sequentes, cum suam quærunt statuere iustitiam, iustitiæ Dei non subiecti.

Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaueritis ex aduerso mihi, ego quoque contra vos aduersus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra, inducam super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbem, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium. postquam confregero baculum panis vestri, ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus, & comedetis & saturabimini.

Quis aded demens erit, qui dispensationes, dispositiones conuenientium, & punitiones atque castigationes errantium in aliqua familia, illius prouidentiae non tribuet, qui eidem præfectus est? nemo sanè. at erga Deum vniuersorum Dominum, eo usque insolecit homo, ut quæ magno consilio suæ infinitæ prouidentiae bona suæ familiae distribuerit, & castigationes admouerit, casui & fortunæ, eruditionem disciplinae fugiens, tribuat. in hanc enim rem dixit insipiens: non est Deus, id est, non curat hæc: & omnis qui sic insanit, ut aduersa omnia, scilicet, fames, gladij, pestes, quæ in disciplinam & correptionem nostram speciali prouidentia immittit Dominus, quando largitionibus & indulgentia, ei audire, & obedire nolimus, è manu Domini non accipit. Quibus donec ad disciplinam Domini aures erigant, & puniti audiant, qui demulsi renuunt, in septuplum grauiora præcedentibus flagella admouere non cessat. nam ex aduerso Domino stare, punitiones eius casui tribuere, est. Huiusmodi ergo hominibus disciplinae adhuc repugnantibus, contrarius incedit Dominus, in septuplum poenas augendo: nam gladius hostium qui hinc minatur, multo grauior est, & acrior præcedentibus plagis. Qui intantum crescit materialiter, ut confugientes ad vrbes, ibi peste, & fame pereant. quam ita arctam prædicat, ut clibanus vnus exiguus, pro decem familijs, coquendis panibus sufficiat. & rursus, ita panes cocti, sub pondere & mensura distribuentur, vnde nec saturabuntur. Quod malum pluries Iudæi experti sunt: præcipue tamen temporibus Benadab, obfessa Samaria legitur, quando caput asini octoginta argenteis venundaretur, & quarta pars cabi stercoreis columbarum, ad eum cibum coquendum, quinque argenteis. & Ezechielis item tempore grauem gladium, instantem senserunt, centum octoginta milibus hominum Senacherib obsidente Hierusalem. quos omnes vna nocte angelus Domini percussit. Sed spiritualiter, quod Dominus primum intendit, dicamus: Iudæis quidem legis intellectu carentibus, & sensibilibus tantum eam adimplentibus, gladius sancti Evangelij penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, bellum illis fecit, ei repugnantibus, & legem amplectentibus. Qui & confugientes ad vrbes, hoc est, ad Prophetas, tanquam ad asylum, & muros legis, peste mortui sunt: quia in incredulitate sua manentes, morti inferni deputati sunt: & fame item, quia decem præcepta decalogi, quæ omnibus eorum familijs, in cibum tantum remanserunt, cæteris alijs omnibus legis mortuis & infrugiferis, molliter & extrinsecus venerantes, non ad concupiscentiam, non ad iram extendentes, neque ad compositionem cordis, saturare eorum animas minimè valuerunt. Etenim quoniam in lege vrbes confugij pro malefactoribus signatæ fuerunt, (quarum meminit Regius vates contra eosdè dicendo: Qui dicitis in cogitatione: accipiet in vanitate ciuitates suas) intelligibiliter per eas prophetias designat Dñs, secundum quod per Hieremiã dicit: Ego quippe dedi te hodie in ciuitatè munitam (prophetiam, quã illi mandabat, intelligendo) & in columnã ferream & in murũ æreum regibus Iuda. & item, quia maximè in angusto est natura humana, quando decem familijs vnus clibanus ad coquendum panes sufficit, qui sub pondere & mensura vnciarum distribuuntur: hac fame corporis, in exemplum vitur, ad famem animæ exaggerandam.

randam. moralis doctrina enim decem præceptorum, primus animæ cibus datus est, secundus Lex, tertius verò sacrum Euangelium: & qui id non capiunt, pro mutuli dato cibo legis, in iudicialibus, & cæremonialibus, quæ si malè intelligatur, & ad luxuriam suorum sensuum extensa, nec ad compositionem morum, perperam ad extrinseca solum opera coarctata, animas alere minimè valet. Perinde igitur nobis obueniet, si pulsationibus & punitionibus Domini peccata sectantes obcalluerimus, & mandata eius similitè, ac ipsi extrinsecus circumferentes, atque Ecclesiæ Sacramenta gloriantes, & præcepta eius, ac religionem in omni vita obtendentes, irreligiosè, & vanè viuamus. Corde ergo toto in opera ipsa prorumpente, hæc omnia complecti & exercere curemus, rogantes Dominum ut det nobis cor ad præcepta, ut suis donare consuevit, ut hinc non solum eius flagella euadamus, sed gratos illi esse semper conemur. Ad quod non parum conducet, omnia huius sæculi bona, tanquam baculum temporalis vitæ esse æstimanda, & non amplius: is enim ad motum tantum seruit, non ad quietem. His ergo bonis ad exercitium virtutis vtendum est, non ad sedendum & quiescendum, nec cor in eis apponendum. ad quod significandum, baculum panis ea appellat Dominus:

Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra me, & ego incedam aduersus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra, ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum. destruam excelsa vestra, & simulacra confringam. cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea, intantum ut vrbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam vltra odorem suauissimum, disperdamque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint. Vos autem dispergam in gentes, & euaginabo post vos gladium meum, eritque terra vestra deserta, & ciuitates dirutæ.

Qui punienti Domino semper aduersantur, continuè peccata cumulando, flagellis neglectis, imò casui & fortunæ ea tribuentes, exitium suum hinc videant. Equidem prædicando Dominus impietates & flagitia sui populi, quæ nec tempus quantumuis distans ab eius prospectu & præsentia abscondere, nec auferre valuit: eorum exitum, postremo a vitione & punitione simul inuulgar. Iudæi post tot leges, exhortationes, & adminicula vitæ, nunquam Deo audierunt, euaginato temper eos gladio feriente: id est vastationem illam passi sunt, quam Babylonius gladius ipsis intulit, quam potissimum Dominus hinc vaticinatur. Cuius manifestum argumentum est, quod sacer vates Ezechiel eam ex professo tractans, quæ in summa hinc proloquuta fuerunt, longius deducit, verbis & loquendi phrasibus ad hunc locum alludendo, ut intuenti patebit. Hoc autem excidium & captiuitas, Iudæorum vastationem in vindictam mortis Iesu Christi Domini signauit, simul & inferni mortem & carcerem eiusdem, ob sua peccata, & omnibus similiter, acipis, operantibus. In summa ergo, acerbiter punitionis, in fronte proponendo, tantam illis indicebat futuram, ut carnes filiorum, & filiarum comederent: quod pluries contigisse Iudæis legitur angustia famis pressis, sed præcipue vindicantibus Romanis sanctissimam mortem Christi auctore Iosepho. Sed & spiritualiter filiorum carnes comederunt, quando in discipulos Christi & Apostolos, qui eorum filij fuerunt, ita exarserunt, eorum doctrinam subuertentes, & calumniantes, ut cæleste animarum pabulum, animabus suis & filiorum demerent: quod acerbius malum est, quam corporales eorum carnes comedere. Et item omnes comedunt, qui subtractione fidei ut hæretici, & subministratione perditorum, filios & filias occidunt, & daemonibus escam, itineris inferni ductores se efficiendo, præstant. de quorum inquietudine & cruciatu in inferno, ait Dominus: Vir fratri suo non parceret, & declinabit ad dexteram, & esuriet, & comedet ad sinistram, & non saturabitur: vnusquisque carnem brachij sui vorabit, cuius mortis, & plusquam caninæ famis, præsentis vita in vitiorum campo, libamina degustarunt. Exponendo igitur punitiones, quas in rebelles exequuturus erat, destructionem excelsorum, & idolorum, casum populi, odium in eum, inutile refugium ad vrbes, refutatione odoris suauissimi, stuporè inimicorum, desolatio-

desolationem terræ, & dispersionem incolarum inter gentes videndo, recuset. & verè Dominus excelsa, id est, principes illius populi, Pontifices, Scribas, Sacerdotes, & Pharisæos, speciem & schemata tantum virtutis referentes, in quos ut in idola vana, populus intendebat, à sede superbiæ eorum deturbavit, & è vita sustulit: inter quos cecidit & populus eorum affecla. & quæ fuit causa ruinæ gentis tam chara? odium, nempe Dei, propter insolentia eorum peccata, & pertinaciter vsque ad finem aduersantia. propter odium item, quo omnino Christus Iesus Dominus noster eos prosequutus est, quod tantum pretium diuini sanguinis, quo eos mercatus fuerat, irritum & vanum sibi fecerunt: dolet equidem eorum perditionem, quorum salutem vsque aded tenerimè diligebat, ut pro eis seipsum impenderet. Hinc igitur consulant sibi, & similem casum timeant fastosi & superbi homines Christiani, qui similiter Dei voluntati repugnant: nam iustitia manus Domini, non est exhausta: nec qui ad lulum, vitam nostram existimant, & ad lucrum solum esse compositam: in lusu, aut lucro aliquo, prætereundas esse punitiones arbitrentur, & iustitiam Domini fructu suo esse frustrandam: nam potentes, potenter, tormenta patientur. In tanta autem malorum strage confugerunt miseri Iudæi ad vrbes, hoc est, ad prophetias suas, sed inaniter, nullum fructum inde carpentes, nec sanctimonix vestigium aliquod, in earum spe reperientes, adimpleris promissionibus, confugerunt ad orationem, & nullum subsidium inuenerunt: quia odorem suauissimū ex eorum rhuificationibus iam respuit, nouo accedente: terræ inniti, & stabilire se, curarunt: nec sustinere eos valuit, quia eam Dominus destruxit cum sanctuarijs eorum, vetus Testamentum & cultum respuendo, ac fastidiendo, gratia Euangelij adueniente. Confugient demum, cum à solo & cælo se destitutos videant, ad inimicos suos, gentes, nempe quas oderant: qui cum se eorum loco in Ecclesia suffectos videant, stupebunt super desertione eorum; non minus, quam Chaldæi eorum terram inhabitantes obstupuerunt, videntes eorum dispersionem inter hostes suos, nationes, scilicet, euaginato gladio Domini per Nabuchodonosor eos dispergente, & eorum ciuitates diruente. Verum non gloriantur Christiani, nec suam in hoc stabiliant salutem, quod alijs reiectis, in populum & Ecclesiam Dei assumpti sunt: superbiæ enim sathanicæ hoc vestigium est; quod Dominus discipulis exprobrauit, quod eis dæmonia subijcerentur, dicendo: In hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis. Sed in hoc debent gloriarī atque gaudere, quod benignitate Domini in studio Ecclesiæ sanctæ positi sunt, qui si diligenter ex fide tanquam ex promptuario quodam operando cucurreint, audient Christum dicentem: Gaudete, quoniam nomina vestra scripta sunt in cælis: in eorum siquidem manu hoc positum est, tum diuini spiritus auxilio, opera grata & meritoria Deo exhibere curando. Videant ergo, ut inquit beatus Paulus, bonitatem & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in se autem bonitatem, si permanerint in bonitate, alioquin excidentur. Non enim vna est via solum perditionis, quæ Iudæos vastauit, nempe incredulitas: sed & alia est, vitij scilicet & peccati his qui credunt, & Christiani sunt, quando in eo perseverantes penitentiam renuunt, & viam virtutis odiunt, fides etenim sola non sufficit ad salutem. Quare in ea solum confidentibus, & nomine Christiano solum gloriantibus, simile exitium cum Iudæis expectare Dominus iubet: nam curriculo sæculi finito, suam salutem procurantes, allegabunt, uti ad vrbes confugientes Christiani, quod fideles sint, & Euangelium professi, & fidem Christi, & dicet illis: Nunquam noui vos; discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: dixi vobis: Non omnis, qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. amen dico vobis, nescio vos. Fugient ad clamores, & orationes, quas in vita fecerunt, & dicet Dominus: Non exaudiui vos, & perperam ad cælestè præmiū eas fudistis: quia manus vestræ, cum oraretis, aut ieiunaretis, semper sanguine plenæ fuerunt. Vnde nec opera vestra mihi suauia. Protendent Sacramenta Ecclesiæ, cultum & religionem, quam quotidie manibus habuerunt, & respondebit illis Dominus: dixi vobis, contumax non sis, & incredibilis timori Dei, & ne accesseris ad illum duplici corde: quod vos fecistis, fidem meam, Sacramenta mea, & religionem profanando, exterius proferentes, interius verò in sæculi voluptates & lucra cor habentes: quare ipsis abusi fuistis, corde & corde mihi loquentes. Quapropter nunc sentite timorem, quem non credidistis, quia ore peruerso, & signis externis mecum loquebamini,

mini, prauo autem corde malum machinabimini: indocti fuistis, & ided nunc in egestate cordis vestri moriemini. Denique confugient ad inimicos suos dæmones refrigerium aliquod anhelantes, qui ignem apponentes, in incendio, & morte eorum gaudentes, illis locum tormentorum in societate sua gratulabuntur. Expergiscamur ergo fratres, & hinc eruditi, cor nostrum omni custodia seruemus, ut non maledictionem, sed benedictionem Domini mereamur audire, dicentis: Venite benedicti Patris mei, possidere paratum vobis regnum à constitutione mundi.

Tunc placebit terra Sabbathæ suæ cunctis diebus solitudinis suæ: Quando fueritis in terra hostili, sabbatizabit & requiescet in Sabbathis solitudinis, suæ eò quod nõ requieverit in sabbathis vestris, quando habitabatis in ea. & qui de vobis remanserint, dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium. Cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos, quasi bella fugientes. nemo vestrum inimicis audebit resistere. peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet. Quod si de his aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum. & propter peccata patrum suorum, & sua affligentur, donec confiteantur iniquitates suas, & maiorum suorum, quibus præuaricati sunt in me, & ambulauerunt ex aduerso mihi. ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumsisa mens eorum.

Sv b exemplo & figura eorum, quæ passi sunt Iudæi dispersi inter gentes, vastata Hierusalem per Babylonicos & destructo templo, quæ in vltionem mortis Domini nostri Iesu Christi sustinuerunt, & sustinebunt omnes, qui sensibilibus moribus eos imitati fuerint, adhuc explicat. Igitur coruscante Euangelio, & morte sacrosancta vnigeniti filij Dei confirmato, cessationem antiqui cultus, secundum cæremonialia, & iudicialia, quæ in figuram disposita fuerunt, per antiquationem Sabbathorum, nouo Ecclesiæ cultu renascente, prædicit. & bene per prosopopeiam, terram gaudentem in Sabbathis solitudinis suæ inducit: quoniam quod maximè fastidit Dominus, inter omnia scelera, hypocrisis est, prætextu religionis peccata celando, ac nutriendo. de quarum fictione queritur Deus, dicendo: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique, & si is, qui oderat me, super me magna loquutus fuisset, abscondissem me fortitan ab eo: tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo deambulauimus cum consensu, quasi dicat, hoc intolerabile est. quapropter quod fictione hac cessante, & si aperti peccatores, & impij terram eam inhabitarent, in solitudine Iudæorum, eam gaudere dicit. Quod si hoc ita est, quanto magis in tanta ac tali commutatione gaudebit, quando loco antiqui cultus, nouus Ecclesiæ suffectus est, lætabitur: quam commutationem manifestè indicans, ait: in Sabbathis solitudinis suæ: vbi cultum nouæ legis, cum Sabbathorum meminit, inuauit futurum. at solitudinis suæ Sabbathæ appellat: quoniam cæremonix, cordi in Deum solum eleuato, subseruiunt: non cor strepitui cæremoniarum, ut consueuerunt facere Iudæi. Ex quo discant Deum venerari Christiani oportet, qui subiectum cor cultui, & honori Dei externo, ut hominibus satisfaciant, habentes, pondere terrestrium rerum ipsum grauando, nihil aliud in eo reponunt, cui sic depresso religionem seruire faciunt. Hoc enim vetus Sabbathum est, quod Deo nunquam placuit, nouum in Ecclesia quemque fidelem celebrare conuenit, corde in Deum subleuato, & omnia religionis opera externa præeunte. Deinde in regionibus hostiū remanentibus, tantū pauore incutiet, quod ad sonitum folij sonantis terreantur, ac si gladiū instantè viderent: & ita super fratribus suis cadent, ut nullo persequente corruat, inimicis nullatenus præ imbecillitate audentes resistere: & peribunt tandè. & si qui remanserint, tabescent, inquit, in terra inimicorū suorū, donec cōfiteantur peccata suā, & maiorū suorū, Domino contra eos ambulante ex aduerso, qui ex aduerso cōtra eum ambulauerunt. Hos labores subiisse Iudæos vastatos per Babylonicos, & apud gentes commorantes, apertū est, Ezechielè Propheta legenti, tamen absq; vlla proportione maiores tulisse in depopulatione facta

per Romanos vindices mortis Christi Iesu, videbit, qui Iosephum legerit, quam illa Babylonica significauit: quarum prædictionem tanto ante tempore, utpote qui solus futura omni modo sciat, & sua mysteria suauiter dispenfet, dignatus est intimare. Sed & illius, quam residui, perseverantes in incredulitate sua, passuri erant, ex seipsis inimicè contra Dei gloriam nitentes: & similiter omnes peruersi Christiani, qui moribus & vita eos imitati fuissent. Videamus ergo timorem quem huiusce hominibus dabit. & primùm perpende, quàm specialiter à Domino exercituum, res bellorum pendeant, quòd horum vigor, & illorum timor, ex peculiari, & ineffabili eius prouidentia mittatur: ut qui bella Domini gerunt principes, discant, quàm accuratiùs suam confidentiam in Domino reponere debeant, quàm in magno exercitu Dei obliti. Ipsius etenim nutu, corda suorum timor occupat, in regionibus hostium eos conualescendo & corroborando, ut hinc dicitur, & factum sic in sacris historijs sæpe legimus. Vnde commissuri bellum contra hostes reges consulere Dominum soliti sunt, ut Saul fecit insectaturus Philistæos etsi ille perperam: & Ezechias obsessa Hierusalem ab Assyrijs, sic Dominum precabatur: Domine exercituum rex Israel, qui sedes super Cherubin, inclina aurem tuam. Sed ad rem nostram, vide quanto pauore, & timore Iudæi in terra hostium, id est, in Ecclesia & gratia noui testamenti agant, quòd ei collum non subijciant: quippe quòd ipsis relictis, gentes gratiam Domini præripientes, eam ingressi sint, inimicè ferunt. Quod & sanctus Zacharias prophetauit, & Christi Iesu gratiam manu Iudæorum (qui legem, ut diligentes notarij apud se conseruauerunt) sic dicens: Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos. & quòd huiusmodi hominibus bellum ingerit, duritia cordis, & morsus propriæ conscientiæ est: Iudæis uidentibus, quòd proprijs eorum armis, scilicet, Legge & Prophetis à vindemiatoribus Ecclesiæ (ut inquit Propheta) id est, à doctoribus Ecclesiæ, fructum sub legis folijs latentem carpentibus, deuincantur: atque hinc super fratribus corruunt; quoniam à fratribus, scilicet Christianis (quoniam legem quantum ad spiritum capiunt) Scripturæ testimonia proferentibus, derurbantur. Vnde & ad folij sonitum, id est, ad corticem legis, quæ uti folium arboris est, terrentur, ut à gladio, ne vincentes se, ad spolia legis, & euangelica mysteria capeffenda procedant. atque ita nullo sequente à propria statuta, ex duritia sui cordis, in præcipitia infidelitatis corruunt. & tandem ex aduerso incredulitate sua contra Dominum agentes, ex aduerso itidem Domino contra eos supplicia admovente, nunquam percutes in inferno perire faciet. Quod etiam hinc uaticinatum est, contra eos, qui similes mores & vitæ uestimenta induent, quantumuis Christiani sint, & fidem iactent, omisso hæreticis, qui hæc solam efferentes, iam iudicati sunt. Etenim quòd rebus caducis, & proprijs cupiditatibus cor subiectum habeant, dispensante sic Domino, in regionibus hostium, id est, in aëre commorantium, quòrum fauces sensibiles res sunt, in continuò timore uiuunt; nam timor amittendarum rerum semper urget, eis diabolus instigulat, conscientia mordet, & exitus vitæ cruciat. Vnde imbecilles usque adeò facti sunt, ut ad sonitum folij, id est, rei caducæ (qua ueluti folio vitam suam tegere cõtrent) amissionis, perinde perterritantur, ac si gladius immineret. Et merito, quandoquidem folia fidei, id est, Christianæ religionis studia & Sacramenta exterius venerantes, radicem non portant, id est, fidei mysteria, & opera non ex corde exercent, nec complent. imò radix portat eos, ut inquit beatus Paulus: Quoniam cum pondere suorum honorum, diuitiarum, & rerum sæculi eos vehit, quando ad hanc rem, & suas cupiditates satandas, ea tantum utuntur, & solum gloriantur. & nullo persequente præterea cadunt: quia ex duritia sui cordis ex vno peccato in aliud continuò labuntur, ut sanguis sanguineti tangat, nullo interstitio officij medio, ut inquit Propheta. & denique sic animo deijciuntur, ut resistere malo, & domestico hosti non audeant, ut sic ex aduerso contra Dominum perseverantes, ex aduerso Dominus supplicia admouens, in infernum æternaliter puniendos detrudat, & ita pereant: quod Dominus pro sua misericordia cor carneum præbens, ablato lapideo, auertat. Quippe hoc intendens Dominus, eatenus se puniturum promittit, donec confiteantur iniquitates suas, & maiorum suorum; & erubescat incircumcisa mens eorum. Vbi duo aduertere oportet: alterum, filios peccatorum excusationem protendere in peccato parentum & maiorum, quos imitari, non solum non delinquere, sed uelut sanctificationem quandam existimant: Quorum deceptionem refellens Dominus, non contracturum ma-

rum manum, nec flagellum relicturum, donec poenitentes se cum maioribus suis peccasse fateantur, sicque in frugaliorem vitam se conuertant: & quantum maiores delinquendo, posterius noceant, hinc intelligant. Alterum uero circumcissionem post distinctionem populi, & remissionem originalis peccati, quam signabat, ad docendum homines, circumcissionem mentis, & cordis à Domino institutam fuisse: Quod apertè docet, dum interim quòd incircumcisa mens non erubuerit, & rubore suffusa superflua sensibilibus cupiditarum, quæ colunt & amant gentes, à se non ablegauerit, flagellum non dimissurum dicit. In quam institutionem, post obedientiam & pignus nostræ redemptionis, quod Dominus præstitit, innocētissimus infans circumcidi uoluit. Sed ad Iudæos ad quos sermo hinc primùm dirigebatur reuertendo: quomodo spiritaliter in terram hostilem induxit eos, & ambulauit contra eos? nempe quando Iudæi calumniantes Legis & Prophetarum testimonia, quæ Christi mysterium confirmant, ex aduerso steterunt: nam tunc Christus Iesus obuius, inter gentes Euangelium recipientes interfuerit: ut, si ita ad æmulationem prouocarentur, inquit Apostolus, & aliqui eorum saluaretur: & compleretur, quod Dominus promiserat per Moysen, dicens: Ad æmulationem vos adducam in non gentem, in gentem insipientem, opinione scilicet mundi, stultitiam Christi crucem arbitrantis. Gentes enim inimicæ Iudæorum capitales fuerunt; atque tunc maximè, quando ipsis Euangelium prædicatum est, & acceptum, ut beatus Paulus Gentes alloquens testatur, dicens de Iudæis: Secundum Euangelium quidem inimici propter vos: secundum electionem autem dilecti propter patres: quoniam occasione hac accepta magis proterui fuerunt, & à fide Euangelij resilierunt. Vbi ingenium humanum impensius attende Christiane lector, quòd omne tanquam alienum respuit, quòd ex se non exierit, & proprio arbitrio non duxerit, quantumuis bonum & sanctum sit. Et ipso facto, quòd sua censura & examine non probetur, inuidia tabescat, & dissecetur, nisi pro sua misericordia, Dominus manum dederit.

Tunc orabunt pro impietatibus suis, & recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Iacob, & Isaac, & Abraham. Terra quoque memor ero: quæ cum relictæ fuerit ab eis, complacebit sibi in Sabbatis suis, eò quòd abiecerint iudicia mea, & leges meas despexerint. Attamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abiici eos, nec despexi, ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de terra Egypti in conspectu gentium, ut essem Deus eorum, ego Dominus Deus. Hæc sunt iudicia atque præcepta, & leges, quas dedit Dominus inter se & filios Israel, in monte Sinay per manum Moysi.

ORATIO humiliantis se penetrat nubes, inquit Sapiens. Tunc autem maximè humiliatur & prostratur humanum cor, quado cristas superbiæ deponit, & propriam miseriam agnoscendo sua peccata confitetur. Quapropter hæc est indiuidua orationis præparatio: quia quis sis Deo repræsentando, benignissima misericordiæ erga te viscera orando, aperire cogis. Quod manifestè nos docens: post confessionem iniquitatum suarum eos oraturos dicit, atque se exauditurum. Et quid oratione obtinebunt? respondet, quòd recordabor fœderis mei cum Patriarchis pacti, insuper & terræ derelictæ, & saluationis reliquiarum, quæ in terra hostili remanserint: ne irritum faceret pactum suum. Etenim ut medijs causis secundis, influendo, & efficiendo Dominus cuncta naturalia sustentat & vegetat, ita & dona quæ supra naturam sunt, medijs Sacramentis, oratione & conuersione cordis, impartiri statuit, ut hoc loco cernitur. Conuersis quippe Iudæis, & oratione apud Babylonios clamantibus, tandem exaudivit Dominus, & à captiuitate exemit: & solitudinem terræ subleuauit, & reliquiarum inter gentes quæ remanserant, non fuit oblitus. Ecce pædagogiam, sub qua hunc spiritum Dominus docet, scilicet libertatem & redemptionem à seruitute peccati, & diaboli tyrannide, luce Euangelij Christi Iesu Domini nostri exorientem. Hoc namque fuit pactum, quod pepigit cum Iacob, Isaac, & Abraham, sub rerum naturalium & bonorum temporalium figura & exemplo. Atqui, quoniam specialius

specialius & expressius Iacob patefactum fuit, ab eo tanquam Euangelium referente, memoratio Patriarcharum facta est, ascendendo per Isaac ad Abraham, qui Prophetas, & Legem referunt: quod non fecisset Dominus, nisi mysterium indicaret, cum alias semper Abraham ut antiquior, & pater omnium nominetur. Deinde memor fuit terræ ab eis relicta: quoniam Scripturæ sanctæ; quam peruertendo calumniando, & sensibilibiter interpretando, derelinquentes intellectum & spiritum, atque eius selectissimum fructum in ea latentem conculcarunt. Vnde patiens solitudinem suam, complacere sibi in Sabbathis suis: quoniam loco Sabbathorum, & caeremoniarum legis, succedentibus Dominicis diebus, & cultu interno pariter & externo Ecclesiæ, quem in visceribus continebat, complacere sibi: ut mulier post partum, quia natus est homo in mundo, ut docuit Dominus Iesus noster. Et simul est patiens solitudinem eorum: quoniam primum ad eos salus hæc directa est, dicente Domino: Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel: & propterea Scriptura sancta ipsis data fuit, qua nunc carent, corticem tantum iactantes: attamen ipsa ut mater inducitur, filiorum destitutionem & solitudinem sentiens. Quapropter reliquiarum eorum in terra hostili, id est, in Ecclesia congregata ex gentibus, memor erit: gratiam nempe Euangelij in Ecclesia sua extollendo, & sublimando, per virtutis perfectionem, & sublimitatem, quæ solum in Ecclesia Dei reperitur: extra verò tantum simulata. Atqui, cum huius igniculi rationi hominis insiti sint, & naturali propensione ad eam inclinentur, atque eius exercitium, vitam dare, natura ipsa persuasum omnibus habeat, & præcipue his, qui in schola Domini fuerunt procreati, & exerciti, proculdubio si oculos aperiant, ad æmulandum prouocabuntur, Ecclesiam ingredientes.

Rom. 11. Quod Apostolus docens, ait: **Quandiu** quidem ego sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, si quomodo ad æmulandum prouocem carnem meam, & saluos faciam aliquos ex illis. Vnde reliquæ Israel demum saluæ fient, ut asserit idem Apostolus: Si fuerit, inquit, numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquæ saluæ fient. Quod & illis vates prædixerat: In veritate reliquæ conuertentur, reliquæ, inquam, Iacob ad Deum fortem. si enim fuerit populus tuus Israel, quasi arena maris, reliquæ conuertentur ex eo. Equidem, sicut gentes in incredulitate eorum (ut ait idem Apostolus) misericordiam consequutæ sunt, ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur. Solus enim Deus est, qui scit elicere & elicit ex malo bonum. Quod admirando Apostolus subdit: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius: hinc igitur peccatores, in quorum figuram hæc Dominus erga Iudæos disposuit; discant peccata sua confiteri; & ab stylo maiorum, quos peccando imitati sunt, discedere: & conuersione cordis per penitentiam & orationem, Dominum pulsando, verbo & præceptis eius manufieri: nam Dominus eorum recordabitur, à iugo peccati eximendo & liberando eos per gratiam suam: terræ quoque Euangelij & verbi Dei, quod alienato corde, exterius tantum exercebant, cor eorum penetrando, memor erit, post patientiam solitudinis eius, propter peccata, quibus fides mortua in eis iacuit. Nam continuè mille modis eos Dominus prouocat, ut ad cor reuertentes, omnes, & non tantum reliquæ ut Israelis, salui fiant. Atque hoc, ne irritum in eis sit pactum Domini, id est, ne inaniter pro eis tantam copiam sanguinis fuderit, qui continuè ad Deum clamat, ut sanguis Abel, quemadmodum, memor quod eduxerit filios Israel de Ægypto, ut esset eorum Deus, & ipsi essent eius populus, reliquiarum eorum in terra hostili, ut expositum est, memor extitit. Tandem epilogans Dominus, quæ in hoc, & libro Exodi dixerat, iudicia, præcepta, & leges esse dicit: iudicia, quibus quæstiones variæ rogatæ soluantur, secundum quod ad interrogata supra responsum est: præcepta verò, quantum ad ea sancita, quibus vita dirigenda est: & leges, quantum ad varia negotia, quæ ipsis finienda venirent. At quoniam in morte Domini nostri Iesu, finem omnia acceptura erant, quæ ad tempus tantum data fuerunt, donec vnigenitus Dei filius factus homo, omnia complens, Euangelium ex lege erueret, & inuulgaret: & non iam purus homo ut Moses, sed Deus proprio ore homines doceret: & donec lex noua exiret de Sion: tunc enim suo officio functa omnia hæc cessatura erant, ut cessarunt: innuens Dominus, omnia hæc disposita esse, loquutum fuisse Moyse, & in monte Sinay admonere voluit.

Loquiturque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium. Si fuerit masculus à vicefimo anno vsque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram sanctuarij: similiter, triginta. A quinto autem anno vsque ad vicefimum masculus dabit viginti siclos, femina verò decem. Ab vno mense vsq; ad annu quintum pro masculo dabuntur quinque sicli, pro femina tres. Sexagenarius & ultra masculus dabit quindecim siclos, femina decem. Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, æstimabit coram sacerdote, & quantum ille æstimauerit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit.

CVM hætenus quæ agenda essent, Dominus præscripsisset, tandem legislationi manum imponens, conuersiones vitæ, & viuendi modos quibus disposita exerceantur, attenta varietate personarum, quæ se & sua Dei obsequijs dicauerint, statuit. Equidem leges caeremoniales, quæ cultum Dei spectabant, & iudicia, quæ hominum pacem definitis quæstionibus, quæ exorirentur, respiciebant, diffusè satis explicata fuerunt. Quæ cum externa quadam essent vitæ indumenta, in quibus vltimè sistendum non esset, hoc admonens Dominus, præceptis, quibus corde & opere iustos Deo quilibet homo ferat fructus, ea omnia inseruitura esse declarat. Quod antè docens: eum qui Domini cathalogo per Moysen annumeraretur, aut ad nomen Domini transiret, diuidium sicli in redemptionem animæ suæ, ne statim plaga peccati percuteretur à Domino, ut tempore Dauid regis legimus factum, soluere iussit: quia legis corticem in vitæ exercitium, & mentis occupationem, quod alteram medietatem sicli, sensum nempe internum non omnes caperent, accuratè seruare constituit. Vnde eam transgrediens plagam corporalis morbi & vindictam sæpe mortis etiam sentiebat: Quare Deus vitiorum tunc Dominus appellabatur. Accedente autem tempore, quo thesaurus diuini spiritus, per Christum redemptorem nostrum, in lege discooperatus est, internum cordis cultum per fidem, spem, & charitatem Dominus exigit: cui augendo & excolendo externæ ecclesiæ caeremoniæ seruiant, ablegato illo antiquo legis cultu, in exercitio corporis posito. De quo diuus Paulus dicit: Exercitatio corporalis ad modicum utilis est, quia eatenus confert, quatenus spiritui proficiente seruit. Explicat igitur hæc præcepta, quibus Dominus gratificabitur, ad quæ retinenda & complenda, cætera ut appendices quasdam disposuit, & ut folia quedam, quæ fructibus operum regendis & defendendis seruiret. Quod Dominus in fine capituli testatur, dicens: Hæc sunt præcepta, quæ mandauit Dominus Moyse ad filios Israel in monte Sinay. Non autem addidit leges & iudicia, ut in calce præcedentis fecerat. Qui ergo ex Iudæis vitam suam redimere volebant, in pretium redemptionis, seipfos familiam & animalia, domos, agros, Deo dicabant, ac consecrabant: imò & ipsas decimas in eandem rem offerebant. Quorum mutationi & penitentiæ (quæ annexa est conditioni hominū) Dominus prospiciens, pro varia ratione offerentium, varia pretia taxat, quibus oblata possent redimere, ut clarè conspicias in litera. Sub hac autem pædagogia & figura, quo pretio vita spiritalis animæ eximenda sit, ut Deo placeat, & à seruitute peccati redimenda, manifestè docet: Est autem ratio ministra omnium, quibus Deus placatur, & gratificatur: quapropter in numeris, quibus ipsa exeritur, & conspicitur, notationem quandam intellectus posuit Dominus, quam considerando, in se ipsum collectus animus hominis, sibi prospiciendo, Deo placere curer. Est quippe, ut ait beatus Augustinus, ratio, mentis motio, ea quæ discutiuntur, distinguendi, & connectendi potens. Vnde quoniam vita tunc coram Deo bene composita incedit, quando à progressionem in sensuum negotia se retrahens, mentis motionem tanquam duce vititur, ad Deum intelligendum, & rationalem animam, homo in seipsum redit: ut in sui naturam anima conuersa ad bonū & pulchrum amandum & colendum, quod commensuratione partium & legitimo ordine constat, uti à monitore quodam exiteretur; & in factis ad finem debitum relatis, ne quippiam temere agat,

mere agat, conquiescat: & vt in discendo, & contemplando concinnitate gaudeat, in numeris quibusdam scopos quosdam & terminos, in quos fidelis animus reflecteretur, memoratus sanctus posuit. Animam enim, numerum posuerunt Pythagorei philosophi: quos & sequutus Plato, animam numerum seipsum mouentem dixit. Quinque ergo status hominum sub consistentia viri corporali, & conditione mulieris, ab ea semper deficiente notat, vt ex defectu foeminae, & integritate viri in corporis constitutione, vita varia, & non eadem vitae perfectio ab vtroque exigeretur. Atque principio eorum modum viuendi designat, qui à vigesimo ad quinquagesimum fideliter & Christianè viuere proponunt. Et hi sunt maiores Ecclesiae, & etiam illius populi, qui legem foris & intrus secundum intellectum latètem suo modo colebant. 10 Nam ideò à vicesimo duplicato, scilicet denario in cognitione legis eorum vita incipit vsque ad quinquagesimum, id est, vsque ad perfectam libertatem, quae anno iubilei dabatur, & ad assequutionem donorum Spiritus sancti, quae die Pentecostes in corde Apostolorum diffusa fuerunt: & vsq; ad consequutionem perfectae vitae in caelo, quae solum per claram Dei visionem contingit. Nam status perfectionis in hac vita non eò dicuntur, quòd quidam in eis agentes, perfecti sint, sed quòd ad perfectionem nitantur. In eo ergo statu, qui Deo placere cupierit, si vir fuerit, id est, integra fortitudine polluerit, redimens vitam suam, quinquaginta offerat siclos: foemina, id est, ab ea deficiens, triginta: odit enim Dominus homines otiosos, vecordes, & negligentes. Vnde aliquando dixit: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est. In libertatem ergo animae à morte & plaga peccati, pretium hoc, id est, vitae conuersationem talem exigit, vt ad constitutos scopos quinquagesimi anni continè nitatur progrediendo, & proficiendo: nam non progredi in via Domini, regredi est, inquit beatus Gregorius: Spiritus namque otiosus nunquam utilis fuit; praesertim ei, à quo centesimus fructus perfectionis speratur. Quem fructum notat Dominus per numerum quinquagenarium, qui duplicatus centesimum facit: ad quam duplicationem notandam, quemlibet siclum viginti obolos, qui geminus denarius est, continere hinc dicit, & libro etiam superiori: quoniam siclus sanctuarij auctore Iosepho, quatuor drachmas continebat; & quaelibet drachma quinque obolos, qui efficiunt 30 viginti. Vulgaris verò, hoc est, profanus siclus, duas solum drachmas continebat, quae efficiunt decem siclos: Ad quod quidam non aduertentes, siclum idem, quod didrachmam hinc esse dixerunt, qui tantum continet decem obolos: Pugnans autem textui sacro dicenti siclum valere viginti obolos, ab eo verò, qui à tanta fortitudine animae deficeret, qui nomine foeminae censetur, triginta siclos petit, qui sexaginta duplicatus numerus efficit. Debet autem duplicari ratione duplicati denarij obolorum, quem siclus quilibet includit: & est fructus sexagesimus, quem Dominus à bona terra secundo loco petit. Secundus status est eorum qui vitam suam Deo consecrant à quinto anno vsque ad vigesimum: id est, eorum, qui à discretionem & sensu integro mentis, moderando sensus, illis dominatur, (vnde & eorum numero designatur) ad 40 vicesimum, hoc est, ad internum & externum simul intellectum legis, voluntatem Dei in omnibus venerantes progrediuntur. A robustioribus ergo ex hoc numero, pro redemptione animae & vitae spiritalis, conuersationem vitae, in pretium exigit viginti siclos; hoc est, integram poenitentiam quae per ieiunium quadraginta dierum Moysis, Heliae, & Christi redemptoris nostri exprimitur. Duplicatus enim hic numerus, ex geminato denario obolorum in quolibet siclo contento, vt supra dictum est, quadraginta efficit, qui virum quadratum numerus designat, virtutibus quatuor cardinalibus praeditum: temperantia nempe, fortitudine, iustitia, & prudentia, vt & Philosophi censuerunt. A robustate autem hac deficientibus, decem siclos petit, id est, vitae conuersationem in adimplerone praceptorum decalogi, corde & opere; sic enim ex duplicatione dicta, vicenarius conficitur. Oportet quippe qui Deo seruire cupiunt, eius voluntatis semper ob oculos venerationem habere; atque Deum laudando psallere mente & spiritu, vt inquit beatus Paulus: Nec non corde & opere eius mandata facere: vt ad cor & interna mentis nostra iustitia penetrans, abundet plusquam Scribarum & Pharisaorum, qui externa tantum curabant. Tertius status eorum est, qui ab vno mense, id est, à principio discernendi secundum rationem,

Math. 7.

Exod. 30.

Luc. 8.

Aristot. 1. lib. Ethic.

1. Cor. 14.

Matt. 5.

nem, (vnus enim, siue primus mensis infantiam adhuc dicit in vita morali) ad quintum annum, hoc est, ad sensuum quinque subiectionem, & domitionem, qui in vita ante acta pueritiae, & infantiae pro voluntate excefferunt; in pretium redemptionis animae, conuersationem vitae talem offerat, vt quae quinque sensibus externis percipit, ad internos quinque animae duplicando referat: id est, quae quinque sensibus apprehendit, si robustus, & constans sit, intelligibiliter suscipiat: & ita quinque siclos duplicatos reddet. Si verò infirmior fuerit, & debiliore intellectus, offerat tres siclos, id est, talem vitae conuersationem, quòd eam fidem sanctissimae trinitatis corde & opere profiteatur: & ita offeret tres siclos duplicatos, qui faciunt numerum senarium, qui perfectus est in denario: & ita corde credet ad iustitiam, & ore confessionem faciet ad salutem, vt inquit beatus Paulus: sic fidem Iesu Christi Domini nostri, & Ecclesiae sanctae Romanae confitendo. Ecce tres status, perfectorum, proficientium, & incipientium qui castè & continenter viuere volunt. At si sexagenarius fuerit, ita debilis in integritatis constantia, quòd omninò tentatur, & suis viribus constanter timeret, is nubat: melius est enim nubere quam vri, id est, quàm tentationibus succumbere, vt inquit beatus Paulus. Quod docens quindecim siclos ab eo petit Dominus in pretium redemptionis animae suae, id est, fructum trigesimum: nam quindenarius numerus duplicatus ex ratione memorata, tricesimum numerum facit. Si verò foemina fuerit, id est, infirmior adhuc, decem siclos offerat, inquit, quod est conuersationem vitae in simpliciori mandatorum Dei obseruatione, agere, etsi non in tanta restrictione sensuum sicut praecedens. Si verò pauper fuerit, quòd transgressus fuerit praeccepta non se continens, & excefferit (vt transfert Aquila) morti peccati se subijciens, in redemptionem, & liberationem animae suae, pretium, id est, poenitentiam per ieiuniorum, orationum, eleemosynarum, & macerationum carnis, ad arbitrium sacerdotis confessarij pro qualitate delictorum, poenam aeternam in temporalem commutando, soluere iubet. Et vtinam clauem scientiae non abutatur: nam nisi veritatem iudicij quod meretur, saltem poenitenti non explicauerit, vt sibi consular, hinc aut in Purgatorio soluere eligendo, sibi onus alienum sacerdos coniungat.

Rom. 8.

1. Cor. 7.

30 *Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis vouerit, sanctum erit, & mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec peius bono. Quod si mutauerit, & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino. Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis vouerit, adducetur ante sacerdotem: qui dijudicans, verum bonum animal sit, statuet pretium. Quod si dare voluerit is qui offert, addet super estimationem quintam partem.*

A via virtutis regredientem, & gradum retrahentem maximè odit Dominus. Hinc enim vxorem Loth in statuam salis conuertit, ad flammam, à quibus eam eripuerat, 40 faciem conuertentem. Et iuueni petenti, vt sineret sepelire patrem suum, & postea ipsum sequeretur, respondit Iesus: mortuis mortuorum negotia in cupiditate posita, esse relinquenda. Vide quanta diligentia occasionem à Domino oblatam absque vlla mora oporteat arripere, ne praetermissa, eam suspiranti, in posterum tibi tanquam immerito denegetur: & denique mittentem manum ad aratum poenitentiae, & studiosae vitae, & respicientem retrò indignum Dei regno iudicauit. Explicuit sanè his locis Dominus, quod hinc obscurius statuerat: seruum scilicet, filium, discipulum, & quemque subditum, de alicuius familia Deo oblatum, & in eius obsequium dicatum minimè reuocare licere. Etenim nomine animalis mundi, quod solum immolare licebat, omnes eos intelligit, qui alterius instructione, & admonitione indigerent: Nam postquam de oblationibus, quibus suam vitam, quisque sciens Deo dicaret, differuerat: consequens erat vt de institutione ea carentium ageret. A via autem Domini regredientes, & vota atque studia optima mutant, & in alia latiora commutantes, in poenam melioris propositi relicti, oblatum simul, & commutatum offerre iubeat. Vt discas hinc diabolus, qui tibi minus bonum suggererat, 50 vt maius praetermitteres, percutere ac ferire, & vnum scilicet, & alterum in eius iniuriam & contemptum facere. Quod si ex subditis, animalis immundi conditionem ali-

Gen. 19.

nem aliquis subierit, & nec ruminare valeat, nec fissam gerat vngulam, hoc est, ad meditando & contemplando non fit aptus, nec discernat, inter melius bonum fati, & deficiens, inter sensum & intellectum promptè, nec inter literam & spiritum conuenienter discernat. Huiusmodi sacerdotis iudicio subijci mandat, et si estimationem eius, hoc est, viuendi modum, & vitæ conuersationem ab eo taxatam apprehendere voluerit, quintam partem estimationi datæ addere iubet: id est, mentem quinque sensibus, gubernatrice sua prouidentia dominantem. Est enim mens sensuum lux, & eorum conuenienti gustui sal necessarius, vt eo cõdita ipsorum opera, luce illustrata exeant: vt hoc sale rationis condita, vitæ tadium leuent, & gustui Domini in via mandatorum eius constrata, cum gratiæ ipsius dono probentur. 10

Homo si vouerit domum suam, & sanctificauerit Domino: considerabit eam sacerdos, utrum bona, an mala sit: & iuxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, venundabitur. Sin autem ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem estimationis supra, & habebit domum. 15

GRADATIM à superioribus per inferiores, suo ordine ad institutionem totius populi descendit Dominus: vnde cum eos instruxisset qui aliena ope, & doctrina exciubus indiguissent, familiam nunc componit, quæ sub potestate cuiusque posita est, quam nomine domus intelligit. Sic enim antè acceperat, quando beneficium seruationis filiorum Israel, obstetricibus Ægyptiorum gratificans, domos fecit, id est, 20 familias amplas constituit: tanta quippe est misericordia Domini, quod & infidelium bona opera, quæ ex virtute aliqua fecerint, præmio suo carere non permittit. quod in hoc sæculo posuit, vt nos Christiani, quibus lux cæli illuxit, hoc calcato, ad id, quod ibi nobis repositum est, diligenter contendamus. Ait ergo: Eum, qui familiam oblatam redimere voluerit, estimationem sacerdotis debere expectare, & 25 super eam quintam partem addere. Ille quippe hîc dicitur vouere, qui Dei honoris in vita sua & aliorum ad se attinentium procuratorem se offert, & constituit. Ad quod officium exhibendum, cum ex se non valeat, sed auxilijs Dei egeat, quæ nostram diligentiam & industriam præueniendo etiam adiuuant; quando eam exhibemus, nostram, & ad nos pertinentiam vitam, redimere censemur. Atqui, quoniam 30 niam non solum gratiam, qua à peccato liberamur, sed etiam eas omnes, quibus à mundi, carnis, & diaboli laqueis expeditur, & ad virtutis prosecutionem animamur, Christus Iesus in cruce nobis meruit: hinc redemptoris nomen sibi appropriauit, pretium nostrarum redemptionum, quæ hic disponuntur, inopibus nobis peccatoribus offerens. Igitur tanto pretio oblato, nos vtentes, (idem siquidem Dominus 35 præueniendo, & cooperando assistit) eum vitæ modum præscribamur nobis oportet, quo Dei gloria & honor extollatur, & propagetur, quod est vitam nostram redimere, id est, in libertatem asserere. Quod si eum diligere non vales, consule sacerdotem, summum nempe pontificem Romanum, ei obsequendo, & sanctam matrem Ecclesiam venerando, & ex his quos Christianis modos viuendi præfixit, elige, cum amplectere, qui tibi cordi magis erit. Et cum tibi præstitueris eum, ne erres semitam vitæ, 40 & dilabaris: consule sacerdotem cõfessorem tuum: Nam labia sacerdotis custodiunt scientiam, inquit Dominus. Consule, inquam, pro te, & pro tua familia, de qua nunc differitur, vt leges & regulas tibi præscribat, quibus in officio eam contineas. Consilium autem exhibitum, id est, pretium redemptionis æstimatum, cui tu quintam 45 partem superaddere debes, hoc est, quinque sensuum confusione, intellectum superintendentem: nam quando eis vt vir vxori præcipit, & sub eius nutu agunt, quia eorum vices agit, quinta pars & quinque sensus eos temperans dicitur. Ex quo loco concionatores vehementer populum admonere debent, & sæpius inculcare, quanta cura pœnitentes cõsilia cõfessorum, quantum ad pœnitentias iniunctas, & vitæ nouæ institutiones, memoria tenere, & executioni mandare debeant. 50

Quod si agrum possessionis suæ vouerit, & consecrauerit Domino, iuxta mensuram sementis æstimabitur pretium: Si triginta modijs hordei seritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti. Si statim ab anno incipientis iubilæi vouerit agrum, quanto valore potest, tanto æstimabitur. Sin autem post aliquantum tem- 55

sum temporis, supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum, qui reliqui sunt, numerum, vsque ad iubileum, & detrahetur ex pretio. Quod si voluerit redimere agrum ille qui vouerat, addet quintam partem æstimata pecunia, & possidebit eum. Sin autem noluerit redimere, sed alteri cui libet fuerit venundatus, ultra eum qui vouerit, redimere non poterit, quia cum iubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotum. Si ager emptus est, & non de possessione maiorum sanctificatus fuerit Domino, supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsq; ad iubileum pretium, & dabit ille, qui vouerat eum Domino. In iubilæo autem reuertetur ad priorem dominum, qui vendi dederat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ. Omnis æstimatio siclo sanctuarij ponderabitur. Siclus viginti obolos habet. 5

15 SACRI huius textus pædagogia & litera conspicua est, eam legenti & etiam totius capitis, quæ initio libri Numerorum satis latè, vt hîc dispositum est, in profectu populi à finibus montis Sinay, exercetur. Verum, quæ hac parte disponuntur, in distinctione agri, si sit possessio maiorum an non, & in modo estimationis pretij à sacerdote, (quia sacerdotum possessio in medio filiorum Israel esset) necessariò ager 20 vendendus erat: atque in redemptione eius ab offerente disposita in textu versantur: quæ notare oportet, vt spiritum in ipsis latentem eruamus. Ager & quæuis hæreditas tunc possessio dicebatur, quando à maioribus descendebat, quia iure hæreditario ad eam familiam pertinebat: oblatas autem ager emptus, & non à maioribus acceptus, possessio nullatenus censebatur. Ille non redemptus, aduentante iubilæo, Domino consecratus manebat, ad ius sacerdotum perticiens: hic verò, quando etiam redemptus non erat, ad priorem dominum, qui sorte possessione eum acceperat, redibat: tam magna cura fuit Domino, vt nulla tribus sua possessione priuaretur. Vnde inhibitum fuit, vt vna tribus cum alia matrimonio non copularetur, excepta tribu sacerdotali. Nam quando hæreditas ad aliam tribum non transibat, bene licebat, vt sanctus Dauid Michol filiam Saul de tribu Benjamin accipiens, cum ipse esset de tribu Iuda, testatus est. Et quid referebat, hæreditates in suis tribubus integras permanere? plurimum sanè, ne scilicet tribus abolerentur, vt descendentia Christi ex tribu Iuda secundum carnem Iacob reuelata, inde omnes aliæ expectarent, & aduenientem clariùs cognoscerent. In quam rem, ad conuincendos Iudæos 35 aduentus Christi ex tribu Iuda, iuxta pollicitationem factam, sacri Euangelistæ Christi genealogiam in ipso dicendi initio texuerunt. Sub figura autem agri, qui sic Deo dicabatur, sacra Scriptura noui & veteris Testamenti significabatur: ex quo virtutum flores pulchritudine & odoris fragrantia selectissimi, & fructus etiam omnigenæ virtutis, in animarum cibum & refectionem, decerpenti veniunt. In eo enim absconditus 40 ditus latet thesaurus ille, quo inuento debet homo vendere omnia quæ habet, vt emat agrum illum, vt Dominus docuit hunc locum explicando. Quod & manifestè hîc innuit, quando triginta modijs sementis hordei eum æstimat, & quinquaginta siclis argenti pretium eius taxat: Nam tricesimus numerus modiorum hordei, fidem sanctissimæ trinitatis sub lege significat, quæ asperior & durior est Euangelio, 45 quod latens continebat, & sic ipsum præcessit, vt hordeum asperius est tritico, & pelle, aut tunica pinguiore substantiam suam tegit, & idèò antecedit. Quinquagenarius autem numerus siclorum argenti, Euangelium clarè conspicienti manifestè indicat: cum ob peccatorum remissionem, quam numerus hic designat, quam nulli bi pœnitentibus non docet: tum quoniam argentum est igne examinatum, & purgatum septuplum, vt inquit Propheta. & testatur beatus Paulus: Euangelicam orationem & prædicationem, argentum & aurum nominans, cum dicit: Si quis ædificauerit supra fundamentum hoc argentum, aurum, &c. Plumbum autem grauius & impurius, id est, vetus Testamentum antecedens; quod quia gratia spiritus, ex tractantium negligentia, in igne charitatis non fuit ventilatum, ipsis consumptum & inutile fuit, vt inquit Dominus: Defecit sufflatorium in igne, consumptum est plumbum: frustra conflauit conflator. Circa pretij estimationem disponit, sacerdotis arbitrio esse 55

bitrio esse taxandam; ita quod si ab anno sequente iubileum facta fuerit oblatio, integrum pretium valoris usque ad iubileum signare debebat: si autem post secundum, quod magis aut minus distaret, de integro pretio detrahendum erat. In quo duo aduertenda sunt: Alterum est, summo sacerdoti Christo; qui hic obumbratur, nostram poenitentiam, vitæ conuersationem, statum & vocationem tanquam summo gubernatori subiiciendam: & iuxta eius ordinem & modum viuendi in carnis mortificatione, ac virtutis exercitio præscriptum esse agendum. Quod officium ipse obtulit, ad id quod hoc loco dispositum erat alludendo, cum dicit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Loco autem eius, confessori ipsius vices in Sacramento confessionis gerenti: qui in initio vocationis alicuius ad aliquam functionem, & officium in Ecclesia Dei gerendum, integrum pretium pro dignitate, quam suscipit, iniungere debet, sine quo nullatenus redimet agrum, quia legi Christi, in ea vocatione disponenti, cui tunc subiicitur, nullatenus ab eo deficiendo, satisfaciet. Vt in consecratione Episcopi, onus quod iniungitur per partes memoratur, & singularum expressus consensus requiritur, utpote, quod ab eo, omnium specialis ratio exigenda sit. Vnde beatus Ioannes quendam Episcopum redarguens, obiecit dicendo: Vide, qualiter acceperis. Si verò pèst, elapso iam aliquo temporis officio, & post excessum, aut excessus aliquos admissos pro rata temporis restantis usque ad iubileum, detrahare de pretio iubebat: quoniam commissorum poenitentia pretium tunc erit, quæ eo tempore, & ea discretionem taxanda venit, quod remissionem integram peccatorum faciat: & in principium stadij Christianæ vitæ, quando post Baptismum currere cepit, aut quando animosè magistratum recepit, & vitæ probatione perspecta, sibi id onus iniunctum est, vitam regredi cogat. Qui enim post Baptismum, aut post gratiam per Sacramentum poenitentiae datam, aut post creationem in magistratum, ad quem contemplatione virtutis fuit electus, delinquit lethaliter, minor seipso pro elapso tempore factus est, atque infirmior, & debilius effectus, & poenitentia recuperandus venit. Et pro hac minoratione, de integro pretio detrahatur pro ratione suarum virium poenitentiae subiiciendo, qua suppletur, quod de pretio detractum est. Tandem circa redemptionem statuit, qui possessionem redemerit, ultra aestimatum à sacerdote pretium, quartam partem addere: qui si noluerit, & alteri venundatus fuerit, anno iubilei accedente, in ius sacerdotum cedere debebat. Si verò ager oblatum, non fuisset possessio, redemptus ab eo, qui eum vouit, ad priorem dominum redire statuebat, accedente iubileo, cuius erat possessio. Vbi tria considera; proprium possessorem redimentem, & in ius cedere sacerdotum, si voluerit redimere, & agrum à non possessore oblatum & redemptum, in iubileo ad antiquum possessorem deuolui. In possessore redimente, nota quintam partem pretio sacerdotis superadditam: nam doctrinæ, consilio, & orationi, à doctore, à confessore, & à sacerdote quouis & prudente homine, ex agro sanctæ Scripturæ, sub Ecclesiæ regula eius vitam gubernante & instituyente, parere debet, quantum sensum, id est, intellectum, quinque sensuum delectabilia condientem & temperantem, quem nulli se ad susceptionem disponenti negat Dominus præbendo, ut beatus Paulus testatur, dicendo Timotheo: Intellige quæ dico, dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Quando verò redimere noluerit, hoc est, doctrinam & institutiones, atque exhortationes amplecti, in ius sacerdotis cedit possessio: quanquam enim ipse rebellis sit, poenitentiam recusans, sibi imputabitur, & mercede, quam laborantibus Euangelium sanctum promittit, sacerdos & prædicator non priuabitur, ut testis est Apostolus, dicendo: Si cuius scilicet veri doctoris, & prædicatoris opus arserit, detrimentum patietur, ipse tamen, sacerdos scilicet, saluus erit, sic tamen quasi per ignem: quia magnas tribulationes à repugnantibus veritati patiendæ. Et non solum in admonentis possessionem ager, inquit, cedit, sed in ius succedentium sacerdotum: nam doctrina Euangelij ab Apostolis prædicata, in posteros eorum in Ecclesia catholica suscepta est, & continuè propagata, quæ ager iste oblatum est. & in quantam eorum gloriam & coronam, tu iam perpende. Tertio & ultimo considera agrum oblatum ab emptore, licet ipsum redemerit, anno iubilei ad suum antiquum reuerti possessorem, quoniam agrum illum, hoc est, doctrinam sanctam, exhortationes, admonitiones in vitæ institutionem

tutionem sibi datas, talentum commissum negligendo, per peccatum vendidit, quod & alius præripuit, quem docuerat, aut cum quo versatus fuerat, qui & Domino obtulit, & redemit, poenitentiam agendo: ob hoc tamen accedente anno iubilei, id est, dignæ poenitentiae, antiquus possessor non eo priuabitur, sed in ius suum reddet: quia id est Domini ingenium, ut gratiam & sui familiarem cognitionem, & conuersationis dulcedinem, quam ob peccatum, & cordis duritiem excæcando ad tempus abstulit, per poenitentiam cumulatiùs reddat. Quod multi sancti experti sunt, & experti fuissent Iudæi, si poenituissent, Christum Iesum nostrum amplectentes, in quorum admonitionem, hæc primum scribebantur.

10 *Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit, siue bos; siue ovis fuerit, Domini sunt. Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit iuxta aestimationem suam, & addet quintam partem pretij. Si redimere noluerit, vendetur alteri quantumcunque fuerit ante aestimatum. Omne quod*
15 *Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non veniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine non redimetur, sed morte morietur.*

QVI Deo aliquid vouet, ut in eo offerendo, sibi aliquam vim inferat, oportet: Nam quantum propriæ voluntati detrahatur, tantum Deo confert. Dominus autem voluntatem sui beneplaciti in eo maxime operum nostrorum collocat, in quo mortificamur, nos vincimus, & superamus. Vnde quotidie nos ipsos abnegare, propriamque portare crucem, eiusdem imitatione frequenter admonuit. In hanc igitur rem primogenita, quæ sibi ante consecrauit & sanctificauit: quod ipse iam sint, in votum offerri non permittit. Homo enim propriam voluntatem Deo per votum offerre debet: in eo autem quod iam Domino dicatum est, voluntatem propriam non habet. Non ergo iure sub voto cadere debet, sed id quod suæ dispositioni subiectum est: in quo à se abdicando nouam voluntatem Deo offeret. Ex quo colligis præcipue vota de his, quæ sub præcepto sunt emitti non debere, quia illa voluntati Domini omnino subiecta sunt. Ita ut omittendo quæ præcipit, & exercendo quæ prohibet, auctor, tanquam diuinæ voluntatis violator, & qui rem Domini ut propriam velit tractare, offendit, & inferni carceri deputatur. Bene autem quæ sunt consilij voto subiiciuntur, utpote quæ omnino nostræ voluntatis sint, & ea exercere, aut fecus impune & absque offensione liceat. Elicitur etiam eos, qui sanctimoniam & religioni iam se dicarunt, de nouo vouere se Deo non posse, quoniam iam Domini sunt, nec suum quid offerant habent: quantum ad modum autem strictius viuendi, possunt: quoniam latiore viuendi modum possident, quo se abdicare possunt, ut se abdicant, qui à latiore ad strictiorem religionem transuolant. Huiusmodi omnes, qui Domini iam sunt per ommissum votum, mouentur à Domino, (quantumuis neruos extenderint operando, & laborando, ut bos; & simpliciùs atque vberius fructificando, ut ovis) semper dicere: Serui inutiles sumus, quæ debuimus facere fecimus. Equidem qui Domini sic sunt, nisi primo hoc humilitatis se cohibeant, nihil sibi vendicando, sed Domino cuncta accepta referendo, statim in animi elationem, atque vanæ cuiusdam gloriæ inflationem, sibi, quod Domini est usurpando, cadent. Verum si primogenitum non fuerit animal mundum, ut bos & ovis, quorum nunc meminit, quid iuris? Respondet Dominus, redimendum esse ab offerente iuxta aestimationem sacerdotis, addendo quintam partem: qui si redimere noluerit, aestimato pretio alteri vendatur. Et bene nota à sacerdote, qui legem Dei in corde & labijs habere debet, pretium taxari: quoniam ipse est; modum & ordinem vitæ, cuique roganti, & indigenti tradere, ut studiosè & Christianè viuat. Illud autem perfoluebat redimens; aut ille cui vendebatur primogenitum hoc immundum (nam in vniuersum de immundo animali iam dispositum est) quoniam poenitens & Christianus quiuis, ut doctrinam, consilium, exhortationem, correptionem acci-

piat, cordique eius adhæreat, & tanquam vitæ regulam amet & veneretur, ad pœnitentiam accingatur oportet: & eam agere, se aut quippiam aliud offeratur, redimere est. Cuius pretij & redemptionis memor beatus Baptista, Christi Iesu Domini nostri Euangelium, & doctrinam sacram recepturos, pœnitentia præparabat, dicendo: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Quæ etiam ratione, eodem themate ipse Dominus suam prædicationem exorsus est. Est ergo pœnitentia glutinum quoddam, quo animæ verbum Dei annectitur, vt eam illuminet, penetret, & hinc in vitæ regulam proponatur: purgatas enim aures sapientia diuina requirit: quod docens, ingenti clamore in has voces aliquando Deus prorupit: Qui habet aures audiendi audiat. Atque hoc animo diligenter reponere, tanquam summam omnium redemptionum, quæ inculcatæ sunt, & tanquam vitæ Christianæ asyllum: Etenim ad nullum opus religionis exercendum pœnitentia humilis accedes; admoneas proximum, elemosynam largiaris, psallas in choro, ores, audias Missam; siue dicas, quin pacem animæ cum magno dulcedinis spiritu inde reportes: Dei maximè præsentiam hisce operibus semper reuerendo. Atque hoc est pretium, quod redimens, aut ille cui venditur, soluere sacerdoti debet, vt hominem, animal, domum, aut agrum: hoc est, doctrinam, qua hæc componuntur, possideat. Et ne litera ipsa impediatis, lege tuam & non suam æstimationem, vt in omnibus Biblijs in margine emendatum est: quia cum sacerdote est sermo, & non cum redimente, quod manifestè contradiceret præcedentibus, vbi animalis immundi pretium sacerdoti remisit. Iubet insuper vltra pretium quintam partem dari, hoc est, intellectum his, quæ sensibus percipiuntur, vt supra dictum est. Cæterum in eo, quod sequitur, difficultas est, hominem scilicet, animal, siue agrum, & quicquid aliud sit, quod Deo consecratur, nullatenus vendi, aut redimi posse, contrarium ei, quod hætenus dispositum est? dices fortasse, aliud esse aliquid ex voto Domino oblatum esse, quod vendi & redimi potest, vt quod voto simplici astrictum est, de quo hætenus dispositum est: aliud verò esse voto iam consecratum esse, ac traditum, de quo hic agatur, quod exuere obligationem nullo modo potest, vt quod voto solenni Deo traditum est. bene: non tamen ad rem. Dices etiam præcedentia vota de his fuisse, quæ in tabernaculo, & templo futuro, sacrificijs offerenda erant, & mactanda: nunc verò de his votis discerni, quibus ministerio tabernaculi, aut aliquo genere vitæ peculiariter astringebantur: à quo nullo modo pedem retrahere licebat; & ita nec redimi, nec vendi poterant; vt Samuel consecratus fuit Deo totæ vitæ tempore: nam pueri ex tribu Leui legitimè à parentibus cultui diuino sub voti emissionem astringi consueuerant: vt Leuita etiam iam suæ vitæ arbiter, se Deo consecrare poterat, atque in arctiori vitæ genere se constituere per votum, vt de Sansone legitur, qui ab omni potu, qui inebriare posset, abstinere pollicitus est, vt sic Deo iuuante, iugum Philistinorum excutere posset. Filia præterea Ieptæ, si Hebrais creditur, virginatatem suam in vita arctiori, orationibus, vigilijs & ieiunijs plena, Deo seruire promisit. Gabonitæ denique ministerio templi & altaris fuerunt deputati. Bene quidem: ad literam tamen propriè accedendo, vt Liranus asserit, quod noster interpres dicit: Omne quod Domino consecratur, anathema ex verbo herem vertitur. Itaque apertè dicit: Omne quod internitionis aut destructionis anathemate Deo vouetur, & consecratur, omninò absque vilo medio venditionis, aut redemptionis solui, & tradi debet. Vt Israel voto se obligans dixit: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo vrbes eius: & iuramento astrictus omnes viros Beniamin interfectorum aliquando item iurauit: & spolia omnia vincentem Deo oblatum. Vnde Acham, quia vestem retinuit, quæ sub anathemate consecrata erat Domino, morte multatus fuit. Et Saul grauiter peccauit Malechitis parcendo in parte, quam detulit: quoniam sub anathemate sibi traditi fuerant: vnde vita & regno priuatus est. Erant ergo huiusmodi vota in numero soluenda, ita vt ager vastaretur, domus destruerentur, & homines ac animalia sub anathemate consecrata, morte plectenda erant. Spiritualiter autem hoc nos docet Dominus, vt cum dæmones, & diaboli furias deuicerimus, victoriæ laudem & triumphum non nobis, sed ipsi, cuius gratia & ope effectum est, tribuamus, dicentes cum sancto Propheta: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Amalecitarum enim lambentes & percussantes etiam interpretantur,

pretantur, apprimè dæmones referentes, qui veluti lambentes, hominibus blandiuntur, vt eos peccatis percussant, atque ad eò sub internitione & anathemate, fuerunt iustitiæ Dei dicati. Item Beniamites, qui filij dexteræ enunciantur, carnales designant; dexteram diabolo in vitio carnis præbentes; in quo potissimum suas delicias repositas habet: vt Gabonitis filijs Belial dederunt, ad atrocissima scelera cum hospita perpetranda. Ob quod omnes fermè demptis sexcentis viris, vsque ad iumenta gladio percussi sunt à filijs Israel, vt iureiurando proposuerant. Nec minus Hierichoitarum eos referunt, qui lunatici interpretantur, mundi fluctuationem, & tumorem referentes, qui non mediocrem dæmonum fautorem se exhibet. Quamobrem à filijs Israel per Iosue omnes interfecti sunt, vsque ad ipsorum spolia, iustitiæ Dei voto consecrata. Etenim in terram diabolus cum angelis suis è cælo cadens, dominum omnium terrestrium se finxit, quibus casum suum inimicè contra Deum vindicare satagens, homines ad desertas cæli sedes occupandas creatos, quantumuis sanctos & iustos tentare non cessat: quandoquidem & ipsum Dominum aggressus est, dicendo: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me: imò hos vehementius & subtilius, quanto eos magis Deo coniunctos videt. Ecce arma diaboli, ad quæ strenuè tractanda, calliditate omni pollet, cæteras creaturas, acumine naturalis ingenij, longè superando. Habet deinde pro se elationem illam ex victoria contra primum parentem nostrum habita; & in nobis ipsis deordinationem & propensionem ad immodicos & excedentes vsus rerum huius sæculi suspirandos, originalis illius peccati pœnam. Vnde tantam in hominibus stragem fecit, & continuè in vecordes, & negligentes facit. Verùm ad euadendas eius, & sui exercitus manus, contra terrestres res, quibus nos inescare contendit, absque vlla proportione valentius ad nos inuitandum & attrahendum, habemus cælum, copiosam nobis paratam mercedem: contra calliditates & versutias in malignitate acutissimi ingenij, habemus angelos in bono confirmatos, continuè nos ad id exhortantes, inuitantes, & adiuuantes, quibus nostri curam demandauit Dominus, dicendo: Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Et rursus: Angeli eorum vident quotidie faciem Patris mei, qui in cælis est. Et per suum Apostolum: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui capient hæreditatem salutis? contra elationem ex victoria, contra primum hominem parta, habemus Christum Iesum Dominum nostrum, qui moriendo, & resurgendo, ipsum deuicit, & iudicauit. Princeps, ait, huius mundi iam iudicatus est, & iugum eius à nobis excussit, chirographum decreti affigens cruci, vt inquit Apostolus. Contra infirmitatem & imbecillitatem nostram, habemus decem Decalogi præcepta, menti hominum in ipsa conditione naturali insita, quæ contra nebulam & obscuritatem peccati fermè obliterata, pro sua misericordia dignatus est, Scriptura sua sancta, memorare & illustrare. Quorum negatiuis, excessiuos vsus terrestrium, qui ditioni diaboli accrescunt, & suorum diuitiarum sunt, prohibuit: affirmatiuis verò, quia in mediocritate harum rerum secundum rationem versantur, qua virtutes gaudentes ad Deum viam præparant, atque ad eam propendunt, ad amplectendam præmio animat, & obligatione astringendo impellit. Et septenario donorum sui spiritus, ac gratiarum nos illuminando internè, docendo, & exhortando, præuenire, adiuuare, & cooperari si velimus, nunquam desistit. Quare cum superamus, victoriæ gloria ipsi debetur: ita vt ipse dicat: Gloriam meam alteri non dabo. Splendet tamen in hoc maximè eius erga nos bonitas, etsi laudem & gloriam actionum similibus sibi vendicet, quod, cum eius sint opera, ex tot gratiarum comitatu, nostra æstimat, & vult esse ad cælum merita, ob id solum, quod ex nostra libertate ad eas actiones eius gratiæ respondententes, accingimur, & cooperantes amplectimur, à terrestribus cor auertendo: in quo tota difficultas, & momentum Christianæ vitæ positum est. Quia sensus & cogitatio humani cordis prona sunt in malum ab adolescentia sua: id est, deorsum tendunt, ex læsione peccati originalis, cum in Paradiso terrestri adolefceret: vnde Dominus sursum eleuare contendit, dicendo per suum Apostolum: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, & non quæ super terram. Hæc equidem pacem cum homine, (quia visibili parte terrestris est) suapte natura in-

cunt, quæ bellum cælo facit: atque aded à pectore Christiano eam exulans Dominus dixit: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium, &c. Igitur redemptionem & venditionem eorum, quæ anathematis votis subijciebantur, Dominus prohibendo, possessionem gloriæ & laudis ex victoria in bono opere contra dæmonem parta, quæ Deo debetur, præripere vetat. In cuius rei explicationem, & in gratiam tuam, Christiane lector, longius aliquantulum protraximus sermonem.

*Omnes decimæ terræ, siue de pomis arborum, siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem illarum omnium decimarum. Boues, & oves, & capræ quæ sub pastoris virga transiunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligitur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod mutatum est, pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur. Hæc sunt præcepta quæ mandauit Dominus Moy-
si ad filios Israel, in monte Sinay.*

Sicut primogenitorum, quod Domini sint, sanctificationem ex voto non permittebat, ita nec decimarum, quæ ipsi consecratæ erant: Harum tamen redemptionem concedit, siue ex his, quæ terra affixa ferat, sint, vt fruges & arborum fructus, siue iumenta & pecora: illorum autem minimè, nisi quando ex imundis erant. Cuius forsân causa erit, quod illa ex lege posita, Domino sanctificata fuissent, & ad ius suum pertinerent: decimæ verò nostræ ditionis sint, vt res illæ, ex quibus soluuntur. Ita vt nullum discrimen sit, quod hæc pars quæ in decimam offertur, in sortem Domini veniat, quàm alia: sed quod in recognitionem beneficij accepti à Domino, aliqua pars ei, ex iure naturali debeat: & forte exijt, vt potius hæc quàm illa esset. In primogenitis autem non sic, nam positiua lege Domino seligebantur, & primus fructus animalium erat. Equidem in primogenitis suis homines oculos desigere solent, atque hinc in sui probationem amoris, à se eos ablegare, & sibi consecrari petijt: aliorum namque parum sollicitus erat Dominus, quia tantum homines deperibat, quos tunc numero brutorum, quod sensibilibus adducerentur, inuoluebat. Quod ergo in priori genere decimarum spiritui suggerebat Dominus, hoc est, operationes nempe diuini cultus, quæ fidei, spei, & charitatis functiones, fructus, & exercitationes sunt, non sensibilibus, aut ex more & consuetudine, legi & officio exterius tantum satisfaciendo, sed cum discretione, & cordis attentione, ad mysteria quæ celebrantur, fieri oportere. Itaque ea integritate, & absolute fieri debent, quod perfectionem sibi debitam absoluentes, decimæ sint, quia numerus denarius totus est: quæ ratione, ex se, decimæ sunt Domino. Sed, vt in operantis commodum perinde ac possessio propria cedant, ex redemptione, quintam partem, id est, intellectum & mentem addere oportet: vt intelligibiliter homo operetur, non autem sensibus sopitus, vt faciebant Iudæi, externam literam tantum venerantes. Quorum etiam similes sunt Christiani, & præcipue sacerdotes in sortem Domini vocati, quando lucri cupiditate sacra faciunt, & horis diuinis interfunt: & item, quando in sensus delapsi, perinde Ecclesiam adeunt officium soluendum vocati, vt seculares forum ad sua negotia tractanda, aut ad leuitates hominum otiosorum capiendas, & leuius tempori tantum seruietes, vndique disseminandas. Et præterea quando ex vsu & consuetudine officijs sacris interfunt, vt fiat id, quod incumbit, tantum attendentes; de modo autem, si bene fiat, vt iuste laudes Deo persoluantur, & vt iræ, & flagellis Dei peccata punientis se opponant, atque remissiones peccatorum, & gratiam sibi & populo negotientur, nihil minus solliciti sunt. Hi profectò non decimas pomorum & frugum, quæ Deo placent, redimunt, sed eius indignationem, sibi plaudentes, prouocant. In his enim fides in valle sensuum absconsa, quia nullis operationibus ex animo depromitur, atque peccato lethali mortua, eius alto & sicco puteo contutata, dum non attenditur, videtur. At si pulsante Domino inspiciatur, sub forma aquæ crassæ, vis solum fidei inuenitur, nullam

nullam operationem accendere valens, quod charitate forma sua actiua careat: Quemadmodum ignis ille legis, perpetuò in tabernaculo & templo seruandus, qui verbum Dei, & fidem formatam charitate significabat. Qui tempore captiuitatis Babylonica, in valle quadam absconsus, & puteo alto, & sicco tutatus, in reditu Israel, ex non vsu & disuetudine, aqua crassa tactui inuentus est: quæeducta, & in carnes sacrificij, & ligna superinfusa, radij solis attracta in ignem accensa est. Inspice igitur, & visita, charissime lector, tuam fidem, si regimen vitæ teneat, an secus: Nam iustus ex fide viuuit, inquit Dominus; quia ex ipsa, tanquam ex promptuario quodam diuino, vitæ Christianæ operationes elicit. etsi ex tepiditate & frigiditate actionum, eam aquosam repereris, factum Nehemiæ imitare: & super carnes tuæ propriæ voluntatis, & ligna tuarum appetitionum, eam infunde, id est, horum speculatricem constitue, penitentia lapforum ductus: & quando Sol iustitiæ Christus, qui nubibus tuorum peccatorum erat obductus, radij suæ gratiæ in te demiserit, ardorem charitatis tuæ fides concipiet, quo absumentur peccata, & crassities aquosæ tuæ vitæ exercitio relegabitur: & decimas pomorum & frugum ex terra Scripturæ, aptissimas colliges. Per terram equidem sacram Scripturam intelligi supra exposuimus: quod & sponsus, sponsæ sapientia, cælestique doctrina circumornatæ, & illustratæ insinuauit, dicendo: Emissiones tuæ paradisi malorum punitorum, cum pomorum fructibus. Præterea sub addecimatione animalium, bouum, ouium, & caprarum, à ciuibus ciuitatis huius cælestis, Ecclesiæ nempe militantis, opera, laboris patientia instar bouum, & quæ magnæ frugis sint, cum simplicitate ouium, quæ virtutes absoluunt: & ea agilitate & animositate, qua capræ errare solent in campis pacua quærendo, exigit. quæ decimas appellat, quia tunc mandatorum decalogi regula examinata, & probata erunt; & vbi decimæ acceptæ Deo, grata & suauia. Quod docens, ad decimas soluendas, discernere inter pingue & macilentum animal prohibet, auaritiæ sanè & cupiditati nostræ consulens: sed, quod sub manu pastoris transiundo, decimum veniret, id Domino adscribendum erat: secus verò agentes poena graui multabatur, vt scilicet, quod mutatum esset, & id pro quo mutaretur, absque redemptionis spe, sibi redderent. Vsq; aded auaritiæ odit, & commodum nostrum temporale, Dei obsequijs & oblationibus, præponere perhorrescit. Neque redemptionem solum in hoc genere decimarum vetat, quando inter pecus & pecus ex cupiditate delectus contingeret, sed omninò in omnibus negabat: quoniam cum decem mandatorum adimpletiones, tales actiones essent, quæ iure naturæ homines obligant, eo ipso quod exercerentur, eorum erant, neque operationes erant supernaturaliter præscriptæ, vt intellectu, & quinto sensu indigerent, vt in spirituale commodum cedendo, & eorum possessio fierent: neque tantundem doctrinales exhortationes, & vitæ consilia sacerdotis, aut doctoris, vt redemptione acciperentur, pretio penitentia exhibito, atque ita menti & cordi conglutinarentur, & adhererent. Tandem autem finem dicendi faciens, in commendationem obedientiæ, quam fideles superioribus debent, ad sapientiam sanctæ Scripturæ discendam, retinendam, & excolendam sibi ad salutem necessariam, per manum Moyfi filijs Israel tradendam esse declarat: cum inquit: Hæc sunt præcepta, quæ mandauit Dominus Moyfi ad filios Israel. Ita enim natura comparatum est, vt sublimium rerum cognitio à superioribus per medios ad infimos quosque deriuetur: vt medijs motibus cælorum, virtutes, atque influentiæ naturales, quibus vegetantur, & sustentur hæc inferiora, æternus, atque indulgentissimus pater mittit: & medijs superioribus angelis ad infimos vsque, qui homines instruant, sui beneplaciti cognitionem communicat, & vitæ etiam interna consilia, exhortationes, & admonitiones impartitur. In hunc igitur modum cognitio voluntatis diuinæ, per legem positam, tempore illo, Moyfi sancto viro, à Deo ministerio sui angeli edocto, communicata est; vt per ipsum filij Israel eam acciperent. Fuit enim Moyfes (vt inquit Scriptura) vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra, ob idque ad eam sanctionem electus. Deinde per Prophetas selectissimos etiam viros, medijs etiam angelis, legis fractionem Iudæis obijciendo, & mysteria in lege figurata, alijs atque alijs modis condiuit, & condita illis, nobis reseruanda tradidit. Tempore autem gratiæ per diuum Petrum vicarium in terris Iesu Christi, & eius successores Pontifices Romanos, eadem

dignitate præfulgentes : & per beatos Apostolos, qui non ab angelo, sed ab ipso vnigenito Dei filio Christo Iesu redemptore nostro Euangelium acceperunt, ipso spiritu sancto suggerente. Et per vices eorum suppletes Episcopos, qui suo vniti capiti, vniuersalem & apostolicam Ecclesiam repræsentant: fidem catholicam & doctrinam cælestem, sine qua nulli salus contingere potest, vniuersis membris Ecclesiæ communicare voluit, & communicandam fore instituit, ac tradidit. Atqui, vt omnes homines vitæ suæ, ac æternæ salutis cupidi, se obedientes, dociles, & morigeros eidem præstare debere intelligerent, filios Israël, à Moysè, qui non à Deo immediatè, sed per angelum suum instructus fuerat, informationem legis accepturos, declarauit. Faxit Dominus sua infinita misericordia, vt ita Romanæ Ecclesiæ sanctissimæ eius sponsæ, 10 fidem sacrosanctam seruemus, & doctrinam veneremur, vt spe in cælum erecti, & charitate in fratres dilatati, sic viuamus, quod non solum gentes, quæ Deum non noverunt, sed hæretici, qui inconfutibilem eius vestem dilacerauerunt, nostram conuersationem videntes bonam, laudando, & benedicendo, glorificent Deum, in eius se Ecclesiam sanctam recipientes; vt in æternas illas sedes hinc omnes conscendere mereamur, **C H R I S T V M I E S V M** Dominum nostrum clarè videntes, eiusque benedictissima præsentia in æternum fruentes; **Q u i c u m P a t r e, & S p i r i t u s a n c t o v i u i t, & r e g n a t i n i n f i n i t a s æ c u l o r u m s æ c u l a,** **A M E N.**

INDEX COMMENTARIORVM

IN LEVITICVM.

A.
 Nimalium sacrificia instituta fuerunt, ad reuocandum populum ab idololatria, ad necessitatem externarum ceremoniarum in Ecclesia significandam, ad cultus interni excitationem, ad Christi mysteria præfiguranda, & vt homines se Deo mortificatos offerre discerent, pag. 2.
 Abraham filium Dei vidit incarnandum, pag. 10. p.
 Apostoli & propheta, incarnationis diuine mysterium credibile esse, demonstrarunt, pag. 12. m.
 Apostolorum & prophetarum, præconum fidei, tribulationes & persecutiones in lege prædicta, pag. 10. f.
 Adepti, renes, & reticulum peccata, & varia desideria redundantia significare, pag. 23.
 Auaritia fugienda maxime à sacerdotibus, pag. 48. m. & sequenti.
 Aitio & intentio recta cœuentes integram vitam reddunt, pag. 71. p.
 Animalium mundorum & immundorum discretio, quid significet, pag. 74.
 Aquila, gryphus, miluus, cornus, & similes aues solivagæ rapaces, inhumanos, iniuriosos & ingratos homines significant, pag. 79. & 80.
 Auaros homines reuicit à sua mensa Dominus, pag. 83.
 Auris dextera extremum, pollices manus & pedis sanguine tingere, quid significet, pag. 124. f. & 125.
 Amor Dei in obseruatione præceptorum eius, oculos suos defigit, pag. 133. m.
 Auaritia cohibito, pag. 159. m. & sequenti.
 Auguria prohibentur, & luxus vestium, pag. 17. p.
 Anima puritas, præcipue diebus festis, & in templo, quod Christus in Eucharistia sacramento inhabitat, procuranda, pag. 171.
 Auiditas præsciendi futura reprobenditur, pag. 171. f.
 Anima casta & pura esse debent à conuersatione demoniorum per magos, & diuinos homines, quoniam Dei hospitium se prestare debent, pag. 176. p.
 Auaritia in sacerdotibus abominabilis Domino, p. 196. p.
 Auaritia execratur à Domino in sacerdotibus, quos, hostias sibi cupit adesse, quando celebrant: & vita occupatio commendatur, pag. 198. p.
 dies festi quomodo sanctificandi, pag. 200. p.
 Anima verus pauper, cui miserendum, pag. 213. f.
 Auaritia abesse debet omnino in commutationibus, ne regnante ladatur proximus, & mala quibus Dominus auaritiam plectat, pag. 223. m. & f.
 Anima diabolo venditur, quando virtus pro vitio commutatur, & quomodo redimenda, pag. 227. p.
 Apostolorum vita & doctrina sacerdotibus etiam demandata, pag. 230. p.
 Ager & thesaurus, sanctum Euangelium, pag. 253. m.
B.
 Baptismi figura, calicis communicatio, inhibetur laicis, & varij penitentes describuntur, pag. 43. m.
 Bruchus, locusta, & qua longiora habent crura, quid significant, pag. 81.
 Bona terra promissionis, spirituales Ecclesiæ diuitias significant, pag. 180. m.

C.
 Cupiditatis infractio, & temporis accurata occupatio, pag. 159. m.

Conditioes, quas debent obseruare Ecclesia maiores se Deo offerentes, vt eos euestigio populus sequatur, p. 3.
Charitas & gratia à Domino datur, pag. 7. p.
Confessoris officium, pag. 26. p.
Circumcisio, sacramentum fuit veteris legis; sacrificia verò minime, pag. 29. p.
Confessoris officium erga penitentem, pag. 39. p.
Confessio peccatorum sacerdoti vsque ad cordis integram manifestationem facienda; confessoris item functio, nec non & vita Christiana institutio, pag. 50.
Ceremonia in ordinatione sacerdotum legis, quid significarent; & item sacrificia, qua ea occasione fiebant, pag. 56. & sequenti.
Cordis munditia, & firmitas in bono, altaris expiatione, & appositione libaminum significata, pag. 62.
Continentia & temperantia, maxime sacerdotibus cogenda, pag. 69. m.
Camelus, chatogrillus, lepisculus, & sus, quos mores hominum designarent, pag. 76. & 77.
Cognitio sui ipsius ex consideratione peccati originalis, vita Christiana basis, pag. 89. m.
Confessor idem, prout fieri possit, semper optandus, pag. 99. m.
Criminis hæresis indicatio, quomodo à sacerdote cognoscenda, pag. 105. m.
Capilli, cogitationes internas significant, & externas item ceremonias, pag. 107.
Corporis varia appellationes, secundum functiones, quibus anima seruit, pag. 118.
Comedere morticinum, & captum à fera, quid sit, pag. 152. p.
Crabrones, & similia animalculorum nuncios, in commotionem peccatorum Deus mittere solet, desiderans eorum conuersionem, pag. 157. p.
Conuictus peccatorum, & conuersatio fugienda, & infirmiores à firmioribus supportandos esse, pag. 151. f.
Conuersionis hominis finis, pag. 158. p.
Conuersatio maris & femina, etsi consanguinei sint, vitanda; & peccatum libidinis, ne hereditario iure in cognatos affines & familiares propagetur, maxima cura à maioribus familia cauendum, pag. 178. m.
Corporum defectibus, anima labes & peccata significantur, pag. 187. p.
Consolatio patientium prouidetur à Domino, & obedientia Ecclesiæ commendatur, pag. 196. f.
Cura accendendi lumen fidei operibus charitatis, pag. 214. p.
Cessatio synagoga, post sex annos seruitutis, accedens septimo gratia Ecclesiæ, pag. 220. p.
Commutatione virtutum vita spiritali, & Christiana promouetur, pag. 224. p.
Cura maxima impendendum est officium his, qui aliquid cura se aut suam spiritaliter commiserunt, pag. 232. p.
Cor durum, rebus sensibilibus subiectum, mille facinoribus & furis est expositum, pag. 246. m.
Cultus Dei internus, à quo externus egredi debet, quam Deo gratius, pag. 249. p.

D.
Discretio agendorum qua Deo placent, ab his, quæ displicent, & licet a que spiritus, nec non sapientia carnis

carnis & spiritus, vita Christiana sal & condimentum, pag. 16. p.

Dolor peccatorum in penitentiā necessariū, pag. 31. p.

Dies octavus quid significet, pag. 58. f.

Domus leprosa, quos peccatorum significet, & quomodo mundanda, pag. 122.

Doli, fraudes, irrationes quae in proximum fiant, & peccationes, quae intermiscantur, pag. 162.

Dilectio inimicorum, pag. 165. f.

Deus ante Samuelis tempora, per se populum vegebat, pag. 174. p.

Deum ponere faciem contra aliquem, & quempiam interficere, quid, pag. 176.

Diuinatores ē medio lapidibus tollebantur, pag. 181. p.

Demoniorum ingenium in obsecrationibus apprimē positum: quare & accuratē vitandū, pag. 171. f.

Diebus festis peculiariter sacri auditione, & bonis operibus Deus colendus, pag. 209. m.

Domus praefectus curā cum Deo gerere debet totius familiae sibi commissae, pag. 252. m.

Damones hominibus insidiantes, variis gentibus designantur: eorum arma & multo validiora Christianorum contra ipsos pugnantium, pag. 257. p.

Decimas quales, & qualia opera requirat Dominus à civibus sua Ecclesia, pag. 259. m.

E.

EXtra Ecclesiam non est remissio peccatorum, p. 36. m. Episcoporum sanctitas & excelsa doctrina, habitu sacerdotis summi illius temporis, significata, p. 52. & 53. Episcoporum exemplarū & absolutissima vita requiritur, pag. 42.

Euangelium, lex, & prophetia, fraternitatis iure se mutuo adiuvant, pag. 66.

Eucharistiae sacramenti communio, quo modo preparari debeat, pag. 70.

Euangelium & doctrina Apostolorum, per fontes & lacus fuerunt obumbrata, pag. 86. m.

Error, & fratrem errantem, vitare oportet, p. 87.

Expectatos peccatores, quando suam renuunt conversionem, derelinquit Dominus, pag. 157. m.

Eucharistiae sacramenti consecratio, & administratio, sacerdotibus tantum commissae, pag. 188. m.

Eucharistiae sacramenti legitima communio, pag. 188. f. 189. & 190.

Ecclesia Romana, schola infallibilis veritatis in terra, pag. 192. p.

Ego Dominus Deus vestester: quare saepe repetitur à Domino, pag. 153. f.

Euangelium, perfectio legis, servitutis & abroganda, pag. 168. p.

Ecclesia Catholica Romana, domus & schola veritatis, pag. 192. p.

Eucharistiae sacramentum, sicut nec alia fidei mysteria, ratio per se naturalis nullo modo assequi valet, pag. 193. p.

Explicatio huius locutionis: in aeternum & in sempiternum, pag. 205. m.

Eucharistiae sacramentum figuratum: & eius cum oratione in sacrificio Missae celebratio, pag. 215. m. & sequenti.

Ecclesia tempus, est requietio sit, sollicitè tamen laborandum, pag. 221. m.

Ecclesia possessio & hereditas Domini nunquam commutanda, sicut nec anima, pag. 225. p.

F.

Fidei cognitionem, secundum mensuram, & Ecclesiae regulam, oportet accipere, pag. 10. f.

Fidei puritas & integritas, à sede Romani pontificis vicarij Christi semper petenda, pag. 11. f.

Fides, spiritus significata, & à legibus folliculis explicata per Christum, pag. 17. p.

Fideles omnes sacerdotes quantum ad cordis oblationē, quod Deo offerre debent, pag. 21. p.

Fraterna correptionis praecipuum, quomodo exercendū, pag. 102. & 103.

Frater non quocumque iudicio iudicandus, pag. 106. m.

Fides efficacē passionis Christi penitentiā necessaria, quae per duos passeres quos offert significatur, pag. 111.

Femina & viri, diversa virtus penitentiā requiritur à Domino, pag. 113. m.

Finis hominis in hac vita, sanctitas & morum puritas, pag. 158. p.

Festi diei observatio, à Deo maxime requiritur, p. 158.

Fructus recentium arborum, vsque ad quintum annum non edendi, actus varios conversionis peccatoris significant, nec non & varios legis status, pag. 169.

Festorum dierum sanctificatio, pag. 158. f.

Fortitudinem & animositatem requirit Dominus in his, qui ipsi se religionē vovent, pag. 194. m.

Fermentum, peccatum significat, ideo ab eo abstinentium, & in azymis sinceritatis agendum, pag. 201. p.

Frater depauperatus, siue spiritaliter siue temporaliter, pro ratione indigentiae, semper subveniendus, pag. 231. p.

Fructus penitentiā, digni ad legitimam hic impendendam satisfactionem pro peccatis, pag. 235. p.

Fides ardere semper per charitatem in corde debet: & quomodo accendenda, pag. 259. p.

G.

Gentes omnes quotquot sub caelo sunt, ab unitate Ecclesiae discesserunt, pag. 190. p.

H.

Hypocrisis, eloquentiam mundi fatuam, peccatum, & propriam delectationem in vita, quae Deo offertur, nomine fermenti & mellis repellit Dominus, pag. 155. p. & m.

Homo ad imaginem Dei creatus, vt eam moribus & vita exprimat, pag. 96. m.

Hirci duo praesentabantur coram tabernaculo, quorum alter offerebatur, alter in solitudinem mittebatur, pag. 137. m.

Hircus emissarius, & homo qui eum mittebat, Christum significarunt, pag. 142. m.

Honos parentibus & maioribus exhibendus, & Ecclesiae obediendum, pag. 172. p. & m.

Hypocrisis vehementer à Domino exploditur, p. 245. m.

Humilitas orationis comes: & ea item quo modo ad amplissima conferenda bona, viscera Dei aperiantur, pag. 247. f. & sequenti.

I.

Incarnatio diuini verbi, pag. 12. p.

Infrascibilis & concupiscibilis appetitus infrenantur, pag. 19. & 20.

Ignorantia semper praecedit peccatum, pag. 25. m.

Idolatria & haeresis peccata, simul discutiuntur, pag. 28.

Iuramenta corripienda fratribus, & conuersationes praesens vitanda, pag. 33. p. & m.

Iudeis non solum cortex litera, sed spiritalis sensus ad vitam institutionem attendendus, pag. 51. m.

IN LEVITICVM.

Inimici iustorum salutem operantur, pag. 57.

Ignem alienum sacrificio supponere, quid, p. 64. & 65.

Indigentia quam Dei homo habet, simul & eiusdem maior cognitio, vitae integra bases, pag. 93. p.

Incarnatio diuini verbi praefigurata, pag. 153. f.

Iudices iniquitatem, iniustum iudicium, & personarū acceptionem omnino fugere debent, pag. 163.

Ira quantum fugienda, pag. 165. p.

Idolum aliquod terrae adorat, qui propriam voluntatē suimet regem constituit, pag. 175.

Iudicium iniustum, iniquitatem, & personarum acceptionem in publicis personis abominatur Dominus, pag. 163. m.

Idolatriam rerum huius seculi strictissime prohibet Dominus, pag. 175. m.

Iubilaei annus post peccatorum remissionem in Ecclesia caelestem gloriam figurauit, pag. 222. p.

Idolatria omnino vitanda & superbia, pag. 236. p.

L.

Liber Exodi, Leuitici & Numeri, vno tempore atque eodem loco conscripti, pag. 1. m.

Lunibus variè accipitur in scriptura, pag. 21. m.

Lex & prophetia, testimonium perhibent Euangelio, pag. 67.

Lex diuina, quare à scriptoribus propheticis intacta, pag. 117. m.

Lingua, cum interpres mentis sit, semper eius definitionem & consilium expectare debet, pag. 126. m.

Lineis vestibus, & non laneis, cur suos sacerdotes indutos ministrare voluit Dominus, pag. 135. m.

Libidinem quam maxime abominatur Dominus: ob quod & conuersatio inter consanguineos diuersi sexus vitanda summopere est, pag. 178.

Libido dominans, non parcat homini, donec in bestiam ipsum transformet, pag. 179. m.

Legalia cessasse, conuincuntur Iudei, pag. 149. p.

Liberationem ab Aegypto semper Dominus inculcabat suo populo terram promissionis ingressuro, vt nos Ecclesiam ingressuri, quam terra illa significabat, mortis Domini nunquam obliuiscamur, quae à potestate diaboli redempti sumus, pag. 180. m.

Legislationis declaratio, pag. 219. p.

M.

Mactatione animi, qui perfectionem vitae conantur cum iugi penitentiā, significatur, pag. 8.

Mysteria fidei adorare, & Deo offerre cum orationibus & elemosinis oportet, pag. 10. m.

Mors Christi, memoriale aeterni patris, & sancta sanctorum dicitur, pag. 14. p.

Mortificatio necessaria in peccatore, qui Deo gratificari cupit, pag. 46. m.

Moses Christi personam specialiter retulit, pag. 59. m.

Misericordia Domini, in vocando peccatorem ad penitentiam, pag. 71. & 72.

Mustela, mus, crocodilus, & alia reptilia, quos hominum mores significant, pag. 84.

Morticinium tangere, quomodo contingat, pag. 84. f.

Mulieris immunditia post partum, peccati primi poena, pag. 91. p.

Mulier purgationis tempore expleto, pariturum, aut duos pullos columbarum offerebat, pag. 92.

Matrimonij sancti inter Virginem & Ioseph figurata, pag. 94. p.

Morbi corporis, morborum anima indices, pag. 95. m.

Moses intelligentiam, Aaron verò eloquentiam significauit, pag. 124. f.

Mundum propter Christum creatum, pag. 136.

Mens, diebus festis, negotiis anima tractandis, sursum eleuanda, pag. 145. f.

Menstrui tempore non accedendum ad uxorem, pag. 156. p.

Ministorum iustitia abusus, pag. 164. m.

Maledictio in parentes, grauissime plectitur, pag. 177. p.

Memoria redemptionis nostrae per mortem Christi, nunquam à mente decidenda, pag. 180. f.

Matrimonium Christi & Ecclesiae, pag. 154. p.

Morum & doctrinae sinceritatem seruandam omnino docet Dominus, pag. 166. m. & sequenti.

Maledictio in parentes puniuntur, pag. 177. p.

Mysteria Euangelij, sub mensura fidei contemplanda, & perquirenda, pag. 206. p.

Militia hominis Christiani, contra mundum, & Ecclesiam contra synagogam, pag. 217. p.

Maledictionis nomen abhorret Dominus, 218. m.

N.

Nomen Leuita pro ministris altaris, pag. 1. p.

Numerus septenarius, numerus remissionis peccatorum, pag. 26. p.

Negligentia & recordia, quas in soluendo diuino officio, & cultum Dei exercendo, exuere oportet, pag. 258. f.

O.

Offerens Deo oblationem, pellē diuitiarum à suo corde depellere debet, hypocrisis fugere, & appetitus omnes membrorum suae carnis mortificare, pag. 4. m.

Oleum & thus ab ablutione penitentium amouetur, pag. 35.

Oleum vnctionis, sacerdotis virtutes, quibus pollere debet, significabat; & tabernaculi septenaria aspersio, dona, quibus die Pentecostes perfusa est Ecclesia, pag. 54.

Olei infusio super caput Aaron in eius ordinatione, diffusiones gratiarum diffundendas per Christum in sua membrata figurauit, pag. 55.

Oratio mane & vesperi requirebatur à summo sacerdote, pag. 134. m.

Oratio necessaria in sacrificio, pag. 138. m.

Oratio Christi, pag. 138. f.

Oratio qua Deo placere debet, quibus comitibus gaudeat, pag. 139. & 140.

Oratio Christi, cum esset proximus morti & in cruce, pag. 141. p.

Obedientia & honos parentibus exhibendus, p. 172. m.

Odiū & ira in proximum, apprimē vitanda, pag. 165. p. m. & f.

Operum nostrorum sterilitas ad promerendam primam gratiam, pag. 169. m.

Obedientiam suae voluntatis commendat Dominus, pag. 199. p.

Opus seruale, quod censeatur, pag. 207. m.

P.

Poenitentes teneri adhuc in operationibus iustitiae, sacrificio agni & haedi significabantur, pag. 5. f.

Passio Christi, similia in sartagine fixa, fuit figurata, pag. 15. p.

Plebis officium, pag. 22. p.

Penitentiā, quomodo agenda, pag. 26. m.

Penitentiā peccatum intelligere praesupponit, pag. 30.

Pollicita iuramento reddenda, pag. 33. f.

Peccati caput amputandum, non tamen à memoria ab-

ablegandum impenitentem, pag. 34. m.
Penitentia sacramenti figura, pag. 37. m.
Peccator sus sacerdoti detegens peccata, per holocaustum quod tota nocte cremabatur, sui figuratus, pag. 38.
Passionis Christi merito, per sacramenta aut per penitentiam peccata dimittuntur, & sacerdotes celebrantes communicare tenentur, pag. 42. m.
Penitentia sacramento, remittuntur peccata, p. 44. m.
Penitens, vitam suam interius & exterius primum ordinare debet, pag. 45. p.
Pellis holocausti, diuitias & externa bona significabat, pag. 45. m.
Penitentia in tertium diem non differenda, pag. 47. p.
Penitentis vita instituitur, ut in posterum Deo sit accepta, pag. 63. p.
Prelati, apostolorum doctrina predicatorum, & morum Christianorum ductores esse debent, pag. 68.
Peccati originis strages, pag. 94. & 95.
Peccatum publicum & scandalosum, quantum odiat Dominus, pag. 96. f.
Purgatorij poena sufferenda, qua hic per satisfactionem debiti non soluitur, pag. 98. p.
Penitentia integra, usque ad poena temporalis restantis post dimissum peccatum, extenditur, pag. 99. p.
Peccatorum varij, varij lepra generibus significantur, pag. 100. & 102.
Peccator, nunc caterio, nunc blandioribus medicinis à confessore relapsus timens, curandus, pag. 104.
Penitentis habitus dissuta vestis, nudatio capitis, oris compositio, sordidum se clamare, pag. 108.
Peccata maiorum reip. quomodo curanda, pag. 110. p.
Penitens non solum vetera relinquere, sed per virtutis exercitium, odorem bonum per fratres diffundere, curare debet, pag. 112. m.
Penitentia pauperum Christi, pag. 116. p.
Peccatum familiare, mentem profunde excacat, pag. 119. m.
Penitens, qui peccatum non reliquerit, non absoluetur, pag. 123. p.
Penitens verè, duos passeres offert, corpus mortificando, & mentem in Deum per bona opera lenando, pag. 123. m.
Pœna temporalis soluenda, post peccati remissionem relinquitur, pag. 129. m.
Penitens à placitis sensuum tanquam ab uxore lasciuia abstinere debet, & affectus proprios lauare, pag. 130. p.
Peccati ingenium semper fuit, flosculus & fucus quibusdam suam malitiam contegere, pag. 130. m.
Phantasia curandum ne prauis imaginibus occupata sit, nam prauè tum famulabitur intellectui, pag. 131. f.
Praceptorum multiplicitas in lege ad quid, pag. 135. p.
Prauatorum consuetudo vitanda, pag. 148. m.
Prophetarum sanguis requirendus à Domino, p. 151.
Penitere, sanguinem peccati operire est, pag. 151. m.
Predicationis verbi Dei modus, pag. 160. & 162.
Peregrini, magna charitate excipiendi, pag. 122. f.
Peregrinos, nos in hac vita existimare debere, pag. 173. p.
Peccati grauitas, non nostra estimatione taxanda, sed factione legu Dei offensi, pag. 173. m.
Peccatoris conuersio, simul & punitiones, pag. 157. p.
Periuria, fraudes, doli, calumnie, in tegumentum praesitatis sunt, prohibentur, pag. 162. per totam.
Pauperibus subueniendum, pag. 172. f.

Peccata propria, & aliena non eadem lance metiri nefas, pag. 173. m.
Prelatus à profano vsu seculi omnino semotus esse debet, Christi exemplum vestigio sequens, pag. 185. p.
Peccata enumerantur, qua indignam sumptionem Eucharistia maxime faciunt, pag. 189. m.
Pascha resurrectionis Domini, & sanctissimi Eucharistia sacramenti figura, & preparatio ad sanctam communionem, pag. 202. & sequenti.
Pascha, Pentecostes, & aduentus Spiritus sancti, cum plenitudine suorum donorum figura, pag. 204. p.
Penitentia dies requisitionis Domini & sabbatum dicitur, pag. 208.
Peregrini in tabernaculis corporum hic agimus, pag. 212. f.
Peccato mortali, quoad culpâ dimisso, poena temporalis soluenda restat hic, aut in purgatorio soluenda, p. 227. m.
Peccatorum redemptionis pretium, doctrina Euangelij: qua cognoscitur delictum, & eius debitum, virtutis penitentiae in terra & externa exercitium, pag. 234. p.
Pacis fructus, & victoria contra malignos hostes, pag. 238. p. & m.
Peccatoribus capiti bestias feras, & demones in lictores admoet, pag. 241. f.
Punitiones peccatorum per calamitates, & aduersa quaeque postiuè à Domino mittuntur, pag. 242. p.
Prelia maxime à manu Domini pendunt, propter quod deuote consulendus & colendus, atq; in eo primum fiducia reponenda, pag. 246. p.
Peccatis maiorum familia, minores non excusantur eadem perpetrantes, pag. 247. p.
Peccata confessori subiicienda, à quo satisfactoria penitentia expectanda est, in redemptionem integram peccatorum, pag. 254. p.
Penitentia comes vitae Christiana, pag. 256. p.

Q **uadrupes lati, eos homines significant, qui cum altiore scientiam habeant, terrestres tamen sunt**, pag. 82.

R **atio, auriga, concupiscibilis & irascibilis, equi quibus vita curus ducitur**, pag. 20. m.
Ruminatio & vngula diuisio, quid homines fideles doceant, pag. 75.
Resurrectio Christi figurata, pag. 143. p.
Resurrectio Domini nostri Iesu Christi figurata cum operibus Christianis, qua eam insequi debent, pag. 224. m.
Respicere Deum hominè, quot bona operetur, p. 239. p.

S **acrificium Christi, per vitulum significatum, p. 4. p.**
Spiritus quibus lignis sustentatur, & quomodo extinguatur, pag. 5. p.
Simila cognitionis diuina, & potissimè sanctissima trinitatis fides, solum, pag. 7. & 10.
Sacerdotis penitentia, pag. 25. m.
Sacramenta, Christi sanguinis vasa, quibus mediis populo communicatur eius virtus, pag. 25. p.
Sacerdotum peccata, quot in populo complentur, pag. 23. p.
Sacerdotum ministerio, per sacramenta Christi passio fidelibus applicatur, pag. 29. f.
Sacerdotis officium tribus absoluitur; oratione, Missa celebratione, & confessionum auditione, pag. 32.
Sacerdos delinquens in suo officio, quomodo penitere debeat, pag. 36. p.

Sacerdotum animus, liber ab auaritia, cordis puritas, & fidei exemplaris integritas commendatur, pag. 40.
Sacerdos celebrans, quam mundus accedere debeat, p. 74. m.
Sacerdotum consecratio, cur per septem dies extendetur, pag. 58. p.
Sacerdos pro populo precaturus, se primò orat, p. 59. p.
Sacerdotis officium declaratur, & in eius executione conscientia puritas commendatur, pag. 61.
Squama & pinula, quos mores hominum doceant, pag. 77. & 78.
Superstitiones varia Aegyptiorum, pag. 85. m.
Sacramenti confessionis obumbratio, & penitentis in ea se accusantis ratio, pag. 97.
Sensus literæ, corpus, sensus spiritalis & intelligibilis in lege, animam referebat, pag. 112. p.
Sensus & affectus feri, rationi & menti subiiciendi, pag. 124. p.
Seminis profluuium patiuntur heretici, omnes peccatores, maledici, & mendaces, pag. 125. & 126.
Sacramentalis absolutio, cessationem à peccatis requirit, pag. 129. p.
Sensuum dominii, mentem perturbat, perinde ac mulieris, ipsum virum, pag. 130. p.
Sensus, rationis imperiū semper sentire debet, p. 132. m.
Sabbatum requiescentis Domini, Dei filius factus homo, pag. 145. m.
Sacrificia cur Dominus instituerit, pag. 147. p.
Sanguis Christi bibitum sub specie panis à populo in sacramento Eucharistia, pag. 150. m.
Sponsalia Christi imita cum Ecclesia: & Matrimonium celebrandum quando, pag. 155.
Simplicitas vitae, à Domino quam maximum desideratur, & sub variis figuris, varia genera peccatorum figurantur, pag. 166.
Sciendi auiditate insita homini vititur demon, ad decipiendos incautos, 171. f.
Sacerdotes, liberos à peccato omnino amat Dominus, & intelligentia polentes, ut exemplo, & doctrina cateris sint, pag. 141. f. & 142.
Sacerdotem, curiam nescire debere, pag. 182. f.
Sacerdotum castitas, & calibatus, pag. 183. m.
Sacerdotum conditiones, quas Dominus requirat per varias corporis deformitates, quas odit, insinuat, p. 187.
Sensus rationi subditos agere docet, & vsus superflui vestium carpit Dominus, pag. 170. p.
Sacerdotes à conuersatione peccatorum hominum arcet, & à frequentatione curiae principum, p. 181. m. & sequenti.
Sacerdotum castitas, propter officium, propter Dei reuerentiam, cui continè adsunt, propter bonum populi odorem strictè commendatur, pag. 183. p.
Sacerdotum intelligentia & cura erga suum officium, cum modestia & castitate maxime requiruntur à Domino, pag. 195. p.
Sacrificij Missa celebratio, omni munditia ad sacerdotes tantum attinet, & accessus ad Eucharistia sacramentū purus omnibus commendatur, pag. 188. p.
Seculi huius atas, qua penitentia agenda est, septem diebus absoluitur, & dies octauus resurrectionis & beatitudinis notatur, pag. 209. m.
Spiritualia anime bona, qua confert Dominus, variis subsidiis temporalibus significantur, pag. 237. m.
Superbia coneritur à Domino, pag. 241. f.
Status varij viuendi Deo, sub varia hominum conscientia, pag. 250. p.

T **abernaculum, ex quo nobis Dominus loquitur, scriptura, & item conscientia nostra**, pag. 2. f.
Tribulatione, Dei cognitio augetur, sicut charitate & amore, pag. 17. m. & 18.
Tabernaculum & sanctorum, quid significarent, pag. 142. p.
Templa, & loca sancta, in quibus coli & orari voluit Dominus, semper elegit, pag. 147. m.
Temperantia, mater prudentia, pag. 154. m.
Tempus huius vitae, septem diebus significatur, p. 90. m.
Temperantia maxime colenda, pag. 154. m.
Transgressoribus mandatorum Dei, quot poena etiam in hac vita admoventur, pag. 240. p.

V **ita Christiana, quibus partibus praeuenienda sit**, pag. 6.
Virtus omnis, & praecipuè castitas commendatur, pag. 48. p.
Vita integritas seruanda, ob animae munditiam, ob Dei similitudinem retinendam, & ob amoris pignus in opere redemptionis exhibitum, pag. 88. m.
Vestimenta varia, varia genera tribulationum maiorum reipublica significantur, pag. 109. m.
Verbum Dei, mentes illuminat, pag. 120. p.
Verbum Dei, semen appellari, pag. 125. p.
Venenum peccati, quot modis sermonis profluuio, varios status hominum insinuat, pag. 127.
Vxori tempore menstrui non consuefcendum, p. 132. p.
Virtus cum viuo de gubernatione vitæ contendit, pag. 144. p.
Vita Christiana, sua initia, progressus, & perfectiones habet, pag. 144. m.
Virtutis pulchritudo & generositas, pag. 153. f.
Viri circumspecta vita in montibus velut cerui agunt, pag. 150. f.
Viri sancti & timorati vinearum botri, & verbum Dei messis & seges appellatur, pag. 161. m.
Vita Christiana scopus, praeterita fugere, & futura coinquaniamta cauere, pag. 152. f.
Virtus in praeupto loco posita, & tantum laborantibus peruia, pag. 153. p.
Vxorem menstruatam non tangere, & omnis libido prohibetur, pag. 156. p.
Verbi diuini predicatio, & dispensatio, pag. 160. f.
Vita Christiana gaudium & latitiam parit, p. 211. m.
Virtutum opera varia, per varios arborum ramos significata, pag. 212. p.
Vita absque lumine fidei, nox densissimis tenebris offusa est, pag. 213. m.
Vita Christiana puritas, patens infidelibus, irrefragabile argumentum, ad eorum conuersionem ad fidem, pag. 233. p.
Castatio Iudaorum, exemplo proponitur perseverantibus in repugnando Deo, pag. 243. m.
Votum Deo reddendum, neque à perfectiori statu vitæ quinquam retrahendum, pag. 251. f.
Vota in qua materia emitenda, pag. 256. p.
Vota solemnita non redimuntur, pag. 256. m.

X **p'i opus in hac vita, gloriae aeterni patris manifestatio**, pag. 12. f.
Xp'i passio explicatur, pag. 41. & 42.
Xp'vs pro peccatis omnium seipsum in cruce offertrens, pro crucifixi, orauit, pag. 60. p.

INDEX COMMENT.

Christus sponte morti oblatuſ eſt, quam ſui intulerunt, pag. 60. m.   *Episcopis propoſita, pag. 185. m.*
 Christi interpellatio pro nobis ad patrem, poſt eius mirabilem aſcenſionem, figura, pag. 64. p.   *Christus in ſacramento altaris memoriale dicitur, pag. 207. p.*
 Christi interpellatio pro nobis ad patrem obumbrata, pag. 124. p.   *Christus propinquus noſter per incarnationem ſuit figuratus, pag. 228. m.*
 Christus in ſacramento Eucharistiæ, quot functionibus præſte Eccleſiæ, pag. 148. p.   *Christus redemptor animarum venditarum diabolo per peccatum, & redemptio efficaciſ per pœnitentiã non eſt differenda, pag. 229. p.*
 Christi ſuturus colonus in terra, pag. 157. f.   *Z.*
 Christi vita innocentiffima, primum in exemplum **Z** Achavie mors inter templum & altare, pag. 151.

INDICIS FINIS.

A P P R O B A T I O.

*Frater Didacus Dechaues, ſacræ Theologiæ profeſſor,
 ordinis Prædicatorum, pio Lectori S. D.*

Perlegi quàm acutiſſimè potui, opus hoc in Leuiticum Doctõris Serrano Canonici Complutenſis, quod meæ fidei probandum atque expendendum Regius Senatus demandavit: opus fanè piũ atque eruditum: atque ad eò ſi typis mandetur, magnam (vt ſpero) ſtudioſis omnibus, & præcipuè verbi Dei concionatoribus afferet utilitatem. Vale, apud Cœnobium Diuæ Catharinæ Senenſis, diœceſis Placentinæ, quarta die Nouembris. 1570.

F. Didacus Dechaues.